

PROLETÁŘI
VŠECH ZEMÍ,
SPOJTE SE!

LENIN
SEBRANÉ
SPISY

22

VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY
ČESKOSLOVENSKA

VLADIMÍR
ILJIČ
LENIN

SEBRANÉ
SPISY

svazek

22

červenec 1912-únor 1913

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA

PRAHA 1985

Podle 5. ruského vydání
V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij,
tom 22, Politizdat, Moskva 1976,
připraveného
Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS,
přeložil kolektiv překladatelů

© Politizdat, Moskva 1976
Translation © Nakladatelství Svoboda, Praha 1985

Dvacátý druhý svazek Sebraných spisů V. I. Lenina obsahuje díla napsaná od července 1912 do února 1913.

Ve většině prací z této doby se Lenin zabývá rozborem sílícího revolučního rozmachu, objasňováním taktiky bolševiků za nových podmínek, bojem za jednotu strany a upevňování jejího spojení s masami, odhalováním dezorganizující činnosti menševiků-likvidátorů a trockistů a bojem proti hrozbě blížící se světové války. Velkou pozornost věnuje hospodářským otázkám.

Ačkoli Lenin žil tehdy v zahraničí, v Krakově, měl úzké spojení se stranickými organizacemi v Rusku a bezprostředně řídil revoluční hnutí. V Krakově se soustřeďovala veškerá činnost zahraničního byra ÚV SDDSR. Konaly se zde porady a zasedání ústředního výboru, přijížděli sem významní straníční pracovníci a vycházely odtud pokyny a směrnice stranickým organizacím v Rusku.

Z Krakova poslal Lenin takřka denně dopisy, články a noticky do redakce Pravdy. Tento svazek zahrnuje 59 článků uveřejněných v Pravdě. Lenin v nich živě reagoval na významné události v Rusku i v zahraničí a řešil všechny palčivé otázky života strany.

Hodnocení revolučního boje jsou věnovány články Povstání v armádě a ve vojenském námořnictvu, K události z 15. listopadu, Vývoj revolučních stávek a pouličních demonstrací, Život učí, Něco o stávkách aj. Rozebírá se v nich povaha a specifika nového revolučního rozmachu a jednotlivých etap ve vývoji dělnického hnutí.

Lenin nazval rok 1912 „rokem velkého, historického přelomu v dělnickém hnutí Ruska“ (tento svazek, s. 272),

neboť dělnická třída tehdy přešla do masového útoku proti kapitalismu a carské monarchii. Stávkovalo přes půldruhého miliónu osob, kolem miliónu osob se účastnilo politických stávek. Rozmachem stávkového hnutí se Rusko dostalo v roce 1912 na čelné místo ve světě a předčilo dokonce i nejvyspělejší státy; rozmach revolučního hnutí byl nesrovnatelně větší než před revolucí 1905—1907. V zemi dozrávala revoluční krize, Rusko šlo k nové buržoazně demokratické revoluci.

V průběhu boje dělnické třídy vznikaly masové revoluční stávky, které měly obrovský vliv na široké vrstvy pracujících, probouzely k boji rolnictvo, zapojovaly do revolučního hnutí armádu a námořnictvo. Při hodnocení revolučních vystoupení námořníků a vojáků v Baltském a Černomořském loďstvu a v Turkestánu v létě 1912 Lenin poukázal na jejich bezprostřední spojitost se stávkovým hnutím a zároveň zdůrazňoval, že nepokoje v armádě a v námořnictvu svědčí o rostoucí nespokojenosti a o vření mezi rolnictvem, které tvoří hlavní složku armády.

Nový revoluční rozmach započal stávkami v dubnu a v květnu a vrcholil v listopadových stávkách a demonstracích. Lenin konstatoval, že na podzim 1912 se hnutí proletariátu v Rusku dostalo na nový, vyšší stupeň. V říjnu odpověděli petrohradští dělníci protestní stávkou a demonstracemi na pokus vlády zbavit polovinu dělníků práva účastnit se voleb do dumy. V listopadu reagovali dělníci z Petrohradu, Rígy a Moskvy politickými stávkami a demonstracemi na rozsudek carského soudu odsuzující k smrti námořníky Černomořského loďstva. Masovou politickou demonstrací reagovali petrohradští dělníci na zahájení činnosti IV. státní dumy. Lenin vysoce hodnotil význam této demonstrace. „Skvěle zvolený moment pro demonstraci!“ napsal. „Výborný proletářský instinkt, schopnost postavit proti sobě a vedle sebe zahájení činnosti reakčního ‚parlamentu‘ a rudé prapory v ulicích hlavního města!“ (s. 226).

Při charakteristice revolučního rozmachu v roce 1912 v porovnání s obdobím těsně před první revolucí v Rusku zdůrazňoval Lenin tyto zvláštnosti nové etapy dělnického hnutí: 1. proletariát značně vzrostl početně; 2. vzrostla koncentrace proletariátu ve velkých podnicích; 3. upevnila se ryze proletářská základní opora hnutí v důsledku toho, že se dělník rychleji osvobodil od sepectí s půdou; 4. v obrovské míře se rozrostla masa proletářského a poloproletářského obyvatelstva v řemeslné výrobě a v zemědělství; 5. vzrostla uvědomělost, zkušenost a rozhodnost dělnické třídy. Lenin zdůrazňoval celospolečenský charakter boje dělnické třídy, skutečnost, že s ní sympatizuje obrovská většina obyvatelstva v Rusku, a podotýkal, že velkou předností hnutí v roce 1912 je vyhraněnější diferenciací stanovisek liberalismu a demokracie.

Nová etapa ve vývoji revolučního hnutí vyžadovala, aby bolševici vyřešili celou řadu nových úkolů ve stranické práci. Od pražské konference (v lednu 1912) získala strana velké zkušenosti v revolučním boji. Rozmach stávkového hnutí, růst a upevňování stranických organizací v místech, zvýšení vlivu bolševiků a stále důkladnější odhalování likvidátorů před dělníky, založení prvního legálního masového dělnického listu Pravda, činnost bolševických poslanců sociálně demokratické frakce ve IV. státní dumě — to všechno značně rozšiřovalo rámec a náplň stranické práce a vyžadovalo od bolševiků přesné a konkrétní řízení a správné stanovení taktických úkolů. Velkou úlohu při řešení všech těchto otázek měla krakovská porada ÚV SDDSR se stranickými pracovníky, která se konala ve dnech 26. prosince 1912—1. ledna 1913 (8.—14. ledna 1913). Poradu řídil Lenin. Byly na ní zastoupeny stranické organizace z Petrohradu, z Moskevské oblasti, z jižního Ruska, z Uralu a z Kavkazu. Lenin na poradě přednesl referáty Revoluční rozmach, stávky a úkoly strany a O vztahu k likvidátorství a o jednotě (text referátů se nedochoval),

napsal zprávu ÚV SDDSR o poradě a sestavil rezoluce.

Krakovská porada znamenala další krok v rozvíjení a konkretizaci usnesení pražské konference o úkolech strany v souvislosti s novým revolučním rozmachem. Porada poukázala na nutnost učit se ze zkušeností roku 1912. Ve zprávě o poradě se zdůrazňovalo, že dělnické tříde připadá velký úkol revolučně probouzet a v boji vychovávat všechny demokratické síly a vést je k mohutnému náporu proti carismu. „Hlavním úkolem dneška je všestranně podporovat otevřený revoluční boj mas, organizovat ho, rozšiřovat, prohlubovat a posilovat,“ napsal Lenin (s. 272).

Stranická porada zdůraznila mimořádnou důležitost masových politických stávek v podmínkách blížící se revoluce a schválila k této otázce podrobnou rezoluci. Rezoluce vyzdvihla jako prvořadý úkol nutnost všestranně podporovat revoluční stávky a stranickým organizacím zároveň doporučila pořádat pouliční revoluční demonstrace, a to jak ve spojitosti s politickými stávkami, tak i samostatně. V boji proti podnikatelům doporučovala přihlížet ke konkrétním ekonomickým podmínkám stávky a hledat nové formy boje.

Velkou pozornost věnovala krakovská porada otázkám výstavby strany. Bolševici zaměřovali své hlavní úsilí na rozšíření a upevnění ilegálních stranických organizací v místech. Tato obecná zásada organizační výstavby, z níž byli povinni vycházet ve své práci všichni členové strany, nijak nevyklučovala rozmanité formy organizačního propojení mezi ilegálními stranickými buňkami a legálními spolků. „Jedině správným typem organizační výstavby v nynějším období je ilegální strana jako soustava stranických buněk obklopených sítí legálních a pololegálních dělnických spolků,“ pravilo se v rezoluci Výstavba ilegální organizace (s. 280). Lenin se stavěl proti dogmatismu a strnulosti v organizační výstavbě a jako záruku životaschopnosti ilegální organizace prosazoval rozmanitost fo-

rem zastírajících činnost ilegálních buněk a co největší pružnost v přizpůsobování činnosti místním sociálním podmínkám.

Vzhledem k rychlému růstu dělnického hnutí vytkla porada jako hlavní aktuální úkol v oblasti organizační výstavby strany v místech vytvořit ve všech továrnách a závodech ryze stranické ilegální závodní výbory, složené z neaktivnějších dělníků, a v každém dělnickém centru vytvářet z roztržštěných místních skupin jedinou řídící organizaci. Zaváděl se systém důvěrníků, kteří měli být vybírání z místních dělnických předáků.

Lenin a bolševici v usneseních krakovské porady dále rozvinuli rezoluci pražské konference O charakteru a organizačních formách stranické práce na základě zkušeností z revolučního boje v roce 1912 a stanovili konkrétní formy výstavby ilegální stranické organizace v Rusku.

Velkou zásluhou krakovské porady bylo, že vytkla jako jeden z klíčových úkolů strany boj za jednotu dělnického hnutí. V rezoluci O vztahu k likvidátorství a o jednotě bylo zakotveno heslo vytvořit jednotu zdola, kterou by uskutečňovali sami dělníci na základě uznání ilegální organizace a revoluční taktiky. Porada odhalovala likvidátory jako narušitele jednoty, kteří pokračují ve své rozbíječské činnosti.

Po pražské konferenci, která vyloučila likvidátory ze strany, už likvidátoři neměli dřívější sflu. Jejich záradcovská taktika vedla k tomu, že se stále více izolovali od dělnické třídy. Lenin zdůrazňoval, že likvidátoři jsou političtí ztroskotanci a jejich vliv klesá. „Likvidátoři jsou mrtvola a žádné hrozně mocné... zahraniční, svazy skupin, ústředí, frakcí, proudů a směrů‘ tuto mrtvolu nevzkřísí,“ napsal v článku Před volbami do IV. dумы (s. 32—33). Likvidátoři ovšem dělníky dezorientovali. Maskovali se heslem „jednoty“ a agitovali ve skutečnosti tak jako dříve za takzvanou veřejnou stranu, proti ilegalitě a za reformistickou, výlučně ilegální taktiku. Bylo třeba ukázat, jak hluboce je tato

agitace škodlivá. Krakovská porada připomněla usnesení V. konference SDDSR (celoruské z roku 1908) o likvidátorství a zdůraznila, že jedním z nejdůležitějších úkolů strany je stejně jako dříve vysvětlovat dělnickým masám nebezpečí likvidátorství a energicky bojovat proti skupině likvidátorů kolem časopisu Naša zarja a listu Luč.

Brzy po skončení krakovské stranické porady napsal Lenin v svolání Sociálních demokratů, kde uvedl poslední otevřená prohlášení likvidátorů proti ilegální straně: „...maska z nich spadla. O jednotě se skupinou likvidátorů z listu Luč a z časopisu Naša zarja mohou teď mluvit leda pokrytci“ (s. 332). Odhalení likvidátorů jsou věnovány i jiné Leninovy práce, obsažené v tomto svazku, jako Ilegální strana a legální činnost, Nemoc reformismu, O veřejné straně. Tyto práce doplňují rezoluci krakovské porady o likvidátorství, jsou v nich podrobně rozebírána fakta o dezorganizující činnosti likvidátorů.

Krakovská porada vysvětlila oportunistický smysl konference svolané v srpnu 1912 Trockým, na níž se z řady frakčních skupinek ustavil protibolševický blok. Porada upozornila, že srpnová konference byla ve skutečnosti konferencí likvidátorskou, že její hlavní a vedoucí složkou byla skupina likvidátorských publicistů, která se odštěpila od strany a odtrhla od dělnických mas Ruska.

Zvláštní pozornost věnovala krakovská porada národnostní otázce. Porada potvrdila správnost usnesení pražské konference o národních sociálně demokratických organizacích a vyzvala dělníky všech národů a národností Ruska „k co nejrozhodnějšímu odporu proti výbojnému nacionalismu reakce, k boji proti všem nejrůznějším projevům nacionalistického smýšlení mezi pracujícími a k co nejtěsnějšímu semknutí a sloučení sociálně demokratických dělníků v místech v jednotné organizace SDDSR“ (s. 287—288).

Porada odsoudila pokusy řídicích orgánů národních sociálně demokratických organizací — ÚV Bundu, hlavního vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy,

ÚV Sociální demokracie Lotyšského kraje — oddělit se od SDDSR a napomáhat tak rozbíječské činnosti likvidátorů. Ostré kritice bylo podrobena krajně oportunistické stanovisko Bundu, jeho odmítnutí bojovat za demokratickou republiku a zřeknutí se ilegální strany proletariátu. Porada vyjádřila ve své rezoluci hluboké politování nad rozkolem v řadách polské sociální demokracie a poukázala na chyby jejího hlavního vedení. Tento svazek obsahuje několik Leninových prací — Sekretariátu mezinárodního socialistického byra, „Bolavé otázky“ naší strany, Rozkol v polské sociální demokracii — které ukazují, jak vytrvale a důsledně Lenin bojoval za jednotu řad polské sociální demokracie, stejně jako jiných národních sociálně demokratických organizací.

Důležité místo v jednání krakovské porady měly otázky spojené s činností bolševického listu Pravda, který byl účinným nástrojem politické výchovy pracujících. Kolem Pravdy se vytvořila početná armáda dělnických dopisovatelů, kteří spolehlivě šířili leninské ideje mezi masami. Vydávání listu bylo financováno z dělnických prostředků a list byl u dělníků velmi oblíben. Lenin věnoval činnosti Pravdy mimořádnou pozornost, neboť v ní viděl „nutný organizační prostředek pro semknutí a vzestup hnutí“ (Spisy 35, Praha 1957, s. 59). Krakovská porada stanovila opatření ke zlepšení práce listu. V rezoluci O reorganizaci a práci redakce listu Pravda, která je do Leninových spisů zařazena poprvé, se poukazovalo na to, že redakce musí přísněji dodržovat a provádět všechna stranická usnesení a že list musí věnovat více pozornosti vysvětlování škodlivosti likvidátorství a zejména odhalovat propagandu listu Luč. Porada redakci doporučila, aby lépe využívala Pravdu při osvětlování stranického života, postavení a boje proletariátu. Touto důležitou stránkou činnosti listu se Lenin zabýval rovněž v článku ze srpna 1912 Dělníci a Pravda; napsal v něm: „Dělnický list je dělnickou tribunou. Před tvář celého Ruska by se v něm měly postupně

probírat otázky života dělníků a zejména otázky dělnické demokracie“ (tento svazek, s. 93). Porada upozornila redakci, jak je důležité získat k aktivní spolupráci s listem a k jeho šíření dělnické spolky, svazy, výbory, skupiny i jednotlivce.

Závěry krakovské porady k otázce činnosti redakce Pravdy ukazují, jak ústřední výbor v čele s Leninem účinně a konkrétně řídil tento významný legální orgán strany. Na základě přijatých usnesení zlepšila redakce Pravdy svou práci, začala ostřeji klást otázky, energičtěji bojovat proti oportunistům a rychleji reagovat na požadavky dělnického života.

Krakovská stranická porada, na které byli přítomni čtyři bolševičtí poslanci IV. státní dumy, věnovala rovněž velkou pozornost činnosti sociálně demokratické frakce v dumě. Bolševická část sociálně demokratické frakce a později samostatná bolševická frakce byla vedle Pravdy důležitým celoruským legálním orgánem strany. Bolševičtí poslanci šířili ideje strany mezi dělníky.

Porada shrnula výsledky prvních kroků sociálně demokratické frakce a poukázala na úspěchy i chyby v její práci; uvítala energickou činnost bolševických poslanců, jejich zdařilá vystoupení a interpelace předložené v dumě a ostře odsoudila nesprávný postup likvidátorské části frakce. Porada konstatovala, že sociálně demokratická frakce je orgánem podřízeným straně a že v zájmu politické výchovy dělnické třídy a správné koncepce činnosti strany v dumě je nutné věnovat každému kroku frakce bedlivou pozornost a kontrolovat její činnost.

Krakovská porada ÚV SDDSR se stranickými pracovníky byla významnou etapou boje bolševiků za obnovení masové proletářské strany v období nového revolučního rozmachu. Sehrála důležitou úlohu při vypracovávání nových forem stranické práce a při rozšiřování a upevňování spojení strany s masami, při odhalování oportunistické linie likvidátorů a trockistů.

Velkou část svazku tvoří díla, v nichž se odráží Leninův podíl na řízení kampaně k volbám do IV. státní dумы a po volbách na řízení práce sociálně demokratické frakce v dumě. „Výsledek voleb má veliký význam pro budování strany,“ napsal Lenin Gorkému začátkem října 1912 (Spisy 35, Praha 1957, s. 42). Většina článků, které Lenin napsal v létě a na podzim 1912, je věnována volbám nebo s nimi souvisí. V člancích Před volbami do IV. dумы, Ještě jedno tažení proti demokracii, S čím jdou kadeti do voleb, Platforma reformistů a platforma revolučních sociálních demokratů i jinde odhaluje Lenin podstatu programů a volebních platform politických stran účastnících se voleb, formuluje úkoly bolševické strany a určuje její úlohu ve volební kampani.

Zásadní význam pro stanovení taktiky strany v kampani k volbám do dумы mělo správné vyřešení otázky rozložení třídních sil v zemi. Lenin ukázal, že v Rusku existují tři politické tábory: vládnoucí reakce, liberální buržoazie a demokracie. Odhaloval kadety a likvidátory, kteří se ve svých vystoupeních proti samostatnosti demokratického hnutí mas snažili setřít rozdíl mezi liberály a demokraty a prohlašovali, že v Rusku jsou jen dva politické tábory: proustavní a protiústavní.

Lenin upozorňoval, že liberalismus se více bojí demokracie než reakce. Volební platformy a programy liberálně buržoazních stran popíraly nezbytnost nové revoluce v Rusku, jejich požadavky se omezovaly jen na umírněné konstituční reformy.

Tábor demokratických sil Lenin označoval za různorodý. Jeho avantgarda — dělnická demokracie v čele s bolševickou stranou — se snažila rozšířit a upevnit masový revoluční rozmach a dovést ho až do stadia revoluce. Bolševici se voleb účastnili s hesly: demokratická republika, osmihodinový pracovní den a konfiskace statkářské půdy. Volební kampaň byla pro ně bojem za revoluční zásady, za semknutí mas kolem revoluční politické platformy,

a nikoli bojem o mandáty. „Ne platforma ‚pro volby‘, ale volby pro uskutečnění *revoluční sociálně demokratické* platformy!“ napsal Lenin (tento svazek, s. 30).

Buržoazní demokracie (narodníci a trudovici všech odstínů) kolísala mezi liberály a dělnickou třídou. Charakteristice buržoazní demokracie jsou věnovány články Dvě utopie, Nová demokracie, O narodnictví. Lenin v nich kritizuje utopičnost takových trudovických a narodnických požadavků, jako je „lidový“ socialismus, rovnost, socializace půdy, a klade marxistům za úkol, aby uměli ze skórápky narodnických utopií vyloupnout „zdravé a cenné jádro upřímného, odhodlaného bojového demokratismu rolnických mas“ (s. 142).

Při hodnocení platformy menševiků-likvidátorů Lenin ukazoval, že likvidátoři se halili do revolučních frází, ale ve skutečnosti byli ve vleku liberálů a vytyčovali reformistické heslo „svobody spolčování“. Likvidátoři využívali voleb do IV. dумы k propagování konstitučních reformů a uzavírání dohod s liberální buržoazií. V článku O politické linii Lenin odhalil pokrytecké a zbabělé chování likvidátorů, kteří hájí oportunistickou linii a bojí se otevřeně prohlásit, že se zříkají samostatné proletářské politiky.

Výsledky voleb plně potvrdily správnost hodnocení situace a rozložení sil v období volební kampaně tak, jak ho podali bolševici. Lenin v článku Výsledky voleb uvedl, že v průběhu voleb ztratil tábor vládní kontrarevoluce tolik sil, že musel výsledky falšovat. Liberální tábor se posunul ještě víc doprava, k velkoburžoazii, a kadeti dokázali svou kontrarevolučnost spolčováním se s černosotňovci. Volby ještě názorněji předvedly politický krach likvidátorů. Svědčí o tom výsledky hlasování v dělnických kuriích šesti gubernií. Bolševici dostali převážnou většinu hlasů, jejich poslanci prošli v hlavních průmyslových guberniích, soustřeďujících čtyři pětiny proletariátu Ruska, zatímco menševičtí poslanci byli zvoleni hlasy městské maloburžoazie. Bylo to velké vítězství bolševiků.

V první polovině prosince 1912 napsal Lenin sérii článků pod názvem Dělnická třída a její „parlamentní“ zastoupení, v nichž shrnul zkušenosti z práce sociálně demokratické frakce ve II. a ve III. dumě a stanovil úkoly sociálně demokratické frakce ve IV. dumě. Lenin nejednou zdůrazňoval, že strana musí pracovat se svými zástupci v dumě, vést je a bojovat za správnou stranickou linii frakce.

Lenin přikládal velký význam prvnímu projevu sociálních demokratů ve IV. dumě, a napsal proto teze K některým projevům dělnických poslanců a návrh deklarace sociálně demokratické frakce K dělnickým poslancům v dumě a k jejich deklaraci. Navrhoval bolševickým poslancům, aby prohlásili, že navazují na činnost předchozích sociálně demokratických frakcí ve státních dumách, aby směle vyhlásili, že ruská sociální demokracie je jedním z oddílů mezinárodní armády socialistického proletariátu a že se blíží doba, kdy milióny proletářů skončují s kapitalismem a vytvoří socialistickou společnost. Lenin upozorňoval, že v deklaraci je nutné vyložit tíživou vnitřní situaci Ruska, poukázat na nutnost politické svobody v Rusku a zvláště zdůraznit vedoucí úlohu proletariátu v osvobozené hnutí. Doporučil bolševickým poslancům, aby otevřeně protestovali proti blížící se válce.

Přijetí deklarace předcházelo urputný boj mezi bolševickými poslanci a sedmi menševiky sociálně demokratické frakce. Bolševickým poslancům se podařilo dosáhnout, že do deklarace byly zařazeny hlavní požadavky bolševické platformy. Deklarace měla mezi dělnictvem široký ohlas a významně napomohla k vystupňování boje dělnické třídy proti carismu.

Leninovi se podařilo navázat úzký kontakt s bolševickými poslanci. Sám přímo řídil veškerou jejich činnost. Byl informován o každém vystoupení, o každé interpelaci a připravoval návrhy nejdůležitějších projevů bolševických poslanců. V tomto svazku je poprvé uveřejněna osnova

projevu sociálně demokratického poslance ve IV. státní dumě K projevu o rozpočtu. Bolševičtí poslanci si přijížděli do Krakova pro rady i pokyny. Lenin je učil, jak mají denně využívat tribuny dумы v zájmu revoluce, jak mají spojovat legální a ilegální práci, jak mají být zásadoví a pevní a nesmlouvavě hájit požadavky proletariátu. Tak byl pod Leninovým vedením vychováván nový typ revolučního člena parlamentu — skutečného zástupce dělnické třídy.

Lenin později vysoce ocenil činnost bolševických poslanců IV. státní dумы: „...našla se v Rusku jedna dělnická strana, jejíž poslanci se nemohli pochlubit krasořečněním, ‚přístupem‘ do buržoazních a intelektuálních salónů a rutinou ‚evropského‘ advokáta a člena parlamentu, zato ale spojením s dělnickými masami, nezištnou prací mezi těmito masami a vykonáváním skromných, neviditelných, nesnadných, nevděčných a velmi nebezpečných funkcí ilegálního propagandisty a organizátora“ (Spisy 21, Praha 1957, s. 169).

Svazek obsahuje významný soubor článků věnovaných otázkám mezinárodní politiky a zejména boji světového proletariátu a jeho stran proti blížící se světové imperialistické válce. Lenin poukazoval na útrapy, které s sebou války přinášejí (viz článek Hruzy války), a vyzýval pracující, aby se semkli a postavili agresorům na odpor. V článcích Hazardní hra, Balkánské národy a evropská diplomacie, O lišce a kurníku, Ostudná rezoluce a Buržoazie a reformismus jsou odhalovány expanzionistické snahy vlád Rakousko-Uherska, Itálie, Ruska, Německa, Anglie, Francie a dalších imperialistických států. Lenin pranýřoval krvavá dobrodružství imperialistů, odhaloval šovinisty, kteří se pod rouškou nabubřelých slov o „svaté válce za nezávislost“ snažili hnát národy na jatky pro zisky bankéřů a průmyslníků.

Lenin vyzval bolševické poslance IV. státní dумы, aby z tribuny dумы vyhlásili hesla revoluční demokracie

adresovaná všemu lidu: Válku válce! Proti jakémukoli vměšování! Za mír! (tento svazek, s. 218).

Velkou pozornost věnoval Lenin balkánské válce, která vypukla v říjnu 1912. Ve svazku je poprvé uveřejněno provolání ÚV SDDSR Všem občanům Ruska, v němž Lenin provedl hlubokou analýzu mezinárodní situace, odhalil podstatu balkánské krize a charakterizoval stanovisko bolševické strany a dělnické třídy Ruska k balkánské válce. „Balkánská krize je jedním z článků v řetězu událostí, který od začátku 20. století vede všude k zostření třídních a mezinárodních rozporů, k válkám a revolucím“ (s. 156). Ústřední výbor strany odhalil expanzionistickou, loupeživou politiku carské monarchie a vlád ostatních imperialistických mocností na Balkáně a vyjádřil podporu boji pracujících balkánských zemí za osvobození od národnostního a sociálního útlaku.

Lenin striktně rozlišoval dobovačné snahy balkánských buržoazních nacionalistů a osvobozenécké cíle balkánských národů v této válce. V článku Sociální význam srbsko-bulharských vítězství poukázal na celkový pozitivní výsledek válečných úspěchů balkánských států (útok proti pozůstatkům středověku na Balkáně, konečné osvobození balkánských národů z tureckého jha), zároveň však zdůrazňoval, že kdyby k tomuto osvobození došlo „revolucí, to znamená bojem srbských, bulharských a *tureckých* rolníků proti statkářům *všech* národností (i proti statkářským balkánským vládám), stálo by osvobození balkánské národy jistě stokrát méně lidských životů než nynější válka. Osvobození by bylo dosaženo za nesrovnatelně nižší cenu a bylo by nesrovnatelně širší“ (s. 207).

Lenin vášnivě bojoval proti kolonialismu. V článku Konec italsko-turecké války pranýřoval násilnické akce Itálie v Africe, označoval je za typickou koloniální válku „civilizovaného“ státu 20. století, za válku, která nebyla ničím jiným než hotovými lidskými jatkami, vražděním Arabů „nejmodernějšími“ zbraněmi. Shrнул výsledky ital-

ských „vítězství“ a uvedl, že nehledě na uzavření „míru“ bude válka ve skutečnosti ještě pokračovat, protože arabské kmeny usazené na africké pevnině dál od pobřeží se nepodrobí. „Ty budou ještě dlouho ‚civilizovány‘ bodáky, olovem, oprátkami, ohněm a znásilňováním žen“ (s. 135). Tak vypadá „civilizační“ posláni koloniálních mocností, které se ještě dnes ideologové imperialismu snaží vydávat za dobro, když zachraňují trosky hroutícího se koloniálního systému.

Lenin odsuzoval koloniální politiku italského imperialismu, ale současně dodával, že Itálie není mezi ostatními kapitalistickými státy výjimkou, neboť všechny tyto státy jsou spravovány buržoazií, která se nezastaví před žádnými jatkami, jde-li o nový zdroj zisků.

O dobyvačné politice imperialistických států na Východě pojednává článek Obrozená Čína. Lenin odhaluje imperialistickou ruskou, japonskou, anglickou a německou buržoazii, která se dívala na Čínu jen jako na slibnou kořist a čekala na vhodnou příležitost, až bude moci uchvátit část území tohoto velkého státu. Zároveň se v článku zdůrazňuje, že čtyřsetmilionová Čína se probudila k politickému životu, zahájila aktivní boj a přes všechny obtíže kráčí vpřed.

Četné práce z tohoto svazku, jako Úspěchy amerických dělníků, Výsledky a význam prezidentských voleb v Americe, Význam zvolení Poincarého a Briandův vládní kabinet, jsou věnovány charakteristice buržoazní demokracie na Západě. Lenin v nich odhaluje podstatu buržoazního demokratismu, založeného na klamání lidu, a poukazuje na cynické kšeftování buržoazních politiků s hlasy voličů. Na příkladu systémů dvou stran v Americe ukazuje, jak imperialističtí politikové efektními, leč jalovými souboji dvou buržoazních stran klamou lid a odvádějí pracující od boje proti kapitalismu. Zdůrazňuje reakční úlohu amerického a anglického systému dvou stran, který hodnotí jako jeden „z nejučinnějších prostředků, jak zabránit vzniku samo-

statné dělnické, tj. skutečné socialistické strany“ (s. 213). Tyto Leninovy myšlenky mají obrovský význam i pro revoluční hnutí dneška. Učí dělnickou třídu odhalovat buržoazní demagogii, byť by si nasazovala sebelepší masku.

Lenin ukazuje závislost buržoazních státníků na velkopřemyslnících a uvádí, že buržoazní vlády přisluhují kapitalistické třídě. V Leninových člancích jsou uváděny příklady, jak si monopolisté USA v době konání prezidentských voleb kupují prezidentské kandidáty, jak ve Francii finanční podnikatelé a spekulanti, jejichž příbuzní zasedají ve správních radách největších akciových společností, získávají ministerská křesla. Lenin hodnotí zvolení Poincarého prezidentem francouzské republiky jako „typickou kariéru buržoazního spekulanta, který se zaprodává postupně všem stranám v oblasti politiky a všem boháčům ‚mimo‘ politiku... Boháči a finanční magnáti ve všech zemích si politických styků takovýchto obratných kariéristů vysoce cení“ (s. 315).

Články Ve Švýcarsku, Diskuse o liberální dělnické politice v Anglii, V Americe aj. se zabývají kritikou mezinárodního oportunismu. Lenin odhaluje kořeny oportunismu v dělnickém hnutí v Anglii a Americe. „Hlavní historickou příčinou, která umožnila zvláště výraznou a (dočasně) silnou buržoazní dělnickou politiku v Anglii a v Americe, je dlouholetá politická svoboda a neobyčejně výhodné — ve srovnání s jinými zeměmi — podmínky pro intenzivní i extenzivní rozvoj kapitalismu. V důsledku těchto podmínek vyrůstala v dělnické třídě aristokracie, která tíhla k buržoazii, a zrazovala tak svou třídu“ (s. 252). Při odhalování oportunismu britské Nezávislé labouristické strany Lenin napsal, že tato strana je „nezávislá“ jen na socialismu, na liberalismu že však je závislá velmi značně.

Ve svazku je rovněž řada prací, které objasňují závažné hospodářské problémy. V těchto pracích rozebírá Lenin číselné ukazatele hospodářského vývoje v Rusku a na

Západě a charakterizuje některé rysy kapitalistické výroby v prvním desetiletí 20. století.

V článku Koncentrace výroby v Rusku rozebírá jednu z nejdůležitějších otázek politické ekonomie — proces koncentrace kapitalistické výroby. V článku je uvedena tabulka znázorňující stav továrního průmyslu v Rusku v roce 1910 v porovnání s rokem 1901. Na těchto údajích Lenin dokazuje, jak dochází ke krachu a zániku drobných podniků a k soustředování výroby v rukou několika milionářů, jak dochází ke koncentraci dělníků ve velkých podnicích, a zdůrazňuje, že podíl velkých podniků na celkové výrobě roste mnohem rychleji než jejich množství.

Velmi zajímavý je článek Zbídačování v kapitalistické společnosti. Otázka zbídačování mas za kapitalismu je jedním z nejpalčivějších a nejaktuálnějších problémů kapitalistické společnosti. Právě v této otázce se oportunisté nejvíc snažili a dodnes snaží revidovat marxistickou politickou ekonomii. Už koncem 19. století se Lenin v mnoha svých pracích zabýval speciálně odhalováním Bernsteinyých revizionistických tvrzení, že prý marxistická teorie zbídačování mas za kapitalismu „zastarala“. V článku Zbídačování mas v kapitalistické společnosti se Lenin k této otázce znovu vrací a podrobuje zdrcující kritice revizionistické názory „nových“ i „starých“ sociálreformistů, uvádí nejnovější údaje o zbídačování pracujících a o závratném růstu bohatství kapitalistů. V této stati Lenin na základě tezí Marxova Kapitálu rozebírá podstatu absolutního a relativního zbídačování mas za kapitalismu. Ukazuje, že v kapitalistické společnosti rostou výdělky dělníků i za příznivých podmínek mnohem pomaleji než nutné náklady na reprodukci pracovní síly. V kapitalistické společnosti tedy existuje tendence k absolutnímu zbídačování mas. „Ještě názornější je však *relativní* zbídačování dělníků,“ píše Lenin, „tj. snižování jejich *podílu* na společenském důchodu. *Relativní* podíl připadající na dělníky v rychle bohatnoucí kapitalistické společnosti je čím dál

menší, jelikož milionáři bohatnou čím dál rychleji“ (s. 240—241).

Na příkladu továrního průmyslu v Rusku (články Výdělky dělníků a zisky kapitalistů v Rusku, Pracovní den v továrnách Moskevské gubernie, Denní a roční pracovní doba v Moskevské gubernii) Lenin ukazuje, jak a v důsledku čeho jsou dělníci v továrnách okrádáni, jak kapitalisté zvyšují intenzitu práce a snaží se prodloužit pracovní den a jak dochází ke snižování reálné mzdy dělníků.

Lenin učil, že proti tendenci kapitalistické společnosti ke zbídačování pracujících mas, ke zhoršování jejich materiální situace, působí tak mohutný faktor, jakým je boj dělnické třídy za zvýšení mezd a za zlepšení pracovních podmínek. V článku Stávkový boj a mzdy zkoumá zákonitost mzdových změn v závislosti na stávkovém boji. Upozorňuje, že po revolučních bojích v roce 1905 stouply dělnické mzdy v Rusku rázem o více než 10 %. V článku Anglické dělnické hnutí v roce 1912 Lenin líčí, jak po mohutné stávce britských horníků byla vláda nucena vydat zákon o minimální mzdě. Současně upozorňuje, že se britští dělníci nesmějí dát tímto vítězstvím zmást, neboť tento zákon, tak jako všechny buržoazní reformy, je jen ubohým polovičatým řešením a částečně pouhým podvodem na dělnících. Jedině organizovaným a neúnavným bojem dosáhne dělnická třída, vedená revoluční proletářskou stranou, zásadní změny svého postavení a konečného vítězství.

Velký význam pro studium dějin KSSS má článek O bolševismu. V této stati napsané v lednu 1913 hodnotí Lenin cestu, kterou bolševici urazili do té doby. Zaznamenává hlavní etapy boje bolševiků proti menševikům a rozebírá zásadní názorové neshody mezi nimi. Ukazuje, že zrod bolševismu a celá jeho historie jsou nerozlučně spjaty s bojem revoluční sociální demokracie proti různým oportunistickým směrům, v jehož průběhu bolševická strana sílila a zocelovala se.

Ve svazku je poprvé publikováno sedm Leninových prací, mezi nimi svolání ÚV SDDSR Všem občanům Ruska, články O politické bezcharakternosti (Dopis redakci), Ještě o rolnických poslancích ve IV. dumě a rezoluce O reorganizaci a práci redakce listu Pravda, schválená na krakovské poradě ÚV SDDSR se stranickými pracovníky. V oddíle Přípravné materiály jsou poprvé uveřejňovány tyto dokumenty z krakovské porady: Původní náčrtek rezoluce O sociálně demokratické frakci v dumě a Původní náčrtek rezoluce O vztahu k likvidátorství a o jednotě a rovněž osnova projevu sociálně demokratického poslance ve IV. státní dumě K projevu o rozpočtu.

INSTITUT MARXISMU-LENINISMU
PŘI ÚV KSSS

POVSTÁNÍ V ARMÁDĚ A VE VOJENSKÉM NÁMOŘNICTVU¹

Poslední dobou proskočilo také v našem legálním tisku [247, 248, 250] několik zpráv o revolučním vření mezi vojáky. Všimněme si tří nejvýznamnějších.

Černomořské loďstvo. Vojenský námořní soud v Sevastopolu projednal 27. června za zavřenými dveřmi případ elektrotechnika Zelenina z bitevní lodi Jan Zlatoústý. Zelenin byl spolu s Karpišinem a Siljakovem obviněn, že sepsal a rozšiřoval proklamace s výzvou k ozbrojenému povstání. Zelenin, Karpišin a Siljakov byli odsouzeni k smrti a 10. července zastřeleni.

Týž soud projednal 2. července případ lodní posádky z téže bitevní lodi. Šestnáct námořníků bylo obviněno z podněcování k jejímu násilnému obsazení. Deset z nich bylo odsouzeno k trestu smrti^[39], pět k šesti letům nucených prací. 4. července bylo úředně oznámeno, že oněch deset odsouzených k trestu smrti si podalo žádost o milost.

Baltské loďstvo. 16. července se má projednávat před vojenským námořním soudem kronšadtského přístavu případ 65 námořníků^[38] cvičné lodi Dvina, křižníku Aurora a bitevní lodi Slava. 3. července dostaly oktabristické noviny Golos Moskvy² telefonickou zprávu z Petrohradu, že ve městě se o tomto monstrprocesu hodně mluví. Těchto 65 námořníků je prý obviněno z členství ve straně socialistů-revolucionářů³ a z „členství v tajném spolku, který připravoval otevřené povstání a zavraždění velkých důstojníků“. Podle této zprávy začala celá věc tím, že byl na cvičné lodi Dvina 22. ledna 1912 zatčen jeden námořník.

Dále je známo, že v květnových dnech byli zatčeni námořníci Baltského loďstva v Helsingforsu.

A konečně 1. července se ve vsi Troickoje nedaleko Taškentu pokusili o povstání ženisti. Bodáky zabili štábního kapitána Pochvisněva. *Příslušnou depeši cenzura nedovolila uveřejnit.* Až teprve 10. července se v Petrohradě objevila zpráva^[7], převzatá z oficiálního listu Turkesterskije vědomosti⁴, kde se přiznává, že *došlo ke srážce* s povstalci. Vzbouřené ženisty, kterých prý bylo celkem asi 100—130, potřešli pěšáci a kozáci. Povstání začalo večer a skončilo podle úřední zprávy k ránu. Bylo zatčeno asi 380 ženistů, z nichž „více než polovina (tvrdí vládní list) se zcela určitě (??) nezúčastnila povstání“. Kromě Pochvisněva zabili povstalci dva podporučíky, Krasovského a Koščeňce, a dva řadové vojáky, zraněno bylo pět důstojníků a dvanáct řadových vojáků. O počtu zabitých povstalců vládní list mlčí.

Tak vypadají kusé a zjevně neúplné, policií zřejmě zkreslené a upravené zprávy, které máme teď k dispozici.

O čem však svědčí tato fakta?

Plně potvrzují to, nač jsme poukázali v usneseních celoruské konference SDDSR^[209] z ledna 1912⁵ a co jsme před měsícem podrobněji vložili v 27. čísle^[103] ústředního orgánu Social-demokrat^{6*}.

V Rusku začal nový *revoluční* rozmach. Masovými stávkami v dubnu a květnu přešel ruský proletariát do útoku *jak* proti kapitálu, *tak* proti carské monarchii, *jak* za lepší život dělníků, utýraných pronásledováním a útlakem kontrarevoluce z let 1908—1911, *tak* za svobodu všeho lidu, za demokratickou republiku.

Liberálové (a s nimi likvidátoři z listu Něvskij golos⁷) rozšiřují nesmyslnou povídačku, že hlavní příčinou dubnového a květnového hnutí byl boj za svobodu spolčování. Tuto povídačku vyvrátila fakta. V zotročeném Rusku se

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 368—378. *Red.*

nedá bojovat jen za jedno z politických práv, za carského absolutismu se nedá bojovat za konstituční reformy. Boj proletariátu zaplavil celé Rusko vlnou stávek a tyto stávky byly *jak* hospodářské, *tak* politické. Ve spojení obou druhů stávek byla a je *síla* hnutí. To nejsou obyčejné stávky, to je *revoluční* rozmach mas, to je *začátek ofenzívy* dělnických mas proti carské monarchii.

Masové stávky musely zažehnout revoluční plamen *všude*. A výbuchy povstání v armádě *dokázaly*, že tento plamen se šíří — *všude* to doutná, *všude* stoupá revoluční nálada mas, dokonce i mezi dělníky a rolníky spoutanými kasárenským drilem.

Masové stávky v Rusku jsou nerozlučně spjaty s ozbrojeným povstáním. Čím víc se šíří stávky, tím víc se blíží povstání.

To právě dokázaly události uvedené na začátku článku.

Z těchto událostí plyne poučení, o němž píšeme v 27. čísle ústředního orgánu Social-demokrat. Výzvy k povstání jsou teď krajně nerozumné. Povstání je zatím *předčasné*. Jedině *společný* nápor dělnických mas, rolnictva a nejlepší části armády může vytvořit podmínky pro *vítězné*, to znamená *v pravý čas* provedené povstání.

A vyspělí dělníci musí vynaložit veškeré úsilí na upevnění, obnovení a rozvoj *ilegální* strany dělnické třídy, SDDSR. *Jedině* taková strana pomocí revoluční agitace a využitím všech prostředků legální propagandy v dělnickém tisku a prostřednictvím dělnických poslanců v dumě dokáže zabránit tomu, aby se neplýtvalo silami v beznadějných drobných povstáních, dokáže připravit armádu proletariátu k velkému vítěznému povstání.

Ať žijí revoluční vojáci a námořníci!

Zdar svorné, vytrvalé a houževnaté revoluční práci, rozvíjející mohutný revoluční nápor miliónových mas, dělnických stávek a rolnických hnutí! Jedině v čele tohoto náporu miliónů, jedině v nejužším a nejpevnějším spojení

s nimi může revoluční složka ruské armády zvítězit nad carskou monarchií a také nad ní zvítězí!

*Rabočaja gazeta, č. 9
30. července (12. srpna) 1912*

Podle listu Rabočaja gazeta

Přes veškeré kruté pronásledování a hromadné zatýkání vystoupila Sociálně demokratická dělnická strana Ruska před volbami s daleko jasnějším, vyhraněnějším a přesnějším programem, taktikou a platformou^[83] než kterákoli jiná strana.

Celoruská konference SDDSR v lednu 1912 shrnula výsledky ideově politické práce v těžkých letech kontrarevoluce. Usnesení konference^[209] plně odpověděla na všechny naléhavé otázky hnutí. Z těchto usnesení vychází i volební platforma a je vlastně jejich závěrečným slovem. Platformu vydal ÚV v Rusku a pak ji znovu vydala i celá řada místních organizací⁹. Všechn buržoazní tisk přinesl zprávy o konferenci a citoval některá její usnesení.

Během půl roku, který uplynul od konference, se ve stranickém tisku a v desítkách referátů, ve stovkách vystoupení v závodních kroužcích a na shromážděních v dubnových a květnových dnech vysvětlovala a uskutečňovala usnesení konference. Hesla strany — republika, osmihodinový pracovní den, konfiskace statkářské půdy — se rozletěla po celém Rusku a vyspělý proletariát je přijal za svá. Revoluční nástup mas — stávkami a shromážděními počínaje a povstáními v armádě konče — dokázal správnost a životnost těchto hesel.

Naše strana už voleb využila a využila jich důkladně. Žádné „vysvětlování“ policie, žádné podvody kolem IV. dумы (ať pomocí popů, nebo jiné) nás o *tento* výsledek nepřipraví. Agitace vedená v přísně stranickém duchu už

proběhla všude a *udala tón* celé sociálně demokratické volební kampani.

Buržoazní strany teď ve spěchu, narychlo sepisují „platformy *pro* volby“, jen aby toho voličům hodně naslibovaly a nachytaly je. Likvidátoři se po liberálech opičí a taky teď honem sepisují *legální* „platformu *pro* volby“. Likvidátoři halasí o volebních platformách v legálním, cenzurovaném tisku a způsobnou, cenzurovanou „platformou *pro* volby“ chtějí zakrýt svou naprostou bezradnost, zmatenost a bezideovost.

Ne platforma „*pro* volby“, ale volby pro uskutečnění *revoluční sociálně demokratické* platformy! — tak se na věc dívá strana dělnické třídy. Pro tento účel jsme už voleb využili a využijeme jich až doposledka, využijeme dokonce i té nejreakčnější carské dumy, abychom v ní propagovali revoluční platformu, taktiku a program Sociálně demokratické dělnické strany Ruska. Cenu mají jen takové platformy, které dovršují dlouhodobou *revoluční* agitaci, jež už *dokonale* zodpověděla *všechny* otázky hnutí, a ne platformy (legální zejména!) sepisované nahonem, jen aby se s nimi ucpala díra, jen pro tu křiklavou vývěsní tabuli, jako to dělají likvidátoři.

Uběhlo půl roku od doby, co byla obnovena strana, a přes neuvěřitelné těžkosti, přes zuřivé pronásledování, přesto, že je každou chvíli někde přerušena činnost místních ústředí i hlavního ústředí, tj. ÚV, kráčí strana stále vpřed, rozvíjí svou činnost a prohlubuje svůj vliv mezi masami. Tato činnost se rozvíjí *novým* způsobem: ilegální buňky, tajné, malé, mnohem utajenější než dřív, jsou spojeny s širší legální marxistickou propagandou. Právě tuto specifiky nové přípravy revoluce za nových podmínek strana dávno zdůraznila a akceptovala.

Mý dnes můžeme dát pádnou odpověď na halasná prohlášení likvidátorů, kteří vyhrožují „dvojí kandidátkou“¹⁰. Jsou to jen plané výhrůžky, kterých se nikdo nezaľekne! Likvidátoři jsou tak roztříštění a bezmocní, že už je

žádná pomoc nevzkřísí. Nemohou ani pomyslet na to, že by vystoupili s „dvojí kandidátkou“: kdyby to udělali, získali by ubohý, směšně malý počet hlasů! A oni to vědí a o nic takového se nepokusí. Povykují, jen aby odvrátili pozornost, aby zatajili pravdu.

Řekli jsme „žádná pomoc“. Likvidátoři počítají s pomocí ze zahraničí. Jejich přátelé, hlavně Lotyšů¹¹, Bund¹² a Trockij, vyhlásili, že svolávají *deset* „ústředí, organizací a frakcí“¹³! To není žert! Zahraničí je bohaté, veliké a oplývá hojností! Má celých „deset ústředí“!! Je to stejný postup, jakého užívá vláda ve IV. dumě: příprava zastupitelského orgánu, snaha dodat souhrnu nul zdání „velkých čísel“. Za prvé Trockij (v Rusku je to nula, pouhý spolupracovník listu *Živoje dělo*¹⁴, jeho agenti jsou jen advokáty „iniciativních skupin“ likvidátorů). Za druhé Golos social-demokrata¹⁵, tj. zase ti bezmocní likvidátoři. Za třetí kavkazský oblastní výbor¹⁶ — stejná nula v třetím přestrojení. Za čtvrté organizační výbor¹⁷ — čtvrtý převlek *týchž* likvidátorů. Za páté a za šesté Lotyšů a Bund, dnes úplně likvidátorský... Ale to stačí!

Nemusíme ani říkat, že naší straně je tato hra zahraničních nul k smíchu. Mrtvolu nevzkřísí, a likvidátoři v Rusku jsou mrtvola.

Uvedme fakta.

Půl roku vedou likvidátoři a *všichni* jejich přátelé zoufalý boj proti straně. Existuje legální *marxistický* tisk. Je úžasně přiškrčen, o republice, o naší straně, o povstání či o carské bandě nesmí ani pípnout. Bylo by směšné si jen pomyslet, že by se hesla SDDSR dala rozšiřovat pomocí takového tisku.

Jenže dělníci v Rusku jsou dnes už jiní než dřív. Dnes už představují sílu. Už si proklestili cestu. Mají *svůj* tisk, potlačovaný, ale svůj, tisk, který teoreticky hájí marxismus.

Na této veřejné areně může každý vidět, jaké jsou „úspěchy“ boje likvidátorů s antilikvidátory. Vperjodovec S. V.¹⁸ v Trockého vídeňské, likvidátorské Pravdě¹⁹ se už

o těchto úspěších zmínil^[19]: výnos téměř všech sbírek pořádaných mezi dělníky plyne antilikvidátorům, napsal. A pro útěchu dodal: není to proto, že by dělníci sympatizovali s „leninovci“.

No ovšem, „není to proto“, znejmilejší přáteli likvidátorů! Přece jen se však podívejte na fakta.

Půl roku otevřeného boje za *dělnický deník*.

Likvidátoři o něm řeční od roku 1910. A s jakým úspěchem? Za půl roku, od 1. ledna do 1. července 1912, uveřejnily jejich noviny *Živoje dělo*^[164] a *Něvskij golos*^[137] zprávy o 15 (*patnácti*) sbírkách dělnických skupin na *dělnický deník*!! Patnáct dělnických skupin za půl roku!

Veźměte si noviny antilikvidátorů. Projděte si zprávy o sbírkách na *dělnický deník*²⁰ za téhož půl roku. Spočítejte si, co bylo vybráno od dělnických skupin. Napočítáte **504 skupinové dělnické příspěvky!**

Uvádíme přesné údaje za jednotlivé měsíce podle krajů Ruska:

	Počet skupinových dělnických sbírek na <i>dělnický deník</i> za první pololetí roku 1912	
	na <i>antilikvidátorské</i> listy	na <i>likvidátorské</i> listy
Leden	14	0
Únor	18	0
Březen	76	7
Duben	227	8
Květen	135	0
Červen	34	0
<i>Celkem</i>	504	15
Petrohrad a okolí	415	10
Jih	51	1
Ostatní Rusko	38	4
<i>Celkem</i>	504	15

V očích dělnických skupin v Rusku jsou likvidátoři na hlavu poraženi. Likvidátoři jsou mrtvola a žádné hrozně

mocné (ó, jak mocné!) zahraniční „svazy skupin, ústředí, frakcí, proudů a směrů“ tuto mrtvolu nevzkřísí.

Žádné křiklounské manifesty v zahraničí, žádné klamné konference „iniciativních skupin“²¹ s likvidátory neodstraní a nezmrtní tuto naprostou porážku likvidátorů v očích *stovek dělnických skupin v Rusku*.

Jednota volební kampaně sociálně demokratických dělníků v Rusku *je zajištěna*. Je zajištěna nikoli „dohodami“ s likvidátory, ale úplným vítězstvím nad likvidátory, kteří už dospěli ke své pravé úloze, k úloze liberálních intelektuálů. Všimněte si, jak se hodil listu Naša zarja²² eserský likvidátor Savin. Podívejte se, jak L. M. vychvaluje^[128] v listu Listok Golosa social-demokrata²³ „iniciativu“ eserů, kteří nejednou upadají (z oztovistické kocoviny!) do likvidátorství. Zamyslete se nad významem faktu, že v témž listu se Plechanovovi klade za vzor známý eserský „činitel“ Avsentyjev. Vzpomeňte si, jak se *všichni* likvidátoři objímají s *nesociálně* demokratickou „levicí“ PSS²⁴. Likvidátoři všech stran, spojte se!

Každý se nakonec dostane tam, kam patří. Skupiny likvidátorských intelektuálů z řad bývalých marxistů i z řad bývalých liberálů se v průběhu událostí s velkým halasem spojují.

Avšak strana dělnické třídy, SDDSR, během půl roku od chvíle, kdy se vymanila ze zajetí těch, kdož ji likvidovali, udělala — jak je vidět z uvedených faktů — obrovský krok kupředu.

M Ů Ž E B Ý T D N E S Z Á K L A D E M
D Ě L N I C K É H O H N U T Í
H E S L O
„S V O B O D A S P O L Č O V Á N Í“?

Likvidátoři v čele s Trockým v legálním tisku dokazují, že může. Snaží se ze všech sil *překroutit* skutečný charakter dělnického hnutí. Jsou to však beznadějně pokusy. Tonoucí likvidátoři se chytají stébla, aby zachránili svou nekalou věc.

V roce 1910 zahájily skupinky intelektuálů *petiční* kampaň za svobodu spolčování. Byla to kampaň *uměle vyvolaná*. Dělnické masy zůstaly lhostejné. Tak planou myšlenkou nelze proletariát nadchnout. Víra v politické reformy za carské samovlády se hodí leda tak pro liberály. Dělníci však okamžitě rozpoznali pochybenost této myšlenky a zůstali k ní neteční.

Dělníci nejsou proti boji za reformy — bojovali za zákon o sociálním pojištění. Využili prostřednictvím svých poslanců každé příležitosti v III. dumě²⁵, aby dosáhli i sebe-menšího zlepšení. Jenže věc je právě v tom, že III. дума a zákon o sociálním pojištění není výmysl, ale politický fakt. Kdežto „svoboda spolčování“ za Romanovovy monarchie z 3. června je prázdný slib prohnílených liberálů.

Liberálové jsou nepřáteli revoluce. Dokonce i dnes proti ní přímo vystupují — ani černosotňovská III. дума je neodnaučila bát se revoluce. Ve svém strachu z revoluce se liberálové utěšují nadějí na *konstituční reformy* a dělníkům hlásají jednu z těchto reforem — svobodu spolčování.

Dokud však existuje III. дума, dokud vládne všeobecné bezpráví a zvůle, dělníci bajce o „ústavě“ nevěří. Požadují svobodu spolčování *s opravdovou vážností*, a *proto* bojují za svobodu všeho lidu, za *svržení monarchie*, za republiku.

Dubnové a květnové stávky v praxi dokázaly, že proletariát dospěl ke stávce *revoluční*. Spojování hospodářské a politické stávky, revoluční tábory lidu, heslo republiky,^[113] s nímž přišli petrohradští dělníci na Prvního máje — všechna tato fakta definitivně ukázala, že *revoluce je na vzestupu*.

Skutečná, objektivní situace v Rusku vypadá takto: proletariát zahájil revoluční boj mas za svržení carské monarchie, v armádě to čím dál víc vře, což znamená, že armáda se k tomuto boji připojuje. Nejlepší příslušníci rolnické demokracie se odvracejí od liberálů a přiklánějí se k dělnickému předvoji.

A liberálové, nepřátelé revoluce, obhajují *jen* „konstituční“ cestu, stavějí *proti* revoluci slib (planý a falešný slib) „svobody spolčování“ *za existence* carské monarchie v Rusku!

Taková je politická situace ve skutečnosti. A skutečně společenské síly jsou tyto: 1. carská monarchie, která zavrhuje jakoukoli „ústavu“; 2. liberálně monarchistická buržoazie, která se ze strachu před revolucí tváří, že věří ve spojení „svobody“ s carskou mocí, a 3. revoluční demokracie; z jejích řad už povstal vůdce — masy dělníků, a na jejich výzvu se ozývají námořníci a vojáci od Helsingforsu až po Taškent.

Všimněte si, jak beznadějně hloupé jsou za této situace řeči likvidátorů o „svobodě spolčování“! Ze všech „reform“ si tito mudrci liberální dělnické politiky vybrali *nemožnou* konstituční reformu, která není nic jiného než planý slib, a hrají si na „evropský“ konstitucionalismus.

Ne! Dělníci nechtějí mít nic společného s liberály a s liberální dělnickou politikou. *Každou* reformu, která se skutečně dostane na pořad jak v III. dumě, tak ve IV. dumě, od sociálního pojištění až po zvýšení služného těch, kteří otročí v kancelářích, budou dělníci podporovat, propagovat a učiní ji předmětem *svých* kampaní.

Ale nad planým a nesmyslným slibem *konstituční* politické

reformy *za existence* carské samovlády se dělníci jen opovr-
žlivě ušklíbnu. Ať se šíří a mohutní revoluční boj mas za
svržení monarchie, za republiku! Boj ukáže, jakých polovi-
čatých konstitučních reforem lze dosáhnout, bude-li nová
revoluce *porážena*, ale přesvědčovat teď, na začátku revo-
lučního náporu, masy o *nerevoluční* cestě, o pokojné konsti-
tuční reformě mohou jedině „lidé ve futrálu“*.

Revoluční nápor, který započal, potřebuje revoluční
hesla. Pryč s monarchií! Za demokratickou republiku,
osmihodinový pracovní den a konfiskaci veškeré statkářské
půdy!

Rabočaja gazeta, č. 9
30. července (12. srpna) 1912

Podle listu Rabočaja gazeta

* Podle názvu povídky A. P. Čechova *Člověk ve futrálu*. Hlavní postavou této povídky je byrokrat, omezený šosák, bojící se každé novoty. *Čes. red.*

Sotva se trochu rozjela volební kampaň, oficiální kadetská Reč²⁶ už spustila (konečně se odhodlala!) o svých zásadních neshodách s levicí^[232].

„Smířit se s režimem z 3. června jsme neměli a ani nemáme v úmyslu,“ píše Reč.

Lež. Měli jste a máte to v úmyslu, páni kadeti²⁷. Důkaz: Vaše projevy o „odpovědné“ opozici a o opozici s druhým pádem²⁸. To není jen „úmysl“ uzavřít smír, to je politika „smíru“ s režimem z 3. června.

A co Karaulovovy zbožné řeči ve zbožné III. dumě? A hlasování kadetů pro rozpočet a jeho nejpodstatnější položky? A projevy Berezovského II.* o agrární otázce? A nedávná Gredeskulova prohlášení^[31], zopakovaná v Reči? Copak tohle všechno není právě politika *smíru se základy* režimu z 3. června? Docela určitě je.

„Během pěti let jsme nepozorovali, že by *vnitř dumy* byla taktika sociální demokracie jiná než taktika ostatních opozičních stran,“ píše Reč. „A v tomto případě jde přece o volby do dumy.“

Zde máme příklad sofistiky a překrucování pravdy! Ani v jediné otázce nebyla taktika sociální demokracie v III. dumě stejná jako taktika kadetů. Ve všech otázkách byla zásadně jiná: *nebyla* to taktika „smíru“, *nebyla* to taktika liberalismu, *vždycky* to byla taktika *demokracie* a taktika *třídního boje*.

Chce snad Reč tvrdit, že za *stejnou* taktiku lze označit

* Viz tento svazek, s. 73, poznámka pod čarou. *Red.*

pouhé „hlasování proti“, a nikoli stejný *zásadní* přístup k otázce v projevech řečníků v dumě, v návrzích přechodu k dalšímu pořadu jednání?

Troufá si snad Reč tvrdit, že se v dumě může říkat jedno a mimo dumu něco jiného? Nechce tím snad zakamuflovat, jak *nedemokratický* je obsah kadetské propagandy *mimo dumu*?

„Nemůžeme upírat právo na samostatné úkoly a akce ‚demokracií‘, které sami sloužíme,“ píše Reč.

Lež, vzdělaní páni liberálové! Zkuste vyložit své *zásadní* názory na to, čím se liší liberalismus od demokracie. Zkuste doložit tyto názory příklady z anglických, francouzských nebo německých dějin, byť byste třeba ponechali stranou speciální dělnickou, proletářskou, marxistickou demokracii. Nepodaří se vám popřít rozdíl mezi buržoazním liberalismem a buržoazní demokracií v jejich vztahu k starému řádu. A my vám vždycky dokážeme, že jste strana liberálně monarchistické buržoazie a zdaleka ne strana demokratická.

Buržoazní demokracie v Rusku, to jsou trudovici a narodníci všeho druhu.

Když už jste to nakousli, tak to taky dojezte. Když jste začali mluvit o zásadách kadetů a levice, vysvětleme si tedy skutečné zásady. Jedině tak lze pozvednout úroveň volební agitace nad otázky typu, kolikrát postupoval nezákonně ten a ten policejní komisař, ten a ten gubernátor nebo ta a ta správní instance.

D O P I S

Š V Ý C A R S K Ý M D Ě L N Í K Ů M²⁹

Drazí soudruzi!

Potvrzuji tímto jménem Sociálně demokratické dělnické strany Ruska všem švýcarským soudruhům, že celostraničká konference této strany v lednu 1912 se ve zvláštní rezoluci^[93] *zřekla veškeré odpovědnosti za jednotlivé zahraniční ruské skupiny.*

Dále potvrzuji, že ústřední výbor naší strany *dosud schválil jen jednu jedinou* ruskou sociálně demokratickou organizaci v zahraničí, a to *výbor zahraničních organizací*³⁰ a jeho *curyšskou sekci.* Příkládám německou brožuru^[320], kterou vydal ústřední výbor naší strany a v níž se podrobně popisuje počínání dezorganizujících ruských skupin v zahraničí*.

Se stranickým pozdravem *Lenin (V. Uljanov)*

Zástupce Sociálně demokratické dělnické strany
Ruska v mezinárodním socialistickém byru³¹.

*Napsáno v červenci 1912
Vyšlo německy v Curychu v srpnu 1912
jako hektografovaný leták*

*Podle textu letáku
Přeloženo z němčiny*

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 473—496. *Red.*

Svůj předcházející článek^[106] na téma o současné agrární otázce v Rusku (viz Něvskaja zvězda, č. 15³²) jsme zakončili slovy:

„Reálná shoda Stolypinova a narodnického agrárního programu spočívá v tom, že oba programy od základu *odstraňují* starou středověkou pozemkovou držbu. A to je velmi správné. Nezaslouží si nic jiného než odstranit. Nejreakčnější ze všech jsou ti kadeti z listů Reč a Russkije vědomosti³³, kteří Stolypinovi toto odstraňování vytýkají, místo aby dokazovali, že by v něm měl být ještě důslednější a energičtější. V dalším článku uvidíme, že Stolypinovo boření *nemůže* odstranit otrockou závislost a systém odpracovávání, kdežto narodnické *může*.

Prozatím poznamenejme, že jediným naprosto reálným výsledkem Stolypinova boření je hladovění třiceti miliónů lidí. A to se ještě neví, zda se ze Stolypinova boření ruský lid nepoučí, *jak se má* bořit ještě rozhodněji. Že ho tomu učí, to je nesporné. Zda ho to naučí, to teprve uvidíme.“*

Naskýtá se tedy otázka: Proč Stolypinovo boření středověké pozemkové držby³⁴ *nemůže* odstranit otrockou závislost a soustavu odpracovávání, kdežto rolnicko-trudovické neboli narodnické *může*?

Při rozboru této otázky si především všimněme, že jedním ze základních prohrěšků v nejrozšířenějších úvahách na toto téma — v úvahách liberálních, narodnických

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 418. *Red.*

a zčásti revizionistických (P. Maslov) — je abstraktní formulace otázky, kdy se zapomíná, že skutečně dochází ke konkrétnímu historickému „střídání“. V Rusku dochází nyní k střídání, které už ve vyspělých západních zemích dávno proběhlo: k vystřídání feudálního hospodářství hospodářstvím kapitalistickým.

Jde a může jít výhradně o formy, podmínky, rychlost a okolnosti *tohoto* střídání: všechna *ostatní* hlediska stavěná často do popředí jsou jen *neuvědomělým* obcházením podstaty věci, obcházením právě tohoto střídání.

Převládající feudální formou v dnešním ruském zemědělství je zotročující závislost a soustava odpracovávání. Relativně značně zachovalé naturální hospodářství, existence drobného zemědělce, který se jen taktak drží nad vodou, hospodaří na ubohém kousku špatné půdy a používá staré prabídné nářadí i prabídné výrobní postupy, hospodářská závislost tohoto drobného zemědělce na sousedním latifundistovi, který ho vykořisťuje nejen jako námezdního dělníka (to už je začátek kapitalismu), ale právě jako drobného zemědělce (to je pokračování roboty), to jsou podmínky, které plodí zotročující závislost a soustavu odpracovávání, nebo lépe řečeno jsou pro obojí typické.

Na 30 000 největších statkářů v evropském Rusku připadá 10 000 000 zcela chudých rolnických usedlostí. V průměru to vypadá asi takto: kolem jednoho statkáře s výměrou přes 2000 děsjatin je na 300 rolnických usedlostí, které mají asi tak sedm děsjatin chudé, vymrskané půdy na jednu usedlost a nepředstavitelně zastaralý a primitivní (z evropského hlediska, o americkém ani nemluvě) inventář.

Část zámožných rolníků „se vzmuže“, tj. stane se z nich maloburžoazie, a ti pak obdělávají půdu s využitím námezdní práce. K námezdní práci se uchyluje na určité části svých pozemků a u určitých zemědělských prací i statkář, často včerejší feudální pán nebo jeho synáček.

Avšak vedle těchto kapitalistických vztahů existuje a ve

všech původních ruských guberniích evropského Ruska zatlačuje tyto vztahy do pozadí obdělávání statkářské půdy rolnickým inventářem, tj. odpracovávání, pokračování dřívější roboty, existuje „využívání“ bezvýhodné bídy drobného zemědělce (právě jako *zemědělce*, jako malo-výrobce) k „obsluze“ sousedního statkářského hospodářství, tj. *zotročující závislost*. Peněžní půjčky, které mají být splaceny prací, půjčování obilí, najímání v zimě, propachtování půdy, povolení používat cestu, napajedla, pastviny, les, půjčování inventáře atd. atd. — to všechno jsou nekonečně rozmanité formy dnešní zotročující závislosti.

Někdy to jde až tak daleko, že se rolník zavazuje vyvážet hnůj z vlastního hospodářství na panská pole a „hospodyně“ se zavazuje dodávat do panského domu vejce — a to prosím nemáme 18., ale 20. století po Kristu!

Stačí jasně a přesně formulovat otázku, jak je to s těmito přežitky středověku a nevolnictví v dnešním ruském zemědělství, abychom mohli zhodnotit význam Stolypinovy „reformy“. Tato „reforma“ samozřejmě oddálila zánik nevolnictví, stejně jako smutně proslulá, liberály a narodniky tolik vychvalovaná takzvaná „rolnická“ (ve skutečnosti však *statkářská*) reforma z roku 1861³⁵ oddálila zrušení roboty a udržela ji v jiné podobě až do roku 1905.

„Přetrvávání“ starých poměrů a starého feudálního zemědělství, které umožnil Stolypin, spočívá v tom, že byl otevřen další, tentokrát už *poslední* ventil, který se ještě dal otevřít bez vyvlastnění veškeré statkářské půdy. Otevřel se ventil a vypustilo se trochu páry — tím, že části těch nejzuboženějších rolníků byly jejich příděly půdy „připsány“ do osobního vlastnictví a oni je prodali, čímž se z proletářů s přídělem stali úplní proletáři, a dále tím, že část zámožných rolníků, kterým byly připsány jejich příděly a kteří se usadili tu a tam na otrubech*, si vybudovala ještě pevnější kapitalistické hospodářství než dřív.

* Otrub — půda vyčleněná z obcí a přidělená rolníkům do osobního vlastnictví. *Čes. red.*

A konečně byl otevřen ventil a vypuštěna pára i tím, že se někde odstranilo zvláště neúnosné rozkouskování půdy a usnadnila se mobilizace rolnické půdy, za kapitalismu nezbytná.

Jak je to však s celkovým množstvím protikladů na vesnici — ubylo jich s tímto přetrváváním starých poměrů, nebo přibýlo? Zmenšil se útlak ze strany feudálních latifundií, nebo se zvětšil? Snížilo se celkové množství „páry“, nebo se zvýšilo? Na tyto otázky se nedá odpovědět jinak, než že platí druhá alternativa.

Hladovění třiceti miliónů lidí prakticky dokazuje, že dnes platí jediné tato druhá alternativa. Kdo hladoví, jsou drobní hospodáři. Je to obraz krize *stále téhož* starého, porobeného, zbědovaného a feudálními latifundiemi vysávaného rolnického hospodářství. V Evropě, na velkých *nefeudálních* statcích, na kapitalistických latifundiích, k takovému hladu nedochází a docházet nemůže.

Převážná většina rolníků až na proletáře, kteří se od půdy úplně osvobodili (byla jim „připsána“, aby ji pak prodali), a nepatrnou menšinu zámožných rolníků zůstala ve stejném, ba ještě horším postavení. Žádné převedení půdy do osobního vlastnictví, žádné opatření proti rozkouskování půdy nemůže udělat ze zbědovaných rolnických mas — hospodařících na chudé, vyčerpané půdě a vlastnících jen předpotopní, staříčkový inventář a vychrtlý tažný a hovězí dobytek — jakž takž kulturní rolníky, jakés také hospodáře.

Kolem statkáře (typu Markova nebo Puriškeviče) s 2000 děsjatinami půdy musí majitelé sedmiděsjatinových políček nutně zůstat zotročenými nuzáky, i kdyby byli jakkoli přesídlováni, jakkoli uvolňováni z občiny, i kdyby jim byla jakkoli „připisována“ jejich ubohá políčka do osobního vlastnictví.

Stolypinova reforma *nemůže* zbavit rolnické masy ani zotročující závislosti a odpracovávání, ani hladu. Bylo by zapotřebí celých desetiletí takových periodických hlado-

vění, aby převážná většina dnešních hospodářství v těchto útrapách zanikla a dostavil se „úspěch“ Stolypinovy reformy, tj. aby se na naší vesnici vytvořil stabilizovaný buržoazní režim evropského typu. Ale již dnes, po šesti letech zkušeností se Stolypinovou „reformou“ a šesti letech „skvělého“ přírůstku počtu těch, jimž byla „připsána půda“ atd., nemůže být nejmenších pochyb, že tato reforma krizi neodstranila a odstranit nemůže.

Je naprosto nesporné, že jak pro tuto chvíli, tak pro nejbližší budoucnost Ruska potrvá stará krize hospodářství plného feudálních přežitků, stará krize zbídačeného drobného zemědělství, porobeného latifundiemi markovovského a puriškevičovského typu.

A tato krize, tak názorně dokumentovaná hladověním třiceti miliónů lidí, trvá přesto, že Stolypin otevřel *poslední* ventil, který ještě Markovům a Puriškevičům vůbec zbývá. Nic jiného nemohli (a s nimi ani celá Rada spojené šlechty³⁶) vymyslet*, pro zachování půdy a moci Puriškevičům se ani nic jiného vymyslet nedá, než aby sami Puriškevičové dělali buržoazní politiku.

A právě tak je možné shrnout všechny rozpory dnešní ruské vesnice: staří feudálové provádějí buržoazní agrární politiku, přičemž si plně ponechávají svou půdu a svou moc. V agrární oblasti je to také „krok na cestě k přeměně v buržoazní monarchii“³⁷.

Tento krok k novému udělalo to staré, které si zachovalo svou neomezenou moc, svou půdu, svou tvář, své poměry. Je to poslední krok, který ještě může toto staré udělat. Je to poslední ventil. Žádné další ventily už Puriškevičové, kteří vládnou v buržoazním světě, nemají a mít nemohou.

A právě proto, že tento krok k novému udělalo staré při

* Je samozřejmé, že slovo „vymyslet“ je třeba chápat „se zrnkem soli“: „Výmysl“ vládnoucí třídy byl vymezen a determinován celým kapitalistickým vývojem Ruska a celého světa. Za daného poměru tříd v kapitalisticky se vyvíjejícím Rusku nemohla Rada spojené šlechty — chtěla-li si zachovat svou moc — postupovat jinak.

zachování své neomezené moci, nemohl tento krok vést a nepovede k ničemu trvalému. Naopak vede — jak nám to jasně ukazují všechny symptomy dneška — k narůstání staré krize na jiném, vyšším stupni kapitalistického vývoje Ruska.

Stará krize se prohlubuje novým způsobem a za nové situace, za mnohem vyhraněnějších vztahů mezi třídami, kdežto její sociálně ekonomická (a nejen ekonomická) povaha zůstává v podstatě stejná jako dřív.

Nepatrný počet prosperujících hospodářství rolnické buržoazie vzniklých na otrubech — a vedle toho snížený počet proletářů vázaných přídělem půdy, zachování neomezené moci Puriškevičů, obrovská masa ožebračených a hladem umírajících, porobených středních rolníků, zvýšený počet proletářů bez přídělové půdy — takový je obraz dnešní ruské vesnice.

Je snad ještě třeba dokazovat, že Stolypinův agrární program nemůže odstranit zotročující závislost a soustavu odpracovávání, kdežto narodnický (v historicky třídním významu toho slova) může? Jak by dnešní situace na vesnici nevyvolávala úvahy, že prosperující hospodářství založená na otrubech by musela za naprosto volné mobilizace půdy rázně skoncovat s veškerým středověkým hladověním, s jakoukoli zotročující závislostí a s veškerým odpracováním, kdyby byla tato hospodářství založena podle volného výběru rolníků na všech těch sedmdesáti miliónech děsjatin statkářské půdy, které dosud „úprava pozemkových poměrů“ nezasáhla? A nepřiměje nás nakonec ironie dějin prohlásit, že Stolypinovi geometři prospěli „trudovickému“ Rusku?

Otázka, jsou-li naši kadeti demokraté, nebo je-li to strana liberálně monarchistické buržoazie, je z vědeckého hlediska velmi zajímavá. Připomeňme, že dokonce trudovik³⁸ (buržoazní demokrat) Vodovozov odhalil v této otázce^[16] nejednotnost názorů.

V souvislosti s touto otázkou se Pravda odvolala^[101] na *nedávná prohlášení pana Gredeskula, citovaná v Reči**.

Reč odpovídá^[170]: „Nevíme, jaká prohlášení pana Gredeskula má Pravda na mysli.“

Roztomilé, vidíte? Pravda řekla přesně a jasně, že mluví o prohlášeních *citovaných* v Reči. Takže jak je to vlastně? Reč snad *neví*, co se uveřejňuje na stránkách Reči?? Není ale přirozenější předpokládat, že liberálové *chtějí* vzhledem k předvolební hře na demokratismus ledacos ze své nedávné minulosti pozapomenout?

Tak či onak, už pro vyjasnění závažné vědecké otázky ocitují slova pana Gredeskula, která vyslovil na mnoha veřejných přednáškách a *opakoval* je bez jediné výhrady redakce v 117. čísle^[31] (2071) listu Reč:

„V samém závěru své přednášky,“ napsal pan Gredeskul, „v polemice s tvrzením sborníku Věchi³⁹^[18], že ruské osvobozovací hnutí bylo neúspěšné (prý vinou inteligence), a v konfrontaci tohoto tvrzení s názorem těch, kdo stojí mnohem víc nalevo než P. B. Struve, ale rovněž si myslí, že hnutí nám vůbec nic nepřineslo, jsem naproti tomu hájil názor, že se naopak udělalo velmi mnoho, že byl položen sám základ příštího konstitučního uspořádání, a to velmi hluboký a pevný základ, který se přímo dotýká lidových mas. Abych mohl tato

* Viz tento svazek, s. 37. *Red.*

dvě tvrzení kriticky konfrontovat a přitom vyjádřit názor, který rovněž pokládám pro naši dobu za politicky mimořádně významný, posuzoval jsem obě tato tvrzení vzhledem k budoucnosti a řekl jsem, že z hlediska prvního z nich (jestliže se v roce 1905—1906 ničeho nedosáhlo) se musí začít všechno od začátku, tj. jinými slovy musí se organizovat nové hnutí, zatímco z hlediska druhého tvrzení (že v letech 1905—1906 byl položen základ ústavy v Rusku) není naopak nového lidového hnutí zapotřebí, je zapotřebí jen pokojné, vytrvalé a cílevědomé konstituční činnosti.

A tady mě právě přerušil libavský (bylo to v Libavě) policejní náčelník. Takže v Libavě zakročila policie proti veřejnému prohlášení, že v Rusku není zapotřebí nové revoluce“ (Reč, 1912, č. 117 /2071/).

Pan Gredeskul přesvědčivě dokázal, že pan libavský policejní náčelník se zmýlil. Ale kromě toho dokázal pan Gredeskul ještě dvě důležité věci: 1. že polemika pana Gredeskula a spol. ve sborníku Věchi je pokrytecká a jalová; ve skutečnosti je totiž *celá* kadetská strana ve všem podstatném „věchovská“; 2. že marxistická charakteristika kadetské strany je z vědeckého, ekonomického a politického hlediska naprosto správná.

*Pravda, č. 85
8. srpna 1912
Podepsán N. B.*

Podle textu Pravdy

VÝDĚLKY DĚLNÍKŮ A ZISKY KAPITALISTŮ V RUSKU

V roce 1908 byl v továrnách a závodech v Rusku⁴⁰ proveden průzkum^[13]. Tento průzkum nepochybně přinesl zveličené údaje o výši dělnických výdělků a podhodnocené údaje o objemu výroby a výši zisku kapitalistů, protože u nás se všechny podobné průzkumy provádějí ryze úřední cestou a jsou při nich dotazováni pouze kapitalisté, zatímco ptát se na něco dělníků se nepokládá za nutné.

Podívejme se, co ukázala tato statistika, tak příznivá pro kapitalisty.

Podle předběžných údajů — nic jiného až dosud uveřejněno nebylo — bylo v Rusku celkem téměř 20 000 továren a závodů (přesně: 19 983; přesná čísla budeme uvádět v závorkách, v textu je poněkud zaokrouhlíme, aby si bylo možno při čtení lépe představit a zapamatovat hlavní údaje).

Celkový počet dělníků a dělnic činil $2\frac{1}{4}$ miliónu (2 253 787) včetně horníků a dělníků v podnicích podléhajících spotřební dani.

Mzdy všech těchto dělníků činily celkem *přes půl miliardy* rublů (555 700 000).

Abychom zjistili průměrnou mzdu jednoho dělníka, musíme dělit celkový úhrn mezd počtem dělníků. Dojdeme tak k částce 246 rublů.

Takže *dva a čtvrt miliónu* továrních dělníků v Rusku vydělávalo v roce 1908 celkem v průměru, tj. přibližně, všeho všudy *dvacet* rublů padesát kopějek měsíčně!

Uvážíme-li, že za tuto částku se má uživit rodina, a to

při dnešní drahotě bytů a potravin, pak se taková mzda nedá nazvat jinak než žebrácká.

Podívejme se teď, jaký byl zisk kapitalistů. Abychom to mohli zjistit, musíme od celkového úhrnu produkce, tj. od hrubého příjmu všech továren a závodů, odečíst všechny výdaje kapitalistů.

Celkový úhrn produkce činí něco přes čtyři a půl miliardy rublů (4651 mil. rublů). Výdaje kapitalistů činí celkem čtyři miliardy (4082 mil. rublů).

To znamená, že zisk kapitalistů činí *víc než půl miliardy rublů* (568,7 mil. rublů).

V průměru připadá na jeden podnik *28 500 rublů* zisku. Každý dělník přináší kapitalistovi zisk *252 rublů ročně*.

Porovnejme teď výdělek dělníků a zisk kapitalistů. Každý dělník dostává ročně v průměru (tj. přibližně) 246 rublů mzdy, zatímco kapitalistovi přináší 252 rublů zisku ročně*.

Z toho plyne, že dělník *menší část* dne pracuje pro sebe a *větší část dne* na kapitalistu. Vezmeme-li například jako průměrnou délku pracovního dne 11 hodin, ukáže se, že dělník dostává mzdu všeho všudy jen za 5 1/2 hodiny, a dokonce ještě o něco méně než za 5 1/2 hodiny. Zbývajících 5 1/2 hodiny pracuje dělník zadarmo, nedostává žádnou mzdu a výsledek jeho práce za tyto půldny tvoří zisk kapitalistů.

*Pravda, č. 85
8. srpna 1912
Podepsán T.*

Podle textu Pravdy

* Celkem vyrobí dělník za 498 rublů nových hodnot ročně.

STÁVKOVÝ BOJ A MZDY

Je všeobecně známo, že slavný stávkový boj ruských dělníků v roce 1905 přinesl mimořádně velké úspěchy nejen v politické, ale i v hospodářské oblasti. Dnes nám údaje ze zpráv továrních inspektorů⁴¹[²⁴⁶] dovolují udělat si dosti přesnou představu, jak velké byly tyto úspěchy.

Průměrný výdělek ruského továrního dělníka podle těchto údajů činil:

v r. 1901.....201 rublů	v r. 1906.....231 rublů
v r. 1902.....202 rublů	v r. 1907.....241 rublů
v r. 1903.....208 rublů	v r. 1908.....242 rublů
v r. 1904.....213 rublů	v r. 1909.....236 rublů
v r. 1905.....205 rublů	v r. 1910.....242 rublů
v průměru	v průměru
za pět let....206 rublů	za pět let ...238 rublů

Z toho vidíme, že rok 1905 znamenal přelom. Po roce 1905 se totiž mzda *naráz* zvyšuje z 205 na 231 rublů ročně, tj. o 26 rublů, o víc než 10 %.

Pokud jde o rok 1905, který vykazuje ve srovnání s rokem 1904 pokles mzdy o 8 rublů, musíme si uvědomit toto: za první rok 1905 byl rokem hospodářské deprese, tj. poklesu průmyslové výroby; za druhé podle údajů ministerstva obchodu přišli dělníci v tomto roce na ušlé mzdy za prostávkované dny o 17,5 miliónu rublů, tj. o víc než 10 rublů ročně v průměru na každého dělníka.

Můžeme tedy předpokládat, že skutečná mzda v roce 1905 činila 215 rublů za rok, ale z těchto 215 rublů odevzdali dělníci 10 rublů na stávkový boj, který se v roce 1905

vyznačoval pozoruhodnou, do té doby nikde na světě nevidanou houževnatostí a rozsahem.

Výsledkem tedy je, že dnes, kdy zkoumáme údaje za celé desetiletí 1901—1910, vidíme jasně *překvapivý* rozdíl mezi *předrevolučním* a *porevolučním* obdobím.

Do roku 1905 činila průměrná mzda ruského továrního dělníka 206 rublů. Po roce 1905 238 rublů, tj. o 32 rublů za rok víc. Zvýšení činí 15,5 %.

Za jediný rok se mzda zvýšila natolik, že žádné pozdější snahy kapitalistů (kteří, jak známo, postupně odbourávali všechny vymoženosti roku 1905) už nemohly dělníkovi vnutit dřívější nízkou životní úroveň. Rok 1905 zvýšil životní úroveň ruského dělníka tak, jak se za normálních dob nezvýší ani za několik desetiletí.

Dělníci ztratili ve stávkách z roku 1905 podle oficiální statistiky 17,5 miliónu rublů na ušlé mzdy za prostávkované dny. Kapitalisté ztratili v roce 1905 podle téže statistiky 127,3 miliónu rublů, což odpovídá hodnotě produkce, která nebyla vyrobena v důsledku výpadku výroby.

Avšak zvýšením mzdy po roce 1905 získali dělníci za pět let (1906—1910) v průměru 32 rublů ročně na jednoho dělníka, tj. celkem, počítáme-li 1,8 miliónu dělníků, 57,6 miliónu rublů za rok čili *286 miliónů rublů za celých pět let.*

PRACOVNÍ DEN V TOVÁRNÁCH MOSKEVSKÉ GUBERNIE

Inženýr I. M. Kozminyč-Lanin vydal knihu^[66] o délce pracovního dne a pracovního roku v továrnách a závodech Moskevské gubernie.

Materiál, který autor shromáždil, se týká konce roku 1908 a zahrnuje 219 669 dělníků, tj. o něco víc než $\frac{7}{10}$ celkového počtu dělníků v továrnách a závodech Moskevské gubernie (307 773).

Průměrný pracovní den stanoví autor na základě těchto údajů na $9\frac{1}{2}$ hodiny pro dospělé a mladistvé a $7\frac{1}{2}$ hodiny pro děti.

Nutno podotknout, že v těchto údajích není vůbec zahrnuta práce přesčas (o přesčasové práci připravil autor k vydání pro tisk zvláštní publikaci) a za druhé, že autorovy údaje vycházejí výhradně z „předpisů vnitropodnikového řádu, závazných pro podnikatele i dělníky“.

Otázku, zda se tyto předpisy v praxi dodržují, si náš inženýr vůbec neklade. Takové údaje by mohly shromáždit jedině dělnické odbory, kdyby pořizovaly vlastní statistiku.

V jednotlivých podnicích má tento devítiapůlhodinový pracovní den velké výkyvy.

Z autorových tabulek vysvítá, že 33 466 dělníků pracuje víc než 10 hodin denně! To je přes 15 % celkového počtu statisticky podchycených dělníků.

13 189 dělníků pracuje víc než 11 hodin denně a 75 dělníků víc než 12 hodin denně. Největší počet dělníků zatěžovaných tak neúměrně dlouhým pracovním dnem připadá na textilní průmysl.

Vezmeme-li v úvahu, že asi třetina dělníků není do

autorova průzkumu zahrnuta, dospějeme k závěru, že přes 20 000 dělníků v továrnách a závodech Moskevské gubernie má nehorázně dlouhý pracovní den.

A konečně z údajů inženýra Kozminyha-Lanina vyplývá, že ani naprosto zastaralý ruský zákon z roku 1897^[150], který povoluje jedenáctiapůlhodinový (!!!) pracovní den, *továrníci nedodržíjí*. Podle tohoto zákona nemá při dvousměnném provozu pracovní doba jednotlivého dělníka v přepočtu na čtrnáct dní překročit 9 hodin denně.

Ve skutečnosti však z 83 990 autorem statisticky podchytených dělníků pracujících ve dvou směnách jich 14 376 pracovalo *víc než 9 hodin*. To je 17% z celkového počtu dělníků pracujících ve dvou směnách. A z 3733 dělníků pracujících ve dvou směnách při údržbářských a pomocných pracích pracovalo 2173 dělníků, tj. *téměř 3/5*, víc než 9 hodin denně! Celkově je to tedy 16 500 dělníků, kteří jsou i podle oficiálních údajů nuceni pracovat déle, než povoluje zákon!

Osmihodinový pracovní den mělo v Moskevské gubernii v roce 1908 z 219 669 celkového počtu statisticky podchytených dělníků jen 4398 dělníků. Osmihodinový pracovní den je tedy dnes už docela dobře možno zavést, zbývá jen, aby 215 000 dělníků dohnalo ony čtyři tisíce.

Pravda, č. 88
11. srpna 1912
Podepsán V.

Podle textu Pravdy

DENNÍ A ROČNÍ
PRACOVNÍ DOBA
V MOSKEVSKÉ GUBERNII

Stejnomená práce inženýra Kozminycha-Lanina (Moskva 1912, vydala Stálá komise muzea na podporu práce při moskevském oddělení Imperátorské ruské technické společnosti, cena 1 rubl 75 kopějek^[66]) je souhrnem údajů vztahujících se ke konci roku 1908.

Údaje zahrnují 219 669 dělníků, tj. 71,37 % z celkového počtu dělníků v továrnách a závodech gubernie (307 773). Autor uvádí, že „pečlivě prozkoumal materiál o každém průmyslovém podniku zvlášť a do celkových údajů pojal jen tu jeho část, která byla naprosto nesporná“.

Taková statistika by byla nehledě na značné zpoždění neobyčejně zajímavá, kdyby souhrnné údaje byly zpracovány rozumněji. Nezbyvá nám bohužel než použít právě tohoto výrazu, protože tabulky sestavil pan Kozminycha-Lanin neobyčejně pečlivě a dal si spoustu práce s vypočítáváním nejrůznějších souhrnů a procent, jenže tuto práci vynaložil neracionálně.

Autor jakoby se v množství materiálu utopil. Provedl stovky a tisíce naprosto zbytečných výpočtů, zatěžujících práci, ale neudělal několik desítek výpočtů bezpodmínečně nutných, bez nichž nedostaneme celkový obraz o situaci.

V hlavních tabulkách autora, z nichž se skládá skoro celá kniha, se uvádějí takové podrobné údaje jako například, že dělníci pracující devět až deset hodin denně jsou rozděleni do 16 *podskupin* — podle počtu pracovních hodin ve dvou po sobě následujících týdnech (109 až 120 hodin) — a u každé podskupiny je vypočítán průměrný počet pracovních hodin denně! A to všechno je provedeno

dvakrát: u dělníků přímo z výroby a u pomocných dělníků.

Musíme konstatovat, že jít do takových podrobností je za prvé naprosto zbytečné, projevuje se tu zaujetí pro statistiku kvůli statistice, jakási hra s čísly *na úkor* přehlednosti a použitelnosti materiálu ke studiu. A za druhé, devět desetin těchto „průměrů“, které autor vypočítává s přesností na setinu, je práce zhola nepotřebná, protože z tisíce čtenářů této knihy (která ostatně stěží najde tisíc čtenářů) sotva jeden pocítí potřebu nějakého takového „průměru“ (a kdyby ho tak mimořádné neštěstí přece jen postihlo, mohl by si *ho* vypočítat *sám*).

Naproti tomu v knize *vůbec nejsou* absolutně nutné souhrnné údaje, které autor mohl udělat s námahou nesrovnatelně menší a bez nichž se při účelném studiu údajů průzkumu neobejdeme. Chybějí souhrnné údaje, které by 1. třídily do výrobních skupin dělníky pracující v jedné, ve dvou a ve třech směnách; 2. třídily dělníky na pracující přímo ve výrobě a na dělníky pomocné; 3. uváděly průměrný počet pracovních hodin podle výrobních skupin; 4. uváděly celkové údaje o pracovní době dospělých dělníků a dětí; 5. rozlišovaly továrny s různým počtem dělníků.

Zůstaňme u tohoto posledního bodu. Autor práce je zřejmě velmi pilný — soudě podle seznamu prací, které publikoval a připravil k vydání — a má k dispozici tak bohatý a zajímavý materiál, že by snad kritický rozbor jeho metod mohl být užitečný nejen z hlediska teorie, ale i bezprostřední praxe. Cítovali jsme už autorova slova, že shromážděný materiál „pečlivě prozkoumal... o každém průmyslovém podniku *zvlášť*“.

Materiál se tedy dal docela dobře shrnout třeba jen podle skupin továren, jak je zavedla i naše oficiální statistika (méně než 20 dělníků, 21—50, 51—100, 101—500, 501 až 1000 a více než 1000 dělníků). A bylo to potřeba?

Rozhodně bylo. Statistika nemá poskytovat jen nahodilé sloupce čísel, ale má pomocí čísel osvětlovat různé sociální

typy zkoumaného jevu, které už život přinesl nebo přináší. Můžeme snad pochybovat, že podniky s 50 dělníky a podniky s 500 dělníky patří k zcela odlišným *sociálním typům* jevu, který nás zajímá? Že celý společenský vývoj všech civilizovaných zemí vede k prohlubování *rozdílu* mezi těmito typy a k *vytlačování* jednoho druhým?

Vezměme třeba zrovna údaje o pracovním dnu. Z autorovy souhrnné tabulky podávající celkový přehled můžeme dojít k závěru — jestliže *sami* provedeme určitou nezbytnou statistickou práci, kterou v knize nenacházíme — totiž k závěru, že 33 000 dělníků (z 220 000 zkoumaných) pracuje *déle než 10 hodin denně*. Přitom průměrná délka pracovního dne všech 220 000 dělníků činí 9 1/2 hodiny. Naskýtá se otázka, zda dělníci zatěžovaní neúměrně dlouhým pracovním dnem nejsou zaměstnání v *malých* podnicích.

Je to otázka přirozená a nevyhnutelná. Nezvolili jsme ji ani zdaleka náhodou. Politická ekonomie a statistika ve všech zemích na světě nás *nutí* položit si právě tuto otázku, protože prodlužování pracovní doby v malých závodech je příliš časté. Její prodlužování u drobných podnikatelů si vynucují samy podmínky kapitalistického hospodářství.

Jak je vidět, údaje pro zodpovězení této neobyčejně závažné otázky v autorově materiálu *byly*, ale ze souhrnu se mu vytratily! V souhrnu uvedl zbytečné sáhodlouhé sloupce podrobných „průměrů“, ale *neuvedl* tolik potřebné rozdělení továren podle počtu dělníků.

V Moskevské gubernii je toto rozdělení ještě potřebnější (smíme-li zde užít komparativu) než v ostatních, protože v Moskevské gubernii nacházíme vedle obrovské koncentrace výroby poměrně velký počet malých podniků. Podle statistiky z roku 1910^[246] tu bylo celkem 1440 podniků s 335 190 dělníky. Polovina těchto dělníků (167 199) byla soustředěna v *66 továrnách* a na druhé straně tu bylo 669 podniků s celkovým počtem 18 277 dělníků. Je jasné, že jde o naprosto rozdílné sociální typy a že statistika, která je nerozlišuje, je prostě k ničemu.

Autor se dal řadami čísel o počtu dělníků, zaměstnaných 94, 95 atd. až 144 hodin ve dvou po sobě následujících týdnech, tak strhnout, že *úplně vynechal* údaje o počtu podniků. Tento počet uvádí v druhé části své práce, kde se mluví o délce roční pracovní doby, ale v první části, kde je řeč o pracovním dnu, se žádné údaje o počtu podniků neuvádějí, přestože je autor bezpochyby měl k dispozici.

Největší továrny v Moskevské gubernii jsou nejen specifickými typy průmyslových závodů, ale i specifickými typy populace se zvláštními životními a kulturními (nebo spíše nekulturními) podmínkami. Rozlišení těchto továren, podrobné zpracování údajů pro každou kategorii podniků podle počtu dělníků je nezbytnou podmínkou racionální hospodářské statistiky.

Uvedeme hlavní závěry z práce pana Kozminycha-Lanina.

Jeho průzkum délky pracovního dne zahrnuje, jak už jsme řekli, 219 669 moskevských továrních dělníků, tj. 71,37 % z celkového počtu, přičemž textilních dělníků je do jeho statistiky pojato o něco víc než dělníků z jiných výrobních odvětví. Průzkum zahrnul 74,6 % všech textilních dělníků a jen 49—71 % dělníků z ostatních výrobních odvětví. *Očividně* byla věnována menší pozornost zkoumání údajů o *malých* podnicích: přinejmenším statistika počtu pracovních dnů za rok podchytila 58% podniků (811 z 1394 existujících v roce 1908) a 75 % dělníků (231 130 z 307 773). Je jasné, že tu byly vynechány právě menší podniky.

Souhrnné údaje o délce pracovního dne uvádí autor jen pro celkový počet dělníků dohromady. Vychází průměr 9 1/2 hodiny denně pro dospělé a 7 1/2 hodiny pro děti. Nutno poznamenat, že počet dětí mezi dělníky není velký: 1363 oproti 218 306 dospělým. To nás přivádí na myšlenku, zda právě děti nebyly náhodou před zraky inspektorů „uklizeny“.

Z celkového počtu 219 669 dělníků pracovalo v jedné

směně 128 628 dělníků (58,56 %), ve dvou směnách 88 552 (40,31 %) a ve třech směnách 2489 (1,13 %). Práce ve dvou směnách převládá nad prací jednosměnnou v textilním průmyslu: 75 391 dělníků zde pracuje ve dvou směnách („přímo ve výrobě“, tj. bez pomocných dělníků) oproti 68 604 pracujícím v jedné směně. Přidáme-li údržbáře a pomocné dělníky, dostaneme celkový počet 78 107 dělníků pracujících ve dvou směnách a 78 321 dělníků pracujících v jedné směně. Naproti tomu u kovodělníků značně převládá jednosměnná práce (17 821 dospělých dělníků) nad prací dvousměnnou (7673).

Když tedy shrneme celkové počty dělníků pracujících různý počet hodin denně, dostaneme tyto údaje:

Počet pracovních hodin denně	Počet dělníků	
Méně než 8 hodin	4398	
8—9 hodin	87 402	
9—10 hodin	94 403	
10—11 hodin	20 202	} 33 466
11—12 hodin	13 189	
12 hodin a více	75	
<i>Celkem</i> 219 669		

Z toho je vidět, jak nepatrný je dosud v Rusku počet dělníků, kteří nepracují více než osm hodin denně: celkem 4398 z 219 669. A naopak počet dělníků s neúměrně, nehorázně dlouhým pracovním dnem je velmi vysoký: 33 466 z 220 000, tj. přes 15 % dělníků pracuje *více než deset hodin denně!* A to sem není započtena práce přesčas.

Dále. Rozdílná délka pracovního dne u dělníků pracujících v jedné směně a u dělníků pracujících ve dvou směnách je zřejmá z údajů v následující tabulce, které zahrnují jen dospělé „dělníky pracující přímo ve výrobě“, tj. bez údržbářů a pomocných dělníků, jichž je 8 % z celkového počtu.

Délka pracovního dne	Procento dělníků (pracujících uvedený počet hodin denně) v jedné směně ve dvou směnách	
	Méně než 8 hodin	1,3
8—9 hodin	13,3	81,9
9—10 hodin	60,7	14,7
10—11 hodin	15,2	1,4
11—12 hodin	9,5	1,0
12 a více hodin	—	—
<i>Celkem</i>	100,0	100,0

Z toho mimo jiné plyne, že 17 % dělníků pracujících ve dvou směnách pracuje *víc než devět hodin denně*, tj. dokonce víc, než povoluje náš zákon z roku 1897^[150], který pan Lanin správně považuje za nadmíru zastaralý. Podle tohoto zákona nemá počet pracovních hodin při práci na dvě směny překročit ve dvou po sobě následujících týdnech devět hodin denně. A pan Lanin uvádí ve všech svých výpočtech a tabulkách právě období „dvou po sobě následujících týdnů“.

Je-li tak zjevně porušován naprosto jasně a přesně formulovaný zákon, můžeme si představit, co se děje s většinou ostatních ustanovení našeho továrního zákonodárství.

Dělník pracující v jedné směně (jen dospělý a jen „dělník pracující přímo ve výrobě“) pracuje průměrně 9,89 hodiny. Převládá tedy *desetihodinový pracovní den* bez jakéhokoliv omezení, dokonce i v sobotu, a do toho není započtena práce přesčas. Nemusíme ani říkat, že tak dlouhá pracovní doba je nesporně nadměrná a nelze ji trpět.

Dělník pracující ve dvou směnách pracuje průměrně 8,97 hodiny, to znamená, že v praxi převládá v těchto případech zákonem stanovený devítihodinový pracovní den. Zkrátit ho na osm hodin je zvlášť naléhavé proto, že při dvou směnách se za „noc“ počítá doba od desíti hodin večer do čtyř (!!) hodin ráno, to znamená, že ve skutečnosti se velmi značná část *noci* pokládá pro dělníka za „den“.

Devítihodinový pracovní den, při němž je noc měněna v den a neustále se pracuje v noci, tak to vypadá v Moskevské gubernii!

Na závěr našeho rozboru údajů pana Kozminyčana si všimněme, že průměrný počet pracovních dní v roce stanoví na 270 dní. U textilních dělníků je to o něco méně — 268,8 dne, u kovodělníků o něco více — 272,3 dne.

Tyto údaje o délce roční pracovní doby zpracoval Kozminyčan rovněž krajně neuspokojivě. Na jedné straně jde do neúměrných, zcela neúčelných podrobností: v souhrnné tabulce o počtu pracovních dní v roce jsme napočítali celkem 130 vodorovných řádků! Údaje o počtu podniků, dělníků atd. se tu uvádějí *zvlášť* pro každý počet pracovních dní (za rok), počínaje 22 a konče 366. Jít do takových podrobností, to spíš svědčí o tom, že syrový materiál nebyl vůbec „stráven“.

Na druhé straně ani zde nenajdeme naprosto nezbytné souhrnné údaje ani o počtu dělníků v továrnách, ani o rozdílech v pohonu (továrny s ruční výrobou a se strojovou výrobou). A tak si nemůžeme udělat takový obrázek, který by nám umožnil *poznat* závislost délky roční pracovní doby na různých podmínkách. Velmi bohatý materiál, který autor shromáždil, *přišel* *univeč* jen proto, že byl tak špatně zpracován.

Jak významný je rozdíl mezi velkovýrobou a malovýrobou, si můžeme — přibližně, zdaleka ne přesně! — odvodit dokonce i z autorových údajů, když je trochu přepracujeme. Vezměme si *čtyři* hlavní skupiny podniků podle počtu pracovních dní v roce: 1. pracující do 200 dní v roce; 2. od 200 do 250; 3. od 250 do 270 a 4. 270 a víc dní.

Sečteme-li v každé z těchto kategorií počet továren a počet dělníků a dělnic, dostaneme tento obraz (viz tabulka na s. 61.):

Z toho jasně vyplývá, že čím větší je továrna, tím delší je (obecně) roční pracovní doba. Společenský a hospodářský význam drobných podniků je tedy ve skutečnosti ještě

Počet pracovních dní v roce	Průměrný počet pra- covních dní v roce	Počet továren	Počet dělníků	Průměrný počet děl- níků na 1 továrnu
Méně než 200 dní	96	74	5676	76
200—250 dní	236	91	14 400	158
250—270 dní	262	196	58 313	297
270 a více dní	282	450	152 741	339
<i>Celkem</i>	270	811	231 130	285

mnohem *menší*, než by se dalo soudit například podle podílu těchto podniků na celkovém počtu dělníků. Počet pracovních dní v roce je v těchto podnicích o tolik menší než v podnicích velkých, že jejich podíl na výrobě musí být celkem nepatrný. A kromě toho při menším počtu pracovních dní v roce nejsou tyto továrny (malé) schopny vytvořit stálé kádry proletariátu, takže dělníci jsou zde více „spjati“ s půdou, pravděpodobně jsou hůř placeni, jsou méně kulturní atd.

Velká továrna stupňuje vykořisťování tím, že prodlužuje pracovní dobu na maximum, čímž vytváří proletariát, který navždy zpřetrhává svá pouta s vesnicí.

Kdybychom prozkoumali, jak závisí rozdílná délka roční pracovní doby na technickém vybavení továren (ruční a strojní pohon atd.), jistě bychom našli celou řadu velmi zajímavých údajů týkajících se životních podmínek obyvatelstva, postavení dělníků, vývoje našeho kapitalismu atd. Autor se ovšem žádné z těchto otázek ani nedotkl.

Uvedl jedině čísla o průměrném počtu pracovních dní v roce v továrnách patřících k různým skupinám výroby. Odchyly od celkového průměru jsou jen velmi malé: od 246 pracovních dní v roce v IX. skupině (zpracování minerálních látek) do 291 pracovních dní v roce ve XII. skupině (chemická výroba).

Jak čtenář vidí, jsou tyto rozdíly mnohem menší než rozdíly v délce roční pracovní doby v malých a velkých továrnách vůbec, bez ohledu na to, ke kterému výrobnímu odvětví patří.

Rozdíly podle druhu výroby jsou *méně* charakteristické a pro sociálně ekonomickou statistiku méně důležité než rozdíly podle *objemu* výroby. To ovšem neznámá, že by se ty první mohly ignorovat. Ale znamená to, že dobře promyšlená statistika se nedá dělat bez přihlédnutí k těm druhým rozdílům.

Něuskaja zvězda, č. 21
12. srpna 1912
Podepsán V. I.

Podle listu Něuskaja zvězda

Anglický liberalismus je šest a půl roku u moci. Dělnické hnutí v Anglii čím dál více sílí. Stávky jsou čím dál mohutnější a kromě toho už přestávají být ryze hospodářské a mění se ve stávky politické.

Robert Smillie, vůdce skotských horníků, kteří nedávno ukázali, jak mohutný může být masový boj⁴², prohlašuje, že horníci budou ve své příští velké bitvě žádat předání uhelných dolů do vlastnictví státu. A tato příští velká bitva se neodvratně blíží, protože všichni horníci v Anglii velmi dobře vědí, že neblaze známý zákon o minimální mzdě nemůže jejich situaci nijak podstatně zlepšit.

A tak anglický liberalismus, který ztrácí půdu pod nohama, si vymýšlí nové bojové heslo, které by znovu vzbudilo na nějaký čas důvěru voličů k liberálům. Když nenapálíš, neprodáš — tak zní heslo kapitalismu v obchodu. Když nenapálíš, nedostaneš mandáty v parlamentu — tak zní heslo kapitalistické politiky ve svobodných zemích.

„Módním“ heslem, které si za tím účelem liberálové vymysleli, je požadavek „pozemkové reformy“. Co si však pod tím liberálové a jejich odborník na balamucení mas Lloyd George představují, zůstává nejasné. Zřejmě jde pouze o zvýšení pozemkové daně a o nic víc. Nahrabat další milióny na válečná dobrodružství, na námořní loďstvo — nic jiného se ve skutečnosti pod velkohubými frázemi o „navrácení půdy lidu“ aj. neskrývá.

V Anglii je zemědělství vedeno zcela kapitalisticky: kapitalističtí farmáři si najímají od landlordů (pozemko-

vých vlastníků) středně velké pozemky a obdělávají je s pomocí námezdních dělníků.

Za této situace nemůže žádná „pozemková reforma“ na postavení zemědělských dělníků nic změnit. Výkup statkářské půdy v Anglii by se mohl dokonce změnit v další odírání proletariátu, protože statkáři a kapitalisté, kteří by si udrželi moc ve státě, by své pozemky prodali za trojnásobnou cenu. A platil by daňový poplatník, tj. zase dělník.

Humbuk, který nadělali liberálové kolem otázky půdy, přinesl v jednom směru užitek: probudil zájem o organizování zemědělských dělníků.

A až se zemědělstí dělníci v Anglii probudí a sjednotí do svazů, pak už liberálové nevystačí jen se šarlatánským „slibováním reformy“ nebo přidělu půdy zemědělským dělníkům a nádeníkům.

Reportér jednoho dělnického listu v Anglii navštívil nedávno Josepha Archa, starého vůdce zemědělských dělníků, který vynaložil mnoho námahy, aby v nich probudil uvědomění. Nepodařilo se mu to hned — naivní bylo i jeho heslo: „Tři akry (akr je o něco víc než $\frac{1}{3}$ děsjatiny) půdy a jednu krávu“ každému zemědělskému dělníkovi; rozpadl se i svaz, který založil, ale jeho práce nebyla marná, a organizování zemědělských dělníků v Anglii se znovu stává aktuální.

Archovi je dnes 83 let. Žije ve stejné vesnici a ve stejném domě, kde se narodil. V rozmluvě s reportérem uvedl, že svazu zemědělských dělníků se podařilo zvýšit mzdu na 15, 16 a 17 šilinků za týden (šilink je asi 48 kopějek). Ale teď mzdy zemědělských dělníků v Anglii zase klesly — v Norfolk, kde Arch žije, na 12—13 šilinků týdně.

K O N C E N T R A C E

V Ý R O B Y V R U S K U

V Rusku, stejně jako ve všech kapitalistických zemích, dochází ke koncentraci výroby, to znamená, že se výroba stále více soustřeďuje do malého počtu velkých a největších podniků.

V kapitalistickém zřízení je každý jednotlivý podnik plně závislý na trhu. Čím je podnik při takové závislosti větší, tím levněji může prodávat své výrobky. Velkokapitalista nakupuje suroviny levněji, spotřebovává je hospodárněji, používá lepší stroje atd. Drobní podnikatelé přicházejí na mizinu a jsou likvidováni. Výroba se čím dál více soustřeďuje, koncentruje v rukou několika milionářů. Milionáři obvykle svou moc ještě zvětšují pomocí akciových společností, které jim předávají kapitál středních podnikatelů a „malých lidí“.

Například údaje o továrním průmyslu v Rusku za rok 1910^[246] vypadají v porovnání s rokem 1901 takto⁴³:

Skupiny podniků podle počtu dělníků	Počet podniků		Počet dělníků v tisících	
	1901	1910	1901	1910
Méně než 50	12 740	9909	244	220
51 — 100	2428	2201	171	159
101 — 500	2288	2213	492	508
501 — 1 000	403	433	269	303
přes 1 000	243	324	526	713
<i>Celkem</i>	18 102	15 080	1702	1903

To je obrázek obvyklý ve všech kapitalistických zemích. Počet malých podniků *klesá*: maloburžoazie, drobní podni-

katelé přicházejí na mizinu a jsou likvidováni, stávají se z nich zaměstnanci, někdy i proletáři.

Počet velkých podniků rychle roste a ještě rychleji roste jejich podíl na celkové výrobě.

Od roku 1901 do roku 1910 vzrostl počet velkých továren zaměstnávajících víc než 1000 dělníků skoro o polovinu: z 243 na 324.

V roce 1901 v nich bylo asi půl miliónu (526 000) dělníků, tj. méně než třetina celkového počtu, a v roce 1910 jich bylo už *přes 700 000*, víc než třetina celkového počtu.

Velké továrny pohlcují malé a čím dál více koncentrují výrobu. Čím dál víc dělníků se soustřeďuje v nevelkém počtu podniků, ale veškerý zisk z práce takto spojených miliónů dělníků připadá hrstce milionářů.

Pravda, č. 89
12. dubna 1912
Podepsán T.

Podle textu Pravdy

Život nedávno zemřelého milionáře, vydavatele listu *Novoje vremja*⁴⁴ A. S. Suvorina, odráží a dokumentuje velmi zajímavé období z dějin celé buržoazní společnosti v Rusku.

Na začátku své životní dráhy chudšas, liberál, a dokonce demokrat — na konci této dráhy milionář, samolibý a bezostyšný velebitel buržoazie, který se dokázal přizpůsobit každému obratu v politice mocných. A není to snad typické pro *spoustu* „vzdělaných“ a „inteligentních“ představitelů takzvané vyšší společnosti? Ne všichni samozřejmě dosáhnou svým renegátstvím tak závratného úspěchu, že se z nich stanou milionáři, ale devět desetin, ne-li devětadevadesát setin jich s renegátstvím spekuluje: *začínají* jako radikální studenti a *končí* na „výnosných místečkách“ v tom či onom postavení, u té či oné spekulace.

Chudý student, který se pro nedostatek prostředků nedostane na univerzitu, učitel újezdní školy, který kromě toho dělá tajemníka maršálkovi šlechty nebo dává soukromé hodiny v rodinách urozených a bohatých feudálů, začínající liberální či dokonce demokratický novinář, sympatizující s Bělinským a Černyševským, nepřítel reakce — tak *začínal* Suvorin v padesátých a šedesátých letech minulého století.

Liberální statkář Katkov, sympatizující s anglickou buržoazií a s anglickou ústavou, udělal za prvního vzestupu demokratické vlny v Rusku (začátkem 60. let 19. století) obrat k nacionalismu a šovinismu a stal se zuřivým černošotňovcem.

Liberální novinář Suvorin udělal za druhého vzestupu demokratické vlny v Rusku (koncem 70. let 19. století) obrat k nacionalismu a šovinismu a stal se bezostyšným lokajem mocipánů. Rusko-turecká válka pomohla tomuto kariéristovi „najít sama sebe“, najít si svou cestičku lokaje, za což byl odměňován obrovskými příjmy ze svého listu *Korouhvička*.

Přezdívka *Korouhvička* ulpěla na Suvorinově listu Novoje vremja na celá desetiletí. Tento list se stal v Rusku typickou ukázkou prodejných novin. „Novovremjonovství“ se stalo synonymem odpadlictví, renegátství, patolízalství. Suvorinovo Novoje vremja je ukázkou čilého obchodu „v lokále i přes ulici“. Obchoduje se tu vším — politickým přesvědčením počínaje a pornografickými inzeráty konče.

A dnes, po třetím vzestupu demokratické vlny v Rusku (začátkem 20. století), kolik dalších liberálů se pustilo „věchovskou“ cestičkou k nacionalismu a k šovinismu, k ostouzení demokracie a k pochlebování reakci!

Katkov a Suvorin i věchovci — to všechno jsou historické etapy obratu ruské liberální buržoazie *od demokracie* k obranné reakce, k šovinismu a antisemitismu.

Uvědomějí dělníci se utvrzují ve svém přesvědčení, neboť vědí, že takovýto obrat buržoazie je nevyhnutelný, stejně jako je nevyhnutelný obrat pracujících mas k idejím dělnické demokracie.

Pravda, č. 94
18. srpna 1912
Podepsán I. V.

Podle textu Pravdy

S E K R E T A R I Á T U
M E Z I N Á R O D N Í H O
S O C I A L I S T I C K É H O B Y R A

31. srpna 1912

Vážený soudruhu!

Dostal jsem Váš oběžník č. 15 (z července 1912), v němž hlavní vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy⁴⁵ podává zprávu o rozkolu v této organizaci⁴⁶[³¹⁷].

Jako zástupce SDDSR v mezinárodním socialistickém byru jsem nucen proti této zprávě kategoricky protestovat, a to z těchto důvodů:

1. Hlavní vedení SDKPaL prohlašuje, že varšavský výbor „nepatří k SDDSR, jejíž je SDKPaL autonomní složkou“.

Jenže hlavní vedení SDKPaL nemá nejmenší právo rozhodovat ani prohlašovat, kdo patří k SDDSR, kterou zastupují.

Hlavní vedení SDKPaL nyní samo nepatří k naší straně, protože není organizačně spjato ani s ústředním výborem zvoleným na lednové konferenci v roce 1912, který zastupují, ani s opozičním ústředím likvidátorů (takzvaným organizačním výborem).

2. Tvrzení hlavního vedení SDKPaL, že k rozkolu došlo „náhle, těsně před volbami do Státní dumy“, neodpovídá pravdě.

Mně osobně je známo, že právě toto hlavní vedení SDKPaL už před dvěma roky, kdy vyvolalo ostrý konflikt se svými bývalými členy Maleckým a Haneckým a kdy

Haneckého z vedení vyloučilo, že toto hlavní vedení už tehdy muselo rozkol předvídat.

3. Pokrytecké je prohlášení hlavního vedení

za prvé, že do varšavské organizace „stejně jako do všech ostatních revolučních organizací v carském Rusku“ pronikli provokatéři;

za druhé, že k rozkolu došlo za „aktivní spolupráce tajné policie“, přestože hlavní vedení nemůže uvést ani jedno jméno a neodvažuje se vyslovit žádné konkrétní podezření!

Kolik je třeba pokrytectví, aby někdo ve snaze morálně zničit své politické odpůrce je dokázal veřejně osočit ze „spolupráce s tajnou policií“, když přitom nemá dost odvahy uvést jediné jméno, vyslovit jakékoli konkrétní podezření!

Jsem přesvědčen, že každý člen internacionály tyto neslýchané způsoby boje s rozhořčením odmítne.

Znám už řadu let oba bývalé členy hlavního vedení SDKPaL Maleckého a Haneckého, kteří jdou otevřeně a solidárně s varšavským výborem. Právě jsem dostal od varšavského výboru oficiální zprávu^[305], která tento fakt potvrzuje.

Za současné situace pak pokládám za svou povinnost seznámit mezinárodní socialistické byro s příloženým protestem varšavského výboru SDKPaL.

Vzhledem k tomu, že prohlášení hlavního vedení bylo rozesláno všem členům mezinárodního socialistického byra, jsem nucen Vás požádat, vážený soudruhu, abyste rozeslal zástupcům všech stran patřících k internacionále i toto mé prohlášení spolu s protestem varšavského výboru.

Se stranickým pozdravem *N. Lenin*

V polemice s Pravdou kadeti nemohli — ač se o to velmi snažili — obejít otázku, jsou-li strana demokratická nebo liberálně monarchistická.

Tato otázka je nesmírně důležitá. Má nejen obecný zásadní význam v tom, že poskytuje materiál k vyjasnění základních politických pojmů. Otázka podstaty kadetské strany, která si činí nárok na vedení celé opozice, navíc nerozlučně souvisí se *všemi* zásadními otázkami celého osvobozenického hnutí v Rusku. Proto každý, kdo přistupuje k volební kampani odpovědně, kdo si uvědomuje, jaký má význam pro politické uvědomování mas, musí tento spor o podstatě kadetské strany sledovat s největší pozorností.

Kadetská Reč se teď pokouší tento spor ututlat^[171], zastřít zásadní otázky vytáčkami a hanlivými výroky („lež“, „překrucování“ apod.), vyrukovat s všelijakými nadávkami, kterými nás častovali likvidátoři ve chvíli, kdy byli nejvíc osobně podrážděni ostrými organizačními konflikty. To všechno jsou známé a ořepané manýry lidí, kteří cítí svou slabost v zásadním sporu. A proto musíme v naší odpovědi kadetům znovu vysvětlit zásadní otázky.

Jaký je vůbec rozdíl mezi demokratismem a liberalismem? Jak buržoazní demokrat, tak liberál (všichni liberálové jsou buržoazní liberálové, ale ne všichni demokraté jsou buržoazní demokraté) je proti starým poměrům, proti absolutismu, nevolnictví, privilegiím vyššího stavu atd., je pro politické svobody a ústavní „právní“ řád. V tom se shodují.

V čem se liší? Demokrat reprezentuje široké vrstvy obyvatelstva. Sdílí jejich maloburžoazní předsudky, například očekává od nového, „rovného“ rozdělení veškeré půdy nejen odstranění všech pozůstatků nevolnictví (to by bylo odůvodněné), ale i podlomení základů kapitalismu (což je zcela neodůvodněné, protože *žádné* nové dělení půdy nemůže odstranit ani moc trhu a peněz, ani moc a všemohoucnost kapitálu). Jenže demokrat věří v hnutí mas, v jeho sílu, v jeho správnost a nijak se tohoto hnutí nebojí. Demokrat je pro zrušení *všech* středověkých privilegií bez jakékoli výjimky.

Liberál nerepresentuje široké vrstvy obyvatelstva, nýbrž jeho menšinu, a to velkou a střední liberální buržoazii. Liberál se bojí hnutí mas a důsledné demokracie *utic* než reakce. Liberál nejenže se nedomáhá úplného zrušení všech středověkých privilegií, ale některá, a to velmi podstatná privilegia přímo *obhajuje* a usiluje o to, aby byla rozdělena mezi Puriškeviče a Miljukovy, a ne aby byla úplně zrušena.

Liberál hájí politickou svobodu a ústavu vždy v okleštěné podobě (jako třeba dvoukomorový systém a mnohé jiné), a přitom každé okleštění znamená zachování nějakého privilegia feudálů. Liberál tak neustále kolísá mezi feudály a demokracií; z toho pak plyne krajní, až neuvěřitelná *bezmocnost* liberalismu ve všech závažnějších otázkách.

Demokracie v Rusku, to je dělnická třída (proletářská demokracie) a narodníci a trudovíci všech odstínů (buržoazní demokracie). Liberalismus v Rusku, to je strana kadetů a rovněž progresisté⁴⁷ a většina národních skupin v III. dumě.

V Rusku dosáhla už demokracie významných vítězství, liberalismus ani jediného. Demokracie uměla bojovat a její porážky byly vždycky velké, dějinné porážky celého Ruska, přičemž se dokonce i po porážce část požadavků demokracie vždycky splnila. Liberalismus bojovat *neuměl* a v ději-

nách Ruska po něm nezůstalo nic než to, že feudálové zacházeli i nadále s liberály povýšeně jako panstvo s nevolníky.

Ověřme si tato obecná tvrzení a hlavní zásadní teze na kadetském agrárním programu. Pravda o kadetech prohlásila^[101], že jejich nedemokratismus dokazují projevy kadeta Berezovského II.^[269] o agrární otázce, přednesené v III. dumě*.

Kadetská Reč odpověděla v č. 208^[170]: „Projev Berezovského II. byl, jak známo, potvrzením programu konstitučních demokratů v agrární otázce.“

Všimněte si, jak vyhýbává je to odpověď! My jsme prohlásili, že projev Berezovského I.** je ukázkou *nedemokratického* kladení otázky. Reč velmi dobře ví, co konkrétně my považujeme za známku liberalismu na rozdíl od demokratismu. Nemá však nikterak v úmyslu, aby otázku seriózně rozebrala, aby si ujasnila, které konkrétní znaky odlišující liberalismus od demokratismu jsou podle ní správné, aby si ověřila, zda jsou tyto znaky obsaženy v projevu Berezovského I. Nic takového Reč nedělá. Jen se otázky vyhýbá, čímž prozrazuje zásadovou slabost a nečisté svědomí.

Avšak popřít odpovědnost *celé* kadetské strany za projev Berezovského I. si ani Reč netroufala. Přiznala, musela přiznat tuto odpovědnost, když označila projev Berezovského I. za „potvrzení programu konstitučních demokratů v agrární otázce“.

Výborně! Takže zde uvedeme hlavní pasáže z tohoto nesporně oficiálního kadetského projevu člena III. dumy A. J. Berezovského, simbirského statkáře. Rozebereme řečnickovy úvahy a zjistíme, zda zastává demokratické, nebo liberální stanovisko. A uvidíme, zda se pánům kade-

* Viz tento svazek, s. 37. *Red.*

** Pravda i Reč se mýlily, když hovořily o Berezovském II. Kadetem je Berezovskij I., Alexandr Jeleazarovič, simbirský statkář.

tům v jejich rozsáhlém tisku nebo na schůzích podaří naše slova vyvrátit.

„Podle mého hlubokého přesvědčení,“ prohlásil ve III. dumě v říjnu 1908 A. J. Berezovskij (citujeme podle stenografického záznamu deníku Rossija⁴⁸), „je tento návrh“ (kadetský návrh pozemkového zákona) „mnohem výhodnější i pro majitele půdy“ (a ne jen pro rolníky) „a já to, pánové, říkám jako znalec zemědělství, celý život se jím zabývám a sám vlastním půdu. Pro vyspělé zemědělství by byl návrh strany svobody lidu nesporně užitečnější než nynější uspořádání. Nevytvrhávejme holý fakt nuceného zcizení, nerozhořčujeme se nad ním a neříkejme, že je to násilí, ale podívejme se a zvažme, *v co vyústí doporučení obsažená v našem návrhu a jak se toto nucené zcizení provádí...*“

Podtrhli jsme tato zajisté zlatá slova pana A. J. Berezovského, zlatá svou vzácnou pravdivostí. Kdo si vzpomene na projevy a články marxistů-bolševiků proti kadetům ve volebním období I. státní dumy⁴⁹, anebo kdo si dá tu práci a seznámí se s těmito články dnes, ten bude muset souhlasit, že pan A. J. Berezovskij v roce 1908 skvěle potvrdil, co říkali bolševici v roce 1906. A troufáme si předpovědět, že každé jen trochu objektivnější dějiny dají trojnásobně za pravdu *jejich* politice.

V roce 1906 jsme říkali^[80]: Nevěřte termínu „nucené zcizení“, jsou to jen *prázdná* slova. Jde o to, *kdo koho* přinutí. Jestliže statkáři přinutí rolníky, aby zaplatili trojnásobnou cenu za špatnou půdu, tak jako to bylo za smutně proslulého výkupu v roce 1861, pak bude takové „nucené zcizení“ *statkářskou* reformou, která bude výhodná pro statkáře a ožebračí rolníky*.

Liberálové, kadeti, ve formulaci otázky nuceného zcizení *lavírovali* mezi statkáři a rolníky, mezi černosotňovci a demokracií. V roce 1906 se přikláněli k demokracii a snažili se vydávat své „nucené zcizení“ za něco demokratického. V roce 1908 se přiklánějí k ultrareakcionářům ve III. státní dumě a dokazují jim, že je třeba se podívat, „kam toto nucené zcizení vede a jak se provádí“.

* Srov. Sebrané spisy 13, Praha 1983, s. 126–129. *Red.*

Poslechněme si však oficiálního řečníka kadetské strany :

„Vezměte si návrh 42 členů I. státní dumy,“ řekl A. J. Berezovskij, „obsahuje jen“ (právě že „jen“, pane Berezovskij!) „konstatování, že zřízení se musí především týkat těch pozemků, které majitelé sami neobdělávají. Dále strana svobody lidu prosazovala, aby se v jednotlivých místech ustavovaly komise, jež by do určité doby zjistily, které pozemky podléhají zřízení, které nepodléhají a kolik půdy bude zapotřebí k uspokojení rolníků. Tyto komise by se ustavovaly tak, že by polovinu jejich členů tvořili rolníci a polovinu nerolníci.“

Pan A. J. Berezovskij jednu maličkost nedopověděl. Každý, kdo by se chtěl obeznámit s Kutlerovým návrhem agrárního zákona^[75] (Kutler je uznávaná autorita kadetské strany v agrární otázce), uveřejněným v II. dílu kadetské publikace Agrární otázka^[2], by zjistil, že předsedy komisí by podle tohoto návrhu jmenovala vláda, to znamená, že by to byli rovněž reprezentanti statkářů.

Ale připuštěme dokonce, že A. J. Berezovskij vyjádřil názory kadetů přesněji než Kutler. Připuštěme, že A. J. Berezovskij dopověděl *všechno* a že kadeti skutečně chtějí komise sestavené *napůl* z rolníků a *napůl* z „nerolníků“, bez zástupců třídní vlády. No a? Troufne si snad někdo tvrdit, že takovýto návrh je demokratický??

Demokracie je vláda většiny. Za demokratické mohou být označeny jen volby všeobecné, přímé a rovné. Demokratické jsou jen takové komise, které jsou zvoleny *vším* obyvatelstvem na základě všeobecného volebního práva. Z obecných, základních a elementárních pravd demokracie to vyplývá tak nesporně, že je až zarážející, když to všechno máme pánům kadetům neustále omílat.

Na papíře kadeti všeobecné volební právo uznávají. *Ve skutečnosti* v jedné z nejdůležitějších otázek osvobozenického hnutí v Rusku, v otázce agrární, všeobecné volební právo *neuznávají!* A tento fakt prvořadého významu se žádnými vytáčkami ani žádnými výmluvami sprovodit ze světa nedá.

A nemyslete si, že kadeti zde pouze připouštějí ústupky od zásady všeobecného volebního práva, od zásady demokracie. Ne. Vycházejí z *jiné* zásady, ze zásady „*dohody*“

starého s novým, statkáře s rolníkem, krajní reakce s demokracií. Polovinu jedněm a polovinu druhým — prohláší kadeti.

To je právě typická zásada kolísající liberálně monarchistické buržoazie. Nechce *odstranit* středověká privilegia, chce je *rozdělit* mezi statkáře a buržoazii. Což je možné doopravdy popírat, že dělat rovnítko mezi „nerolníky“ (tj. statkáři, řečeno bez obalu) a rolníky, tj. sedmi desetinami obyvatelstva, znamená *zachovat a potvrdit* středověká privilegia? V čem jiném tedy spočívala středověká privilegia než v tom, že jeden statkář znamenal v politice zrovna tolik jako stovky a tisíce rolníků?

Z *rovnosti* statkářů a rolníků není objektivně možné žádné jiné východisko než rozdělit privilegia mezi statkáře a buržoazii. Právě tak tomu bylo v roce 1861: statkáři postoupili jednu tisícinu svých výsad rodící se buržoazii, kdežto masy rolníků byly odsouzeny na *půl století* (1861 + 50 = 1911) k útrapám, bezpráví, ponižování, pomalému umírání hladem, vymáhání poplatků apod. A nesmí se také zapomínat, že když statkáři postoupili roku 1861 jednu tisícinu svých politických výsad buržoazii (zemstevní, městská, soudní reforma aj.), začali se ekonomicky sami měnit v buržoazii tím, že stavěli lihovary, cukrovary, vstupovali do vedení akciových společností atd.

Hned uvidíme, jaké konečné východisko z této „rovnosti“ nepatrného počtu statkářů s obrovským množstvím rolníků ukázal sám pan A. J. Berezovskij. Ale nejdřív ještě musíme zdůraznit, jaký mají vlastně význam slova Berezovského, že tyto pověstné komise měly „zjistit, které pozemky *podléhají* zcizení, *kteří nepodléhají* a kolik půdy bude zapotřebí k uspokojení rolníků“.

Všechny řeči o různých „normách“ v přidělování půdy rolníkům aj. — to všechno jsou jen planá slova, kterými mimochodem často opájí sebe i rolníky naše narodnická inteligence, krajní „levičáky“ nevyjímaje. Skutečně důležitá je jen *jedna* otázka: zda budou zcizení podléhat všechny

pozemky, nebo ne? A nebudou-li mu podléhat všechny, *kdo* bude určovat, „ *které nepodléhají*“? (A to už nemluvíme o tom, *kdo* bude určovat výši výkupních plateb, neboť sám výkup středověkých privilegií je instituce liberálně buržoazní, ale v jádře, v podstatě absolutně nedemokratická, protidemokratická.)

Všechny podrobně rozebrané a byrokraticky uhlažené paragrafy kadetských návrhů pozemkového zákona jsou jen plané papírování. Důležité je jen jediné: *kdo* bude určovat, *které pozemky a za jakých podmínek* podléhají zcizení? I ten nejideálnější návrh zákona, který tuto otázku obchází, není nic jiného než šarlatánství.

Jak vlastně řeší tuto jedinou důležitou otázku pan Berezovskij? Je přece jasné, že při rovnosti rolníků a „nerolníků“ se dohody ve většině případů nedosáhne, a kdyby se feudálové chtěli dohodnout s včerejšími nevolníky po dobrém, nemusí se kvůli tomu psát zákony. „Dohodnout se *po dobrém*“ jsou feudálové vždycky ochotni i bez jakýchkoli zákonů.

Pan Berezovskij dal ultrareakcionářům z III. státní dumy na choulostivou otázku jasnou odpověď. Poslechněte si další část jeho projevu:

„Touto společnou konkrétní prací by se samozřejmě přímo na místě zjistilo, jednak kolik půdy by ‚bylo možné‘“ (podívejme se!) „zcizit, jednak kolik půdy rolníci potřebují,“ (potřebují k čemu? Ke splnění svých povinností? S tím ovšem feudální páni vždycky souhlasili!) „a konečně i sami rolníci by se přesvědčili, do jaké míry mohou být uspokojeny jejich spravedlivé“ (hm, hm! Chraň nás, bože, před panským hněvem, panskou láskou a statkářskou ‚spravedlností‘) „požadavky. Pak by to všechno prošlo Státní dumou a“ (hledme, hledme!) „Státní radou a po jejich přepracování“ (hm, hm!) „by došlo k definitivnímu sankcionování“ (tj. ke schválení zákona). „Výsledkem této plánovité práce“ (co by už mohlo být ‚plánovitějšího‘!) „by nesporně bylo opravdové uspokojení naléhavých potřeb obyvatelstva a spolu s tím uspokojení a zachování vyspělých hospodářství, která strana svobody lidu nikdy bez krajní nevyhnutelnosti nechtěla rušit.“

Toto řekl představitel strany „svobody lidu“, která by se správněji měla jmenovat strana uspokojení statkářů.

Plyne z toho nad slunce jasněji, že „nucené zcizení“ prosazované kadety neznamená nic jiného než *donucování rolníků statkáři*. Kdo by to chtěl popírat, ten by musel dokázat, že ve Státní radě⁵⁰ mají rolníci převahu nad statkáři! Nejprve „rovnost“ statkářů s rolníky a pak, když se nedosáhne dohody po dobrém, „*přepracuje*“ návrh Státní rada.

„Vyspělá hospodářství strana svobody lidu nikdy bez krajní nevyhnutelnosti nechtěla rušit,“ prohlásil pan statkář A. J. Berezovskij, který své hospodářství jistě pokládá za „vyspělé“. A my se ptáme: *Kdo* bude určovat, *čí* hospodářství a po jaké stránce je „vyspělé“ a kde začíná „krajní nevyhnutelnost“? Odpověď zní: To budou určovat nejdřív komise složené *napůl* ze statkářů a *napůl* z rolníků a potom Státní rada...

Tak co? Jsou kadeti demokratická strana, nebo je to kontrarevoluční strana liberálně monarchistické buržoazie? Je to strana „svobody lidu“, nebo strana uspokojení statkářů?

Buržoazní demokracie v Rusku, tj. trudovici a narodnici všech odstínů, se dopustila velké chyby tím, že čekala od předání statkářské půdy rolníkům „rovnost“ v užívání půdy, rozšíření „principů práce“ apod., dopustila se chyby i tím, že planým řečením o různých „normách“ pozemkové držby zastínila otázku, zda má, nebo nemá nadále existovat středověká pozemková držba, avšak tato demokracie pomáhala novému vytlačovat staré a neseřisovala návrhy, jak *zachovat* pro staré řadu privilegií.

Ne, ne, popírat skutečnost, že kadeti nejsou demokratická strana, nýbrž strana kontrarevoluční, liberálně monarchistické buržoazie, znamená přímo se vysmívat všeobecně známým faktům.

Na závěr se stručně dotkněme otázky, kterou by nám třeba mohli položit někteří naivní kadeti. Jestliže kadety propagované „nucené zcizení“ znamenalo donucování rolníků statkáři, proč ho většina statkářů odmítla?

Odpověď na tuto otázku dal nechtě pan Miljukov v projevu ve III. státní dumě 31. října 1908^[275], když promlouval *jako historik*. *Historik* Miljukov musel přiznat, že do konce roku 1905 vláda i *statkáři* považovali rolníky za *konzervativní sílu*. Na poradě v Petěrhofu 19.—26. července 1905 — tato porada připravila Bulyginovu dumu⁵¹ — byli A. A. Bobrinskij, Naryškin atd., opěrné pilíře budoucí Rady spojené šlechty, *pro to, aby v dumě měli převahu rolníci*. Vitte tehdy zastával stanovisko, že oporou carského absolutismu má být (a může být) *nikoli* šlechta a *nikoli* buržoazie, ale „rolnická demokracie“*.

„Pánové,“ řekl pan Miljukov, „to je zajímavá chvíle, protože právě nyní přichází vláda s myšlenkou nuceného zcizení (hlasy: Kutler). Ano, Kutler, pánové... *Kutler začal vypracovávat návrh o nuceném zcizení.*

...Kutler pracoval, pánové; *tato práce trvala, nevím, jestli měsíc nebo dva — do konce roku 1905.* Pokračovala nerušeně až do doby, než došlo ke známým moskevským událostem, po kterých se nálada viditelně změnila.“

4. ledna 1906 byl zahájen sjezd maršálků šlechty. Sjezd Kutlerův návrh zamítl, ačkoli ho znal jen z doslechu a z neoficiálních zpráv. Přijal vlastní agrární program (pozdější „Stolypinův“). V únoru 1906 byl ministr Kutler odvolán. 30. března 1906 byl Vitteho vládní kabinet (s „rolnickým programem“) nahrazen vládním kabinetem Gurkovým-Goremykinovým (se „Stolypinovým“ šlechticko-buržoazním programem).

Taková jsou fakta, která musel přiznat *historik* Miljukov.

Vyplyvá z nich jasný závěr. Kadetský návrh nuceného zcizení byl návrhem *ministra* Kutlera ve vládním kabinetu Vitteho, který snil o carském absolutismu opírajícím se o rolnictvo! Když byla rolnická demokracie na vzestupu, pokoušeli se ji podplatit, rozložit, oklamat návrhem „po-

* Viz Otčot frakcii narodnoj svobody za 2-ju sessiju III. Gos. dумы [Zpráva frakce svobody lidu z 2. zasedání III. státní dумы], (Petrohrad 1909), 43 s. Škoda, přeškoda, že kadeti *nevzdali* Berezovského projevem tiskem...

kojného“, „nuceného zcizení“, „druhého osvobození“, návrhem byrokratického „donucování rolníků statkáři“.

Toto nám tedy říká historická fakta. Kadetský návrh agrárního zákona je návrhem ministra Vitteho vládního kabinetu „zahrát si“ na rolnický césarismus.

Rolnická demokracie nesplnila naděje. Ukázala, v I. státní dumě snad ještě jasněji než v roce 1905, že se od roku 1861 stala *uvědomělou* demokracií. *Za této situace* mezi rolnictvem byl kutlerovsko-kadetský návrh absurdní: nejenže by se rolníci nedali obalamutit jako dřív, ale využili by dokonce kadetských místních pozemkových komisí k organizování nového náporu.

Maršákové šlechty 4. ledna 1906 správně usoudili, že návrh liberálních statkářů (Kutlera a spol.) je věc beznadějná, a smetli ho ze stolu. Občanská válka *přerostla* liberálně byrokratické fantazírování. Třídní boj rozmetal představy o „sociálním míru“ a vyhnal otázku na ostří nože — „buď po stolypinovsku, nebo po trudovicku“.

Něvskaja zvězda, č. 22
19. srpna 1912
Podepsán V. Frej

Podle listu Něvskaja zvězda

V 86. čísle Pravdy z 9. srpna v článku Stávkový boj a mzdy*^[107] jsme uvedli údaje naší oficiální statistiky o průměrných mzdách továrních dělníků v Rusku za první desetiletí 20. století.

Ukázalo se, že slavným stávkovým bojem v roce 1905 dosáhli dělníci zvýšení mzdy z 206 rublů (v průměru na jednoho dělníka) na 238 rublů, tj. o 32 rubly neboli o 15,5 %.

Náš závěr se nezamlouval oficiálnímu listu Rossija. V úvodníku z 15. srpna naše údaje podrobně probírá^[233] (přičemž z neznámého důvodu neuvádí přesně list, z něhož tyto údaje převzal) a pokouší se naše závěry vyvrátit.

„Že mzdy zaznamenaly v roce 1906 prudký vzestup, to je ovšem pravda,“ píše Rossija, „ale je také pravda, že zároveň v téže době naráz stouply ceny všech výrobků a potravin...“ A Rossija pak dále vypočítává, že mzdy se zvýšily o 20 %, kdežto životní náklady o 24 %. Výpočty listu Rossija jsou po všech stránkách nesprávné. Ve skutečnosti se mzdy zvýšily méně, kdežto životní náklady stouply mnohem víc.

Teď však nebudeme opravovat chyby listu Rossija. Podíváme se na její čísla.

„Čísla vůbec nesvědčí o tom, že by dělníci něco získali,“ píše Rossija. „A podle toho, jak často si stýskají na zlé časy, je možno dojít spíš k opačnému závěru — že totiž sotva něco získali.“

Rossija uvažuje podivně, není-liž pravda? Jestliže se

* Viz tento svazek, s. 50—51. *Red.*

mzdy zvýšily méně než ceny životních potřeb, musí se tedy tyto mzdy *zvýšit ještě víc!* Cožpak to není zřejmé?

Ale jak mohou dělníci dosáhnout zvýšení mzdy, nepovedou-li hospodářský boj a nebudou-li stávkovat? Zná snad Rossija takové kapitalisty, kteří by při zvýšení cen životních potřeb *sami od sebe* nabídli dělníkům zvýšení mzdy?

Rossija přiznává, že mzdy zaznamenaly prudký vzestup v roce 1906, tj. díky rozsáhlému, masovému stávkovému boji, jaký nemá co do vytrvalosti ve světě obdoby. Avšak ceny potravin začaly stoupat *už před rokem 1905*. Například ceny chleba v Rusku *od roku 1903* neklesaly, nýbrž pouze stoupaly. Ceny živočišných výrobků nezaznamenaly od roku 1901 pokles, pouze vzestup.

Takže výhradně stávkovým bojem se dělníci domohli toho, že po zvýšení cen chleba a jiných potravin se začaly zvyšovat i mzdy. A jestliže zvýšení mezd nestačí — a to přiznává i Rossija — pak je nutno zvyšovat je dál.

*Pravda, č. 96
12. srpna 1912
Podepsán V.*

Podle textu Pravdy

Sedmé číslo listu Něvskij golos, které v těchto dnech vyšlo, se nedá nazvat jinak než hysterické. Skoro dvě stránky listu zaplňují namísto zpráv ze života dělníků nejhrubší nadávky na adresu Pravdy a Něvské hvězdy. A je kuriózní, že tyto nadávky jsou servírovány pod heslem „jednoty“ dělnické třídy, „jednotné“ volební kampaně.

Pánové, odpovídáme likvidátorům, jednota dělnické třídy je významná zásada. Ale je opravdu směšné volat po jednotě a chtít přitom vnutit dělnické třídě volební platformu a kandidáty skupiny liberálních likvidátorských intelektuálů.

Pravda dokázala *přesnými* čísly, že „likvidátorství není v dělnickém hnutí ničím, že je silné jedině mezi liberální inteligencí“ (Pravda, č. 80 z 1. srpna 1912[⁸⁶])* . A Něvskij golos, č. 7 ze 17. srpna teď nadává na tyto články Pravdy a označuje je za „fejtonistické“, „chlestakovovské“ apod. Avšak to, že Pravda získala za půl roku výtěžek 504 peněžních sbírek od dělnických skupin, zatímco likvidátorské listy jen 15, tento prostý fakt se Něvskij golos ani nepokouší popírat.

Jaký jiný závěr si z toho můžeme vyvodit, než že křik, halas, nadávky a volání po jednotě, že to všechno má jen zastřít krajní, úplnou bezmocnost likvidátorů v řadách dělnické třídy?

I kdyby nás Něvskij golos nevímjak osočoval, budeme dělníky klidně seznamovat s nezvratnými fakty. Všimněte

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 465–469. *Red.*

si v 7. čísle listu Něvskij golos výčtu sbírek z července a srpna „na posílení prostředků listu“ (tj. — řečeno otevřeně — na obnovení likvidátorského listu, který přestal vycházet, protože neměl dostatečnou podporu dělnictva). Zpráva o těchto sbírkách uvádí 52 položek v celkové částce 827 rublů 11 kopějek. Z toho jen dvě položky jsou výtěžkem skupinové sbírky: jedna od „*moskevské iniciativní skupiny*“ — 35 rublů, druhá od „*skupiny přátel z Paříže*“ — 8 rublů 54 kopějek. Ze zbývajících 50 příspěvků od jednotlivců jich 35 činilo celkovou částku 708 rublů, tj. *průměrně přes 20 rublů na každý příspěvek*.

Ať se Něvskij golos vzteká a nadává jak chce, fakta jsou fakta. Že „*iniciativní skupiny*“ jsou skupiny likvidátorů *odštěpené* od strany dělnické třídy, je všeobecně známo. Přiznal to dokonce i Plechanov otevřeně a přímo už v dubnu 1912^[181].

Skupina odštěpených likvidátorů obnovila za pomoci příspěvků buržoazní liberální inteligence vydávání svého listu pro boj proti dělnickému tisku!! A tato skupina volá po „*jednotě*“. Jak by to nebylo k smíchu!

*Pravda, č. 99
24. srpna 1912*

Podle textu Pravdy

Pravda^[160] a Něvskaja zvězda daly pánům Blankovi^[8, 9], Korobkovi^[69], paní Kuskovové^[74] a spol. za jejich špinavé liberální výpady proti dělnickému tisku tvrdou, ale naprosto zaslouženou odpověď.

Ať však byly odpovědi „pánům bojkotujícím dělníky“ sebelepší, zbyla ještě jedna velmi důležitá zásadní otázka, kterou je nutno probrat. Páni Blankové a paní Kuskovovy se ji snažili svou hrubou lží zamluvit, zatemnit. My však nesmíme dovolit, aby se zásadní otázky zastíraly, musíme je objasňovat v celém jejich významu a vydobýt z nánosu blankovsko-kuskovovských překroucenin, pomluv a nadávek kořeny názorových neshod, které zajímají každého uvědomělého dělníka.

Jeden z těchto kořenů lze vyjádřit slovem „kadetožroutství“. Jen si poslechněte ojedinělé, ale neodbytné hlasy likvidátorů, poznámky lidí stranicky ne zcela vyhraněných, a často se setkáte když ne s výtkami na adresu listů Pravda a Něvskaja zvězda, tak aspoň s tím, že nad „kadetožroutstvím“ kroutí hlavou.

Proberme si tedy zásadní otázku „kadetožroutství“.

Jsou dvě okolnosti, které především a nejlépe vysvětlují, proč se podobné výčitky na adresu Pravdy objevují: 1. nepochopení podstaty otázky „dvou a tří táborů“ ve volební kampani a ve veškeré dnešní politice; 2. ignorování zvláštních podmínek, v jakých dnes musí pracovat marxistický tisk, noviny dělnické demokracie.

Začněme první otázkou.

Všichni liberálové zastávají teorii dvou táborů: *pro*

ústavu a *proti* ústavě. Od Miljukova až po Izgojeva, od Prokopoviče až po M. M. Kovalevského, všichni jsou v tom zajedno. A nelze pouštět ze zřetele, že teorie dvou táborů nutně vyplývá z *třídní podstaty* celého našeho liberalismu.

V čem je tato podstata z hlediska ekonomiky? V tom, že liberalismus je strana buržoazie, která se bojí hnutí rolnických mas a ještě víc hnutí dělníků, protože toto hnutí by mohlo (hned teď, v nejbližší budoucnosti, aniž by se změnil celý kapitalistický řád) *omezit* rozsah a formy jejich *hospodářských* výsad. A hospodářskou výsadou buržoazie je vlastnictví kapitálu, který přináší v Rusku dvakrát až třikrát větší zisk než v Evropě.

Aby si tento „ruský“ mimořádný zisk udrželi, nesmějí připustit existenci samostatného třetího tábora.

Buržoazie například může dobře vládnout i při osmi-hodinovém pracovním dnu. Její vláda bude pak dokonce neomezenější, ryzejší, rozsáhlejší a svobodnější než při deseti až jedenáctihodinovém pracovním dnu. Ale dialektika třídního boje je taková, že buržoazie nikdy, dokud to není naprosto nevyhnutelné, dokud opravdu nemusí, nezamění klidný, navyklý a výnosný (oblomovsky výnosný) desetihodinový pracovní den za osmihodinový.

To, co jsme řekli o osmihodinovém pracovním dnu, platí i o horní sněmovně, o statkářské držbě půdy a o mnoha jiných věcech.

Buržoazie se nezřekne staroruských poklidných, pohodlných a výnosných forem vykořisťování, aby je nahradila *pouze* evropskými, *pouze* demokratickými (protože demokracie — ať to horkokrevní hrdinové z časopisu *Zavěty*⁵³ neberou ve zlém — je *rovněž* forma buržoazní vlády), nezřekne se jich, pravíme, dokud to nebude naprosto nevyhnutelné, dokud opravdu nebude muset.

Tuto nevyhnutelnost může vyvolat jedině hnutí mas, které už dosáhlo jisté organizovanosti a síly. Buržoazie, která brání své hospodářské zájmy, bojuje proti takovému hnutí, *to znamená* proti samostatnosti třetího tábora.

Co je třídní podstatou liberalismu z politického hlediska? Strach před hnutím právě těchto sociálních složek, protože toto hnutí by mohlo podrýt politické výsady, jichž si buržoazie tak cení. Liberalismus se bojí demokracie víc než reakce. Dokázala to léta 1905, 1906 a 1907.

Aby se dala *ta či ona část* politických výsad udržet, nesmí se připustit, aby třetí tábor získal samostatnost, *celá* opozice se musí udržet jedině a pouze v *takových* pozicích, které lze vyjádřit heslem *pro* nebo *proti* ústavě.

Toto heslo vyjadřuje stanovisko *vylučně* konstituční. Toto heslo *nepřekračuje* rámec konstitučních reforem. Jeho podstatu velmi krásně a správně vyjádřil pan Gredeskul — když nechtě prozradil víc, než zamýšlel — ve svých prohlášeních, která Reč^[31] opakovala bez jediné výhrady a která Pravda^[89] nedávno citovala*.

Podstata tohoto hesla je naprosto „věchovská“, protože Věchi^[15] nic jiného ani nepotřebují a nic jiného vlastně ani nehlásaly. Věchi vůbec nejsou proti ústavě ani proti konstitučním reformám. Věchi jsou „*jen*“ proti demokracii s její kritikou nejrůznějších konstitučních iluzí.

Ruský liberalismus se projevil jako celkem „šikovný“ politikář, když se sám prohlásil za „demokratický“, aby mohl bojovat proti demokracii a potlačovat její samostatnost. To je běžný a normální způsob jednání každé liberální buržoazie ve všech kapitalistických zemích: firmou demokratismu oklamat masy a *odradit* je od skutečně demokratické teorie a skutečně demokratické praxe.

Zkušenosti všech zemí včetně Ruska nezvratně dokázaly, že jedině takováto praxe opravdu může posunout vývoj vpřed, zatímco liberalismus se svým strachem z demokracie, svými věchovsko-gredeskulovskými teoriemi nutně odsuzuje k bezmocnosti: k bezmocnosti ruského liberalismu v letech 1861—1904 a německého liberalismu v letech 1849—1912.

* Viz tento svazek, s. 46—47. *Red.*

Třetí tábor, tábor demokracie, která si omezenost liberalismu uvědomuje a není zatížena jeho polovičatostí a nemohoucností, jeho kolísáním a bázlivým ohlížením se zpět, tento tábor se nemůže utvořit, nemůže existovat bez soustavné, důsledné, každodenní kritiky liberalismu.

Když někdo tuto kritiku opovržlivě nebo nepřátelsky nazývá „kadetožroutstvím“, hlásá tím vědomě či nevědomky právě *liberální* názory. Protože *každá* kritika kadetství je už *sama o sobě*, samotným svým pojetím problémů, kritikou reakce, kritikou pravice. Naše polemika s liberály — praví se v Něvské zvězdě^[94] (č. 12)* zcela správně — „je *hlubší a obsažnější* než boj proti pravici“**.

Ve skutečnosti však připadá na sto liberálních listů v Rusku sotva jeden marxistický, takže mluvit o naší „přehnané“ kritice kadetů je prostě směšné: neděláme ještě ani setinu toho, co je nezbytné, aby „všeobecně opoziční“ náladu, vládnoucí ve veřejnosti a mezi lidem, vystřídala náladu protiliberální, výrazně a uvědoměle demokratická.

Bez podobného „vystřídání“ se na Rusi nikdy nic pořádného a kloudného nestalo a nestane.

Obviňování z „kadetožroutství“ nebo opovržlivé posměšky nad „kadetožroutstvím“ je pouhá *façon de parler*, způsob vyjadřování, způsob prosazování liberálních názorů, a když se mluví před dělníky nebo o dělnících, pak způsob prosazování názorů liberální dělnické politiky.

Z hlediska jen trochu důsledného a promyšleného

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 392—393. *Red.*

** Reč proti tomu namítá^[109]: Když je to tak, proč tedy pravice tak ráda *cituje* Pravdu oproti Reči? Tady se Reč dopouští falšování skutečnosti: kdyby pravice poskytovala víc *svobody* Pravdě než Reči, byl by to vážný argument proti sociální demokracii. Jenže každý ví, že je tomu právě naopak. Náš tisk má svobody stokrát méně než Reč, jistoty tisíckrát méně a „konstituční“ ochrany desetitisíckrát méně. Každý uvažující člověk ví, že Rossija a Novoje vremja *dráždí* Reč Pravdou, přičemž *Pravdu* umlčují, kdežto na Reč bručí a nadávají. A to jsou „dvě zcela rozdílné věci“.

likvidátorství je obviňování z „kadetožroutství“ pochopitelné a *nutné*. Právě v něm se projevuje podstata likvidátorství.

Podívejte se na názory likvidátorů celkově, na jejich vnitřní logiku, jejich souvislost a vzájemnou závislost jednotlivých tezí: „svoboda spolčování“ je konstituční reforma, k hospodářským stávkám se připojuje „politické oživení“, nic víc, dalekosáhlá volební platforma se prohlašuje za „bláznovství“, úkol se formuluje jako úkol bojovat za legální existenci *strany*, tj. formuluje se zase jako konstituční reforma, o moci v Rusku se prohlašuje, že už je buržoazní (Larin)^[76], o obchodní a průmyslové buržoazii se prohlašuje, že už je vládnoucí třídou, dělníkům se říká, že „stačí“ chytit se rozporu mezi absolutismem a konstitucionalismem (Martov)⁵⁴.

A to všechno dohromady je právě *reformismus*, je to systém názorů liberální dělnické politiky. Nic na věci nemění, jestli se Petr nebo Pavel, kteří tyto názory hájí (*tu či onu jejich část* — protože likvidátorství je v „procesu růstu rostoucích úkolů“), *sami* pokládají za marxisty.

Nejde tu o jejich dobré úmysly (pokud je mají), ale o objektivní význam jejich politiky, tj. o to, jaké přináší výsledky, *cui prodest*, komu prospívá, komu ve skutečnosti žene vodu na mlýn.

Je to obrana dělnických zájmů *ze základny* vytvořené „bojem“ (nebo hašteřením?) *liberálů* s pravici, ale není to boj *za* demokratickou, antiliberální *základnu*, v níž by byla zbavena sil pravice. Likvidátoři jsou stoupenci dělníků, o tom není sporu. Jenže *chápu* zájmy dělníků tak, že je hájí *v rámci toho* Ruska, které budovali včera a budou budovat zítra (a i dnes nepozorovaně budují) *demokraté navzdory* liberálům.

V tom je jádro celé otázky. Nové Rusko ještě neexistuje. Není ještě vybudováno. Mají si dělníci stavět „třídní“ (ve skutečnosti cechovní) hnízdečko právě v takovém Rusku, jaké budují Miljukovové a Puriškevičové, anebo si

mají *sami* podle svého vybudovat nové Rusko bez všech Puriškevičů a navzdory Miljukovům.

Toto nové Rusko bude v každém případě buržoazní, jenže buržoazní (agrární i neagrární) politika Stolypinova a *buržoazní* politika Sunjatsenova jsou od sebe „značně vzdáleny“.

A podstatou nynějšího období v Rusku je určování této vzdálenosti.

Řekli jsme: „navzdory Miljukovům“. A právě toto „navzdory“ je „kadetožroutství“. Proto se nebojíme slov, zůstáváme a zůstaneme *zásadně* „kadetožrouty“ a ani na chvíli přitom nebudeme zapomínat na specifické úkoly dělnické třídy namířené **jak** proti Miljukovovi, **tak** proti Sunjatsenům.

Obvinění z „kadetožroutství“ (ať už vědomé nebo nevědomé, na tom nezáleží) vyjadřuje v podstatě přání, aby dělníci při budování nového Ruska šli pěkně za Miljukovy, a ne aby za sebou vedli naše malé Sunjatseny navzdory Miljukovům...

Zbývá nám zmínit se několika slovy o druhé okolnosti, na kterou ti, kdo mluví o „kadetožroutství“, zapomínají.

Říkají: proč nerozvíjet své názory v *pozitivním* smyslu? K čemu tolik *polemiky*? Ti, kdo to říkají, uvažují asi takto: my nejsme proti zvláštní linii, úplně se odlišující od linie kadetů, my nejsme proti třem táborům, my jsme jen proti „nahrazování politiky polemikou“, abychom použili výstižného výrazu jednoho přítele likvidátorů⁵⁵.

Na to je snadná odpověď: za prvé, nové názory se nedají rozvíjet jinak než polemicky (a marxistické názory jsou ve srovnání s liberálními nové jak dobou svého vzniku, tak mírou svého rozšíření). Za druhé, sféra, kde působí listy Něvskaja zvězda a Pravda, je sféra *výlučně teoretické* marxistické propagandy. A bylo by chybou považovat tuto sféru za něco víc: je to *pouze* teoretické „a b c...“, abeceda, teoretický úvod, naznačení směru činnosti, ale není to ještě činnost sama.

V této sféře nejsou marxisté s to vyslovovat své praktické závěry v „pozitivní“ formě v důsledku „okolností na nich nezávisjících“. Přehánět význam této sféry by proto bylo chybou *likvidátorskou*. Je zde možno nanejvýš ukázat *směr*, a to *pouze* ve formě kritiky kadetů.

Novoje vremja a Zemščina⁵⁶ dráždí kadety tím, že líčí věc takto: vidíte, nakonec by vás sežrali. Reč z velmi pochopitelných důvodů *předstírá*, že tento „výklad“ přijímá. Korobkové a Kuskovovy, někteří z bezmezní tuposti, jiní z bezmezného „kadetolokajství“, předstírají totéž.

Ale každý člověk s politickým rozhledem velmi dobře vidí, že marxistické „kadetožroutství“ rozhodně v *každém* bodě kritiky kadetů ukazuje *směr jiný* „opozice“, smím-li použít toto nevhodné slovo.

Když marxista „žere“ kadeta kvůli Karaulovovým „zbožným“ řečem, nemůže rozvinout své pozitivní názory. Ale každý myslící člověk pochopí, že demokracie nemůže být demokracií, jestliže je zbožná.

Když marxista „žere“ kadeta kvůli projevům Gredeskulovým, nemůže rozvinout své pozitivní názory. Ale každý myslící člověk pochopí, že demokracie nemůže být demokracií, jestliže sdílí názory Gredeskulovy.

Když marxista... ale to bychom nikdy nebyli u konce, kdybychom chtěli takto probírat všechny otázky a body našeho „kadetožroutství“. I dva příklady stačí k plnému objasnění naší teze vztahující se k oné *druhé* okolnosti: *obviňování z kadetožroutství je forma, kterou se projevuje měšičácký, škodlivý a hnusný předpoklad, že určitá sféra je sférou dostatečnou.*

Zůstaneme „kadetožrouty“ mimo jiné právě proto, abychom bojovali proti tomuto škodlivému předpokladu.

D Ě L N Í C I A P R A V D A

Pravda už udělala jistou bilanci^[86] své činnosti za půl roku*.

Tato bilance především a hlavně ukázala, že *jedině* díky úsilí samotných dělníků, *jedině* díky obrovskému vzestupu jejich nadšení, bojové odhodlanosti a vytrvalosti, *jedině* po dubnovém a květnovém hnutí mohl začít vycházet petrohradský dělnický list Pravda.

Ve své bilanci se Pravda pro začátek omezila na údaje o skupinových dělnických příspěvcích na dělnický deník. Tyto údaje nám ukazují jen *celkem malou* část dělnické podpory, není z nich přímo vidět podporu mnohem cennější a mnohem nesnadnější — podporu morální, podporu osobní účastí, podporu orientace listu, podporu spočívající v zasílání zpráv, v diskusích, v rozšiřování listu atd.

Ale i dílčí údaje, které měla Pravda k dispozici, ukázaly velmi úctyhodný počet dělnických skupin, které se s ní *přímo* spojily.

Podívejme se zběžně na tyto údaje:

Počet skupinových dělnických příspěvků na list Pravda

za leden	r. 1912	14
za únor	1912	18
za březen	1912	76
za duben	1912	227
za květen	1912	135
za červen	1912	34
za červenec	1912	26
za srpen (do 19. srpna)	1912	21
<i>Celkem</i>		551

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 456—472. *Red.*

Pravdu podpořila svými příspěvky celkem *pět set padesát jedna* dělnická skupina.

Bylo by zajímavé udělat bilanci celé řady jiných dělnických sbírek a příspěvků. V Pravdě jsme mohli soustavně sledovat zprávy o příspěvcích na podporu té či oné stávky. Sledovali jsme zprávy o sbírkách ve prospěch „obětí represálií“, na pomoc obětem masakru na řece Leně, ve prospěch jednotlivých vydavatelů Pravdy, sbírky na volební kampaň, na pomoc hladovějícím atd. atd.

Protože jde o sbírky různorodé, dělá se zde bilance mnohem obtížněji a nelze zatím říci, zda nám statistický přehled může podat uspokojivý obraz o situaci. Rozhodně je však zřejmé, že tyto rozličné sbírky zachycují značnou část *života dělníků*.

Při pročitání zpráv o dělnických sbírkách a *v souvislosti* s dopisy dělníků a zaměstnanců ze všech končin Ruska získají čtenáři Pravdy — jsou většinou rozptýleni a navzájem izolováni v důsledku těžkých vnějších podmínek života v Rusku — *jistou* představu o tom, jak bojují, jak se probouzejí a jak začínají hájit zájmy dělnické demokracie proletáři té či oné profese, toho či onoho kraje.

Denní zprávy ze života dělníků se v Pravdě teprve *začínají* rozvíjet a stávají se stálou rubrikou. Později bude dělnický list jistě dostávat — kromě dopisů o zlořádech v továrnách, o probouzení nové proletářské vrstvy, o sbírkách na ten či onen úsek dělnického hnutí — i zprávy o názorech a smýšlení dělníků, o volební kampani, o volbách dělnických důvěrníků, o tom, co dělníci čtou, které problémy je zvláště *zajímají* apod.

Dělnický list je dělnickou tribunou. Před tvář *celého* Ruska by se v něm měly postupně probírat otázky života dělníků a zejména otázky dělnické demokracie. Petrohradští dělníci položili základy. Jejich energii vděčí proletariát Ruska za první dělnický deník po těžkých letech deprese. Pokračujme tedy v jejich díle a svorně podporujme a rozvíjme dělnický list hlavního města, první vlašťovku

onoho jara, kdy celé Rusko pokryje síť dělnických organizací s dělnickými listy.

Takové Rusko musíme my dělníci teprve vybudovat a my je vybudujeme.

*Pravda, č. 103
29. srpna 1912
Podepsán S t.*

Podle textu Pravdy

Před osmnácti lety, roku 1894, začínalo dělnické hnutí v Petrohradě teprve vznikat ve své moderní, masové a marxismem poučené podobě.

Sedmdesátá léta se dotkla zcela nepatrné horní vrstvy dělnické třídy. Nejuvědomělejší dělníci se už tehdy projevili jako významní pracovníci dělnické demokracie, ale masy ještě spaly. Teprve začátkem 90. let se začaly i *ony* probouzet a zároveň nastalo nové, slavnější období v dějinách celé demokracie v Rusku.

V této naší malé paralele se bohužel musíme omezit jen na jednu stránku jednoho z projevů dělnického hnutí, totiž na hospodářský boj a na hospodářský „usvědčující materiál“.

Tehdy, v roce 1894, jen nepatrný počet kroužků vyspělých dělníků vášnivě prodiskutoval plán, jak s tímto usvědčujícím materiálem naložit. Pádne slovo samotných dělníků adresované jejich soudruhům a odhalující nejkriklavější zlořády kapitálu bylo tehdy velkou vzácností. Nebylo ani pomyslení, že by se o těchto věcech dalo mluvit veřejně.

Ale probouzející se dělnické masy dokázaly přes všechny obtíže a přes všechny překážky zachycovat jim určený usvědčující materiál z továrního života. Vzmáhal se stávkový boj a čím dál častěji byl hospodářský boj dělnické třídy *spojován* s jinými, vyššími formami boje. Přední oddíl demokracie v Rusku se probouzel — a o *deset* let později se projevili v celé své mohutnosti. Jedině této síle vděčí Rusko za to, že stará forma dostala pořádnou trhlinu.

Kdo se pamatuje na první usvědčující letáky z továren, s nimiž se uvědomělí petrohradští dělníci obraceli v roce 1894 k masám, pro toho bude neobyčejně zajímavé a poučné srovnat si je s podobným materiálem uveřejňovaným v Pravdě. Toto malé srovnání jednoho z projevů dělnického boje názorně ukazuje, *jak velkého* rozmachu, šíře, hloubky, síly a tak dále dnes tento boj dosáhl.

Tehdy nějakých pět šest usvědčujících letáků z továren, tajně rozšiřovaných dělníky v několika desítkách exemplářů.

Dnes desetitisíce výtisků deníku Pravda, které pokaždé přinášejí několik usvědčujících materiálů z továren různých pracovních oborů.

Tehdy nějakých pět šest takzvaných „kroužků“, kde se za účasti některého marxisty z řad inteligence projednávaly, samozřejmě tajně, poměry v továrnách a určovalo se, co z toho má být „zveřejněno“.

Dnes stovky a tisíce spontánně vznikajících dělnických skupin, které projednávají své naléhavé potřeby a samy posílají do Pravdy své dopisy, usvědčující materiál a výzvy k odporu a k jednotě.

Jen osmnáct roků a od prvních záblesků, od nejnesmělejších začátků pokročili dělníci k *masovému* hnutí v nejlustnějších slova smyslu.

Musíme se bohužel omezit *jen* na paralely o usvědčujícím materiálu v továrnách. Ale i ty ukazují, jak velký kus cesty jsme ušli a kam tato cesta vede.

Osmnáct let je krátká doba v dějinách celé třídy, které je předurčen velký světodějný úkol — osvobodit lidstvo.

Velkou část této cesty dělníci tápali. Teď už vidí svou cestu jasně před sebou. Nuže, směleji a svorněji kupředu!

MEZINÁRODNÍ KONGRES SOUDCŮ

Ve Vídni právě zasedá první mezinárodní kongres soudců a zároveň 31. kongres německých právníků.

V projevech ctihodných delegátů převládá krajně reakční tón. Páni buržoazní právníci a soudcové vyhlásili tažení proti účasti lidu v soudním řízení.

V moderních státech jsou běžné dvě formy takové účasti: 1. porota, která rozhoduje pouze o vině; trest určují a proces vedou jen soudci z povolání; 2. kmetský soud, který se podobně jako naši „zástupci stavů“ účastní rozhodování o *všech* otázkách se stejnými právy jako soudci z povolání.

A tu „osvícení“ soudcové konstitučních států hřímají ve svých projevech proti jakékoli účasti zástupců lidu v soudním řízení. Jeden z delegátů, Elsner, ostře útočil proti porotě a kmetskému soudu, které prý vedou jen k „anarchii v uplatňování zákonů“, a místo toho obhajoval *neodvolatelnost* soudců.

K tomu poznamenáváme, že je zde místo demokratického požadavku prosazován liberální, který má přitom zamaskovat naprostý ústup od demokratismu. Účast zástupců lidu v soudním řízení je nesporně zásada demokratická. Důsledné uplatňování této zásady za prvé vyžaduje, aby při volbě porotců neexistoval *census*, tj. aby volební právo nebylo omezeno vzděláním, majetkem, dobou pobytu aj.

Dnes, kdy dělníci v porotě být nesmějí, mají mezi porotci často převahu obzvlášť reakční měšťáci. Toto zlo se musí léčit rozvinutím demokratismu do jeho důsledné a ucelené formy, a rozhodně ne tím, že se demokratismu hanebně

zřekneme. Druhou podmínkou důsledného demokratismu v soudnictví ve všech civilizovaných zemích je jak známo volitelnost soudců lidem.

Naproti tomu neodvolatelnost soudců, s kterou toho tolik nadělají všichni příslušníci liberální buržoazie a naši ruští obzvlášť, znamená jen *rozdělení* středověkých privilegií mezi Puriškeviče a Miljukovy, mezi feudály a buržoazii. Ve *skutečnosti* se úplná neodvolatelnost ani uplatnit nedá a je ostatně absurdní obhajovat ji v případě soudců neschopných, nesevdomitých nebo špatných. Ve středověku bylo jmenování soudců výhradně právem feudálů a absolutismu. Buržoazie, která dnes získala do soudcovských kruhů volný přístup, *se brání* proti feudálům „zásadou neodvolatelnosti“ (neboť většina jmenovaných soudců bude nutně z řad buržoazie, protože „vzdělání“ právníci patří převážně k buržoazii). Buržoazie, která se takto brání *proti feudálům*, se zároveň brání i *proti* demokracii, když žádá, aby soudcové byli jmenováni.

Pro zajímavost si dále všimněme následujících míst z projevu dr. Ginsberga, soudce z Drážďan. Pustil se do úvah o *třídní justici*, tj. o tom, jak se v dnešním soudnictví projevuje třídní útlak a třídní boj.

„Kdo si myslí, že účast zástupců lidu v soudním řízení odstraňuje třídní justici, krutě se mylí,“ volá dr. Ginsberg.

Správně, pane soudce! Demokracie vůbec neodstraňuje třídní boj, pouze umožňuje, aby byl uvědomělý, svobodný a otevřený. To však není argument proti demokracii. To je argument pro to, aby byla důsledně rozvíjena.

„Třídní justice bezpochyby skutečně existuje,“ pokračoval soudce ze Saska (a saští soudci v Německu smutně prosluli krutými rozsudky nad dělníky) „ale vůbec ne v tom smyslu, jak tvrdí sociální demokraté, že by bohatí byli preferováni proti chudým. Naopak, třídní justice existuje právě v opačném smyslu. Měl jsem takovýto případ. Soudíme ve třech, já a dva přísedící. Jeden z nich se veřejně hlásí k sociální demokracii, druhý je taky něco na ten způsob. Je obžalován stávkující, který ztloukl stávkokaze“ („dělníka, který chtěl pracovat“, řekl doslova

pan saský soudce), „chytil ho pod krkem a křičel: ‚Tak jsme tě dostali, zatracený lumpe!‘

Obvykle se za to dává čtyři až šest měsíců vězení a to je opravdu nejnížší trest za tak hrubé jednání. A přesto mi dalo moc práce, aby obžalovaný nebyl osvobozen. Přisedící — sociální demokrat — mi řekl, že nerozumím psychologii dělníků. A já jsem mu na to řekl, že moc dobře rozumím psychologii toho zbitého...“

Německé listy, které přinesly text projevu soudce Ginsberga^[329], na tomto místě poznamenávají: „*Hlasitý smích.*“ Páni právníci a páni soudcové se hlasitě smáli. Přiznejme se, že kdybychom toho saského soudce poslouchali my, taky bychom se od srdce zasmáli.

Učení o třídním boji, to je něco, o čem si ještě dovedeme představit, jak proti němu někdo z vědeckých pozic (rádobyvědeckých) vystupuje. Ale stačí podívat se na otázku z praktické stránky, podívat se blíž na každodenní životní jevy a — vida! — nejzuřivější odpůrce tohoto učení se může stát stejně nadaným propagátorem třídního boje jako v případě pana saského soudce Ginsberga.

Pravda, č. 104
30. srpna 1912
Podepsán I. V.

Podle textu Pravdy

V 63. čísle Pravdy z 12. července^[79] jsme čtenáře informovali o generální stávce v Curychu 29. června (12. července podle nového kalendáře).^{*} Připomeňme, že o zahájení stávky bylo rozhodnuto *proti vůli* vůdců politických organizací. Shromáždění 425 zástupců všech dělnických organizací z Curychu, které se vyslovalo pro stávku, přijalo prohlášení typografů, že jsou proti stávce, voláním „hanba!“.

Teď se v tisku objevily údaje, které odhalují tento oportunistus.

Vychází najevo, že političtí vůdcové švýcarských dělníků došli ve svém oportunismu až k přímé *zradě strany*. Přesně těmito ostrými, ale spravedlivými slovy charakterizují nejlepší orgány švýcarského a německého dělnického tisku postup curyšských sociálních demokratů, členů magistrátu (městské správy). Curyšská městská správa, *kteřá hájí zájmy kapitalistů*, zakázala organizovat stávkové hlídky (a tehdy se dělníci rozhodli protestovat jednodenní generální stávkou).

Curyšský magistrát má devět členů a z nich čtyři jsou sociální demokraté, a to Erismann, Pflüger, Vogelsanger a Klöti.

A teď najednou vyšlo najevo, že stávkové hlídky zakázala městská správa *jednomyslně*, tzn. že Erismann a jeho tři sociálně demokratičtí kolegové hlasovali *pro!!!* Curyšská kantonální vláda žádala městskou správu o *všeobecný zákaz*

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 429—431. *Red.*

stávkových hlídek a čtyři velemoudří piskoři*, totiž curyšští sociální demokraté, podali „kompromisní“ návrh, aby stávkové hlídky byly zakázány jen v okolí dvou strojírenských dílen, kde byla práce zastavena.

Samozřejmě že takový částečný zákaz hlídek byl přesně tím, co buržoazie potřebovala, a návrh „sociálních demokratů“ (!) byl buržoazní většinou městské správy schválen!

A nejen to. Curyšská městská správa nedávno uveřejnila zprávu o událostech souvisejících s generální stávkou. Kapitalisté se za stávku pomstili vyhlášením třídní výluky. Curyšská městská správa se *jednomyslně* za účasti *všech čtyř* svých sociálně demokratických členů usnesla, že jako posila policie musí být k ochraně pořádku *povoláno vojsko*.

Ale ani to ještě není všechno. Buržoazní městská správa Curychu začala zuřivě pronásledovat zaměstnance a dělníky městských podniků, kteří se zúčastnili stávky. Třináct dělníků vyhodila na dlažbu, stošestnácti udělila disciplinární tresty (přeřazení na horší práci, snížení mzdy). Tato rozhodnutí městské správy byla rovněž přijata *jednomyslně* za účasti Erismanna a jeho dvou kolegů.

Jednání Erismanna a spol. se nedá nazvat jinak než zradou strany.

Nelze se divit, že anarchosyndikalisté mají ve Švýcarsku určitý úspěch, když mohou před dělníky kritizovat takovou socialistickou stranu, která trpí ve svých řadách podobné oportunistické zrádce. Zrada Erismanna a spol. má právě proto tak velký mezinárodní význam, že *názorně* ukazuje, *odkud a jakým způsobem* hrozí dělnickému hnutí nebezpečí *vnitřního* rozkladu.

Erismann a spol. nejsou v žádném případě jen obyčejní přeběhlíci do tábora nepřítele, jsou to prostě pokojní

* Velemoudrý piskoř je název bajky Saltykova-Ščedrina; piskoř považoval za moudré celý život se ustrašeně schovávat v díře a teprve před smrtí si uvědomil, že život hloupě promarnil. *Čes. red.*

maloměšťáci, oportunisté, zvyklí na parlamentní „zmatky“, kteří žijí v zajetí konstitučně demokratických iluzí. Jakmile nadešla rozhodná chvíle třídního boje, iluze o konstitučním „zřízení“ a „demokratické republice“ splaskly jako bublina a naši maloměšťáci ve funkcích sociálně demokratických členů městské správy ztratili hlavu a sklouzli do bahna.

Uvědomějí dělníci se mohou na tomto smutném případě přesvědčit, kam nutně vede rozšíření oportunismu v dělnické straně.

Pravda, č. 105
31. srpna 1912
Podepsán P. P.

Podle textu Pravdy

DUCHOVENSTVO A POLITIKA

Jak známo, vynakládá se dnes to nejzoufalejší úsilí, aby bylo všechno duchovenstvo *zburcováno* k volbám do IV. státní dumy a zformováno v jednotnou ultrareakční sílu.

Je nanejvýš poučné vidět, jak veškerá buržoazie v Rusku — vládní, okfabristická i opoziční, kadetská — se stejnou horlivostí a rozhořčením tyto plány vlády odhaluje a odsuzuje.

Ruský obchodník a ruský liberální (lépe řečeno liberálníci) statkář má strach, aby vláda, která není nikomu odpovědná a ráda by „posbírala“ hlasy poslušných báfušků, nezesílila. Samozřejmě že demokracie je v této věci ještě rozhodněji v opozici (mírně a nepřesně řečeno) než liberalismus.

Už jsme v Pravdě poukázali na to, jak nedemokraticky se stavějí k otázce duchovenstva liberálové^[87], kteří buď otevřeně hájí ultrareakční teorii o „nevměšování se“ duchovenstva do politiky, anebo se s touto teorií smiřují.*

Demokrat je rozhodně odpůrcem sebemenšího *falšování* volebního práva a voleb, ale je rozhodně *pro* přímé a otevřené zapojení co nejširších vrstev všeho duchovenstva do politického života. Neúčast duchovenstva v politickém boji je velice škodlivé pokrytectví. Ve skutečnosti se duchovenstvo *vždycky* účastnilo politického dění skrytě a bude-li se nyní účastnit politického života veřejně, bude to pro lid jediné užitečné.

Mimořádně zajímavý je v této souvislosti článek staro-

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 500—501. *Red.*

věreckého biskupa Michaila^[197], který v těchto dnech uveřejnila Reč. Názory tohoto autora jsou velmi naivní: domnívá se například, že „klerikalismus je (pro nás) v Rusku neznámý pojem“, že před revolucí se duchovenstvo vůbec nezabývalo světskými záležitostmi apod.

Ale je poučné, jak tento zřejmě dobře informovaný člověk fakticky hodnotí události.

„Že volební vítězství nebude vítězstvím klerikalismu, to se mi zdá nesporné,“ píše biskup Michail. „Duchovenstvo sjednocené, i když ne z vlastní vůle, a zároveň samozřejmě uražené tímto manipulováním s jeho hlasy a svědomím zjistí, že stojí mezi dvěma silami... A to nutně povede k přelomu, ke krizi a k návratu k přirozenému spojení s lidem. Kdyby se byl klerikální a reakční směr... stačil sám od sebe upevnit a vyhranit, snad by k tomu ani nedošlo. Teď, když bylo duchovenstvo probuzeno z klidu ještě se zbytky dřívějšího zmatku, bude pokračovat v utváření vlastní historie. A demokratismus duchovenstva je nevyhnutelnou a poslední etapou této historie, která bude spjata s bojem duchovenstva za sebe sama.“

Ve skutečnosti se nedá mluvit o „návratu k přirozenému spojení“, jak si naivně myslí autor, ale o diferenciaci bojujících tříd. Bude-li duchovenstvo vtaženo do politiky, tato diferenciaci jistě bude ještě výraznější, hlubší a uvědomělejší.

Fakt, že informovaní pozorovatelé přiznávají existenci, životnost a sílu „zbytků dřívějšího zmatku“ dokonce i v takové sociální vrstvě Ruska, jakou je duchovenstvo, je velmi záhodno vzít na vědomí.

*Pravda, č. 106
1. září 1912
Podepsán I. V.*

Podle textu Pravdy

J E Š T Ě J E D N O T A Ž E N Í P R O T I D E M O K R A C I I

Nechvalně proslulá publikace Věchi^[16], která se setkala s tak obrovským úspěchem v liberálně buržoazní společnosti, prostoupené skrz naskrz renegátskými tendencemi, nenařazila v demokratickém táboře na dostatečný odpor a nebyla ani dost důkladně zhodnocena.

Bylo to částečně proto, že Věchi slavily svůj úspěch právě v době, kdy byl „veřejný“ demokratický tisk téměř úplně umlčen.

Teď přichází pan Ščepetěv^[291] v časopisu Russkaja mysl⁵⁷ (srpen) s obnoveným vydáním „věchovštiny“. U orgánu věchovců, redigovaného hlavou renegátů P. B. Struvem, je to naprosto přirozené. Ale stejně přirozené bude, když teď demokracie, a zvláště dělnická demokracie, dožene alespoň něco málo z toho, co zůstala věchovcům dlužna.

I

Formálně vystupuje pan Ščepetěv se skromným „dopisem z Francie“ — *o Rusech v Paříži*. Ale pod touto skromnou formou se ve skutečnosti skrývá velmi vyhraněné „pojednání“ o ruské revoluci z roku 1905 a o demokracii v Rusku.

„Každý má ještě v živé paměti,“ píše věchovec, „tento znepokojující“ (ale, ale! *Pro koho* znepokojující, velectěný pane liberále?), „neklidný a veskrze zmatený rok 1905...“

„Neklidný a veskrze zmatený“! Kolik špíny a bláta musí být v duši člověka, který je schopen napsat taková slova.

Němečtí odpůrci revoluce z roku 1848 označili tento rok za „šileny“. Stejnou myšlenku, lépe řečeno stejně tupé a podlé zděšení vyjadřuje ruský kadet z časopisu Russkaja mysl.

Uvedeme proti němu jen několik faktů, těch neobjektivnějších a „nejskromnějších“. Dělnické mzdy stouply v tomto roce jako nikdy předtím. Pachtovné za půdu klesalo. S nevídaným úspěchem se šířily nejrůznější formy sdružování dělníků — včetně služebnictva. Lid, masy, dav, „spodina“ hltaly milióny levných tiskovin s politickou tematikou tak dychtivě jako v Rusku nikdy do té doby.

V časech dávno a dávno minulých volal Někrasov^[143]:

Zda přijde doba kýžená,
kdy prostý rolník pochopí...
A kdy na trhu nekoupí
Blüchera ani Lordíky,
však Bělinského, Gogola
si domů ponese.⁵⁸

„Kýžená doba“, po které toužil jeden ze starých ruských demokratů, nastala. Obchodníci nechali obchodování s ovsem a pustili se do výhodnějšího obchodu — s levnými demokratickými brožurami. Knihy s demokratickou tematikou se staly *tržním* produktem. Tato nová tržní literatura byla celá prodchnuta myšlenkami Bělinského a Gogola, pro které tyto spisovatele tak miloval Někrasov stejně jako všichni slušní lidé v Rusku...

...Jak „znepokojující“! zvolala samolibá liberální svině — která samu sebe považovala za vzdělanou, a zatím byla špinavá, odporná a vypasená — když viděla, jak si tento „lid“ *doopravdy* nese z trhu... dopis Bělinského Gogolovi^[6].

Ale vždyť je to vlastně „intelektuálský“ dopis — prohlášení Věchi za bouřlivého potlesku novovremjonovce Rozanova^[218] a Antonije Volynského^[3].

Jak odporná podívaná! — řekne demokrat z řad nejlepších narodníků. Jak poučná podívaná! — dodáme my. Jak otevírá oči těm, kdo se na otázky demokracie dívali

sentimentálně, jak *zoceluje* všechno živé a silné v demokratickém táboře a nemilosrdně smetá prohnilé, panský oblomovské iluze!

Zklamat se v liberalismu je velmi užitečné pro toho, kdo jím byl kdysi okouzlen. A ten, kdo by si chtěl připomenout rané dějiny ruského liberalismu, ten uvidí už ve vztahu liberála Kavelina k demokratu Černyševskému přesný předobraz vztahu kadetské *strany* liberálních příslušníků buržoazie k ruskému demokratickému *hnutí mas*. Liberální buržoazie v Rusku „se našla“, nebo, přesněji řečeno, našla svůj chvost. Není už načase, aby demokracie v Rusku našla svou hlavu?

Zvláště nesnesitelné je pozorovat, jak se individua typu Ščepetěva, Struveho, Gredeskula, Izgojeva a dalších z kadetské kumpanie chytají za šos Někrasova, Ščedrína apod. Někrasov kolísal mezi Černyševským a liberály, protože byl slabý, ale všechny jeho sympatie byly na straně Černyševského. Z téže osobní slabosti se Někrasov prohřešoval i tím, že pochleboval liberálům, ale sám pak trpce oplakával své „hříchy“ a *veřejně* se z nich *kál*:

Já lyru neprodal, je ale síla,
jež neúprosně vládne životem,
a ruka má tak leckdy vyloudila
nepřavý tón...[¹⁴⁴]

„*Nepřavý tón*“ — tak nazýval sám Někrasov své liberálně pochlebovačné prohřešky. Ščedrín se naopak liberálům nemilosrdně vysmíval[²²⁸] a navždy je ocejšoval značkou „přizpůsobit se podlosti“.⁵⁹

Jak tato formulace ve vztahu k Ščepetěvům, Gredeskulům a ostatním* věchovcům zastarala! Teď vůbec nejde o to, že by se tito pánové *přizpůsobovali* podlosti. Kdepak!

* Někdo možná namítne, že Gredeskul[³⁰] stejně jako Miljukov[¹³⁰] a spol. *polemizovali* se sborníkem Věchi. Ano, ale přitom *zůstávali* věchovci. Viz mimo jiné Pravdu, č. 85[⁸⁹]. (Viz tento svazek, s. 46—47. *Red.*)

Oni si sami, z vlastní iniciativy a podle své chuti, v duchu novokantovství⁶⁰ a jiných módních „evropských“ teorií vytvořili *vlastní teorii* „podlosti“.

I I

„Veskrze zmatený rok 1905,“ píše pan Ščepetěv. „Všechno se zamotalo a pomíchalo ve všeobecném zmatku a chaosu.“

I k tomuto bodu můžeme uvést jen několik teoretických námitek. Jsme toho názoru, že historické události se mají posuzovat podle hnutí *mas* a tříd jako celku, a ne podle nálad jednotlivců a skupinek.

Nejpočetnější masu obyvatelstva tvoří v Rusku rolníci a dělníci. Byly nějaké známky „všeobecného zmatku a chaosu“ v těchto vrstvách obyvatelstva? Právě naopak, objektivní fakta nezvratně dokazují, že právě mezi obyvatelstvem probíhalo nebyvale rozsáhlé a prospěšné třídění, které *jednou provždy* skoncovalo se „zmatkem a chaosem“.

Do té doby byly mezi „prostým lidem“ opravdu „zamotány a pomíchány“ „ve všeobecném chaosu“ prvky patriarchální ustrašenosti a prvky demokratismu. Svědčí o tom objektivní fakta jako třeba to, že mohla vzniknout zubatovovština a „gaponiáda“.

A právě rok 1905 s tímto „chaosem“ jednou provždy skoncoval. V dějinách Ruska ještě nebylo období, které by tak naprosto jasně, ne slovy, ale skutky *rozplétalo* vztahy zamotané staletou stagnací a staletými přežitky nevolnictví. Nebylo období, v němž by se tak jasně a „rozumně“ diferencovaly *třídy*, vyhraňovaly názory nejširších vrstev obyvatelstva a prověřovaly teorie a programy „inteligence“ *akcemi* miliónů.

Jak tedy mohla nesporná historická fakta nabýt v hlavě vzdělaného a liberálního autora z časopisu *Russkaja mysl* tak zkreslené podoby? Dá se to vysvětlit velmi jednoduše: tento věchovec podkládá všemu lidu svoje subjektivní pocity.

On sám a celá jeho skupina — liberálně buržoazní inteligence — se v té době dostali do situace zvláště „chaotické“ a „veskrze zmatené“. A svou nespokojenost, která přirozeně vznikla z této chaotičnosti a z toho, že masy odhalily veškerou podlost liberalismu, vydává liberál za nespokojenost *mas* a svaluje tak vlastní vinu na nevinné.

Nebyla snad situace liberálů v červnu 1905 doopravdy chaotická? Nebo po 6. srpnu, když svolávali Bulyginovu dumu, ale lid se *v praxi* na žádnou dumu neohlížel a šel dál než ona? Nebo v říjnu 1905, kdy liberálům nezbylo než „se přišourat“ a prohlašovat stávkou za „slavnou“, přestože ještě včera proti ní bojovali? Nebo v listopadu 1905, kdy vyplula na povrch celá ubohost a bezmocnost liberalismu, což se ukázalo na tak přesvědčivém faktu, jakým byla Struveho návštěva u Vitteho?

Kdyby si věchovec Ščepetěv ráčil přečíst veledílko věchovce Izgojeva o Stolypinovi^[59], zjistil by, že Izgojevovi *nezbylo než* přiznat tuto „chaotičnost“ v postavení kadetů „mezi dvěma ohni“ v I. i ve II. státní dumě⁶¹. A k této „chaotičnosti“ a bezmocnosti liberalismu muselo nutně dojít, protože liberalismus neměl *masovou* oporu ani mezi buržoazií nahoře, ani mezi rolníky dole.

Úvahy pana Ščepetěva o dějinách revoluce v Rusku končí touto perličkou:

„Ostatně celý ten zmatek neměl dlouhého trvání. Horní vrstvy se postupně zbavily takřka panického strachu, který je zachvátil, a když dospěly k jednoduchému závěru, že dobrá rota vojáků je účinnější než veškerá revoluční literatura dohromady, zformovaly ‚trestné výpravy‘ a uvedly do pohybu rychlopalnou justici. Výsledky překonaly všechno očekávání. Během nějakých dvou tří let byla revoluce zlikvidována a vykořeněna natolik, že ji některé policejní instituce musely místy inscenovat...“

Jestliže jsme mohli k předchozím autorovým úvahám připojit aspoň stručný teoretický komentář, tady nemáme ani tuto možnost. Musíme se omezit na to, že přibijeme tyto velkolepé úvahy na pranýř hodně pevně a hodně vysoko, aby je bylo co nejdéle a co nejdále vidět...

Můžeme se ostatně ještě čtenáře zeptat: Je na tom něco divného, že okfabristický Golos Moskvy^[292] spolu s nacionalistickým jidáškovským listem Novoje vremja^[259] citovaly Ščepetěva a div se při tom nezalkly nadšením? Čím se vlastně liší „historické“ hodnocení „konstitučně demokratického“ časopisu od hodnocení uvedených dvou listů?

I I I

Nejvíc místa zaujímají u pana Ščepetěva črty ze života emigrantů. Kdybychom chtěli najít k těmto črtám analogii, museli bychom vyhrabat Russkij věstnik⁶² z časů Katkovových a vzít odtud romány líčící ušlechtilé maršálky šlechty, dobromyslné a spokojené mužiky a nespokojené vyvrhele, ničemy a stvůry — revolucionáře.

Pan Ščepetěv se díval (pokud se vůbec díval) na Paříž očima měšťáka rozzlobeného na demokracii, pro kterého první výskyt demokratické literatury v Rusku byl „znepokojující“ a nic víc.

Jak známo, každý vidí v cizině to, co vidět chce. Jinak řečeno: každý vidí v novém prostředí *sám sebe*. Černosotňovec vidí v cizině skvělé statkáře, generály a diplomaty. Agent tajné carské policie tam vidí ty nejušlechtlejší policisty. Liberální ruský renegát vidí v Paříži loajální domovnice a „příčinnivé“* hokynáře, kteří učí ruského revolucionáře, že v Rusku „humánní a altruistické city až příliš potlačovaly zájmy osobnosti, často na úkor všeobecného pokroku a kulturního rozvoje celé naší země“**.

Lokajská duše se přirozeně nejvíc zajímá o klevety a skandály přemílané v pokojích pro služebnictvo. Ideových otázek probíraných v pařížských přednáškách a v pařížském ruském tisku si hokynář a domovnice samozřejmě

* Viz s. 139 článku pana Ščepetěva (Russkaja mysl, 1912, č. 8).

** S. 153 tamtéž.

ani nevšimnou. Jak by tedy mohli vědět, že tento tisk přišel například už v roce 1908^[208] se stejnými otázkami o sociální podstatě režimu z 3. června, o třídních kořenech nových proudů v demokratismu apod.*^[97], které si mnohem později už v překroucené podobě našly cestičku (v okleštěné formě) do tisku „chráněného“ zesílenou ochranou?

Všimnout si těchto otázek a pochopit je nejsou lidé s hokynářskou a lokajskou duší schopni, ani kdyby si navlékli nevímjak „intelektuálský“ háv. A když si takový lokaj říká „publicista“ liberálního časopisu, pak takový „publicista“ přejde naprostým mlčením velké ideové otázky, které nebyly otevřeně a jasně vyřčeny nikde jinde než v Paříži. Zato vám tento „publicista“ bude podrobně líčit, o čem jsou výborně informováni v pokojích pro služebnictvo.

Tento ušlechtilý kadet vám bude v časopisu ještě ušlechtilějšího pana Struveho vyprávět, že z „bytu jedné v Paříži velmi známé revolucionářky“ vyhodili „za policejní asistence“ nešťastnou emigrantku, prostitutku, že „nezaměstnaní“ opět ztropili skandál na dobročinném plese, že v jednom domě, který pan Ščepetěv zná, si přepisovač „vybral předem dosti značnou peněžní částku a pak se ztratil“, že emigranti „vstávají ve 12 hodin a chodí spát ve dvě ve tři v noci, a po celý den jsou u nich hosté, ruch, debaty a nepořádek“.

To všechno vám lokajský časopis kadeta pana Struveho vyloží podrobně, s ilustracemi, pepně a s gustem, o nic hůř než Meňšikov a Rozanov z listu *Novoje vremja*.

„Dej sem peníze, nebo ti rozbiju hubu — v takovou jednoznačně nepřátelskou formu se vyvinuly vztahy mezi špičkami a spodinou emigrace. Pravda, toto heslo se sice příliš nerozšířilo a „nejnižší vrstvu spodiny“ představuje“ (píše vzdělaný kadet v časopisu pana Struveho!) „všeho všudy nějakých deset dvacet vesměs pochybných žvlů, možná dokonce dirigovaných obratnou rukou odjinud...“

* Viz Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 287—299. *Red.*

U této úvahy se, čtenáři, zastavte a uvažujte chvíli, jaký je rozdíl mezi obyčejným lokajem a lokajem-publicistou. Obyčejný lokaj — ovšem typický, neplatí to o uvědomělých jednotlivcích, kteří už dospěli k třídnímu postoji a hledají východisko ze svého lokajského postavení — je naivní, nevzdělaný, často negramotný a zaostalý; dá se mu odpustit naivní vášeň přetřásat to, čemu nejsnáz porozumí, co je mu nejpochoptitelnější a nejbližší. Lokaj-publicista je člověk „vzdělaný“, přijímaný v nejlepších salónech. Ví, že zločinných vyděračů je mezi emigrací nepatrný počet („deset dvacet“ na *tisíce* emigrantů). Ví dokonce, že tyto vyděrače „možná *diriguje*“ „*obratná ruka*“ z čajovny Svazu ruského národa⁶³.

A protože to všechno lokaj-publicista ví, počíná si jako „vzdělanec“. Ó, ten umí zametat stopy a ukazovat věci z té lepší stránky! Není to prodejný pisálek krajní reakce, kdepak! „*Sám*“ dokonce poukázal na to, že těch deset dvacet vyděračů *možná* někdo diriguje, ale zároveň *o ničem jiném* než *právě* o těchto vyděračích, skandálech a lajdáckých přepisovačích nemluví.

Novovremjonovská škola pro „*publicisty*“ v časopisu *Russkaja* mysl nebyla marná. Novovremjonovec Suvorin se holedbal, že nikdy nedostával subvence, že *jen* „sám uměl“ chytit správný vítr.

Russkaja mysl nedostává subvence — chraň bůh! Ona *jen* „sama umí“ chytit správný vítr, který je příjemný jak novovremjonovcům, tak Gučkovovým „hochům“.

I V

Ano, je mnoho tíživého v emigrantském prostředí. Ale zde a jedině zde se v letech tíživého klidu, v letech stagnace vytyčovaly nejdůležitější zásadní otázky veškeré demokracie v Rusku. V tomto prostředí je více bídy a nouze než jinde. Je zde zvlášť vysoké procento sebevražd, je zde

neuvěřitelně, strašlivě vysoké procento lidí, kteří jsou do krajnosti nervově vyčerpáni. A může tomu být mezi utrápenými lidmi jinak?

Různí lidé, když se dostanou do emigrantského prostředí, se zajímají o různé věci. Jednoho zajímá otevřené projednávání nejdůležitějších a zásadních politických otázek. Druhého zajímají klevety o skandálu na plese, o nesvědomitém přepisovači, o nespokojenosti domovnic a hokynářů se způsobem života emigrantů... Každý podle svého.

A přesto, když člověk zakusí celou tíhu trýznivého, otravného, chorobně podrážděného emigrantského života a zamyslí se nad životem pánů Ščepetěvů, Struveů, Golovinů, Izgojevů a spol., tu si chtě nechtě musí říci: Jaké nesmírné štěstí, že nepatříme k této společnosti „slušných lidí“, ke společnosti, kde jsou těmto lidem dveře otevřené, kde jsou tito lidé vítáni!

V této „slušné společnosti“ jistě nedochází k žádným skandálům. Nestává se, že by se do bytů těchto pánů dostaly prostitutky a byly jim postaveny skoro naroveň. Ne. Prostitutky se zdržují v jiných bytech.

Nezaměstnaní nedělají na plesech tohoto panstva skandály. Plesy probíhají ve vši důstojnosti. Mají to rozděleno: prostitutky (z řad nezaměstnaných) jsou v jednom bytě, a plesy v druhém. A když si berou přepisovače, nikdy nedopustí něco tak nemorálního, aby si přepisovač vzal peníze předem a pak se dokonce ještě ztratil.

Ke skandálům kvůli penězům u nich nemůže dojít. Kolem nich nežijí lidé hladoví, utrápení, nervově vyčerpání, kteří jsou na pokraji sebevraždy. A že se dnes „miliony snoubí“ s „vědou“ v osobě pana Struveho a spol., zítra s poslaneckým titulem v osobě pana Golovina a spol., pozítří s poslaneckým a advokátským titulem v osobě pana Maklakova a spol.⁶⁴, co je na tom skandálního??

Tady je všechno samá ušlechtilost. A že si nad psaním pánů Struveů, Gredeskulů, Ščepetěvů a spol. proti demo-

kracii spokojeně mnou ruce Rjabušinští atd., co je na tom zlého? Vždyť Struve nedostává subvence, on „sám“ chytí správný vítr! Nikdo nemůže říci, že časopis Russkaja mysl si vydrží pání Rjabušinští. Nikoho ani nenapadne srovnávat spokojenost pánů Rjabušinských s jistými „publicisty“ se spokojeností, kterou pociťovali za starých časů statkáři, když je nevolnické děvečky lechtaly na patách.

Může snad pan Struve nebo pan Gredeskul, Ščepetěv atd. za to, že jejich psaní a jejich projevy, v nichž vyslovují své názory, jsou pro ruského obchodníka a statkáře, rozzlobeného na revoluci, svého druhu lechtáním na patách?

A co je skandálního na tom, že bývalý poslanec pan Golovin si opatřil výnosnou koncesi? Vždyť se poslaneckého mandátu vzdal!! Takže dokud byl poslancem, koncesi ještě neměl, teprve se připravovala. A když koncesi dostal, přestal být poslancem. Není snad jasné, že to je čistá záležitost?

Není snad zřejmé, že na Maklakova mohou ukazovat prstem jen pomlouvači? Vždyť obhajoval Tagijeva — jak sám prohlásil v dopise otištěném v Reči^[114] — „podle svého“! Nemůže být pochyb, že ani jedna pařížská domovnice a ani jeden pařížský hokynář nenajdou ve způsobu života a v jednání celé této ctěné kadetské společnosti vůbec nic, ale absolutně nic pohoršujícího, nechutného nebo skandálního.

V

Obecná zásadní úvaha pana Ščepetěva si zaslouží, aby byla ocitována v plném znění:

„Dosud — především v kruzích, které se účastnily revoluce — humánní a altruistické city až příliš potlačovaly zájmy osobnosti, často na úkor všeobecného pokroku a kulturního rozvoje celé naší země. Úsilí o ‚společenský prospěch‘, o ‚blaho všeho lidu‘ nutilo až příliš zapomínat na sebe, na své osobní potřeby a zájmy, zapomínat

na ně tak, že ani sebevětší smysl pro společenské potřeby nemohl být realizován pozitivní (!) tvůrčí a velmi uvědomělou prací, ale fatálně vedl k pasívním formám sebeobětování. A nejen výlučně v této oblasti, ale i ve sféře těch nejběžnějších vztahů byly zájmy osobnosti stále a nejrůznějším způsobem potlačovány, na jedné straně „špatným svědomím“, které tuto touhu po činu a sebeobětování dovádělo často až k hypertrofii, na druhé straně podceňováním života samého, vyplývajícím z nízké úrovně naší kultury. A výsledkem toho je ustavičná rozpolcenost, ustavičné uvědomování si nesprávnosti, dokonce „hříšnosti“ vlastního života, ustavičná snaha obětovat sebe sama, jít pomáhat chudým a trpícím a přejít nakonec „do tábora zatracenců“; to je fakt, který tak dokonale a přesvědčivě zachytila naše literatura.

S ničím takovým se nesetkáme v názorech a mravech francouzského národa...“

To je komentář k politickým a programovým prohlášením pana Gredeskula, která Reč^[31] bez jediné výhrady otiskla a která Pravda^[89] (v č. 85) připomněla, když na ně Reč^[170] chtěla zapomenout.

To je pokračování a opakování sborníku Věchi^[15]. Na této úvaze se můžeme a musíme znovu přesvědčit, že Věchi bojují proti „inteligenci“ jen naoko, ve skutečnosti však *bojují proti demokracii*, úplně se demokracie zříkají.

Jednotu mezi sborníkem Věchi, Gredeskulem a listem Reč musíme obzvlášť zdůrazňovat dnes, ve dnech voleb, kdy si kadeti hrají na demokraty a snaží se ze všech sil zamaskovat a zastříť všechny skutečně závažné a hluboce zásadní politické otázky. Jedním z naléhavých praktických úkolů demokracie je přijít s těmito otázkami na předvolební schůze, vysvětlovat co nejširší veřejnosti smysl a význam projevů pánů Ščepetěvů a všech věchovců, odhalovat pokrytectví Reči a Miljukovů, když se chtějí zbavit odpovědnosti za časopis Russkaja mysl, ačkoli do něho píšou členové strany kadetů.

„Spory“ s věchovci, „polemika“, kterou s nimi vedou páni Gredeskulové, Miljukovové a jiní, mají jen odvést pozornost, mají jen pokrytecky zastříť hlubokou zásadní solidaritu celé kadetské strany se sborníkem Věchi. Cožpak lze se základními tvrzeními uvedené citace vůbec „pole-

mizovat“? Cožpak lze zůstat v jedné straně s lidmi takových názorů a nenést přitom *plnou* odpovědnost za tuto propagaci naprostého zavržení nejelementárnějších zásad jakékoli demokracie?

Otázku zatemňují ti, kdo souhlasí, aby byla formulována à la Věchi tak, že se termín „individualismus“ postaví proti termínu „altruismus“ apod. Politický smysl těchto frází je nad slunce jasnější: je to obrat *proti* demokracii, je to obrat ke *kontrarevolučnímu* liberalismu.

Musíme pochopit, že tento obrat není náhodný, nýbrž je výsledkem třídního postavení buržoazie. Z toho pak musíme vyvodit nutné politické závěry v tom smyslu, že je třeba zřetelně rozlišovat demokracii a liberalismus. Dokud si neuvědomíme tyto pravdy, dokud je nerozšíříme v širokých vrstvách obyvatelstva, do té doby nemůže být ani řeči o nějakém závažném kroku vpřed.

Něvskaja zvezda, č. 24 a 25
2. a 9. září 1912
Podepsán V. I.

Podle listu Něvskaja zvezda

JEDNOTA KADETŮ A NOVOVREM JONOV CŮ

Na volební kampaň se u nás příliš často pohlíží jako na boj o mandáty, tj. o místečka v dumě.

Pro uvědomělé dělníky je tato kampaň především a v první řadě bojem o zásady, tj. o základní názory, o politické přesvědčení. Tento boj, vedený před očima širokých vrstev a zapojující tyto vrstvy do politiky, je jednou z hlavních předností zastupitelského systému.

Naši kadeti, místo aby odpověděli na naše zásadní otázky, otázku liberalismu a demokratismu, politiky „míru“ a politiky třídního boje, se zásadní polemice vyhýbají a jen rozhlašují na všechny strany, že prý jsme „kadetozrouti“.

Přitom fakta o dojemně zásadové jednotě kadetů a novovremjonovců v hodnocení stěžejních otázek života v Rusku bijí přímo do očí.

Vyšlo osmé číslo časopisu Russkaja mysl. Tento časopis rediguje kadet Struve a píšou do něho kadeti Izgojev, Severjanin, Galič a mnoho jiných.

Pan A. Ščepetěv v něm publikuje pod názvem Rusové v Paříži^[291] špinavý ultrareakční paskvil na revoluci a revolucionáře. Novoje vremja^[259] se *ihned* k písničce časopisu Russkaja mysl přidává, cituje z něho celou řadu „perliček“ a nadšením bez sebe volá: „A to si představte, že tito ubozí příslušníci lidského rodu“ (tj. revolucionáři v podání časopisu Russkaja mysl) „aspirovali na úlohu obroditelů života v Rusku.“

Co nám na to řekne oficiální kadetská Reč? Že to „nemá co dělat“ s volbami, tj. s bojem o místečka? Anebo že Reč

„neodpovídá“ za časopis Russkaja mysl, tj. že strana neodpovídá za své členy, které *ani jedna* kadetská konference dokonce ani jednou neodsoudila?

Jen ať se Reč vykrucuje a kličkuje, jen ať si bezzásadoví a bezcharakterní lidé krčí rameny nad naším „kadetozhroustvím“, my přesto budeme občanům Ruska dále říkat: seznamujte se se *zásadami* kadetů a nezůstávejte tak hanebně lhodostejní, když „konstituční demokraté“ špiní demokracii.

Uvedeme teď z článku kadetského černosotňovce pana Ščepetěva několik málo pasáží, ovšem těch nejvýstižnějších a zabývajících se přitom zásadními věcmi, nikoli pomluvkami:

„Dosud — především v kruzích, které se účastnily revoluce, — humaní (tj. lidumilné) „a altruistické“ (nezištné, nesobecké) „city až příliš“ potlačovaly zájmy osobnosti, často na úkor všeobecného pokroku a kulturního rozvoje celé naší země. Úsilí o „společenský prospěch“, o „blaho všeho lidu“ — (autorkou ironizujících uvozovek je Russkaja mysl) „nutilo až příliš zapomínat na sebe, na své osobní potřeby a zájmy... A výsledkem toho je ustavičná rozpolcenost, ustavičné uvědomování si nesprávnosti, dokonce „hříšnosti“ vlastního života, ustavičná snaha obětovat sebe sama, *jít pomáhat chudým a trpícím* a přejít nakonec „do tábora zatracenců“; to je fakt, který tak dokonale a přesvědčivě zachytila naše literatura“ (Russkaja mysl, č. 8, s. 152—153).

Jaké opovržení si zaslouží strana, která chce být považována za demokratickou a přitom ve svých řadách trpí tyto pány, kteří špiní nejzákladnější, nejelementárnější východiska, postoje a principy *celé demokracie!*

Liberální buržoazie začala nenávidět demokracii — dokázal to sborník Věchi^[15], dokazuje to každý měsíc Russkaja mysl, dokázali to Karaulovové a Gredeskulové.

Liberálové sami stavějí přehradu mezi sebe a demokracii.

K D O P I S U

N. S. P O L J A N S K É H O

Dopis z vesnice od N. S. Poljanského, uveřejněný v tomto čísle Pravdy^[187], nadhazuje velmi zajímavou otázku. Bylo by žádoucí, aby se k ní vyjadřovali častěji sami rolníci.

Ze své strany považujeme za nutné poznamenat:

N. S. Poljanskij má plnou pravdu, že jen „vyslovený povaleč“ může pokládat volostní shromáždění za sešlost hlupáků. Jedině *sami* rolníci mohou rozhodnout, jaká forma užívání a držby půdy je v daném místě vhodnější. Zasahují-li zákon nebo úřady rolníkům do svobodného nakládání s půdou, je to pozůstatek nevolnictví. Takové zásahy mohou věci pouze uškodit a rolníky jen ponižit a urazit.

Rolník a dělník v jedné osobě skvěle ukázal ve svém dopise v 38. čísle Pravdy^[22], jaké nesmyslné byrokratické průtahy takové zásahy vyvolávají.

Podívejme se teď, jak se na otázku chutoru* nebo občiny musí dívat desetimilióny lidí, kteří se věčně lopotí a jsou věčně vykořisťováni.

Tito lidé si vůbec nepotřebují rozmýšlet, co si vybrat, zda chutor, nebo občinu. Ti musí přemýšlet o tom, kdo je vykořisťuje a jak toto vykořisťování zmírnit a odstranit.

Například v evropské části Ruska má 30 000 největších statkářů 70 000 000 děsjatin půdy a právě tolik půdy má 10 000 000 nejchudších rolníků. Ať už tito rolníci budou hospodařit na chutorech, nebo v občinách, jejich žebrácké

* Chutor — rolnické hospodářství nespádající pozemkově ani daňově pod občinu; obvykle dvorec ležící mimo vesnici. *Čes. red.*

živobytí se tím ani o chlup nezmění. Mám-li sedm děšjatin špatné půdy na rodinu a sousední statkář má 2000 děšjatin půdy výborné, pak mohu samostatně hospodařit, nebo být v občině, stejně na tom budu skoro jako za nevolnictví.

Hladový člověk má být ošálen řečmi o tom, zda chutor, nebo občina, zda piroh s kaší, nebo piroh se zelím. Přitom jí lebedu, žije na zamokřeném nebo písčitém kousku půdy a za napajedlo, za pastvu a za zorání pole chodí na robotu.

Zřizování chutorů má vést ke vzniku „malých statkářů“, kteří mají chránit velké statkáře. Ale milióny a desetimilióny rolníků pak budou hladovět ještě víc.

V západní Evropě proběhl opravdu rychlý a úspěšný rozvoj zemědělství *jedině tam*, kde byly odstraněny všechny zbytky nevolnického útlaku.

Ve skutečně svobodných zemích, kde je zemědělství dobře organizováno, zůstala jen jedna síla, která vysává rolníka i dělníka, síla kapitálu. Proti této síle může pomoci jen jedno: svobodný svazek námezdních dělníků a zruinovaných rolníků. Z takovýchto svazků vyroste nový společenský řád, v němž obdělaná pole, důmyslné stroje, pára a elektřina budou sloužit ke zlepšování života samotných pracujících, a ne k obohacování hrstky milionářů.

Pravda, č. 118
15. září 1912
Podepsán F r.

Podle textu Pravdy

Něvskaja zvězda a Pravda jsou nesporně listy s jasně vyhraněným profilem, který znají nejen dělníci, ale i všechny politické strany v Rusku, neboť Pravda i Něvskaja zvězda jsou napadány jak černosotňovci a oktábristy (Rossija, Novoje vremja, Golos Moskvy atd.), tak liberály (Reč, Zaprosy žizni⁶⁵ aj.).

Hodnocení politické linie uvedených listů je z hlediska předvolební kampaně obzvlášť důležité, protože tímto hodnocením se nutně prověřují názory na základní, zásadní otázky. Právě proto se hodláme zabývat článkem N. Nikolina v 9. čísle časopisu Něvskij golos^[146] o linii listů Pravda a Něvskaja zvězda. V tomto článku, jak čtenář uvidí, je nemálo neobyčejně zlobných slov, to však můžeme (a musíme) přehlédnout vzhledem k tomu, že se autor snaží postihnout podstatu závažných otázek.

„Musím přiznat,“ píše N. Nikolin, „že po mnoha stránkách plní Pravda dost uspokojivě úkol hlasatele tužeb, potřeb, požadavků a zájmů ruského proletariátu. Bohužel tuto svou užitečnou práci značně znehodnocuje zcela nejapným, nepravdivým a ve svých důsledcích nanejvýš škodlivým líčením politické reality.“

Ponechme stranou zlobná slova a vezměme to hlavní: líčení politické reality. Za tuto přímou, vskutku zásadní formulaci otázky rádi odpustíme autorovi jeho podrážděnost. Diskutujme o tom, co je podstatné. Při praktické činnosti se opravdu nedá udělat ani krok, aniž bychom si udělali pevný názor na to, *jaká vlastně je* naše „politická realita“.

N. Nikolin položil tuto otázku přímo a odpovídá na ni takto:

„Pravda se v tomto případě po vzoru Něvské zvezdy snaží přesvědčit své čtenáře, že dělnická třída musí budovat nové Rusko navzdory liberálům. Zní to sice hrdě, ale není to nic jiného než nesmysl. Nové Rusko nikdo nebuduje, nové Rusko *se buduje*“ (podtrhl sám N. Nikolin) „v složitém procesu boje rozdílných zájmů a úkolem dělnické třídy není zabývat se chimérickými plány na vybudování nového Ruska *pro jiné a navzdory všem těmto jiným*, ale vytvořit v tomto novém Rusku nejpriznivější podmínky pro svůj další rozvoj.“

I tady jsme ochotni odpustit autorovi jeho „nevlídnost“, jeho krajní podrážděnost, protože se snaží vzít věc za správný konec. N. Nikolin se tu otevřeněji, upřímněji a promyšleněji než mnozí likvidátoři dotýká jednoho z nejhlubších zdrojů našich hlubokých názorových neshod.

„Nové Rusko nikdo nebuduje, nové Rusko *se buduje* v procesu...“, kdo by v této pozoruhodné úvaze nepoznal hlavní a neměnný leitmotiv celé likvidátorské (a dokonce šíře: celé oportunistické) muziky?

Rozeberme si však tuto úvahu pozorněji.

Jestliže se nové Rusko buduje v procesu boje rozdílných zájmů, znamená to, že *třídy*, které mají *rozdílné zájmy*, *budují* rozdílným způsobem nové Rusko. To je nad slunce jasnější. Jaký smysl tedy má *protiklad* N. Nikolina: „Nové Rusko nikdo nebuduje, nové Rusko *se buduje*“ atd.?

Nemá vůbec žádný smysl. Je to z hlediska nejelementárnější logiky nesmysl.

Ale tento nesmysl má *svou logiku*, logiku oportunismu, který nikoli náhodně, ale zákonitě vede k Nikolinovým omylům, když se snaží „marxisticky“ obhajovat své stanovisko. A právě u této „logiky oportunismu“ se teď zastavíme.

Kdo říká, že nové Rusko *budují* ty a ty třídy, ten stojí na půdě marxismu tak pevně, že ho nemohou zviklat nejen zlobná slova N. Nikolina, ale ani... ani „sjednocovací likvidátorské“ konference s veškerým jejich slovním „hromováním“.

Kdo říká, že „nové Rusko nikdo nebuduje, že nové Rusko

se buduje atd.“, ten sklouzává od objektivismu třídního boje (tj. od marxismu) k „objektivismu“ buržoazního ospravedlňování reality. A právě z toho pramení onen prvotní hřích — sklouznutí z marxismu do oportunistu, kterého se dopouští N. Nikolin (aniž to sám pozoruje).

Jestliže řeknu, že nové Rusko se *musí* budovat *tak a tak* z hlediska dejme tomu pravdy, spravedlnosti, rovnosti v práci apod., bude to subjektivismus, který mě zavede do světa chimér. O vybudování nového Ruska ve skutečnosti rozhodne boj tříd, a nikoli moje nejlepší přání. Moje ideály o vybudování nového Ruska nebudou chimérou jedině tehdy, budou-li vyjadřovat zájmy skutečně existující třídy, kterou životní podmínky nutí jednat určitým způsobem. Zaujmu-li toto stanovisko objektivismu třídního boje, nijak tím neospravedlňuji realitu, naopak, ukazují v *samé* této realitě nejhlubší (i když na první pohled možná neviditelné) zdroje a síly jejího přetvoření.

Když ale řeknu „nové Rusko nikdo nebuduje, nové Rusko *se buduje* v boji zájmů“, pak ihned určitým způsobem zastřu jasný obraz boje *těch a těch* tříd, pak ustupuji těm, kdo zůstávají na povrchu dění, vidí jen počínání vládnoucích tříd, tj. zejména buržoazie. Bezděky sklouzávám k ospravedlňování buržoazie, místo objektivismu třídního boje si беру za kritérium buržoazní orientaci, která je nejvýraznější nebo dočasně nejúspěšnější.

Vysvětleme si to na příkladu z dějin. Nové Německo (Německo druhé poloviny 19. století) „se budovalo“ za střetávání rozdílných zájmů. Proti tomu nebude žádný vzdělaný příslušník buržoazie nic namítat — ale nepůjde také dále.

Podívejme se však, jak uvažovali klasikové v „nejkritičtjším“ období budování *nového* Německa.

„Velkoburžoazie,“ psali v roce 1848, „odjakživa protirevoluční, uzavřela ze strachu před lidem, tj. před dělníky a před demokratickou buržoazií, obranný a útočný spolek s reakcí“^[293]. „Francouzská buržoazie z roku 1789^[118]

nenechala své spojence, rolníky, ani chvilku bez pomoci. Věděla, že základem její nadvlády je rozbití feudalismu na venkově, vytvoření svobodné třídy rolníků vlastních půdu. Německá buržoazie z roku 1848 bez ostychu zrazuje tyto rolníky, kteří jsou jejími přirozenými spojenci, tělo z jejího těla, a bez nichž je proti šlechtě bezmocná. Zachování feudálních práv... to je výsledek revoluce v Německu roku 1848. Mnoho povyku pro nic!“⁶⁶

Třídy, které budovaly nové Německo, vystávají v těchto úvahách hned jako živé.

Buržoazní vědec, který ve jménu „objektivismu“ ospravedlňuje realitu, říká: Bismarck zvítězil nad Marxem, Bismarck vzal v úvahu, jak „*se budovalo*“ nové Německo „v složitém procesu boje rozdílných zájmů“. Kdežto Marx „se zabýval chimérickými plány na vybudování“ velkoněmecké demokratické republiky, navzdory liberálům, silami dělníků a demokratické buržoazie (která se nespolečovala s reakcí).

Přesně toto říkají v tisíci obměnách buržoazní vědci. Zkoumáme-li tuto otázku ryze teoreticky, ptáme se: V čem je jejich chyba? V zastírání a zatemňování třídního boje. V tom, že zastírají (zdánlivě hlubokomyslným slovním obratem: Německo *se budovalo* v procesu atd.) skutečnost, že bismarckovské Německo vybudovala buržoazie, která pro svou „zradu a proradnost“ byla „bezmocná proti šlechtě“.

Naproti tomu Marxovi umožnil objektivismus třídního boje pochopit stonásob hlouběji a přesněji *politickou realitu*, kterou nijak neospravedlňuje, naopak, ukazuje a vyzdvihuje v ní právě ty třídy, které budovaly Německo demokratické a dokázaly stát se oporou demokratismu a socialismu i za obratu situace pro Bismarcka mimořádně příznivého.

Marx pochopil politickou realitu tak správně a tak hluboce, že už roku 1848, s předstihem poloviny století, rozhodl *podstatu* Bismarckova Německa jako Německa buržoazie „bezmocné proti šlechtě“. Ve volbách v roce 1912,

o 64 roky později, toto Marxovo hodnocení plně potvrdil postup liberálů.

Marx a marxisté, kteří vedli od roku 1848 proti liberálům nelítostný a nebyvale ostrý boj, vyvolávající u liberálů všeobecný řev (promiňte mi ten silný výraz, milý Nikoline), nebyli vůbec v zajetí „chimér“, když hájili „plán“ velkoněmeckého demokratického státu.

Naopak, obhajováním tohoto „plánu“, jeho vytrvalým propagováním a pranýřováním liberálů a demokratů, kteří se mu zpronevěřili, vychovávali Marx a marxisté právě tu třídu, která ztělesňuje živé síly „nového Německa“ a která — díky důsledné, obětavé a nesmlouvavé Marxově propagandě — stojí dnes dostatečně vyzbrojena a připravena na svou historickou úlohu hrobaře nejen bismarckovské buržoazie, ale veškeré buržoazie vůbec.

Příklad z dějin Německa ozřejmuje *logiku oportunistu* v názorech Nikolina, který nám tak zlobně spílá za „zuřivé kadetožroutství“ *právě proto*, že *nevidí*, jak sám sklouzává k likvidátorským názorům liberální dělnické politiky.

Čím víc se bude N. Nikolin (a nejen on!) rozčilovat a snažit se nás zbavit, tím výmluvněji a důkladněji mu budeme jako publicisté opakovat, že náš boj proti kadetům a likvidátorům vychází z hluboce promyšlených důvodů, které byly za posledních víc než pět (po pravdě řečeno za víc než deset) let mnohokrát zakotveny v oficiálních usneseních všech marxistů. Smůla N. Nikolina stejně jako likvidátorů, které obhajuje, je v tom, že nemohou proti těmto dávným četným, výstižným a náležitě zformulovaným usnesením o taktice postavit *nic* alespoň přibližně tak zformulovaného, určitého a jasného.

Že „dělníci musí budovat nové Rusko navzdory liberálům“, to není vůbec žádná „hrdá“ fráze. N. Nikolin velmi dobře ví, že tato myšlenka byla vyslovena v mnoha usneseních o taktice, která uznává většina marxistů.

V podstatě je to prosté *shrnutí* politických zkušeností Ruska za posledních řekněme deset let. Že posledních deset let dělnická třída Ruska *budovala* nové Rusko „navzdory liberálům“, je zcela nesporný historický fakt. Práce vynaložená na toto „budování“ *nikdy* nepřijde úplně nazmar, i kdyby ruští kandidáti na Bismarcka dosáhli nevímjakých dočasných „úspěchů“.

Oportunismus v Rusku, nejasný a kluzký jako had, zrovna jako oportunismus v jiných zemích, není s to vyjádřit přesně a jasně své názory, říci oficiálně, že dělnická třída *nemá* budovat nové Rusko navzdory liberálům, ale že má dělat to a to. Oportunismus by nebyl oportunismem, kdyby dokázal dávat jasné a přímé odpovědi. Ale svou nespokojenost s politikou dělníků, skutečnost, že tíhne k buržoazii, vyjadřuje oportunismus frází: „Nové Rusko nikdo nebuduje, nové Rusko *se buduje* v procesu boje zájmů.“

A z toho, co *se buduje*, je nejnápadnější a nejmíc na očích, má největší okamžitý úspěch a obdiv „davů“ „budova“ šlechty a buržoazie, *poopravovaná* liberály. „Co budeme pořád zjišťovat, které třídy budují a jak budují — to jsou chiméry; hlavně že *se buduje*“ — to je pravý smysl Nikolinových úvah, to je pravá „logika oportunismu“.

A tomuhle se právě říká zapomínat na třídní boj. To je právě ten principiální základ liberální dělnické politiky. Právě touto „logikou“ se dělnická třída odsuzuje k úloze pouhého poskoka liberálů, místo aby plnila úlohu hegemonu, tj. vůdce opravdové, důsledné a obětavé demokracie.

Z toho pak plyne skutečnost, kterou my Rusové dobře známe, že oportunisté uznávají „samostatnou“ linii i stranu proletariátu *slavy*. A uznává ji samozřejmě i Nikolin. *Ve skutečnosti* však obhajuje právě linii *nesamostatnou*, totiž linii liberální dělnické politiky.

Nikolin nám vysvětluje a dokazuje, jak malý význam má *proklamování* samostatnosti dělnické třídy. Proklamovalo ji i programové prohlášení likvidátorů, uveřejněné v 8. čísle

listu Něvskij golos^[139], proklamoval ji i sám Nikolin, ale zároveň v téže chvíli, kdy *proklamoval* „samostatnost“, hlásal politiku *nesamostatnou*.

Jestliže Nikolin odmítá, aby dělnická třída prosazovala v dnešní politice, ve všech otázkách demokratismu vlastní linii (nebo, *což je totéž*, aby „budovala nové Rusko“) navzdory liberálům, fakticky tím vyzývá dělnickou třídu, aby zůstávala ve vleku liberálů.

V tom je tedy podstata věci. Taková je tedy „logika oportunistu“. A úvahy toho druhu, že se dělnická třída nemá „izolovat“, že „tíha boje za politickou svobodu nemá ležet na bedrech dělníků“, že „síly je nutno koordinovat, a ne třístit“ atd., to všechno je jen plané řečnění. Prakticky se tu jen jinými slovy a jinými větami říká jedno a totéž: neizolujte se (*od liberálů*), „koordinujte své síly“ (*s politikou liberálů*), uznejte liberální politiku za skutečný boj za politickou svobodu, a nikoli za paktování se s Puriškeviči atd. apod.

Tímto řečněním jsme se nezabývali, protože má-li se polemizovat o podstatě věci, je třeba zaměřit se na skutečné výchozí body, na kořeny názorových neshod, a nikoli na řečnické příkrášlování linie, nesprávné už ve svém základu.

Něvskaja zvězda, č. 26
16. září 1912
Podepsán M. M.

Podle listu Něvskaja zvězda

S Č Í M J D O U K A D E T I D O V O L E B ?

Sobotní úvodník listu Reč z 15. září^[235] je přímo výkladem základních politických zásad kadetské strany. Jaké tedy vlastně jsou tyto zásady hlavní strany liberálně monarchistické buržoazie?

Můžeme je shrnout do tří bodů: 1. „rozšíření volebního práva“, 2. „zásadní reforma Státní rady“ a 3. „odpovědnost vlády zástupcům lidu“. Rozumí se samo sebou, že k tomu přistupuje svoboda spolčování (koaliční) a všechny ostatní svobody, národnostní rovnoprávnost, „brzdění a zpomalování“ diferenciacie vesnice atd. atd.

Ať si čtenáři srovnají tyto „tři body“ liberálů s „třemi body“ dělnické demokracie, která dala skutečnou odpověď jak na otázku politickou, tak na otázku dělnickou i na otázku rolnickou. Ve „třech bodech“ dělnické demokracie je naprosto jasně uveden i skutečný pramen všeho zla a neštěstí, i jejich hlavní „ohnisko“, ale také východisko.

Naproti tomu liberální platforma kadetů — v podstatě to totiž není nic jiného než volební platforma, i když formálně nikoli — vyjadřuje vlastně jen *požadavek* skromných konstitučních reforem. Tento požadavek se liší od oktábristických požadavků jen docela nepatrně.

To hlavní zůstalo stranou; o tom hlavním nemá liberálně monarchistická buržoazní strana co říci. Jestli si kadeti myslí, že „skromností dosáhnou svého“, ať si uvědomí, že páni Gučkovové to už se skromností zkusili — a výsledek? Výsledek se rovná nule!

Mý toho chceme jen málo, holedbají se kadeti. Jenže s tímhle „trumfem“ už hráli oktábristé, pánové. Ve všech

třech dumách kadeti a oktabristé⁸⁷ ujišťovali o překot „vládu“ i „veřejnost“, že toho chtějí jen málo, maloučko, minimum toho, co existuje v Evropě. A výsledek se rovná nule!

Ne, pánové, ať vypočítáváte konstituční reformy ve třech nebo ve dvaceti bodech, vaše platforma stejně zůstane mrtvá. O konstitučních reformách se dá mluvit — pokud se nechceme zesměšnit — jen tam a tehdy, kde a kdy už existují, když už jsou vytvořeny a zajištěny pevné základy a pilíře politické svobody.

Víte sami, že v Rusku tomu tak dosud není, a proto vaše zbožná přání neukazují demokracii východisko, ale klamou ji falešnými nadějemi.

*Napsáno 17.—18. září
(30. září—1. října) 1912
Poprvé otištěno roku 1954
v časopisu *Kommunist*, č. 6*

Podle rukopisu

ÚSPĚCHY AMERICKÝCH DĚLNÍKŮ

V posledním čísle amerického dělnického týdeníku Appeal to Reason⁶⁸, které došlo do Evropy, se oznamuje, že náklad tohoto listu dosáhl 984 000 výtisků. Podle dopisů a požadavků přicházejících z nejrůznějších míst — píše redakce (č. 875 ze 7. září podle nového kalendáře^[298]) — to vypadá tak, že určitě překročíme v nejbližších týdnech milión.

Tento počet — milión výtisků socialistického listu, který je americkými soudy tak nestoudně štván a pronásledován a který vystaven palbě pronásledování roste a sílí — ukazuje názorněji než sáhodlouhé úvahy, k jakému převratu se v Americe schyluje.

Nedávno psal patolízalský list Novoje vremja, orgán prodejních pisálků, o „všemohoucnosti peněz“ v Americe^[234] a škodolibě citoval fakta o neslýchané prodejnosti Taftově, Rooseveltově, Wilsonově a *všech* kandidátů buržoazních stran na úřad prezidenta. Takhle tedy vypadá ta svobodná, demokratická republika — syčel prodejný ruský plátek.

Uvědoměli dělníci na to klidně a hrdě odpovídají: Neděláme si žádné iluze o tom, co je to široká demokracie. Žádná demokracie na světě neodstraní třídní boj a všemohoucnost peněz. V tom také vůbec není význam a užitečnost demokracie. Její význam je v tom, že za demokracie se třídní boj stává širokým, otevřeným a uvědomělým. A to nejsou ani domněnky, ani přání, ale fakt.

Když v Německu dosáhl počet členů sociálně demokratické strany 970 000, když v Americe dosáhl náklad socialistického týdeníku 984 000 výtisků, musí každý, kdo má oči

k vidění, uznat: proletář jako jedinec je bezmocný; milióny proletářů jsou všemocné.

*Pravda, č. 120
18. září 1912
Podepsán M. N.*

Podle textu Pravdy

Likvidátorský list Luč⁶⁹ překypující frázemi o „jednotě“ vyšel — jak správně podotkl jeden spolupracovník Pravdy^[177] — *v den voleb* jen proto, aby jednotu narušil.

Rozhodující okamžik voleb v dělnické kurii v Petrohradské gubernii nastane už za několik dní, v pátek 5. října. Toho dne zvolí dělničtí zmocněnci šest volitelů. Rozhodující význam mají právě tyto volby, protože *nebudou-li všichni* volitelé neochvějnými a důslednými dělnickými demokraty a odpůrci likvidátorství, nebude tu žádná solidní záruka, že do Státní dumy bude zvolen takový poslanec, jakého chce většina uvědomělých dělníků.

Nechceme-li se v rozhodující chvíli všeho vzdát, musíme si jasně uvědomit, jaké jsou úkoly dělnických demokratů a jaká je situace, ve které zmocněnci jednájí.

Celá věc je *teď* v tom, že likvidátoři sice křičí o jednotě, ale přitom vůli většiny uvědomělých petrohradských dělníků *nerespektují* a vnucují dělnické většině rozbíječské kandidáty *menšiny* inteligence, a to inteligence likvidátorské.

Každé volby v buržoazním státě provází příval frází, záplava falešných slibů. Hlavní zásadou sociální demokracie je nevěřit slovům a zkoumat podstatu věci.

Fráze likvidátorů o jednotě, uveřejněné v jejich listu Luč, nejsou nic jiného než lež. *Ve skutečnosti* už v Petrohradě vytvořila většina uvědomělých dělníků jednotu *proti likvidátorům*, vytvořila ji květnovým vystoupením, vytvořila ji tím, že Pravdu podporuje 550 dělnických skupin proti 16 skupinám likvidátorským.

To už není fráze, to je skutečnost. Když se 550 skupin

pevně spojí proti šestnácti, tomu se říká *jednota*. Když těch šestnáct *vnucuje* „svého“ kandidáta pěti stům padesáti, to je rozkol.

Likvidátoři vyvolávají rozkol a přitom se halasně dovolávají jednoty jako zloděj, který na útěku křičí: „Chyťte zloděje!“

Uvědomělí dělníci se nesmějí dát zmást jalovým křikem a frázemi.

Nevěřte slovům, podívejte se na situaci střízlivě. Marxisticky smýšlející dělníci jsou převážně odpůrci likvidátorství. Pro likvidátory je nepatrná menšina dělníků, „silou“ likvidátorů je tedy buržoazní inteligence, která může založit nějaký ten časopis, může začít v den voleb vydávat nový list, může získat „kontakty“ i lidi do svých volebních komisí apod.

Tato fakta jsou každému sociálnímu demokratovi v Petrohradě známá.

Z toho je jasné, co likvidátoři pokřikem o jednotě sledují. Buržoazní inteligence sympatizující s likvidátory se maskuje tímto pokřikem, ale přitom chce *rozbít* jednotu *dělníků* a vnutit jim kandidáta likvidátorů.

Tady je zakopaný pes. Tak vypadá „rafinovaná kombinace“ likvidátorského Luče.

Komu jde o *skutečnou* jednotu marxisticky smýšlejících dělníků, ten musí napomáhat zvolení všech protilikvidátorských volitelů.

Komu jde o skutečnou jednotu, ten pomáhá prosadit vůli většiny uvědomělých dělníků.

Kdo pomáhá menšině tuto vůli porušovat, je ten nejhorší rozbíječ, i kdyby vykřikoval sebehlasitější fráze o jednotě!

K O N E C

I T A L S K O – T U R E C K Ě V Á L K Y

Podle telegrafických zpráv podepsali zmocněnci Itálie a Turecka předběžné mírové podmínky.

Itálie „zvítězila“. Před rokem vyrazila na loupežnou výpravu, aby se zmocnila tureckých území v Africe, a od nynějška bude Tripolis patřit Itálii. Nebude na škodu povšimnout si blíže této typické koloniální války „civilizovaného“ státu 20. století.

Co vyvolalo tuto válku? Ziskuchtivost italských finančních magnátů a kapitalistů, kteří potřebují nový trh, potřebují úspěchy italského imperialismu.

Jaká byla tato válka? Byly to dokonalé, civilizované lidské jatky, vraždění Arabů „nejmodernějšími“ zbraněmi.

Arabové kladli zoufalý odpor. Když byli italští admirálové na začátku války natolik neopatrní, že vylodili 1200 námořníků, Arabové na ně zaútočili a na 600 jich pobili. „Za trest“ bylo vyvražďeno přes 3000 Arabů, zničeny a vyhlazeny celé rodiny, pozabíjeny ženy a děti. Italové jsou civilizovaný, konstituční národ.

Asi 1000 Arabů bylo pověšeno.

Italové ztratili přes 20 000 osob; z toho bylo 17 429 raněných, 600 nezvěstných a 1405 padlých.

Italy stála tato válka více než 800 miliónů lir, tj. přes 320 miliónů rublů. A důsledkem války je strašná nezaměstnanost a stagnace průmyslu.

Arabů padlo asi 14 800. Nehledě na uzavření „míru“, bude válka ve skutečnosti ještě pokračovat, protože arabské kmeny usazené na africké pevnině dál od pobřeží se ne-

podrobí. Ty budou ještě dlouho „civilizovány“ bodáky, olovem, oprátkami, ohněm a znásilňováním žen.

Itálie samozřejmě není ani lepší, ani horší než ostatní kapitalistické země. Všechny jsou spravovány buržoazií, která se nezastaví před žádnými jatkami, jde-li o nový zdroj zisků.

*Pravda, č. 129
28. září 1912
Podepsán T.*

Podle textu Pravdy

Novoje vremja naplno odhaluje plány ruských nacionalistů. Při čtení tohoto listu, tak „vlivného“ v uvedených kruzích i mezi oktabristy, si člověk uvědomí, jak bezohledně provádějí svůj plán olupování Turecka.

Jako obvykle se politika šovinismu a anexí cizích území provádí především štváním veřejnosti proti Rakousko-Uhersku. „Balkánské národy povstaly do svaté války za nezávislost,“ píše Novoje vremja^[286]. „Rakouský diplomat číhá na chvíli, kdy je bude možné oloupit.“

Rakousko-Uhersko urvalo kousek (Bosnu a Hercegovinu), Itálie urvala kousek (Tripolis), teď je na nás, abychom se přiživili — to je politika listu Novoje vremja. „Svatá válka za nezávislost“ je jen fráze k oklamání prostáčků, protože nikdo u nás v Rusku nepošlapal demokratické zásady skutečné nezávislosti *všech* národů tak jako nacionalisté a oktabristé.

Proč tedy nacionalisté mají za to, že je příznivá chvíle pro politiku anexí? I to je z listu Novoje vremja jasně vidět. Itálie prý bojovat nebude, pro Rakousko-Uhersko je riskantní začít válku proti balkánským Slovanům, když má milióny jim příbuzného slovanského obyvatelstva, a Německo se přece nepustí do evropské války jen proto, aby porazilo Turecko.

Tyto kalkulace nacionalistů jsou zcela otevřené a naprosto bezostyšné. Ohánějí se nabubřelými slovy o „svaté válce za nezávislost“ národů, ale sami si chladnokrevně zahrávají s životy miliónů lidí a ženou národy na jatky kvůli ziskům hrstky obchodníků a průmyslníků.

Trojspolek (Německo, Rakousko-Uhersko a Itálie)⁷⁰ je v dané chvíli oslaben, protože Itálie vynaložila 800 miliónů franků na válku s Turky, a na Balkáně se „zájmy“ Itálie a Rakousko-Uherska rozcházejí. Itálie chce urvat další kousek — Albánii, a Rakousko-Uhersko to nechce připustit. Naši nacionalisté s tím počítají a pouštějí se do nesmírně hazardní hry, přičemž spoléhají na sílu a bohatství dvou mocností Trojdohody (Anglie a Francie)⁷¹ a na to, že „Evropě“ se nebude chtít do světové války kvůli úžinám či „zaokrouhlení“ „našeho“ území na úkor asijského Turecka.

Ve společnosti námezdního otroctví hraje každý obchodník a každý podnikatel hazardní hru: „Buď zkrachuji já, nebo zbohatnu a přivedu ke krachu ty druhé.“ Každým rokem zbankrotují stovky kapitalistů a zkrachují milióny rolníků, drobných výrobců a řemeslníků. A stejnou hazardní hru hrají kapitalistické státy, hru s krví miliónů lidí posílaných jednou sem, podruhé tam na jatky jen kvůli anexi cizího území a olupování slabých sousedů.

Pravda, č. 134
4. října 1912

Podle textu Pravdy

Utopie je řecké slovo: „u“ znamená v řečtině „ne“, „topos“ znamená místo. Utopie je místo, které neexistuje, fantazie, výmysl, báje.

Utopie v politice je přání takového druhu, které se absolutně nedá uskutečnit ani teď, ani v budoucnu, přání, které se neopírá o společenské síly a není podloženo růstem a rozvojem politických, třídních sil.

Čím méně svobody je v zemi, čím skrovnější jsou projevy otevřeného boje tříd, čím nižší je kulturní úroveň *mas*, tím snadněji zpravidla vznikají politické utopie a tím déle se udržují.

V dnešním Rusku se nejpevněji udržují a mají pro svou přitažlivost určitý vliv na masy dva druhy politické utopie. Je to utopie liberální a utopie narodnická.

Liberální utopie spočívá v domněnce, že by se dalo v klidu a pokoji, aniž by se komu ublížilo, bez odstranění Puriškevičů, bez urputného a důsledného třídního boje dosáhnout v Rusku podstatnějšího zlepšení, pokud jde o politickou svobodu a postavení širokých vrstev pracujícího lidu. Je to utopie *smíru* svobodného Ruska s Puriškeviči.

Narodnická utopie je sen narodnického inteligenta a trudovického rolníka o tom, že by bylo možno novým a spravedlivým rozdělením veškeré půdy *odstranit* moc a vládu kapitálu, odstranit námezdní otroctví, nebo že by se dalo *zachovat* „spravedlivé“ a „rovné“ rozdělení půdy za vlády kapitálu, za vlády peněz, za zbožní výroby.

Z čeho vznikly tyto utopie? Proč se v dnešním Rusku poměrně pevně udržují?

Vznikly ze zájmů tříd, které bojují proti starým pomě-

rům, proti nevolnictví, bezpráví, zkrátka „proti Puriškevičům“, a které nemají v tomto boji samostatné postavení. Utopie a sny jsou výplodem této nesamostatnosti, této *slabosti*. Snílkovství je údělem *slabých*.

Liberální buržoazie, zejména pak liberálně buržoazní inteligence, musí usilovat o svobodu a zákonnost, protože jinak by nebyla vláda buržoazie neomezená, nedílná a zajištěná. Ale *vic* než reakce se buržoazie bojí hnutí mas. Odtud ta zarážející, neuvěřitelná *slabost* liberalismu v politice, jeho naprostá bezmocnost. Odtud ta nekonečná spousta obojakosti, lží, přetvářky a zbabělých vytáček ve veškeré politice liberálů, kteří si *musí* hrát na demokraty, aby získali na svou stranu masy, a kteří jsou zároveň hluboce protidemokratičtí, hluboce nepřátelští hnutí mas, jejich aktivitě, iniciativě, jejich zvyku „šturmovat nebe“, jak se kdysi vyjádřil Marx^[122] o jednom z evropských masových hnutí minulého století⁷².

Utopie liberalismu je utopíí bezmocnosti v otázce politického osvobození Ruska, utopíí ziskuchtivého peněžního měšce, který se chce „pokojně“ rozdělit o privilegia s Puriškeviči a vydává toto ušlechtilé přání za teorii „pokojného“ vítězství demokracie v Rusku. Liberální utopie je snění o tom, jak nad Puriškeviči zvítězit, a přitom je neporazit, jak je zlomit, aby je to ale nebolelo. Je jasné, že *tato* utopie je škodlivá nejen proto, že je to utopie, ale i proto, že *rozvrací* demokratické uvědomění mas. Masy věřící v *tuto* utopii nikdy nedosáhnou svobody; takové masy nejsou svobody ani hodny. Takové masy si plně zaslouží, aby si z nich Puriškevičové tropili posměch.

Utopie narodníků a trudoviků je snění drobného vlastníka, stojícího někde uprostřed mezi kapitalistou a námezdním dělníkem, snění o tom, jak zlikvidovat námezdní otroctví bez třídního boje. Až se ekonomické osvobození stane pro Rusko stejně tak naléhavé, bezprostřední a *aktuální*, jako je dnes osvobození politické, bude utopie narodníků *stejně* škodlivá jako utopie liberálů.

Dnes však Rusko ještě prochází obdobím svých buržoazních a nikoli proletářských přeměn; není to otázka ekonomického osvobození proletariátu, jež *úplně* dozrála, nýbrž otázka politické svobody, tj. (v podstatě) úplné buržoazní svobody.

A tady má utopie narodníků osobitou historickou úlohu. Jakožto utopie o tom, jaké mají být (a budou) ekonomické důsledky nového rozdělení půdy, je průvodním jevem a *symptomem* velké, masové *demokratické* aktivity rolnických mas, tj. mas, které tvoří *většinu* obyvatelstva v dnešním feudálně buržoazním Rusku. (V ryze buržoazním Rusku, stejně jako v ryze buržoazní Evropě, rolnictvo většinu obyvatelstva tvořit nebude.)

Utopie liberálů rozvrací demokratické uvědomění mas. Utopie narodníků sice rozvrací jejich *socialistické* uvědomění, ale přitom je průvodním jevem, symptomem a částečně dokonce výrazem jejich demokratické aktivity.

Dialektika dějin je taková, že narodníci a trudovici navrhnou a prosazují jako protikapitalistický prostředek maximálně důsledné a rozhodně kapitalistické opatření v agrární otázce v Rusku. „Rovnost“ při novém dělení půdy je utopie, zato úplné skoncování s veškerým starým, jak statkářským, tak přídělovým a „státním“ vlastnictvím půdy, které je pro *nové* dělení nezbytné, je naprosto nutným, ekonomicky progresivním a pro stát, jako je Rusko, nanejvýš neodkladným opatřením buržoazně demokratického rázu.

Nezapomínejme na Engelsův pozoruhodný výrok^[294]:

To, „co je ekonomicky formálně nesprávné, může přesto být z hlediska světových dějin správné“.⁷³

Engels pronesl tuto hlubokou úvahu o utopickém socialismu: tento socialismus byl „nesprávný“ ve formálně ekonomickém smyslu. Tento socialismus byl „nesprávný“, když prohlašoval nadhodnotu za *neoprávněnou* z hlediska zákonů směny. Oproti *tomuto* socialismu měli ve formálně ekonomickém smyslu pravdu teoretici buržoazní politické

ekonomie, protože ze zákonů směny vyplývá nadhodnota zcela „přirozeně“, zcela oprávněně.

Ale utopický socialismus byl *správný* z hlediska světových dějin, protože byl symptomem, mluvčím a předchůdcem třídy, kterou zplodil kapitalismus a z níž dnes, začátkem 20. století, vyrůstá masová síla, jež je schopna s kapitalismem skoncovat a nezadržitelně k tomu směřuje.

Engelsovu hlubokou tezi musíme mít na paměti při hodnocení soudobé narodnické nebo trudovické utopie v Rusku (a možná nejen v Rusku, ale i v celé řadě asijských států procházejících ve 20. století buržoazními revolucemi).

Narodnický *demokratismus*, nesprávný ve formálně ekonomickém smyslu, je správný v *historickém* smyslu; *tento* demokratismus, nesprávný jako socialistická utopie, je *správný* v onom osobitém, historicky podmíněném demokratickém boji rolnických mas, který je neoddělitelnou složkou buržoazní přeměny a podmínkou jejího úplného vítězství.

Liberální utopie odnaučuje rolnické masy bojovat. Narodnická utopie vyjadřuje jejich snahu bojovat a slibuje jim za vítězství milion výhod, zatímco ve skutečnosti jim toto vítězství přinese jen sto výhod. Ale není snad přirozené, že milióny lidí jdoucích do boje, kteří po staletí žili v neslychané zaostalosti, nouzi a bídě, špíně, zanedbanosti a ustrašenosti, desateronásobně zveličují plody možného vítězství?

Liberální utopie jen zastírá zništěné přání nových vykořisťovatelů rozdělit se o privilegia s vykořisťovateli starými. Narodnická utopie je výrazem snahy miliónů pracujících z řad maloburžoazie *úplně* skoncovat se starými, feudálními vykořisťovateli a je falešnou nadějí, že budou „zároveň“ odstraněni vykořisťovatelé noví, kapitalističtí.

Je jasné, že marxisté jako odpůrci *jakýchkoli* utopií musí

hájit samostatnost třídy, která dovede *obětavě* bojovat proti feudalismu právě proto, že ani „drápkem neuvízla“ v účasti na vlastnictví, které dělá z buržoazie jen polovičatého odpůrce a často i spojence feudálů. Rolníci „uvízli drápkem“ ve zbožní malovýrobě; za příznivé shody historických okolností *mohou* dosáhnout úplného odstranění feudalismu, jenže oni budou *vždycky* nutně, nikoli náhodně do určité míry kolísat mezi buržoazií a proletariátem, mezi liberalismem a marxismem.

Je jasné, že marxisté musí ze skořápky narodnických utopií opatrně vyloupnout zdravé a cenné jádro upřímného, odhodlaného bojového demokratismu rolnických mas.

Ve staré marxistické literatuře 80. let minulého století můžeme sledovat soustavnou snahu vyloupnout toto cenné demokratické jádro. Historikové jednou tuto snahu systematicky prostudují a prozkoumají její souvislost s tím, co v prvním desetiletí 20. století dostalo název „bolševismus“.

Napsáno před 5. (18.) říjnem 1912

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1924

v časopisu Žižň, č. 1

Podepsán V. I.

DISKUSE O LIBERÁLNÍ DĚLNICKÉ POLITICE V ANGLII

V Anglii jsou, jak známo, dvě dělnické strany: sociální demokraté, kteří se teď nazývají Britská socialistická strana⁷⁴, a tzv. Nezávislá labouristická strana⁷⁵.

Tento rozkol v anglickém socialistickém dělnickém hnutí není náhodný. Je starého data. Je výsledkem specifického vývoje anglických dějin. V Anglii se kapitalismus vyvinul dříve než v kterékoli jiné zemi, Anglie byla po dlouhý čas „tovární dílnou“ celého světa. Toto výlučné, monopolní postavení vytvořilo v Anglii poměrně obstojné životní podmínky pro *dělnickou aristokracii*, tj. pro menší část kvalifikovaných, dobře placených dělníků.

Odtud maloměšťácký, kastovnícký duch mezi touto dělnickou aristokracií, která se odcizovala své třídě, přikláněla k liberálům a na socialismus se dívala s posměchem jako na „utopii“. Nezávislá labouristická strana je proto strana liberální dělnické politiky. Správně se říká, že tato strana je „nezávislá“ jen na socialismu, kdežto na liberalismu je závislá ažaž.

V poslední době je s monopolem Anglie definitivní konec. Dřívější poměrně obstojné životní podmínky se následkem drahoty životních potřeb změnily v krajní bídu. Třídní boj se nesmírně zostruje, a tím se zároveň podryvá půda oportunistu, podryvá se někdejší základ pro šíření myšlenek liberální dělnické politiky mezi dělnickou třídou.

Dokud se tyto myšlenky udržovaly mezi značnou částí dělníků v Anglii, nemohlo být o odstranění rozkolu mezi dělnictvem ani řeči. Frázemi a zbožnými přáními se nedá *vytvořit* jednota, dokud musí sociální demokracie stále

ještě bojovat proti liberální dělnické politice. Ale *nyní* se dosažení této jednoty skutečně stává reálnou záležitostí, neboť *přímo uvnitř* Nezávislé labouristické strany *sílí protesty* proti liberální dělnické politice.

Máme před sebou oficiální zprávu^[327] této strany o jejím posledním sjezdu, o XX. výroční konferenci, která se konala 27. a 28. května 1912 v Merthyru. Neobyčejně zajímavá je v této zprávě diskuse o „parlamentní taktice“; v podstatě to byla diskuse o otázce mnohem hlubší, o sociálně demokratické a liberální dělnické politice, i když řečníci tyto výrazy nepoužívali.

Sjezdovou diskusi zahájil člen parlamentu Jowett. Předložil rezoluci^[315] proti podpoře liberálů, o níž se hned zmíníme podrobněji; jeho stejně smýšlející kolega Conway, který rezoluci podporoval, přímo prohlásil: „Prostý dělník se vždycky ptá: Má labouristická strana v parlamentě svou samostatnou linii?“ Mezi dělnictvem sílí podezření, že labouristická strana je „v područí“ liberálů. „V zemi se stále více šíří názor, že labouristická strana je pouhým křídlem liberální strany.“ Připomeňme, že „labouristickou stranu“ v parlamentě tvoří *nejen* poslanci patřící k Nezávislé labouristické straně, ale i poslanci kandidovaní odborovými svazy. Tito poslanci si říkají dělníci a prohlašují se za členy labouristické strany, ačkoli v Nezávislé labouristické straně *organizováni nejsou*. Angličtí oportunisté provedli to, co by tak často rádi udělali oportunisté v jiných zemích, sdružili totiž oportunistické „socialistické“ poslance s poslanci údajně nestranických odborových svazů. Pověstná „široká dělnická strana“⁷⁶, o které u nás mluvili v letech 1906—1907 někteří menševici, se stala skutkem v Anglii a jedině v Anglii.

Ve snaze dát svým názorům praktický výraz předložil Jowett rezoluci. Je sestavena čistě „po anglicku“: neobsahuje žádné obecné zásady (Angličané se holedbají „prakticismem“ a svou nechutí k obecným zásadám; to je rovněž výraz onoho kastovníckého ducha v dělnickém hnutí).

Rezoluce vyzývala dělnickou skupinu v Dolní sněmovně, aby *ignorovala* (nechala bez povšimnutí) *veškeré výhrůžky*, že liberální vláda se může ocitnout v menšině, a bude proto nucena odstoupit, a aby *o každé otázce hlasovala neochvějně* (steadfastly), *jak zasluhuje povaha věci* (on the merits of the questions).

Jowett svou rezolucí „trefil do černého“. Liberální vláda v Anglii stejně jako celá liberální strana⁷⁷ se ze všech sil snaží dělníkům namluvit: musíme sjednocovat síly proti reakci (tj. proti konzervativní straně⁷⁸); musíme chránit liberální většinu, která by se mohla rozpadnout, nebudou-li dělníci hlasovat s liberály; dělníci se nesmějí izolovat, musí podporovat liberály. A tu Jowett jasně žádá: hlasujte „neochvějně“, nedbejte na hrozby, že liberální vláda padne, hlasujte nikoli tak, jak to vyhovuje zájmům liberální strany, ale tak, jak zasluhuje povaha věci, tj. — řečeno marxisticky — provádějte samostatnou proletářskou třídní politiku, a ne liberální dělnickou politiku.

(Nezávislá labouristická strana marxismus *zásadně* odmítá, a proto vůbec nepoužívá marxistickou terminologii.)

Na Jowetta okamžitě zaútočili oportunisté ovládající stranu. A — což je příznačné! — zaútočili právě jako oportunisté — nepřímou, oklikou. Říci *přímo*, že jsou *pro* podporu liberálů, to nechtěli. Vyslovili svou myšlenku prostřednictvím *všeobecných frází* s nezbytným připomínáním „samostatnosti“ dělnické třídy. Zkrátka přesně tak jako naši likvidátoři, kteří vždycky nápadně hlasitě křičí o „samostatnosti“ dělnické třídy právě ve chvílích, kdy se *ve skutečnosti* chystají tuto samostatnost nahradit liberální dělnickou politikou.

Představitel oportunistické většiny Murray přednesl „pozměňovací návrh“^[322], tj. kontrarezoluci tohoto znění:

„Konference konstatuje, že labouristická strana v zájmu lepšího dosažení svých cílů musí jako dosud vždy zvážit všechny eventuální výsledky a následky své taktiky, ať nepřímé, či přímé, a ani na chvíli nesmí zapomínat, že její rozhodnutí musí být určována výlučně jejími

vlastními zájmy jako strany a snahou vytvořit si co nejvíce příznivých okolností pro dosažení svých cílů.“

Porovnejte obě rezoluce. Jowett jasně žádá skoncovat s politikou podpory liberálů, Murray pronáší jen nic neříkající všeobecné fráze, docela líbivé a na první pohled nesporné, které však *ve skutečnosti* zastírají právě politiku podpory liberálů. Kdyby Murray znal Marxe a mluvil k lidem, kteří si váží marxismu, mohl by celkem snadno přislatit svůj oportunistus marxistickými obraty a říci, že marxismus vyžaduje, aby se zvažily všechny konkrétní okolnosti každé situace, že si nesvazujeme ruce, že při ochraně své samostatnosti „využíváme konflikty“, „chytáme se Achillovy paty rozporů“ nynějšího režimu apod.

Oportunistus se dá vyjádřit v termínech *jakékoli* doktríny, *marxismus nevyjímaje*. Celá specifika „osudů marxismu“ v Rusku spočívá právě v tom, že nejen oportunistus dělnické strany, ale i oportunistus liberální strany (Izgojev a spol.) se s oblibou halí do marxistické „terminologie“! Ale to jen tak na okraj. Vraťme se do Merthyru.

Pro Jowetta se vyslovil MacLachlan.

„Jaké jsou zájmy politické strany?“ řekl. „Jen to, aby si udržela poslanecká místa v Dolní sněmovně? Chceme-li mít na zřeteli skutečné zájmy strany, pak musíme s dělníky a dělnicemi, kteří nezasedají v parlamentě, počítat stejně jako s poslanci parlamentu. Jsme socialistická organizace. Ve své politické činnosti musíme prosazovat své zásady.“

A MacLachlan poukázal na hlasování o případu ve věznici v Heswelu, kde byl utýrán k smrti jeden chlapec. Interpelace v parlamentě. Liberální vládě hrozí pád: Anglie není Prusko, a tak vláda, která se ocitne v menšině, musí podat demisi. A tu dělničtí poslanci, aby zachránili vládu, hlasují pro rehabilitaci trýznitele.

Labouristická strana, řekl MacLachlan, se stále ohlíží na to, jaké důsledky bude mít její hlasování pro osud vlády. Prý vláda padne, parlament bude rozpuštěn a budou vy-psány nové volby. Ale proč se toho bát? Kdyby padla

vláda a byly vypsány nové volby, vyústilo by to ve *spojení obou buržoazních stran*. (MacLachlan řekl jen „obou stran“, bez slova „buržoazních“: Angličané nemají rádi marxistické termíny!). *Jenže čím dříve by se tyto strany spojily, tím lépe pro naše hnutí*. To, co říkají naši propagandisté, musí také prosazovat naši poslanci v parlamentě. Dokud tomu tak nebude, toryovský (tj. konzervativní) dělník *nikdy neuvěří, že je nějaký rozdíl mezi liberální a labouristickou stranou*. Ať třeba ztratíme všechna místa v parlamentě, budeme-li však hájit své zásady, bude z toho víc užitku, než když se stůj co stůj snažíme vyhovět liberální vládě jen proto, abychom od ní získali ústupky!

Keir Hardie, člen parlamentu a předák strany, kličkuje a vykrukuje se:

„Že bychom byli v parlamentě jazýčkem na váze, to se říci nedá; liberálové s Iry jsou silnější než blok toryů a dělníků... Ve věci týrání v Heswelu jsem hlasoval pro vládu z přesvědčení, že je to tak správné, a ne proto, abych podpořil vládu. Jistě, k týrání došlo a všichni jsme šli do parlamentu rozhodnutí hlasovat proti vládě. Jenže v parlamentě jsme vyslechli i druhou stranu a ukázalo se, že správce se sice provinil surovým zacházením, ale jinak je to nejlepší nápravné zařízení v království. Za takových okolností by bylo nesprávné hlasovat proti vládě... (Tak daleko dovedli angličtí oportunisté labouristickou stranu: všichni tahle slova klidně vyslechli, místo aby svého vůdce vypískali!) ...

Členové Nezávislé labouristické strany za nic nemohou. Do strany vstoupila federace horníků, a když se horničtí poslanci stali členy dělnické parlamentní skupiny, *ukázalo se, že jsou to liberálové*. A své názory nezměnili. Připojili se k labouristické straně *jen formálně*...

Jowettova rezoluce přivádí celý systém parlamentarismu ad absurdum. K důsledkům každého hlasování se přihlížet musí...

Radil bych odložit jak rezoluci, tak pozměňovací návrh“ (!!!).

Lansbury podporuje Jowettovu rezoluci:

„Keir Hardie se marně snažil předvést nám rezoluci jako hloupou a směšnou, protože prý se v ní navrhuje hlasovat o jednotlivých otázkách bez zvážení všech okolností. Jenže rezoluce navrhuje, aby se nepřihlíželo *pouze* k tomu, jak ovlivní výsledek hlasování pozici vlády. Dostal jsem se k socialismu tím, že jsem byl znechucen metodami

politických spekulantů ovládajících Dolní sněmovnu pomocí zákulisních schůzek a „usměřováním“ poslanců. Zkušenost mi ukázala, že každá projednávaná otázka se posuzovala právě z hlediska toho, jak to či ono hlasování ovlivní osud vlády.

Labouristická strana skoro vůbec nedokáže postupovat nezávisle na liberální straně. Neznám jedinou zákonodárnou otázku, v které by se labouristické straně podařilo distancovat se od liberálů. Jako strana jsme byli neoddělitelnou složkou vlády v otázce dělnického pojištění. Labouristická strana hlasovala pro vládu a pro její návrh.

Hlasování v případě nápravného zařízení v Heswelu mě naplňuje pocitem studu. Týrali tam chlapce, chlapec na následky týrání zemřel, a my hlasujeme pro vládu a viníka zbavujeme viny! Naši „popoháněči“ („whips“ — pořadatelé či zmocněnci, kteří dohlížejí na hlasování své frakce) „běhali po celé sněmovně a sháněli dělnické poslance, jen aby nedopustili porážku vlády... Navykat lidi hlasovat proti vlastnímu svědomí znamená smrtelnou ránu pro budoucí demokracii v naší vlasti...“

Philipp Snowden, člen parlamentu, jeden z nejzuřivějších oportunistů, se kroutí jako had:

„Můj bojový instinkt mi napovídá, abych hlasoval pro rezoluci, ale můj zdravý rozum, má rozvaha, mé zkušenosti mě nabádají, abych hlasoval proti. Souhlasím, že dnešní parlamentní systém má demoralizující vliv na ty, kdož přišli do parlamentu plni idealismu a politického nadšení, ale nemyslím, že by schválení Jowettovy rezoluce přineslo podstatnou změnu. Posuzujeme-li podstatu věci, nemůžeme se omezovat jen na okolnosti daného případu. Jsou otázky, které jsou pro labouristickou stranu důležitější než jakékoli důsledky hlasování pro vládu — například otázka volebního práva žen —, můžeme však ignorovat důsledky hlasování o kterékoli drobné otázce? Taková politika by vyvolala nutnost často vypisovat všeobecné volby, a pro veřejnost není nic nepřijemnějšího... Politika je kompromis.“

Při hlasování bylo pro rezoluci odevzdáno 73 hlasů, *proti* 195.

Oportunisté zvítězili. V tak oportunistické straně, jako je anglická Nezávislá labouristická strana, to není nic překvapujícího. Ale že oportunismus vyvolává opozici přímo v řadách této strany, to je nyní jednou provždy zjištěný fakt.

Odpůrci oportunismu si počínali mnohem správněji,

než si mnohdy počínají jejich kolegové v Německu, když hájí prohnilé kompromisy s oportunisty. Otevřené vystoupení s vlastní rezolucí vyvolalo neobyčejně důležitou zásadní diskusi a na dělnickou třídu v Anglii bude mít tato diskuse hluboký vliv. Liberální dělnická politika se udržuje tradicí, rutinou a obratností oportunistických předáků, ale její krach v masách proletariátu je neodvratný.

Napsáno před 5. (18.) říjnem 1912

Podle textu časopisu

Poprvé otištěno v dubnu 1913

v časopisu Prosvěščenije, č. 4

Podepsán W.

D U C H O V E N S T V O V E V O L B Á C H A V O L B Y S D U C H O V E N S T V E M

Podle novinových zpráv⁷⁹[¹⁶⁵] bylo na sjezdech drobných vlastníků půdy a představených církevních obcí ve 46 guberniích evropské části Ruska zvoleno 7990 zmocněnců, z toho 6516 duchovních, kteří tedy tvořili 82 %.

Na tom už celkové výsledky z 50 gubernií nemohou mnoho změnit.

Podívejme se tedy, jaký význam mají tyto volby.

Za drobné vlastníky půdy a za farnosti se volí podle zákona jeden zmocněnec *na plný volební census* stanovený pro účast na sjezdu vlastníků půdy. Počet zmocněnců musí tedy být úměrný množství půdy, kterou voliči mají.

Statistika z roku 1905^[263] uvádí pro 50 gubernií evropské části Ruska tyto údaje:

Církevní půda	1 900 000 děsjatin
Půda v soukromém vlastnictví duchovních osob	300 000 děsjatin
<i>Duchovenstvo celkem</i>	2 200 000 děsjatin
Půda v soukromém vlastnictví měšťanů	3 700 000 děsjatin
„ „ „ „ rolníků	13 200 000 „
„ „ „ „ ostatních	2 200 000 „
<i>Drobní „světští“ vlastníci půdy celkem</i>	19 100 000 děsjatin

Tyto údaje podchycují půdu drobných vlastníků pravděpodobně méně úplně než půdu duchovenstva. A přesto vidíme, že z veškeré drobné pozemkové držby je v soukromém vlastnictví celkem 21 300 000 děsjatin, z toho má duchovenstvo 2 200 000 děsjatin, tj. *něco málo přes jednu*

desetinu! A přitom duchovenstvo zvolilo přes *osm desetin* zmocněnců!!

Jak se to mohlo stát? Velmi jednoduše. Drobní vlastníci půdy jedou k volbám jen málokdy: nemají prostředky a ani je to příliš nezajímá a pak také spousta policejních překážek brání svobodě voleb. Kdežto popové „byli přesvědčeni“, že mají přijít všichni.

Popové budou hlasovat pro kandidáty, kteří se hodí vládě. Proto také reptají i *velkostatkáři*, o buržoazii ani nemluvě. Reptají i oktábristé a nacionalisté. Všichni obviňují vládu, že „dělá“ volby. A statkáři a velkoburžoazie by chtěli *dělat volby sami*.

Dochází tedy ke konfliktu mezi absolutismem na jedné straně a statkáři a buržoazními magnáty na straně druhé. Vláda se chtěla oprít o statkáře a špičky buržoazie; na tom je, jak známo, postaven celý zákon z 3. června 1907⁸⁰ [184].

Ukázalo se, že vláda nedokáže vyjít *ani* s oktábristy. *Ani* feudálně buržoazní monarchii *se nepodařilo* přizpůsobit se „uspokojivě“ těmto třídám.

Tento nezdar si vláda nesporně uvědomila, protože si začala z podřízeného, závislého duchovenstva organizovat *své vlastní úřednictvo!*

V historické vědě se tento manévr vlády, která si uchovává podstatné rysy absolutismu, nazývá bonapartismem. V takovém případě nejsou oporou vlády určité třídy nebo jen tyto třídy a hlavně tyto třídy, ale zvláště vybraní lidé, posbíraní převážně z různých závislých vrstev.

Jak se vysvětluje možnost takového jevu v „sociologickém“ smyslu, tj. z hlediska třídního boje?

Vyrovňáváním sil nepřátelských nebo soupeřících tříd. Jestliže například Puriškevičové soupeří s Gučkovy a Rjabušinskými, může vláda při určité rovnováze sil těchto soupeřů dosáhnout *větší* samostatnosti (samozřejmě v jistých, poměrně úzkých mezích), než kdyby jedna z těchto tříd měla rozhodující převahu. Je-li však tato vláda tradicí

apod. historicky spjata se zvlášt' „výraznými“ formami absolutismu, jsou-li v zemi silné militaristické a byrokratické tradice, například v tom směru, že soudci a vysocí úředníci nejsou voleni, budou hranice této samostatnosti ještě širší, její projevy ještě... otevřenější, způsoby „vybíráání“ voličů a volitelů hlasujících podle rozkazu ještě neomalenější a zvuče ještě patrnější.

Něco podobného prožívá právě dnešní Rusko. „Krok na cestě k přeměně v buržoazní monarchii“^[151] se komplikuje přejímáním bonapartistických metod. Jestliže ve Francii se buržoazní monarchie a bonapartistické císařství od sebe výrazně a ostře lišily, pak v Německu už Bismarck poskytl model „kombinování“ obou typů, přičemž zde zjevně převážily rysy, které Marx označoval jako „vojenský despotismus“^{81[121]}, o bonapartismu ani nemluvě.

Karas se prý rád smaží na smetaně. Není známo, jestli se měšťák rád „smaží“ v buržoazní monarchii, ve starém feudálním absolutismu, v „moderním“ bonapartismu anebo ve vojenském despotismu, nebo konečně v určité směsi všech těchto „metod“. Jestliže se však z hlediska měšťáka a z hlediska takzvaného právního řádu, tj. z *ryze* právního, formálně ústavního hlediska může rozdíl zdát celkem nepatrný, z hlediska třídního boje je tu rozdíl podstatný.

Měšťákovi se neuleví, když zjistí, že je bit nejen postaru, ale i ponovu. Ale *stabilita* režimu, který měšťáky utlačuje, *podmínky rozvoje* i rozkladu tohoto režimu, schopnost tohoto režimu utrpět rychle... fiasko — to všechno do značné míry závisí na tom, máme-li co dělat s víceméně zjevnými, otevřenými, stabilními a přímými formami vlády určitých tříd, anebo s různými nepřímými a nepevnými *formami* jejich vlády.

Vláda *tříd* se likviduje obtížněji než vratké formy nadstavby prolehlé zvětralým duchem starých časů a podporované vybranými „voliči“.

Sablerův a Makarovův experiment s „organizováním“

duchovenstva k volbám do IV. dумы je pro každého velmi zajímavý jak v „sociologickém“ směru, tak z hlediska politické praxe.

Něuskaja zvězda, č. 27
5. října 1912

Podle listu Něuskaja zvězda

„STANOVISKO“ PANA MILJUKOVA

Vůdce kadetské strany zabloudil mezi třemi buky. Píše sáhodlouhé články o „třech stanoviscích“^[133] i o „jednom stanovisku“^[131], a čím víc píše, tím víc se ukazuje, že chce čtenáře *zmást* a nudným a jalovým žvaněním *zastřít* podstatu věci.

Chudák učený historik! Musí *se tvářit*, že nechápe rozdíl mezi liberalismem a demokracií. V tomto rozdílu je celá podstata věci, pánové! A při každém hlasování v dumě, ve vztahu k „reformám“, při hlasování pro rozpočet i v otázce „mimoparlamentní taktiky“ se v různých *formách* projevuje táž *podstata* věci, hluboký rozdíl mezi liberálně monarchistickou buržoazií a demokracií.

Po tisíci a prvé teď krátce zopakujeme „nechápaným“ pánům Miljukovům, v čem tento rozdíl tkví.

Liberálové obhajují řadu feudálně absolutistických privilegií (druhá komora atd.). Demokráté proti všem privilegiím nesmiřitelně bojují.

Liberálové jsou pro dohodu se starými silami ve veřejném životě, taktika demokratů směřuje k odstranění těchto sil.

Liberálové se bojí iniciativy mas, nevěří v ni, odmítají ji; demokráté s ní sympatizují, věří v ni, podporují a rozvíjejí ji.

To zatím stačí.

Že by pan Miljukov skutečně „nechápal“ tento rozdíl, známý dokonce z každé učebnice dějepisu?

Že by „nechápal“, že už *program* kadetů je programem liberálně monarchistické buržoazie, a ne demokratů, že

jedině liberálové (a špatní liberálové) mohli ve III. dumě hlasovat pro rozpočet, prohlásit se za loajální opozici atd.?

Pan Miljukov to chápe velmi dobře, a když se tváří, že zapomněl, jaký elementární rozdíl je mezi liberalismem a demokracií, snaží se nás „napálit“.

Abychom toto ubohé kličkování kadetů zachytili v tisku, připomeneme panu Miljukovovi, že v celém *oficiálním* sociálně demokratickém tisku (likvidátory ovšem nepočítáme, ty rádi přenecháme panu Miljukovovi), ve *všech* rezolucích vedoucích orgánů sociální demokracie, v celé linii sociálních demokratů v III. dumě se stále a znovu v tisíci obměnách setkáváme s obhajobou staré taktiky, které se prý sociální demokraté podle slov pana Miljukova zřekli.

To je nesporný historický fakt, učený pane historiku!

Musíme zachytit v tisku, jak hluboko kadeti klesli, když se pokoušejí oklamat veřejnost v tak elementárních a dějinami politických stran v Rusku tak dokonale prověřených otázkách.

Na závěr malou otázku panu Miljukovovi — abychom shrnuli a stručně zopakovali, co bylo řečeno: Když jste vy, páni kadeti, souhlasili s vyloučením Vojlošnikova z pěti zasedání⁸², jednali jste jako liberálové, nebo jako demokraté?

V Š E M O B Č A N Ů M R U S K A⁸³

Soudruzí dělníci a všichni občané Ruska!

Na Balkáně vypukla válka čtyř států proti Turecku⁸⁴. Válka hrozí celé Evropě. Přes všechna lživá vládní dementi se chystá k válce Rusko a Rakousko-Uhersko. Itálie si ve své politice anexe tureckých území stále více troufá. Panika na vídeňské, berlínské, pařížské a londýnské burze nasvědčuje tomu, že kapitalisté v celé Evropě jsou přesvědčeni o neudržitelnosti evropského míru.

Celá Evropa chce zasahovat do událostí na Balkáně! Všichni jsou pro „reformy“ a dokonce i pro „svobodu Slovanů“. Ve skutečnosti však chce Rusko urvat kousek Turecka v Asii a zmocnit se Bosporu, Rakousko-Uhersko si brousí zuby na Soluň, Itálie na Albánii, Anglie na Arábii a Německo na Anatólii.

Krise se stupňuje. Státisíce a milióny námezdních otroků kapitálu a rolníků zotročených feudály jdou na jatky pro dynastické zájmy několika korunovaných lupičů a pro zisky buržoazie, která má spadeno na cizí území.

Balkánská krize je jedním z článků v řetězu událostí, který od začátku 20. století vede všude k zostření třídních i mezinárodních rozporů, k válkám a revolucím. Rusko-japonská válka, revoluce v Rusku, řada revolucí v Asii, zotřující se soupeření a stupňující se nepřátelství mezi evropskými státy, ohrožení míru kvůli Maroku, loupežné tažení Itálie na Tripolis — to všechno vedlo k nynější krizi.

Války se všemi svými útrapami jsou plodem kapitalismu, který zotročuje milióny pracujících, zotřuje boj mezi

národy a dělá z otroků kapitálu potravu pro děla. S tímto utlačováním a zotročováním mas, s tímto pobíjením otroků pro zájmy otrokářů dokáže skoncovat jedině světová socialistická armáda revolučního proletariátu.

V západní Evropě a v Americe se zostřuje boj socialistického proletariátu proti imperialistickým buržoazním vládám, které, když vidí, jak milióny dělníků nezadržitelně spějí k vítězství, jsou stále ochotnější pustit se do šílených dobrodružství. Tyto vlády chystají válku, a přitom se jí bojí, protože vědí, že světová válka znamená světovou revoluci.

Ve východní Evropě — na Balkáně, v Rakousko-Uhersku a v Rusku — existují vedle oblastí s vysoce rozvinutým kapitalismem oblasti, v nichž utlačuje masy feudalismus, absolutismus a tisíce pozůstatků středověku. Rolníci v Bosně a Hercegovině na pobřeží Jaderského moře jsou dodnes utiskováni feudálními statkáři stejně jako milióny a milióny rolníků ve středním Rusku. Lupičské dynastie Habsburků a Romanovců tento feudální útlak podporují a snaží se rozdmýchat nepřátelství mezi národy, aby posílily moc monarchie, aby navěky zotročily celou řadu malých národů. Ve východní Evropě si monarchové dodnes rozdělují národy mezi sebou, kšeftují s nimi, vyměňují si je a ve svém dynastickém zájmu skládají státy z kousíčků různých národů zrovna tak, jako když statkáři za nevolnictví všelijak dělili a skládali rolnické rodiny svých poddaných.

Balkánská federativní republika — tak zní bojové heslo, se kterým se obrátili na lid naši bratři, socialisté z balkánských zemí, kteří bojují za sebeurčení a úplnou svobodu národů, aby tak uvolnili cestu mohutnému třídnímu boji za socialismus.

A toto heslo opravdových demokratů, opravdových přátel dělnické třídy musíme obzvlášť vyzdvihovat tváří v tvář carské monarchii v Rusku, jedné z nejzarytějších bašť světové reakce.

Mezinárodní politika ruského carismu — to je jediný nepřetržitý řetěz nejneslýchanějších zločinů a násilností, nejspínavějších a nejhanebnějších intrik proti svobodě národů, proti demokracii a proti dělnické třídě. Carismus utlačuje a rdousí Persii za pomoci „liberálních“ vládců Anglie, carismus podrývá základy republiky v Číně, carismus se pokradmu chystá obsadit Bospor a rozšířit „své“ území na úkor asijské části Turecka. Carská monarchie byla evropským četníkem v 19. století, kdy její vojska, složená z ruských nevolníků, potlačovala povstání v Uhrách. Carská monarchie je dnes, ve 20. století, jak evropským, tak asijským četníkem.

Car Mikuláš Krvavý, který rozehnal I. a II. dumu, utopil Rusko v krvi, porobil Polsko a Finsko a ruku v ruce se zavilými reakcionáři rdousí Židy a všechny „jinorodce“, tento car, jehož věrní přátelé střeleli do dělníků na Leně a zbídačovali rolníky po celém Rusku, až neměli co do úst, tento car se vydává za ochránce svobody a nezávislosti Slovanů!

Ruský lid se od roku 1877 ledačemu naučil a dnes ví, že horší než všichni Turci jsou naši „domáci Turci“ — car a jeho přísluhovači.

Ale statkáři a buržoazie, nacionalisté a okřabristé tuto odpornou provokatérskou lež o svobodymilovném carismu ze všech sil podporují. Listy jako Golos Moskvy a Novoje vremja v čele celého šiku vládních listů bezostyšně napadají Rakousko-Uhersko a štvou proti němu. Jako kdyby na ruském carismu nelpělo stonásobně více krve a špíny než na habsburské monarchii!

A nejen pravicové strany, ale dokonce i opoziční liberální buržoazie vynakládá všechny síly na šovinistickou, imperialistickou propagandu, jen taktak zahalenou do diplomatických, vyhýbavých a pokryteckých frází. Nejen liberálně nestrannické Ruskoje slovo⁸⁵, ale dokonce i oficiální orgán strany „konstitučních demokratů“ (ve skutečnosti však kontrarevolučních liberálů) Reč se překonává v úto-

cích^[40] na carského ministra Sazonova za jeho údajnou „povolnost“, za jeho „ústupky“ Rakousko-Uhersku, za nedostatečnou „ochranu“ „velmocenských“ zájmů Ruska. Kadeti nenapadají nejzarytější reakční nacionalisty za jejich imperialismus, ale naopak za to, že oslabili váhu a význam „velké“ myšlenky — že carismus dobude Konstantinopol!!

Sociálně demokratická dělnická strana Ruska ve jménu životních zájmů všech pracujících rozhodně protestuje proti tomuto hanebnému šovinismu a pranýřuje jej jako zradu svobody. Země, kde hladoví 30 miliónů rolníků, kde vládne bezuzdná zvěle úřadů, jdoucí tak daleko, že jsou dělníci po stovkách stříleni, země, kde jsou desetitisíce bojovníků za svobodu mučeny a týrány na nucených pracích, tato země se potřebuje především osvobodit od útlaku carismu. Ruští rolníci musí myslet na to, jak se osvobodit od feudálních statkářů a od carské monarchie, a nesmějí se dát od tohoto naléhavého úkolu odvést lživými řečmi statkářů a obchodníků o „slovanských úkolech“ Ruska.

Ve snaze smířit se s carismem trvá imperialistický liberalismus na „pokojné konstituční“ činnosti a slibuje lidu i zahraniční vítězství i konstituční reformy při zachování carské monarchie, ale sociálně demokratický proletariát tento podvod rozhořčeně odmítá. Jedině revoluční svržení carismu může zajistit svobodný vývoj Ruska i celé východní Evropy. Jedině vítězství federativní republiky na Balkáně zároveň s vítězstvím republiky v Rusku dokáže zbavit stamilióny lidí válečných útrap a strašného útlaku a vykořisťování v takzvaných „mírových“ dobách.

V prvních pěti měsících roku 1912 vstoupilo v Rusku přes 500 000 dělníků do politické stávký a obnovilo své síly po nejtěžších letech kontrarevoluce. V mnoha místech povstali proti carismu námořníci a vojáci. Dělníky, rolníky a nejlepší jednotky armády teď vyzýváme k revolučnímu boji, k houževnatější, důkladnější a rozsáhlejší přípravě rozhod-

ného společného vystoupení. Jedině v tom je záchrana Ruska, zbídačovaného a utlačovaného carismem.

Socialisté balkánských zemí válku ostře odsoudili. Italští a rakouští socialisté stejně jako socialisté z celé západní Evropy je svorně podpořili. Připojme k nim i my svůj hlas, rozvíňme v ještě širším měřítku agitaci proti carské monarchii.

Pryč s carskou monarchií! Ať žije demokratická republika Ruska!

Ať žije balkánská federativní republika!

Pryč s válkou, pryč s kapitalismem!

Ať žije socialismus, ať žije mezinárodní revoluční sociální demokracie!

Ústřední výbor SDDSR

*Napsáno před 10. (23.) říjnem 1912
Otištěno v říjnu 1912 jako leták*

Podle textu letáku

P O S L A N E C
P E T R O H R A D S K Ý C H
D Ě L N Í K Ů

Proletariát hlavního města vysílá jednoho ze svých volených zástupců do černé*, statkářské, popské dумы. Tento vyslanec proletariátu bude zastávat významnou funkci. Má vystupovat a jednat jménem miliónů, má rozvinout slavný prapor, má vyjadřovat názory, které oficiálně, konkrétně a přesně po léta vyjadřovali odpovědní představitelé marxismu a dělnické demokracie.

Volba jednoho člověka do takovéto funkce je věc tak nesmírně závažná, že by bylo malicherné, zbabělé a ostudné, kdybychom se báli mluvit o věci přímo, bez obalu, kdybychom se báli „urazit“ nějakou osobu, některý kroužek apod.

Volba musí odpovídat vůli většiny uvědomělých, marxistických dělníků. To je jasné. To se nikdo neodváží přímo popírat.

Je všeobecně známo, že v letech 1908 až 1912 bojovali mezi petrohradskými dělníky odpůrci likvidátorství a likvidátoři na stovkách a tisících schůzích, diskusích a besedách i na stránkách různých tiskových orgánů. Je nedůstojné strkat hlavu do písku jako hloupý pštros a snažit se na tento fakt „zapomenout“.

Věc zamotávají ti, kdo teď, když jde o volbu *jednoho* poslance, volají po jednotě, zamotávají celou věc, protože podsouvají jiný problém a podstatu věci *zastírají* křikem.

Jakápak „jednota“, když se má zvolit *jeden* a všichni souhlasí, že má vyjadřovat vůli většiny uvědomělých marxistických dělníků?

* — reakční. Čes. red.

Likvidátoři se bojí říci přímo, že by chtěli, aby byl zvolen likvidátor nebo někdo „stojící mimo frakce“ (tj. kolísající), a protože se bojí hájit své názory *přímo*, protlačují je *podfukem*, *pokřikem* o „jednotě“.

Naší povinností je ukázat, jak se věci doopravdy mají. Jestliže mají mezi uvědomělými dělníky likvidátoři většinu, nikdo na světě jim nezabrání zvolit si likvidátora. Musíme zjistit co možná nejpřesněji, nejklidněji, nejbezpečněji, nejbezpečněji a nejspolehlivěji, na čí straně je většina, a nesmí nás vyvést z míry halas lidí, kteří ve snaze utajit své názory *po pěti letech boje* hlásají (pár dní před volbami!) „jednotu“.

Dělníci nejsou děti, aby uvěřili takové pohádce. Můžeme přijmout jen jedno ze tří řešení: 1. zvolit likvidátora; 2. zvolit odpůrce likvidátorství; 3. zvolit kolísavce. Po celých pět let, během let 1908—1912, nikdo jiný mezi sociálními demokraty nebyl a není ani dnes!

Dělníci, kteří chtějí být dospělými a samostatnými lidmi, nesmějí mezi sebou strpět politické stávkokazy. Musí si vynutit, aby byla respektována a plněna vůle většiny uvědomělých dělníků.

Dělníci potřebují takového poslance, který by vyjadřoval vůli většiny a byl si pevně vědom, *jakou* práci bude odvádět v dumě i mimo ni.

Vůle většiny se projevila a poslanec za Petrohrad musí být rozhodným odpůrcem likvidátorství, stoupencem důsledné dělnické demokracie.

Pravda, č. 144
16. října 1912
Podepsán I.

Podle textu Pravdy

BALKÁNSKÉ NÁRODY A EVROPSKÁ DIPLOMACIE

Balkán je dnes středem všeobecného zájmu. A je to pochopitelné. Pro celou východní Evropu udeřila možná hodina, kdy řeknou své svobodné a rozhodné slovo samy národy. Teď tu není místo pro hru buržoazních „mocností“ a jejich diplomatů, kteří se překonávají v intrikách, úskocích a vzájemném podrážení nohou, jde-li o nějaký prospěch.

Balkánské národy by mohly říci, jako to říkali za starých časů naši nevolníci: „Před panským hněvem chraň nás pámbu a před panskou láskou jakbysmet!“⁸⁶[³²] Jak nepřátelské, tak zdánlivě přátelské zasahování evropských „mocností“ znamená pro balkánské rolníky a dělníky jediné to, že k obecným podmínkám kapitalistického vykořisťování přibudou ještě všelijaká pouta a překážky svobodného rozvoje.

Proto musíme mimo jiné bojovat jak proti oficiální vládě, tak proti liberální „diplomacii“. Skrz naskrz falešně jsou například úvahy listu Reč^[237], který v těchto dnech vyzýval „ruskou společnost“ (tj. buržoazii), aby si zapamatovala slova anglického vládního orgánu, že prý Evropa nepřipustí na Balkáně „špatnou vládu“! „Ať naše diplomacie neskládá ruce v klín,“ volá Reč.

Ani ta „nejliberálnější“ buržoazní Evropa, zní naše odpověď, nepřinese Balkánu nic jiného, než že podpoří rozklad a stagnaci a postaví svobodě do cesty byrokratické překážky. Právě „Evropa“ brání vytvoření federativní balkánské republiky.

Uvědomějí dělníci na Balkáně a veškerá balkánská

demokracie vkládají všechny své naděje jedině do rozvoje uvědomělosti, demokratismu a iniciativy *mas*, a ne do intrik buržoazních diplomatů, byť vyšperkovaných těmi nejliberálnějšími frázemi!

Pravda, č. 144
16. října 1912
Podepsán V.

Podle textu Pravdy

O P O L I T I C K É B E Z C H A R A K T E R N O S T I

(D O P I S R E D A K C I)

Jako stálý čtenář Pravdy musím vyjádřit své hluboké pobouření nad jednáním volitele P. Sudakova.

5. října se konají volby. Sudakov není uveden v seznamu Pravdy^[256]. Přesto však projde díky hlasům jejích stoupenců, jak je z výsledků voleb zřejmé^[273]. Stejně tak je zřejmé, že kromě hlasů stoupenců Pravdy (27—31 z 50) dostává Sudakov od kohosi, patrně od kolísavců, ještě dalších asi deset hlasů.

I Sudakov začíná kolísat. Hned druhý den po volbách, 6. října, vychází v Pravdě jeho oznámení^[270], kde stojí černé na bílém: „Všichni zvolení až na soudruha Petrova patří ke stoupencům Pravdy a Zvězdy⁸⁷.“

Myslím, že je to jasné, ne?

A další den už má Sudakov článek v Luči! Přiznává, že byl v redakci Pravdy, ale prý „jedině jako v redakci sociálně demokratického listu“!! Je snad Sudakov nějaké nemluvně nebo co? To mu máme věřit, že nevěděl o dvou listech sociální demokracie? Že nevěděl o likvidátorech, když má pro ně takové pochopení?

„Jestliže jsem snad i řekl,“ píše Sudakov v likvidátorském listu Luč^[271], „že čtu Pravdu a přikláním se k ní“ (všimněte si, že Sudakov prohlašuje, že se přiklání k Pravdě!), „pak jedině v tom smyslu“(!), „že se vůbec“ (!) „přikláním“ (jenom?) „k sociální demokracii.“

A teď se v tom vyznejte! Člověk, který ví o dvou listech, který přiznává, že řekl „přikláním se k Pravdě“, nese hned příští den do likvidátorského listu „senátní expoze“* —

* Carský senát byl povolán ve sporných případech „vykládat“ ustanovení zákonů; tento „výklad“ byl vždy ve prospěch vlády a zákony vládě nepřijemné dokázal téměř obrátit naruby. *Čes. red.*

„jedině v tom smyslu, že se vůbec přikláním k sociální demokracii“!!

Křiklavější příklad bezcharakternosti a kolísavosti neznáme.

„Tušínští přeběhlíci“, kteří přecházejí od jednoho směru k druhému, bývali vždycky, jenže dělníci si přeběhlíků neváží...

Pravda, č. 145

17. října 1912

Podepsán Stálý čtenář Pravdy

Podle textu Pravdy

ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ТЕАТР.
Вечернее представление в 8 часов.
Спектакль: "Семь лет в ссылке".

К. Г. Гурьев.
Вечернее представление в 8 часов.
Спектакль: "Кумир".

Кто победил?

Последней, разгромленной в войне армией, лучшей армией России была, безусловно, армия полковника Шурва.
Вот в чем состояла ее особенность: Шурва выбрал в свои полки только тех солдат, которые в мирное время были отличниками.

Или разумеется само образование полковника, в кадетской школе он получил образование в области физики.
Но прежде, чем приступить к делу, Шурва выбрал в свои полки только тех солдат, которые в мирное время были отличниками.

О лисьи и курятник.

Вспомогательная лисья и ее отпрыски не в "Горы" — одна из самых распространенных вредителей леса.
Вот в чем состоит ее особенность: Шурва выбрал в свои полки только тех солдат, которые в мирное время были отличниками.

векства... притом великие организмы...
Вспомогательная лисья и ее отпрыски не в "Горы" — одна из самых распространенных вредителей леса.

Позорная резолюция.

Резолюция петербургской рабочей группы...
Вспомогательная лисья и ее отпрыски не в "Горы" — одна из самых распространенных вредителей леса.

ВОЙНА. Сравнение...
Вспомогательная лисья и ее отпрыски не в "Горы" — одна из самых распространенных вредителей леса.

В ФИНЛЯНДИИ.

Степень...
Вспомогательная лисья и ее отпрыски не в "Горы" — одна из самых распространенных вредителей леса.

ЦЕНА 2 коп.

Война. Сравнение...
Вспомогательная лисья и ее отпрыски не в "Горы" — одна из самых распространенных вредителей леса.

В ФИНЛЯНДИИ.

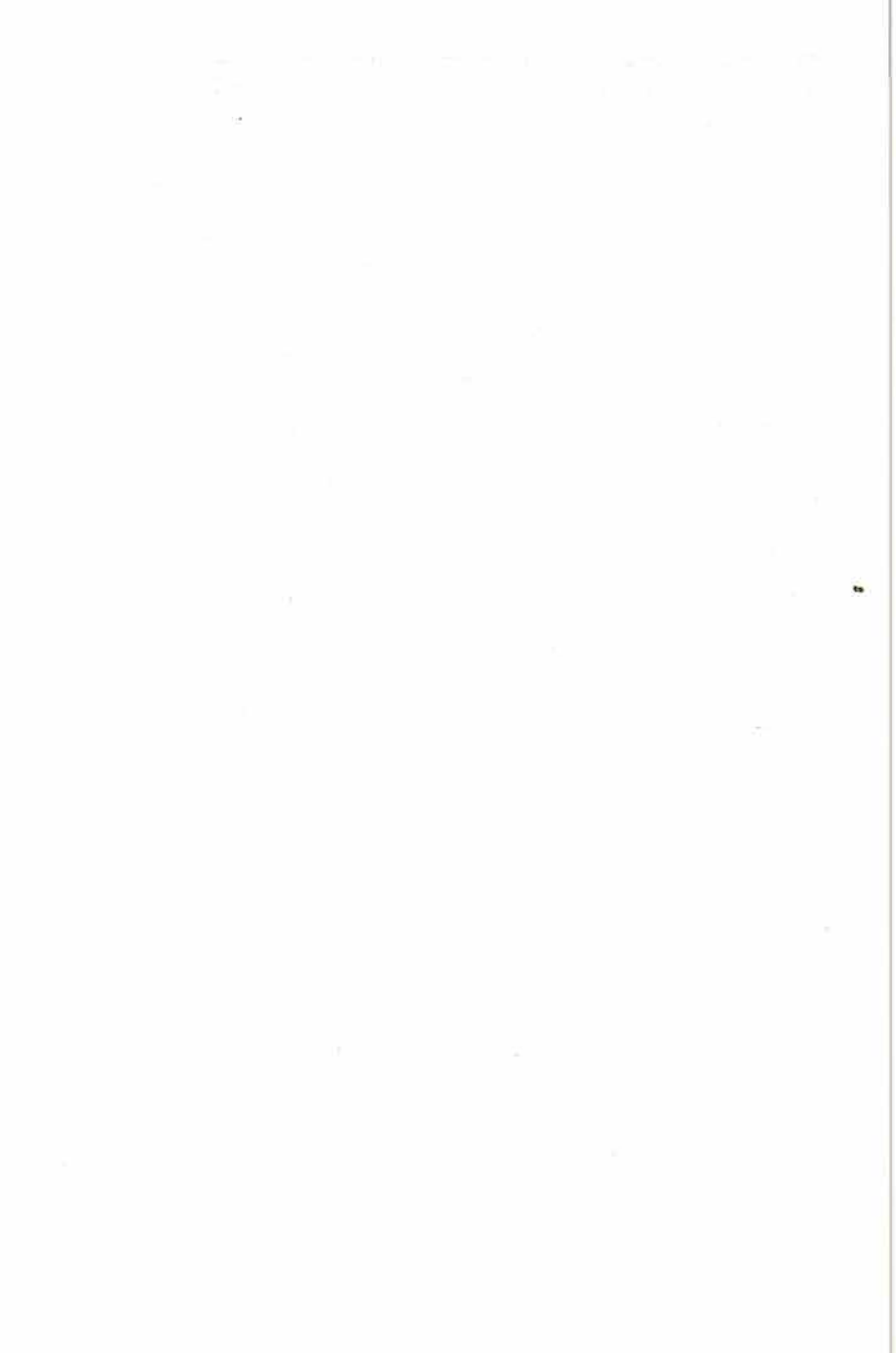
Степень...
Вспомогательная лисья и ее отпрыски не в "Горы" — одна из самых распространенных вредителей леса.

ОБОЗРЬ ПЕЧАТИ.

Степень...
Вспомогательная лисья и ее отпрыски не в "Горы" — одна из самых распространенных вредителей леса.

Послѣ разъясненій.

Разъяснения...
Вспомогательная лисья и ее отпрыски не в "Горы" — одна из самых распространенных вредителей леса.

Balkánská válka a postoj „Evropy“ k ní je nejpálčivější otázkou současné politiky. Je důležité, aby všechny demokratické síly, a zejména dělnická třída *pochořily*, jakými třídními zájmy se přitom řídí ta či ona strana.

Politika okřabristů, nacionalistů a „vlastenců“ nepřislušejících k žádné straně, od listu Novoje vremja až po Russkoje slovo, je průhledná a prostá. Štvaní proti Rakousko-Uhersku, navádění do války proti němu, křiklavé tirády o „slovanském poslání“ Ruska — to všechno je zcela průhledná snaha odpoutat pozornost od vnitřních záležitostí Ruska a „urvat kousek“ Turecka. Podstatou této neomalené „vlastenecké“ a „slovanské“ politiky je podpora domácí reakce a koloniálního, imperialistického drancování v zahraničí.

Politika kadetů má o něco rafinovanější a diplomatictější podobu, ale ve skutečnosti je to *rovněž reakční velmocenská politika imperialismu*. To si musíme zvlášť dobře uvědomit, protože liberálové chytré halí své názory do demokraticky znějících frází.

Podívejte se na Reč^[40]. Dříve — před „milostným rendez-vous“ Miljukova se Sazonovem⁸⁸ — se Sazonovovi vytýkala „povolnost“, nacionalistům se vytýkalo, že oslabují „velkou myšlenku“ dobytí Konstantinopolu. Teď po rendez-vous jsou Reč a Rossija zajedno a nestačí spílat listu Novoje vremja za „nesmyslný elán“.

Jaká je však dnes politika listu Reč?

Nezačínejme přehnanými požadavky, jinak ztratíme podporu (Francie a Anglie) a „skončíme tak, že chtě nechtě budeme nakonec *skromnějšť, než je třeba*“ (č. 278)!!^[17a]

Reč je tedy proti šovinistům *proto*, že šovinisté „skončí

skromněji, než je třeba“. Čili vy, šovinisti, se moc chvástáte, a nakonec utřete hubu. Kdežto my na to chceme jít pomalu a od lesa a za podpory francouzské a anglické buržoazie urvat pořádné sousto!

Podporu (Trojdohody) „potřebujeme v zájmu týchž našich balkánských protežé“, píše Reč. Všimněte si: Reč je *také pro to*, aby Rusko Slovanů „protežovalo“ (chránilo), aby kurník hlídala liška, jenže mazaněji!

„Všechno, čeho se dá dosáhnout, leží právě na této jediné cestě — na cestě spolupráce evropské diplomacie,“ prohlašuje Reč.

Věc je jasná: podstatou politiky kadetů je stejný šovinismus a imperialismus, jaký se projevuje v listu Novoje vremja, až na to, že je mazanější a rafinovanější. Novoje vremja neomalenež a hloupě vyhrožuje válkou pouze jménem Ruska. Reč „rafinovaně a diplomaticky“ vyhrožuje *také válkou*, jenže jménem Trojdohody, protože říká „nebudme skromnější, než je třeba“, znamená vyhrožovat válkou. Novoje vremja je pro to, aby Slovanů protežovalo *Rusko*, Reč je pro to, aby Slovanů protežovala Trojdohoda, tj. Novoje vremja je pro jednu naši lišku v kurníku, kdežto Reč je pro dohodu tří lišek.

Všichni demokraté a zejména dělníci jsou proti jakémukoli „protežování“ Slovanů liškami a vlky, jsou pro sebeurčení národů ve všech otázkách, pro nejširší demokracii, pro osvobození Slovanů od *jakéhokoliv* protežování „velmocemi“.

Liberálové a nacionalisté se dohadují o *různých způsobech* okrádání a zotročování balkánských národů evropskou buržoazií. Jedině dělnictvo provádí opravdu demokratickou politiku — za svobodu a demokracii všude a důsledně proti každému „protežování“, okrádání a vměšování!

OSTUDNÁ REZOLUCE

Rezoluce petrohradské městské dumy z 10. října vzbudila pozornost veřejnosti.

Tato rezoluce se týká balkánské války, nejdůležitější události ve světové politice. Vydala ji vlivná — v buržoazních kruzích — veřejná instituce. Schválili ji *jednomyslně* zavilí reakcionáři i liberálové.

Liberál, div že ne „demokrat“ (!?) a kadet, Falbork v „plamenném projevu“ dokazoval nezbytnost podobné rezoluce, účastnil se práce v přípravné komisi a také pro rezoluci hlasoval.

Tato rezoluce je přímo ukázkou buržoazního šovinismu, ukázkou nedůstojného přisluhování buržoazie „mocným tohoto světa“, ukázkou toho, jak buržoazie podporuje politiku, která dělá z národů potravu pro děla.

„Petrohrad,“ praví se v rezoluci adresované hlavním městům bojujících balkánských států, „žije spolu s vámi nadějí na světlou budoucnost nezávislosti a svobody utlačovaných národů, pro kterou proléváte krev“ [215].

Vida, za jakými frázemi se skrývá šovinismus! Nikdy a nikde utlačované národy nedosáhly „svobody“ *válkou* jednoho národa proti druhému. Války mezi národy jen zesilují zotročení národů. Skutečnou *svobodu* slovanského rolníka na Balkáně, stejně jako rolníka tureckého, může zajistit *jedine* naprostá svoboda uvnitř *každé* země a federace zcela a důsledně demokratických států.

Slovanský a turecký rolník na Balkáně jsou bratři a jsou stejně „utlačováni“ svými statkáři i svými vládami.

A to je ten skutečný útlak, to je ta skutečná překážka „nezávislosti“ a „svobody“.

Reakční a liberální šovinisté, kteří se v petrohradské městské dumě otevřeně spolčili (tak jako se skrytě spolčují v tisku, neboť úvahy listů Reč^[12] a Novoje vremja jsou v této otázce *v podstatě* shodné, liší se jen v tónu a v detailech), tito šovinisté hlásají politiku, která by z národů nadělala potravu pro děla!

Pravda, č. 146

18. října 1912

Podepsán T.

Podle textu Pravdy

Jeden z kandidátů kadetské strany, pan profesor Tugan-Baranovskij, patří k těm ruským ekonomům, kteří byli v mládí skoro marxisty, ale potom rychle „zmoudřeli“, „poopravili“ Marxe zlomky buržoazních teorií a za velké renegátské zásluhy si zajistili univerzitní katedry, odkud dnes učeně balamutí studenty.

V těchto dnech nám pan Tugan, který se z marxisty vyvinul v liberála, předložil v listu Reč tuto úvahu k aktuální otázce drahoty životních potřeb^[278]:

„Jak já“ (?) „to vidím, je hlavní“ (ale jděte!) „příčina zdražení životních potřeb naprosto jasná. Je to obrovský růst počtu obyvatelstva, a to především městského. Růst počtu obyvatelstva vyvolává přechod k intenzivnějším formám obdělávání půdy, což *podle známého zákona klesající produktivity zemědělské práce* vede k vzrůstu hodnoty práce vynaložené na jednotku produkce.“

Pan Tugan rád volá „já“, „moje“. Ve skutečnosti však opakuje zlomky buržoazních učení, která Marx dávno vyvrátil.

„Známý zákon klesající produktivity“ je stará buržoazní veteš, která slouží nevzdělancům a prodejným buržoazním vědcům *k ospravedlnování kapitalismu*. Marx dávno vyvrátil tento „zákon“^[120] svalující vinu na *přírodu* (prý produktivita práce klesá, tady se nedá nic dělat!), ačkoli ve skutečnosti je vina *v kapitalistickém společenském zřízení*.

„Zákon klesající produktivity zemědělské práce“ je buržoazní lež. Zákon stoupající *renty*, tj. důchodu *vlastníků* půdy, je za kapitalismu realita.

Jednou z příčin drahoty životních potřeb je monopol na

půdu, tj. skutečnost, že půda je v soukromém vlastnictví. Proto pobírají vlastníci půdy stále větší daň ze *stoupající* produktivity práce. S drahotou skončuje jediné organizace dělníků, která bude hájit jejich zájmy, s drahotou skončuje jediné odstranění kapitalistického výrobního způsobu.

Báchorku o „zákonu“ klesající produktivity zemědělské práce mohou hájit jen přísluhovači buržoazie, jako je kadet pan Tugan.

*Pravda, č. 147
19. října 1912
Podepsán V. I.*

Podle textu Pravdy

NOVÁ KAPITOLA SVĚTOVÝCH DĚJIN

Už i buržoazní tisk celé Evropy, který z reakčních a zistných důvodů hájil pověstný status quo (dosavadní, neměnný stav) na Balkáně, přiznává teď jednomyslně, že začala nová kapitola světových dějin.

O porážce Turecka už není pochyb. Balkánské státy (Srbsko, Bulharsko, Černá Hora a Řecko), které se spojily ve čtyřspolku, dosahují obrovských vítězství. Spolek těchto čtyř států se stal faktem. Požadavek „Balkán balkánským národům“ je už splněn.

Co však znamená tato nová kapitola světových dějin?

Ve východní Evropě (Rakousko-Uhersko, Balkán, Rusko) nejsou dosud odstraněny stále ještě silné pozůstatky středověku, které tak nesmírně brzdí rozvoj společnosti a růst proletariátu. Tyto pozůstatky jsou absolutismus (neomezená samovláda), feudalismus (vlastnictví půdy a privilegia feudálních statkářů) a národnostní útlak.

Uvědomělí dělníci balkánských zemí jako první razí heslo důsledného demokratického řešení národnostní otázky na Balkáně. Tímto heslem je balkánská federativní republika. Slabost demokratických tříd v dnešních balkánských státech (početně slabý proletariát, zaostalé, neorganizované a negramotné rolnictvo) vedla k tomu, že ekonomicky a politicky nutný svazek se vytvořil jako spolek balkánských monarchií.

Řešení národnostní otázky na Balkáně se značně přiblížilo. Z celé východní Evropy zůstává dnes nejzaostalejším státem *už jen Rusko*.

Přestože se na Balkáně utvořil spolek monarchií, a ne

svaz republik, přestože tento spolek vznikl jako výsledek války, a ne jako výsledek revoluce, přesto se v odstraňování pozůstatků středověku v celé východní Evropě postoupilo o veliký krok kupředu. A jásáte předčasně, páni nacionalisté! Je to krok *proti* vám, protože *nejvíce* pozůstatků středověku je v Rusku!

V západní Evropě provolává proletariát ještě hlasitěji heslo: Žádné vměšování! Balkán balkánským národům!

Pravda, č. 140
21. října 1912

Podle textu Pravdy

Když jsme poukazovali na to, že kadeti jsou ve svých názorech v podstatě nacionální liberálové, že národnostní otázku formulují absolutně *nedemokraticky*, odpověděla nám Reč^[173] zlostně a z vysoka a obvinila nás z neznalosti a překrucování.

Uvádíme proto doklad — jeden z mnoha. Ať čtenáři a voliči sami posoudí.

18. října byla u pana M. M. Kovalevského druhá schůzka „kroužku osob zajímajících se o slovanskou otázku“. Četlo se tam provolání k veřejnosti, podepsané J. Aničkovem, Karejevem, L. Pantělejevem (byl kandidátem za kadetskou stranu), G. Falborkem, dále samozřejmě panem M. M. Kovalevským aj.

Nebude se chtít Reč vykrotit z odpovědnosti za Karejeva, Pantělejeva a spol.?

V provolání liberálů k veřejnosti se v podstatě říká, že

„ruské srdce ve všeobecném nadšení... bije sympatiemi k Slovanům a nadějí, že ruské národní uvědomění jim pomůže zajistit plody jejich vítězství“^[166].

Čím se tohle liší od nacionalismu a šovinismu listu Novoje vremja a spol.? Jen rukavičkami, jen diplomaticky opatrnějšími slovními obraty. Ale šovinismus je i v rukavičkách, i při těch nejvybranějších slovních obratech odporný.

Demokraté nikdy nebudou mluvit o „všeobecném nadšení“, když vedle (a nahoře!) stojí nacionalisté ruští, kteří všemožně utlačují tolik národů.

Demokraté nikdy nestrpí, aby se Slovan jednoduše stavěl

proti Turkovi, když se má stavět slovanský a turecký rolník *společně* proti slovanským a tureckým statkářům a bašibozukům.

Demokraté nikdy nepřipustí, aby se *uvědomění* stoupenců svobody a nepřátel útlaku ze *všech* národů a národností zaměňovalo „ruským národním uvědoměním“ za situace, kdy jsou utlačováni a pronásledováni Poláci, Židé a „jinorodci“ vůbec.

Žádný poctivý demokrat, žádný upřímný zastánce utlačovaných národů nesmí hlasovat pro kadety!

Pravda, č. 151
24. října 1912
Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

Bojující strany se ze všech sil snaží utajit před „nezúčastněnými“, tj. před celým světem, co se děje na Balkáně. Zpravodajům se neříká pravda, jsou zadržováni a teprve dlouho po boji je jim povolen přístup na bojiště.

Proto se lze pravdu o válce dovědět jen zřídka, jen za výjimečných okolností. Takové výjimečné okolnosti zřejmě pomohly zpravodaji anglického listu Daily Chronicle⁸⁹ panu Donohoeovi. Podařilo se mu být přítomen bitvě u Lule-Burgasu na straně turecké armády; potom se dostal autem do Konstantinopolu, odtud po moři do Constance v Rumunsku. Z Constance mohl bez překážek telegrafovat do Londýna.

Porážka Turků byla strašná. Padlo jich na 40 000 (!). Katastrofa o nic menší než mukdenská, píše Angličan. Bulhaři ukořistili tři čtvrtiny turecké dělostřelecké výzbroje. Nechali Turky přiblížit se na velmi krátkou vzdálenost a zahájit boj zblízka, pak rychle ustoupili a... a *kulometry* kosili Turky po stovkách, po tisících.

Ústup Turků se změnil ve zmatený útěk neuspořádaných, hladových, zbědovaných a bezhlavých zástupů. Zpravodajovo auto uvázlo v zástupu prchajících. Hladoví Turci ho prosili o chléb. Sám musel obvazovat raněné. Lékařů bylo málo. Obvazy žádné. Zásoby žádné. „Byl jsem svědkem mnoha vojenských tažení,“ píše Angličan, „ale něco tak strašného, takový hromadný masakr hladových a vysle-

ných, zmučených a bezmocných rolníků z Anatólie (asijské části Turecka) jsem si nikdy ani nedovedl představit.“

*Pravda, č. 155
28. října 1912
Podepsán V. F r.*

Podle textu Pravdy

K A D E T I

A V E L K O B U R Ź O A Z I E

Vítězství kadetů v první městské kurii Moskvy a Petrohradu, dále ve volbách členů Státní rady z představitelů průmyslu a konečně i nesporně prokázaný fakt, že kadetům pomáhali proti sociálním demokratům *reakcionáři*, to všechno jsou příznaky velmi zajímavého politického vývoje *všech* tříd naší společnosti.

Připomeňme si hlavní usnesení sociálních demokratů o podstatě kadetské strany z roku 1907^[212]: „Strany liberálně monarchistické buržoazie a hlavní z těchto stran — konstitučně demokratická — se už nyní jednoznačně odvrátily od revoluce a snaží se ji zastavit dohodou s kontrarevolucí; sociální základnou těchto stran jsou hospodářsky vyspělejší vrstvy buržoazie, zvláště buržoazní inteligence, kdežto část městské a vesnické maloburžoazie následuje tyto strany už jen z tradice (slepého zvyku) a proto, že ji liberálové přímo klamou.“⁹⁰

Událostí správnost této charakteristiky plně potvrdily. Z druhé městské kurie (kde je *mnoho* demokratických voličů) kadety *vytlačuje* demokracie. Z první městské kurie vytlačují kadeti oktábristy.

Čím víc rádí reakce, čím otevřeněji se falšují volby, tím víc přechází velký kapitál k liberalismu. Masám se nyní jasně *odhaluje* podstata kadetské strany, jak ji marxisté charakterizovali v letech 1906 a 1907.

Jasně se ukazuje, že se mýlili ti, kdo považovali kadety za stranu městské *demokracie*. Tajné spolčování kadetů s reakcionáři se pomalu mění v *otevřené*: reakcionáři prosazují kadeta Mansyрева proti sociálnímu demokratu Pred-

kalnovi, kadeta Nikolajeva proti sociálnímu demokratu Pokrovskému.

Síla sociálně demokratické politiky, její neporazitelnost pramení právě z toho, že *celý* vývoj kapitalistické společnosti potvrzuje čím dál víc správnost této politiky. Kadeti se spolčují s velkoburžoazií, která při vši své kontrarevolučnosti *nemůže* být spokojena. Demokracie směřuje od kadetů *doleva*.

Pravda, č. 157
1. listopadu 1912

Podle textu Pravdy

List Zemščina uveřejnil v těchto dnech vedle Puriškevičových veršů^[204] krátký článek^[72] o „proslulém“ (od nynějška i bez uvozovek proslulém) oficiálním publicistovi Gurjevovi z listu Rossija. Zemščina tvrdí, že je to „publicista židovsko-liberálního odstínu“. Jak zvláštní! Že by i oficiální Rossija byla židovsko-liberální orgán?

O co však jde? O to, že Gurjev byl jednomyslným usnesením valné hromady akcionářů petrohradské továrny na nitě zbaven funkce člena její správní rady. Kromě toho bylo rozhodnuto obrátit se na prokurátora se žádostí, aby byl Gurjev postaven před soud za nezákonnou činnost.

Vyšlo najevo, že Gurjev vložil do akcií 1000 rublů a získal právo na *třetinu* zisků, ačkoli vklad dvou továrníků, jeho společníků, činil 100 000 rublů! Proč taková štědrost kapitalistů ke Gurjevovi?

Proto, že tento muž je státním radou v činné službě, spolupracovníkem oficiálního listu Rossija atd. atd. Byl osobním tajemníkem Vitteho. Má „skvělé styky“. Sliboval... *vládní subvence!*

Takže vládní „styky“ „ocenili“ páni kapitalisté poměrně dost vysoko: přesně na 49 000 rublů. Vy máte zboží — my máme peníze. Vy máte „vládní styky“, můžete sehnat subvence, my máme slušné peníze. Koupě — prodej. Za tolik a tolik tisíc „vládní styky“, za tolik a tolik slíbené subvence, za tolik a tolik spolupráce s oficiálním listem Rossija. Jen berte, pane Gurjeve!

Gurjev bral — a doběhl je. Sliby nesplnil, začal požadovat víc než třetinu zisku a dokonce začal vydírat, tj. vymáhat

peníze pod hrozbou, že zařídí, aby podnik nedostal úvěr.

Charakteristické, typické, běžné. Ilustrace k tématu: vládní styky a subvence ve vztahu ke kapitálu.

Ale co s tím má společného „židovsko-liberální odstín“, pánové z listu Zemščina? Je to vpravdě ruský, vpravdě konzervativní odstín! Nač ta skromnost, Puriškevičovi kamarádi!

Pravda, č. 160
4. listopadu 1912
Podepsán T.

Podle textu Pravdy

PLATFORMA REFORMISTŮ A PLATFORMA REVOLUČNÍCH SOCIÁLNÍCH DEMOKRATŮ

Revoluční rozmach v Rusku se zřetelně projevil v první polovině roku 1912. Počet účastníků politických stávek dosáhl podle údajů továrníků za pět měsíců 515 000 osob. O tom, jaká byla hesla těchto stávkujících, jaké byly jejich požadavky, jaká byla politická náplň jejich demonstrací, mítinků atd., svědčí mimořádně závažný dokument, otištěný v plném znění v 27. čísle ústředního orgánu^[113], totiž květnové provolání petrohradských dělníků.

Nebyla to reformistická hesla, s nimiž vystoupili petrohradští dělníci v těchto památných dnech, nýbrž hesla revoluční sociální demokracie: ústavodárné shromáždění, osmihodinový pracovní den, konfiskace statkářské půdy, svržení carské vlády, demokratická republika.

Povstání a pokusy o povstání vojáků a námořníků v Turkestánu, Baltském loďstvu a na Černém moři byly novým *objektivním* důkazem, že v Rusku po dlouhých letech řádění kontrarevoluce a stagnace v dělnickém hnutí nastal nový revoluční rozmach.

Do období tohoto rozmachu časově spadaly volby do IV. státní dumy, kdy všechny strany, všechny politické směry *musely* tak či onak vystoupit s *celkovým* hodnocením politické situace. Chceme-li tedy seriózně analyzovat naše politické úkoly jako úkoly dělnické třídy, a ne jako zbožná přání malých skupin, chceme-li marxisticky prověřovat programy a platformy a porovnávat je s fakty masového boje a s postupem *všech* tříd dané společnosti, musíme si právě na prubírském kameni *tohoto revolučního rozmachu* vyzkoušet a ověřit také rozličné volební platformy. Neboť

pro sociální demokracii nejsou volby nějakou zvláštní politickou operací, honbou za mandáty za cenu nejrůznějších slibů či prohlášení, nýbrž jen zvláštní příležitostí k agitaci za základní požadavky a za zásady politických názorů uvědomělého proletariátu.

Programy a platformy všech vládních stran od černošotňovců až po Gučkova nevyvolávají žádné pochybnosti. Jejich kontrarevolučnost je zjevná a nezastřená. To, že tyto strany nemají žádnou významnější podporu nejen mezi dělnickou třídou a rolnictvem, ale *dokonce ani* mezi širokými vrstvami buržoazie, je všeobecně známo. Od okťabristů se tyto buržoazní vrstvy odvrátily téměř úplně.

Programy a platformy liberálně buržoazních stran byly zčásti uveřejněny téměř oficiálně (platforma muslimské skupiny), zčásti jsou zcela přesně známy z „velkého“ politického tisku (platformy progresistů a kadetů). *Podstatu* všech těchto programů a platforem jedinečně vyjádřil kadet Gredeskul, když se prořekl ve svých výročích citovaných listem Reč^[31], odkud se pak dostaly do marxistického tisku.

„Veřejné *popření potřeby* nové revoluce v Rusku“ — tak sám pan Gredeskul formuloval své názory (srov. *Social-demokrat* č. 27, s. 3^[109]) a týž pán postavil proti revolucionářům *skutečnou* platformu liberalismu (s kadety v čele): „Je zapotřebí *jen* pokojné, vytrvalé a cílevědomé *konstituční* činnosti.“

Podtrhujeme slova: skutečná platforma, protože i v Rusku tak jako ve všech buržoazních zemích je většina volebních platforem *jen pro efekt*.

Podstata věci je však právě v tom, co přiznal (ve vzácném záchvatu pravdomluvnosti) pan Gredeskul. Liberálně monarchistická buržoazie je *proti* nové revoluci a obhajuje *jen* konstituční reformy.

Sociální demokracie důsledně, buržoazní demokracie (narodnici) váhavě hájí „potřebu“ nové revoluce a propagují revoluci. Rozmach *masového* boje započal. Revoluční

sociální demokraté se ho snaží rozšířit a upevnit a pomáhají mu, aby se rozvinul ještě více, až do stadia *revoluce*. Pro reformisty je naproti tomu tento rozmach pouhým „oživením“ a jejich politika je politikou směřující k dosažení konstitučních ústupků, konstitučních reforem. Buržoazie a proletariát tedy vstoupili i v této „etapě“ dějin Ruska do boje za vliv na „lid“, na masy. Nikdo nemůže předpovědět, jaký bude výsledek tohoto boje, ale nikdo také nemůže mít pochyby o tom, jaké místo má zaujmout v *tomto* boji SDDSR.

Tak a jedině tak lze přistupovat k hodnocení volební platformy *strany*^[83] — i té volební platformy, kterou v těchto dnech uveřejnil organizační výbor^[58] zvolený na likvidátorské konferenci.

Volební platforma strany, kterou vydal ústřední výbor po lednové konferenci, byla vypracována *před* dubnovými a květnovými událostmi. Tyto události *potvrdily* její správnost. Celá platforma je prostoupena jedinou myšlenkou: kritikou konstitučních reforem v *dnešním* Rusku jakožto beznadějných a utopických a propagandou revoluce. Hesla platformy jsou volena *přesně* tak, aby co nejjasněji vyjádřila revoluční úkoly a zcela vyloučila možnost zaměňovat je s planými sliby konstitučních reforem. Platforma strany představuje přímou *výzvu* revolučního sociálního demokrata ke *statisticům* účastníků politických stávek, k předním bojovníkům miliónové mužické armády, kterým *vysvětluje* úkoly povstání. Revoluční strana si ani nemůže přát lepší prověrku své platformy, její lepší potvrzení životem, než jakým byl tento přímý ohlas na ni v podobě květnových stávek a pokusů o vojenská povstání v červnu a červenci.

Podívejte se na platformu likvidátorů. Její likvidátorská podstata je dovedně zakamuflována revolučními frázemi Trockého. Naivní a zcela nezkušené lidi může někdy tato kamufláž zaslepit a může se jim dokonce jevit jako „smíření“ likvidátorů se stranou. Ale trocha pozornosti tento sebeklam rychle roztptělí.

Platforma likvidátorů byla napsána *po* květnových stávkách a letních pokusech o povstání. Takže hledáme-li věcnou a reálnou odpověď na otázku, co je podstatou této platformy, ptáme se především: *Jak* se v ní hodnotí tyto stávky a tyto pokusy?

„Hospodářský rozmach... růstem svého stávkového hnutí ohlásil proletariát blížící se nástup nového společenského rozmachu... mohutné dubnové hnutí proletariátu s požadavkem svobody spolčování“ — to je *všechno*, co ve své platformě říkají likvidátoři o dubnových a květnových stávkách.

Ale to přece není pravda! To je do nebe volající překrucování věci! Tady je vynecháno to *hlavní*, totiž *revoluční* charakter politické stávky, která *vůbec není* zaměřena na vybojování jedné z konstitučních reforem, ale na *svržení* vlády, tj. na revoluci.

Jak se mohlo stát, že v ilegální revoluční proklamaci, plné „rudých“ frází, se říká taková lež? *Muselo* se to stát, protože *tak to vidí* liberálové a likvidátoři. Vidí ve stávkách to, co v nich vidět chtějí — boj za konstituční reformy. Nevidí to, co vidět nechtějí, tj. revoluční rozmach. Za reformu my liberálové chceme bojovat, za revoluci ne — taková je skutečná pravda o třídním stanovisku, které našlo svůj výraz ve *lži* likvidátorů.

O pokusech zorganizovat povstání se dočítáme: „...vojáky v kasárnách dohánějí násilím, ponižováním a hladem *k výbuchům zoufalého protestu* a pak je uklidňují olovem a oprátkou“ atd...

Tak vypadá liberální hodnocení. My revoluční sociální demokraté vidíme v pokusech o povstání *začátek povstání mas*, začátek neúspěšný, předčasný, nesprávný, ale víme, že *masy se učí* úspěšnému povstání jedině zkušenostmi z povstání neúspěšných — podobně jako se dělníci v Rusku na mnoha neúspěšných a někdy mimořádně nepodařených politických stávkách v letech 1901—1904 naučili úspěšně stávce z října roku 1905. Dělníci a rolníci nejvíc ubití

kasárenským drilem *se začali* zvedat k povstání, říkáme my. Z toho plyne jasný a přímý závěr: musí se jim *vyšvělit*, jak a ve jménu čeho se má připravovat *úspěšné* povstání.

Liberálové usuzují jinak. Říkají: Vojáky „dohánějí“ k „výbuchům *zoufalého* protestu“. Pro liberála není voják, který povstal, subjektem revoluce, není přední hlídkou mas zvedajících se k povstání, ale *objektem* vládní zvůle („dohánějí k zoufalství“), sloužícím k demonstrování této zvůle.

Jen se podívejte, jak špatná je naše vláda, když *dohání* vojáky k *zoufalství* a pak je uklidňuje olovem, říká liberál (závěr: To kdybychom byli u moci my liberálové, žádná vojenská povstání by u nás nebyla.).

Jen se podívejte, jak dozrává revoluční energie hluboko v nejširších masách — říká sociální demokrat — když i vojáci a námořníci, ubití kasárenským drilem, se začínají zvedat k povstání a nezdařeným povstáním se učí povstání úspěšnému.

Jak vidíte, likvidátoři „*vyložili*“ (ve významu, který má toto slovo v senátě) jarní a letní revoluční rozmach v Rusku.

A hned potom „*vykládají*“ program naší strany.

V programu SDDSR^[199] se praví:

„SDDSR si vytyčuje jako svůj *nejbližší* politický úkol svržení carské vlády a její nahrazení demokratickou republikou, jejíž ústava *by zaručila*: 1. svrchovanost lidu...“ atd. — následuje výčet „svobod“ a „práv“⁹¹.

Zdálo by se, že to musí každý pochopit. „Nejbližším“ úkolem je svrhnout carskou vládu a nahradit ji republikou, která *zaručuje* svobody.

Likvidátoři to všechno změnili.

„Sociální demokracie“ — čteme v jejich platformě — „volá lid do boje za demokratickou republiku...“

Ve snaze o dosažení tohoto cíle, kterého může lid dosáhnout *jedině jako výsledku revoluce*, sociální demokracie v *nynější volební kampani*“ (hledme!) „*vyzývá* pracující masy, aby jednotně usilovaly o tyto *aktuální* požadavky: 1. všeobecné atd. volební právo... *ve volbách do Státní dumy*“ atd.

Eserský likvidátor pan Pešechonov psal na podzim 1906^[175], když zakládal „veřejnou stranu“ (a už ji málem založil..., jenže mu v tom zabránila policie a posadila ho do chládku!), že republika je „perspektiva ztrácející se v dálí“, že „otázka republiky vyžaduje krajní obezřetnost“, že *aktuálními* požadavky jsou teď — reformy.

Jenže eserský likvidátor byl naivní, prostoduchý, nemotorný a mluvil bez ubrousku. Počínají si snad takto „evropšti“ oportunisté? Kdepak, ti jsou mazanější, šikovnější a diplomatictější...

Nezřikají se hesla republiky — taková pomluva! Jen toto heslo patřičně „vykládají“, přičemž se řídí úvahami srozumitelnými kdejakému měšťákovi. Zda k revoluci dojde, nebo nedojde, to je ještě otázka, říká šosák prostými slovy a Trockij to učeně opakuje v časopisu Naša zarja (č. 5, s. 21^[277]). Republika „*jedine*“ jako výsledek revoluce, ale v „nynější volební kampani“ jsou „*aktuální*“ konstituční reformy!

Všechno jim to tak krásně vychází: republika je uznána — a zároveň odsunuta do vzdálené budoucnosti. Revolučních slov se napovídalo habaděj, ale ve skutečnosti v „nynější volební kampani“ (celá platforma je psána pouze pro *nynější kampaň!*) jsou jako „*aktuální*“ vyzdviženy požadavky reformem.

Ano, ano, na likvidátorské konferenci zasedali velcí „mistři diplomacie“... Jenže prachmizerní mistři! I když třeba kroužkařské diplomaty uvedou v nadšení, i když třeba prostáčka „smířlivce“ zmatou, marxistu nedoběhnou.

Měšťák se spokojí s nespornou, svatou a *jalovou* pravdou, že se nedá předem vědět, zda k revoluci dojde, nebo nedojde. Marxista se s tím nespokojí a řekne: naše propaganda a propaganda všech sociálně demokratických dělníků je *jedním z činitelů*, které rozhodnou, zda k revoluci dojde, nebo nedojde. Statisíce účastníků politických stávek, nejuvědomělejší příslušníci různých vojenských jednotek se nás, naší strany ptají, na co se mají orientovat, ve jménu

čeho mají jít do povstání, čeho se mají domáhat, zda stupňovat započatý rozmach dál až k revoluci, nebo se zaměřit na boj za reformy?

Revoluční sociální demokracie odpověděla na tyto otázky, které jsou o něco zajímavější a důležitější než měšťácko-trockistické „dloubání se v nose“: Dojde k revoluci, nebo nedojde, kdo ví?

Naše odpověď zní: Kritizovat utopičnost konstitučních reforem, vysvětlovat, jak klamné jsou naděje v ně vkládané, všestranně a všemožně napomáhat *revolučnímu* rozmachu a využívat *k tomu* volební kampaně. Zda k revoluci dojde, nebo nedojde, to nezávisí *jen* na nás. Ale *my svou práci uděláme*, a ta nikdy nepřijde nazmar. Zaseje hluboko mezi masy semena demokracie a proletářské samostatnosti a z těchto semen *určitě* vzejde ať už zítra demokratická revoluce, nebo pozítří socialistická revoluce.

Zato *ti*, kdo *v masách* šíří svůj podlý, intelektuálský, bundovsko-trockistický skepticismus — „dojde k revoluci, nebo nedojde, to není známo, ale teď jsou *na řadě* reformy“ —, *ti už dnes* masy demoralizují, rozšiřují mezi nimi liberální utopie.

Místo aby do celé volební kampaně *unesli* ducha této, dané, reálné, „*skutečné*“ politické situace, kdy půl miliónu dělníků jde do revolučních stávek, kdy nejuvědomělejší vojáci mužické armády střílejí do šlechtických důstojníků, místo toho od svých údajně „evropských“ (ti naši likvidátoři, to jsou přece takoví Evropané, že jim není rovno!) „parlamentních“ úvah tuto reálnou situaci (v které je velmi málo „evropského“ a velmi mnoho „čínského“, *o jest* demokraticky revolučního) *odsunou*, odbudou ji několika nezávaznými frázemi a za tu *nynější* volební kampaň vyhláší kampaň reformistickou!

Sociálně demokratická strana potřebuje platformu k volbám do IV. dумы proto, aby mohla *jednak* vzhledem k volbám, *jednak* u příležitosti voleb *a rovněž* v diskusích kolem voleb znovu vysvětlovat masám, jak *potřebná, naléhavá a nevyhnutelná* je revoluce.

Kdežto likvidátoři potřebují platformu „*pro*“ volby, tj. proto, aby mohli úvahy o revoluci zdvořile odsunout jako jednu z neurčitých možností a za „*nynější*“ volební kampaň prohlásit kampaň vedenou za celou řadu konstitučních reforem.

Sociálně demokratická strana chce využít voleb k tomu, aby znovu a znovu vštěpovala masám myšlenku, že revoluce je nutná a že revoluční rozmach už začal. Proto sociálně demokratická strana říká ve své platformě voličům *do IV. dумы* stručně a jasně: *žádné* konstituční reformy, ale republika, *žádný* reformismus, ale revoluce.

Likvidátoři využívají voleb do IV. dумы k tomu, aby hlásali konstituční reformy a *oslabovali* myšlenku revoluce. *Právě proto* jsou povstání v armádě vydávána za „výbuchy zoufalého protestu“, k nimž byli vojáci „dohnáni“, a ne za *začátek* masového povstání, které se bude rozrůstat nebo opadat mimo jiné i v závislosti na tom, zda ho ihned a ze všech sil, se vši energií a s veškerým nadšením začnou podporovat *všichni* sociálně demokratičtí dělníci v Rusku.

Proto byly květnové stávky „vykládány“ tak, že z revolučních se staly reformistické.

Proto byl „vykládán“ program strany a místo „nejbližšího“ úkolu vytvořit republiku, která by *zaručovala* svobody, bylo předepisováno, aby se v „nynější volební kampani“ považovaly za *aktuální* — a to pro IV. dumu, bez legrace! — požadavky rozličných svobod.

Kolik staročínského je v životě Ruska! Kolik staročínského je v našem carismu a kolik je ho v našich likvidátorech, kteří by chtěli zavést „ceremoniál“ parlamentního boje a reformismu do situace, kdy jsou Puriškevičové a Treščenkovové nahoře a revoluční pokusy mas dole! Kolik staročínského je v této křechovité snaze intelektuálů obhájit se před Chvostovy a Makarovy předložením doporučujícího dopisu od MacDonalda a Jaurèse, od Bissolatiho a Bernsteina, od Kolba a Franka!..

Diplomatické „smířování“ likvidátorských názorů se

stranickými, jaké předváděl Trockij na likvidátorské konferenci, ve skutečnosti vůbec nic „nesmiřuje“. Neodstraňuje nejzávažnější politický fakt, který určuje celou sociálně politickou situaci dnešního Ruska. Je jím boj mezi reformistickou a revoluční sociálně demokratickou platformou, jsou jím vystoupení buržoazie, reprezentované vůdci její liberální strany, proti potřebě nové revoluce v Rusku a pro cestu výlučně konstituční „činnosti“ — a na-proti tomu vystoupení statisíců proletářů v revolučních stávkách, které volají masy do skutečného boje za svobodu.

Vysekne-li se jedna poklona reformistům a druhá revoluční sociální demokracii, neznamená to ještě, že se tento objektivní politický fakt odstraní, ani to neznamená, že se jeho síla a závažnost třeba jen poněkud oslabí. Dobré úmysly urovnat názorové neshody vyvolané tímto faktem — dokonce i když jsou to úmysly opravdu „dobré“ a upřímné — nemohou nic změnit na nesmiřitelně nepřátelských politických tendencích, vyvolaných kontrarevoluční situací.

Proletariát povstal pod svým revolučním sociálně demokratickým praporem a v předvečer voleb do IV., černé dumy jej neskloní před liberály, nesvine ho kvůli reformistům, nepřistoupí na to, aby jeho platforma byla otupena nebo oslabena kvůli nějakým úvahám kroužkařské diplomacie.

Platforma revoluční sociální demokracie proti platformě reformismu — v tomto znamení proběhly květnové stávky, v tomto znamení přistupuje SDDSR i k volbám do statkářsko-popské dumy, v tomto znamení bude probíhat veškerá činnost strany v této dumě i mezi širokými vrstvami lidu.

ILEGÁLNÍ STRANA A LEGÁLNÍ ČINNOST

Otázka ilegální strany a legální činnosti sociálních demokratů v Rusku je jednou z hlavních otázek strany; v *celém* porevolučním období je středem zájmu SDDSR a vyvolala velmi urputný vnitřní boj v jejích řadách.

Kolem této otázky se především rozpoutal boj likvidátorů s antilikvidátory a urputnost jejich boje se dá dostatečně vysvětlit tím, že jeho *podstatou* bylo, zda má, nebo nemá existovat naše stará, ilegální strana. Konference SDDSR z prosince 1908⁹² likvidátorství rozhodně odsoudila^[213] a ve zvláštní rezoluci^[161] jasně vyslovila názor strany na organizační otázku: Stranu tvoří ilegální sociálně demokratické buňky, které si musí vytvářet „opěrné body pro práci mezi masami“ ve formě co nejšířší a nejrozvětvenější sítě různých legálních dělnických spolků.

Jak usnesení plenárního zasedání ÚV^[207] z ledna 1910⁹³, tak lednová celoruská konference z roku 1912^[95] tento názor strany plně potvrdily. To, že je to názor vyhraněný a pevný, dosvědčuje snad nejnázorněji poslední číslo Dněvníku⁹⁴ soudruha Plechanova (č. 16 — duben 1912^[181]). „Nejnázorněji“ říkáme proto, že právě Plechanov tehdy zaujal neutrální stanovisko (v otázce významu lednové konference). A z tohoto svého neutrálního stanoviska naprosto uznal názor strany, když prohlásil, že takzvané iniciativní skupiny, které se odštěpily od stranické organizace nebo z ní odešly nebo vznikly mimo ni, nelze považovat za stranické, pokud se na tom zvláště neusnese sjezd nebo konference ilegálních buněk. V zásadě to je anarchismus a z hlediska praxe podpora a legalizace likvidátorství,

když se ponechává na „iniciativních skupinách“, aby *samy* rozhodovaly o své příslušnosti ke straně, napsal soudruh Plechanov.

Zdálo by se, že tímto výkladem neutrálního Plechanova by se měla otázka, o které se strana při tak mnoha příležitostech naprosto jasně vyjádřila, považovat za vyřízenou. Jenže rezoluce poslední likvidátorské konference^[153] nás nutí, abychom se k ní znovu vrátili vzhledem k tomu, že dochází k novým pokusům zamotat rozmotané a zatemnit vyjasněné. Něvskij golos (č. 9)^[178] s nejuživějšími nadávkami na adresu antilikvidátorů prohlásil, že nová konference není likvidátorská. A přitom její rezoluce o jedné z nejdůležitějších otázek, o ilegální straně a legální činnosti, zcela jasně dokazuje, že konference je skrz naskrz likvidátorská.

Bude proto zapotřebí tuto rezoluci podrobně rozebrat a ocitovat ji v plném znění.

I

Rezoluce likvidátorské konference má název O organizačních *formách výstavby* strany, ale ve skutečnosti už její první bod dokazuje, že nejde o „formy“ výstavby, ale o to, *jaká* strana se má „budovat“, zda stará, nebo nová. Tento první bod zní:

„Konference projednala otázku forem a metod výstavby strany a dospěla k tomuto závěru:

1. Přeměnu sociální demokracie v samosprávnou organizaci sociálně demokratického proletariátu lze provést jedině tehdy, bude-li se sociálně demokratická organizace formovat v procesu zapojování dělnických mas do veřejného společenskopolitického života ve všech jeho projevech.“

Prvním slovem rezoluce o *výstavbě strany* je tedy kategorické konstatování, že je nutné sociální demokracii *přeměnit*. To je přinejmenším podivné. Každý člen strany má samozřejmě právo domáhat se její „přeměny“, ale vždyť už se

čtyři roky *vědomě* přeme, zda uznat, nebo neuznat *starou* stranu. To přece ví každý!

V rezoluci strany (z prosince 1908) se mluví naprosto jasně o odsouzení likvidátorů, kteří chtějí starou stranu „nahradit“ novou. Plechanov se v dubnu 1912 ptá obhájců „iniciativních skupin“, které svolávaly (a svolaly) likvidátorskou konferenci, a ptá se jich bez okolků: „Existuje naše stará strana, nebo ne?“ (Dněvník social-demokrata, č. 16, duben 1912, s. 8).

Tato otázka se nedá obejít. Jsou za ní čtyři roky bojů. V ní se projevuje celé ostří takzvané stranické „krize“.

Když nám na *takovouto* otázku odpovídají, že „*přeměnu* sociální demokracie... lze provést jedině tehdy...“, vidíme hned, že to není odpověď, ale pouhá vytáčka.

O přeměně *strany* mohou mluvit členové *staré* strany. *Obcházíte-li* otázku, zda existuje stará strana, a rovnou dekretujete (za účasti *nestraničských* „iniciativních skupin“) „*přeměnu*“, pak jen plně potvrzujete, pánové, že zastáváte likvidátorské stanovisko! Tato okolnost je ještě zřejmější, když rezoluce — po naprosto bezobsažných, řečnických frázích o „samosprávné organizaci sociálně demokratického proletariátu“ — v podstatě omezuje celou záležitost na to, že „*přeměnu*“ *lze* provést *jedině* tehdy, bude-li se sociálně demokratická organizace formovat...“ (ponecháváme stranou směšnou, nabubřelou a hloupou frazeologii) „...v procesu zapojování dělnických mas do *veřejného společenskopolitického života*“!!

Co to znamená? Označují snad autoři této podivné rezoluce stávky a demonstrace za „zapojování mas do veřejného“ atd. života? Logicky z toho vyplývá, že *ano!* V tom případě je rezoluce holý nesmysl, jelikož každý velmi dobře ví, že „organizace *se formuje*“ i mimo stávky a demonstrace. Organizace, velemoudří pánové, existuje stále, kdežto masy vystupují *veřejně* jen čas od času.

Páni likvidátoři rozumějí „veřejným společenskopolitickým životem“ (to si tak někdo vybere takovýhle byro-

kraticky liberální styl — zrovna jako z listu Russkije vědomosti před třiceti lety!) *legální* formy dělnického hnutí, ale vůbec ne stávky, demonstrace apod. Výborně. I v tom případě je rezoluce nesmysl, protože organizace se ani zdaleka „neformuje“ a nezformovala „jedině“ v procesu zapojování mas do *legálního* hnutí. Organizace u nás *existuje* na mnoha místech, kde *žádné* formy *legálního* hnutí nejsou povoleny.

Takže hlavní bod rezoluce (organizace se formuje „*jedině tehdy*“ ...) není k ničemu. Je to dokonalá motanice.

Ovšem v této motanici je jasně vidět likvidátorský obsah. Přeměna je možná *jedině* v procesu zapojování mas do *legálního* hnutí — to je pravý smysl celé hatmatilky prvního bodu. A to je právě čiročiré likvidátorství.

Po čtyři roky strana říkala: Naše organizace se skládá z ilegálních buněk, které jsou obklopeny co možná nejrozvětvenější sítí *legálních* spolků.

Likvidátoři po čtyři roky popírají, že jsou likvidátory, a po čtyři roky melou pořád dokola: přeměnu *lze* provést *jedině* v procesu zapojování mas do *legálního* hnutí. Otázka, z čeho *se skládá* naše strana, *jaká* je tato *stará* strana, se obchází, a obchází se přesně tak, jak to potřebují legalisté. Celá diskuse připomíná písničku „pes jitričku sežral“; Plechanov se v dubnu 1912 ptá — existuje naše stará strana, nebo ne? Likvidátorská konference odpovídá: „Přeměnu *lze* provést *jedině* v procesu zapojování mas do *legálního* hnutí!“

To je odpověď legalistů, kteří se od strany odtrhli, kteří byli ještě včera silní a na stranu dotírali, kdežto dnes (když byli poraženi) jsou najednou bojácní a brání se krasořečením.

I I

Druhý bod rezoluce zní:

„2. Vzhledem k tomu, že se ve srovnání s předrevolučním obdobím

změnily společenskopolitické podmínky, musí se existující i nově vznikající ilegální stranické organizace přizpůsobovat novým formám a metodám veřejného dělnického hnutí.“

Zase ta zajímavá logika. Ze *změny* společenských podmínek vyplývá pouze *změna* organizační formy, ale k čemu má tato změna *směřovat*, to se v rezoluci nijak nezdůvodňuje.

Proč se rezoluce odvolává na „změnu společenskopolitických podmínek“? Zřejmě proto, aby dokázala, zdůvodnila a odvodila svůj praktický závěr, že ilegální organizace se musí přizpůsobovat legálnímu hnutí. Ale z daného předpokladu tento závěr vůbec nevyplývá. Zrovna tak oprávněný by byl závěr — „vzhledem k tomu, že se změnilly podmínky“, musí se legální hnutí přizpůsobovat ilegálnímu.

Jak dospěli likvidátoři k této motanici?

Tak, že se bojí říct pravdu a snaží se sedět na dvou židlích.

A pravda je taková, že likvidátoři zastávají stanovisko *likvidátorského* hodnocení „současné situace“ (jak je podal Levickij, Larin, Ježov aj.), neboť výklad toho, *jak* „se změnilly společenskopolitické podmínky“, je právě hodnocením situace.

Jenže oni se bojí vyslovit toto hodnocení přímo. Dokonce se ani neodvážili tuto otázku na konferenci zařadit. Konference jen mlčky, tajně propašovávala názor, že nastaly (*jakési*) změny, které vyžadují, aby se ilegální „přizpůsoboval“ legálnímu.

To je názor, který se nijak neliší od názoru kadetů, jak na to už nejednou poukazoval sociálně demokratický stranický tisk. Kadeti plně uznávají, že jejich strana „jako celek je nucena zůstat ilegální“ (viz třetí bod likvidátorské rezoluce) a že vzhledem ke změněným podmínkám se ilegální strana musí přizpůsobovat legálnímu hnutí. Kadetům to stačí. Pro ně je zákaz jejich strany, její nucená ilegalita něčím náhodným, „nenormálním“, přežitkem, kdežto to hlavní, podstatné a základní je jejich legální činnost. Tento jejich názor vyplývá *logicky* z „hodnocení situace“,

jak je vyslovil pan Gredeskul^[31]: novou revoluci nepotřebujeme, potřebujeme jen „konstituční činnost“.

Nelegálnost kadetské strany je náhodná, je to výjimka v celkovém systému „konstituční činnosti“. Z toho logicky vyplývá, že ilegální organizace se musí „přizpůsobovat legálnímu hnutí“. A u kadetů tomu také tak je.

Sociálně demokratická strana se však na to dívá jinak. Hlavní závěr z našeho, stranického hodnocení situace je, že *revoluce je nutná a že se blíží*. Změnily se *formy* vývoje, který vede k revoluci, ale *staré úkoly* revoluce zůstaly. A z toho plyne závěr: měnit se musí organizační formy, formy „buněk“ musí být pružné, často se budou rozšiřovat tak, že se nebudou zvětšovat buňky samy, ale **jejich** legální „periférie“ atd. To všechno už bylo mnohokrát řečeno v rezolucích strany.

Avšak tato změna *forem* ilegální organizace se zdaleka nekryje s heslem „přizpůsobovat“ ji legálnímu hnutí. To je něco docela jiného! Legální organizace jsou *opěrné body* pro rozšiřování idejí *ilegálních buněk* mezi masami. To znamená, že měníme formu působení, aby toto působení tak jako dříve probíhalo po *ilegální* linii.

Pokud jde o *formu* organizací, ilegální se „přizpůsobuje“ legálnímu. Avšak pokud jde o *obsah* práce naší strany, legální činnost se „*přizpůsobuje*“ ilegálním idejím. (Z toho mimochodem pramení veškerý boj „revolučního menševismu“ proti likvidátorům.)

Posuďte tedy, jak hlubokomyslní mudrci jsou naši likvidátoři, když *první* tezi (o formě činnosti) přijali, a na druhou (o *obsahu* činnosti) zapomněli!! A uvedli svou kadet-skou moudrost úvahou o organizačních formách *výstavby* strany, takže jejich úvaha nakonec vyzněla takto:

„Stranu je třeba budovat tak, aby se zapojováním mas do legálního hnutí přeměňovala a aby se ilegální organizace tomuto hnutí přizpůsobovala.“

Je jen otázka, jestli se tohle podobá odpovědi strany (budovat stranu znamená upevňovat a rozmnožovat

ilegální buňky a obklopovat je sítí legálních opěrných bodů).

Anebo se to podobá legalizaci zadních dvířek pro likvidátory, protože je to opakování myšlenek kadetů a lidových socialistů?⁹⁵ Když lidový socialista pan Pešechonov v srpnu 1906^[175] zakládal „veřejnou stranu“, zastával *přesně* tyto názory; viz *Ruskoje bogatstvo*⁹⁶, 1906, č. 8 a *Proletarij*⁹⁷ č. 4, článek *Eserští menševici**^[108].

I I I

Třetí bod rezoluce praví:

„3. Sociálně demokratická strana musí už nyní, kdy její organizace jako celek je nucena zůstat v ilegalitě, usilovat o veřejnou činnost na jednotlivých úsecích své stranické práce a o vytvoření příslušných institucí.“

Řekli jsme už, že je to naprosto přesný, do písmene věrný obraz *kadetské* strany. Jen slova „sociálně demokratická“ jsou zde jaksi navíc.

U kadetů byla skutečně jejich strana „jako celek“ „nucena“ zůstat ilegální, oni skutečně „už“ dnes (kdy máme chválabohu ústavu...) usilují o veřejnou činnost na jednotlivých úsecích své stranické práce.

Nevyslovený předpoklad, který plyne z každé řádky této likvidátorské rezoluce, tkví právě v tom, že se „konstituční činnost“ uznává za jedinou, nebo přinejmenším hlavní, trvalou a základní.

A to je zásadně nesprávné. To jsou právě názory liberální dělnické politiky.

Sociálně demokratická strana je ilegální nejen „jako celek“, nejen jako každá buňka, ale i — *což je nejpodstatnější* — celou náplní své činnosti propagující a připravující revoluci. Proto ani ta *nejveřejnější* činnost té nejveřejnější buňky

* Viz Sebrané spisy 13, Praha 1983, s. 416—426. *Red.*

sociálně demokratické strany *nemůže* být považována za „veřejnou stranickou činnost“.

Například v letech 1907—1912 byla „nejveřejnější“ buňkou SDDSR sociálně demokratická frakce v dumě. Mohla mluvit ze všech „nejveřejněji“. Ona *jediná* byla legální a mohla mluvit legálně *o velmi mnoha věcech*.

Ale ne o všem! A nejen všeobecně „ne o všem“, ale zejména pokud šlo o její vlastní stranu, o její stranickou činnost „ne o všem“, ba ani ne o tom hlavním. Proto *dokonce ani* ve vztahu k sociálně demokratické frakci v dumě nemůžeme s třetím bodem likvidátorské rezoluce souhlasit. O ostatních „jednotlivých úsecích“ stranické práce ani nemluvíme.

Likvidátoři jsou stoupenci „veřejné“, legální strany. Dnes se bojí (dělníci je přinutili, aby se báli, Trockij jim radí, aby se báli) říkat to přímo. Začali říkat *totéž*, jenže *trošku zaobaleněji*. Nemluví o legalizaci strany. Hlásají, že strana se má legalizovat *po částech*.

„Iniciativní skupiny“ odštěpených legalistů jsou proti-stranické, řekl likvidátorům v dubnu 1912 neutrální Plechanov^[181]. „Iniciativní skupiny“ odštěpených legalistů — to jsou právě jednotlivé úseky veřejné „stranické práce“, odpovídá likvidátorská konference; to je právě ono „veřejné hnutí“, *jemuž* se má ilegální strana „přizpůsobovat“; to je právě onen „veřejný život“; „zapojení“ do něj je pak měřítkem a zárukou nutné „přeměny“ strany.

Jaké prostáčky museli likvidátoři najít, je-li pravda to, co říkají, že totiž tyto názory schválili „antikvidátoři“, které přivezl Trockij!

I V

Poslední bod rezoluce:

„4. Jelikož sociálně demokratická organizace nemá v důsledku své ilegální existence možnost zapojit do svých řad široké vrstvy dělnictva, které jsou pod jejím vlivem, musí se spojovat s politicky aktivními

vrstvami proletariátu a jejich prostřednictvím i s masami, a to tak, že bude zakládat různé více či méně zformované legální nebo ilegální politické organizace a nejrůznější legální krycí organizace (volební výbory, politické spolky, utvořené podle zákona ze 4. března, municipální společnosti, sdružení pro boj proti drahotě apod.) a rovněž že bude koordinovat své akce s nepolitickými dělnickými organizacemi.“

I tady se nespornými argumenty o legálních krycích organizacích *zakrývají* názory nejen sporné, ale vyložené likvidátorské.

Zakládání *legálních politických organizací* — to je právě to, co propagoval Levickij a N. R—kov, to je právě ona legalizace strany po částech.

Už přes rok říkáme likvidátorům: Dosti slov, tak tedy zakládejte své „legální *politické* spolky“ typu „spolku pro ochranu zájmů dělnické třídy“ apod. Nechte už řečí a dejte se do práce!

Jenže oni se do práce dát nemohou, protože v *dnešním* Rusku se liberální utopie uskutečnit nedá. Mohou jen takto skrytě *hájit* své „iniciativní skupiny“, zaměstnávající se užitečnými debatami a vzájemným povzbuzováním, návrhy a úvahami o „legálních politických organizacích“.

Obhajují své „iniciativní skupiny“ tím, že v rezoluci oficiálně prohlašují, že ilegální organizace se *musí* „spojovat s *politicky aktivními* vrstvami proletariátu a jejich prostřednictvím s masami“!!! Takže ti „politicky aktivní“ jsou zrovna *mimo* buňky! Není tohle pouhé omílání známých frází a halasných řečí o tom, že všechno aktivní z „umrtvené strany“ *přeběhlo* k „iniciativním skupinám“?

Co Naša zarja a Dělo žizni⁹⁸ říkaly přímo, když *spílaly* ilegální straně, to říká Trockij s likvidátory vyloučenými ze strany poněkud „jemněji“: právě mimo úzký rámec ilegální strany je prý to „*nejaktivnější*“ a s tím se musíme „spojovat“. My, odštěpení likvidátoři, jsme aktivní složka; naším prostřednictvím se musí „strana“ spojovat s masami.

Strana řekla naprosto jasně: Při řízení hospodářského boje musí sociálně demokratické stranické buňky spolupra-

covat s odborovými organizacemi, se sociálně demokratickými buňkami v těchto organizacích, s jednotlivými činiteli odborového hnutí. Čili v kampani k volbám do dumy je třeba, aby odbory šly se stranou. To je jasné, přesné a srozumitelné. *Místo* toho mluví likvidátoři mlhavě o „koordinování“ práce strany vůbec s „nepolitickými“, tj. nestranickými organizacemi.

P. B. Axelrod vnukl Trockému likvidátorské názory. Trockij poradil Axelrodovi po jeho trpkých nezdarech v časopisu *Naša zarja*, aby tyto názory zaobalil do matoucích frází.

Tahle povedená společnost nikoho neoklame. Likvidátorská konference naučila dělníky ostražitěji zkoumat smysl vyhýbavých frází. Kromě tohoto trpkého, nezajímavého, ale v buržoazní společnosti neužitečného „ponaučení“ nepřinesla tato konference dělníkům nic.

S idejemi liberální dělnické politiky jsme se seznámili už v domáckém šatu Levického, ale není těžké je rozeznat i v parádním pestrém hávu Trockého.

Ideje strany o ilegální organizaci a její legální činnosti jsou v porovnání se všemi těmito pokryteckými maškaramami čím dál přesvědčivější.

Social-demokrat, č. 28/29
5. (18.) listopadu 1912

Podle listu Social-demokrat

SOCIÁLNÍ VÝZNAM SRBSKO - BULHARSKÝCH VÍTĚZSTVÍ

„Dobytí Makedonie Bulharskem a Srbskem znamená pro ni buržoazní revoluci, jakýsi rok 1789 nebo 1848,“ tato slova rakouského marxisty Otto Bauera^[299] rázem odhalují podstatu nynějších událostí na Balkáně.

Revoluce roku 1789 ve Francii, revoluce roku 1848 v Německu a v jiných zemích byla buržoazní revolucí, protože osvobození země od absolutismu a od statkářských, feudálních privilegií ve skutečnosti umožnilo svobodný rozvoj kapitálu. Rozumí se však samo sebou, že takovou revoluci vyžadovaly velmi naléhavě zájmy dělnické třídy a dokonce i „nestraničtí“, třídně neorganizovaní dělníci byli v roce 1789 a 1848 předními bojovníky francouzské a německé revoluce.

Makedonie je jako všechny balkánské země hospodářsky velmi zaostalá. Dodnes se tam ještě udržely mimořádně silné pozůstatky nevolnictví, středověké závislosti rolníků na feudálních statkářích. K takovým pozůstatkům patří rolnický obrok odváděný statkáři (v penězích nebo v naturáliích), dále podílný pacht (při podílném pachtu odvádí v Makedonii rolník statkáři obvykle třetinu úrody, tedy méně než v Rusku) apod.

Statkáři v Makedonii (takzvaní *spahiové*) jsou Turci a mohamedáni, kdežto rolníci jsou Slované a křesťané. Třídní protiklad se proto zostruje rozpory náboženskými a národnostními.

Vítězství Srbů a Bulharů tedy znamenají podlomení vlády feudalismu v Makedonii, vytvoření víceméně svo-

bodné třídy rolníků vlastních půdu a jsou zárukou všestranného společenského rozvoje balkánských zemí, který byl brzděn absolutismem a feudálními vztahy.

Buržoazní tisk, od listu Novoje vremja až po Reč, mluví o *národním* osvobození Balkánu, zatímco *ekonomické* osvobození ponechává stranou. Ale ve skutečnosti je ekonomické osvobození hlavní.

Úplné osvobození od statkářů a absolutismu by nutně přineslo i národní osvobození a naprosto svobodné sebeurčení národů. A naopak, budou-li národy i nadále utlačovány statkáři a balkánskými monarchiemi, pak nutně potrvá v té či oné míře i národnostní útlak.

Kdyby byla Makedonie osvobozena revolucí, to znamená bojem srbských, bulharských a *tureckých* rolníků proti statkářům *všech* národností (i proti statkářským balkánským vládám), stálo by osvobození balkánské národy jistě stokrát méně lidských životů než nynější válka. Osvobození by bylo dosaženo za nesrovnatelně nižší cenu a bylo by nesrovnatelně širší.

Vzniká tedy otázka, jaké historické příčiny způsobily, že se problém řeší válkou, a ne revolucí? Hlavní historickou příčinou je slabost, roztržštěnost, nevyspělost a zaostalost rolnických mas ve všech balkánských zemích a také skutečnost, že jen malý počet dělníků pochopil situaci a žádal balkánskou federativní (svazovou) republiku.

Z toho je vidět, jak zásadně se evropská buržoazie a evropští dělníci v názoru na balkánskou otázku liší. Buržoazie, dokonce i liberální, typu našich kadetů, vytrubuje o „národním“ osvobození Slovanů. Tím se úplně překrucuje smysl a historický význam událostí, které se nyní odehrávají na Balkáně, tím *se ztěžuje* skutečné osvobození balkánských národů. Tím *se podporuje* v té či oné míře zachování statkářských výsad, politického bezpráví a národnostního útlaku.

Naproti tomu jedině dělnická demokracie hájí skutečné a úplné osvobození balkánských národů. Jedině důsledné ekonomické a politické osvobození *rolníků* všech balkán-

ských národností může odstranit každou možnost jakéhokoli národnostního útlaku.

Pravda, č. 162
7. listopadu 1912
Podepsán T.

Podle textu Pravdy

Pokroková a civilizovaná Evropa se o obrozování Číny nezajímá. Čtyři sta miliónů zaostalých Asijců si vydobylo svobodu, probudilo se k politickému životu. *Čtvrtina* obyvatel zeměkoule se takříkajíc probrala z hlubokého spánku ke světlu, k činům a boji.

Civilizovaná Evropa o to nedbá. Ani Francouzská republika dodnes ještě Čínskou republiku oficiálně neuznala! Brzy o tom bude podána interpelace ve francouzské poslanecké sněmovně.

Čím si vysvětlit tuto lhostejnost Evropy? Tím, že všude na Západě vládne imperialistická buržoazie, ze tří čtvrtin už prohnílá, která je ochotna prodat kterémukoli dobrodruhu celou svou „civilizaci“ za „přísná“ opatření proti dělníkům nebo za pět kopějek zisku z rublu. Na Čínu pohlíží tato buržoazie *jen* jako na kus kořisti, o kterou se patrně teď — když Rusko uchopilo Mongolsko do svého „něžného objetí“ — porvou Japonci, Angličané, Němci atd.

Ale obrozování Číny přesto pokračuje. V současné době začínají volby do parlamentu — do *prvního* parlamentu bývalé despotie. Dolní sněmovna bude mít 600 členů, „senát“ 274.

Volební právo *není* ani všeobecné, *ani* přímé. Volí jen osoby starší 21 let, které žijí nejméně dva roky v daném volebním obvodu a platí nejméně dva ruble přímých daní nebo mají majetek v hodnotě kolem pěti set rublů. Volí se nejprve volitelé, ti pak volí poslance.

Už z podoby volebního práva je patrné, že jde o blok

zámožného rolnictva s buržoazií, z něhož byl proletariát zcela vyloučen nebo je proti němu zcela bezmocný.

O tomtéž svědčí i charakter politických stran v Číně. Jsou tam tři hlavní strany:

1. Radikálně socialistická, která má ve skutečnosti se socialismem *právě tak málo* společného jako naši lidoví socialisté (a devět desetin socialistů-revolucionářů). Je to strana maloburžoazní *demokracie*. Její hlavní požadavky jsou: politické sjednocení Číny, „sociálně orientovaný“ rozvoj obchodu a průmyslu (což je právě tak mlhavá fráze jako „princip práce“ a „rovnost“ u našich narodníků a eserů) a zachování míru.

2. Druhá strana jsou liberálové. Uzavřeli blok s „radikálně socialistickou“ stranou a tvoří teď spolu s ní *Národní stranu**. Tato strana bude mít se vši pravděpodobností v prvním čínském parlamentě většinu. Vůdcem této strany je známý doktor Sunjatsen. Ten se teď zabývá hlavně vypracováváním plánu rozsáhlé železniční sítě (pro informaci ruských narodníků: Sunjatsen to dělá *proto*, aby se Čína „vyhnula“ kapitalistickému osudu!).

3. Třetí strana se jmenuje Svaz republikánů**, což je jeden z příkladů toho, jak klamné jsou firemní štíty v politice! Ve skutečnosti je to *konzervativní* strana, opírající se převážně o vysoké úřednictvo, statkáře a buržoazii *severní* Číny, tj. nejzaostalejší části země. Naproti tomu „národní“ strana je převážně stranou průmyslovějšího, vyspělejšího, rozvinutějšího *jihu* Číny.

Hlavní oporou „národní strany“ jsou široké rolnické vrstvy. Její vůdcové pocházejí z řad inteligence vychované v cizině.

Svobodu Číny vybojovala rolnická demokracie ve svazku s liberální buržoazií. Zda rolníci, které nevede strana proletariátu, dokážou udržet svou demokratickou pozici

* — Kuomintang. *Čes. red.*

** — v překladu též Republikánská strana. *Čes. red.*

*proti liberálům, kteří jen čekají na vhodnou chvíli, aby
přeběhli napravo, to ukáže blízká budoucnost.*

*Pravda, č. 163
8. listopadu 1912
Podepsán T.*

Podle textu Pravdy

V Ý S L E D K Y A V Ý Z N A M P R E Z I D E N T S K Ý C H V O L E B V A M E R I C E

Prezidentem Spojených států amerických byl zvolen „demokrat“ Wilson. Dostal přes šest miliónů hlasů, Roosevelt (nová Národní pokroková strana⁹⁹) dostal přes čtyři milióny, Taft (Republikánská strana¹⁰⁰) přes tři. Socialista Eugen Debs dostal 800 000 hlasů.

Mezinárodní význam amerických voleb není ani tak v tom, že značně vzrostl počet hlasů odevzdaných pro socialisty; význam těchto voleb je v tom, že ukázaly hlubokou *krizi buržoazních stran* a překvapivou intenzitu jejich rozkladu. A konečně i v tom, že se v nich tak jasně a zřetelně projevil *buržoazní reformismus* jako prostředek boje proti socialismu.

Ve *všech* buržoazních zemích se strany stojící na stanovisku kapitalismu, tj. buržoazní strany, zformovaly velmi dávno, a to tím pevněji, čím větší byla politická svoboda.

V Americe je svoboda nejúplnější. A *dvě* buržoazní strany se tu celých *padesát let* — po občanské válce za zrušení otroctví v letech 1860—1865¹⁰¹ — vyznačovaly pozoruhodnou pevností a silou. Strana bývalých otrokářů je takzvaná Demokratická strana¹⁰². Strana kapitalistů, která byla pro osvobození černochů, se vyvinula v Republikánskou stranu.

Po osvobození černochů se rozdíl mezi oběma stranami stále zmenšoval. Střetávaly se spolu hlavně v otázce vyšších nebo nižších celních poplatků. Pro lidové masy *neměl* tento boj žádný *zvláštní* význam. Lid byl obelháván a efektními a bezobsažnými *souboji* dvou buržoazních stran odváděn od svých nejvlastnějších zájmů.

Tento takzvaný systém dvou stran existující v Americe

a v Anglii byl jedním z nejučinnějších prostředků, jak zabránit vzniku samostatné dělnické, tj. skutečně socialistické strany.

A teď najednou v Americe, v zemi nejvyspělejšího kapitalismu, systém dvou stran utrpěl fiasko! Co způsobilo toto fiasko?

Síla dělnického hnutí, rozmáhající se socialismus.

Staré buržoazní strany („demokratická“ a „republikánská“) byly zahleděny do minulosti, do období osvobození černochoů. Nová buržoazní strana, „národní pokroková strana“, hledí do *budoucnosti*. Celý její program se točí kolem otázky bytí či nebytí kapitalismu, totiž kolem ochrany dělníků a kolem „trastů“, jak se v Americe nazývají svazy kapitalistů.

Staré strany zrodilo období, jehož úkolem bylo co nejrychleji rozvíjet kapitalismus. Boj stran se soustřeďoval na to, *jak* tento rozvoj co nejvíce urychlit a usnadnit.

Novou stranu zrodila dnešní doba, kdy jde o samu existenci kapitalismu. V nejsvobodnější a nejvyspělejší zemi, v Americe, přichází tato otázka na pořad dne v celé své jasnosti a šíři.

Celý program, veškerá agitace Roosevelta a „pokrokářů“ se točí kolem toho, jak *zachránit kapitalismus... buržoazními reformami*.

Buržoazní reformismus, který se ve staré Evropě projevuje jako plané žvásty liberálních profesorů, tento buržoazní reformismus se projevil ve svobodné americké republice rázem jako čtyřmilionová strana. Typicky po americku.

Zachráníme kapitalismus reformami, prohlašuje tato strana. Vytvoříme nejpokrokovější tovární zákonodárství. Zavedeme státní kontrolu nad *všemi* trasty (v Americe to znamená nad *celým* průmyslem!). Zavedeme nad nimi státní kontrolu, aby zmizela bída, aby všichni dostávali „slušnou“ mzdu. Zavedeme „sociální spravedlnost a spravedlnost v průmyslu“. Přisaháme a dušujeme se, že prove-

deme *všechny* reformy... jen *jednu* „reformu“ nechceme: *vy-
vlastnění kapitalistů!*

Celé národní bohatství Ameriky se dnes odhaduje na 120 miliard dolarů, tj. kolem 240 miliard rublů. Z nich *asi třetina*, kolem 80 miliard rublů, patří *dvěma* trastům, Rockefellerovu a Morganovu, anebo jim podléhá! Pouhých 40 000 rodin, které tyto dva trasty tvoří, vládne 80 miliónům námezdních otroků.

Dokud tito moderní otrokáři existují, jsou všechny „reformy“ pochopitelně jen a jen podvod. Roosevelta si *záměrně* najali prohnání miliardáři, aby tento podvod propagoval. Ze „státní kontroly“, kterou slibuje, se stane — zůstane-li kapitál kapitalistům — zbraň k odvrácení a potlačení stávek.

Jenže americký proletář se už probudil a stojí na stráži. Rooseveltovy úspěchy přijímá se sebevědomou ironií. Nachytl jste čtyři milióny lidí na své slibované reformy, milý šarlatáne Roosevelte? Výborně! Zítra se tyto čtyři milióny přesvědčí, že vaše sliby jsou podvod, a přitom tyto milióny jdou za vámi *jen* proto, že cítí, že postaru se žít *nedá*.

*Pravda, č. 164
9. listopadu 1912
Podepsán V. I.*

Podle textu Pravdy

К вопросу о тактике
пролетариата в Германии

Какие условия будут созданы для
того, чтобы пролетариат в Германии был
в состоянии бороться за власть?

Следовательно, это вопрос о тактике
пролетариата в Германии с точки зрения
теории и ее практического применения. Если
скажем, что наш путь к власти в Германии
пролетариат должен пройти, то мы должны
исходить из того, что в Германии не будет
такого, как в России, сильного влияния
буржуазии, которая будет бороться за
власть. В Германии буржуазия будет бороться
за власть с пролетариатом, а пролетариат
будет бороться за власть (с буржуазией и
с помещиками).

К этим основным вопросам относятся:

První strana Leninova rukopisu
K některým projevům dělnických poslanců z roku 1912

Zmenšeno

K N Ě K T E R Ý M P R O J E V Ů M D Ě L N I C K Ý C H P O S L A N C Ů¹⁰³

Které hlavní myšlenky by měl obsahovat *první* projev dělnického řečníka v dumě?

Dělníci budou přirozeně očekávat *první* projev s mimořádnou nedočkavostí a s mimořádnou pozorností. Právě od prvního projevu přirozeně očekávají hlavní a důkladný, souhrnný výklad názorů na otázky, které každého nejvíce vzrušují, které vystupují do popředí v politice země, a zejména v praxi dělnického hnutí (politického i *hospodářského*).

K těmto otázkám patří:

1. *Kontinuita* činnosti sociálně demokratické frakce ve IV. dumě. Kontinuitou je třeba rozumět udržení *nepřetržitě spojitosti* s předchozími sociálně demokratickými frakcemi ve všech dosavadních dumách, přičemž je třeba zvlášť vyzdvihnout souvislost se sociálně demokratickou frakcí v II. dumě vzhledem ke známému útoku, který proti ní podnikla kontrarevoluce.

Kontinuitu je důležité zdůraznit, protože na rozdíl od buržoazních stran vidí dělnická demokracie ve *své* činnosti v I., II., III. a IV. dumě určitý *celek a jednotu* a žádnými zvraty událostí (ani žádnými převraty, jako byl státní převrat z 3. června) se nedá odvést od svých úkolů, od sledování svých neměnných cílů.

2. Druhá teze, kterou dělnický poslanec musí pojmut do svého prvního projevu, je socialismus. Jde vlastně o dvě témata. První se týká toho, že sociální demokracie Ruska je jedním z oddílů mezinárodní armády socialistického pro-

letariátu. Tak to doslova řekl i Pokrovskij v III. dumě (viz jeho prohlášení ve stenografických záznamech, s. 328 oficiálního vydání, 7. zasedání, 16. listopadu 1907^[266]). Tuto věc je samozřejmě naprosto nutné připomenout.

Ale pak je tu ještě druhá, v dnešní době krajně důležitá otázka. Je to *současná* situace a úkoly socialismu na *celém* světě. Co je charakteristické pro tuto situaci? a) Krajní zostření boje dělnické třídy proti buržoazii (drahota životních potřeb — masové stávky — *imperialismus* mocností, jejich zběsilý konkurenční boj o trhy, jejich balancování na pokraji války) a b) blízké uskutečnění socialismu. Dělnická třída celého světa nebojuje za uznání svého práva na socialistickou stranu, ale *za moc*, za nové uspořádání společnosti. Je nesmírně důležité mluvit o tom z tribuny v dumě, povědět dělníkům v Rusku, že v Evropě a v Americe začaly velké bitvy za socialismus a že *se blíží* vítězství (neodvratné vítězství) socialismu v civilizovaném světě.

3. Třetí teze — balkánská válka, mezinárodní situace a zahraniční politika Ruska.

Toto nejaktuálnější téma se nedá obejít. Rozpadá se ještě dál na tyto otázky:

a) Balkánská válka. Heslo balkánské federativní republiky musí vyhlásit i dělnický poslanec v Rusku. Proti slovansko-tureckému nepřátelství. *Za* svobodu a rovnoprávnost *všech* národů na Balkáně.

b) Proti vměšování jiných mocností do balkánské války. Rozhodně se přihlásit k demonstraci za mír, která proběhla v Basileji¹⁰⁴ na mezinárodním socialistickém kongresu. Válku válce! Proti jakémukoli vměšování! *Za* mír! To jsou hesla dělníků^[321].

c) Proti celkové zahraniční politice ruské vlády — se zvláštní zmínkou o „choutkách“ (a prvních pokusech) zmocnit se Bosporu, turecké Arménie, Persie a Mongolska.

d) Proti nacionalismu vlády s poukazem na utlačované národy a národnosti, jako je Finsko, Polsko, Ukrajina, Židé atd. Je velmi důležité razit heslo *politického sebeurčení*

všech národů a národností přesně jako protiváhu všech polovičatých řešení (typu *pouhé* „rovnoprávnosti“).

e) Proti liberálnímu nacionalismu, který sice není tak neomalený, ale je škodlivý především svým pokrytectvím, svým „vytříbeným“ obelháváním lidu. Jak se projevuje tento liberální (progresistický a *kadetský*) nacionalismus? Šovinistickými řečmi o úkolech „Slovanů“, řečmi o „velmocenských úkolech“ Ruska, řečmi o dohodě Ruska s Anglií a Francií s cílem *drancovat* jiné země.

4. Čtvrtá teze — politická situace Ruska. Zde je podstatné vylíčit bezpráví a zvůli a ukázat, jak *nanejvýš* nutná je politická svoboda.

Obzvlášť se zde musí uvést toto:

a) Určitě se zmínit o věznicích — v Kutomaře, v Algačích atd.¹⁰⁵

b) Poukázat na falšování voleb — bonapartistické metody — vláda ztratila důvěru **dokonce** i těch tříd (statkářů a buržoazie), s nimiž počítal převrat z 3. června.

Duchovenstvo bylo donuceno hlasovat proti svému svědomí.

Duma se posunula doprava, země doleva.

c) Zvlášť důležité je správně vyjádřit vzájemný vztah mezi pověstným likvidátorským heslem „svobody spolčování“ a úkoly *politické svobody* vůbec. Velmi důležité je ukázat, že svoboda tisku, svoboda spolčování, shromažďování a svoboda stávek je pro dělníky *absolutně* nutná, ale *právě* pro její uskutečnění je třeba pochopit, že *nerozlučně souvisí* s obecnými zásadami politické svobody, se *zásadní* změnou celého politického zřízení. Ne liberální utopie svobody spolčování *za* režimu z 3. června, ale *ve jménu* svobody vůbec, a svobody spolčování zejména, boj *proti tomuto režimu* na celé frontě, proti *základům* tohoto režimu.

5. Pátá teze — nesnesitelné postavení rolnictva. Hladomor, který v roce 1911 postihl 30 miliónů lidí. Ruinování a zbídačování vesnice. Vládní „úprava pozemkových poměrů“ situaci jen *zhoršuje*. Finanční prosperita je jen

pozlátko, je to jen předstíraný blahobyť, založený na ždímání daní a opíjení lidu. I skromný pozemkový návrh **pravcových** rolníků („43 rolníků“) ¹⁰⁶ předložený III. dumě byl odložen ad acta. Rolníci se musí zbavit útlaku statkářů a statkářského vlastnictví půdy.

6. Šestá teze — tři tábory ve volbách do IV. dumy a tři tábory v zemi:

a) Tábor vládní. Je bezmocný. Falšování voleb.

b) Tábor liberální. Zde je velmi důležité zmínit se aspoň několika slovy o kontrarevolučnosti liberálů: jsou *proti* nové revoluci. Je možné doslovně citovat Gredesku-
lova slova, jak byla uveřejněna v 85. čísle Pravdy (z 8. srpna)*: „Nového lidového hnutí“ (tj. nové revoluce) „není zapotřebí, je zapotřebí jen pokojné, vytrvalé a cílevědomé konstituční činnosti“, tak to doslova řekl pan Gredeskul a Reč to uveřejnila.

Naděje liberálů vkládané do konstitučních *reform* při zachování *základů* nynějšího zřízení, *bez* širokého lidového hnutí jsou utopíí.

c) Třetí tábor tvoří demokracie. V jejím čele je dělnická třída. V třetí osobě se dá o minulosti říci to, co řekl *dokonce* i Golos Moskvy^[68], totiž že dělnická třída šla do voleb s *třemi* hesly: 1. demokratická republika, 2. osmihodinový pracovní den, 3. konfiskace veškeré statkářské půdy ve prospěch rolníků.

7. Sedmá teze — poukázat na politické hnutí a stávky v roce 1912.

a) Krajně důležité je konstatovat, že počet účastníků *politických* stávek dosáhl miliónu. Oživení celého osvobozenického hnutí.

b) Nesmírně důležité je poukázat na to, že dělníci si svými politickými stávkami vytkli *celospolečenské* cíle, nekladli si dílčí, ale *celospolečenské* úkoly.

c) Je třeba konstatovat, že právě *spojení* politických

* Viz tento svazek, s. 46—47. Red.

a hospodářských stávek dodává hnutí sílu a životnost.

d) Zdůraznit protest dělníků proti popravám námořníků.

8. Osmá, zásadní teze vyplývající ze všeho, co už bylo řečeno, a těsně s tím související, je hegemonie proletariátu. Jeho vedoucí úloha. Jeho úloha vůdce. Vede za sebou všechny lid, celou demokracii. Žádá svobodu a stojí v čele boje za svobodu. Jde příkladem, je vzorem. Pozvedá morálku. Vytváří nové nálady.

9. Devátá a poslední teze — stručné zopakování a shrnutí. O uvědomělých dělnících je třeba ve třetí osobě říci, že jsou „neochvějně věrni“ *třem* zásadám: za prvé socialismu; za druhé „zásadám staré, v bojích prověřené Sociálně demokratické dělnické strany Ruska“, dělníci jsou věrni straně — tento *fakt* se musí říci veřejně; za třetí dělníci jsou věrni „svému republikánskému přesvědčení“. Nejde o výzvu, o heslo, ale o věrnost svému přesvědčení. (V řadě monarchistických zemí, v Anglii, ve Švédsku, v Itálii, v Belgii aj. existují legální republikánské strany.)

P. S. Možná že bude ještě nutné *zvlášť* zdůraznit „svobodu spolčování“. Musíme mít na zřeteli, že likvidátoři prosazují pod touto vlajkou liberální požadavek konstituční reformy *při* nedotknutelnosti *základů* režimu z 3. června...*

Napsáno po 11. (24.) listopadu 1912

Poprvé otištěno roku 1930

Sočiněnija V. I. Lenina

2. a 3. vydání, sv. 16

Podle rukopisu

* Tady rukopis končí. *Red.*

K D Ě L N I C K Ý M P O S L A N C Ů M
V D U M Ě
A K J E J I C H D E K L A R A C I ¹⁰⁷

Sociálně demokratická frakce z tribuny IV. státní dumy prohlašuje, že ve své činnosti neochvějně zachovává naprostou kontinuitu s činností předchozích sociálně demokratických frakcí ve státních dumách, zejména sociálně demokratické frakce v II. dumě, na níž se kontrarevoluce dopustila aktu neslýchané politické msty. Sociální demokracie Ruska je oddílem velké osvobozovací mezinárodní armády socialistického proletariátu. Tato armáda se dnes na celém světě neobyčejně rychle rozrůstá; všeobecná drahoty životních potřeb, útlak ze strany kapitálu sdruženého ve svazy, kartely, trasty a syndikáty a imperialistická velmocenská politika — to všechno činí postavení dělnictva nesnesitelným a zostřuje boj mezi kapitálem a prací; rychle se blíží doba, kdy bude kapitalismus smeten, kdy milióny sjednocených proletářů nastolí takový společenský řád, v němž masy nebudou třít bídu a člověk vykořisťovat člověka.

Sociálně demokratická frakce připojuje svůj hlas k hlasu dělníků všech zemí, kteří na mezinárodním kongresu v Basileji vyslovili rozhodný protest proti válce. Dělníci žádají mír. Dělníci protestují proti jakémukoli vměšování do balkánských záležitostí. Jedině úplná svoboda a samostatnost balkánských národů, jediné balkánské federativní republika může zabezpečit nejlepší východisko z nynější krize a skutečně vyřešit národnostní otázku tím, že přizná všem národům bez výjimky naprostou rovnoprávnost a bezpodmínečné právo na politické sebeurčení.

Sociálně demokratická frakce ve IV. státní dumě pro-

testuje zejména proti zahraniční politice ruské vlády. Pranýřuje pokusy rozšířit území našeho státu anexí cizích území u Bosporu, v turecké Arménii, v Persii a v Číně, pranýřuje obsazení Mongolska, narušující dobré vztahy k velké bratrské Čínské republice.

Jakýkoli šovinismus a nacionalismus narazí v sociálně demokratické frakci na neúprosného nepřitele, ať už to bude hrubý a bestiální nacionalismus vládní, který drtí a rdousí Finsko, Polsko, Ukrajinu, Židy a všechny národy a národnosti nepatřící k velkoruskému národu, anebo to bude pokrytecky zastíraný, vytříbený nacionalismus liberálů a kadetů, kteří tak rádi řeční o velmocenských úkolech Ruska a o jeho dohodě s ostatními velmocemi za účelem drancování cizích území.

Halasnými nacionalistickými projevy se vládnoucí třídy marně snaží odvrátit pozornost lidu od nesnesitelných vnitřních poměrů v Rusku. Neslýchané falšování voleb do IV. dумы, připomínající bonapartistické metody dobrodruha Napoleona III., znovu ukázalo, jako už stokrát a tisíckrát předtím, že vláda se nemůže opřít ani o jedinou třídu obyvatelstva. Nemůže dokonce ani udržet blok se statkáři a s velkoburžoazií, v jehož zájmu byl 3. června 1907 proveden státní převrat. Duma se posunula doprava, zatímco celá země doleva.

Celé Rusko dusí tlak bezpráví a zvůle. Celý civilizovaný svět se chvěje pobouřením, když se dozvídá o týrání a trýznění politických vězňů v Kutomaře, v Algačích a v jiných věznicích, kde trpí nejlepší lidé naší země. Rusko potřebuje politickou svobodu, tak jako člověk potřebuje vzduch k dýchání. Bez svobody tisku, shromažďování, spolčování a stávek nemůže Rusko žít a rozvíjet se; především a nejvíce ze všech potřebuje tyto svobody proletariát, který je ve svém nevyhnutelném boji za zvýšení mezd, za zkrácení pracovního dne a za zlepšení životních podmínek spoután bezprávím života v Rusku na rukou i na nohou. Útlak kapitálu, drahota životních potřeb, nezaměstnanost ve

městech a zbídačování vesnice obzvlášť vyžadují, aby se dělníci sdružovali ve svazy a bojovali za právo na život, neboť politická nesvoboda udržuje dělníka v postavení otroka nebo nevolníka. Dělníci se v boji za svobodu nezastaví před žádnými obětmi, protože dobře vědí, že jediné zásadní změna veškerých politických poměrů v životě Ruska, jediné plné zajištění základních pilířů politické svobody může zaručit svobodu dělnického boje proti kapitálu.

Volby do IV. dумы a masové politické stávky dělnictva roku 1912, kterých se účastnilo na milión dělníků, ukázaly, že se blíží doba, kdy se dělníci v čele všech demokratických sil znovu pustí do boje za svobodu. Tři tábory změřily své síly ve volebním boji. Tábor vládní kontrarevoluce se ukázal tak bezmocný, že i volby vypsané podle zákona z 3. června bylo třeba falšovat tím, že ušlápnutí vesničtí duchovní byli donuceni hlasovat proti svému svědomí a proti svému přesvědčení. Liberální tábor se stále víc posouval od demokracie k velkoburžoazii. Kadeti dokázali svou kontrarevolučnost uzavřením bloku s černosotňovci proti sociální demokracii v Rize a v Jekatěrinodaru, v Kostromě a v první petrohradské kurii. Liberální utopie konstitučních reforem při zachování základů dnešního politického zřízení a bez mohutného lidového hnutí — tato utopie ztrácí mezi demokraty stále více půdu. Heslem liberálů je: „Nepotřebujeme novou revoluci, potřebujeme jen konstituční činnost.“ Dělnická třída, plně si vědoma lživosti tohoto hesla, vedla svůj volební boj a sjednotila kolem sebe všechny demokratické síly.

Je všeobecně známo, a dokonce vládní tisk to zaznamenal že dělnická třída šla do volební kampaně se třemi hesly: demokratická republika, osmihodinový pracovní den a konfiskace veškeré statkářské půdy ve prospěch rolníků.

Tyto tři požadavky jsou podle přesvědčení sociálně demokratického proletariátu nutným dovršením požadavků, které klade každý demokrat, jako je všeobecné volební právo, svoboda tisku, svoboda shromažďování, spolčování,

svoboda stávek, požadavek, aby soudci a vysocí úředníci byli voleni lidem, požadavek zrušení stálé armády a zavedení lidové milice, odluky církve od státu a školy od církve atd.

Postavení rolnických mas v Rusku se stává čím dál nesnesitelnější. Vládní „úprava pozemkových poměrů“ situaci většiny rolníků jen zhoršuje, zbídačuje vesnici a v loňském roce vedla k hladomoru, jímž bylo postiženo třicet miliónů lidí, takže vůbec žádné trvalé zlepšení v zemědělství nepřinesla. Předstíraná finanční prosperita se udržuje jen ždímáním daní a opíjením obyvatelstva a vláda oddaluje svůj bankrot uzavíráním stále nových a nových půjček. Dokonce i skromný pozemkový návrh 43 pravico- vých rolníků v III. dumě byl odložen ad acta. Není divu, že veškeré uvědomělejší rolnictvo obrací stále více zrak k dělnické třídě jako k jedinému vůdci lidu v boji za svobodu. Není divu, že v politických stávkách roku 1912, nerozlučně spjatých s hospodářským hnutím dělnické třídy, vidí celá demokracie úsvit nového života, úsvit nového, mohutnějšího osvobozenického hnutí.

Sociálně demokratická frakce ve IV. dumě bude hájit zájmy a potřeby tohoto hnutí. Soudí, že nemá právo tajit před většinou IV. dумы to, co si myslí a cítí všichni uvědomělí dělníci v Rusku. Uvědomělí dělníci jsou i nadále neochvějně věrni socialismu. Zůstávají i nadále neochvějně věrni zásadám staré, v bojích prověřené Sociálně demokratické dělnické strany Ruska. A ve jménu těchto zásad zůstávají i nadále neochvějně věrni svému republikánskému přesvědčení.

Napsáno před 13. (26.) listopadem 1912

Poprvé otištěno roku 1948

Sočinenija V. I. Lenina

4. vydání, sv. 18

Podle kopie psané

N. K. Krupskou

K U D Á L O S T I

Z 15. L I S T O P A D U

(N E P Ř E D N E S E N Ý P R O J E V)

15. listopadu zahájila svou činnost IV. дума. 15. listopadu proběhla v Petrohradě demonstrace dělníků¹⁰⁸. V souvislosti s předcházejícími politickými stávkami a v návaznosti na ně měla tato demonstrace velký historický význam. Přešlo se od stávek k demonstracím. Hnutí mas se dostalo na vyšší stupeň: od politických stávek k pouličním demonstracím. To je velký krok kupředu, který musí všichni uvědomělí vůdci proletariátu zaznamenat, zdůraznit a náležitě zhodnotit.

Tento krok kupředu má o to větší význam, že se časově kryl se zahájením činnosti IV., statkářské, černé dumy, dumy v duchu zákona z 3. června. Skvěle zvolený moment pro demonstraci! Výborný proletářský instinkt, schopnost postavit proti sobě a vedle sebe zahájení činnosti reakčného „parlamentu“ a rudé prapory v ulicích hlavního města!

Výborný proletářský instinkt, schopnost postavit proti podlézavé, otrocké, kadetsko-oktábristické palácové „demonstraci“ (kvůli Rodzjankovým ubohým frázím o „konstituci“¹⁰⁹)[^{166, 239}] demonstraci opravdovou, skutečně lidovou, vpravdě demokratickou, ryze dělnickou (inteligence se jí bohužel nezúčastnila, máme-li věřit novinám).

Podlézavé žvanění o „konstituci“ (čili vybrané lahůdce à la Rodzjanko) v černé dumě — a příklad začínajícího boje za svobodu a lidové zastoupení (bez uvozovek), za republiku mimo dumu — v tomto protikladu se projevil hluboký a spolehlivý instinkt revolučních mas.

Že Luč, deník liberálů a likvidátorů, před touto de-

monstrací „varoval“ [195, 196], je hodno zrádců dělnické věci.

Ale jak před ní mohla „varovat“ sociálně demokratická frakce? [52, 53] Jak mohla klesnout na úroveň kadetů? Na úroveň otroků? Jak se tomu mohli její jednotliví členové podřídit? Jak mohli přistoupit na takovou hanebnost?

Vzniká domněnka, která se občas vyslovuje „soukromě“: nebyly tu obavy, že v některé ze „svolávajících“ skupin jde o provokaci?

Připusťme na chvíli, že zde taková domněnka byla. Je to pro sociálně demokratickou frakci ospravedlnění? Není: Či přesněji: ospravedlňuje to její krok *osobně*, ale neospravedlňuje ho to *politicky*. Sociálně demokratickou frakci to zbavuje podezření, že zradila dělnickou věc, ale nezabývá je ji to výtky, že udělala politickou chybu.

Jak by vlastně postupoval *dělnický* poslanec, skutečný dělnický poslanec, kdyby po tři dny slyšel, že se chystá taková demonstrace, a poslední den by se doslechl „zvěst“ (co když třeba *taky* provokační?): „Nejde náhodou o provokaci?“

Dělnický poslanec by zašel za několika vlivnými dělníky. Dělnický poslanec by si uvědomil, že v *takových* chvílích je jeho místo po boku uvědomělých dělníků a že je stokrát důležitější být teď s dělníky než na schůzích frakce. Dělnický poslanec by si od předních dělníků, dvou nebo tří (ne-li čtyř až pěti) *vlivných* dělníků hlavního města zjistil, *jak se věci mají, co si myslí* dělníci, *jaká je nálada* mas.

Dělnický poslanec by se o tom informoval, *dovedl* by se o tom informovat, dokázal by si zjistit, že stávka se bude konat (15 až 50 *tisíc*!! účastníků podle zpráv buržoazního tisku), že demonstrace se bude konat, že při ní dělníci žádné násilí ani provokace neplánují a že *tedy* zvěsti o provokaci jsou plané.

Dělnický poslanec by si to zjistil a nedal by se obalamutit ustrašenými liberálními inteligenty z ničemné „iniciativní skupiny“.

Zvěsti o provokaci. Dejme tomu. A cožpak nebyly za gaponiády? Co by to bylo za dělníka nebo dělnického vůdce, kdyby nerozeznal začátek svérázného probouzení mas za gaponiády od provokatéra Gapona a od policejních provokatérů, kteří Gapona popichovali!!

Připusťme, že policie a provokatéři měli prsty i v přípravě demonstrace 15. listopadu. Připusťme to (i když se to nedokázalo a není to pravděpodobné; pravděpodobnější je, že *provokatéřské* byly *zvěsti* o provokaci).

Nicméně to připusťme. Co z toho vyplývá? Že není třeba se uchýlovat k násilí, když o něm vůbec nebyla řeč. Před násilím je třeba varovat. Ale varovat před pokojnou stávkou, když to v masách *vře*? Varovat před *demonstrací*??

Smutnou, přesmutnou chybu udělala sociálně demokratická frakce v dumě jako celek. A rádi bychom slyšeli, že tuto chybu neudělali všichni a že mnozí, kteří ji udělali, si ji uvědomili a víckrát ji neudělají.

Hnutí proletariátu v Rusku (ať už se kdekoli dějí jakékoli policejní intriky) se dostalo *na vyšší stupeň*.

*Napsáno v druhé polovině
listopadu 1912*

*Podepsán Neposlanec
Poprvé otištěno roku 1930
Sočíněnija V. I. Lenina
2. a 3. vydání, sv. 16*

Podle rukopisu

O P O S T O J I D E M O K R A T I C K Ý C H S T U D E N T Ů K E S T R A N Ě

V těchto dnech jsme si mohli v Pravdě (viz příslušné číslo) přečíst článek studenta M.¹¹⁰, který obsahuje neobyčejně cenný materiál o „náladách mezi studenty“. O postoji studentů ke straně autor říká:

„V levicových organizacích je samozřejmě organizována relativně malá část studentstva. Za nynějších poměrů tomu ani jinak být nemůže, ostatně síla organizací není dána počtem členů, ale vlivem na masy. Těžko můžeme předpovídat budoucnost, ale je třeba poukázat na to, že dnes jdou levicové organizace se studentskými masami bok po boku“ (Zaprosy žizni, č. 47).

Autor má naprostou pravdu, že u nás v Rusku, zejména za nynějších politických poměrů, „síla organizací **není** dána počtem členů, **ale** vlivem na masy“. O Evropě by to neplatilo; o Rusku k podzimu 1905 rovněž ne; ale o dnešním Rusku to platí natolik, že si dokonce můžeme troufnout tvrdit zdánlivý paradox: počet členů organizace nesmí překročit určité minimum, *má-li* být její vliv na masy rozsáhlý a *trvalý!*

Ale jak to vypadá u těchto „levicových“ studentských organizací s příslušností ke straně? Student M. píše:

„Zejména je třeba zdůraznit, že mezi jednotlivými levicovými organizacemi nejsou žádné nesváry. Takové nesváry byly zvláště silné před třemi roky, v období nečinnosti a stagnace. Stávalo se, že do stravovacích a podobných komisí se volilo podle stranické příslušnosti. Tyto nesváry dnes skoro ustaly — zčásti proto, že si všichni jasně uvědomují nutnost spojit síly ke společným akcím, a zčásti proto, že staré stranické pozice jsou otřeseny a nové se dosud neupevnily.“

Není pochyb o tom, že i v tomto směru se ve studentstvu

odráží jev platný v rámci celého Ruska. Všude, mezi všemi demokratickými silami a také mezi dělníky jsou „staré stranické pozice otřeseny a nové se dosud neupevnily“. Co je to likvidátorství? To je právě buď malomyslný ústupek duchu doby, duchu „otřesenosti“ starých stranických pozic, nebo škodolibé využívání této otřesenosti liberály.

Úkolem *všech* demokratických sil je všemožně proti této „otřesenosti“ bojovat a usilovat o přesné, jasné, určité a promyšlené „upevnění“ „nových pozic“. Plést si spory a diskuse o stranických (a vnitrostranických) platformách s „nesváry“ by byla velká chyba.

„Spojovat síly ke společným akcím“ je naprosto nutné, a to například i síly marxistů a narodníků. To se však nevyklučuje se stranickou vyhraněností, to ji naopak *vyžaduje*. Společné akce jsou možné jen tehdy, když existuje *skutečně* jednotné přesvědčení, že je taková akce nutná. To je nad slunce jasnější. Demokracie v Rusku trpěla tím, že se pokoušela „spojovat síly“ k *demokratickým* akcím s *nedemokratty*, s liberály!

Zkuste „spojit síly“ řekněme stoupenců politických stávek se „silami“ jejich odpůrců: bude to očividně ke *škodě* „akcí“. Ne, nejdřív si jasně, určitě, přesně a promyšleně rozlište „pozice“, platformy a programy, a pak *spojíte* takové síly, které *dokážou* vzhledem ke svému přesvědčení a své sociální povaze postupovat společně a spojíte je *jedině* k takové akci, u které se dá čekat jednomyslnost. Tehdy a *jedině* tehdy přinese vaše počínání užitek.

*Napsáno mezi 24. a 29. listopadem
(7. a 12. prosincem) 1912
Poprvé otištěno roku 1954
v časopisu Kommunist, č. 6
Podepsán V. I.*

Podle rukopisu

V Pravdě* jsme už psali, jak velký význam má rozštěpení Republikánské strany v Americe a založení Rooseveltovy „pokrokové“ strany^[85].

Nyní už je po volbách. „Demokraté“ zvítězili, a najednou se začínají projevovat důsledky, které socialisté předvídali. Rooseveltova pokroková strana se svými čtyřmi a půl milióny hlasů je ukázkou širokého buržoazně reformistického proudu, který vstoupil na scénu s americkým rozmachem.

Osud tohoto proudu je po všech stránkách zajímavý, protože v té či oné formě existuje *ve všech* kapitalistických zemích.

Každý buržoazně reformistický proud má dvě základní složky, a to buržoazní podnikavce, politikáře, kteří obelhávají masy slibováním reform, a obelhávané masy, které cítí, že postaru se žít nedá, a jdou proto za šarlatánem, který toho slibuje nejvíc. A potom vidíme, jak se novopěčená pokroková strana v Americe hned druhý den po volbách hrouťí.

Buržoazní politikáři, kteří obelhali masy rooseveltovským šarlatánstvím, spustili už teď pokřik o *sloučení* s Republikánskou stranou. Proč vlastně? Je to velmi jednoduché: politikáři potřebují výnosná místa, která vítězná strana v Americe zvláště drze rozděljuje mezi své stoupence. Rozštěpení republikánů přineslo vítězství „demokratům“. Demokraté, opojeni vítězstvím, si teď rozdělují tučná

* Viz tento svazek, s. 212—214. *Red.*

sousta ze společného koláče. Pochopitelně že jejich konkurenti jsou ochotni zřít se „pokrokové“ strany a vrátit se zpátky do *jednotné* Republikánské strany, která má všechny šance nad demokraty zvítězit.

To je pěkně neomalené a cynické kupčení s hlasy voličů, co říkáte? Jenže přesně totéž vidíme ve *všech* kapitalistických zemích; a čím je země *méně* svobodná, tím špinavější a podlejší je toto kupčení buržoazních podnikavců s hlasy voličů, tím větší význam mají zákulisní intriky a soukromé „styky“ při získávání koncesí, subvencí, výnosných záležitostí (pro pány advokáty) apod.

Druhé křídlo každého buržoazně reformistického proudu — obelhané masy — se nyní projevilo rovněž po americku originálně, svobodně a jasně. „Desítky osob, které hlasovaly pro pokrokovou stranu,“ píše list newyorských dělníků Appeal, „přicházejí teď do socialistických redakcí a kanceláří s nejrůznějšími dotazy a pro nejrůznější informace. Jsou to většinou mladí, důvěřiví a nezkušení lidé. Jsou to ovečky, které Roosevelt ostrážal, nemají vůbec ponětí o politice ani o ekonomické vědě. Instinktivně cítí, že socialistická strana se svým miliónem hlasů je serióznější než čtyři a půl miliónu hlasů pro Roosevelta, a zajímají se nejvíc o to, jestli se dají provést minimální reformy naslibované Rooseveltem.“

„Nemusíme ani říkat,“ dodává list Appeal, „že všem těmto ‚pokrokářům‘ ochotně podáváme *všechny* zprávy a informace a nenecháme odejít ani jediného z nich bez socialistické literatury.“

Takový už je osud kapitalismu, že i ti nejprohnanější chytráci a podnikavci „pracují“... ve prospěch socialismu!

*Napsáno před 25. listopadem
(8. prosincem) 1912
Poprvé otištěno roku 1954
v časopisu Kommunist, č. 6*

Podle rukopisu

Každý si vede svou: proletariát mluví o nezbytnosti míru, kapitalisté řeční o „vlasteneckých“ příkladech z balkánské války. Každý podle svého. Dělníci dokazují, že balkánská revoluce by stála stokrát méně obětí než balkánská válka a přinesla by tisíckrát větší a trvalejší demokratické výsledky.

Kapitalisté — jak „pravicovní“, tak liberální včetně našich progresistů a kadetů — všemožně dokazují, že spojená balkánská buržoazie urvala to a ono a že spojená anglická, francouzská a ruská buržoazie by mohla „ve vší svornosti“ urvat ještě daleko víc.

Jeden americký „vlastenec“, vlastenec peněžního žoku, se odkudsi dozvěděl, že v řeckém válečném loďstvu byly lodě postavené ze soukromých prostředků řeckých miliónářských magnátů.

Náš americký Gučkov nebo americký Maklakov honem pospíchá, aby tento veliký příklad vlastenectví co nejvíc roztroubil. Píše: „Kdyby tak břehy naší země a celý náš námořní obchod střežily plovoucí gigantické bitevní lodě pojmenované Morgan, Astor, Vanderbilt, Rockefeller! To by byl příklad a lid by pak méně reptal proti soustředování kapitálu v rukou miliardářů a proti nerovnoměrnému rozdělení bohatství!“

Je to sice vlastenecký, ale nepraktický návrh, smějí se američtí dělníci. Jen si provádějte svůj skvělý plán, pánové, jsme plně *pro*. U nás v Americe si zatím Rockefellerové, Morganové atd. najímají soukromé ozbrojené oddíly na ochranu svého majetku, pro boj proti stávkujícím. Jen ať

teď miliardáři předvedou lidu názorněji, že celá „vnější“ obrana „státu“ je *obranou monopolů a zisků* patřících těm, kdo vládou našim trastům! Uvidíme, k čemu dospějí američtí dělníci, až uvidí obří bitevní lodě se jmény Morgan, Rockefeller atd.: k vlasteneckému dojetí, nebo k socialistickému přesvědčení. Jestli se budou ještě víc hrbít před kapitalisty, nebo budou důrazněji žádat, aby všechny trasty (svazy továrníků), všechen majetek trastů přešel do rukou celé společnosti, do rukou dělníků samých.

Americký „vlastenec“ svou horlivost přehnal...

*Napsáno před 25. listopadem
(8. prosincem) 1912*

Podle rukopisu

*Poprvé otištěno roku 1954
v časopisu *Kommunist*, č. 6*

J E Š T Ě O R O L N I C K Ý C H P O S L A N C Í C H V E I V . D U M Ě

Novoje vremja nedávno oznámilo^[253], že se ve IV. dumě definitivně ustavila zvláštní rolnická skupina. Podle tohoto oznámení má 40 členů. Byro skupiny tvoří Jevsejev, Karaulov, Ičas, Firsov a Merščij.

„Za jednoho z nejenergičtějších pracovníků v nové skupině,“ napsalo Novoje vremja, „je označován Karaulov (kozák), který na sebe upozornil tím, jak svérázně uvedl svou stranickou příslušnost při vyplňování dotazníku, který členům dumy předkládá policejní komisařství. Do rubriky ‚stranická příslušnost‘ Karaulov napsal: ‚Nepatřím k žádné straně ani frakci. Jsem tím, čím musí být každý, kdo opravdu miluje svou vlast — jsem monarchista a demokrat.‘“

Můžeme se ztotožnit s názorem, že je toto určení stranické příslušnosti opravdu „svérázné“? Ano i ne. Ano, protože Karaulov otevřeně vyslovil to, co mnozí otevřeně neřekají. Ne, protože v podstatě tak jako poslanec Karaulov uvažuje zřejmě ještě velmi mnoho rolníků a kozáků.

Poslanec Karaulov předpokládá mimo jiné, že „každý, kdo opravdu miluje svou vlast“, *musí* být demokrat. Poslanec Karaulov se zjevně mylí. Ať se podívá na celou pravickou polovinu nebo dokonce na „pravicové“ dvě třetiny dumy: *nej*sou snad mezi všemi „pravičáky“ — nacionalisty — oktábristy lidé, kteří „opravdu milují vlast“? Se vši pravděpodobností jsou, s tím bude jistě Karaulov souhlasit.

A přitom jak pravičáci, tak nacionalisté i oktábristé (a upřímně řečeno i kadeti) *zjevně nej*sou „demokraty“. Všichni jsou monarchisté, to jistě, ale *nej*sou demokraté. Buď nejsou vůbec pro demokratický volební zákon, pro demokratické zákony o tisku, spolčování a shromažďování,

pro demokratické rozdělení pozemkového vlastnictví, nebo odbývají závažné demokratické otázky prázdnými slovíčky.

Jak to tedy je? Není snad zřejmé, že například statkáři chápou „opravdovou lásku k vlasti“ *jinak* než rolníci, i když třeba obojí jsou „monarchisté“?

Ručíme za to, že činnost IV. dумы přiměje Karaulova a jemu podobné, aby se nad tím zamysleli.

*Napsáno 27.—28. listopadu
(10.—11. prosince) 1912*

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

„Jakou nemocí trpíme?“ ptal se nedávno v listu Luč autor takto nazvaného poučného fejetonu^[1], napsaného pod dojmem stávky z 15. listopadu.

Odpověď je jasná z těchto dvou citátů:

„Těm, kdo si činí nárok na úlohu vůdců, by myslím mělo být jasné, že požadavek zrušení mimořádných ustanovení a požadavek svobody spolčování je jedna věc, která je náplní boje dneška a nejbližší budoucnosti, a změna existujícího zřízení, o níž se mluví v provolání, je věc druhá. Této změny se nedá dosáhnout hrou na stávky, jak ji vidíme v dnešní době, ale houževnatou plánovitou prací, postupným dobýváním pozic, vynaložením všech sil, dokonalou organizovaností a tím, že zapojíme do tohoto boje nejen dělnickou třídu, ale široké lidové masy...“

Budeme-li uvědoměle plnit své úkoly, budeme-li své zájmy hájit plánovitě, a ne abychom dnes vzplanuli a zítra zase vychladli, vytvoříme si silné odborové organizace i veřejnou politickou stranu, proti nimž se nikdo neodváží vztáhnout ruku.“

Už jen podle těchto citátů můžeme autorovi říci: milý pane, raději se zeptejte, „jakou nemocí trpíte vy“! A my vám odpovíme: trpíte reformismem, to je zřejmé. Máte „fixní ideu“, ideu stolypinovské dělnické strany. Je to nebezpečná nemoc. A doktoři z Luče vás docela jistě přivedou do hrobu.

Autor zcela jasně a vědomě propaguje jako protiváhu všeobecných požadavků politické svobody „veřejnou politickou stranu“. Porovnání obou uvedených citátů tu nenechává nikoho na pochybách. A žádné vykrucování nepomůže.

Zeptáme se autora: Proč se vlastně ukázalo, že „veřejná

strana“ oportunistů z tábora maloburžoazní demokracie (enesové z roku 1906) a z tábora velkoburžoazního liberalismu (kadeti z let 1906—1907 a následujících) je utopie, kdežto *vaše* „veřejná“ dělnická strana není utopie?

Uznáváte (nebo aspoň „otevřeně“ vystoupení ve volbách vás *donutilo* uznat), že kadeti jsou kontrarevoluční, že to nejsou demokraté, strana širokých mas, ale že je to strana zámožné buržoazie, strana „první kurie“. A teď najednou vy, „střízlivý, reálný politik“, nepřítel „náhlých vzplanutí a mávání pěsti“, přicházíte údajně jménem dělníků s takovým „nejbližším“ požadavkem, který se pro kadety ukázal být utopickým a nedosažitelným!! Jste velký utopista, ale vaše utopie je malá, nicotná a ubohá.

Nevědomky jste se nakazil módní nemocí — teď je to hotová epidemie! — malomyslností, skleslostí, zoufalstvím a nevěrou. A tato nemoc vás tlačí do jámy oportunismu, za který si už vysloužili všeobecný posměch enesové a kadeti.

Domníváte se, že aktuálním a věčným, „plánovitým“ a „uvědomělým“ požadavkem je požadavek zrušení mimořádných ustanovení a zavedení svobody spolčování. Se sociální demokracií se od základu rozcházíte, neboť sociální demokracie dobře ví, jak mají vypadat všeobecné podmínky pro uskutečnění (a seriózní provedení) takových reforem. Shodujete se v podstatě s progresisty a okřabristy, protože právě tito lidé klamou sebe i ostatní žvaněním... o reformách a „svobodách“ na základě daného stavu věcí. Italský reformista Bissolati zradil dělnickou třídu pro reformy, které sliboval *liberální* ministr Giolitti za situace, kdy strany *všech* tříd existují „veřejně“. A vy zrazujete dělnickou třídu pro reformy, které od Makarova *neočekávají dokonce ani* Izgojevové a Bulgakovové!

Mluvíte pohrdavě o „hře na stávky“. V tomto bodě vám zde nemohu odpovědět tak, jak by bylo potřeba. Chci jen stručně upozornit, že nazývat významné historické hnutí „hrou“ je prostě pošetilé. *Rozčilujete se* nad stávkami, tak jako se nad nimi rozčiluje Novoje vremja (viz číslo ze 17. listo-

padu, Něznamovův článek^[203]), Izgojevové a Bulgakovové. A rozčilujete se proto, že život nelítostně rozbíjí vaše liberální iluze. Dělnictvo plně uznává nezbytnost organizace, systému, přípravy a plánovitosti, ale vašimi řeči pohrdá a bude pohrdat.

Těžká nemoc, která vás postihla, je vyvolána velmi rozšířeným bacilem. Je to bacil liberální dělnické politiky nebo jinak řečeno likvidátorství. Vznáší se ve vzduchu. Ale i kdybyste se sebevíc rozčiloval nad průběhem událostí vůbec a zejména nad 15. listopadem, bude tento průběh událostí pro onen bacil smrtelný.

*Pravda, č. 180
29. listopadu 1912
Podepsán V. Iljin*

Podle textu Pravdy

Z B Í D A Č O V Á N Í V K A P I T A L I S T I C K Ě S P O L E Č N O S T I

Buržoazní reformisté a po nich někteří oportunisté z řad sociální demokracie tvrdí, že k žádnému zbídačování mas v kapitalistické společnosti nedochází. „Teorie zbídačování“ je prý nesprávná: životní úroveň mas, i když pomalu, přece jen roste a propast mezi majetnými a nemajetnými se neprohlubuje, ale zmenšuje.

V poslední době veškerá licoměrnost podobných tvrzení vyvstává před masami čím dál názorněji. Životní náklady rostou. Mzdy dělníků se i při nejhrouževnatějším a pro dělníky *nejúspěšnějším* stávkovém boji zvyšují mnohem pomaleji než náklady nutné na pracovní sílu. A zároveň roste závratnou rychlostí bohatství kapitalistů.

Uvedeme několik údajů z Německa, kde je postavení dělníků díky vyšší kulturní úrovni, díky *svobodě stávek* a spolčování, díky politické svobodě, díky miliónům členů odborových svazů a miliónům čtenářů dělnických novin nesrovnatelně lepší než v Rusku.

Podle údajů *buržoazních* sociálpolitiků opírajících se o oficiální prameny vzrostly mzdy dělníků v Německu za posledních třicet let průměrně o 25 %. Za totéž období se životní náklady zvýšily *nejméně* o 40%!!

Jak potraviny, tak oblečení, otop i byty — všechno je dražší. Dělník je zbídačován *absolutně*, tj. stává se skutečně chudším než dřív, je nucen žít nuzněji, jíst skrovněji, častěji hladovět a tísnit se ve sklepech a podkrovích.

Ještě názornější je však *relativní* zbídačování dělníků, tj. snižování jejich *podílu* na společenském důchodu. *Relativní* podíl připadající na dělníky v rychle bohatnoucí

kapitalistické společnosti je čím dál menší, jelikož milionáři bohatnou čím dál rychleji.

V Rusku není zavedena daň z příjmů a neexistují údaje o růstu bohatství zámožných tříd společnosti. Naše ještě mnohem smutnější skutečnost je zastřena clonou — clonou temnoty a mlčení.

V Německu existují o bohatství zámožných tříd přesné údaje. Například v Prusku patřilo v roce 1902 *prvních* deset miliard marek (pět miliard rublů) zdaněného majetku 1853 osobám a v roce 1908 už jen 1108 osobám.

Počet největších boháčů poklesl. Jejich bohatství vzrostlo: v roce 1902 měl každý z nich majetek v průměrné hodnotě asi pěti miliónů marek (2,5 miliónu rublů), kdežto v roce 1908 už kolem devíti miliónů marek (4,5 miliónu rublů)!

Mluví se o „horních deseti tisících“. V Prusku mělo „horních 21 000“ boháčů majetek v hodnotě 13,5 miliardy marek, zatímco ostatních 1 300 000 vlastníků zdaněného majetku mělo tři miliardy marek.

Čtyři největší milionáři v Prusku (jeden kníže, jeden vévoda a dvě hrabata) vlastnili v roce 1907 majetek v hodnotě 149 miliónů marek, a v roce 1908 už kolem 481 miliónů marek.

Bohatství roste v kapitalistické společnosti neuvěřitelně rychle a spolu s ním i zbídačování dělnictva.

*Pravda, č. 181
30. listopadu 1912
Podepsán V.*

Podle textu Pravdy

„B O L A V É O T Á Z K Y“ N A Š Í S T R A N Y

O T Á Z K A „L I K V I D Á T O R S K Á“ A O T Á Z K A „N Á R O D N O S T N Í“

V srpnu 1912 svolalo hlavní vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy „zemskou konferenci“ polské sociální demokracie¹¹¹. Jak známo, je dnes hlavní vedení polské sociální demokracie vedením *bez strany*. V polském hlavním městě Varšavě tamní sociálně demokratická organizace rozhodně odsoudila dezorganizátorskou politiku hlavního vedení, které na to odpovědělo podlým anonymním nařčením z provokace, založilo si fiktivní varšavskou organizaci a honem honem svolalo „vlastní“, patřičně zfalšovanou zemskou konferenci.

Hlasování varšavské dělnické kurie při volbách do Státní dumy později dokázalo, že stoupenci hlavního vedení byli fiktivní: ze 66 zmocněnců bylo 34 sociálních demokratů a z nich jen 3 (a to ještě pochybní) stoupenci hlavního vedení.

Tato úvodní poznámka je nutná, aby se čtenář díval na rezoluci zemské konference SDKPaL^[333], o které hodláme hovořit, *jen* jako na rezoluci *tyszkovského* hlavního vedení, a v žádném případě ne jako na usnesení polských sociálně demokratických dělníků.

I

Otázka vztahu polské sociální demokracie k SDDSR je neobyčejně závažná a palčivá. Proto si *usnesení* tyszkovské konference k této otázce, ať je jakkoli těžké brát ho *vážně*, zaslouží, aby bylo prozkoumáno pozorněji.

Tyszkovskou rezoluci, plnou nadávek, je těžké brát vážně třeba už jen pro její postoj k *zásadní* otázce likvidátorství.

Pro SDDSR je to v letech 1908—1912 otázka zásadní. Strana je kontrarevolucí strašlivě rozbita. Napíná všechny své síly, aby znovu vybuodovala svou organizaci. A po *celé čtyři roky* kontrarevoluce vede *nepřetržitý* boj proti skupinám sociálních demokratů, které chtějí stranu likvidovat.

Nevyplývá z toho jasně, že ten, kdo si otázku likvidátorství jednoznačně nevyřešil, nemá *právo* se nazývat členem strany?

I tyszkovská konference ve své rezoluci o vztahu k SDDSR věnuje nejvíc místa likvidátorství. Konference uznává, že likvidátorství je „značně velkou brzdou pro rozvoj SDDSR a vážným nebezpečím pro samu její existenci“.

„Otevřené a důsledné likvidátorství se s revoluční sociální demokracií navzájem vylučuje,“ praví se v rezoluci.

Jak vidíte, Tyszka a spol. se směle a jistě chopili problému — a vyhnuli se odpovědi:

Kdo je tedy vlastně „otevřeným a důsledným“ likvidátorem? A k jakému praktickému závěru vedly *zkušenosti ze čtyřletého boje* proti likvidátorství?

Na tyto přirozené a nevyhnutelné otázky odpověděla lednová konference SDDSR z roku 1912 jasně, přesně a přesvědčivě^[92]: likvidátoři jsou skupina kolem časopisů *Naša zarja* a *Živoje dělo*. Tato skupina se postavila mimo stranu.

Tuto odpověď je možné pokládat za správnou nebo nesprávnou, ale nelze jí upřít jasnost a nelze se vyhnout jasnému vyjádření vlastního stanoviska.

Ale tomu se právě tyszkovská konference vyhnout pokouší, vytáčí se a kroutí jako malý zlodějíček. Jestliže není pravda, že v časopisu *Naša zarja* jsou otevření a důslední likvidátoři, jak jsme to jasně řekli v lednu 1912, proč tedy Tyszka a spol. v srpnu 1912 neodhalili před

polskými sociálně demokratickými dělníky naši chybu? Jestliže není pravda, že se Naša zarja postavila *mimo* stranu, jestliže se vy, pane Tyszko, paní Roso Luxemburgová a pane Warski, domníváte, že *patří do strany*, proč jste to neřekli přímo? Byla to přímo vaše povinnost vůči polským sociálně demokratickým dělníkům!

A můžete po libosti nadávat, klnout a spílat „leninské“ konferenci z ledna roku 1912, tímto povykem se vám nepodaří oklamat nikoho kromě lidí, kteří chtějí být oklamáni. Neboť po lednové konferenci už nemůže být nikdo uvědomělým a poctivým sociálním demokratem, nikdo už nemůže mluvit o situaci v SDDSR, aniž jasně a přesně odpoví na otázku: Je Naša zarja likvidátorská a kde je místo této skupiny — ve straně, nebo mimo stranu?

I I

Hojné, rozmanité a mnohomluvné nadávky, kterými tyszkovská konference zahrnuje „leninovce“, směřují k jednomu — k obvinění z *rozkołu*.

Lednová konference SDDSR prohlásila jediné o skupině kolem časopisu Naša zarja, že stojí mimo stranu. To je všeobecně známý fakt. Z tohoto faktu by mohl dokonce i Tyszka a jeho přátelé vyvodit prostý a zřejmý závěr, že obvinění z rozkołu znamená konstatování, že skupina kolem časopisu Naša zarja *patří do strany*.

I dítě pochopí nevyhnutelnost tohoto závěru. A Tyszka a spol. už dávno vyrostli z dětských střevíčků...

Kdo nás obviňuje z rozkołu, musí mít aspoň tolik elementární odvahy, elementární poctivosti, aby prohlásil přímo: „Skupina kolem časopisu *Naša zarja* není likvidátorská“, „*nemá* být mimo stranu, ale její místo je *ve straně*“, „je *oprávněným názorovým odstínem* ve straně“ apod.

Jenže celá věc je právě v tom, že pánové jako Tyszka, kteří nás obviňují z rozkołu^[336], to říkají jen *pokradmu*,

ostýchavě a zaobaleně (je to už *samo sebou* obsaženo v lamentacích o rozkolu), protože se to *bojí říci přímo!*

Říci a *dokázat*, že Naša zarja má být ve straně, není *snadné*. Kdo to říká, bere na sebe určitou odpovědnost, rozhoduje o určité zásadní otázce, výslovně *obhajuje* likvidátorské pohlaváry. Takového člověka můžeme (a musíme) považovat za stoupence likvidátorů, ale musíme mu přiznat, že je to člověk s vlastním přesvědčením, nemůžeme mu upřít, že je politicky čestný, třeba jen v úzké otázce, zda určitá skupina likvidátorů patří, nebo nepatří do strany.

Ale když celá s prominutím organizace nebo souhrn organizací z celé země vyhýbavě a pokradmu, ostýchavě a v narážkách obhajuje likvidátory a obviňuje z rozkolu ty, kteří je vyloučili ze strany, aniž si troufá říci přímo: „Tato skupina likvidátorů má být ve straně“, potom se nutně nabízí závěr, že nemáme před sebou organizaci sociálních demokratů zastávajících takové a takové názory, ale *kroužek intrikánů*, kteří se snaží vytlouct nějaký politický kapitálek z „využívání“ boje likvidátorů s antilikvidátory.

A pro toho, kdo zná vnitrostranické záležitosti SDDSR od roku 1907, už dávno přestalo být tajemstvím, že Tyszka a spol. jsou hned po bundovcích přímo ukázkovými intrikány tohoto druhu, že jsou to „marxisté na váhu“, „tušinští přeběhlíci“, jak takovým lidem sociální demokraté obvykle říkají. Tyszka stejně jako někteří bundovci zakládá celou svou „pozici“ ve straně na *balancování* mezi likvidátory a antilikvidátory, na prostřednictví, na získávání výhod z postavení „jazýčku na váze“, bez něhož ani likvidátoři, ani jejich odpůrci nezískají většinu!

Na podzim 1911, když se Tyszka tímto svým starým a všem už protivným „balancováním“ úplně znemožnil, označily ho veřejně za intrikána listy *obou* protichůdných směrů — likvidátoři^[129] i antilikvidátoři^{112[102]}.

A opravdu, postavte se na stanovisko „jazýčku na váze“, a hned vám budou nelogické, dětsky naivní, až směšně

bezmocné a bezradné rezoluce tyszkovské konference *dokonale* srozumitelné. Přesně takto musí mluvit intrikán: odsuzují likvidátorství... , ale neříkám přímo, kdo je otevřeným a důsledným likvidátorem! Uznávám, že likvidátorství je nebezpečné pro samu existenci strany..., ale neříkám přímo, má-li být ta a ta skupina ve straně, nebo mimo stranu! Z takové „pozice“ mohu *vždycky*, za každých okolností získat pro sebe výhodu, vytlouct pro sebe „politický kapitál“, protože *beze mne* antilikvidátor neporazí likvidátora, *beze mne* nebude mít likvidátor zajištěné místo ve straně!!

„Tyszkovská“ politika není náhodný ani ojedinělý jev. Za rozkolu a vůbec při urputném boji směřů se *nutně* objevují skupiny, které zakládají svou existenci na neustálém přebíhání od jedné strany k druhé, na drobných intrikách. Je to v životě naší strany smutný, nepříjemný rys, který ještě *zostřují* podmínky revoluční činnosti v emigraci. Intrikánské skupiny, intrikánské rysy v politice některých skupin, zejména skupin, jejichž spojení s Ruskem je slabé — to je jev, který musíme znát, abychom se nedali vodit za nos, abychom se nestávali obětí všelijakých „nedorozumění“.

I I I

Heslo „jednoty“ je samozřejmě „populární“ v širokých vrstvách dělníků, kteří nevědí, *s kým* je třeba být jednotný, *jaké ústupky* určité skupině tato *jednota* znamená, *podle jakých zásad* se vytváří politika začleňování likvidátorů do strany nebo jejich vylučování ze strany.

Není ovšem nic snadnějšího než tohoto *nepochopení* podstaty věci demagogicky zneužívat k bédování nad „rozkolem“. Není nic snadnějšího než zastírat separatistickou diplomacii požadavkem „jednoty“ směřů, které se jednou provždy rozešly.

Ale ať už je heslo „jednoty“ mezi neuvědomělými lidmi sebevíc „populární“, ať se dnes sebevíc hodí všelijakým demagogům, intrikánům a diplomatům v separativistickém hávu jako zástěrka, my přesto budeme i nadále požadovat od každého uvědomělého sociálního demokrata jasnou a zřetelnou odpověď na otázku, kterou řešila konference SDDSR v lednu roku 1912.

Likvidátorská konference svolaná v srpnu 1912 jasně ukázala, že osou všech sporů je právě otázka likvidátorství, otázka stranického nebo nestranického (či dokonce protistranického) charakteru likvidátorských skupin. Kdo obchází tuto podstatu věci, ten balamutí sebe i jiné.

A žvanění o „frakčnosti“ lednové konference apod. je přece právě takové *obcházení* podstaty věci. No dobrá, pánové, můžeme odpovědět žvanilům: dejme tomu, že lednová konference byla ultrafrakcionářská, rozbíječská, že nebyla pravoplatná apod. Ale vždyť těmito „strašnými slovy“ se jen *vykrucujete sami před sebou*. Část sociálních demokratů — nezáleží na tom, jaká část — prohlásila v lednu, že Naša zarja jsou protistraničtí likvidátoři stojící mimo stranu. Tento názor je zdůvodněn v obšírné a podložené rezoluci vycházející ze čtyřletého období dějin strany.

Kdo chce upřímně vysvětlit a vyvrátit chybu těchto, řekněme, „lednových“ sociálních demokratů, ten musí rozebrat a vyvrátit tuto rezoluci, ten musí říci a dokázat, že Naša zarja má být součástí strany, že její názory nejsou pro stranu zhoubné, že této skupině se mají udělat takové a takové ústupky, že se od ní musí žádat takové a takové závazky, že záruky za splnění těchto závazků mají být v tom a tom, že míra vlivu této skupiny ve straně má být vymezena tak a tak.

Stavět otázku *takto* znamená poctivě a čestně vyvracet přesvědčení lednových sociálních demokratů, znamená *objasňovat* dělníkům, co považujete za nesprávné. A v tom je právě podstata věci, že *ani jeden* z těch, kteří teď tropí

laciný povyk kolem rozkolu, nepodnikl jediný krok, aby se k dané otázce postavili takto!!

A proto s pohrdáním odmítáme demagogy a intrikány a klidně opakujeme: Naše rezoluce o vyloučení likvidátorů nebyla vyvrácena a nedá se vyvrátit. Nová fakta, jako například vydávání likvidátorského listu *Luč*, který si vzal za své trockistické frazérství, jen stonásobně potvrzují platnost naší rezoluce. Fakta jako květnové stávky, semknutí stovek dělnických skupin kolem protilikvidátorského listu, volby do IV. státní dumy v dělnické kurii s *konečnou platností* dokazují, že náš postoj k likvidátorům je správný.

Bědování nad „rozkolem“ toto přesvědčení nezviklá, protože je to jen zbabělá, skrytá a pokrytecká *obrana* likvidátorů.

I V

Konference SDDSR z ledna roku 1912 přinesla ještě jednu závažnou a zásadní otázku — otázku *výstavby* naší strany po stránce národnostní. Pro nedostatek místa se jí dotknu jen stručně.

Otázka zní: úplná, nebo částečná federace, „federace nejhoršího typu“, nebo úplná jednota?

Tyszkovská konference odpovídá i na tuto otázku jen nadávkami a křikem: „podvod“, „překrucování fakt“ apod. Jsou to ale prázdní tluchubové, tenhle Tyszka a jeho svita!

Faktem je úplný separatismus lotyšských, polských a židovských (Bund) sociálních demokratů. Každý polský sociální demokrat ví, že *nic*, co by se podobalo jednotě s Bundem, v Polsku neexistovalo a neexistuje. A stejně tak je tomu i mezi Rusy a Bundem atd. „Nacionálové“ mají své zvláštní organizace, své ústřední instance, sjezdy atd. U Rusů *tomu* tak není a *jejich* ÚV nemůže rozhodovat o ruských otázkách bez účasti bundovců, Poláků a Lotyšů,

kteří se mezi sebou potýkají a v ruských záležitostech se nevyznají.

To je fakt. Ten se žádnými nadávkami překřičet nedá. Od roku 1907 to *všichni* v naší straně viděli. Všichni cítili, že je to nesprávné. A naše konference to označila za „*federaci nejhoršího typu*“* [96].

Poctiví a upřímní sociální demokraté se musí k takovému pojetí otázky vyjádřit jak náleží.

Že je to pojetí správné, to naprosto přesvědčivě *potvrdila* srpnová konference, která si — jak přiznal *dokonce i* Plechanov — svou proslulou rezolucí o „kulturně národnostní autonomii“ [182] „přizpůsobila socialismus nacionalismu“ [180].

Bund i tyszkovské hlavní vedení svorně přísahají při všech svatých, že jsou pro jednotu, a přitom ve Varšavě, v Lodži atd. *mezi nimi* vládne *naprostý rozkol!!*

Souvislost „likvidátorské otázky“ a „národnostní otázky“ jsme si nevymysleli my, tu ukázal sám život.

Ať tedy všichni seriózně uvažující sociální demokraté proberou a posoudí i „národnostní otázku“. Federace, nebo jednotu? Federace se zvláštními ústředími pro „národnosti“ a *bez* zvláštního ústředí pro Rusy, nebo úplná jednotu? Formální jednotu při faktickém rozkolu (či odtržení) místních organizací Bundu, nebo faktická jednotu zdola nahoru?

Kdo si myslí, že se lze těmito otázkám vyhnout, ten se krutě mylí. Kdo spoléhá na pouhé obnovení „federace nejhoršího typu“ z let 1907—1911, ten *balamutí sám sebe i jiné*. Tato federace už *se nedá* obnovit. Toto nedochůdče už neobživne. Pro stranu je to překonaná záležitost.

Jak ji překonala? Orientovala se na „rakouskou“ federaci?¹¹³ Anebo se federace *úplně* zřekla a přešla k faktické jednotě? My jsme pro jednotu. Jsme proti tomu, aby se „socialismus přizpůsoboval nacionalismu“.

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 165—167. *Red.*

Ať si tedy každý tuto otázku důkladně promyslí a jednou provždy vyřeší.

*Napsáno v listopadu 1912
Poprvé otištěno v srpnu 1913
v časopisu Pismo diskusyjne, č. 1
Podepsán N. Lenin*

*Podle časopisu
Pismo diskusyjne
Přeloženo z polštiny*

V Rochesteru skončilo zasedání 32. výročního sjezdu Americké federace práce¹¹⁴, jak se nazývá svaz odborových organizací. Vedle rychle rostoucí socialistické strany je tento svaz živoucím pozůstatkem minulosti: starých cechovních, liberálně buržoazních tradic, jimiž je velmi silně zatížena *aristokracie* americké dělnické třídy.

K 31. srpnu 1911 měla federace 1 841 268 členů. Předsedou byl opět zvolen Samuel Gompers, rozhodný odpůrce socialismu. Ale kandidát socialistických dělníků Max Hayes dostal 5074 hlasů proti 11 974 hlasům pro Gompersa, zatímco dříve býval Gompers volen jednomyslně. Boj socialistů s „odboráři“ v americkém odborovém hnutí směřuje pomalu, ale jistě k vítězství socialistů.

Gompers nejenže uvěřil buržoazní báchorce o „harmonii práce a kapitálu“, ale ve federaci dokonce přímo provádí buržoazní politiku proti politice socialistické, ačkoliv slovy obhájuje naprostou politickou „neutralitu“ odborů! Při nedávných prezidentských volbách v Americe uveřejnil Gompers v oficiálním orgánu federace^[297] programy a platformy všech tří buržoazních stran (demokratů, republikánů a pokrokářů), ale program *socialistické* strany *neuveřejnil!!*

Na rochesterském sjezdu se proti takovému postupu ozvaly protesty dokonce i z řad Gompersových stoupenců.

Situace v americkém dělnickém hnutí stejně jako v anglickém nám ukazuje, jak neobyčejně hluboká je propast mezi snahami čistě odborářskými a snahami socialistickými, mezi *buržoazní dělnickou politikou* a politikou socialistickou.

Neboť, jakkoli divně to vyznívá, v kapitalistické společnosti může buržoazní politiku provádět i dělnická třída, jestliže zapomíná na své osvobozenécké cíle, jestliže se smiřuje s námezdním otroctvím a omezuje se jen na spolky hned s jednou, hned s druhou buržoazní stranou, aby dosáhla domnělého „zlepšení“ svého otrockého postavení.

Hlavní historickou příčinou, která umožnila zvláště výraznou a (dočasně) silnou buržoazní dělnickou politiku v Anglii a v Americe, je dlouholetá politická svoboda a neobyčejně výhodné — ve srovnání s jinými zeměmi — podmínky pro intenzivní i extenzivní rozvoj kapitalismu. V důsledku těchto podmínek vyrůstala v dělnické třídě aristokracie, která tíhla k buržoazii, a *zrazovala* tak svou třídu.

Ve 20. století tato zvláštní situace v Anglii a v Americe rychle pomíjí: další země dohánějí anglosaský kapitalismus a dělnické *masy* se ze životních zkušeností učí socialismu. Čím rychleji se bude vyvíjet světový kapitalismus, tím dříve zvítězí socialismus v Americe a v Anglii.

Napsáno před 7. (20.) prosincem 1912

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1954

*v časopisu *Kommunist*, č. 6*

D Ě L N I C K Á T Ř Í D A
A J E J Í „P A R L A M E N T N Í“
Z A S T O U P E N Í¹¹⁵

Není to poprvé, co se uvědomělí dělníci v Rusku musí zabývat kolektivním orgánem zástupců dělnické třídy ve Státní dumě. A pokaždé, když se vytvářel tento zastupitelský orgán ve II., III. a IV. dumě (o I. dumě nemluvíme, tu většina sociálních demokratů bojkotovala), vždycky jsme mohli pozorovat *nesoulad* mezi názory, míněním a orientací *většiny* sociální demokracie a jejího zastupitelského orgánu v dumě.

Přesné údaje o tomto nesouladu máme z II. státní dumy. Na jaře roku 1907 bylo oficiálně a nesporně zjištěno, jaké názory, směry, proudy nebo frakce převládají v sociální demokracii a jaké v sociálně demokratické frakci v dumě.

Ukázalo se, že když byl na každých 500 sociálně demokratických dělníků vyslán jeden delegát, měli tehdy bolševici 105 delegátů, menševici 97 a mimofrakční byli čtyři¹¹⁶.

Jasná převaha na straně bolševismu.

Mezi „národními“ sociálními demokraty měli Poláci 44 delegátů, bundovci 57 a Lotyšů 29. Protože mezi Lotyšů měli tehdy silnou převahu odpůrci oportunistů, menševiků a Bundu, byl i mezi všemi „nacionalisty“ poměr „směrů“ stejný jako v „ruské“ části sociální demokracie.

Naproti tomu v sociálně demokratické frakci v dumě bylo tehdy 36 menševiků a 18 bolševiků, a mezi poslanci za dělnickou kurii 12 menševiků a 11 bolševiků. Převahu měli jasně menševici.

Takže v sociální demokracii nebyly síly jednotlivých „směrů“ rozloženy stejně jako v její frakci v dumě, ale přímo opačně.

Je to náhoda?

Není. Ve všech zemích na světě lze zpravidla pozorovat, že složení parlamentních zástupců dělnických stran je *oportunističtější* než složení dělnických stran samých. Příčina tohoto jevu se dá zjistit snadno: Za prvé, všechny volební systémy buržoazních zemí, i ty nejdemokratičtější, ve skutečnosti *omezují* volební práva dělníků buď věkem (v Rusku se vyžaduje 25 let), anebo dobou pobytu a délkou zaměstnání na jednom místě (v Rusku půl roku) atd. Podobná omezení obyčejně nejvíc postihují právě mladé, uvědomilejší a radikálnější vrstvy proletariátu.

Za druhé, neproletářské složky dělnických stran — úředníci dělnických spolků, drobní vlastníci, úředníci a hlavně „inteligence“ — se při *jakémkoliv* volebním právu v buržoazní společnosti (v důsledku svého zaměstnání, „společenského“ postavení, vzdělání atd.) snadněji specializují na „parlamentní“ profesi.

Jaké závěry z tohoto faktu vyplývají a jaká byla situace ve III. a IV. dumě ve srovnání s II. dumou, tím se budeme zabývat v další stati.

Pravda, č. 191
12. prosince 1912
Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

D Ě L N I C K Á T Ř Í D A
A J E J Í „P A R L A M E N T N Í“
Z A S T O U P E N Í

S T A Ě I I I

Sociálně demokratická frakce v III. dumě byla v Rusku první sociálně demokratickou frakcí, které se podařilo udržet po několik let a obstát v dlouhé „zkoušce“, pokud jde o spolupráci se stranou dělnické třídy. Z pochopitelných důvodů zde nemůžeme líčit celou historii této spolupráce. Můžeme a musíme připomenout jen to hlavní: jak se na frakci v dumě *odrážel* vývoj strany a jak se měnily *vztahy* frakce ke straně.

Především je nutno uvést fakt, že první kroky sociálně demokratické frakce ve III. dumě vyvolávaly u většiny strany rozhodnou nespokojenost a kategorické odsouzení. Ve frakci měli značnou převahu menševici, kteří byli v opozici k usnesením strany z roku 1907¹¹⁷[¹⁰⁵], a v této „opozici“ sociálně demokratická frakce III. dumy pokračovala, neboli ji převzala^[266].

Mezi stranou a frakcí se rozpoutal boj svého druhu. Deklaraci frakce byl vytýkán oportunismus — a plným právem. Tiskové orgány, které vyjadřovaly mínění většiny strany nebo celé strany, oportunistické kroky frakce mnohokrát kritizovaly a upozorňovaly, že frakce v rozličných otázkách názory strany nedopověděla nebo nesprávně interpretovala.

V prosinci 1908¹¹⁸ byla oficiálně přiznána dlouhá řada chyb a nesprávných kroků frakce ve III. dumě^[149], které bylo třeba napravit. Samozřejmě bylo přitom správně konstatováno, že vina zde nepadá jen na samu frakci, ale i na celou stranu, která musí na svých zástupcích v dumě a *spolu* s nimi více pracovat.

Výsledky této práce dnes každý jasně vidí. V letech 1908 až 1912 se ve straně pravé křídlo menševismu vyvíjelo v *likvidátorství*. Čtyřletý boj bolševiků a menševiků, kteří byli pro zachování ilegální strany¹¹⁹, proti likvidátorství nelze z dějin škrtnout, ať si to Luč přeje sebevíc.

A za ty čtyři roky se ze sociálně demokratické frakce v dumě, z frakce *vůči* straně opoziční, z frakce stranou kritizované a menševiky obhajované (a někdy dokonce přímo podněcované k oportunistu), stala frakce *antilikvidátorská*.

Názorným důkazem toho je, s kterými listy počátkem roku 1912 členové sociálně demokratické frakce III. dумы spolupracovali. Astrachancev a Kuzněcov spolupracovali s likvidátorským listem *Živoje dělo*. Bělousov rovněž, ale ten brzy z frakce *úplně odešel* a poslal jí *krajně likvidátorský* dopis, v němž se se sympatiemi odvolával na Martova a časopis *Naša zarja* (tento historický dopis pana Bělousova se pravděpodobně brzy objeví v tisku).

Dále, Šurkanov přispíval jak do likvidátorského, tak do antilikvidátorského listu. Gegečkori a Čheidze ani do jednoho, ani do druhého. Ostatních *osm členů frakce* (Voroinin, Vojlošnikov, Jegorov, Zacharov, Pokrovskij, Predkaln, Poletajev a Surkov) spolupracovalo s *antilikvidátorskými* orgány.

Časopis *Naša zarja* v letech 1911—1912 mnohokrát vyjádřil svou nespokojenost se sociálně demokratickou frakcí: likvidátorům se nemohlo zamlouvat, že menševická frakce přešla na stranu antilikvidátorů.

Zkušenosti z práce v černé dumě a zkušenosti z boje proti pravému křídlu menševismu, které zapadlo do bahna likvidátorství, to všechno posouvalo sociálně demokratickou frakci III. dумы doleva, ke straně, pryč od oportunismu.

Na tuto pozoruhodnou historii čtyřletého *boje strany za stranický charakter* frakce (jde tu pochopitelně jen o ideový směr, o linii práce) velmi mnoho lidí rádo zapomíná —

zejména ti, jimž je nepříjemná. Jenže tato historie je fakt. Musíme ji mít na paměti. Musíme z ní vycházet při hodnocení frakce IV. dumy; a o té opět v další stati.

Napsáno v první polovině prosince 1912

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1954

v časopisu Kommunist, č. 6

Podepsán V. I.

D Ě L N I C K Á T Ř Í D A

A J E J Í „P A R L A M E N T N Í“

Z A S T O U P E N Í

S T A Ť V

Prvním krokem sociálně demokratické frakce ve IV. dumě^[216], který dává určitou představu o složení a zaměření činnosti této frakce, je její rezoluce k otázce Jagiełła¹²⁰. Z tisku je známo, že byla přijata sedmi hlasy menševiků proti šesti hlasům bolševiků. Je tedy jasné, že tu jde o usnesení přijaté proti mínění většiny strany, jelikož šest dělnických poslanců za šest hlavních průmyslových gubernií zastupuje — jak jsme viděli — obrovskou většinu dělnické strany.

Ale třeba nás *obsah* této rezoluce přesvědčí o její správnosti.

Podívejme se tedy na obsah rezoluce.

V prvním bodě se poukazuje na to, že „neexistují přesné údaje pro zjištění, zda“ Jagiełła „zvolila za *volitele* většina nebo menšina varšavského proletariátu“.

Otázka je tedy podle názoru sedmi sociálně demokratických poslanců nejasná. Přitom však přece mluví jednoznačně o *varšavském* proletariátu, a nikoli o polském vůbec, o němž mluví likvidátoři a Bund (viz deník Luč a časopis Naša zarja). A my *přesně* víme, že „varšavský proletariát“ „zvolil za *volitele*“ dva sociální demokraty a jednoho člena PSS (Jagiełła).

Dva proti jednomu, to je většina. Údaje o tom, že Jagiełła zvolila *menšina*, jsou tedy velmi *přesné*. A nejen to: *většina* dělnických volitelů (oba sociální demokraté) byla *proti* zvolení Jagiełła a *oficiálně* to prohlásila. Likvidátoři se odvolávali na to, že Jagiełło dostal víc hlasů, jenže to nic

nemění na *skutečnosti*, že za volitele byli zvoleni *dva* sociální demokraté a *jeden* člen PSS.

V každém případě sedma jednala *proti*stranicky, když v rezoluci obešla mlčením *protest* dvou sociálně demokratických volitelů zastupujících *celou* polskou sociální demokracii Varšavy, protože *jedině* polská sociální demokracie patřila až dosud do sociálně demokratické strany Ruska.

Ale ještě daleko horší je druhý bod rezoluce. Zvolení Jagiełła „židovskými buržoazními voliteli“, tvrdí se nám, „svědčí o rostoucím uvědomění dokonce i v buržoazním prostředí“ (!? v *židovském* buržoazním prostředí?), „o stále větším přesvědčení, že *jedině* socialisté mohou být skutečnými bojovníky za spravedlivé“ (!?) „zájmy utlačovaných národů a národností“.

Je všeobecně známo, že židovská buržoazie neprojevila ani náznak podobného „uvědomění“. Byli by *dali přednost* polskému buržoovi, ale byli *nuceni* zvolit socialistu, protože jiný stoupenec rovnoprávnosti neexistoval. Žádné „rostoucí uvědomění“, ale rostoucí *těžkosti* vyvolané národnostním bojem mezi buržoazií přinesly mandát poslanci Jagiełłovi!

Dělnický volitel může (a musí) *využít* „těžkostí“ dvou zlodějů, kteří se poprali, aby dostal do dumy čestného člověka. O tom není sporu. Opačný názor nepatrné části polských sociálních demokratů (takzvaného hlavního vedení, které ztratilo to *hlavní* — Varšavu) je naprosto k ničemu.

Když už se však čestný člověk díky rvačce dvou zlodějů do dumy dostal, pak je směšné a absurdní říkat *o jednom zloději*, že je u něho vidět „rostoucí uvědomění“. Právě toto vychvalování židovských buržoazních volitelů, kterého vůbec není zapotřebí dokonce ani k *ospravedlnění* Jagiełłova mandátu, dokazuje *oportunismus* sedmi členů frakce, jejich *neproletářský* vztah k národnostní otázce.

Sedma měla *v rezoluci* odsoudit a pranýřovat jakoukoli národnostní nevraživost, a *zejména* polskou buržoazii za její

antisemitismus. To by byl čin. Ale přisuzovat židovské buržoazii „rostoucí uvědomění“ znamená prozrazovat vlastní *neuvědomělost*.

Třetí bod se pokouší dokázat, že Jagiełło je sociální demokrat. A čím se to dokazuje? 1. „Jeho prohlášením.“^[296] To není důkaz. Opravdoví *straníci* berou v úvahu *organizaci*, ke které XY patří, a ne jeho „prohlášení“. Tuto abecedu mohou zapomínat jedině likvidátoři*. 2. „Tím, že Jagiełłovu kandidaturu podporoval blok Bundu a PSS.“

A co polská sociální demokracie? Blok *bez ní a proti ní* (odchod dvou varšavských sociálně demokratických volitelů) je důkazem *protistranickosti* Bundu, jak přiznal i smířlivecky naladěný Plechanov^[180]!

Ve čtvrtém bodě čteme: „PSS není dosud sjednocena s ruskou sociální demokracií.“ To je polopravda! Proč sedma *zamlčela*, že rezoluce strany (z prosince 1908^[152]) *odmítla* sjednocení s PSS? Jen aby vyhověla likvidátorům strany?

Závěr z celé této pokulhávající, nešťastné rezoluce: *oddělení* „otázek vnitrostranického života ruské sociální demokracie“ *od* „otázek politické činnosti v dumě“. A to je naprosto nesprávné. Opravdoví *straníci* nemohou tyto otázky oddělovat. Oddělovat je by znamenalo oddělovat frakci v dumě od strany. A to je nejhorší oportunistus a vyvolávání obrovského zmatku. Taktiku určují „vnitrostranická“ usnesení: má se v „politické činnosti v dumě“ uplatňovat *tato* taktika, nebo jiná, „nestraničká“?

Kandidát Bundu, který by chtěl být pokládán za součást sociální demokracie, byl *zbaven* rozhodujícího hlasu v „otázkách vnitrostranického života sociální demokracie“. To je jediné plus popletené rezoluce sedmi poslanců popletených likvidátory.

Uvědoměří dělníci jim musí všemožně pomoci, aby se z tohoto zmatku dostali, vysvětlit jim, jaké chyby se

* Tato věta je v rukopise přeškrtnuta. *Red.*

dopustili, a vytrvale usilovat (ve IV. stejně jako ve III. dumě) o *nápravu linie* frakce v dumě. Na začátku není chyba sama o sobě ještě tak strašná, jak správně poznamenal K. Stalin¹²¹[²⁶²], je jen důležité, aby dělnická demokracie otevřeně a přímo chybu *přiznala* a dosáhla toho, aby ji přiznali i ostatní. Pak bude pokračování lepší než začátek.

Určitě mi sdělte, zda jste článek dostali, a jestliže se proti očekávání rozhodnete neuveřejnit ho, neprodleně mi ho vraťte, protože v tom případě ho uveřejním jinde.

Napsáno v první polovině prosince 1912

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1954

v časopisu Kommunist, č. 6

Podepsán V. I.

„U S M Í Ř E N Í“ NACIONALISTŮ S K A D E T Y

Nejvýznamnějším politickým výsledkem diskuse v dumě o vládním prohlášení je dojemné sjednocení *nacionalistů*, *okřabristů* a *kadetů*. Naše ruská takzvaná „společnost“ podléhá tak snadno bombastickým a laciným frázím, že musíme zvláště zdůraznit tento *skutečný* výsledek vystoupení *všech* stran s kritikou zásadních politických otázek.

„Strany zmizely,“ napsal *nacionalistický* list Novoje vremja^[27]. „Znameníť projev poslance Maklakova (na zasedání 7. prosince^[267]) sjednotil celou Státní dumu, která zapomněla na všechny nevyřízené účty a názorové různice mezi stranami a tleskala mu.“

Tento komentář *nacionalistického* listu, hlavního orgánu kdejakého patolízalství a štvanic proti Židům a příslušníkům neruských národů a národností, by si měl zapamatovat a zamyslet se nad ním každý, kdo se vážně zajímá o politiku.

Okřabristé a nacionalisté, gučkovovci a novovremjonovci netleskali Maklakovovi proto, že by „zapomněli“ na názorové různice mezi stranami, ale proto, že správně pochopili, jak hluboká *jednomyslnost* vládne mezi liberální buržoazií a nacionalistickými statkáři.

Maklakov tuto jednomyslnost v základních otázkách vnitřní a zahraniční politiky odhalil. „Rusko sice válku nevyhledává, ale také se jí nebojí,“ volal tento kadet za dlouhotrvajícího potlesku *nacionalistů*. Bodejť by netleskali! Každému politicky myslícímu člověku je jasné, že těmito slovy vyjadřovali kadeti svůj *souhlas* s politikou vyhrožování válkou, s politikou militarismu, zbrojení na souši i na moři, která širokým vrstvám lidu přináší jen útlak a bídu.

Liberálů, kteří podporují militarismus, se reakce nebojí, neboť reakcionáři zcela správně uvažují: podpora militarismu, to je *čín*, kdežto liberální pokřik jsou jen *prázdňá slova*, která se za vlády reakce stejně nedají uskutečnit. „Ty nám dej milióny na zbrojení, a my ti zatleskáme za liberální fráze,“ tohle říká a musí říkat každý chytrý feudální statkář Balalajkinům¹²² v dumě.

A Maklakovovo stanovisko ve vnitřní politice? Jistě to není náhoda, že pravicový duchovní je, jak Reč dosvědčuje^[185], „navýsost spokojen“, nebo že Novoje vremja celé u vytržení otiskuje Maklakovův „leitmotiv“: „Ať už nemáme Rusko rozdělené na dva tábory — na zemi a na vládu!“

To opravdu není náhoda, protože Maklakovovo úpěnlivé volání po „usmíření“ je *ve skutečnosti* ozvěnou Kokovcova. Kokovcov si také přeje „usmíření“!

Kokovcov *si nepřejí* žádnou změnu ve vzájemném vztahu společenských sil. Maklakov neukázal *ani v nejmenším*, že by si uvědomoval, *jaká* změna je nutná a *jak* jí lze dosáhnout. „Usmíření“ je přesně to slovo, které *zastírá* jedinou závažnou otázku, totiž jaké jsou podmínky a prostředky této změny, a *zastírá* ji prohnílou nicneřkající frází, která jen otupuje občanské uvědomění mas a ukolébává je.

„Společnost“, která dokáže Maklakovovým řečem o „usmíření“ tleskat, si zaslouží jedině opovržení.

A když pak k vládnímu prohlášení promluvil zástupce dělníků Malinovskij, nacionalisté i kadeti se tvářili, že nevidí, jak *staví* otázky demokracie. Jenže Malinovského projev *nebyl* vůbec, ale vůbec určen tomuto publiku.

V posledních letech lze v ruském liberalismu zřetelně pozorovat určité rozvrstvování. Od liberálního tábora jako celku se začíná oddělovat „skutečná“ buržoazie. Liberální kapitál si vytváří svou zvláštní stranu, do níž má přejít (a také přechází) mnoho příslušníků buržoazie, kteří šli dříve s oktabristy, a do níž na druhé straně přecházejí nejmírnější, velkoburžoazní, „solidní“ členové kadetské strany.

Skupina progresistů v III. a ve IV. dumě stejně jako progresistická skupina ve Státní radě nemají daleko k tomu, aby se staly oficiálním stranickým zastupitelským orgánem nacionálně liberální buržoazie na parlamentní scéně. Nedávný sjezd progresistů v podstatě už stanovil onen nacionálně liberální program, který teď prosazuje list *Russkaja molva*¹²³[163].

Co chtějí takzvaní progresisté? Proč je označujeme za nacionální liberály?

Nechtějí úplnou a neomezenou vládu statkářů a byrokracie. Domáhají se — a říkají to otevřeně — umírněné ústavy s úzce vymezeným censem, založené na dvoukomorovém systému a protidemokratickém volebním právu. Chtějí „silnou vládu“, která by prováděla „vlasteneckou“ politiku dobývání nových trhů pro „domácí průmysl“ ohněm a mečem. Chtějí, aby s nimi byrokracie počítala stejně jako s Puriškeviči. A pak jsou ochotni zapomenout na „staré účty“ s reakcionáři a pracovat s nimi ruku v ruce na vytváření „velkého“ kapitalistického Ruska.

Od oktabristické strany odděluje tyto lidi skutečnost, že

jsou v ní příliš silně zastoupeni statkáři, a dále to, že je až do nemohoucnosti poddajná. Od kadetské strany je odděluje to, že se jim nezamlouvá demagogické koketování kadetů s demokracií. Falešné řeči kadetů o všeobecném volebním právu, o nuceném zcizení půdy (třeba i s výkupem) připadají těmto „seriózním“ konstitucionalistům naprosto zbytečné a nepřipustné.

Nacionální liberálové jdou přímo k věci: není třeba se bát obviňování, že „napomáháme reakčním silám“, je třeba přímo bojovat proti „výzvam k zabrání statkářské půdy“ a proti „rozněcování nenávisti k majetným třídám“; pokud jde o „vojenskou“ moc, žádná pravice ani levice nesmí existovat:

„Vrátili jsme se do vlasti... Ruská armáda je... *naše* armáda... Ruský soud není Šemjakův soud*, ale náš... Silná mocenská pozice Ruska ve světě, to není ješitný rozmar byrokracie, to je *naše* síla a radost.“ (Viz programové prohlášení listu Russkaja molva.)

Nacionální liberálové mají v Rusku nesporně určitou „budoucnost“. Bude to strana „opravdové“ kapitalistické buržoazie, jakou vidíme i v Německu. Ryze intelektuálské, málo „zakořeněné“ liberální živly zůstanou u kadetů. Nacionální liberálové získávají takové ideology, jako je Struve, Maklakov, Protopopov, Kovalevskij a další, kteří jsou už hodně dávno jednou nohou v reakčním táboře. K nim se bezpochyby přidají i nejumírněnější „šipovovští“ statkáři ze zemstev, kteří jsou rovněž pro ústavu s úzce vymezeným censem — „ústavu“ pro bohaté. (Ne nadarmo vzpomínal pan Struve nedávno s takovou láskou na pana Šipova...^[269])

Samozřejmě že sny progresistů o „silné vládě“, která by prováděla liberální politiku, jsou pro nejbližší dobu neuskutečnitelné. V sedle zůstávají Chvostovové a Puriške-

* Označení soudu, kde nevládne právo, nýbrž feudální zvůle. Šemjaka — postava nespravedlivého a úplatného soudce z ruské satiry O Šemjakově soudu, vzniklé v 17. století. *Čes. red.*

vičové. Možná že se nacionálně liberální strana teď ještě ani definitivně neustaví a že list progresistů zanikne, tak jako před třemi lety zanikl list Slovo¹²⁴, který si kladl zhruba stejné cíle. (V dumě však progresisté své pozice ve srovnání s kadety relativně posílili.) Ale otevřené vystoupení nacionálně liberální buržoazie v každém případě znamená, že se v Rusku značně vyhranily třídní rozpory.

Proti sebeurčení kapitalistické buržoazie musí dělníci postavit desateronásobnou energii, s níž budou budovat *vlastní* organizaci a formovat *vlastní* třídní sebeurčení.

Pravda, č. 200
22. prosince 1912

Podle textu Pravdy

O V Z T A H U K L I K V I D Á T O R S T V Í A O J E D N O T Ě

Teze

I. Čtyři roky boje proti likvidátorství.

Definice likvidátorství vyslovená stranou *v prosinci* 1908^[208]. Odsouzení likvidátorství nikoli za legální činnost, ale za rozbíjení strany. Vítězství proti likvidátorství na legálním fóru v roce 1912 (**Pravda a volby**).

2. Likvidátoři dovršují rozkol. Likvidátoři se odtrhli od strany. Jejich iniciativní skupiny jsou produkt a projev rozkolu.

3. Srpnová konference z roku 1912 je svým složením protistranická, jak byli nuceni uznat i smířlivci.

Je nepřijatelné, aby jménem sociálně demokratické strany vystupovaly zahraniční skupiny, které nemají výslovné zplnomocnění některé sociálně demokratické organizace v Rusku a nepostupují ve shodě s ní.

4. Rezoluce srpnové konference^[206] k základním otázkám hnutí a především k hlavní otázce úplného a upřímného uznání ilegální strany se vyznačují, nejmírněji řečeno, „diplomacií“, tj. vyhýbají se přímé odpovědi na otázku. Ve skutečnosti jsou to rezoluce likvidátorské.

5. Politická činnost likvidátorské skupiny v časopisu *Naša zarja* a v listu *Luč* po konferenci (srpnové) ukázala nesporně protistranický charakter této skupiny, což se projevilo a) v propagování veřejné strany, b) v ironizování „podzemí“ v legálním tisku, c) v boji proti revolučním

stávkám a proti revolučnímu masovému hnutí vůbec.

Nutnost rozhodného boje proti této skupině jakožto protistranické.

6. Hlásání jednoty v legálním tisku obchází a zatemňuje podstatu věci, totiž *skutečné uznání* ilegální strany, a je proto obelháváním dělníků.

7. Absolutní nutnost jednoty všech směrů a odstínů v ilegální organizaci. Výzva k této jednotě.

*Napsáno v prosinci 1912
Poprvé otištěno roku 1939
v časopisu Bolševik, č. 1*

Podle rukopisu

ZPRÁVA A REZOLUCE
Z KRAKOVSKÉ PORADY
ÚSTŘEDNÍHO
VÝBORU SDDSR
SE STRANICKÝMI
PRACOVNÍKY¹²⁵

Vydáno v první polovině února
(podle nového kalendáře) 1913

jako zvláštní brožura

ÚV SDDSR v Paříži

Rezoluce O reorganizaci a
práci redakce listu Pravda
otištěna poprvé roku 1956
v časopisu Voprosy istorii, č. 11

Podle textu brožury:
zpráva porovnána s rukopisem,
rezoluce s hektografovaným vydáním

Podle kopie psané
N. K. Krupskou

V únoru tohoto roku se konala porada ÚV SDDSR se stranickými pracovníky. Podařilo se na ni zajistit účast členů ilegálních stranických organizací z Petrohradu (pěti), z Moskevské oblasti (dvou), z jižního Ruska (dvou), z Uralu a z Kavkazu. Protože v místních organizacích nebylo možné provést volby delegátů, neustavila se porada jako konference. Části členů ÚV zabránila v účasti policejní opatření.

Téměř všichni účastníci porady se významnou měrou podíleli na činnosti rozličných legálních dělnických spolků a využívání takzvaných legálních možností. Složení porady bylo tedy věrným obrazem celé stranické práce ve všech hlavních oblastech Ruska.

Porada měla jedenáct zasedání a vypracovala rezoluce^[104] (kromě nezveřejňovaných*) k těmto bodům programu: 1. Revoluční rozmach, stávky a úkoly strany. 2. Výstavba ilegální organizace. 3. Sociálně demokratická frakce v dumě. 4. Stranický tisk. 5. Pojišťovací kampaň. 6. Vztah k likvidátorství. Otázka jednoty. 7. O „národních“ sociálně demokratických organizacích.

Rezoluce byly přijaty jednomyslně s výjimkou toho, že jeden soudruh se zdržel hlasování o dvou bodech „pojišťovací“ rezoluce a jeden o jednotlivostech „národních“ rezoluce.

* Slova v závorce jsou v rukopisu škrtnuta a z konspirativních důvodů nebyla v brožurě obsažena. *Red.*

Rezoluce porady schválené ústředním výborem shrnují zkušenosti strany a poskytují řídicí linii ve všech nejdůležitějších otázkách sociálně demokratické činnosti v dnešním Rusku.

Nejdůležitějším úkolem sociální demokracie je soustavně uplatňovat zkušenosti z roku 1912, protože tento rok byl v dělnickém hnutí Ruska rokem velkého, historického přelomu. Nejenže byl úpadek a rozklad vystřídán oživením, ale dělnická třída přešla do masového útoku proti kapitalistům a carské monarchii. Vlna hospodářských a politických stávek se zvedla tak vysoko, že Rusko je v tomto směru opět *v čele všech*, i těch nejvyspělejších zemí světa.

Tato skutečnost samozřejmě nesmí vést žádného uvědomělého dělníka k tomu, aby zapomněl, o kolik nás předběhli proletáři svobodných zemí v organizování a třídní výchově mas. Tato skutečnost je však důkazem, že Rusko vstoupilo do období narůstání *nové revoluce*.

Dělnické třídě připadá velký úkol revolučně probouzet a v boji vychovávat všechny demokratické síly, vést je k mohutnému náporu, který musí rozbít monarchii Romanovců a dát Rusku svobodu a republiku. Hlavním úkolem dneška je všestranně podporovat otevřený revoluční boj mas, organizovat ho, rozšiřovat, prohlubovat a posilovat. Kdo si tento úkol neuvědomuje, kdo nepracuje v některé ilegální organizaci, skupině nebo buňce, která pomáhá rozvíjet revoluci, ten není sociální demokrat.

Revoluční rozmach proletariátu v roce 1912 byl hlavní hybnou silou, která vyvolala všeobecně uznávané změny ve smýšlení tábora demokracie. Jak ve volbách do IV. dumy, tak při budování legálního dělnického tisku, propagujícího přinejmenším elementární základy teorie marxismu, dosáhla sociální demokracie velkých vítězství. Carská

Содержание У.К. Рес. С.Д. К.П.
Партия с партийным руководством.

В преамбуле рукописи года
содержится содержание У.К. Рес. С.Д.
П.П. с партийным руководством. В со-
вместии удалось увидеть члены ке-
реловых, партийных организации Кинер-
дига (интерак), Молодежной общины (Ю.
их), Юга (Ювент), Урава и Кавказа. Упр.
используются восточные и западные организа-

vláda nemohla tyto úspěchy překazit jedině proto, že otevřený revoluční boj mas změnil celou společenskopolitickou situaci. SDDSR pokračuje ve svém neochvějném, houževnatém a soustavném úsilí o využívání absolutně všech nejrůznějších „legálních možností“, tribunou černé dumy počínaje a třeba i spolkem abstinentů konče, a ani na chvíli nezapomíná, že hrdého jména člena strany je hoden jen ten, kdo veškerou práci mezi masami vykonává skutečně v duchu stranických usnesení, která byla promyšlena a přijata z hlediska dozrávajících revoluce, a ne z hlediska „legality“ z 3. června. Naším úkolem je nepodlehnout tomuto rozpadu a rozkladu, který ještě přežívá z let 1908 až 1911, ale bojovat proti němu. Naší povinností je neplout po proudu chaotického a bezzásadového legalismu, ale využívat všech legálních možností k postupnému seskupování všeho životaschopného kolem ilegální strany. Naším heslem je — žádný smír s těmi, kdo zneužívají legalismu, aby rozsévají skepsi a lhostejnost k revolučnímu zápasu mas nebo aby ho dokonce vyloženě brzdili.

Uskutečnění našich požadavků nezaručíme tím, že je budeme redukovat, že budeme seškrtávat náš program nebo uplatňovat taktiku získávání málo vyspělých lidí klamným heslem, že za carismu v Rusku lze snadno dosáhnout té či oné konstituční reformy. Ne. Zaručíme je tím, že budeme masy vychovávat k důslednému demokraticismu a k tomu, aby pochopily, že konstituční iluze jsou falešné. Zaručí je revoluční organizace nejpokrokovější třídy — proletariátu — a velké revoluční nadšení mas.

Období zběsilé kontrarevoluce nám zanechalo jako dědictví ideový rozklad a roztržštěnost, organizační rozpad mnoha center dělnického hnutí, někde příštipkaření a nucenou odtrženost od strany, jinde pohrdavý, až nevraživý vztah k „podzemí“, které střeží odkaz revoluce a vypracovává revoluční taktiku. Odtržení likvidátorů od sociálně demokratické strany, jejich faktická izolovanost a místy i zapomínání na zásady sociální demokracie a roz-

klad „národních“ sociálně demokratických organizací — to všechno do krajnosti vyhrtilo požadavek *jednoty*.

Jednota sociálně demokratického proletariátu je nezbytnou podmínkou jeho vítězství.

Jednota sociálně demokratického proletariátu není možná bez jednoty *jeho* strany — SDDSR.

A zde hned vidíme, že otázku této jednoty nevyřešíme, dokud nevyřešíme nejen slovy, ale i činy otázku nezbytnosti ilegální strany. Ten, kdo mluví o jednotě a současně propaguje „veřejnou dělnickou stranu“, klame sám sebe i dělníky. Ten, kdo mluví o jednotě a předstírá, že je možné tuto otázku vyřešit, že je možné ji vyjasnit nebo třeba jen formulovat v rámci legality, ten klame sám sebe i dělníky.

Ne. Ani prázdné fráze o „jednotě“ v legálním tisku, ani dohody s různými skupinkami intelektuálů „směřujícími tam či onam“, ani diplomacie jednání v zahraničí, ale *jedině a pouze sjednocení* v místech a skutečné *sloučení* v jednotnou ilegální organizaci *všech* dělníků, členů SDDSR — *jedině* to vyřeší otázku jednoty.

Dělníci už přistoupili sami, zdola k tomuto *jedině* serióznímu, *jedině* věcnému řešení otázky jednoty. Porada vyzývá všechny sociální demokraty, aby se dali touto cestou.

Sociálně demokratičtí dělníci všude obnovují jednotné ilegální organizace SDDSR ve formě závodních buněk, továrních a závodních výborů, obvodních skupin, městských ústředí i sociálně demokratických skupin v *nejrůznějších* legálních institucích atd. Kdo se nechce sám odsoudit k postavení bezmocného jedince, ať vstoupí do těchto organizací. Uznání ilegální strany a podpora revolučního boje mas je zde pod kontrolou dělníků samých.

Období rozkladu končí. Nadešel čas shromažďování sil. Semkněme se proto v ilegální organizace SDDSR. Tyto

organizace nezavírají dveře před žádným sociálním demokratem, který v nich chce pracovat, který chce pomáhat při organizování proletariátu v jeho boji proti kapitálu a v jeho revolučním náporu na carskou monarchii, který už započal.

Politická krize celého ruského impéria pomalu, ale nezadržitelně dozrává. Systém z 3. června byl posledním pokusem zachránit černosotňovskou carskou monarchii, pokusem obrodit ji blokem se špičkami buržoazie, a tento pokus zkrachoval. Mezi rolnictvem a městskou buržoazií v Rusku ne den ode dne, ale hodinu od hodiny rostou a upevňují se nové demokratické síly. Na vesnicích i ve městech se rychleji než dřív zvyšuje počet proletářů a roste jejich organizovanost, jejich semknutost, jejich pevná víra ve vlastní nepřemožitelnost, podporovaná zkušenostmi z masových stávek.

SDDSR, která organizuje přední oddíly tohoto proletariátu v jednotný celek, musí ho vést do revolučních bitev za naše staré revoluční požadavky.

REZOLUCE

REVOLUČNÍ ROZMACH, STÁVKY A ÚKOLY STRANY

1. Nejvýznamnějším faktem dějin dělnického hnutí a revoluce v Rusku v roce 1912 je pozoruhodný rozvoj jak hospodářského, tak politického stávkového boje proletariátu. Počet účastníků politických stávek dosáhl miliónu.

2. Zvláštní pozornost si zaslouží charakter stávkového boje v roce 1912. Dělníci vyhlašují v mnoha případech současně hospodářské i politické požadavky, období hospodářských stávek se střídá s obdobím stávek politických a naopak. Boj proti kapitalistům za vymoženosti z roku 1905, odňaté kontrarevolucí, a stoupající drahota životních potřeb burcuje nové a nové vrstvy dělníků a staví před ně politické otázky v té nejvyhrocenější podobě. Všechny tyto formy spojování a prolínání hospodářského a politického boje jsou podmínkou a zárukou síly hnutí, neboť dávají vzniknout masové revoluční stávce.

3. Výbuchy nespokojenosti a povstání v námořnictvu a v armádě, které jsou pro rok 1912 příznačné, nesporně souvisejí s masovými revolučními stávkami dělníků a ukazují na vzrůstající vření a pobouření v širokých kruzích demokracie a zejména mezi rolníky, z nichž se rekrutuje převážná většina armády.

4. Všechna tato fakta spolu s celkovým posunem země doleva, který se i přes nestoudné machinace černosotňovské carské vlády projevil při volbách do IV. dумы, jednou provždy ukázala, že Rusko znovu vstoupilo do období otevřeného revolučního boje mas. Nová revoluce, jejíž začátek prožíváme, je nevyhnutelným důsledkem krachu carské politiky nastoupené 3. června. Tato politika nedo-

kázala uspokojit ani tu nejservilnější velkoburžoazii. Lidové masy se dostaly do ještě bezprávnějšího postavení, hlavně pokud jde o utlačované národnosti, a milióny a milióny rolníků musí znovu hladovět.

5. Za takovýchto podmínek jsou masové revoluční stávky mimořádně důležité také proto, že jsou jedním z nejúčinnějších prostředků k překonání apatie, zoufalství a roztržtosti zemědělského proletariátu a rolnictva, k probuzení jejich politické aktivity, k jejich zapojení do revolučních akcí, které by probíhaly pokud možno společně, souběžně a v širokém měřítku.

6. Při rozšiřování a zintenzivňování agitace za nejbližší požadavky SDDSR — demokratická republika, osmihodinový pracovní den a konfiskace veškeré statkářské půdy ve prospěch rolníků — musí organizace strany vyzvednout ve své činnosti na jedno z předních míst všestrannou podporu masových revolučních stávek a rovněž rozvíjení a organizování nejrůznějších revolučních akcí mas. Zejména je potřeba vyzvednout jako nejbližší úkol organizování pouličních revolučních demonstrací jak ve spojení s politickými stávkami, tak i jako samostatných vystoupení.

7. Skutečnost, že někteří kapitalisté postihují stávkující výlukami (hromadným propouštěním), staví před dělnickou třídu nové úkoly. Je nutné pozorně přihlížet k tomu, jaké jsou hospodářské podmínky stávky v každém jednotlivém obvodu, v každém jednotlivém průmyslovém odvětví i v každém jednotlivém případě, hledat nové formy boje proti výlukám (například italská stávka) a nahrazovat politické stávky revolučními shromážděními a pouličními revolučními demonstracemi.

8. Některé orgány legálního tisku — zcela nezávisle na tom, jak samy tu či onu stávku hodnotí — agitují proti jakýmkoli masovým revolučním stávkám. Kromě liberálního tisku provádí takovou agitaci například skupina likvidátorů v listu Luč, a to proti vůli značné části dělníků, kteří v té či oné formě tento list podporují. Proto úkolem

všech dělníků, kteří jsou opravdovými stoupenci sociálně demokratické strany, je: 1. rozhodně proti této skupině bojovat; 2. soustavně a vytrvale vysvětlovat všem dělníkům bez rozdílu, ať už patří ke kterémukoli směru, jak je taková agitace škodlivá, a 3. stmelovat všechny proletářské síly k dalšímu rozvíjení revoluční agitace a revolučních akcí mas.

VÝSTAVBA ILEGÁLNÍ ORGANIZACE

1. Po shrnutí zkušeností z dělnického hnutí a z činnosti strany za rok 1912 porada konstatuje, že

začínající nová vlna masových revolučních akcí plně potvrdila předcházející usnesení SDDSR (zejména lednové konference z roku 1912^[95]) o výstavbě strany. Průběh stávkového boje v roce 1912, volební kampaň sociální demokracie k volbám do IV. dумы, průběh pojišťovací kampaně atd. s určitostí ukázaly, že jedině správným typem organizační výstavby v nynějším období je ilegální strana jako soustava stranických buněk obklopených sítí legálních a pololegálních dělnických spolků.

2. Organizační formy ilegální výstavby je bezpodmínečně nutné přizpůsobovat místním podmínkám. Rozmanitost forem maskování ilegálních buněk, co největší pružnost v přizpůsobování forem činnosti místním a sociálním podmínkám je zárukou životaschopnosti ilegální organizace.

3. Hlavním nejbližším úkolem v oblasti organizační výstavby strany dnes je vytvořit ve všech továrnách a závodech ryze stranické ilegální závodní výbory, složené z neaktivnějších dělníků. Obrovský rozmach dělnického hnutí vytváří podmínky, které umožňují v převážné většině míst stranické závodní výbory obnovit a existující upevnit.

4. Porada konstatuje, že plně dozněla nutnost vytvářet

v každém centru z roztráštěných místních skupin jedinou řídicí organizaci.

Jako typ celoměstské organizace vynikl například v Petrohradě hlavní městský výbor, který vznikl spojením zásady volitelnosti obvodními buňkami se zásadou kooptace.

Takový typ organizace umožňuje vytvořit co nejužší a nejbezprostřednější spojení mezi řídicím orgánem a základními buňkami a zároveň umožňuje vytvořit nepočtený, pružný a maximálně konspirativní výkonný orgán, který má právo vystupovat kdykoli jménem celé organizace. Porada doporučuje tento typ, pozměněný podle místních a sociálních podmínek, i ostatním centrům dělnického hnutí.

5. K navázání těsného spojení mezi místními organizacemi a ÚV a dále k usměrňování a sjednocování stranické práce považuje porada za naléhavě nutné zřídit v hlavních oblastech dělnického hnutí oblastní ústředí.

6. Jako jeden z nejdůležitějších praktických úkolů při navazování stálého živého spojení mezi ÚV a místními sociálně demokratickými skupinami a rovněž při vytváření pružných forem řízení místní práce ve velkých centrech dělnického hnutí se zdůrazňuje zavádění systému důvěrníků. Důvěrníky je třeba vybírat z místních dělnických předáků. Jedině vyspělí dělníci mohou vlastními silami posílit a upevnit ústřední aparát strany v místním i celoruském měřítku.

7. Porada vyslovuje přání, aby ÚV pořádal co možná nejčastěji porady s místními stranickými pracovníky, kteří působí na různých úsecích sociálně demokratické činnosti.

8. Porada připomíná několikerá stranická usnesení o tom, že dělnická strana nemůže existovat jinak než z pravidelných členských příspěvků, z dělnických sbírek. Bez těchto sbírek je zejména za dnešních poměrů existence i té nejskromnější ústřední (místní i celoruské) instituce strany absolutně nemožná.

9. (Nezveřejňuje se.)

O SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ FRAKCI V DUMĚ

1. Porada konstatuje, že nehledě na vládou rozpoutané neslýchané pronásledování a zfalšování voleb a nehledě na černosotňovsko-liberální blok, který se na mnoha místech proti sociální demokracii zformoval, dosáhla SDDSR ve volbách do IV. státní dumy obrovského vítězství. Téměř všude vzrostl počet hlasů pro sociální demokracii v druhé městské kurii, kterou sociální demokracie stále více vytrhává z rukou liberálů. V dělnické kurii, která je pro naši stranu hlavní, si SDDSR udržela naprostou převahu, přičemž dělnická třída zvolením výhradně bolševických poslanců v této kurii obzvláště jednotně zdůraznila svou neochvějnou věrnost staré SDDSR a jejímu revolučnímu odkazu.

2. Porada vítá energickou činnost sociálně demokratických poslanců IV. dumy, jak se projevila v řadě jejich vystoupení v dumě^[267], v interpelacích i v přednesení deklarace, která vcelku správně vyjádřila hlavní zásady sociální demokracie.

3. Porada uznává za jediné správnou tradici, která je v naší straně ustálena a podle níž je sociálně demokratická frakce v dumě orgánem podřízeným straně jako celku reprezentovanému stranickými ústředními institucemi, a je toho názoru, že v zájmu politické výchovy dělnické třídy a správné koncepce činnosti strany v dumě je nutné věnovat každému kroku sociálně demokratické frakce bedlivou pozornost, a provádět tak nad frakcí stranickou kontrolu.

4. Porada nemůže v rezoluci o Jagiełłovi^[216] spatřovat nic jiného, než že sociálně demokratická frakce přímo porušila svou stranickou povinnost. Tato rezoluce podporuje rozbíječský krok Bundu, který uzavřel dohodu se stranou, jež není sociálně demokratická (PSS), proti polským sociálním demokratům a prosadil Jagiełła, který není sociální demokrat, proti všem sociálně demokratickým volitelům, kteří tvořili v kolegiu dělnických volitelů

většinu. Frakce tím prohloubila rozkol mezi dělníky v Polsku a znesnadnila dosažení jednoty v celé straně.

5. Vystoupení soudruha Čchenkeliho, v němž obhajoval jménem frakce kulturně národnostní autonomii pod záminkou „vytvoření potřebných institucí pro svobodný rozvoj všech národů a národností“, je přímým porušením programu strany¹²⁶. V podstatě stejná formulace¹²⁷ byla zamítnuta zvláštním hlasováním II. sjezdu strany, který schválil program strany^[199]. Ústupek nacionalistickým tendencím, byť takto maskovaným, je pro proletářskou stranu nepřipustný.

6. Sociálně demokratická frakce tím, že hlasovala v souvislosti s vládním prohlášením pro progresistický (v podstatě oktabristický) návrh přejít k dalšímu pořadu a že nepodala vlastní, sociálně demokratický návrh¹²⁸, se dopustila chyby, jíž si musí strana povšimnout vzhledem ke zlomyslným komentářům liberálního tisku.

7., 8., 9. (Tyto body se nezveřejňují.)¹²⁹

O ILEGÁLNÍCH TISKOVINÁCH

Porada projednala nutnost všestranně rozvíjet ilegální vydavatelskou činnost, vypracovala v této věci řadu konkrétních směrnic a důrazně vyzývá všechny místní organizace strany, všechny dělnické buňky i jednotlivé dělníky k větší samostatnosti a iniciativě, pokud jde o přepravu ilegálních tiskovin a spojení s byrem ÚV¹³⁰ v zájmu jejich šíření.

O POJIŠŤOVACÍ KAMPANI

Porada konstatuje, že dělnická třída a její strana přes veškeré pronásledování vyvinuly velkou energii při obhajování proletářských zájmů v souvislosti se zavedením zákona o pojištění¹³¹[¹⁵⁸, ¹⁵⁹], a soudí, že:

1. Je zapotřebí co nejrozhodněji a nejsvorněji bojovat proti pokusům vlády a kapitalistů donutit dělníky, aby své zmocněnce do nemocenských pokladen volili naslepo — aniž budou povoleny dělnické schůze.

2. Dělníci se musí všude domáhat, aby se konaly veřejné schůze, kde by byli předběžně určeni žádoucí kandidáti na funkce zmocněnců.

3. Dělníci musí pořádat revoluční shromáždění na protest proti násilí a ponižování, kterými je zavádění zákona o pojištění provázáno.

4. V každém případě je zapotřebí předem připravit seznam dělnických kandidátů na funkce zmocněnců z nejuživnějších sociálně demokratických dělníků a tento seznam společně prosazovat i tam, kde se schůze uspořádat nepodaří.

5. Bojkot voleb zmocněnců považuje porada za neúčelný a škodlivý. Hlavní úsilí kapitalistů se v této chvíli zaměřuje na to, aby se dělníkům zabránilo ovládnout určité proletářské buňky v továrnách a závodech, kterými se mají stát nemocenské pokladny dělníků. Bojkot by v této chvíli dělníky rozštěpil a šel by jen na ruku zmíněné snaze kapitalistů.

6. Boj za správné provedení voleb delegátů do nemocenských pokladen se nesmí zastavit ani na chvíli. Boj dělníků je třeba rozšiřovat a rozvíjet všemi prostředky, všemi silami, využívat každého příznivého okamžiku, nedovolit, aby podnikatelé byť jen na chvíli mohli pokládat normální chod výroby za zajištěný, a přitom se navzdory všem překážkám nevzdat prosazování sociálně demokratické kandidátky. Volby nevylučují další rozvíjení boje. Naopak, prosazení osvědčených sociálně demokratických dělníků za delegáty usnadní další boj za správné provedení voleb, v němž budou delegáti dělníkům všemožně pomáhat.

7. Všude tam, kde volby probíhají bez schůzí, je nutné agitovat všemi dělníkům dostupnými prostředky za to, aby byli zmocněnci voleni znovu na základě skutečně svobodného hlasování a možnosti uspořádat schůze.

8. Sociálně demokratická frakce v dumě musí neprodleně podat novou interpelaci proti zákazu pořádání dělnických volebních schůzí.

9. Celou agitaci kolem zavádění pojištění je nutné provádět v úzké spojitosti s objasňováním celé situace v carském Rusku a současně přitom vysvětlovat naše socialistické principy a revoluční požadavky.

O V Z T A H U K L I K V I D Á T O R S T V Í A O J E D N O T Ě

1. Čtyři roky boje strany proti likvidátorství dokázaly naprostou správnost formulace vypracované celostranickou konferencí SDDSR v prosinci 1908 v tomto znění:

„Pokusy jisté části stranické inteligence likvidovat nynější organizaci SDDSR a nahradit ji v každém případě volným sdružením v rámci legality, byť za cenu zjevného zřeknutí se programu, taktiky a tradic strany“¹³²[²¹³].

Likvidátoři tedy vůbec nejsou odsuzováni za to, že zdůrazňují nutnost legální činnosti, ale za to, že se zřikají ilegální strany a že ji rozbíjejí.

Založení prvního marxistického dělnického deníku v Rusku a zvolení výhradně bolševických kandidátů v dělnické kurii definitivně dokázalo, že strana byla schopna zvládnout legální činnost a zatlačila likvidátory do pozadí.

2. Likvidátoři svým odchodem z ilegální strany a seskupováním se mimo rámec místních organizací vyvolávali rozkol, který ještě dovršili, když na mnoha místech, zejména v Petrohradě, založili takzvané iniciativní skupiny. Lednová konference SDDSR z roku 1912 svým usnesením, že likvidátorská skupina publicistů⁹² kolem časopisů *Naša zarja* a *Dělo žizni*, která tvoří jádro iniciativních skupin, „se definitivně postavila mimo stranu“*, pouze konstatovala rozkol způsobený likvidátory.

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 183. *Red.*

3. Srpnová konference z roku 1912, která si dala název „konference organizací SDDSR“, se ve skutečnosti ukázala konferencí likvidátorskou, protože její hlavní a vedoucí složku tvořila skupina likvidátorských publicistů, která se odštěpila od strany a odtrhla od dělnických mas v Rusku.

4. Oddanost převážné většiny vyspělých dělníků ilegální straně přinutila účastníky srpnové konference, aby učinili zdánlivé ústupky principům strany a naoko uznali ilegální stranu. Ve skutečnosti jsou všechny rezoluce této konference^[206] skrz naskrz prostoupeny likvidátorstvím a hned po konferenci Naša zarja i Luč^[182], který prohlásil, že se k srpnovým usnesením připojuje, začaly s ještě intenzivnější likvidátorskou agitací

- a) pro veřejnou stranu,
- b) proti ilegalitě,
- c) proti programu strany (obhajoba kulturně národnostní autonomie, revize agrárních zákonů III. dумы, odsouvání hesla republiky do pozadí apod.^[199]),
- d) proti masovým revolučním stávkám,
- e) pro reformistickou, výlučně legalistickou taktiku.

Proto zůstává stále jedním z úkolů strany vést nekompromisní boj proti skupině likvidátorů kolem časopisu Naša zarja a listu Luč a vysvětlovat dělníkům nesmírnou škodlivost jejich agitace.

5. Kampaň za „jednotu“, kterou likvidátoři zahájili v legálním tisku, obchází a zatemňuje hlavní otázku — otázku členství a práce v ilegální straně, a tím dělníky dezorientuje, neboť této otázky se nelze v legálním tisku vůbec dotknout. Likvidátoři ve skutečnosti jednají stejně rozbíječsky jako dřív, což zvláště názorně ukázaly volby v Petrohradě: když se volitelé rozdělili na dvě stejné části, byli to právě likvidátoři, kdo odmítl návrh na losování, které jediné mohlo zabránit nejednotnému postupu dělníků před očima buržoazních stran.

6. Při uznání ilegální organizace SDDSR a členství v ní je jednota sociálně demokratických dělníků všech směrů

a názorových odstínů bezpodmínečně nutná a je kategoricky diktována veškerými zájmy dělnického hnutí.

Právě na těchto zásadách bylo už dosaženo sjednocení v narvské obvodní organizaci v Petrohradě a v řadě venkovských organizací.

7. Porada takové sjednocení co nejenergičtěji podporuje a doporučuje, aby se všude neprodleně začalo s tímto sjednocováním zdola od závodních výborů, obvodních skupin atd. a aby soudruzi dělníci v praxi prověřovali, je-li uznávána ilegální organizace a jaká je připravenost podporovat revoluční boj mas a revoluční taktiku. Jedině v té míře, jak se bude fakticky vytvářet jednota zdola, bude dosaženo i definitivního semknutí strany a dokonalého upevnění jednoty v celoruském měřítku.

O „NÁRODNÍCH“ SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÝCH ORGANIZACÍCH

1. Zkušenosti z roku 1912 plně potvrdily správnost usnesení lednové konference SDDSR (v roce 1912)^[96] o této otázce*. Tím, že Bund podporoval kandidaturu Jagiełła, který nebyl sociální demokrat, proti polským sociálním demokratům a že srpnová konference (v roce 1912) likvidátorů, Bundu a lotyšských sociálních demokratů porušila svým nacionalismem program strany^[199], byl názorně odhalen naprostý krach federalistických zásad ve výstavbě sociálně demokratické strany a hluboká škodlivost izolovanosti „národních“ sociálně demokratických organizací pro věc proletariátu.

2. Porada proto důrazně vyzývá dělníky všech národů a národností Ruska k co nejrozhodnějšímu odporu proti bojovnému nacionalismu reakce, k boji proti všem nejrůz-

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 165–167. *Red.*

nějším projevům nacionalistického smýšlení mezi pracujícími a k co nejtěsnějšímu semknutí a stmelení sociálně demokratických dělníků v jednotlivých místech v jednotné organizace SDDSR, které by ve své činnosti užívaly příslušného jazyka místního proletariátu a prakticky uskutečňovaly jednotu zdola, jako je tomu již dávno na Kavkaze.

3. Porada vyjadřuje hluboké politování nad rozkolem v řadách polské sociální demokracie, který nesmírně oslabuje boj sociálně demokratických dělníků v Polsku. Porada je nucena konstatovat, že hlavní vedení polské sociální demokracie, které v současné době nereprezentuje většinu polských sociálně demokratických organizací polského proletariátu, se v boji proti této většině uchyluje k nepřijatelným prostředkům (například neodůvodněné podezírání celé varšavské organizace z provokace). Porada vyzývá všechny stranické organizace, které mají kontakty s polskými sociálně demokratickými dělníky, aby pomáhaly vytvářet skutečnou jednotu polské sociální demokracie.

4. Porada poukazuje zejména na krajní oportunistus a likvidátorství v usneseních poslední (IX.) konference Bundu^[205], která zavrhlá heslo republiky, odsunula do pozadí ilegální činnost a ukázala, jak u ní revoluční úkoly proletariátu upadly v zapomenutí. Stejně odsouzeníhodný je odpor Bundu proti sjednocení všech sociálně demokratických dělníků v místních organizacích (ve Varšavě, Lodži, Vilně atd.) — tedy sjednocení, na kterém od roku 1906^[214] mnohokrát trvala SDDSR na svých sjezdech a konferencích.

5. Porada zdraví revoluční sociálně demokratické dělníky lotyšské organizace, kteří vedou vytrvalou propagandu v antilikvidátorském duchu, a vyjadřuje politování nad tím, že ÚV lotyšské sociální demokracie má sklon podporovat protistranické kroky likvidátorů.

6. Porada vyslovuje pevné přesvědčení, že započatý revoluční rozmach, masové hospodářské a politické stávky, pouliční demonstrace i další formy otevřeného revolučního

boje napomohou pevnému semknutí a stmelení sociálně demokratických dělníků bez rozdílu národnosti v místních organizacích, a zesílí tak nápor na carismus, utlačující všechny národy a národnosti Ruska, a na sjednocující se buržoazii všech národů a národností Ruska.

O REORGANIZACI

A PRÁCI REDAKCE LISTU PRAVDA

1. Redakce nepracuje dostatečně důsledně ve stranickém duchu. Důrazně se jí doporučuje, aby přísněji dodržovala a prováděla všechna stranická usnesení. Je nutná legalita řízení.

ÚV činí opatření k reorganizaci redakce.

2. Redakce slabě reaguje na stranický život sociálně demokratických dělníků v Petrohradě. Stranické rezoluce musí být zveřejňovány nebo zmínky o nich podávány bezpodmínečně v legální formě.

3. Redakce musí věnovat více pozornosti vysvětlování nesprávnosti a škodlivosti likvidátorství, a zejména propagandy listu Luč.

4. Redakce musí věnovat větší pozornost agitaci pro předplatné a sbírky mezi dělníky.

5. Bolševičtí poslanci se musí stát členy širokého redakčního kolegia listu a organizovat soustavnou a vytrvalou práci v oblasti publicistiky i hospodářské činnosti.

6. Redakce musí zvláště opatrně jednat se svými spolupracovníky vperjodovci, aby neznesnadnila začínající sblížování a nepřipustila chybnou linii v zásadních otázkách.

7. Je třeba vynaložit veškeré úsilí na snížení vydavatelských nákladů a na vytvoření úzkého řídicího kolegia (které by řídilo veškerou činnost), v němž by rozhodně musel být alespoň jeden zástupce šestky¹³³.

Stejně řídicí kolegium (hospodářská komise) s povinnou

účastí jednoho ze šestky je nutné k řízení hospodářských záležitostí.

8. Články, které považuje ÚV za nutné uveřejnit, musí být (s dohodnutým podpisem) uveřejněny ihned.

9. Při striktním zachování legálnosti listu je nezbytné získat k aktivní účasti jak na publicistické činnosti, tak při šíření listu dělnické spolky, svazy, výbory, skupiny i jednotlivce v Petrohradě i na venkově.

10. Podporovat iniciativu skupiny petrohradských sociálních demokratů při vydávání protilikvidátorsky orientovaného celoodborářského orgánu, přičemž je nutné prozkoumat situaci přímo na místě.

11. Přijmout opatření ke sblížení publicistické a hospodářské činnosti listu a časopisu¹³⁴.

12. Je nutné energicky se zasadit o založení dělnického deníku v Moskvě, který by byl pobočkou petrohradského. Proto se musí moskevská skupina organizačně spojit se třemi poslanci za Moskevskou oblast.

A N G L I C K É
D Ě L N I C K É H N U T Í
V R O C E 1 9 1 2

Nejvýznamnější událostí uplynulého roku byla stávka horníků. Jestliže se už ve stávce železničářů v roce 1911¹³⁵ projevil „nový duch“ britských dělníků, stávka horníků znamená přímo historický mezník.

Přestože se vládnoucí třídy chystaly k „válce“ ze všech sil, přestože se buržoazie sebevíc snažila zlomit odpor vzpurných otroků kapitálu, stávka byla přece jen úspěšná. Organizovanost horníků byla příkladná. Po stávkokazeclí nebylo ani stopy. Že by uhlí mohli těžit vojáci nebo nezkušení pomocní dělníci, o tom nemohlo být ani řeči. A po šesti týdnech boje britská buržoazní vláda poznala, že se všechen průmyslový život země zastavuje a že se naplňují slova dělnické písně: „Všechna kola se zastaví, zachce-li se Tvé silné paži...“^{136[23]}.

Vláda přistoupila na ústupky.

„Ministerský předseda nejmocnějšího světového impéria, jaké kdy existovalo, se dostavil na schůzi delegátů vyslaných stávkujícími otroky uhlobaronů a zapřísahal je, aby přistoupili na kompromis.“ Tak líčí výsledek boje jistý informovaný marxista.

Britská vláda, která obyčejně celá léta krmí dělníky těšinskými jablíčky reforem, si teď opravdu pospíšila. Za *pět dní* byl v parlamentě prosazen nový zákon! Tento zákon stanoví *minimální* mzdu, tj. předpisy o určení mzdové hranice, *pod* kterou nesmějí mzdy klesnout.

Tento zákon je ovšem jako všechny buržoazní reformy jen ubohým polovičatým řešením a částečně prostě podvodem na dělnících, neboť i když je stanovena minimální

mzda, zaměstnavatelé své námezdní otroky stejně dál utiskují. Nicméně ti, kdo znají anglické dělnické hnutí, tvrdí, že po stávce horníků *už není* britský proletariát *stejný* jako dřív. Dělníci se naučili bojovat. Uviděli *cestu*, která je dovede k vítězství. Pocítili svou sílu. Přestali být poslušnými ovečkami, jakými se tak dlouho zdáli ke spokojenosti všech obhájců a velebitelů námezdního otroctví.

Ve vzájemném poměru společenských sil v Anglii nastal posun, který nelze vyjádřit čísly, ale který každý cítí.

Bohužel ve stranických záležitostech v Anglii k velkému pokroku nedošlo. Roztržka mezi Britskou socialistickou stranou (bývalá Sociálně demokratická federace) a Nezávislou (na socialismu) labouristickou stranou trvá. Oportunistické vystupování členů parlamentu patřících k této druhé straně vyvolává mezi dělníky stejně jako dřív *syndikalistické* tendence. Naštěstí nejsou silné.

Odborové svazy v Anglii se pomalu, ale jistě přiklánějí k socialismu, přestože mnozí poslanci parlamentu se zuby nehty drží tradiční liberální dělnické politiky. Ale tito poslední mohykáni rozhodně tradiční politiku neudrží!

Pravda, č. 1
1. ledna 1913
Podepsán W.

Podle textu Pravdy

EUGÈNE POTTIER

K 25. VÝROČÍ JEHO ÚMRTÍ

V listopadu loňského roku 1912 uplynulo 25 let od úmrtí francouzského dělnického básníka Eugèna Pottiera, autora slavné proletářské písně Internacionála („Již vzhůru, psanci této země“ atd.).

Tato píseň je přeložena do všech evropských, a nejen do evropských jazyků. Ať se uvědomělý dělník dostane do kterékoli země, ať ho osud zavane kamkoli, ať se cítí sebevíc cizincem bez znalosti jazyka, bez známých, daleko od vlasti, vždycky si může najít soudruhy a přátele podle známého nápěvu Internacionály^[60].

Dělníci všech zemí přijali píseň svého předního bojovníka, proletářského básníka, za svou a učinili ji písní proletářů celého světa.

A tak dělníci na celém světě dnes s úctou vzpomínají na Eugèna Pottiera. Jeho žena a dcera jsou ještě naživu a žijí v bídě, tak jako po celý život žil autor Internacionály. Narodil se v Paříži 4. října 1816. Bylo mu čtrnáct let, když složil svou první píseň a název této písně zněl „Ať žije svoboda!“^[188] V roce 1848, ve slavné bitvě dělníků s buržoazií, se účastnil bojů na barikádách.

Pottier pocházel z chudé rodiny a po celý život zůstal chudým proletářem, který si vydělával na živobytí jako balič beden a později malováním na látky.

Od roku 1840 reagoval na všechny významné události ve Francii svou bojovou písní; probouzel jí k uvědomělosti neuvědomělé, vyzýval dělníky k jednotě, tepal buržoazii a buržoazní francouzské vlády.

V době slavné Pařížské komuny (v roce 1871) byl Pottier

zvolen jejím členem. Z 3600 hlasů dostal 3352. Zúčastnil se všech akcí Komuny, této první proletářské vlády.

Po pádu Komuny byl Pottier nucen uprchnout do Anglie a pak do Ameriky. Svou slavnou Internacionálu napsal v červnu 1871, takříkajíc druhý den po krvavé květnové porážce...

Komuna byla poražena..., ale Pottierova Internacionála rozšířila její myšlenky do celého světa, a tak Komuna je dnes více živá než kdy předtím.

V roce 1876, ve vyhnanství, napsal Pottier poému Američtí dělníci dělníkům francouzským^[325]. Vylíčil v ní život dělníků utiskovaných kapitalisty, jejich bídu, jejich dřinu, jejich vykořisťování, ale i jejich pevnou víru v blížící se vítězství věci proletariátu.

Teprve za devět let po pádu Komuny se Pottier vrátil do Francie a ihned vstoupil do Dělnické strany. Roku 1884 vyšel první svazek jeho básní^[326], roku 1887 druhý pod názvem Revoluční zpěvy^[324].

Řada dalších písní tohoto dělnického básníka byla vydána až po jeho smrti.

8. listopadu 1887 doprovodili pařížští dělníci ostatky Eugèna Pottiera na hřbitov Père-Lachaise, kde jsou pochováni postřílení komunardi. Policie vyprovokovala krvavou srážku, když chtěla dělníkům vyrvat rudý prapor. Občanského pohřbu se zúčastnily davy lidí. Ze všech stran se ozývaly výkřiky: Sláva Pottierovi!

Pottier zemřel v bídě. Zanechal však po sobě pomník vpravdě věčný. Byl jedním z největších *propagandistů promlouvajících písní*. Když skládal svou první píseň, bylo socialistických dělníků sotva pár desítek. Historickou píseň Eugèna Pottiera znají dnes desetimilióny proletářů...

ROZVOJ DĚLNICKÝCH PĚVECKÝCH SBORŮ V NĚMECKU

Dělnické pěvecké spolky v Německu slavily nedávno zvláštní jubileum: počet dělnických zpěváků dosáhl 100 000 a dělnické pěvecké spolky mají celkem 165 000 členů, z toho 11 000 dělnic.

Dělnické pěvecké sbory mají svůj tiskový orgán, Deutsche Arbeiter-Sängerzeitung¹³⁷, který začal pravidelně vycházet až od roku 1907.

První kroky dělnických pěveckých spolků spadají do 60. let 19. století. V Řemeslnickém vzdělávacím spolku v Lipsku vznikl pěvecký kroužek, jehož členem byl mimochodem i August Bebel.

Ferdinand Lassalle přikládal organizování dělnických pěveckých sborů velký význam. Na jeho naléhání založili členové Všeobecného německého dělnického spolku¹³⁸ v roce 1863 ve Frankfurtu nad Mohanem dělnický kroužek pod názvem Pěvecký spolek. Jeho členové se scházeli v tmavé, začouzené zadní místnosti jedné frankfurtské hospůdky. V místnosti se svítilo lojovými svíčkami.

Spolek měl dvanáct členů. Když Lassalle musel na jedné ze svých agitačních cest přenocovat ve Frankfurtu, těchto dvanáct dělnických zpěváků mu sborově zazpívalo píseň známého básníka Herwegha^[23], kterého Lassalle dlouho přemlouval, aby napsal slova k dělnické sborové písni.

Po zrušení výjimečného zákona¹³⁹ bylo v Německu v roce 1892 180 dělnických pěveckých spolků se 4300 členy. V roce 1901 dosáhl počet členů 39 717, v roce 1907 93 000 a v roce 1912 165 000. V Berlíně je dnes 5352 členů děl-

nických pěveckých spolků, v Hamburku 1628, v Lipsku 4051, v Drážďanech 4700 atd.

Nedávno jsme psali o tom^[81], jak dělníci ve Francii a v jiných románských zemích vzpomínali pětadvacátého výročí úmrtí Eugèna Pottiera (1816—1887), autora slavné Internacionály*^[60]. V Německu je propagování socialismu dělnickou písní mnohem mladší a německá „junkerská“ (statkářská, ultrareakční) vláda staví této propagaci do cesty mnohem víc podlých policejních překážek.

Avšak žádné policejní šikanování nemůže zabránit tomu, aby ve všech velkých městech na světě, ve všech dělnických koloniích a stále častěji i v obydlích zemědělských dělníků nezaznívala svorná proletářská píseň o blízkém osvobození lidstva z námezdního otroctví.

Napsáno nejpozději 3. (16.) ledna 1913

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1954

v časopisu Kommunist, č. 6

Podepsán T.

* Viz tento svazek, s. 293—294. *Red.*

Dostávám se velmi pozdě k tomu, abych vyvrátil, co napsal L. Martov v listu Luč^[127]. Ale co se dá dělat? Nepravda se vysloví snadno. Ale *dopátrat se* pravdy trvá někdy hodně dlouho.

L. Martov mě v 37. čísle listu Luč zahrnul nejvybranějšími nadávkami s „temnými“ obviněními, jak je u něho zvykem. Jelikož jsem si za deset let už na tyto metody boje L. Martova zvykl, ani jsem jeho článek nedočel do konce. Kolegové mne však upozornili, že L. Martov připisuje soudruhu Haasemu, členu německého sociálně demokratického ústředního výboru, slova jako „Lenin *podvádí* internacionálu“.

Abych se dopátral pravdy, musel jsem hledat *pramen* Martovova tvrzení. Odvolal se na 225. číslo jakýchsi hornických novin. Nenašel jsem je. Vorwärts¹⁴⁰ (ústřední orgán Sociálně demokratické strany Německa) podobná slova neuveřejnil^[331]. Našel jsem je jen v Bremer Bürger-Zeitung^[330] (brémský sociálně demokratický list)¹⁴¹.

Nechtěl-li jsem postupovat stejně lehkomyšlně jako L. Martov, nezbylo mi než se dotázat přímo Haaseho.

Ústřednímu výboru německých sociálních demokratů byl zaslán písemný dotaz.

Tady je Haaseho odpověď:

Ústřední výbor

Sociálně demokratické strany Německa

Berlín, 31. prosince 1912

Vážení soudruzí! K vašemu dopisu sděluji, že interpretace mého vystoupení v mezinárodním socialistickém byru, tak jak byla podle

vašich slov uveřejněna v listu Luč, neodpovídá skutečnosti. Na zasedání se projednávala otázka, může-li se organizační výbor ucházet o zastoupení v mezinárodním socialistickém byru. Prohlásil jsem, že je to nepřijatelné, neboť organizační výbor — dokonce podle svého vlastního prohlášení — není organizací, ale chce být jen svazkem skupin pro obnovení jednoty organizace. V této souvislosti jsem nadhodil otázku, kdo vlastně má právo zastupovat ruskou stranu za jejího dnešního stavu, a poznamenal jsem, že je-li správné tvrzení, že ústřední výbor ve styku s mezinárodním byrem vystupuje jako „SDDSR“, může z tohoto názvu vzniknout nedorozumění.

Nešlo zde tedy o žádný útok proti Leninovi a poznámka vůbec neměla nijak urážlivý charakter. Chtěl jsem jen vyjasnit situaci v souvislosti s výše uvedeným tvrzením a především nadhodit otázku, není-li načase podniknout kroky ke sjednocení všech ruských a polských skupin. Velmi jsem litoval, že Lenin nebyl přítomen.

Jen pro úplnost uvádím, že slovo „podvod“ jsem nevy pustil z úst.

Se soudružským pozdravem

Haase

Takže L. Martov, aby mě mohl potísnit zahrnout nadávkami, opakoval (po komsi) *lež* o Haasem.

Haase byl *proti* zastoupení organizačního výboru, Haase však *neměl námítky* proti zastoupení ústředního výboru.

Haase nepovažuje ústřední výbor za představitele *celé* SDDSR, do které zahrnuje i „nacionály“ a likvidátory, ale ani sám ústřední výbor, pokud je mi známo, si *nikdy* nečinil nárok na to, aby ty či ony zastupoval.

„Nacionálové“ (Poláci, Bund, Lotyšši) mají své vlastní zástupce.

Omezují se na toto faktické dementi...

19. ledna (podle nového kalendáře) 1913

N. Lenin

Vznik bolševismu je nerozlučně spjat s bojem takzvaného „ekonomismu“¹⁴³ (oportunismu, který odmítal politický boj dělnické třídy a její vedoucí úlohu) proti revoluční sociální demokracii v letech 1897—1902. „Ekonomismus“, podporovaný Bundem, byl poražen a potlačen známou kampaní staré Jiskry (Mnichov, Londýn a Ženeva 1900 až 1903)¹⁴⁴, která sociálně demokratickou stranu (založenou roku 1898, později však rozbitou zatýkáním) obnovila na marxistických základech a revolučních sociálně demokratických principech. Na II. sjezdu SDDSR (v srpnu 1903)¹⁴⁵ se jiskrovci rozštěpili: *většina** z nich uznávala zásady a taktiku staré Jiskry, *menšina* se však dala cestou oportunismu a získala podporu dřívějších nepřátel Jiskry, „ekonomistů“ a bundovců. Odtud názvy bolševismus a menševismus (bolševici a menševici). V letech 1903—1904 byl hlavním předmětem boje oportunistus menševiků v organizačních otázkách. Od konce roku 1904 se hlavními stávají rozdíly v taktice. Svým „plánem zemstevní kampaně“ (podzim 1904^[179]) začala *nová Jiskra*¹⁴⁶, která přešla k menševikům, obhajovat taktiku „nezastrašování liberálů“¹⁴⁷. V roce 1905 neshody v taktice definitivně vykrytalizovaly (sjezd bolševiků, III. sjezd SDDSR v květnu 1905 v Londýně¹⁴⁸ a v téže době „konference“ menševiků v Ženevě¹⁴⁹). Menševici přizpůsobovali taktiku dělnické třídy liberalismu. Bolševici vytkli dělnické třídě v buržoazně demokratické revoluci cíl dovést revoluci do konce a vést za sebou demokratické rolnictvo navzdory zradě liberalismu. Hlavní

* Většina, rusky *bolšinstvo*. Čes. red.

názorové neshody mezi oběma směry se v praxi projevíly na podzim 1905 — bolševici byli pro bojkot Bulyginovy dumy^[25], menševici pro účast v dumě^[210]. Na jaře 1906 se totéž opakovalo s Vitteho dumou. I. дума: menševici byli pro podporu hesla Vládní kabinet z většiny v dumě (kadetský vládní kabinet), bolševici pro heslo Výkonný výbor levice (sociálních demokratů a trudoviků) pro organizování přímého boje mas atd. Podrobnější výklad je možný jen v zahraničním tisku. Na stockholmském sjezdu (1906)¹⁵⁰ zvítězili menševici, na londýnském (1907)¹⁵¹ bolševici. V letech 1908—1909 se od bolševiků odštěpili vperjodovci (machismus¹⁵² ve filozofii a otzovismus¹⁵³ neboli bojkot III. dumy v politice: Bogdanov, Alexinskij, Lunačarskij aj.). V letech 1909—1911 se bolševismus v boji proti nim (srov. V. Iljin, *Materializm i empiriokriticizm*, Moskva 1909*) a rovněž proti likvidátorům (menševici, kteří odmítali ilegální stranu) sblížil s *menševiky stoupenci zachování ilegální strany* (Plechanov aj.), kteří likvidátorství vypověděli rozhodný boj. Orgány bolševiků byly: Vperjod¹⁵⁴ a Proletarij (Ženeva 1905)¹⁵⁵, Novaja žizň (Petrohrad 1905)¹⁵⁶, Volna¹⁵⁷, Echo¹⁵⁸ aj. (Petrohrad 1906), Proletarij ve Finsku (1906—1907), v Ženevě (1908) a v Paříži (1909), Social-demokrat v Paříži (1909—1912). Souhrn některých hlavních prací bolševismu V. Iljin, *Za 12 let, Petrohrad 1908*^[82]; tam je také podrobnější bibliografie. Hlavní bolševičtí publicisté: G. Zinovjev, V. Iljin, J. Kameněv, P. Orlovskij aj. V posledních letech byli bolševici hlavními spolupracovníky listů Zvezda (1910—1912) a Pravda (1912) v Petrohradě a časopisů Mysl (1910) v Moskvě¹⁵⁹ a Prosvěščenije (1911—1913) v Petrohradě.

Napsáno před 12. (25.) lednem 1913

Podle textu knihy

Uveřejněno roku 1913 v knize

N. A. Rubakina Sredi knig,

sv. II, 2. vyd., Moskva

* Viz Sebrané spisy 18, Praha 1984. *Red.*

V Ý V O J R E V O L U Č N Í C H S T Á V E K A P O U L I Č N Í C H D E M O N S T R A C Í

Už dávno je dokázáno a všeobecně uznáváno, že rok 1912 znamená ve vývoji stávkového boje významný mezník. Ale ne každý si to hlouběji uvědomuje a správně hodnotí.

Vezměme si údaje o politických stávkách za prvních 11 měsíců roku. Vypadají takto:

v roce 1905	1 052 000
v roce 1906	642 000
v roce 1907	540 000
v roce 1912	asi 900 000

Počet účastníků politických stávek za prvních devět měsíců se podle nejopatrnějších výpočtů odhadoval na 700 000 osob. Stávek vyvolaných výkladem o zmocněncích v Petrohradě¹⁶⁰ se zúčastnilo na 50 000 dělníků, protestní stávky proti sevastopolským popravám a stávky 15. listopadu, v den zahájení dумы, se podle údajů moskevského sdružení továrníků^[157] zúčastnilo 188 000 osob. To jsou údaje z období do 20. listopadu. Je jasné, že číslo 900 000 je minimální. I když odečteme ještě 100 000 osob, neboť tento počet lze s léty 1905—1907 těžko srovnávat (závody *nepodléhající* tovární inspekci), dostaneme výsledek 800 000.

V každém případě hnutí nesporně překonalo léta 1906 a 1907 a zůstalo jen o *málo pozadu* za rokem 1905!

Co to znamená?

Celospolečenský rozmach hnutí je dnes samozřejmě mnohem slabší než v roce 1905. Takže *začátek* revolučního rozmachu je dnes *nesrovnatelně* výš, než byl před první revo-

lucí. Blížící se druhá revoluce prozrazuje tedy už dnes *mnohem větší* zásobu revoluční energie v řadách proletariátu. Proletariát početně vzrostl minimálně o dvacet procent. Zvýšila se i koncentrace proletariátu. Zmohutněla ryze proletářská základní opora hnutí v důsledku rychle postupujícího uvolňování sepětí s půdou. V obrovské, statisticky nepodchytilitelné míře stoupl počet proletářského a poloproletářského obyvatelstva v domácí výrobě, v řemeslech a v zemědělství.

A konečně vzrostla uvědomělost, zkušenosti a odhodlání nejpokrokovější demokratické třídy. S tím každý souhlasí, ale ne každý se odváží domyslet do důsledků, co z toho vyplývá. Ne každý se odváží podívat se pravdě do očí a přiznat, že se blíží masové *revoluční* stávkový začátek *revolučního* rozmachu.

Svědčí o tom především základní a nejobjektivnější fakt, u něhož se dá subjektivní výklad uplatňovat nejméně, a to je rozsah hnutí. V žádné zemi na světě by nebylo možné — jindy než za revoluční společenské situace — několikrát do roka podnítit statisíce dělníků k politickým akcím z nejrůznějších příčin. A u nás k takovému rozmachu dochází živelně, dochází k němu proto, že z desítek miliónů poloproletářského a rolnického obyvatelstva se přelévá — dá-li se to tak říci — na jeho předvoj zkoncentrované rozhořčení, které vře a překypuje.

Revoluční stávkový dělníků v Rusku v roce 1912 mají v plném smyslu slova celospolečenský ráz. Celospolečenské hnutí si totiž vůbec nelze představovat jako hnutí, s nímž solidarizuje — za buržoazně demokratické revoluce — všechna buržoazie nebo aspoň liberální buržoazie. Tak se na to dívají jen oportunisté. Nikoli, celospolečenské je takové hnutí, které vyjadřuje objektivní potřeby celé země a zaměřuje své těžké údery proti hlavním silám nepříteli, jenž brání rozvoji země. Celospolečenské je takové hnutí, které svými sympatiemi podporuje obrovská většina obyvatelstva.

A právě takové je politické hnutí dělníků v tomto roce, podporované sympatiemi všech pracujících a vykořisťovaných, všech demokratických sil, byť slabých, ustrašených, roztržštěných a bezmocných. Obrovským kladem nového hnutí je přesnější diference mezi liberalismem a demokracií (které se nedosáhlo bez boje proti těm, kdo toužili „vyrvat dumu z rukou reakce“^[34]). Aby revoluce byla úspěšná, musí vědět co možná přesně, s kým může jít do boje, kdo je nespolehlivý spojenec a kde je skutečný nepřítel.

Proto mají tak velký význam přímá vystoupení liberálů (kadetů) proti nové revoluci. Proto je v Rusku právě dnes opravdu tak výjimečně důležité (ve srovnání s Evropou) heslo republiky, očisťující vědomí demokracie odhodlané bojovat od monarchistických alias „konstitučních“ iluzí, které tolik oslabovaly nápor v roce 1905. Historický význam mají v procesu narůstání nové revoluce v Rusku dva momenty: za prvé dubnové a květnové stávky, kdy petrohradští dělníci — dokonce i přes zatčení jejich vedoucího orgánu, petrohradského výboru — vydali heslo Republika, osmihodinový pracovní den a konfiskace půdy. Za druhé listopadové stávky a demonstrace (viz dopisy z Rigy a Moskvy¹⁶¹^[176]; v Petrohradě proběhlo totéž, ale naše dopisovatele zlikvidovalo zatýkání). Heslem těchto demonstrací nebylo jen Pryč s trestem smrti!, Pryč s válkou!, ale i Ať žije revoluční dělnická třída a revoluční armáda! Na ulicích Petrohradu, Rigy a Moskvy podal proletariát ruku nejuvědomějším příslušníkům mužické armády, kteří hrdinně povstali proti monarchii.

Liberální buržoazie je proti nové revoluci, proti masovým revolučním stávkám. Ale liberálové zdaleka nejsou proti politickým stávkám vůbec, pokud stávky svědčí pouze o „oživení“ a podporují jen liberální heslo konstitučních reforem. A naši likvidátoři jsou objektivně, nezávisle na svých „zbožných“ přáních, pouhými služebníčky kontra-revoluční buržoazie, kteří oba historické momenty roz-

machu označili za „akce“... namířené proti revolučním stávkám! V 1. čísle listu Něvskij golos z 20. května 1912 vystoupil nezapomenutelný a nepřekonatelný V. Ježov^[284] proti „komplikování“ hospodářských stávek stávkami politickými a naopak i proti jejich „škodlivému směšování“ (srov. Social-demokrat, č. 27, s. 4*).

V listopadu 1912 povstal proti stávkám do zbraně i likvidátorský Luč^[288]. Ne dost pozorné lidi se pak pokusil svést na „falešnou stopu“ poukazováním na to, že proti stávce z 15. listopadu byla i sociálně demokratická frakce. Ale kdo jen trochu chápe smysl těchto událostí, snadno překrucování faktů v listu Luč prohlédne.

Ano, jak sociálně demokratická frakce, tak petrohradský výbor pokládaly stávku 15. prosince za časově nevhodnou. Ještě v den stávky před ní varovaly. Povinností dělnického tisku bylo o tom informovat. Luč^[52] i Pravda^[53] to udělaly.

Jenže Luč udělal ještě něco navíc.

Po událostech z 15. listopadu (kdy nejvytrvaleji stávkoval právě Vybořský obvod, který byl až dosud nejvíce spjat s menševiky), po tom, co se hnutí rozrostlo v demonstraci, přišel velemoudrý Luč s články (úvodník a po úvodníku ze 17. listopadu^[167] fejeton z 21. listopadu^[1]) obsahujícími lamentace proti „nebezpečnému plýtvání silami“, s přesvědčováním, že „budou-li se stávky konat často, ztratí sympatie“, s hesly „Hledejme jinou cestu“, „Vzplanutími“ (!?!), „se ničeho nedosáhne“ a s nářky, že si „hrajeme na stávky“.

A ta vaše „filozofie“, páni likvidátoři, kterou petrohradští dělníci již dávno znají jak z listu Něvskij golos, tak z řeči členů vaší „iniciativní skupiny“^[64], vzbudila v nich vůči vám oprávněnou nenávist a opovržení. Jednotlivá stávka může být nezdařená nebo se může konat v nevhodnou dobu. Ale nazývat „hrou na stávky“ jedno z nejmohutnějších hnutí na světě, v němž povstal skoro milión proletářů, mohou jen liberálové a kontrarevolucionáři!

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 385–386. Red.

Časté stávky mohou dělníky vyčerpat. Je docela možné, že pak bude nutné vyzývat ke kratším stávkám, k lépe připraveným demonstracím. Ale události z 15. listopadu jsou významné právě tím, že znamenají další krok vpřed v demonstračním hnutí!

Místo abyste poctivě přiznali svůj omyl (protože v hodnocení 15. listopadu jste se jasně zmýlili), říkáte vy, likvidátoři, tónem naprosto bezostyšných liberálů, že vyzývat k revoluci je „politická negramotnost“, vy, kteří jen papouškujete abecedu liberální politiky!

Ať posoudí dělníci, zač stojí úlisné řeči likvidátorů o jejich „jednotě“ se stranou, když v období zrodu a rozvoje revolučních stávek a demonstrací jdou proti nim likvidátoři do boje a ilegální provolání komentují v legálním tisku nadávkami!!

Ostatně tažení likvidátorů proti stávkám má mnohem hlubší příčinu. Likvidátoři jsou otroky liberálů. A liberálům začalo skutečně být nevolno z tak úporných revolučních stávek. Pan továrník „progresista“ začal bručet, a dokonce se i vztekat. Miljukovové se začali strachovat o svůj blok s Rodzjankem.

Likvidátorská politika slouží liberálům k podrobení dělníků. Marxistická politika pozvedá dělníky k úloze vůdců *rolnictva*. O tom nelze mluvit legálně, páni likvidátoři, avšak musí o tom přemýšlet a mluvit ten, kdo chce být revolučním sociálním demokratem.

Ve svobodné, konstituční Evropě slouží politické stávky zatím (dokud ještě nezačala *socialistická* revoluce) boji za jednotlivé reformy. V zotročeném, asiatském, carském Rusku, které spěje k další *buržoazně demokratické* revoluci, je politická stávka jediným účinným prostředkem, jak rozhýbat, rozhoupat, vyburcovat a pozvednout k revolučnímu boji rolnictvo a nejlepší část rolnické armády! Na štěstí pro Rusko už minula doba, kdy kromě osamocených

narodnických hrdinů nebyl nikdo, kdo by „šel mezi lid“. Je pryč doba, kdy osamocení teroristé mohli mluvit o „probouzení“ lidu terorem. Tyto smutné doby má už Rusko za sebou. Revoluční proletariát si v pátém roce našel jinou „cestu mezi lid“, jiný prostředek, jak zapojovat masy do hnutí.

Tímto prostředkem jsou revoluční stávky, houževnaté, přeskakující z místa na místo, z jednoho konce země na druhý, stávky opakované, stávky, které bojem za zlepšení hospodářského postavení pozvedají zaostalé k novému životu, stávky, které pranýřují a tepou každý významnější akt násilí, zvláště, zločinů carismu, stávky s demonstracemi, které pozvedají rudý prapor v ulicích sídelních měst, které vnášejí mezi *zástupy*, mezi lidové masy revoluční projev a revoluční hesla.

Takové stávky se nedají vyvolat uměle, ale nedají se také zastavit, když už s sebou začaly strhávat statisíce lidí.

Ať si liberál, celý dojatý tím, že ho posadili do křesla vedle „samotného“ Rodzjanka, říká dělníkům: „Bratři! Jen žádná vzplanutí, hledejte jinou cestu, věnujte se pokojnému odborovému hnutí, připravujte se seriózně na vytvoření legální strany evropského typu, nepodněcujte mužika ke vzpouře, neplýtvajte energií na stávky, jinak my s vámi přestaneme sympatizovat!“

Dělníci dovedou posoudit, co je to za řeči, a dovedou je prokouknout, i když jsou zaobalené do „téměř marxistických“ výrazů kteréhokoli pisatele z Luče.

Dělníci zaměří veškerou pozornost na to, aby živelně se rozrůstající revoluční stávky *uvědoměle* podpořili, posílili, rozšířili a upevnili, a připravili tak povstání rolníků a armády. Jestliže stávky dělníky vyčerpávají, musí se dělníci v jejich organizování střídát, aby bylo možno jedny nechat odpočinout a do boje povolat odpočaté nebo „čerstvé“ sily. Musí se organizovat stávky kratší. A někdy nahrazovat stávky demonstracemi. Ale nejdůležitější je, aby stávky, shromáždění a demonstrace na sebe navazovaly, aby se

o houževnatém boji dělníků dozvědělo všechno rolnictvo a všichni vojáci, aby na vesnici, a to i na té nejzastřeštěnější, viděli, že ve městech je neklid, že „naši“ povstali, že bojují na život a na smrt, že bojují za lepší život, za vyšší mzdu, za konec řádění a zvládnutí nynější moci, za předání statkářské půdy rolníkům, za svržení carské statkářské monarchie, za republiku. Je třeba, aby dělnické revoluční stávky k sobě přitahovaly skryté rozhořčení a zadržované reptání venkova spolu s pobouřením v kasárnách. Musíme na tom neúnavně pracovat, neskládat ruce do klína — a dočkáme se dne, kdy proletariát spolu s rolnictvem a armádou smete statkáře a svrhne carskou monarchii lidovým povstáním.

P. S. Luč dělá pokroky: po přímočarém V. A. (č. 56) následuje diplomat F. D. (č. 65)^[35]. Jenže přes všechnu „diplomacii“ je smysl řečí F. D. stejný: *proti* revolučním stávkám! Máme před sebou čistokrevného liberála, kterého *ani nenapadne*, že stávky probouzejí rolníky, vedou je k povstání, rozvíjejí *revoluční* agitaci mezi masami a probouzejí armádu, že od stávek (jakmile dělníky vyčerpávají) je třeba přecházet k pouličním demonstracím atd.

Otřepané liberální fráze F. D. o „boji za právo organizovat se“ jako o „prvořadém úkolu“ — konstituční reforma jako „prvořadý“ úkol za Treščenka! — to je to jediné, čím se Luč maskuje v boji proti revolučním stávkám. Trochu málo, páni likvidátoři!!

ROZKOL V POLSKÉ SOCIÁLNÍ DEMOKRACII

Nynější rozkol v polské sociální demokracii je plodem konfliktu, který vznikl už před několika lety. Už na VI. sjezdu strany v roce 1908¹⁶² došlo mezi hlavním vedením na jedné straně, varšavskou organizací a organizací dąbrowské oblasti na straně druhé k tak ostrému konfliktu, že sjezd odmítl návrh vyslovit hlavnímu vedení důvěru^[332]. Šlo o konflikt organizační, který měl ovšem velký politický význam. Místní organizace žádaly, aby měly možnost ovlivňovat politické stanovisko strany, a domáhaly se, aby mohly posuzovat každý její krok.

Hlavní vedení však přesto zůstalo v rukou týchž lidí. Jeho většina v čele s dobře známým Tyszkou nezměnila svou taktiku a nadále využívala oslabení strany, nezdarů a kontrarevoluční situace. V SDDSR Tyszka hospodařil a intrikařil jménem SDKPaL, přičemž se na její názor vůbec neohlížel. V politice strany nastalo období bezzásadovosti a kolísání, například v otázce odborů, vztahu k Polské socialistické straně a taktiky polské sociální demokracie v rámci SDDSR. Soudruhy, kteří odhalovali rozpory v politice hlavního vedení a požadovali důsledné dodržování zásadní linie, hlavní vedení umlčovalo, nepřipustilo diskusi v tisku a — což je ještě horší — *neustále* slibovalo, že diskusi zahájí „v nejbližší době“ a že potom současně uveřejní i protesty soudruhů proti této taktice. Tyszkovi odpůrci v samotném hlavním vedení, všichni staří, celé straně dobře známí pracovníci, byli jeden po druhém vytlačováni. Jeden z nich odmítl své znovuzvolení už na VI. sjezdu s tím, že s Tyszkou se nedá pracovat,

druhý byl vytlačen v roce 1909 a třetí odmítl funkci v hlavním vedení v roce 1911¹⁶³.

Avšak s tím, jak od počátku roku 1911 začalo hnutí narůstat a nastalo oživení, začala se nespokojenost projevovat i v organizacích. Do čela „vzpourey“ se postavila varšavská organizace, nejvýznamnější a nejsilnější, a hlavně nejdůslednější revoluční, stojící od roku 1905 na levém křídle polské sociální demokracie.

Hlavní vedení bylo samozřejmě znepokojeno a chystalo se tomu „učinit přítrž“. Signálem k útoku byla konference varšavských obvodů^[337] v prosinci 1911¹⁶⁴. Tato konference se opovážila žádat, aby „země“ měla na příští *stranické* konferenci silnější zastoupení, čímž by se na konferenci oslabil — jak kacířská myšlenka — vliv hlavního vedení. Ale to by ještě nebylo tak zlé: podobnou rezoluci schválila i konference v Lodži¹⁶⁵. Varšava se dopustila většího přečinu: ukázala, že to nežádá jen tak, ale *s politickým záměrem*. Schválila několik politických rezolucí, které se Tyszkovi nezamlouvaly: mimo jiné vyjádřila nespokojenost s tím, že hlavní vedení jí nepředložilo zprávu o své činnosti, žádala, aby hlavní vedení seznámilo stranu se svou činností v SDDSR a nedělalo „ruskou“ politiku za zády polských dělníků apod.

Vypukl otevřený boj. Tyszka začal chrlit „oběžníky“ a „výklady“^[306–312]. „Vyložil“, 1. že varšavská organizace pošlapala stanovy strany a vyvolala rozkol; 2. že její rezoluce jsou projevem bojkotismu, otzovismu a anarchismu; 3. že mezi ní a hlavním vedením nejsou žádné ideové neshody, takže rozkol postrádá jakýkoli politický podklad; 4. že varšavská organizace neexistuje, konference byla fiktivní, a že tudíž neexistuje a neexistoval žádný rozkol; 5. že varšavská organizace nedokázala samostatně vydat ani jeden leták a všechnu publicistickou činnost přenechávala hlavnímu vedení; že si neoprávněně vytvořila vlastní rozvratnický technický aparát a vydává své letáky. Tyszka rovněž charakterizoval i s intimními po-

drobnostmi několik varšavských „intelektuálních varcholů“* a vysvětlil, že to oni vyvolali rozkol, ale v organizaci že nepracovali a nepracují.

Nakonec se Tyszka, když viděl, že varšavská organizace stojí na svém, rozhodl sáhnout po... „hrdinských“ prostředcích. Rozhodl se svolat *fiktivní* konferenci a nepřipustit na ni opozici, tj. obrovskou většinu soudruhů činných v zemi. Prohlásil proto nejsilnější — varšavskou — organizaci za... „rozpuštěnou“ a z několika svých důvěrníků vytvořil pak samostatnou rozbíječskou „varšavskou organizaci“ [340].

Nejvíce pobuřující je ovšem Tyszkovo „zdůvodnění“, proč „rozpustil“ varšavskou organizaci. Tyszka prohlásil, že tato organizace, která se mu nepodřídila, není ničím jiným než nástrojem policejní provokace[313]. Dodnes však nevedl ani jediný, byť sebemenší seriózní fakt, který by to potvrzoval. Nezveřejnil *ani jediné jméno* byť jen jedné podezříváné osoby. A nejen to: aby si nechal zadní vrátka otevřená, ve zprávě mezinárodnímu byru[317] zbaběle napsal, že ve Varšavě, *jako v každé* organizaci pracující za dnešních podmínek, se mohla provokační činnost velmi snadno zahrnout.

Varšavskou organizaci ovšem Tyszka uznal za vhodné „rozpustit“, a dokonce o ní prohlásit, že stojí mimo SDDSR. Jak čtenář vidí, to už není frakční boj, nýbrž přímo něco jako kriminální záležitost.

Tyszka pochopitelně tímto svým krokem, který už přesáhl všechny meze, vyvolal pobouření ještě desetkrát větší. Komise, kterou Tyszka sám jmenoval pro vyšetřování provokace, vystoupila proti němu[304]. Tyszka odpověděl tím, že vyloučil ze strany tři její dlouholeté členy, funkcionáře polské sociální demokracie, požívající všeobecné důvěry. Proti postupu „hlavního vedení“, pro každého revolucionáře ponižujícímu, uveřejnilo 44 starých pracovníků

* — intrikánů. Red.

rozhořčený protest^[323]. Doma i v zahraničí se všude žádá, aby se „hlavní vedení“ zodpovídalo. Varšavská organizace se samozřejmě nerozešla, jak by se Tyszkovi hodilo, ale pokračuje ve své činnosti, za dnešních podmínek tak obtížné. O volby ve varšavské dělnické kurii se skvěle postarala právě „opozice“. Sociální demokracie v nich dosáhla absolutní většinu nad všemi ostatními stranami. Ze 34 sociálně demokratických zmocněnců je 31 stoupců opozice, 2 kolísají a jen 1 podporuje Tyszku. Zato na venkově, kde „práci“ řídí hlavní vedení a jeho přívrženci, sociální demokracie volební kampaň *všude* prohrála.

Doufejme, že malicherné a nedůstojné hašteření vyvolané Tyszkovým jednáním co nejdříve pomine a že jasněji vyvstanou zásadní názorové neshody. Konkrétněji se také projeví přání polských sociálně demokratických dělníků vejít v užší organizační styk s ruskými soudruhy. Tyszkovo jednání v SDDSR způsobilo, že se hlavní vedení zcela odtrhlo od života celé strany, že nemá v SDDSR jediného spojence a obě strany (likvidátoři i antilikvidátoři) nad podivnou a bezideovou „taktikou“ Tyszky a jeho „hlavního vedení“ shodně krčí rameny.

Polská sociální demokracie prožívá těžké časy. Ale východisko už se rýsuje. Všechny její zdravé síly se spojují. A není daleko doba, kdy se stane organizací dělníků, již jsou opravdovými stoupcem sociálně demokratické strany, mají své zásady a svou taktiku, a přestane být hračkou v rukou bezzásadového intrikána.

Pokládáme za nutné doplnit zprávu o rozkolu v polské sociální demokracii několika informacemi o dalším vývoji v obviňování z „provokace“. Dozvěděli jsme se toto:

Rosa Luxemburgová (členka mezinárodního socialistického byra za polskou sociální demokracii) napsala mezinárodnímu socialistickému byru, že varšavský výbor je složen

z rozvracečů, kteří jsou *v rukou tajné policie*, s tím, že toto sdělení se nemá zveřejňovat!

Ale v téže době Tyszka *sám* uveřejnil tuto hanebnost v polském sociálně demokratickém tisku!!

Když Lenin dostal od tajemníka mezinárodního socialistického byra Huysmanse kopii Tyszkova sdělení^[317], poslal pochopitelně Huysmansovi dopis^[318], že je to „nejpodlejší“ akt msty, že Maleckého i Haneckého, bývalé členy ÚV, všichni ve straně znají; že vyšetřovací komise, kterou sám Tyszka jmenoval, *nezjistila* žádnou provokaci; že psát v tisku o provokaci^[313] mezi politickými odpůrci a neuvést přitom jména je ta nejspinavější a nejhanebnější věc*.

Hlavní vedení odpovědělo pouze nadávkami.

Konal se kongres v Basileji. Delegaci varšavského výboru uznali *jednomyslně všichni* delegáti SDDSR, i likvidátoři, Lotyši, vperjodovci, bundovci a trockisté!

Oba dělničtí volitelé za sociální demokracii zvolení ve Varšavě jsou *stoupenci varšavského výboru*, odpůrci Tyszky a spol.

Fiktivnost Tyszkovy paralelní organizace byla prokázána přede všemi. Poctivá cesta — odvolat obvinění z provokace — je patrně nad síly Tyszky i jeho hlavního vedení.

Ale nejvíc se vyznamenali naši likvidátoři a jejich organizační výbor, kteří si tak potrpí na „jednotu“. Luč, jenž se oficiálně **hlásí** k srpnové konferenci^[182], Tyszkovu hanebnou lež **dvakrát uveřejnil!!**

Poprvé to udělal pán skrytý za iniciálami^[193]. Podruhé pan Avgustovskij^[285].

Jací hrdinové! Šíří hanebnost a — schovávají se přitom za záda hlavního vedení. My nic, my za to neneseme odpovědnost, my nešíříme hanebnosti, my „**pouze**“ sdělujeme, *co bylo zveřejněno* (hanebnost) jménem hlavního vedení!

Martov, Trockij, Liber, Lotyši a spol. *anonymně* šíří

* Viz tento svazek, s. 69—70. *Red.*

Tyszkovu hanebnost, a přitom se schovávají za Tyszkova
záda, a to v legálním tisku, kde nelze uvádět důkazy!!

Social-demokrat, č. 30
12. (25.) ledna 1913

Podle listu Social-demokrat

V Ý Z N A M Z V O L E N Í P O I N C A R É H O

Nový prezident Francouzské republiky je zahrnován gratulacemi. Jen se podívejte do černosotňovsko-pogromistického listu Novoje vremja^[148] a do liberální Reči^[241]: jak dojemná jednomyslnost v blahopřáních prezidentu Poincarému i v projevech vlastního uspokojení!

Při hodnocení zahraničněpolitických otázek a situace v západních zemích se zvláště názorně projevuje hluboká vnitřní spřízněnost našich černosotňovců a našich liberálů. Jestliže jedni i druzí vítají „národního“ prezidenta Poincarého, kterého zvolil blok velkoburžoazie a klerikálně feudální frakce ve Francii, je každému jasné, že černosotňovci a liberálové se rozcházejí jedině v názoru na *metody* boje proti socialismu.

Jenže zvolení Poincarého má daleko větší význam, než si horliví „gratulanti“ myslí. Přemýšlejí-li o významu této volby uvědomějí dělníci, všimnou si tří okolností.

Za prvé zvolení Poincarého znamená další krok k vyhrocení nadcházejícího třídního boje ve Francii. Poincaré byl ministerským předsedou v době, kdy ve sněmovně měli většinu *radikálové*. Ale prezidentem byl zvolen *proti* radikálnímu kandidátovi Pamsovi, byl zvolen za pomoci *klerikálně feudální* reakce, *pravicovým* blokem.

Co to znamená? Ve Francii je u moci *poslední* buržoazní strana, radikálové¹⁶⁶. Rozdíl mezi ní a „reakcí“ je čím dál menší. Proti socialistickému proletariátu se stále těsněji spojuje *veškerá* buržoazie, od radikální až po reakční, a rozdíl mezi tou či onou se čím dál víc stírají. Při volbě Poincarého se to projevilo zvláště jasně. A toto těsné spojení

je spolehlivým příznakem krajního zostření třídních rozporů.

Za druhé pozoruhodná kariéra Poincarého je typickou kariérou buržoazního spekulanta, který se zaprodává postupně všem stranám v politice a všem boháčům „mimo“ politiku. Původním povoláním je Poincaré advokát. V šestadvaceti se stal šéfem kabinetu ministra zemědělství, v třiatřiceti ministrem. Boháči a finanční magnáti ve všech zemích si politických styků takovýchto obratných kariéristů vysoce cení. „Skvělý“ advokát ve funkci poslance a protřelý politik — to jsou v „civilizovaných“ zemích *synonyma*.

Za třetí stojí při volbách Poincarého za povšimnutí demonstrace francouzských socialistů. Hlasy odevzdané pro Vaillanta byly demonstrací na počest Komuny. Vaillant je živou vzpomínkou na ni. Kdo aspoň jednou viděl, jak pařížští dělníci vítají stříbrovlasého Vaillanta na tribuně, ten to pochopí.

A tak v týchž Versailles, kde roku 1871 zaprodávala buržoazní Francie vlast Bismarckovi, aby mohla potlačit povstání proletariátu, v témž sále, kde se před 42 lety rozléhal zběsilý řev ultrareakčních francouzských statkářů volajících po králi, hlasovali poslanci dělnické třídy pro starého komunarda.

Pravda, č. 11
15. ledna 1913
Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

O tom, že ve státní radě propadl návrh zákona o zřízení zemstva v Archangelské gubernii, který podala дума, jsme se již v našem listu zmínili. Ale významem tohoto faktu, který je při vši své bezvýznamnosti zároveň mimořádně příznačný, je třeba se zabývat znovu a znovu.

Téměř půl století existuje šlechtické zemstvo, které zajišťuje naprostou převahu *statkáře* feudálního (v ruském prostředí: nevolnického) typu. A jen v některých guberniích, například ve Vjatské, kde téměř neexistuje šlechtické pozemkové vlastnictví, má zemstvo spíš mužický charakter; zato je zde ještě více opředeno sítí všemožných byrokratických zákazů, zábran, omezení a výkladů. A takového, zdálo by se, neškodného a okleštěného zemstva se už přes půl století domáhá i Archangelská gubernie.

A tu najednou Státní rada usnesení černé, statkářské a buržoazní III. dумы o zřízení zemstva v Archangelské gubernii *zamítne*. Jak neobyčejně jasné světlo vrhá tato „maličkost“ na *podstatu* našeho „obrozeného“ zřízení! Jak skvělá je to lekce o třídních kořenech politiky!

Odpůrci zemstva ve Státní radě argumentují otevřeně: jak vidíte, žádní šlechtici tam nejsou. V celé gubernii je jen 2660 děsjatín půdy v „soukromém“ vlastnictví — volal pan Stišinskij, referující ve Státní radě.

Nejsou-li tam tedy šlechtičtí statkáři, nedorostl „lid“ ani k opravování silnic, ani ke stavbě nemocnic. Jestliže tam ovšem statkáři nejsou, je nutno je přímo či nepřímo dosadit.

A odkud dosadit? Ze středního Ruska, kde je jich dosta-

tek. O statkáře z černozemního centra, kde jsou stopy nevolnictví nejčerstvější, kde se nejvíce udržela roboty (systém hospodaření založený na odpracovávání), kde neomezeně panují, vládnou a rozkazují zarytí zpátečníci jako v Kursku, o ty se přece lze ve státních a veřejných záležitostech opřít! V tomto smyslu je stanovisko Státní rady ve věci archangelského zemstva velmi poučnou a názornou lekcí o naší státní moci.

*Pravda, č. 13
17. ledna 1913
Podepsán V.*

Podle textu Pravdy

BRIAND Ů V VLÁDNÍ KABINET

Známý renegát Briand, který kdysi býval ultrareakcionářem a propagátorem „všeobecné stávky“, se znovu ocitl v čele francouzské vlády. Stejně jako John Burns v Anglii zradil i on dělnickou třídu a zaprodal se buržoazii.

Zajímavé je složení jeho nového vládního kabinetu. Vládne v něm trio: Jonnart, Étienne a Baudin. Co je to za pány?

Nahlédněte do liberálních listů, například do 11. čísla^[65] listu Reč. Najdete tam velmi podrobné líčení, kde ministři studovali, v kterém úřadě pracovali. A najdete rovněž nestoudnou reklamu a snahu vlichotit se: Jonnart jako přítel krále Eduarda! Baudin jako synovec komunarda!

„Pořád jen Giomini sem, Giomini tam, a o vodce ani slovo.“^{167[33]} O *podstatě* věci se Reč nezmiňuje. A tato podstata je velmi prostá: celá trojice je ta nejprohnanější a nejnestoudnější banda finančních spekulantů a podvodníků. Étienne byl zapleten do všech špinavých afér, v nichž šlo o milióny, *Panamou počtnaje*.¹⁶⁸ Je to starý praktik, pokud jde o finanční operace v koloniích, podobné jako v případě našich baškirských pozemků... Jonnart měl prsty v neméně „čistém“ získávání koncesí na bohatá ložiska železné rudy v Uvinze (v Africe). Jeho příbuzní sedí ve správních radách největších akciových společností. Baudin je přísluhovačem kapitalistů, podnikatelů a majitelů loděnic. Na ministerstvo námořnictva se náramně hodí — má tak aspoň blíž k zakázkám a dodávkám pro námořní loďstvo!

Nikde se tak jasně jako ve Francii nepotvrzují Marxova

slova: buržoazní vlády slouží třídě kapitalistů¹⁶⁹. A velký pokrok ve Francii tkví v tom, že dělnická třída strhla všechny falešné roušky, objasnila nejasné, „strhla imaginární květy z okovů ne proto, aby člověk nosil dál okovy zbavené veškeré fantazie a útěchy, ale proto, aby je odhodil a vztáhl ruku po živoucím květu“¹⁷⁰.

Pravda, č. 14
18. ledna 1913
Podepsán I.

Podle textu Pravdy

Ž I V O T U Č Í

Kdo se upřímně zajímá o osud osvobozenického hnutí v naší zemi, nemůže se nezajímat především o naše *dělnické* hnutí. Léta rozmachu stejně jako léta kontrarevoluce ukázala nad slunce jasněji, že dělnická třída kráčí *v čele všech* osvobozenických sil, a že se proto osudy dělnického hnutí velmi těsně prolínají s osudy celého společenského hnutí v Rusku.

Vezměte si křivku znázorňující *stávkové hnutí* dělníků za posledních osm let! A zkuste nakreslit podobnou křivku znázorňující růst a úpadek celého osvobozenického hnutí v Rusku za tato léta. Obě křivky se budou dokonale krýt. Mezi osvobozenickým hnutím jako celkem na jedné straně a dělnickým hnutím na straně druhé existuje velmi úzká, nerozlučná spojitost.

Všimněte si údajů o stávkovém hnutí v Rusku od roku 1905.

Rok	Počet stávek	Počet účastníků (v tisících)
1905	13 995	2 863
1906	6 114	1 108
1907	3 573	740
1908	892	176
1909	340	64
1910	222	47
1911	466	105
1912	přibližně 1,5 mil. účastníků (hospodářských i politických stávek).	

Neukazují snad tyto údaje zcela názorně, že stávkové

hnutí dělníků v Rusku je nejlepším barometrem celospolečenského osvobozenického boje?

Za největšího rozmachu (v roce 1905) stávkovalo kolem tří miliónů osob. V letech 1906 až 1907 hnutí opadá, ale zůstává ještě na velmi vysoké úrovni, v průměru činí počet stávkujících jeden milión. Potom nastává rychlý pokles a sestupný trend trvá až do konce roku 1910: rok 1911 je rokem přelomu. Křivka začíná — i když ještě nesměle — stoupat. Rok 1912 je rokem nového velkého rozmachu. Křivka stoupá přesvědčivě a rázně na úroveň roku 1906 a zjevně směřuje k úrovni toho roku, kdy třímiliónový počet stávkujících překonal *světový* rekord.

Nastalo *nové období*. O tom dnes nemůže být nejmenších pochyb. Začátek roku 1913 je pro to nejlepším důkazem. Od jednotlivých *dílčích* otázek směřují dělnické *masy* k nastolení *obecné* problematiky. Pozornost nejširších vrstev se už nesoustřeďuje jen na jednotlivé stinné stránky života v Rusku. Vystává problém *celého souhrnu* těchto stinných stránek, nejde o reformy, ale o reformu.

Život učí. Skutečný boj nejlépe vyřeší otázky, které ještě nedávno byly tak sporné. Pohleďte dnes, po roce 1912, třeba jen na naše spory kolem „petiční kampaně“ a kolem hesla „svobody spolčování“. Co ukázaly zkušenosti?

Sebrat pouhých několik desítek tisíc dělnických podpisů na zcela umírněnou petici bylo prostě nemožné. Ale *milión* účastníků jen *politických* stávek se stal skutečností. Debaty o tom, že není třeba jít dál než k heslu „svobody spolčování“, neboť jinak prý nás *masy* nepochopí a nezmobilizují se, ukázaly se jako zbytečné a jalové, jako debaty lidí odtržených od života. A živé, reálné miliónové *masy* se zmobilizovaly právě pod oněmi nejširšími, starými, neokleštěnými hesly. Jedině tato hesla rozněcovala nadšení *mas*. Dnes už se dostatečně přesvědčivě ukázalo, kdo šel ve skutečnosti s *masami* a kdo bez nich a proti nim.

Životaschopné, svěží, mohutné hnutí *mas* samých odvrhává jako nepotřebnou veteš uměle vykonstruované,

v kabinetech vydumané recepty, a kráčí vpřed, stále vpřed.

V tom je historický smysl grandiózního hnutí, které se nám rozvíjí před očima.

Pravda, č. 15
19. ledna 1913

Podle textu Pravdy

V novoročním čísle Reči, v rubrice Pestrá setkání, se pan Tan^[274] dotkl důležité otázky, které musí dělníci věnovat vážnou pozornost. Je to otázka růstu nové demokracie.

„Už je tomu asi rok a možná i víc,“ píše pan Tan, „co se řečiště života znovu začíná měnit a rozlévat. Vody místo aby ubývalo, bůhvíodkud, snad ze zemských hlubin a z dalekých pramenů, přibývá. Tři roky bylo všude ticho a liduprázdno. Teď se lidé začínají objeovat a postupně vylézají z různých děr a medvědích brlohů...“

Nejzajímavější jsou lidé rolnického původu, přicházející zdola. Jsou jich zástupy. Zaplavili střední oblasti života a derou se dokonce výš, zvláště na venkově. Technici, účetní, agronomové, učitelé, nej-různější úředníci zemstev. Všichni jsou si navzájem podobní. Bezvýrazné tváře, rozložitě postavy, napohled neohrabaní; žádný zvláštní sklon k úvahám, ale na druhé straně život tuhý jako kočky... Život zřejmě pokročil ještě o stupeň dále, protože my, raznočinci, jsme ve srovnání s nimi totéž, co byli ve srovnání s námi šlechtici.“

Výstižně a správně řečeno, i když se nesmí zapomínat, že jak starí raznočinci, tak nová demokratická inteligence a polointeligence „rolnického původu“ patří na rozdíl od feudálních šlechticů k buržoazii.

Buržoazie se ovšem dělí na různé vrstvy, jež se vyznačují různými historickými možnostmi. Špičky buržoazie a zamožná buržoazní inteligence, jako advokáti, profesori, novináři, poslanci atd., mají téměř vždycky sklon spolčovovat se s Puriškeviči, s nimiž *tuto* buržoazii spojují tisíce hospodářských nitek.

Naproti tomu rolnická buržoazie a nová inteligence „rolnického původu“ je tisícerymi nitkami spjata s *masami* bezprávného, utlačovaného, zaostalého a hladového rol-

nictva a na základě všech svých životních podmínek se staví nepřátelsky proti *jakékoli* puriškevičovštině, proti jakémukoli spolku s ní.

Tato nová, mnohem početnější a životu miliónů mnohem bližší demokracie se rychle učí, sílí a roste. Je většinou plna neurčitých opozičních nálad a živí se liberální veteší. Uvědomělé dělníky zde čeká velký a odpovědný úkol — pomoci této demokracii vymanit se z vlivu liberálních předsudků. Jen tou měrou, jak bude překonávat tyto předsudky, odhazovat ubohé liberální iluze, rozcházet se s liberály a podávat ruku dělníkům, je jí, této nové demokracii v Rusku, souzeno vykonat něco významného pro věc svobody.

Pravda, č. 15

Podle textu Pravdy

19. ledna 1913

Podepsán T.

Pan A. V. P. napsal do 12. čísla časopisu Russkoje bogatstvo „zásadní“ článek na „aktuální“ téma pod názvem Lidový, nebo proletářský socialismus?^[174]

Článek je sám o sobě krajně neseriózní a bezobsažný. S takovou snůškou jalových slov, s takovou záplavou vyhýbavých a nicneříkajících frází, s takovou názorovou melanží (eklekticismem) jsme se v „zásadních“ člancích narodnického časopisu, který se považuje za seriózní, už hezky dlouho nesetkali.

Článek se však vyznačuje tím, že se dotýká neobyčejně závažné a palčivé otázky rozkladu narodnictví. Narodnictví je ideologie (soustava názorů) rolnické demokracie v Rusku. Proto každý uvědomělý dělník musí pozorně sledovat, jak se tato ideologie mění.

I

Narodnictví je velmi staré. Za jeho zakladatele jsou považováni Gercen a Černyševskij. Aktivní narodnictví dosáhlo rozkvětu, když revolucionáři 70. let „chodili mezi lid“ (mezi rolnictvo). Ekonomickou teorii narodníků nejuceleněji propracoval V. V. (Voroncov) a Nikolaj—on v 80. letech minulého století. Na začátku 20. století vyjadřovali názory levých narodníků v nejurčitější podobě socialisté-revolucionáři.

Revoluce roku 1905, která ukázala *všechny* společenské síly Ruska v otevřené, masové akci tříd, byla generální

prověrkou narodnictví a určila jeho místo. Jediným reálným obsahem narodnictví, majícím společenský význam, je rolnická demokracie.

Ruská liberální buržoazie je svým ekonomickým postavením nucena usilovat nikoli o *zrušení* výsad Puriškeviče a spol., nýbrž o jejich *rozdělení* mezi feudály a kapitalisty. Naproti tomu buržoazní demokracie v Rusku — rolnictvo — je nucena usilovat o *zrušení* všech těchto výsad.

Narodnické fráze o „socialismu“, o „socializaci půdy“, o rovnosti apod. jsou pouhé řeči, do nichž se halí skutečnost, že rolníci usilují o naprostou rovnost v politice a o úplné odstranění feudálního pozemkového vlastnictví.

Revoluce roku 1905 definitivně odhalila tuto sociální podstatu narodnictví, tuto jeho třídní povahu. Hnutí mas jak ve formě rolnických spolků z roku 1905, tak ve formě boje rolníků na venkově v letech 1905—1906 i ve formě voleb do obou prvních dum (utvoření „trudovických“ skupin) — všechny tyto závažné sociální skutečnosti, které nám ukázaly milióny rolníků *v akci*, odvaly jako prach narodnické rádobysocialistické fráze a odhalily jádro: rolnickou (buržoazní) demokracii s obrovskou, dosud nevyčerpanou zásobou sil.

Koho *zkušenosti* z tak významného období nového, soudobého Ruska nenaučily rozlišovat reálný obsah narodnictví a jeho slovní slupku, tomu není pomoci, toho nelze brát vážně, ten může být publicistou, který si hraje se slovíčky (jako pan A. V. P. z časopisu *Ruskoje bogatstvo*), ale ne politikem.

V příští stati se na rozklad narodnictví a na tohoto publicistu podíváme blíže.

I I

Zkušenosti z roku 1905 jsou nesmírně důležité právě proto, že si *vynutily* prověření narodnických teorií *hnutím* mas.

A toto prověření přineslo vzápětí rozpad narodnictví, krach narodnických teorií.

Již na prvním sjezdu eserů v prosinci 1905 se od nich začali odštěpovat „lidoví socialisté“ a zhruba na podzim roku 1906 se oddělili definitivně.

Tito „lidoví socialisté“ byli předchůdci našich likvidátorů. Přesně jako oni opěvovali „veřejnou stranu“, přesně jako oni likvidovali hesla důsledné demokracie a vedli renegátské řeči (viz např. články pana Pešechonova v 8. čísle časopisu Russkoje bogatstvo z roku 1906^[175]). Byli to rolníckí kadeti a II. дума (kterou narodnici, a dokonce ani eseri *nebojkotovali*) *prokázala*, že většina rolnických poslanců šla za oportunisty z časopisu Russkoje bogatstvo, kdežto menšina za esery. II. дума definitivně potvrdila to, co už bylo zřejmé z narodnických listů ze „dnů svobody“ (na podzim 1905 a na jaře 1906), totiž že eseri nemohou být ničím jiným než levým křídlem rolnické demokracie v Rusku, jinak neznamenají nic.

Rozklad narodnictví to čím dál jasněji potvrzuje. V době řádění kontrarevoluce postupoval tento rozklad rychle: leví narodnici se sami „odvolali“ z řad trudoviků v dumě. Starou stranu fakticky zlikvidovali, novou nevytvořili. Renegátství (až po Ropšinovy hanebné spisy Plavý kůň^[226], Co ještě nebylo^[227]) si našlo širokou cestu dokonce i k „levicovým“ narodníkům. Část z nich („počinovci“*) zanechává bojkotu. Část se přiklání k marxismu (N. Suchanov — třebaže je v jeho názorech ještě spousta zmatku). Část tíhne k anarchismu. Rozpad je zde celkově nesrovnatelně výraznější než v sociální demokracii, neboť existují sice oficiální ústředí, avšak *chybí* jasná, důsledná, zásadní linie, která by dokázala *čelit* poraženectví.

A pan A. V. P. nám předvádí ukázkou tohoto ideového poraženectví. Narodnici kdysi měli vlastní teorii. Teď jim zůstaly jen sem tam posbírané „drobné výhrady“ k mar-

* — skupina kolem časopisu Počin. *Čes. red.*

xismu. Článek pana A. V. P. na obranu „lidového“ socialismu podepíše kterýkoli bezzásadový fejtonista čiperného buržoazního plátku, aniž tím cokoli riskuje, aniž se k něčemu zavazuje, aniž se *k něčemu hlásí*. Neboť „lidový“ socialismus je nejpustší fráze, sloužící k „obcházení“ otázky, která třída nebo sociální vrstva kdekoli na světě bojuje za socialismus.

Stačí uvést dvě ukázky tlachání pana A. V. P. Píše:

„Ukazuje se, že strana, která přijala doktrínu proletářského socialismu, je ve skutečnosti odhodlána rozvinout své síly i na úkor ostatních, „poloproletářských“ a dokonce „buržoazních“ vrstev.“

Opravdu námitka hodná kvartána! V socialistických stranách na celém světě jsou i poloproletáři i buržoové... *takže?* Takže můžeme obejít fakt, činí důvtipný závěr pan A. V. P., že *jedině* proletariát na celém světě 1. vede soustavný boj proti třídě kapitalistů a 2. je *masovou* oporou sociálně demokratických stran.

Druhý příklad:

„Vezměme si třeba studentstvo,“ píše čiperný pan A. V. P., „to je přece ta nejryzejší buržoazie, a přitom socialisté v něm ještě nedávno — nevím, jak dnes — tvořili málem většinu.“

Není to nádhera? Není to argument hodný naivní eserské gymnazistky? Nevšimnout si po letech 1905—1907, jak se v aréně všech politických vystoupení diferencovaly desetimilióny rolníků a milióny dělníků, a přisuzovat význam (*jako argumentu proti* „proletářskému socialismu“!) faktu, že liberální a demokratická studující mládež v Rusku sympatizuje se socialisty-revolucionáři a se sociálními demokraty! Poslyšte, pane A. V. P., všeho s mírou...

Uvědomějí dělníci musí vůči narodníkům provádět přímou a jasnou politiku. Nemilosrdně zesměšňovat pseudosocialistické fráze a *nepřipustit, aby se v nich ztratila* jediná závažná otázka, otázka důsledného *demokratismu*.

„Lidový“ socialismus, rovnost, socializace půdy, družstva, princip práce? To ani není třeba vyvracet. To už

život a revoluce dávno úplně *odvály* ze sféry závažných politických otázek. Tímto žvaněním jen zamlouváte *závažnou* otázku *demokratismu*. Musíte říci jasně a přímo, zůstáváte-li věrni heslům *důsledné* demokracie. Chcete-li a dokážete-li tato hesla proměnit v *soustavnou* práci mezi *masami* týkající se přesně vymezené sociální vrstvy. Jestliže ano, je dělnický demokrat váš přítel a spojenec proti všem nepřátelům demokracie. Jestliže ne, pak se klidte, jste prostě jen žvanil.

Pravda, č. 16 a 17
20. a 22. ledna 1913
Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

Přetiskujeme v plném znění úvodník z posledního čísla petrohradského listu Luč^[24]:

D Ě L N I C K Ě M A S Y A P O D Z E M Í

„Kovodělníkům byla znovu zamítnuta registrace svazu. Přes všechny ústupky, na něž byli dělníci ochotni přistoupit, úřady shledaly všechny paragrafy do jednoho nepřijatelnými. Na věci nic nemění, jestli tu zasáhl svaz továrníků a podnikatelů, který trval na tom, jak před časem informovaly noviny, aby se kovodělníkům nový odborový svaz nepovoloval, anebo jestli rozhodnutí nepřipustit existenci tohoto svazu vyšlo od úřadů samých. Nejvyspělejší a nejkulturnější složce petrohradských dělníků se upírá i to nejubožejší právo, které jim podle současných předpisů o svazech a spolcích náleží! Kolik sil bylo vynaloženo, kolik životů položeno v boji za tento kousíček práva, které se teď mávnutím ruky obrací vniveč!

Co však nejvíc zaráží, je to, že široké dělnické masy na toto upírání práva vůbec nijak nereagují. Pod vlivem všech posledních štvanic proti legálním organizacím už leckde mezi dělnictvem dokonce ožívají a sílí sympatie k ‚podzemí‘. Nijak nezavíráme oči před tímto podle našeho názoru politováníhodným faktem. Protože však nejsme zvyklí sklánět se před živelností, snažíme se ujasnit si jeho smysl.

Nynější debaty o ‚podzemí‘ připomínají do značné míry staré, dnes už zdá se dokonale zapomenuté diskuse o teroru. Teroru také mnozí ‚ustupovali‘, aby zamaskovali svou vlastní neschopnost. Dobře že existují hrdinové, říkali si, my už nějak půjdeme za nimi v závěsu. Stejně je tomu i dnes. Jsme líní přemýšlet, jsme líní hledat nové cesty a čekáme, že podzemí rozhodne za nás a potom že už budeme jednat na cizí odpovědnost. Když se to podaří, dobře, když se to nepodaří, máme na koho svalit vinu.

Tato psychologie, která — nepopíráme — má kořeny v naší dnešní politické situaci a dá se plně vysvětlit těžkými oběťmi, jež už byly přineseny na oltář veřejného hnutí, právě tato psychologie nezodpovědnosti, podvědomého přání v případě neúspěchu „nebýt při tom“ nutně znovu naplňuje některé vrstvy dělnictva někdejší úctou k podzemí. Mluvíme o úctě k podzemí, a nikoli o útěku do podzemí, protože v podzemí bývali fakticky vždy jen jednotlivci — masy nemají v podzemí co dělat —, a právě tito jednotlivci, kteří se nikomu nezodpovídali, řídili masové akce.

Ale vždyť jsou všechny „legální možnosti“ vyčerpány, říká se, a v důsledku toho jsou naše legální organizace téměř úplně zničeny. Jenže to právě není pravda, že jsou vyčerpány *všechny* možnosti. Ve skutečnosti se ještě nesmírně málo využívá oné *základní* možnosti, bez níž není žádné vítězství dělnické třídy myslitelné. Mluvili jsme o plánovité účasti mas při obraně svých organizací. Všechno, co se až dosud dělalo, nedělalo se dosti *plánovitě* a za dostatečné účasti *mas*. Tisíce podpisů pod petičí žádající svobodu spolčování jsou ničím ve srovnání se statisícovými zástupy dělnictva z továren a závodů. Desítky, zřídka stovky, členů našich odborových, osvětových a všech ostatních spolků jsou nepatrnou kapkou ve srovnání s obrovským množstvím dělníků zaměstnaných v určitém odvětví, žijících v určité čtvrti apod. A navíc osob, které se skutečně zajímají o různé spolky a pracují v nich, je i tak ještě méně.

Masy, které vyslaly na nejnebezpečnější místa v legálních organizacích nejlepší příslušníky dělnické inteligence, snadno skládají ruce do klína a jsou schopny všeho nechat, jakmile jsou tito přední bojovníci vytrženi z jejich řad. A v tom je právě kořen slabosti dnešního dělnického hnutí, tady je právě panenská půda pro usilovnou a vytrvalou činnost sociální demokracie.“

Těžko si představit úplnější, přesnější a výmluvnější doklad osvětující bolavé otázky naší sociálně demokratické strany, než je tento článek. Úvodník 101. čísla listu Luč podal neobyčejně správný průřez celou stovkou čísel Luče a celou pětiletou propagandou likvidátorů, P. B. Axelroda, F. Dana, V. Ježova, Levického, Potresova, Martova, Martynova atd.

Kdybychom chtěli tento úvodník podrobně komentovat, museli bychom sepsat celou knihu, kde bychom zopakovali to, co proti likvidátorům napsali v tisku marxisté *všech* směrů v letech 1909—1912.

Uvedme aspoň několik poznámek. Mezi dělnictvem ožívají a sílí sympatie k podzemí, znovu ožívá někdejší úcta k němu. Pokládat tento fakt za politováníhodný znamená být liberálem, a ne sociálním demokratem, kontra-revolucionářem, a ne demokratem. Srovnávat podzemí s terorem je neslýchaná urážka revoluční práce mezi masami. Jedině podzemí nastoluje a řeší otázky narůstající revoluce, usměřuje revoluční činnost sociální demokracie a získává dělnictvo právě touto prací.

Podzemí vždy tvořili a tvoří nejuvědomělejší, nejlepší a nejoblíbenější vyspělí dělníci. Sepětí podzemí s masami může dnes být a bývá ještě širší a pevnější než dříve, hlavně v důsledku větší uvědomělosti mas, a zčásti také právě díky „legálním možnostem“. Řeči o veřejné straně jsou hloupé a hanebné, ale pro naše sociálně demokratické stranické buňky, pro *jejich* práci mezi masami nejsou „legální možnosti“ ani zdaleka vyčerpány a ani *nemohou být* „vyčerpány“.

Cožpak úvodník ve 101. čísle Luče neotřese *všemi* sociálními demokraty? Cožpak se mezi sociálními demokraty najde třeba jen jediný „směr“, který by strpěl, aby se něco takového hlásalo?

A nepomůže tento shrnující úvodník řešit *bolavou* otázku *jednoty* sociálně demokratické strany?

Diplomati likvidátorství byli ve 101. čísle Luče definitivně odhaleni, maska z nich spadla. O jednotě se skupinou likvidátorů z listu Luč a časopisu Naša zarja mohou teď mluvit leda pokrytci.

Je načase, aby ti sociální demokraté, kteří až dosud z různých příčin kolísali, dávali na tuto otázku neurčitou odpověď, vyhybavě připouštěli „dohodu“ s Lučem a slovy o „jednotě“ zastírali, že se s ním ztotožňují, je načase, aby konečně přestali kolísat a vyslovili se přímo.

Jednota s Lučem není možná, jednota *proti* Luči rozhodně možná je a je také naléhavě nutná. Neboť jde o jednotu „*podzemí*“, o jednotu ilegální sociálně demokratické

strany, SDDSR a o jednotu její revoluční práce mezi ma-
sami.

*Napsáno 22. ledna (4. února) 1913
Vyšlo koncem ledna 1913 v Krakově
jako hektografovaný leták*

Podle textu letáku

[The following text is extremely faint and illegible, appearing to be a scanned document or a very low-quality reproduction of a leaflet. It contains several paragraphs of text, but the characters are too light to be accurately transcribed.]

Nacionalistický tisk ztropil hrozný povyk kolem Aljochinova „případu“. Představte si! Rakušani urazili Rusko, neboť zatkli nevinného ruského inženýra pro podezření ze špionáže a zatčeného uráželi! „Vlastenecké“ útoky proti Rakousku nebraly konce.

A teď se najednou objevilo celé pozadí — obvyklé, staré, notoricky známé pozadí této záležitosti. Pan Aljochin se stal obětí rakouského policejního „pracovníka“ Weismana, který za 2000 korun (800 rublů) měsíčně slídl za ruskými špióny v Rakousku.

Ruský inženýr, který rozuměl německy — a kromě toho nebyl zřejmě právě důvtipný —, se naivně chytil na udičku provokatéra, který ho vodil prohlížet si vojenské arzenály.

Novoje vremja a ostatní naše listy černosotňovského a vládního zaměření horlivě obhajují *ruské* Azefy. Když se však objevil Azef ve službách Rakouska, vzplanuli loajální Rusové „spravedlivým“ hněvem.

Navíc se ještě ukázalo, že Weisman je bývalý *ruský* špión a provokatér. Kariéra tohoto Weismana je nanejvýš poučná.

Jeho otec byl majitelem veřejného domu. S takovou průpravou se synáček stal ruským špiónem v Rakousku, ve Vídni, a kromě toho sledoval ruské politické emigranty. A tak v letech 1901—1905 sloužil Weisman ruské policii a byl zároveň vojenským i politickým vyzvědačem.

Potom se s ruskou policií nepohodl a přešel do služeb policie rakouské.

Jak prosté!

BURŽOAZIE A REFORMISMUS

Úvahy listu Reč o aktuální otázce stávek zaslouží, aby jim dělníci věnovali velkou pozornost.

Tento liberální list přináší oficiální údaje o stávkovém hnutí:

Léta	Stávek	Dělníků (v tisících)
1905	13 995	2 863
1906	6 114	1 108
1907	3 573	740
1908	892	176
1909	340	64
1910	222	47
1911	466	105
1912	1 918	683

Všimněme si mimochodem, že čísla za rok 1912 jsou zjevně podhodnocena: účastníků politických stávek bylo napočítáno celkem 511 000. Bylo jich však zhruba dvakrát tolik. Připomeňme navíc, že ještě v květnu 1912 popírala Reč^[45] politický charakter našeho dělnického hnutí a tvrdila, že celé hnutí má jen hospodářský ráz. Teď se však chceme zabývat jinou stránkou věci.

Jak hodnotí tento jev naše liberální buržoazie?

„Nejsou uspokojeny základní požadavky politického uvědomění“ (proč jen *uvědomění*??) „ruských občanů,“ píše Reč.

„Dělnická třída je všude nejpružnější a nejvnímavější vrstvou městské demokracie... nejaktivnější vrstvou národa... V konstitučních podmínkách... za normální politické situace... by nebyly ztraceny“ (kvůli stávce putilovců) „desetitisíce pracovních dnů v takovém prů-

myslovém odvětví, které je dnes vzhledem k zahraničním komplikacím mimořádně důležité“ (č. 19)[²⁴²].

Hledisko buržoazie je jasné. „My“ chceme imperialistickou politiku, chceme zabrat cizí území. Překážejí „nám“ v tom stávký. „My“ ztrácíme nadhodnotu za „ztracené“ pracovní dny. „My“ chceme stejně „normálně“ jako v Evropě vykořisťovat dělníky.

Výborně, páni liberálové! Vaše tužby jsou oprávněné, vaše úsilí jsme ochotni podporovat... kdyby... *kdyby* nebylo zbytečné, marné!

Reč pokračuje: „Pruští státníci“ (přesnější by bylo pruští statkáři) „povolili *legalizaci sociálně demokratické strany*“ nikoli ze sympatií ke svobodám. Reformy přinášejí patřičné plody, když se provedou včas.“

Až sem dospěla naše buržoazie ve svém reformismu. Jen vzdychá, chce Puriškeviče přesvědčit, a ne jim ublížit, smířit se s nimi, a ne je odstranit. Každému myslícímu člověku musí být jasné, že heslo „legalizace sociálně demokratické strany“ je svým *objektivním* významem (tj. nezávisle na dobrých úmyslech jednotlivých skupinek) nedílnou složkou tohoto ubohého a bezmocného buržoazního reformismu.

Všimněme si jen jednoho. Bismarckovi se podařily reformy jen proto, že překročil rámec reformismu: provedl jak známo sérii „revolucí shora“, okradl nejbohatší zemi světa o pět miliard franků a *mohl* dát lidu, opojenému proudem zlata a nevídanými válečnými úspěchy, všeobecné volební právo a skutečnou zákonnost.

A vy si snad, páni liberálové, myslíte, že něco takového je možné v Rusku? Proč jste tedy dokonce i v případě archangelského zemstva (to ale byla „reforma“!) prohlásili reformy v Rusku za beznadějné??

List Luč, který dokáže v kruzích inteligence nadělat o to víc „rozruchu“, čím méně ho čtou dělníci, pokračuje ve své propagandě *veřejné dělnické strany* s horlivostí hodnou lepší věci.

V novoročním úvodníku^[136] tohoto listu čteme starou lež, že prý rok 1912 „učinil aktuálním heslem a bojovým praporem dělníků v Rusku boj za svobodu spolčování a boj za veřejnou existenci sociálně demokratické dělnické strany“.

Každý, kdo skutečně přišel s masovým dělnickým hnutím v roce 1912 do styku a pozorně sledoval jeho politický profil, velmi dobře ví, že likvidátoři z listu Luč zde neřkají pravdu. Za aktuální heslo a bojový prapor si dělníci zvolili *něco jiného*. Bylo to vidět zvláště názorně například v květnových dnech, kdy *sami* dělníci předáci různých směrů (a dokonce za účasti menšiny narodníků mezi většinou sociálních demokratů) vytyčili *jiné* heslo, pozvedli jiný „bojový prapor“.

Intelektuálové z Luče to vědí, ale přenášejí na dělníky *svou* malověrnost, *svou* omezenost v chápání věci a *svůj* oportunistus. Obrázek známý a nijak nový! V Rusku ovšem podobné překrucování jeho autorům projde tím spíš, že mají na určitých fórech monopol na „veřejné“ projevy.

Lež listu Luč však zůstane lží. A je to dvojnásobná lež, když Luč pokračuje:

„Ústředním bodem politické mobilizace dělnických mas v roce 1913 bude právě toto heslo...“

Jinými slovy: *Navzdory* dělnickým masám, které již vytyčily *jiné* heslo, budou intelektuálové z listu Luč toto heslo oklešťovat a omezovat! Dělejte, jak myslíte, pánové, jenže to, co děláte, nemá už vůbec nic společného se sociální demokracií, nýbrž s liberalismem.

Ať si čtenář vzpomene na nedávný spor mezi listy Luč a Pravda o veřejné straně. Proč se ani kadetům nepodařilo prosadit veřejnou stranu? ptala se Pravda^[78]*. A F. D. listu Luč odpověděl^[36]:

„Kadeti uznali, že jejich přání je utopie,“ když jim neschválili stanovy, „kdežto likvidátoři usilovně a plánovitě pracovali a dobývali jednu pozici za druhou“ (viz 73. číslo Luče).

Vidíte, jak se F. D. vyhnul odpovědi! I kadeti usilovně pracovali, i oni „dobývali pozice“ v legální publicistice a v legálních spolcích. Ale veřejnou stranu *nemají* ani kadeti.

Proč tedy kadeti dále touží po veřejné straně a mluví o ní? Protože jsou stranou kontrarevoluční liberální buržoazie, která je ochotna *smiřovat se* s Puriškeviči za jisté ústupky liberálům, za nevelký ústupek v podobě povolení „pokojně“ veřejné kadetské strany.

To je tedy objektivní, tj. na zbožných přáních a krásných slovech nezávislý význam řečí o veřejné straně za režimu z 3. června. Těmito řečmi *se* jejich autoři *zříkají* důsledně demokracie a hlásají *smír* s Puriškeviči.

Není důležité, jaké *ctle* sledují likvidátoři propagováním veřejné strany, jaké jsou jejich úmysly a představy. To je otázka subjektivní; je známo, že cesta do pekla je dlážděna „dobrymi“ úmysly. Důležité je, jaký objektivní význam má propagování veřejné dělnické strany za režimu z 3. června, kdy ani liberální strana neexistuje veřejně atd.

Tento objektivní význam likvidátorských řečí o veřejné straně tkví v tom, že se likvidátoři *zříkají* celospolečenských a přitom základních podmínek a požadavků demokracie.

* Viz tento svazek, s. 237–238. Red.

Každý uvědomělý dělník se proto staví k propagandě likvidátorů odmítavě, neboť otázka „veřejné strany“ je otázka *zásadní*, otázka *samé existence* strany dělnické třídy. Likvidátorská propaganda právě samu existenci skutečně dělnické strany od základu podryvá.

Pravda, č. 24
30. ledna 1913
Podepsán T.

Podle textu Pravdy

Volební kampaň do IV. dумы potvrdila správnost hodnocení historické situace, jak je od roku 1911 podávali marxisté. Toto hodnocení spočívalo v podstatě v tom, že první etapa v dějinách kontrarevoluce v Rusku skončila a začala etapa druhá, charakterizovaná probuzením „lehkých oddílů“ buržoazní demokracie (studentské hnutí), ofenzívním hospodářským a ještě více nehospodářským dělnickým hnutím apod.

První etapa (1907—1911) se vyznačovala hospodářskou depresí, ofenzívním nástupem kontrarevoluce, ústupem a rozpadem sil demokracie, rozbuzením renegátských „věchovských“ a likvidátorských idejí v „pokrokovém táboře“. Naproti tomu druhá etapa (1911—1912) se jak z hlediska hospodářského, tak politického i ideového vyznačuje rysy opačnými: rozmachem průmyslu, neschopností kontrarevoluce nadále útočit s touž silou a energií jako dříve atd., probuzením demokracie, které donutilo věchovské, renegátské a likvidátorské tendence *k ústupu*.

To je celkové pozadí obrazu, které je nutno mít na zřeteli, chceme-li správně hodnotit volební kampaň z roku 1912.

I. VOLEBNÍ MACHINACE

Charakteristickým rysem voleb do IV. dумы, který nejvíce bil do očí, bylo soustavné falšování voleb ze strany vlády. Neklademe si zde za cíl podat souhrnné údaje o machina-

cích kolem voleb; o tom se v dostatečné míře šířil *všechen* liberální a demokratický tisk a rovněž se o tom hovoří v obšírné interpelaci kadetů ve IV. dumě; této otázce se snad budeme moci věnovat ve zvláštní stati, až bude shrnut bohatý a stále početnější průkazný materiál.

V této chvíli si všimneme jen nejdůležitějších výsledků volebních machinací a jejich hlavního politického dosahu.

Mobilizace duchovenstva proti liberálním a okřabristickým statkářům, zdesateronásobení represálií a bezpříkladné porušování zákona namířené proti buržoazní demokracii ve městech i na venkově, pokusy vyrvat týmiž prostředky dělnickou kurii sociální demokracii — to jsou hlavní metody volebních machinací v roce 1912. Cílem veškeré této politiky, připomínající politiku bonapartismu, bylo vytvořit v dumě pravicově nacionalistickou většinu a tohoto cíle, jak známo, nebylo dosaženo. Uvidíme však dále, že „uhájit“ dřívější situaci z III. dумы v našem, s prominutím, parlamentě se vládě podařilo: ve IV. dumě zůstaly dvě většiny, a to pravicově okřabristická a okřabristicko-kadetská^[267].

Volební zákon z 3. června 1907^[184] „budoval“ systém státní správy — a nejen správy — na bloku feudálních statkářů a špiček buržoazie, přičemž první z obou sociálních vrstev si v tomto bloku udržela obrovskou převahu a nad *oběma* stála de facto neomezená stará moc. O tom, jaká byla a jaká je i nadále specifická povaha této moci, vytvořená staletou historií nevolnictví atd., teď není třeba mluvit. Ale rozhodně ji přesun z roku 1905, krach starého, otevřená a mohutná vystoupení mas a tříd přiměly hledat *spojenectví* s určitými sociálními silami.

Naděje vkládané v letech 1905—1906 do „prostáčka“, do mužika (Bulyginův a Vitteho volební zákon^[183, 282]), se zhroutily. Systém z 3. června „vsadil na silné“, na statkáře a buržoazní magnáty. Ale za pouhých zhruba pět let začaly už zkušenosti z III. dумы ukazovat, že i tato „sázka“

je nejistá! Nelze si představit větší snahu zavděčit se, než jakou vyvinuli v letech 1907—1912 oktábristé, a přesto se ani oni „nezavděčili“. Ani s nimi se stará moc, svou povahou jim tak blízká (takzvaná „byrokracie“), nedovedla snést. Buržoazní politika na vesnici (výnos z 9. listopadu^[281]) a všemožná podpora kapitalismu, to všechno dirigovali titíž Puriškevičové — a výsledky jsou k pláči. Puriškevičovština, obnovená, upravená a osvěžená novou agrární politikou, novou soustavou zastupitelských orgánů, dále všechno a všechny rdousila a brzdila rozvoj.

V systému z 3. června se objevila trhlina. Manipulace s volbami byly teď nevyhnutelné, stejně jako jsou historicky nevyhnutelné metody bonapartismu, když neexistuje pevná, spolehlivá, osvědčená a jednodušší sociální opora, když je nutné lavírovat mezi různorodými složkami. Jsou-li demokratické třídy bezmocné, nebo z dočasných příčin zvláště oslabené, může podobné metody provázet „úspěch“ celou řadu let. Avšak i „klasické“ metody Bismarckovy z 60. let minulého století nebo metody Napoleona III. dokazují, že se tato záležitost nemůže obejít bez drastických zásahů (v Prusku to byla „revoluce shora“ a několik mimořádně úspěšných válek).

II. NOVÁ DUMA

Abychom mohli určit volební výsledky, vezmeme si oficiální údaje o zastoupení stran ve IV. dumě a porovnáme je se situací ve III. dumě nejen na konci její existence (1912), ale i na začátku (1908). Dostaneme tento poučný obrázek*:

* Údaje jsou z publikací vydaných dumou: Rejstřík z roku 1908^[283], Věstník z roku 1912^[287] a Informační bulletin IV. státní dumy, 1912, č. 14 z 2. prosince 1912^[288], opravené údaje do 1. prosince 1912. — Tři národnostní skupiny: Poláci, Bělorusové a muslimové.

	III. дума		IV.
	1908	1912	дума
Pravice	49	46	65
Nacionalisté a umírněná pravice	95	102	120
Okřabristé	148	120	98
Progresisté	25	36	48
Kadeti	53	52	59
Tři národnostní skupiny	26	27	21
Trudovici	14	14	10
Sociální demokraté	19	13	14
Nestraníci	—	27	7
<i>Celkem</i>	429	437	442

První závěr z těchto údajů je, že ve IV. dumě zůstaly předešlé dvě většiny: pravicově okřabristická s 283 hlasy (65 + 120 + 98) a okřabristicko-kadetská s 226 hlasy (98 + 48 + 59 + 21).

Pro absolutistickou vládu je prakticky ze všeho nejdůležitější mít v dumě „vlastní“ většinu. Rozdíl mezi III. a IV. dumou je v tomto ohledu nepatrný. V III. dumě měla pravicově okřabristická většina na začátku 292 hlasů, na konci 268 hlasů. Teď je to něco mezi oběma těmito čísly: 283.

Ovšem úbytek pravicové většiny mezi začátkem a koncem III. dumy byl tak povážlivý, že vláda — chtěla-li zůstat vládou absolutistickou — nemohla jinak než sáhnout ke krajním opatřením, tj. k volebním machinacím. Tyto machinace nejsou náhodné a nejsou žádným odchýlením od systému, jak to s oblibou líčí Mejendorfové, Maklakovové a spol., nýbrž jsou pro zachování „systému“ nezbytností.

Mluvíte o „smíru moci se zemí“ (tj. s buržoazií), páni liberálové s Maklakovem v čele? Je-li tomu tak, pak buď — anebo. Buď vaše řeči o smíru nejsou planá slova, a pak musíte přijmout i volební machinace, neboť je to reálná podmínka pro smír s reálnou mocí. A vy jste přece takovými vyznavači „reálné politiky“! Anebo vaše protesty proti volebním machi-

nacím nejsou planá slova, a pak nesmíte mluvit o smíru, ale o něčem, co se smíru ani trochu nepodobá...

Druhá většina systému z 3. června, okřabristicko-liberální, měla na začátku III. dумы 252 hlasů, na konci 235 a ve IV. dumě klesla na 226. V podstatě se tedy vládní „volební kampaň“ podařila; vláda dosáhla svého, v praxi zase jednou potvrdila svůj absolutismus. Pokřik kolem pravicově nacionalistické většiny byla totiž jen licitace. Ve skutečnosti vláda potřebuje obě většiny, vždyť *obě* jsou kontrarevoluční.

Nelze ani dost zdůraznit tuto poslední okolnost, kterou liberálové zastírají proto, aby vodili za nos demokracii, a liberální dělničtí politici (likvidátoři) proto, že ji nedokážou domyslet. Blok kadetů s okřabristy, který se tak jasně projevil při volbě Rodzjanka (a snad ještě jasněji v nechutných, ponížených frázích listu Reč o Rodzjankově projevu^[166, 239]), tento blok zdaleka není jen „technickou“ záležitostí. Tento blok vyjadřuje jednotné kontrarevoluční smýšlení buržoazie jako takové, od Gučkova až po Miljukova; tento blok je možný jen díky tomuto smýšlení.

Na druhé straně i vláda potřebuje liberálně okřabristickou většinu z hlediska celého systému režimu z 3. června. Neboť III. (ani IV.) дума není žádný „domeček z karet“^[251], jak tak často žvaní „levicoví“ narodnici, kteří beznadějně uvízli v blátě ropšinovských nálad¹⁷¹ a „otzovistických“ frází. Nikoli, III. a IV. дума představuje etapu ve vývoji carské samovlády i ve vývoji buržoazie, je to po vítězstvích a porážkách z roku 1905 nezbytný pokus o jejich faktické sblížení. A fiasko tohoto pokusu bude nejen fiaskem Stolypina a Makarova, nejen Markova II. a Puriškeviče, *ale i „smiřovače“ Maklakova a spol.!*

Vláda potřebuje liberálně okřabristickou většinu, aby se pokusila vést Rusko kupředu při zachování všemohoucnosti Puriškevičů. Prostředků ke zkrocení, ke zmírnění neobvykle prudkého a nadměru horlivého liberálně okřabristického

„progresismu“ má vláda víc než dost: Státní radu a mnohé další...

III. ZMĚNY V SYSTÉMU Z 3. ČERVNA

Výše uvedené údaje jsou zajímavým materiálem k otázce evoluce politických stran, skupin a směrů mezi statkáři a buržoazií v období kontrarevoluce. O demokracii buržoazní (rolnické), ani o demokracii dělnické neříká složení III. a IV. dумы téměř nic z toho prostého důvodu, že systém z 3. června je záměrně vybudován tak, aby se demokracie vyloučila. Stejně tak jsou v něm zvlášť utlačovány a umlčovány „národní“ strany, tj. ty, které nepatří k „vládnoucímu“ národu.

Proto vyčleníme jen pravici, okťabristy a ruské liberály, strany, které se v systému z 3. června, jenž je chrání před demokracií, pevně zabydlely, a podíváme se, k jakým změnám v těchto stranách došlo.

	III. дума		IV. дума	Srovnání IV. dумы se začátkem III.
	1908	1912		
Pravice	144	148	185	+ 41, tj. + 28 %
Okťabristé	148	120	98	- 50, tj. - 34 %
Liberálové (progresisté a kadeti)	78	88	107	+ 29, tj. + 37 %

Z toho je jasně vidět, jak se scvrkává tzv. „střed“ mezi privilegovanými vrstvami a jak sílí jejich pravé a liberální křídlo. Je zajímavé, že nárůst liberálů mezi statkáři a buržoazií je *rychlejší* než růst pravice, a to přes všechna krajní opatření, která vláda podnikla, aby zfalšovala volby ve prospěch pravicových sil.

Jsou lidé, kteří se zřetelem k těmto faktům mají hned plná ústa nabubřelých slov o zostřujících se protikladech systému z 3. června, o blížícím se vítězství umírněného buržoazního progresismu apod. Tito lidé zapomínají, že za

prvé, přibývá-li mezi statkáři a zejména mezi buržoazií liberálů, roste nejrychleji pravé křídlo liberálů, které celou svou politiku staví jen na „smíru“ s pravicí. Hned o tom budeme podrobně hovořit. Za druhé, tito lidé zapomínají, že onen slavný „posun buržoazie doleva“ je jen symptomem skutečnosti, že posun doleva nastává u demokracie, z níž *jediné* mohou vzejít hybné síly pro zásadní změnu režimu. Za třetí, tito lidé zapomínají, že systém z 3. června počítá s tím, že budou co nejlépe využívat antagonismu mezi liberální buržoazií a reakčností statkářů, přičemž jejich *společný* antagonismus vůči celé demokracii a zejména vůči dělnické třídě je ještě mnohem hlubší.

Dále. Naši liberálové s oblibou líčí věci tak, že porážka oktábristů byla způsobena volebními machinacemi, jimiž prý „tato strana posledního vládního uspořádání“ přišla o podporu apod. Sami liberálové vystupují přitom samozřejmě v roli čestné opozice, v roli nezávislých, ba dokonce „demokratů“, zatímco ve skutečnosti je rozdíl mezi nějakým tím Maklakovem a oktábristy naprosto iluzorní.

Podívejte se, k jakým změnám došlo mezi III. a IV. dumou ve srovnání se změnami, které nastaly mezi začátkem a koncem III. dumy. Zjistíte, že v III. dumě ztratila oktábristická strana více svých členů (28) než ve volbách do IV. dumy (22). To ovšem neznamená, že k žádným volebním machinacím nedošlo; dály se v tom nejnehoráznějším rozsahu, zejména proti demokracii. Znamená to však, že přes všechny machinace kolem voleb, dokonce i přes vládní nátlak a „politiku“ vůbec, dochází mezi majetnými třídami k diferenciaci stran, kdy se odděluje pravice, feudálně reakční křídlo kontrarevolučních sil od liberálně buržoazního křídla *týchž* sil.

Rozdělly mezi jednotlivými skupinami a frakcemi pravice oktábristické většiny v dumě (pravice, nacionalisté, umírněná pravice, „střed“, pravice oktábristé apod.) jsou stejně tak nestálé, nevyhraněné, náhodné a často uměle

vykonstruované jako rozdíly v okřabristicko-liberální většině (levicoví okřabristé, progresisté, kadeti). Pro nynější období není vůbec charakteristické, že by okřabristy, závislé na vládě, vytlačoval údajně nezávislý konstituční demokrat (totiž Maklakov!). To je hloupá liberální báchorka.

Charakteristické je, že se formují skutečně třídní strany a zejména že za doprovodu výrazně opozičního pokřiku a sladkých řečí o „smíru moci se zemí“ se postupně konsoliduje strana kontrarevolučního liberalismu.

Liberalní tisk, který je v Rusku nejrozšířenější, se ze všech sil snaží tento proces zastřít. Proto se znovu vrátíme k přesným údajům statistiky z dумы. Budeme mít na paměti, že strany stejně jako jednotlivce je třeba posuzovat nikoli podle slov, nýbrž podle činů. V *praxi* postupují kadeti a progresisté ve všech nejdůležitějších otázkách společně a jedni i druhí postupovali ve III. a ve IV. dumě i v nedávno skončených volbách (Jekatěrinoslavská gubernie; Rodzjankův blok s kadety!) v celé řadě otázek společně s okřabristy.

Podívejme se však na údaje o těchto třech stranách:

	III. дума		IV. дума	Srovnání IV. dумы se začátkem III.
	1908	1912		
Okřabristé	148	120	98	– 50, tj. – 34 %
Progresisté	25	36	48	+ 23, tj. + 92 %
Kadeti	53	52	59	+ 6, tj. + 11 %

Vidíme obrovský a trvalý pokles v řadách okřabristů; nepatrný pokles a potom mírný vzestup kadetů; a *obrovský a trvalý vzestup progresistů*, jejichž počet se za pět let *takřka zdvojnásobil*.

Kdybychom vzali údaje za rok 1908, které pan Miljukov uveřejnil v ročence listu Reč na rok 1912, s. 77^[132], dostali bychom obraz ještě mnohem plastičtější. Pan Miljukov uvádí, že v III. dumě bylo v roce 1908 154 okřabristů, 23 progresistů a 56 kadetů. Ve srovnání se IV. dumou to

znamená zcela nepatrné zvýšení počtu kadetů a *víc než dvojnásobek* počtu progresistů.

V roce 1908 byla početní síla progresistů oproti kadetům méně než poloviční. Dnes činí počet progresistů přes 80 % počtu kadetů.

Z toho tudíž nezvratně plyne, že v ruském liberalismu je pro období kontrarevoluce (1908—1912) *nejcharakterističtější* obrovský růst progresismu.

Ale kdo jsou ti progresisté?

Složením i ideologií jsou to *kříženci okřabristů s kadety*.

Progresisté se ještě ve III. dumě označovali za stoupence pokojné obnovy¹⁷² a jeden z jejich vůdců, kontrarevoluční šlechtic Lvov, byl v I. dumě kadetem. V III. dumě počet progresistů, jak jsme viděli, stoupl z 25 na 36, tj. o 11 osob; z těchto 11 poslanců jich 9 přešlo k progresistům z jiných stran, a to: 1 od kadetů, 2 od umírněné pravice, 1 od nacionalistů a 5 od okřabristů.

Rychle stoupající počet progresistů mezi politickými představiteli liberalismu v Rusku a úspěch sborníku Věchi^[16] u „veřejnosti“ jsou dvě strany téže mince. Progresisté uskutečňovali v politické praxi to, co v teorii hlásaly Věchi, když hanobily revoluci, zříkaly se demokracie, velebily špinavé obohacování se buržoazie jako dílo boží na zemi atd. apod.

Když kadet Maklakov řeční o smíru moci se zemí, opěvuje tím jen to, co dělají progresisté.

Čím víc se vzdalujeme létům 1905 a 1906, tím jasněji se ukazuje, jak měli tehdy bolševici pravdu, když odhalili kadety ve chvíli jejich největšího opojení nad svými „vítězstvími“^[100] a ukázali pravou podstatu jejich strany*, kterou teď odhaluje čím dál názorněji celý průběh událostí.

Demokracii v Rusku se nepodaří dosáhnout ani jediného vítězství, jestliže rázně nepodlomí „prestíž“ kadetů mezi

* Viz Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 287—367. Red.

masami. A naopak, faktické splynutí kadetů s věchovci a progresisty je jednou z podmínek a jedním z příznaků semknutí a upevnění demokracie pod vedením proletariátu.

I V. O Č SE B O J O V A L O V E V O L B Á C H

Tato otázka se v převážné většině úvah a článků o volbách nejvíce odsouvá do pozadí, nebo se dokonce úplně zastírá. A přitom je to otázka ideově politického obsahu volební kampaně, nejdůležitější otázka, bez jejíhož ujasnění všechny další otázky, všechny obvyklé údaje o „procentech opozice“ atd. naprosto ztrácejí význam.

Nejčastější odpovědí na tuto otázku je, že se bojovalo o to, zda budeme, nebo nebudeme mít ústavu. Tak to vidí pravice. Tak to vidí liberálové. Celý pravicový a celý liberální tisk zastává názor, že spolu v podstatě bojovaly dva tábory, z nichž jeden byl pro ústavu, druhý proti ústavě. Vůdce kadetské strany pan Miljukov a oficiální orgán této strany Reč^[67, 166, 230, 231, 239] teorii dvou táborů přímo vyhlašovali, a to jménem konference kadetské strany.

Podívejte se však na tuto „teorii“ se zřetelem k výsledkům voleb. Jak obstála v praktické zkoušce?

Pro první krok nové dumy bylo příznačné vytvoření bloku kadetů s okťabristy (a dokonce s částí pravice) kolem „konstituční“ kandidatury Rodzjanka, jehož projev obsahující údajně konstituční program kadeti nadšeně přivítali*.

Vůdce okťabristů Rodzjanko, který je jak známo počítán mezi pravicové okťabristy, se sám pokládá za konstitucio-

* Kromě tehdejších článků listu Reč viz prohlášení pana Miljukova v dumě 13. prosince 1912^[69]: „Předseda“ (Rodzjanko) „pronesl projev, ... učinil vlastní prohlášení, které jsme přijali za své“ (Reč, č. 343 ze 14. prosince)!! Tak je to tedy s konstitučním (ale jděte!) *prohlášením* kadetů!

nalistu, stejně jako Krupenskij, vůdce „frakce středu“ neboli konzervativních konstitucionalistů.

Říci, že se bojovalo o ústavu, znamená neříci nic, neboť se okamžitě vynoří otázka, o *jakou* ústavu jde. O ústavu v duchu Krupenského? Nebo Rodzjanka? Nebo Jefremova a Lvova? Nebo Maklakova a Miljukova? A pak bude následovat ještě důležitější otázka a ta už se nebude týkat přání, prohlášení a programů — které zůstanou na papíře —, ale skutečných *prostředků*, jak toho všeho dosáhnout.

V tomto hlavním (a jedině důležitém) bodě zůstává nevyvrácené a je nevyvratitelně pravdivé prohlášení pana Gredeskula^[31], uveřejněné roku 1912 v Reči (č. 117), že není zapotřebí nové revoluce, že je třeba „jen konstituční činnosti“. Toto prohlášení kadety s oktábristy *ideově a politicky* spojuje mnohem pevněji a hlouběji, než je tisíckrát opakované přesvědčování o oddanosti ústavě, a dokonce... demokracii zdánlivě rozděluje.

Ze všech novin, jež se v Rusku čtou, je snad kolem 90 % novin oktábristických a liberálních. Tím, že všechen tento tisk vnucuje čtenářům myšlenku o dvou táborech, z nichž jeden je pro ústavu, má nesmírně rozkladný vliv na politické uvědomění mas. Stačí si jen uvědomit, že celá tato kampaň končí Rodzjankovým „konstitučním“ prohlášením, které akceptuje Miljukov!

Za této situace nelze ani dosti často opakovat staré — a leckým zapomenuté — pravdy politické vědy. Co je to ústava? — tak zní dnes v Rusku *nejaktuálnější* otázka.

Ústava je dohoda mezi historickými silami staré (šlechtické, nevolnické, feudální, absolutistické) společnosti a liberální buržoazí. Reálné podmínky této dohody, rozsah ústupků starého nebo vítězství liberální buržoazie jsou určeny úspěchy, které si vydobude demokracie, široké lidové masy (a dělnictvo především) nad silami starého.

Naše volební kampaň mohla vyvrcholit Miljukovovým přijetím Rodzjankova „prohlášení“ jen proto, že liberalis-

mus ve *skutečnosti* neusiluje o zrušení starých *výsad* (hospodářských, politických atd.), ale o *jejich rozdělení* mezi (stručně řečeno) statkáře a buržoazii. Liberalismus se bojí víc lidového, masového hnutí demokracie než reakce: právě odtud pramení ona *bezmocnost* liberalismu v politice, jež je z hlediska ekonomické síly kapitálu překvapující.

V systému z 3. června má liberalismus monopol na tolerovanou, pololegální opozici a začátek nového politického oživení (užíváme příliš slabé a nepřesné slovo) vystavuje široké vrstvy nové, dorůstající demokracie vlivu těchto monopolistů. Proto celá *podstata* otázky politické svobody v Rusku dnes spočívá právě v ujasnění skutečnosti, že proti sobě nebojují dva, ale tři tábory, neboť jedině tento třetí, liberály zamlčovaný tábor *má* opravdu *sílu* prosadit politickou svobodu.

Ve volbách roku 1912 se vůbec nebojovalo „za ústavu“, protože kadeti, vedoucí liberální strana, jež hlavně útočila proti oktábristům a porážela je, se ztotožnila s Rodzjankovým prohlášením. Boj, potlačovaný policejním tlakem systému z 3. června, se vedl za probuzení, upevnění a semknutí *samostatné demokracie*, nezávislé na kolísání a „oktábristických sympatiích“ liberalismu.

Proto je základní chyba dívat se na skutečnou ideově politickou náplň volební kampaně *pouze* z „parlamentního“ hlediska. Stokrát reálnější než všechny „konstituční“ programy a platformy je vztah různých stran a skupin k politickému stávkovému hnutí, jímž se rok 1912 vyznačoval.

Jedním z nejjistějších prostředků k rozlišení buržoazních stran kterékoli země od stran proletářských je jejich vztah k hospodářským stávkám. Jakmile určitá strana ve svém tisku, ve svých organizacích, ve svých parlamentních projevech *nebojuje* spolu s dělníky v hospodářských stávkách, je to strana buržoazní, i kdyby se nevírně zapřísahala svou „lidovostí“, svým „radikálním socialismem“ apod. V Rusku *mutatis mutandis* (s příslušnými změnami) je třeba říci totéž o stranách, které chtějí být považovány za

demokratické: Nedušuj se, že jsi napsal na jakýsi papír ústavu, všeobecné volební právo, svobodu spolčování, národnostní rovnoprávnost apod., tato *slova* nestojí za *zlámaný groš*, ale ukaž mi, cos *udělal* pro politické stávkové hnutí v roce 1912! Ani toto kritérium *ještě není* úplné, ale přece jen je to věcné kritérium, a ne planý slib.

V. PROVĚRKA VOLEBNÍCH HESEL V ŽIVOTĚ

O volební kampaň má každý uvědomělý politický pracovník mimořádný zájem proto, že poskytuje *objektivní* materiál o názorech, smýšlení, a tudíž i zájmech různých *tříd* společnosti. Volby do zastupitelských orgánů lze v tomto směru přirovnat k sčítání lidu: volby poskytují politickou statistiku. Rozumí se, že tato statistika bývá někdy dobrá (při všeobecném atd. volebním právu), jindy špatná (volby do našeho, s prominutím, parlamentu); rozumí se, že je třeba se tuto statistiku — stejně jako každou jinou — naučit kritizovat a kriticky ji využívat. A rozumí se konečně, že je nutno tuto statistiku chápat v souvislosti s celou sociální statistikou vůbec a že například statistika stávek bude pro toho, kdo se nenakazil nemocí parlamentního kretenismu, často stokrát závažnější a hlubší než statistika voleb.

Při všech těchto výhradách je však nesporné, že volby poskytují *objektivní* materiál. Prověrka subjektivních přání, smýšlení a názorů pomocí výsledků hlasování *mas* obyvatelstva příslušejících k různým třídám musí být pro politika, který je alespoň trochu hoden tohoto jména, vždy cenná. Boj stran v praxi, před očima voliče, a volební výsledky vždy poskytnou materiál, na kterém si můžeme *ověřit*, zda jsou správné naše představy o vzájemném poměru společenských sil v zemi a o významu těch či oněch „hesel“.

A právě z tohoto hlediska se pokusíme podívat na volební výsledky.

Pokud jde o politickou statistiku, je tu hlavně třeba říci, že je z velké části zjevně bezcenná, neboť bylo užito těch nejnestoudnějších „opatření“ administrativy: „výkladů“, nátlaku, zatýkání, vypovězení atd. apod. donekonečna. Tak například pan Čerevanin, který v 9. a 10. čísle časopisu Naša zarja shrnul údaje o několika stech volitelů z různých kurií^[286], byl nucen přiznat, že „*by bylo směšné*“ pokládat pokles procenta opozičních volitelů (ve srovnání s volbami do III. dумы) v druhé městské a v rolnické kurii za důkaz posunu doprava. Jediná kurie, kde Mymrecovové, Chvostovové, Tolmačovové, Muratovové a spol. *nemohli* nic falšovat, je první městská kurie. A v té vzrostl počet „opozičních“ volitelů z 56 % na 67 % při poklesu okťabristů z 20 % na 12 % a pravice z 24 % na 21 %.

I když „výklady“ anulovaly význam volební statistiky, pokud jde o volitele, i když demokratické třídy, vůbec *vyložené* z okruhu těch, kteří jsou systémem z 3. června privilegováni, pocítily na vlastní kůži všechny slasti těchto „výkladů“, *přesto se vztah* liberalismu k demokracii ve volbách projevil. V tomto bodě byl přece jen získán objektivní materiál, umožňující životními zkušenostmi prověřit, jak smýšlely a co hlásaly různé „směry“ *před* volbami.

Vztah liberalismu k demokracii vůbec není otázkou „pouze stranickou“, tj. takovou, která je důležitá *pouze* z hlediska jedné z přísně stranických linií. Nikoli, tato otázka je naprosto podstatná pro *každého*, kdo usiluje o politickou svobodu na Rusi. Jde v ní totiž o to, *jak* mohou všichni slušní a čestní lidé v Rusku dosáhnout cíle svých společných tužeb.

Když marxisté zahajovali v roce 1912 volební kampaň, učinili jejím úhelným kamenem hesla *důsledného* demokratismu jako protiváhu liberální dělnické politiky. Tato hesla lze prověřit dvojím způsobem: za prvé, názory a zkušenostmi z jiných zemí, za druhé, *zkušenostmi z kampaně* roku 1912. Zda jsou hesla marxistů správná, nebo nesprávná, to teď musí být vidět z toho, jaký vztah se *v praxi*

vytvořil mezi liberály a demokraty. Objektivnost této prověrky hesel tkví právě v tom, že jsme je neprověřovali my sami, nýbrž *masy*, a nejen *masy* vůbec, ale zejména naši *protivníci*.

Vytvořily se vztahy mezi liberály a demokraty ve volbách a po volbách tak, jak to očekávali marxisté, nebo tak, jak to očekávali liberálové, anebo tak, jak to očekávali likvidátoři?

Abychom se v této otázce orientovali, připomeňme si nejprve, co kdo „očekával“. Na samém počátku roku 1912, kdy se o volbách teprve začínalo mluvit, kdy kadeti (na své konferenci) rozvinuli prapor jednotné opozice (tj. *dvou táborů*) a přípustnosti bloku s levicovými okřabristy, začal se dělnický tisk zabývat hesly v Martovových^[123, 126] a Danových^[34] člancích v časopisu *Živoje dělo*, F. L—kových^[88, 99] a jiných v listu *Zvězda* (č. 11 /47/ a 24 /60/ a v časopisu *Živoje dělo* č. 2, 3 a 8).

Martov přichází s heslem „vytlačit reakci z jejích pozic v dumě“, Dan s heslem „vyrvat dumu z rukou reakce“. Martov i Dan vytýkali *Zvězdě*, že *vyhrožuje* liberálům a že se pokouší *vymáhat* na liberálech místa v dumě.

Zřetelně se rýsovala tři stanoviska:

1. Kadeti byli pro jednotnou opozici (tj. pro dva tábory) a pro připuštění bloků s levicovými okřabristy.

2. Likvidátoři byli pro heslo: „vyrvat dumu z rukou reakce“, usnadnit kadetům a progresistům „přístup k moci“ (Martov v 2. čísle časopisu *Živoje dělo*^[126]). *Nevymáhat* na liberálech místa pro demokraty.

3. Marxisté byli proti heslu „vyrvat dumu z rukou reakce“, neboť to znamená vyrvat *statkáře* z rukou reakce. „Naším praktickým úkolem ve volbách není ‚vytlačovat reakci z jejích pozic v dumě‘, nýbrž posilovat demokracii vůbec a dělnickou především“ (F. L—ko v 11. /47./ čísle *Zvězdy*)*. Liberálům je třeba *vyhrožovat*, *vymáhat* na nich

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 192. *Red.*

místa, dát se s nimi do boje a nedat se zastrašit křikem o černosotňovském nebezpečí (týž F. L.—ko v 24. /60./ čísle*). Liberálové se „dostávají k moci“ *jedině tehdy*, když zvítězí demokracie *navzdory* kolísání liberalismu.

Neshody mezi marxisty a likvidátory jsou mimořádně hluboké a nesmiřitelné, i když se různým dobrákům může zdát slovní smíření nesmiřitelného snadné. „Vyrvat dumu z rukou reakce“, to je celý okruh idejí, celý systém politiky, který *objektivně* znamená předat hegemonii liberálům. „Vyrvat demokracii z rukou liberálů“, to je opačný systém politiky, založený na tom, že *jedině* demokracie zbavená závislosti na liberálech *je schopna skutečně* podlomit reakci.

A teď se podívejte, jak bitva, která byla tolik posuzována a hodnocena ještě *před* zahájením, ve skutečnosti dopadla.

Jako svědka výsledků bitvy si vezměme pana V. Levického z časopisu Naša zarja (č. 9/10[77]); *tohoto* svědka jistě nikdo nebude podezřívat, že straní linii Zvezdy a Pravdy.

Podívejme se, jak tento svědek shrnuje výsledky bitvy v druhé městské kurii — jak známo *jediné* kurii, v níž byla jistá, byť vzdálená obdoba „evropských“ voleb a která poskytuje určitou, byť minimální možnost shrnout výsledky „střetnutí“ liberalismu a demokracie.

Svědék napočítal 63 vystoupení sociálních demokratů, z nichž v 5 případech šlo o *vynucené* odstoupení od kandidatury, v 5 případech o dohodu s jinými stranami a 53 vystoupení bylo samostatných. Z těchto 53 případů se 4 udály ve čtyřech velkých městech a 49 při volbě volitelů.

V 9 případech z těchto 49 případů není známo, s kým se sociální demokraté utkali: ve 3 případech bojovali proti pravici (a ve všech 3 případech zvítězili sociální demokraté), v 1 případě proti trudovikům (a zvítězili sociální demokraté), *ve zbývajících 36 případech proti liberálům* (21 vítězství sociálních demokratů, 15 porážek).

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 261. *Red.*

Vyčleníme-li z toho *ruské liberály*, dostaneme 21 případů, kdy proti nim sociální demokraté bojovali. Výsledky vypadaly takto:

	<i>Zvítězili</i>		<i>Celkem případů</i>
	<i>sociální demokraté</i>	<i>odpůrci sociálních demokratů</i>	
Sociální demokraté proti kadetům	7	8	15
Sociální demokraté proti ostatním liberálům*	4	2	6
<i>Celkem</i>	11	10	21

Takže hlavními odpůrci sociálních demokratů byli *liberálové* (36 případů proti 3); *hlavní* porážky způsobili sociálním demokratům *kadeti*.

Dále, z 5 případů dohod šlo ve 2 případech o společnou dohodu opozice proti pravici; *ve 3*, „se dá mluvit o levicovém bloku proti kadetům“ (podtrženo mnou; Naša zarja č. 9/10, s. 98). Počet dohod tedy tvoří necelou desetinu z celkového počtu vystoupení. Z toho 60 % tvoří dohody proti kadetům.

A konečně čtvery volby ve velkých městech přinesly takovéto výsledky:

	Odevzdáno hlasů (maximální čísla)			
	Petrohrad	Moskva	Riga	
			I. kolo	II. kolo
Pro kadety	19 376	20 310	3 754	5 517
Pro sociální demokraty	7 686	9 035	4 583	4 570
Pro okřabristy	4 547	2 030	3 674	—
Pro pravici	1 990	1 073	272	—
Pro trudoviky	1 075	—	—	—

Takže *ve všech* čtyřech případech bojovali sociální demokraté *proti kadetům*, přičemž jednou kadeti zvítězili

* Progresisté a kadeti *společně* s progresisty nebo trudoviky.

v druhém kole *za pomoci oktábristů* (k nimž počítáme kandidáta „pobaltské konstituční strany“).

Závěry svědka samého:

„Monopol kadetů na zastoupení městské demokracie pomalu končí. Nejbližším úkolem sociálních demokratů v tomto směru je vybojovat na liberalismu zastoupení ve všech pěti městech se samostatným zastoupením. Psychologické“ (??) „a historické“ (a hospodářské?) „předpoklady pro to — ‚posun doleva‘ v řadách demokratických voličů, neudržitelná politika kadetů a nové probuzení proletářské iniciativy — už jsou tady“ (Naša zarja, citované číslo, s. 97).

V I. „K O N E C“ I L U Z Í O K A D E T S K É S T R A N Ě

1. Fakta dokázala, že skutečný význam kadetského hesla „jednotné opozice“ nebo „dvou táborů“ byl v tom, že se liberálové snažili obalamutit demokracii, podvodně si přisvojit plody demokratického probuzení, *oklestit, otupit a zneškodnit* toto probuzení jediné síly schopné pohnout Ruskem kupředu.

2. Fakta dokázala, že jediný volební boj, který do určité míry připomínal „otevřený“, „evropský“ volební boj, byl *právě* boj o vydobytí demokracie z rukou liberálů. V tomto hesle byl *živoucí život*, toto heslo vyjadřovalo reálné probouzení nové demokracie k novému hnutí. Kdežto heslo likvidátorů „vyrvat dumu z rukou reakce“ bylo jenom chorobným výmyslem liberálně intelektuálního kroužku.

3. Fakta dokázala, že jedině onen „zběsilý“ boj proti kadetům, jedině ono „kadetožroutství“, které nám vyčítali bezcharakterní poskoci liberálů, likvidátoři, vyjadřovalo skutečnou potřebu skutečné masové kampaně, neboť se ukázalo, že kadeti jsou ve skutečnosti *ještě horší*, než jsme je líčili. Ukázalo se, že kadeti jsou přímými spojenci černošotňovců proti sociálnímu demokratu Predkalnovi, proti sociálnímu demokratu Pokrovskému¹⁷³!

Vždyť je to historický přelom v Rusku: černosotňovce, kteří byli až slepí nenávisť ke kadetům a viděli v nich své úhlavní nepřátele, dovedl vývoj událostí až k tomu, že prosazovali kadety proti sociálním demokratům. V tomto zdánlivě bezvýznamném faktu se projevuje obrovský přesun stran, který ukazuje, jak v podstatě povrchní byly útoky černosotňovců proti kadetům a *naopak*, jak snadno se vlastně Puriškevič s Miljukovem *našli*, jak našli svou jednotu proti sociální demokracii.

Život ukázal, že my bolševici nejenže jsme nepodceňovali možnosti bloků s kadety (v 2. stadiu apod.), ale spíš jsme je ještě *přeceňovali*, protože *ve skutečnosti* se vyskytly četné případy, kdy kadeti s okťabristy vytvářeli proti nám bloky! To ovšem neznamená, že jsme *odmítali* (jak si to přáli někteří přehorliví včerejší oizovisté a jejich přátelé) využít v řadě případů, například na guberniálních volebních schůzích, našich bloků s kadety proti pravici. Znamená to, že život potvrdil a ještě víc upevnil naši *generální linii* (tři tábory; demokracie proti kadetům).

Mimochodem, pan Levickij, Čerevanin a jiní spolupracovníci časopisu *Naša zarja* s nanejvýš chvályhodnou horlivostí a plí shromáždili pro naši volební statistiku cenný materiál. Škoda že neshrnuli materiál — který očividně k dispozici měli — o počtu případů přímých a nepřímých bloků kadetů s okťabristy a pravicí *proti* sociálním demokratům.

Predkaln a Pokrovskij nejsou jediní; na guberniálních volebních schůzích bylo mnoho dalších podobných případů. Nesmíme na ně zapomínat. Musíme jim věnovat více pozornosti.

Dále. Náš „svědek“, který byl nucen učinit výše uvedené závěry o kadetech, vůbec netušil, jaké vlastně hodnocení kadetské strany tyto závěry *potvrdily*. Kdo nazýval kadety stranou městské demokracie? A kdo *od března 1906*, ba ještě dřív, dokazoval, že tato liberální strana se udržuje jen tím, že klame demokratického voliče?

Teď likvidátoři jako Ivani Něpomňaščijové* spustili: „S monopolem kadetů je pomalu konec“ ... Takže „monopol“ existoval? Co to znamená? Monopol znamená odstranění konkurence. Byla konkurence sociálních demokratů kadetům v letech 1906—1907 odstraněna ve větší míře než v roce 1912??

Pan V. Levickij opakuje vulgární frázi, *aniž uvažuje* o významu svých slov. Monopol chápe „prostě“ v tom smyslu, že převahu měli kadeti, kdežto teď je tomu konec. Chcete-li si však říkat marxisté, pak se musíte, pánové, aspoň trošičku zamyslet nad otázkou třídního charakteru stran a nestavět se tak lehkomyšlně ke svým včerejším prohlášením.

Jsou-li kadeti stranou městské demokracie, pak jejich převaha není „monopolem“, ale výsledkem *třídních* zájmů městské demokracie! Jestliže se však jejich převaha za pár let projevila jako „monopol“, tj. jako něco náhodného a abnormálního z hlediska obecných a základních zákonů kapitalismu i vzájemného poměru tříd v kapitalistické společnosti, pak tedy ti, kteří pokládali kadety za stranu městské demokracie, byli oportunisty a podlehli chvilkovému úspěchu, klaněli se módnímu lesku kadetství a přecházeli od marxistické kritiky kadetů k liberálnímu pochlebování kadetům.

Závěr pana Levického *plně, slovo od slova* potvrzuje londýnské usnesení bolševiků z roku 1907^[212] o třídní povaze strany kadetů, které tak zuřivě vyvraceli menševici. Jestliže městská demokracie šla za kadety „z tradice a proto, že ji liberálové vyložene obelhávali“, jak se praví v tomto usnesení, pak je naprosto pochopitelné, že draze zaplacená ponaučení z let 1908—1911 rozptýlila „konstituční iluze“, otrásla

* Ivan Něpomňaščij rodstva — Ivan, který si nepamatuje svůj původ. Tak se zapisovali do policejních spisů v carském Rusku tuláci. M. J. Saltykov-Ščedrin tak v Drobnostech života nazval postavu bezzásadového novináře. *Čes. red.*

„tradicí“, odhalila „klam“ a tím učinila konec „monopolu“.

V dnešní době se příliš často úmyslně i neúmyslně zapomíná na minulost, příliš se rozšířil nanejvýš lehkomyslný postoj k přesným, přímým a jasným odpovědím na všechny závažné politické otázky a k prověrce těchto odpovědí bohatými zkušenostmi z let 1905—1907 a 1908—1912. Pro probouzející se demokracii nemůže být nic zhoubnějšího než taková zapomnětlivost a takový postoj.

VII. O JEDNOM „OBROVSKÉM NEBEZPEČÍ PRO ŠLECHTICKÉ POZEMKOVÉ VLASTNICTVÍ“

Ve svém hodnocení výsledků volebního boje vyslovuje pan Čerevanin názor, že opozice byla „čistě uměle, pouze zcela mimořádnými opatřeními připravena o 49 míst“. Když se tato místa připočtou k těm, jež byla skutečně vybojována, dojde se podle jeho názoru k číslu 207, což je jen o 15 méně, než činí absolutní většina. Autorův závěr: „V rámci systému z 3. června, bez mimořádných umělých opatření by šlechtická feudální reakce utrpěla ve volbách úplnou a rozhodující“ (??!) „porážku“.

„Tváří v tvář tomuto obrovskému nebezpečí pro šlechtické pozemkové vlastnictví,“ pokračuje autor, „nejsou konflikty mezi popy a statkáři důležité“ (citované číslo s. 85).

Takové jsou tedy důsledky hesla o vyrvání dumy z rukou reakce^[34]! Čerevanin notně vytrestal Martova, když jeho heslo dovedl ad absurdum a spolu s „výsledky volebního boje“ zafixoval takřkajíc výsledky likvidátorských iluzí.

Progresisticko-kadetská většina ve IV. dumě by znamenala „obrovské nebezpečí pro šlechtické pozemkové vlastnictví“! To je přímo perla.

Není to ovšem přeházení, nýbrž nutný výsledek celé ideové náplně, kterou se liberálové a likvidátoři snažili dát volební kampani.

Z toho, že obrovsky stoupá význam progresistů ve srovnání s kadety, že tito progresisté jsou v politice ztělesněním veškerého renegátství (věchismu) kadetů, že sami kadeti de facto mlčky a potají přecházejí na pozice progresismu, z toho všeho *nechtěli* likvidátoři nic vidět — a to všechno je dovedlo až k „čerevaninovské“ perle. „Není třeba příliš mluvit o kontrarevolučnosti kadetů“ — tak nebo tak nějak podobně to jednou napsal trudovik (narodnik-likvidátor) pan Vodovozov^[16]. Přesně stejného názoru byli i naši likvidátoři.

Zapomněli dokonce na ponaučení z III. dумы, kde kadet Berezovskij v oficiálním projevu^[268] „vyložil“ agrární program kadetů a dokázal, že je *výhodný* pro šlechtické statkáře. A dnes, v roce 1912, můžeme prý od této „opoziční“ statkářské dумы, od progresistů, těchto poněkud přebarvených okťabristů, čekat „obrovské nebezpečí pro šlechtické pozemkové vlastnictví“...

Poslyšte, pane Čerevanine, ... fantazírujte si, ale s mírou!

S Čerevaninovým shrnutím volebních výsledků jsme získali skvělou ilustraci likvidátorské taktiky. IV. дума schválila 132 hlasy proti 78 progresistický návrh přechodu k dalším bodům programu.

Nikdo jiný než sám okťabrista Antonov oficiálně vyjádřil naprosté uspokojení s tímto opravdu ubohým a jalovým návrhem jakožto s návrhem okťabristickým! Pan Antonov má samozřejmě pravdu. Progresisté podali ryze okťabristický návrh. Progresisté sehráli svou úlohu smířovačů okťabristů s kadety.

Okťabristus je poražen, ať žije okťabristus! „Poražen“ je okťabristus gučkovovský, ať žije okťabristus jefremovovsko-lvovský*.

* Reč z 16. prosince ^[51, 240] tvrdí, že sociální demokraté rovněž

VIII. ZASTÍRÁNÍ PORÁŽKY

Zbývá nám rozebrat výsledky voleb v nejdůležitější kurii, v kurii dělnické.

Že tato kurie je na straně sociální demokracie, o tom nikdo nepochyboval a nepochybuje. Tady se už nebojovalo proti narodníkům: ti *se totiž nepostavili* na odpor proti narodnickému likvidátorství (proti časopisu Počin¹⁷⁴ v Paříži a lidovým socialistům v Petrohradě) a proti narodnickému otzovismu a skutečnost, že se proti úpadkovým směrům nepostavili, udělala z levicových narodníků *nulu*.

V dělnické kurii se bojovalo jen mezi marxisty a liberálními dělnickými politiky, likvidátory. Marxisté přímo a jasně, otevřeně a bez opovržených vytáček prohlásili v lednu 1912, že v *dělnické* kurii (a jen v ní) jsou dohody s *rozvraceči* dělnické strany nepřijatelné*^[91].

To je všeobecně známý fakt. Je také všeobecně známo, že i smířlivec Plechanov^[180] označil srpnovou konferenci likvidátorů za „ubohou“, likvidátorskou (přes zapřísahání časopisu Naša zarja ^[70, 255]) a její rezoluce^[206] za „*diplo-macii*“, tj. řečeno otevřeněji — za podvod.

A co ukázaly výsledky voleb?

Poskytly, nebo neposkytly *objektivní* materiál o tom, jak dalece odpovídala skutečnosti lednová a srpnová prohlášení? Na čí straně byli ti, které si zvolila dělnická třída?

O tom existuje velmi přesný statistický materiál, který se likvidátoři snaží (marně!) ututlat, zatajit a zastřít pokřikem a nadávkami.

Počínaje II. dumou (I. dumu většina sociálních demokratů bojkotovala) existují přesné údaje o počtu poslanců dumy za dělnickou kurii příslušejících k tomu či onomu

hlasovali pro hanebný návrh progresistů. To je nevěrohodné. Pravda o tom nic nepíše. Je možné, že sociální demokraty, kteří zůstali sedět (anebo vstali, aby odešli?) „připočítali“ k těm, co hlasovali *pro*.

* Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 170. *Red.*

„směru“ v sociálně demokratické straně. Zde jsou tyto údaje:

Poslanci Státní dumy za dělnickou kurii:

	Menševici	Bolševici	Podíl bolševiků v %
II. дума (1907)	12	11	47
III. дума (1908—1912)	4	4	50
IV. дума (1912)	3	6	67

Tato čísla mluví sama za sebe!

V roce 1907 měli ve straně podle oficiálních údajů většinu bolševici (105 bolševických delegátů a 97 menševických delegátů). To znamená, že 47 % v dělnické kurii (v celé frakci bylo 18 bolševiků + 36 menševiků = 54) tvořilo asi 52 % v dělnické straně.

V roce 1912 byla poprvé *celá* šestice poslanců *za kurie* složena z bolševiků. Těchto 6 gubernií jsou jak známo hlavní průmyslové gubernie. Je v nich soustředěna jak známo nepoměrně větší část proletariátu než v ostatních guberniích. Je proto pochopitelné — a srovnáním s rokem 1907 plně prokázané —, že 67% v dělnické kurii znamená více než 70% v dělnické straně.

V období III. dumy, kdy inteligence utíkala z dělnické strany a likvidátoři to ospravedlňovali, utíkali dělníci od likvidátorů. Útěk likvidátora Bělousova ze sociálně demokratické frakce III. dumy¹⁷⁶ a obrat celé této frakce (ze tří čtvrtin menševické) od menševismu k antilikvidátorství* byly symptomy a neklamné známky toho, že mezi dělnictvem probíhá *stejný* proces. A volby do IV. dumy to dokázaly.

* Likvidátor Oskarov přiznává tento nesporný fakt prapodivnou formou: Bolševici „dosáhli svého: v rozhodující chvíli fakticky, i když ne formálně, rozštěpili frakci“ (Naša zarja, citované číslo, s. 111) v III. dumě. Za „rozštěpení“ se tu označuje buď útěk likvidátora Bělousova, nebo to, že dva členové frakce pracovali v likvidátorském listu, osm v antilikvidátorském a ostatní byli neutrální.

V časopisu Naša zarja se proto Oskarov^[63], Martov^[124], Čerevanin^[286], Levickij^[77] atd. neuvěřitelně rozčilují a vysekávají stovky těch nejhlubších „poklon“ à la Pu-riškevič domněle sektářskému, domněle Leninovu, domnělému kroužku.

Takový kroužek a takové sektářství si dáme líbit, když na jeho straně neustále rostla dělnická kurie v letech 1908—1912, až dosáhla 67 % ve IV. dumě! Tihle likvidátoři, to jsou ale polemici! Nadávají nám, až se hory zele- nají*, a vyjde z toho nakonec ta nejlepší poklona pro nás.

Řešit sporné otázky přehnaným křikem, nadávkami a nepodloženým osočováním — to je obvyklý styl právě intelektuálských kroužků. Dělníci dávají přednost něčemu jinému: *objektivním* údajům. A v Rusku za současné poli- tické situace není a nemůže být jiné *objektivní* měřítko sflý a vlivu jednotlivých směrů mezi dělnictvem než děl- nický tisk a dělnická kurie v dumě.

Proto, páni likvidátoři, čím více budete v časopisu Naša zarja a listu Luč křičet a nadávat, tím klidněji budeme klást dělníkům otázku: Můžete ukázat jiné objektivní kritérium pro spojení s masami kromě dělnického tisku a dělnické kurie v dumě?

Jen ať se čtenáři, ohlušovaní pokřikem o „sektářském“ „Leninově kroužku“ apod., v klidu zamyslí nad těmito objektivními údaji o dělnickém tisku a dělnické kurii v dumě. Tyto objektivní údaje svědčí o tom, že likvidátoři křičí proto, aby zastřeli svou úplnou porážku.

Ale zvlášť poučné je porovnat vznik listu Luč, který začal

* Likvidátoři obcházejí výsledky voleb v dělnické kurii a raději vykřikují na adresu Petrohradu: Hanba! Pravdaže hanba, pánové! Hanba těm, proti nimž byl přijat *mandát, který byl vytištěn* předem, to znamená, že byl prosazen organizací. Hanebné je prosazovat *osobu* proti *mandátu*. Ještě hanebnější bylo odmítnout losování, když byl výsledek tři proti třem. V Petrohradě známý „pravdovec“ P. přímo navrhl likvidátoru M. losování, a ten je odmítl!! Hanba likvidátorům za petrohradské volby!

vycházet *v den voleb* díky soukromé iniciativě, se vznikem Pravdy. Dubnová vlna dělnického hnutí je jednou z největších historických vln masového dělnického hnutí v Rusku. Tohoto hnutí se dokonce i podle odhadu továrníků účastnily statisíce dělníků. A *samo toto hnutí vytvořilo* jako svůj vedlejší produkt *Pravdu* — nejdříve posílilo Zvězdu a udělalo z ní místo týdeníku obdeník a potom zvýšilo počet dělnických sbírek na Pravdu na 76 v březnu a na 227 v dubnu (počítáme-li jen skupinové dělnické sbírky).

Máme tu jeden z klasických příkladů toho, jak hnutí, které nemá absolutně nic společného s reformismem, přináší jako vedlejší produkt buď reformy, nebo ústupky či uvolnění hranic apod.

Reformisté se dopouštějí zrady na dělnickém hnutí, když za jeho velkého rozmachu razí reformistická hesla (jako to dělají naši likvidátoři). Naproti tomu odpůrci reformismu se projevují nejen jako věrní stoupenci neokleštěných hesel proletariátu, ale i jako lepší „praktikové“: právě široký rozmach, právě neokleštěná hesla totiž zajišťují sílu, která přináší jako vedlejší produkt ústupek nebo reformu či uvolnění nebo třeba nutí byť i dočasně vládnoucí špičky strpět nepříjemné oživení v dolních vrstvách.

Zatímco likvidátoři v letech 1908—1912 spílali „podzemí“, ospravedlňovali „útěk“ z něho a žvanili o „veřejné straně“, odvrátila se od nich *celá* dělnická kurie a oni nedokázali využít prvního a velkého vzednutí dubnové a květnové vlny!

Pan Martov v časopisu *Naša zarja* přiznává tuto pro něho truchlivou okolnost, přičemž toto přiznání podává komickou formou. Nadává skupinám plechanovovců a vperjodovců a tvrdí o nich, že jsou nuly, a *přítom sami likvidátoři* je ještě včera označovali za „centra“ a směry, i když jsme žádali, aby se počítalo jen s organizacemi v Rusku. A Martov trpce a zlostně, se spoustou jedovatých (bureninovsky jedovatých) slov přiznává, že „Leninův“ „sek-tářský kroužek“ se „udržel“, a „dokonce přechází do úto-

ku“, když se „upevnil na fórech, která nemají s podzemím nic společného“ (Naša zarja, citované číslo, s. 74).

Celé toto Martovovo přiznání však vyvolává jen úsměv. Lidská povaha je taková, že když se nepřítel dopustí chyby, škodolibě se radujeme, ale když udělá správný krok, někdy se až dětinsky rozzlobíme.

Děkujeme za poklonu, kterou jste nám vy, liberální likvidátor, *musel* složit! Od konce roku 1908^[208] naléháme na to, aby se využívalo veřejných forem hnutí, a na jaře roku 1909^[211] jsme se kvůli tomu rozešli s celou řadou přátel¹⁷⁶. A jestliže jsme se na těchto „fórech“ projevíli jako síla, pak jen proto, že jsme neobětovali obsah formě. Abychom včas využili formy, abychom podchytili dubnový rozmach, abychom získali pro marxistu cenné sympatie dělnické kurie, nesměli jsme se zříkat starého, nesměli jsme se k němu chovat jako renegáti, ale museli jsme neochvějně hájit jeho ideje, jeho tradice, jeho materiální podstatu. A právě *těmito* idejemi byl prodchnut dubnový rozmach, právě ony převládaly v dělnické kurii v roce 1912 a jedině ti, kdo jim byli na všech fórech a ve všech formách věrni, dokázali s tímto rozmachem i s touto kurií udržet krok.

Prosvěščenije, č. 1
leden 1913
Podepsán V. Iljin

Podle časopisu Prosvěščenije

Co je to za podivné srovnání, pomyslí si čtenář. Copak lze porovnávat rasu a národ?

Porovnávat lze. Černoši se nejpozději osvobodili z otroctví a dodnes na sobě nesou nejtěžší stopy otroctví — dokonce i ve vyspělých zemích, protože do kapitalismu se „nevejde“ jiné osvobození než právní, a i to je ještě všelijak omezo-
váno.

O Rusech historie praví, že se roku 1861 „téměř“ osvobodili z *feudálního* otroctví. Přibližně v téže době se po občanské válce proti americkým otrokářům osvobodili z otroctví černoši v Severní Americe.

Osvobození amerických otroků proběhlo méně „reformátorským“ způsobem než osvobození otroků ruských.

Proto dnes, o půl století později, nesou ruští otroci *mnohem více* stop otroctví než černoši. Ostatně bylo by dokonce přesnější, kdybychom nemluvili jen o stopách, ale i o institucích... V tomto krátkém článku se ovšem omezíme pouze na malou ilustraci toho, co jsme řekli: na otázku gramotnosti. Negramotnost je, jak známo, jedním ze znaků otroctví. V zemi, kterou utlačují pašové, Puriškevičové apod., nemůže umět většina obyvatelstva číst a psát.

V Rusku je 73% *negramotných*, nepočítáme-li děti do devíti let.

Mezi černochoy v USA bylo (roku 1900) negramotných $44,5\%$ [334].

Tak neslýchaně vysoké procento negramotných je pro civilizovanou, vyspělou zemi, jakou je severoamerická republika, přímo ostudné. A přitom každý ví, že *celkové*

postavení černochoů v Americe je pro civilizovanou zemi nedůstojné: kapitalismus *nemůž*e poskytnout *úplnou* svobodu, a dokonce ani *úplnou* rovnost.

Je poučné, že mezi bělochy v Americe činí počet negramotných jen 6 %. Rozdělíme-li však Ameriku na oblasti dříve otrokářské (americké „Rusko“) a na oblasti neotrokářské (americké Nerusko), dostaneme 11—12 % negramotných *mezi bělochy* v prvním případě, 4—6 % v druhém!

V oblastech dříve otrokářských je *mezi bělochy* *dvakrát větší* procento negramotných. Stopy otroctví nenesou jen černoši!

Hanba Americe za postavení černochoů!..

*Napsáno koncem ledna—
začátkem února 1913*

Podepsán W.

Poprvé otištěno roku 1925

v časopisu Krasnaja niva, č. 3

Podle rukopisu

Z H R O U C E N Í K O N S T I T U Č N Í C H I L U Z Í

„Máme díky bohu ústavu,“ volal po 3. červnu 1907 pan Miljukov^[266]. Tímto směšným tvrzením se utěšoval vůdce liberální buržoazie, přičemž zamaskovával její nedůvěru k lidu, její nechuť a její strach ustoupit z „konstituční“ cesty.

Je nanejvýš charakteristické, že právě teď, kdy tentýž pan Miljukov a jeho škrobená, oficiálně liberální Reč uznává, že „ve veřejném životě nastal rozmach“ (č. 26^[243]), se začíná zřetelně rýsovat krach těchto konstitučních iluzí. Tyto konstituční iluze vyplývají z přání vyhnout se nepříjemné skutečnosti (a nepříjemné nutnosti dát se cestou, která se nepodobá „konstituční“), z přání ukolébat sebe i ostatní „konstitučními“ frázemi.

Ale podívejte se, co soudí liberálové o současné situaci!

„V dumě je nuda, protože se tam nebojuje“ (č. 25)^[166].

Byli jste to vy, pánové, kdo prohlašoval, že máme ústavu.

„Všechno už bylo řečeno, teď jsou zapotřebí činy, *jenže nikdo v ně nevěří*. Odtud ta apatie“ (tamtéž).

Ukolébali jste se vírou ve *slova* a ta jste adresovali především okřabristům. Teď se přiznáváte, že jste těmito slovy zastírali *nevíru v činy*.

Sami jste nad sebou vynesli ortel, páni liberálové.

1

Крушение конституционал
в Мексике.

» У нас есть, слава богу, конституция" — восклицал посыл 3-го июня 1907 года Мехиковец. Максим забавными утраченными утратил себя вонюче лите-ратурной буржуазии, прикрываясь ее, ка-ждому из народа, ее кочевание, ее бо-жественный принцип «конституционал» пути.

Крайне характерно, что шло много, когда же она самая? Мехико-ков и их его конюшня, казенно-ин-дустриальная "Рос" приехала "караул от-

První strana Leninova rukopisu (z roku 1913)

Zhroucení konstitučních iluzí

Zmenšeno

10

General Principles

The first principle is that the law is a system of rules which are applied to the facts of a case. The second principle is that the law is a system of rules which are applied to the facts of a case. The third principle is that the law is a system of rules which are applied to the facts of a case. The fourth principle is that the law is a system of rules which are applied to the facts of a case. The fifth principle is that the law is a system of rules which are applied to the facts of a case. The sixth principle is that the law is a system of rules which are applied to the facts of a case. The seventh principle is that the law is a system of rules which are applied to the facts of a case. The eighth principle is that the law is a system of rules which are applied to the facts of a case. The ninth principle is that the law is a system of rules which are applied to the facts of a case. The tenth principle is that the law is a system of rules which are applied to the facts of a case.

Demokracie vůbec — a dělníci zejména — slovům
(o ústavě) nevě-...*

*Napsáno koncem ledna—
začátkem února 1913
Poprvé otištěno roku 1948
Sočinenija V. I. Lenina,
4. vydání, sv. 18*

Podle rukopisu

* Zde rukopis končí. *Red.*

MOBILIZACE ROLNICKÉ PŮDY

Mobilizací půdy se nazývá přechod pozemkového vlastnictví z jedněch rukou do druhých. Pokud jde o naše rolníky, udržel se dosud v zákonu i ve „veřejném“ mínění (dokonce i liberálním, mezi kadety) *feudální* názor, že mobilizace rolnické půdy je škodlivá a že by se měla zakázat nebo omezit.

Z hlediska demokracie pak už jen pouhé pomyslení, že by rolníkům — dospělým lidem a plnoprávným občanům — mohl být prodej jejich půdy zakázán nebo ztížen, je tou nejpotupnější urážkou rolnictva. Jedině v takové zemi, jako je Rusko, kde je všechno úřednictvo a široké vrstvy liberálů dosud v zajetí staré feudální představy nespolečenské, tupého a neplnoprávného „mužika“, se může udržet takový vztah k mobilizaci.

Z hospodářského hlediska přinášejí všechny tyto zákazy a omezení mobilizace nesmírnou škodu. Při jen trochu snesitelných životních podmínkách rolník *nikdy* svou půdu neprodá. Ale když už ho nouze nebo jiné příčiny (přesídlení, smrt pracovníka atd.) *nutí* půdu prodat, pak tomu *žádný zákon* nezabrání. Zákon se bude *vždycky* obcházet a zákazy jen zhorší podmínky prodeje půdy.

V lednovém čísle časopisu Russkaja mysl — orgánu kadetské krajní pravice, kříženců liberálů s černosotňovci — byl jakýsi kníže V. Obolenskij^[155], který zřejmě zastává obvyklý, černosotňovsko-liberální názor na mobilizaci, nucen uvést *fakta* dokazující nesmyslnost a škodlivost jejího omezování. Ti, kdo nejsou rolníky, mají zakázáno kupovat přidělovou půdu. Kupující se tedy přihlásí jako

rolník! Jednotlivec má zakázáno koupit víc než příděl na šest osob. Kupující tedy uzavře fiktivní, podvodné smlouvy na jména příbuzných apod.! Je zakázáno přidělovou půdu zastavovat. Tím se však právě usnadňují machinace spekulantům a ztěžuje se koupě půdy středním rolníkům!

Jedině stoupenci nevolnictví a pokrytci mohou očekávat, že omezení mobilizace bude znamenat „pomoc“ rolníkům. Uvědomělí rolníci hledají východisko v něčem docela jiném.

Pravda, č. 26
1. února 1913
Podepsán T.

Podle textu Pravdy

List Luč přinesl řadu článků zaměřených proti masovým stávkám^[1, 35, 167, 288].

Nemůžeme mu zde přirozeně oponovat tak, jak by si zasloužil.

Omezíme se na několik ryze teoretických poznámek o *charakteru* jeho propagandy. Autoři z listu Luč horlivě uváděli příklady ze západních zemí a opakovali v tisíci obměnách slůvka jako „anarchosyndikalismus“ apod. — až tím prozradili naprosté nepochopení historické specifiky stávek v Rusku v roce 1912.

Nikde v Evropě neměly, nemají a nemohou mít stávky ve 20. století takový význam, jaký mají v současném období v Rusku. Proč?

Inu proto, že v celé Evropě už dávno definitivně skončilo období hlubokých demokratických přeměn, kdežto v Rusku jsou tyto přeměny — v historickém významu toho slova — právě nyní aktuální.

Odtud celospolečenský charakter hospodářských a ještě více nehospodářských stávek v Rusku. Evropské stávky, které jsou předzvěstí zcela jiných přeměn, podobný celospolečenský charakter (z hlediska demokratických přeměn země) *nemají*. Dále, souvislost stávek v Rusku s postavením drobných zemědělských výrobců (rolníků) je rovněž naprosto jiná než v západních zemích.

Když to všechno shrneme, pochopíme, že Luč při své propagandě zapomíná právě na tento celospolečenský, demokratický význam hospodářských i nehospodářských stávek v Rusku v roce 1912. Vystoupení proletariátu jako

hegemonia (vůdce) *navzdory* protidemokratickému smýšlení liberálů, to je na našich stávkách to nejdůležitější a historicky specifické. A právě to autoři z listu Luč nechápou a ze svého likvidátorského hlediska ani pochopit nemohou.

Nejde nám přirozeně vůbec o hodnocení účelnosti té či oné jednotlivé stávky. Nejde nám vůbec o to, že je nezbytná maximálně plánovitá příprava, a někdy dokonce nahrazení stávky *obdobnou* akcí. Jde zde o to, že likvidátoři *obecně* nechápu *onen* celkový význam stávek, který způsobuje, že heslo „svobody spolčování“ nebo heslo „veřejné strany“ je nevhodné a neodpovídá dané situaci.

Likvidátoři se stavějí záporně nikoli k jednotlivým případům, nýbrž k celkovému charakteru hnutí, zatímco marxisté a uvědomělí dělníci se k němu stavějí kladně. A proto dělníci byli a jsou propagandou listu Luč právem rozhořčeni.

Pravda, č. 27
2. února 1913
Podepsán I.

Podle textu Pravdy

Buržoazní společnost žije a udržuje se výhradně námezdní prací miliónů. Bez toho by ani příjmy statkářů, ani zisky kapitalistů, ani nejrůznější „odvozené“ zdroje blahobytného života, jako jsou honoráře, služné apod., nebyly možné. A silou, která žene milióny do řad námezdně pracujících, je hlad.

Je to fakt starý, všeobecně známý a otřepaný. Buržoazní veřejnost mu přivyká a „nepozoruje“ ho. Ale čas od času si křiklavé případy nouze a bídy vedle přepychu vynutí — zvláště je-li ohroženo zdraví a blahobyt pánů buržoá! — „odhalení“. V každém velkém městě, v každé zapadlé vesnici je občas „odhaleno“ strašné, odporné, člověka nedůstojné bahno, bída a zaostalost. Je „odhaleno“, „velké“ noviny o tom informují veřejnost, den dva se o tom mluví a pak se zapomene. Sytý hladovému nevěří...

V Petrohradě seznámil nedávno veřejnost s jedním z takových „odhalení“ jakýsi dr. Kozlovskij po inspekci 251 společných bytů v Rožděstvenské čtvrti.

„Tmavé, vlhké světnice, dusný vzduch, špína, lidé spí na bednách, na zemi, strašlivě natěsnání (3578 obyvatel v 251 bytech), po zdech rozmačkané štenice — příšerný obraz“ (Novoje vremja, č. 13 236)^[280].

Spolek pro zdraví lidu se po vyslechnutí této zprávy usnesl otázku rozpracovat... podat žádosti... požádat o přešetření... tj. udělal všechno, co mohl.

Několik čísel ze statistiky města Petrohradu za rok 1911^[71]. Zvláštní úřad pro vyšetřování a péči o žebráky měl rozhodnout o 16 960 žebrácích. Z nich 1761 bylo

předáno soudu — aby neobtěžovali slušné lidi! —, 1371 odesláno zpět do rodné obce (na vesnici jsou „zvyklí“ starat se o žebráky), 1892 zůstalo pod dohledem v ústavech úřadu a 9694 bylo *osvobozeno*.

Takže se na úřadě přece jen namáhali, provedli „šetření“, neberou plat zadarmo.

V témž roce 1911 se na městský pracovní úřad (za Moskevskou branou) obrátilo 43 156 nádeníků se žádostí o práci. Práci dostalo 6076 lidí.

„Osvobození“ (žebráci od „péče“ a nádeníci od práce) přespávají na ulici, v noclehárnách, ve společných bytech... Jsou materiálem pro odhalení.

Pravda, č. 29
5. února 1913
Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

SJEZD BRITSKÉ LABOURISTICKÉ STRANY

Od 29. do 31. ledna podle nového kalendáře zasedal v Londýně XIII. sjezd britské Labouristické strany. Zúčastnilo se ho 500 delegátů.

Sjezd schválil rezoluci^[328] proti válce a značnou většinou hlasů rezoluci požadující od zástupců strany v parlamentě hlasovat proti každému návrhu volební reformy, který by nedával volební právo také ženám.

Britská Labouristická strana, která existuje *vedle* oportunistické Nezávislé labouristické strany a *vedle* sociálně demokratické Britské socialistické strany, je něco na způsob *široké dělnické strany*. Je to kompromis mezi socialistickou stranou a nesocialistickými odbory.

Tento kompromis je výsledkem specifiky anglických dějin, výsledkem separování *aristokracie* dělnické třídy v nesocialistických, liberálních odborech. Začínající obrat těchto odborů k socialismu přináší s sebou celou řadu přechodných a zamotaných situací.

Tak například k otázce stranické kázně byla schválena rezoluce, v níž se za porušení usnesení strany a *parlamentní frakce* hrozí vyloučením ze strany.

Vznikly z toho spory, jaké nejsou v žádné jiné straně možné: proti komu je tato rezoluce namířena — proti liberálům, nebo proti socialistům?

Ze 40 dělnických poslanců v parlamentě je totiž 27 *nesocialistů!!* Třinácti socialistům, řekl socialista Will Thorne při své argumentaci proti rezoluci, chtějí *svázat ruce* tím, že je podřídí *nesocialistům*. Dokonce i Bruce Glasier, člen Nezávislé labouristické strany, který rezoluci hájil,

přiznal, že mezi těmito dělnickými poslanci je *asi půltuctu* takových, kteří by měli mít své místo mezi konzervativci.

Rezoluce byla schválena.

Rezoluce o tom, aby v místnostech strany nebyly vyvěšovány jen výtisky oportunistického...¹⁷⁷ deníku The Daily Herald, byla zamítnuta většinou 643 000 hlasů proti 398 000. Při hlasování se zde sčítá počet členů, které delegáti zastupují.

Většinu na sjezdu měli nesocialisté a krajně špatní socialisté. Ozývaly se však jisté hlasy, že široké vrstvy dělníků jsou s takovou stranou nespokojeny, že od poslanců žádají, aby si méně hráli na zákonodárce a více se věnovali socialistické propagandě.

Pravda, č. 30
6. února 1913

Podle textu Pravdy

DÍKY ZA UPŘÍMNOST

Díky černosotňovskému listu Novoje vremja za uveřejnění upřímných slov pana Kobylinského^[164], vůdce pravice ve Státní radě. Díky i „vůdci“ samému.

„Co chvíli se ukazuje,“ volal pan Kobylinskij, „že členové Státní dumy nedovedou a nejsou schopni vypracovávat zákony... *Tak přišel zákon lada hokynáři.*

...Útočí se na nás, že jsme zamítli návrh zákona o zřízení zemstva v Archangelské gubernii... Státní дума vůbec neuvážila, že vzhledem k chybějícím kulturním elementům a řídkému osídlení Archangelské gubernie by tam bylo nutno do orgánů zemstevní správy volit, jak se u nás žertovalo, *jednoho mužika, jednoho soba a jednoho medvěda.*

...V žádném případě vytvoření *mužického* zemstva, jak to navrhovala III. státní дума, *nepřipustíme.*“

Jakpak bychom za takovou upřímnost vůdci pravice ve Státní radě, tj. vůdci Státní rady neděkovali?

Toto jasné a pravdivé stanovisko *jménem* Státní rady ze srdce doporučujeme všem čtenářům místo otrěpaných, nicneřikajících liberálních frází *proti* Státní radě.

Hokynáři ve Státní dumě... muzici a medvědi v zemstvu... hokynáře a mužiky nepřipustíme. To jsou přímá slova feudálního statkáře.

A všimněte si: tento feudální pán má pravdu, když říká, že ve Státní dumě *neexistuje* většina bez „hokynářů“, tj., řečeno slovy uvědomělého dělníka (a ne divokého* statkáře), bez *buržoazie*. Tento statkář má pravdu, když říká, že

* — primitivního, k charakteristice je využita proslulá postava z povídky M. J. Saltykova-Ščedrina Dikij pomeščik [Zdivočelý statkář].
Čes. red.

samospráva by byla prakticky samosprávou *rolnickou* (tomuto slovu dávají uvědomělí dělníci přednost před výrazem „mužický“, který s oblibou užívají primitivní statkáři). Rolníci mají většinu.

Státní rada není v žádném případě náhodná politická instituce, ale je to orgán *třídy* — takový je obsah pravdivých slov Kobylinského. A touto třídou jsou velkostatkáři. Ti *nepřipustí* „hokynáře a mužika“.

Učte se od Kobylinského, páni ruští liberální „hokynáři“, páni okťabristé a kadeti, seriózně formulovat politické otázky!

Pravda, č. 35
12. února 1913

Podle textu Pravdy

OTÁZKA JEDNOTY

Dopis, který Pravdě zaslal poslanec kostromských dělníků Šagov^[289] (č. 22/226), neobyčejně jasně ukázal, za jakých podmínek považují dělníci za uskutečnitelnou jednotu sociální demokracie. Dopisy celé řady dalších poslanců dělnické kurie^[4, 115, 134, 168, 229] (Pravda č. 21 až 28) tento názor potvrdily. Jednotu musí uskutečnit sami dělníci „zdola“. Likvidátoři nesmějí bojovat proti podzemí, ale sami by měli do něho vstoupit.

Je proto s podivem, že se po tak jasných a přímých formulacích otázky setkáváme v 27. (113.) čísle listu Luč se starými, nabubřelými, avšak naprosto bezobsažnými frázemi Trockého^[276]. Ani slovo *k podstatě* věci! Ani sebe-menší pokus uvést *přesná fakta* a všestranně je rozebrat! Ani zmínka o *reálných podmínkách* jednoty! Jen plané povykování, nadutá slova, nafoukané útoky na adresu autorem nejmenovaných protivníků a důtklivé a významné ubezpečování — to je všechno, co Trockij dokáže.

To není k ničemu, pánové. Mluvíte „s dělníky“ *jako s dětmi*, hned je zastrašujete těmi nejhroznějšími slovy („okovy kroužkaření“, „obludná polemika“, „feudálně nevolnické období dějin naší strany“) a hned je zase „premlouváte“, jako se bez přesvědčování a bez vysvětlování přemlouvají malé děti.

Dělníci se nedají ani zastrašit, ani přemluvit. Porovnají si *sami* Luč i Pravdu, přečtou si například úvodník v 101. čísle listu Luč (Dělnické masy a podzemí^[24]) a deklamace Trockého odbudou mávnutím ruky.

„Domněle zásadní otázku podzemí řeší všechny složky

sociální demokracie v praxi naprosto shodně...“ píše a podtrhává tato slova Trockij. Petrohradští dělníci vědí ze zkušenosti, že tomu tak není. Pokud si dělníci v kterékoli končině Ruska přečtou uvedený úvodník Luče, hned poznají, že Trockij neříká pravdu.

„Je směšné a nesmyslné tvrdit,“ čteme v jeho článku, „že mezi politickými tendencemi Luče a Pravdy je nesmiřitelný rozpor.“ Věřte, milý autore, že dělníci se nezaleknou ani slova „nesmyslný“, ani slova „směšný“, ale požádají vás, abyste s nimi mluvil *jako s dospělými lidmi, k věci*: Tak nám ty tendence vyložte! Tak nám dokažte „smiřitelnost“ úvodníku v 101. čísle listu Luč se sociální demokracií!

Ba ne, frázemi, byť sebevíc „smíflivými“, sebevíc sladoučkými, se dělníci krmit nedají.

„Naše historické frakce, bolševismus a menševismus,“ píše Trockij, „jsou svým původem ryze intelektuální výtvoři.“

To je jen opakování liberální báchorky. Ve skutečnosti však celková reálná situace v Rusku postavila dělníky před otázku vztahu k liberálům a k rolnictvu. I kdyby žádná inteligence neexistovala, *nemohli by* dělníci obejít tuto otázku: jít *za* liberály, nebo vést rolníky *proti* liberálům?

Pro liberály *je výhodné* líčit tento základ neshod jako uměle vytvořený „inteligenci“. Trockij si však dělá jen ostudu, když liberální báchorku opakuje.

C O S E D Ě J E
M E Z I N A R O D N I K Y
A C O S E D Ě J E
N A V E S N I C I

Časopis Russkoje bogatstvo nám ukazuje právě ony dva prameny v narodnickém či trudovickém proudu anebo řečišti života v Rusku, které můžeme sledovat i v jiných, přímějších a bezprostřednějších zdrojích politických poznatků.

Připomeňme například debaty v I. a II. dumě. Stenografické zprávy^[264, 265] z obou těchto dum jsou už dnes bohužel staženy z prodeje. Ale s obrovským politickým materiálem ke studiu názorů a snah ruského rolnictva a ruských trudoviků, který je v těchto zprávách obsažen, se každý vzdělaný člověk už tak či onak zčásti seznámil a zčásti ještě v budoucnu seznámí. Hlavní závěr vyplývající z těchto dokumentů je, že trudovická *inteligence* (včetně *inteligence eserské*) a trudovičtí *rolníci* představují podstatně odlišné politické proudy.

Narodnická *inteligence* má sklon ke smířlivecké, neboli „všelidské“ frazeologii. Nikdy v sobě nezapře liberála. Hledisko třídního boje je jí bytostně cizí. Jsou to kazatelé. Táhnou demokratické rolnictvo *zpět*, od rozhodného a bezprostředního boje proti jeho třídnímu nepříteli k mlhavé, násilné, nemohoucí pseudosocialistické frazeologii.

Narodničtí *rolníci* v obou prvních dumách — to je oheň, vášnivý zápal. Jsou posedlí snahou o bezprostřední, ráznou akci. Jsou zaostalí, nevzdělaní, naivní, ale proti svému třídnímu nepříteli vystupují s takovou rozhodností, nesmiřitelností a nenávisť, že v nich přímo *čtíte* významnou společenskou sílu.

Jinými slovy: narodničtí příslušníci inteligence jsou mizerní socialisté a vlažní demokraté. Trudovičtí rolníci si vůbec nehrají na socialismus, který je jim absolutně cizí, ale jsou to „niterně“ přesvědčení, horoucí a silní demokraté. Zda v Rusku zvítězí rolnická demokracie, to nemůže nikdo předpovědět, jelikož to závisí na příliš složitých objektivních podmínkách. Je však naprosto nepochybné, že trudovické rolnictvo *může* zvítězit jedině *navzdory* oněm tendencím, které do jeho hnutí vnáší narodnická inteligence. Životaschopná, svěží a upřímná demokracie *je schopna* za příznivé historické situace zvítězit, kdežto „socialistické“ *fráze*, narodnické poučování nikdy zvítězit nemohou.

Tento závěr se mi jeví jako jedno z nejdůležitějších poučení z revoluce v Rusku a nevzdávám se naděje, že ho jednou zdůvodním podrobnou analýzou narodnických projevů v obou prvních dumách a dalšími politickými dokumenty z let 1905—1907. Dnes bych však chtěl upozornit na pozoruhodné potvrzení tohoto závěru v posledním čísle časopisu *Russkoje bogatstvo* (č. 12 z roku 1912), v hlavním a nejsolidnějším narodnickém orgánu.

Dva články v tomto čísle se zdají přímo typické. Článek pana A. V. P. (Lidový, nebo proletářský socialismus?^[174]) je vzorem inteligentských úvah „lidových socialistů“ a eserů.

Kdyby se masová síla ruského rolnictva nevyhnutelně musela zaměřit tak, jak to „vychází“ podle *soudu* pánů A. V. P. a spol., byla by věc buržoazní demokracie v Rusku beznadějně ztracena. Neboť z frází a poučování žádná historicky významná *akce* vzejít *nemůže*. *Takové* narodnictví je naprosto nemohoucí.

V článku pana Krjukova *Bez ohně*^[73] popisuje rolnictvo, rolnický život a rolnickou psychologii jakýsi velebníček, bezvýznamný pop s medem v ústech, který líčí rolnictvo přesně tak, jak *samo* vystupovalo a vystupuje. Je-li toto líčení pravdivé, pak je buržoazní demokracie v Rusku, zosobněná právě rolnictvem, předurčena k významné

historické akci, která má — za alespoň trochu příznivého průběhu průvodních jevů — všechny vyhlídky na vítězství.

Pro objasnění podáme stručnou charakteristiku „idejí“ pana A. V. P. a uvedeme několik citátů ze zmíněného líčení tohoto medoústého popa.

Pan A. V. P. hájí základy narodnictví proti publicistovi Suchanovovi^[272] z časopisu *Zavěty*, který *se vzdává* celé řady kardinálních teoretických principů narodnictví ve prospěch marxismu, přičemž hlásá něco jako spojení marxistů s narodníky.

Pan A. V. P. proti spojení nic nemá, ale nemíní „se vzdát“ principů narodnictví. A právě tato *obhajoba* zásadové čistoty a nezvratnosti narodnictví takovým nesporně kompetentním a významným narodníkem, jako je pan A. V. P., ukazuje nad slunce jasněji naprostou *beznadějnost* jeho pozice, *absolutní neživotnost tohoto narodnictví*.

Pan Suchanov dospěl až k tvrzení, že jedinou přirozeně socialistickou třídou je pouze proletariát. Ovšem domyšleno alespoň trochu do důsledků to znamená uznat marxismus a nad narodnickým *socialismem* definitivně udělat kříž.

Pan A. V. P. vystupuje proti panu Suchanovovi, ale jeho argumenty jsou ubohost sama. Nic než drobné výhrady, drobné opravy, otazníky, eklektické poznámky na téma, že revizionismus „přehnaně zveličuje“ opravy, které do teorie vnáší život, a ortodoxie je zase zbytečně popírá. Mišmaš, který servíruje pan A. V. P., se navlas podobá námitkám proti třídnímu boji a třídnímu socialismu, které ve všech evropských zemích obvykle vznášejí buržoazní „humanitáři“.

Základní a všeobecně známý fakt, že na celém světě jediné proletariát vede soustavný, každodenní boj proti kapitálu, že právě on je masovou oporou socialistických stran, se pan A. V. P. popírat neodvažuje. A pan A. V. P. nemůže nevědět, že *čím je země politicky svobodnější, tím méně* projevuje rolnictvo byt' sebemenší socialističnost. On si prostě *hohrává* s útržky myšlenek evropských bur-

žoazních profesorů a oportunistů, aby věc *zamotal*, a ani se nepokouší postavit proti marxismu něco, co by se aspoň trochu podobalo ucelené, přímé a jasné sociální teorii.

Proto je článek pana A. V. P. tak dokonale nudný a je nejlepším důkazem naprosté ideové neživotnosti *narodnického socialismu* v Rusku. Tento *socialismus* je mrtev. „Myšlenky“ pana A. V. P. najdete v úplně podobě v kterékoli buržoazní sociálreformátorské publikaci na Západě. Nestojí ani za to je vyvracet.

Je-li však *narodnický socialismus* v Rusku mrtev, zabila-li ho revoluce roku 1905 a pohřbili pánové A. V. P., zbyla-li z něho jen zpuchřelá frazeologie, pak rolnická demokracie v Rusku, zdaleka ne *socialistická*, ale stejně buržoazní, jako byla demokracie v Americe kolem roku 1860, ve Francii koncem 18. století, v Německu v 1. polovině 19. století atd. apod., tato demokracie *žije*.

Vyprávění onoho medoústého popa o vesnici, které reprodukuje pan Krjukov, to plně potvrzuje. Mimochodem to, co nám sděluje Krjukov, vyplývá snad ještě plastičtěji a přesněji z pozorování všeobecně známého nepřítel demokracie, věchovce Bulgakova v časopisu *Russkaja mysl* (1912, č. 11: Ve volbách^[11]).

„Podlézavost a zbabělost,“ říká Krjukovův pop o ruském duchovenstvu, „to bývalo odjakživa! Rozdíl je však v tom, že odpadlictví od církve neprobíhalo nikdy s tak *hroznou samozřejmostí* a tak mlčky jako dnes. Jako by život v církvi pohasl. Opakuji: neodešla jen inteligence, i lid odešel... je třeba si to přiznat — vždyť jsem byl dva roky vesnickým duchovním.“

Medoústý pop vzpomíná na rok 1905. Vysvětloval tehdy rolníkům Manifest^[116].

Naříká: „A já jsem čekal, že prohlédnou, že se k sobě přimknou, čekal jsem *lásku*, rozvážnost, zdravý rozum, probuzení, energii... Prohlédli, to snad ano, ale místo sjednocení, semknutí — zloba a vzájemné rozbroje. A nejprve se vesnice pustila zrovna do mne — a pořádně! A já přece pro ni žil tělem i duší... Všechny ty svobody jsem jim vysvětloval a všechno ostatní. A jak poslouchali! Myslel jsem si, že

to, co jim vykládám, už ani šíř vyložit nejde, ale ne... do vesnice pronikly i jiné řeči. A noví kazatelé svůj výklad pěkně okořenili: mluvili o políčkách, o vyrovnání a o pánech. *To se ví, tomuhle muži okamžitě porozuměli a vzali si to za své.* A první, co udělali, že přišli ke mně a prohlásili, že jako desátek mi nebudou platit dvě stě rublů, ale jen sto...

Co mne však nejvíc *roztrpělo*, nebyl tento fakt, těch sto rublů, ale všechno dohromady, co tak mžikem změnilo tvář vesnice. Jak se teď najednou ze všech stran snažili otevřít jí oči, strhnout z nich šupiny, vnést světlo do té její tmy! A mám-li říci pravdu, podařilo se jim to. Slepec přece jen zahlédl kousíček světla a od té chvíle už není slepý..., i když ještě neprohlédl docela. Jenže to jeho polovičaté prohlédnutí mu přineslo jen to nejtrpčí poznání a strašlivou nenávist..., však si možná leckdy s povzdechem vzpomene na svou někdejší temnou nevědomost. Tolik nenávisti je dnes na vesnici, tolik nenávisti, že se zdá, jako by jí bylo zamořeno celé ovzduší... Nůž, hůl, červený kohout. Zřejmý pocit bezmoci, palčivé, nepomstěné křivdy, nadávky a rozbroje, nenávist vůči všem a všemu, závist vůči každému, kdo se má lépe a žije si pohodlněji a zámožněji. I dříve si samozřejmě lidé záviděli, nenáviděli se, zášti a odporných hříchů bylo dost, jenže lidé věřili ve vůli boží a ve světskou marnost, věřili a *nacházeli sílu trpět* v naději na odměnu na onom světě. Tato víra je dnes pryč. Dnes žijí jinou vírou: my jsme porobitelé, oni jsou porobení. Ze všech řečí o svobodě vyrostlo na vesnické půdě hloží a jedovaté býlí... A ještě k tomu ten nový zákon o půdě — bratr povstal proti bratru, syn proti otci, soused proti sousedovi! Všude je tolik nenávisti a nepokojů, že se tím vesnice zalkne, docela určitě zalkne.“

V tomto charakteristickém líčení vesnice, jak ho podal náš pop s medem v ústech (přímo ukázkový narodnický inteligent!), jsme podtrhli některá zvlášť charakteristická slůvka.

Pop je vyznavačem „lásky“ a odpůrcem „nenávisti“. V tomto směru se plně ztotožňuje s tolstojovským (lze také říci s křesťanským) hluboce reakčním stanoviskem, které neustále rozvíjejí naši kadeti a lidé jim podobní. Takový pop jistě není proti tomu zasnít si o nějaké té „socializaci půdy“, popovídat si o „socialistickém“ významu družstev, o „normách pozemkové držby“, ale když to došlo až k nenávisti místo „lásky“, hned začal couvat, měknout a natahovat moldánky.

Slovního, frazérského „socialismu“ („lidového, ale ne proletářského“) — prosím, kolik je libo, ten vám schválí i v Evropě každý gramotný maloměšťák. Ale když to dojde až k „nenávisti“ místo „lásky“, je konec. Socialismus humaní fráze — ano, jsme pro; revoluční demokracie — jsme proti.

To, co říká náš medoústý pop na otřepané téma „chuligánství“ na vesnici, není de facto vůbec nic nového. Ale i z jeho vlastního vyprávění je jasně vidět, že „chuligánství“ je pojem vnesený *feudálními pány*. „Palčivé, nepomstěné křivdy“ — tohle konstatuje medoústý pop. A to je bezesporu něco, co má hodně a hodně daleko k „chuligánství“.

V boji proti narodnictví odedávna pokládali marxisté za svůj úkol likvidovat manilovovštinu, nasládlé fráze, sentimentální nadtřídní hledisko, vulgární „lidový“ socialismus, který se hodí leda tak pro nějakého francouzského „socialistického radikála“, co se vyzná ve všelijakých machinacích a aférách. Zároveň však pokládali marxisté odjakživa za svůj stejně závazný úkol vyloupnout z narodnických názorů *demokratické* jádro. Narodnický socialismus je zahrávající a zapáchající mrtvola. Rolnická demokracie v Rusku, pokud ji Krjukovův pop líčí správně, je živá síla. A ani nemůže nebýt živou silou, dokud jsou v sedle Puriškevičové, dokud na třicet miliónů lidí hladoví.

„Nenávist vůči všem a všemu,“ říká se nám. Za prvé to není celá pravda. „Rozdíl“ nevidí Puriškevičové, nevidí ho páni úředníci, nevidí ho intelektuálští krasoduchové. Za druhé, vždyť i v začátcích dělnického hnutí v Rusku byl jistý prvek „nenávisti vůči všem a všemu“, například ničení strojů za stávek v 60. až 80. letech minulého století. To rychle pominulo. To není to důležité. A bylo by nemístné žádat od lidí, kteří za dnešní situace ztrácejí trpělivost, aby jednali „v rukavičkách“.

To podstatné je hluboký rozchod se starým, beznadějně

reakčním světovým názorem, hluboké pochopení právě toho učení o „porobených“, které je zárukou nikoli mrtvého snu, nýbrž živoucího života.

Narodnický socialismus, i ten nejlevicovější, je zpuchřelý. Živý a živoucí je úkol očistit, povznést, probudit a pevně semknout demokracii na základě uvědomělého rozchodu s učením „lásky“, „trpělivosti“ apod. Pop s medem v ústech hořekuje. My naopak máme všechny důvody radovat se z bohatých možností radostné práce.

Prosvěščenije, č. 2
únor 1913
Podepsán V. I.

Podle časopisu Prosvěščenije

I

Nedávno se konala pravidelná porada kadetských poslanců s místními činiteli této strany.

Jak se dalo očekávat, jednali o zvláštnostech současné politické situace. Liberální hodnocení situace zní takto:

„Pozornost se soustřeďuje na rostoucí nesoulad mezi potřebami země v základním zákonodárství a nemožností uspokojit tyto potřeby při současném systému zákonodárných institucí a za nynějšího vztahu státní moci k zastoupení lidu.^[258]“

Je to řeč zamotaná jako klubko nití, s kterým si hodně dlouho hrálo kotě. Chudáčkové naši liberálové, nemají, kde by jasně vyjádřili své myšlenky!

Když si to tak rozeberete, zjistíte, že nejde ani tak o to, že by liberálové *neměli kde*, jako spíš o to, že *nemají co říci*. Roste nesoulad nejen mezi potřebami země a beznadějností „současného systému“ atd., ale také mezi potřebami země a *nemohoucností* liberalismu.

Proč nelze uspokojit potřeby země, páni liberální politikové? Odpověď kadetů: brání tomu současný systém zákonodárných institucí a nynější vztah státní moci k zastoupení lidu.

Závěr: je nutný jiný systém a jiný vztah státní moci. Jaké by měly být, to uvidíme, až budeme v dalších článkách rozebírat „čtyři teze“ z kadetské porady.

Nejdříve si však musíme položit hlavní otázku: jaký je důvod pro „současný“ „systém a vztah“? A kde vzít *jiné*? Na to kadeti vůbec nepomysleli! Jejich mlčení v této *základní* otázce je v podstatě zkostnatělé asiatské malo-

měšťáctví, něco takového jako že byli špatní rádcové, ale mohou být dobří rádcové...

Není tu nějaká souvislost, páni kadeti, mezi „současností“ a *zájmy* některé *třídy*, například třídy velkostatkářů? Nebo bohatších vrstev buržoazie? Není naprostá *shoda* mezi „současností“ a *zájmy určitých tříd*? Není jasné, že pustit se do hodnocení politické situace bez přihlédnutí k vzájemnému vztahu mezi všemi třídami znamená jen planě řečnit?

Bohužel, kromě řečnění nemají kadeti nic, čím by „rostoucí nesoulad“ mezi jejich politikou a potřebami země zamaskovali.

I I

Naši liberálové vůbec — a podle jejich vzoru i liberální dělničtí politikové (likvidátoři) — s oblibou donekonečna mluví o „evropeizaci“ Ruska. Malilinká pravda tu slouží k zakrývání velké lži.

Je nepochybné, že Rusko se obecně vzato evropeizuje, tj. mění se k obrazu a podobě Evropy (příčemž k „Evropě“ je dnes třeba počítat v rozporu se zeměpisem i Japonsko a Čínu). Ale evropeizace jako taková probíhá vlastně už od Alexandra II., ne-li od Petra Velikého, pokračuje i v době vzestupu (1905), i v době reakce (1908—1911), probíhá mezi policií i mezi statkáři typu Markova, kteří „evropeizují“ své metody boje proti demokracii.

Slovo „evropeizace“ je tak obecné, že věc jen zamotává a aktuální politické otázky zatemňuje.

Liberálové chtějí evropeizovat Rusko. Ale i Rada spoje-né šlechty *svým* zákonem z 9. listopadu 1906^[48] (14. čer-vence 1910) usiluje o evropeizaci.

Liberálové chtějí evropskou ústavu. Jenže ústavy zave-dené v různých evropských zemích byly výsledkem dlouhého a těžkého třídního boje mezi feudalismem a absolutis-

mem na jedné straně a buržoazií, rolníky a dělníky na straně druhé. Psané i nepsané ústavy, kterými chtějí liberálové „zahanbit“ naše reakcionáře, registrují jen *výsledky* boje dosažené po mnoha těžce vybojovaných vítězstvích nového nad starým a po mnoha porážkách, které nové utrpělo od starého.

Liberálové chtějí, abychom sklízeli tyto výsledky *bez* onoho souhrnu plusů a minusů, který výsledky tvoří! Liberální program a liberální taktika se dají shrnout takto: nechť je u nás zaveden evropský systém *bez* onoho těžkého boje, kterým byl nastolen v Evropě!

Naši Kobylinští pochopitelně^[164] reagují na přání a argumenty liberálů pohrdavými výpady proti „hokynářům“ a „mužikům“. Vy chcete, páni liberálové, říkají Kobylinští, zachytit na papíře vítězství, kterých jste ve skutečném životě ještě nedosáhli.

I I I

Na poradě kadetů byly přijaty v otázce taktiky čtyři teze. První teze zní:

„Taktika jednotného postupu celé opoziční fronty je sice nezbytnou podmínkou řádné praktické činnosti Státní dumy, nezaručuje však ve Státní dumě ani pevnou a trvalou většinu pro návrhy zákonů předkládané opozicí, ani skutečnou realizaci oněch návrhů zákonů, které by opozice mohla ve Státní dumě prosadit za pomoci středu.“

Tato hatmatilka v překladu do srozumitelné řeči znamená:

Liberálové mohou vytvořit většinu ve Státní dumě jen společně s okřabristy. Taková většina není trvalá a její usnesení se nerealizují.

Správně. Z toho však vyplývá, že označovat tato usnesení za „nezbytnou“, „řádnou“ a „praktickou“ (!??) činnost znamená klamat sebe i lid.

I když hlasováním s okřabristy způsobíme porážku pra-

víci, nebudeme přecházet na stanoviska zákonodárné činnosti IV. dумы, nebudeme šířit konstituční iluze — to by měli říci lidu kadeti, pokud by chtěli být demokraty nejen slovy.

První „teze“ kadetské porady udivuje svou nelogičností. Za „praktickou“ činnost se označuje přijetí návrhů zákonů, jež nejsou realizovány v praxi, nestálou a nepevnou většinou IV. dумы!! Sami kadeti to stokrát označili za motanici a nudu a měli pravdu.

Ale taktika kadetů — z hlediska logiky tak zoufale nesmyslná — se z hlediska třídních zájmů rázem stává pochopitelnou. Připomeňme si, co říkali o III. a IV. dumě od roku 1907 sociální demokraté. V dumě jsou dvě většiny, říkali, pravicově okťabristická a okťabristicko-kadetská. Obě dvě jsou kontrarevoluční (srov. Prosvěščenije^[84], 1913, č. 1, s. 13*).

To, co jsme říkali ve svých oficiálních usneseních od roku 1907, kadetská porada z února 1913 potvrdila.

„Taktika jednotného postupu celé opoziční fronty... za pomoci středu v dumě“ je pro kadety *nezbytná* právě proto, že i oni stejně jako okťabristé zaujímají kontrarevoluční pozice. Při jejich vzájemné vnitřní spřízněnosti je pochopitelné, že mají sklon ke společné „praktické“ činnosti, nehledě na její nynější beznadějnost.

Okťabristé si ve svém tisku věčně naříkají, spílají revoluci, nadávají na vládu, na pravici, na Státní radu, ale v dumě se omezují na požadavky reforem a podporují vládu.

Kadeti si naříkají ve svém tisku ještě více, spílají revoluci, nadávají na vládu, na pravici, na Státní radu i na okťabristy, ale v dumě se omezují na požadavky reforem a snaží se přizpůsobit svou opozičností okťabristům.

* Viz tento svazek, s. 342. *Red.*

Druhá teze kadetské porady zní:

„Podstatného posílení Státní dumy jakožto zákonodárného a politického činitele může být dosaženo pouze uskutečněním tří základních podmínek: demokratizace volebního zákona (všeobecné volební právo), zásadní reforma Státní rady a odpovědná vláda.“

Podstatu této taktiky lze vyjádřit jediným slovem: reformismus.

Historická věda nám říká, že rozdíl mezi reformistickou a nereformistickou změnou daného politického zřízení tkví obecně řečeno v tom, že v prvním případě zůstává moc v rukou dřívější vládnoucí třídy, v druhém přechází z rukou dřívější třídy do rukou třídy nové. Kadeti nechápou třídní podstatu historických přeměn. To je jejich základní chyba z hlediska teorie.

Z hlediska praxe se tento teoretický rozdíl projevuje v tom, zda se mění dílčí, zatímco obecné a základní zůstává, anebo zda se mění toto obecné a základní.

V různých zemích bývala v různých historických dobách buržoazie reformistická, ale bývala i taková, která se neomezovala jen na reformismus. Naproti tomu dělnická třída, ačkoli nikdy neuznávala, že by reformy mohly přinést podstatné změny, se rozhodně nezříká toho, že bude za určitých podmínek prosazovat nejnaléhavější požadavky v podobě reformem.

V podstatě se tedy dá říci, že podle názoru kadetů musí moc rozhodně zůstat v rukou dosavadní vládnoucí třídy, tj. v rukou velkostatkářů feudálního typu. Kadeti setrvávají i nadále na stanovisku opozice Jeho Veličenstva, i nadále se přidržují názoru, že „v Rusku máme díkybohu ústavu“^[266].

Jinými slovy „tři základní podmínky“ kadetů jsou podmínky navrhované liberální buržoazií, za nichž by se feudální pozemkoví vlastníci a kapitál *po dobrém* rozdělili o hospodářské a politické výsady.

Okřabristé zastávají stejné stanovisko „smřření moci se zemí“ — řečeno slovy Maklakova^[267], který je napůl okřabrista a napůl kadet, — přičemž okřabristé nabízejí vlastníkům půdy „úslužnější“ podmínky dělení.

Okřabristé se svou velkou úslužností utrpěli fiasko. Proč tedy očekávat jiný výsledek od malé úslužnosti kadetů? Z hlediska reformismu jsou okřabristé daleko důslednější, neboť kdo toto stanovisko zaujme, musí mít na zřeteli *přijatelnost* reforem, a okřabristické „reformy“ jsou mnohem „přijatelnější“.

Plyne z toho jedno: vzrůstá nesoulad mezi liberálním reformismem a potřebami země.

V

Třetí teze kadetské porady zní:

„Připrava těchto podmínek se musí stát hlavním taktickým úkolem kadetů, přičemž řádné zákonodárné činnosti musí být, společně s ostatními skupinami a se středem, využíváno, pokud se ukáže jako proveditelná, nesmí se však dostat do rozporu s uskutečňováním těchto hlavních úkolů.“

Předcházející „teze“ byla ústupkem levým kadetům, nebo byla spíše v nadídem pro demokracii: podporujte nás, kadety, protože my jsme „demokraté“, my jsme pro všeobecné volební právo!

Po příklonu doleva vážný obrat doprava: v třetí tezi, přeloženo z hatmatilky do srozumitelné řeči, se praví: my kadeti jsme pro řádnou zákonodárnou činnost *v součinnosti s progresisty a okřabristy!*

Ale vždyť tato řádná zákonodárná činnost produkuje *nerealizovatelné* návrhy zákonů, jak přiznává první teze! Kadeti zde mají drobnou výhradu: „pokud se ukáže jako proveditelná“. To znamená, řečeno přímo, motanici se věnovat budeme, ale odpovědnost za to ať nesou okřabristé! Jsou to ale filutové, ti naši kadeti...

Dále. Ani progresisté, ani oktábristé, kteří zastávají důslednější *reformistické* stanovisko než kadeti, nesouhlasí tak „přehnaně“ liberálními požadavky, jako je všeobecné volební právo, zásadní reforma Státní rady apod. Jak tedy mohou kadeti, stále ještě se vydávající za demokraty, vyhlášovat řádnou zákonodárnou činnost *v součinnosti* s těmito vyloženými *odpůrci* demokracie?

I tady mají kadeti drobnou výhradu: My kadeti *připravujeme* všeobecné volební právo, *připravujeme* je *v součinnosti* s oktábristy a tato součinnost se „nesmí dostat do rozporu s uskutečňováním“ všeobecného volebního práva!

Jednoduchá úniková vrátka: prohlásíme Rodzjankův projev za „konstituční“, v souvislosti s vládním prohlášením hlasujeme (nikoli omylem jako sociální demokraté, nýbrž z přesvědčení) pro oktábristický návrh přechodu k dalšímu pořadu jednání, neboť nic z toho *není v rozporu* s „přípravou“ všeobecného volebního práva!!

Tady už se nedá říci, že kadeti jsou filutové. Tady by se muselo užít *jiné* slovo...

Ve všech evropských zemích kontrarevoluční liberální buržoazie, která opustila demokratickou cestu, neustále tvrdí, že *připravuje* (společně s národními liberály v Prusku, společně se všemi pokrokaři ve Francii) „základní“ demokratické reformy.

Buržoazie, která se definitivně dala reformistickou cestou, je buržoazie prohnílá, bezmocná ve svém liberalismu, nespolehlivá ve věci demokratických přeměn, nepřátelská vůči dělníkům, buržoazie, která přešla *od* lidu *k* pravici.

V I

Poslední, čtvrtá teze kadetské porady zní:

„Porada pokládá za aktuální spolu s vytčením tří zmíněných hesel nadhodit otázku, jak uplatnit aktivnější taktická opatření v parlamentním boji.“

Jen v parlamentním? A jen nadhodit otázku?

Co to jsou ta „aktivnější taktická opatření v parlamentním boji“ — to ví sám pánbůh. Kadetská porada jako by schválně formulovala své teze co nejnesrozumitelněji.

Řečmi o aktivnějších opatřeních chtějí kadeti zřejmě předstírat, že jdou doleva. Jenže je to právě jen *předstírání*, protože nic určitého se z toho nedá vyčíst.

Jaká „opatření“ parlamentního boje mohou být vůbec označena za aktivnější?

Nehlasovat pro oktábristické a progresistické návrhy přechodu.

Neřečnit o „smření moci se zemí“.

Nikdy nemlčet, když pravicově oktábristická většina prosazuje protidemokratická opatření.

Nesouhlasit s předčasným ukončováním či omezováním všeobecných a zásadních debat.

Radíme každému, kdo přijde do styku s kadety, aby se jich nezapomněl dotazovat, zda „nadhodili“ otázku aktivnějších opatření a jak ji vyřešili, pokud se rozhodli ji nadhodit, a také jak uplatňují tato „aktivnější opatření“ v praxi.

Země jde doleva. Nová demokracie se probouzí k životu. Předstíraný nepatrný posun kadetů doleva sleduje naprosto jasný politický cíl: oklamat tuto novou demokracii, vnutit jí své vedení, vydávat se za její představitele.

Naléhavým úkolem demokracie je zabránit tomuto podvodu. Kdo si nevyvodil z trpkých poučení minulosti závěr, že i jen dílčí kadetské vůdcovství demokratických složek nevyhnutelně vyvolává kolísání, zradu a potupné porážky bez boje, ten se nenaučil nic. Na toho je třeba pohlížet jako na nepřítele demokracie.

V I I

Celkem je kadetská porada obecně vzato zajímavým doku-

mentem o politickém životě našeho „středu“. Takovýmto dokumentům, přesným a oficiálním usnesením organizovaných stran, věnuje náš tisk obvykle málo pozornosti. Na „rezoluce“ si nepotrpí. To spíš na interviewy a klepy.

Seriózní postoj k politice však vyžaduje pozorný rozbor stranických usnesení a marxisté se o provedení takového rozboru všemožně vynasnaží.

Označili jsme kadety za „střed“. *Je zvykem* označovat tak okřabristy, kteří stojí mezi pravíci a opozicí.

Avšak z hlediska třídních základů politických stran ani z hlediska podstaty *současné* politiky se nemůžeme při analýze stran omezovat jen na dumu, nemůžeme považovat za „střed“ jen okřabristy.

Podívejme se na třídní základy našich stran: pravice a nacionalisté — to jsou obecně vzato feudální statkáři. Ti jsou *pro* zachování a „posílení“ dosavadního režimu.

Mezi okřabristy, progresisty a kadety vidíme statkáře typu nepochybně buržoaznějšího, a dále masu velkoburžoazie. Všechny tyto strany chtějí *reformy*. Všechny tvoří *skutečný* střed mezi feudálními statkáři a demokracií (rolnickou a dělnickou).

Buržoazie se bojí víc demokracie než reakce; týká se to jak progresistů, tak kadetů. Opozičnost těchto dvou stran je sice třeba brát při praktických úkolech každodenní politiky v úvahu, ale tato opozičnost nám nesmí zakrývat třídní spřízněnost těchto stran s okřabristy.

Feudální statkáři vládou jednak sami, jednak v bloku se špičkami buržoazie. Jsou proti reformám. Buržoazie je obecně vzato *pro* reformy, přičemž se omezuje na reformistické stanovisko, což nelze říci ani o rolnické, a zejména ne o dělnické demokracii.

Kadetská porada nám jasně ukazuje, že výhradní taktikou kadetů je *reformismus*. Nejdůležitější je ujasnit si *souvislost* této taktiky s třídními zájmy buržoazie a *nedostatečnost* této taktiky, její „rostoucí nesoulad“ s potřebami země. Nejdůležitější je ujasnit si, že kadeti jsou v zásadě spřízněni

s okřabristy a že demokracie pod vedením kadetů nemůže dosáhnout absolutně žádných úspěchů.

V I I I

Můj článek byl už napsaný, když jsem dostal 30. číslo listu Golos Moskvy s redakčním úvodníkem A co dál?^[287], věnovaným kadetské poradě.

Tento úvodník ve spojitosti s hlasováním v dumě dne 6. února (schválení návrhu přechodu k dalšímu pořadu v souvislosti s Kassovým vysvětlením¹⁷⁸) je tak významný a vrhá tak ostré světlo na vztah kadetů k okřabristům, že je rozhodně třeba o tom pohovořit.

Oficiální orgán okřabristů Golos Moskvy líčí kadetskou poradou (neznámo proč ji označuje za konferenci) jako vítězství kadetské levice v čele s Miljukovem nad kadetskou pravici.

„Zákonodárné činnosti může být využito jen potud,“ vykládá Golos Moskvy rezoluci kadetů, „pokud není v rozporu s těmito základními úkoly“ (tj. se všeobecným volebním právem, reformou Státní rady a s odpovědnou vládou).

„Srozumitelněji řečeno, přijetí takového návrhu se rovná odmítnutí jakékoli zákonodárné činnosti v mezích reálné proveditelnosti, a kadetská opozice se od nynějška stává otevřeně neodpovědnou.“

Golos Moskvy z toho vyvozuje, že nezbyvá nic jiného než rozpustit dumu, protože okřabristé nikdy nepřistoupí na tak „nekompromisní“ (ale, ale!)? „stanovisko“ kadetů, v dumě už žádná většina neexistuje, je to „úplně beznadějně“...

No vida, a tady to máme!

Tak vida, jak se pozoruhodně odhaluje hluboká spřízněnost kadetů s okřabristy a skutečný charakter jejich „hádek“: co se škádlívá, rádo se má...

6. února oficiální orgán okřabristů v Moskvě oznamuje, jak jsme viděli, naprostý rozklad okřabristicko-kadetského

bloku po poradě kadetů, která se konala *před 4. únorem* (4. února uveřejnila Reč zprávu o této poradě^[252]).

Téhož 6. února oktábristé a kadeti v Petrohradě ve IV. státní dumě *společně* schvalují 173 hlasy proti 153 v souvislosti s Kassovým vysvětlením *oktábristicko-kadetský* návrh přechodu k dalšímu pořadu jednání, který byl potom při kontrolním hlasování zamítnut jen náhodou!!

Dobré, co?

Máme před sebou přímo klasickou ukázkou toho, jak si oktábristé a *kadeti* zařizují své politické „kšeftičky“. Netvoří žádný blok, pánbůh chraň! Ale tak „šikovně“ si mezi sebou rozdělují úlohy jak oklamat veřejnost, že podobné „možnosti“ by jim neposkytl žádný oficiální blok. Kadeti vidí, že země jde doleva, že se rodí nová demokracie, a proto si hrají na levice a prostřednictvím své porady pouštějí do oběhu pár naprosto nic neříkajících, absolutně bezobsažných, zato *levicově vypadajících* frází. Oktábristé *podporují* ve veřejnosti pocit nebo dojem, jako by kadeti šli doleva, a to tím, že *oficiálně*, v redakčním úvodníku listu Golos Moskvy, prohlašují stanovisko kadetů za nekompromisní, prohlašují za nemožné, aby se v dumě vytvořila většina spojením oktábristů s kadety, láteří na kadety za levicové sklony, dělají povyk o rozpuštění dумы atd. atd.

A ve skutečnosti se tajně s kadety dohadují a právě v době svého nejostřejšího útoku proti levičáctví kadetů *se* s nimi *dohodnou* na společném návrhu přechodu!!

„Vlk se nažral, a koza zůstala celá.“ Demokracie je podvedena, oklamána, zavlčena do kadetského stáda (vždyť kadeti jsou přece takoví levičáci... podívejte se, jak jim oktábristé nadávají za levicové sklony!), a oktábristicko-kadetský blok v černé dumě je zachráněn, upevněn a ještě vylepšen.

Člověku se zrovna chce zvolat: Proboha, kdy už konečně ruská demokracie prohlédne tento jednoduchý mechanismus liberálního kadetského podfukářství? Vždyť přece ve všech evropských zemích liberální buržoazní politikové hrají tak

či onak přesně tutéž hru: před lidem, před volbami, v oficiálních vystoupeních vyvolávají a dušují se, že jsou demokraté, radikálové (němečtí „svobodomyšlní“, Lloyd George a spol. v Anglii), či dokonce socialisté (radikální socialisté ve Francii). A *ve skutečnosti*, ve své *skutečné* politice jdou *společně* s vysloveně protidemokratickými vládami a stranami, s okřabristy různých odstínů a různé národnosti.

Jak stará je to historie a jak často, donekonečna ji kadeti opakují!

I X

Golos Moskvy ujišťuje, že před volbami kadeti

„urputně polemizovali s levicí a dokazovali jí nezbytnost zákonodárné činnosti v rámci reálných podmínek. Opodstatňovalo to naděje na možnost dohody středu v dumě s opozicí. Avšak po volbách došlo v názorech vůdců kadetské strany k podstatné změně. Rezoluce o taktice v dumě navržená Miljukovem a schválená konferencí se zásadně rozchází se vším, co se v době voleb říkalo s evidentním cílem získat hlasy městské velkoburžoazie. Ta by sotva souhlasila s podporou kadetů na platformě, kterou teď vytyčila konference.“

To je ukázka úvah, při nichž člověk neví, čemu se víc divit: zda naivnímu chytráctví, nebo naivní nevědomosti.

V názorech kadetů k *žádné* změně nedošlo. Vždycky byli a stále jsou liberální stranou, která se podvodem zmocnila vedení demokracie. Ve volbách roku 1912 ukazovali kadeti velkoburžoazii svou „pravou“ tvář, svou „solidárnost“ kšeftařů, svou „střízlivost“ sluhů kapitalistické třídy. A před demokratickým voličem titíž kadeti v téže době horovali, že jsou demokraté a že jejich taktika v dumě se nijak podstatně neliší od taktiky sociálně demokratické.

Tyto dvě stránky kadetské politiky jsou nezbytnou „součástí výbavy“ každé liberální strany ve všech civilizovaných zemích. Jednotliví členové těchto stran si ovšem nezřídka volí vlastní specializaci — jedni si hrají na demo-

kraty, druzí přivádějí k rozumu „nadšence“ a provádějí „seriózní“ buržoazní politiku. Ale tak to přece chodí ve všech zemích. Například známý liberální šarlatán v Anglii Lloyd George ze sebe dělá ve svých projevech k lidu přímo revolucionáře a div ne socialistu, a ve skutečnosti provádí tento ministr politiku svého vůdce Asquithe, který si v ničem nezadá s konzervativcem.

Líčí-li úvodník listu Golos Moskvy pana Miljukova jako představitele pravicových kadetů, vyvolává to jediné úsměv. Pan Miljukov je ve skutečnosti představitelem oficiální kadetské diplomacie, smiřující nedemokratickou podstatu strany s demokratickými frázemi.

Golos Moskvy píše:

„Toto nové, ‚povolební‘ stanovisko pana Miljukova konference schválila, ale zdaleka ne jednomyslně. Značný počet jejích účastníků trval na taktice dohody se středem v dumě v zájmu prosazení jednotlivých návrhů a kulturních reforem. Zastánci tohoto stanoviska dokazovali, že při projednávání rozličných návrhů zákonů musí frakce přistupovat na kompromisy, snažit se je prosadit v liberálním duchu a rozhodně z nich nedělat něco nepřijatelného.“ Následuje výpad proti „pověstné kadetské disciplíně“ a „bezvýhradnému podřízení“ kadetů „jedinovládné vůli“ pana Miljukova.

Hra je jasná a průhledná. Okťabristé „dráždí“ pravicové kadety, snaží se je vylíčit jako poražené a pobídnout je k rozhodnějšímu boji proti kadetské levici. Tato hra okťabristů (která by nebyla možná, kdyby kadeti a okťabristé nebyli členy jedné rodinky) ovšem neodstraňuje nesporný fakt, že je rozdíl v názorových odstínech mezi levicovými a pravicovými kadety, mezi Lloydem Georgey a Asquithy našeho liberalismu.

Pohleďte na list Russkaja molva. Tento orgán progresistů, orgán hlásající kompromis mezi okťabristy a kadety, získává stále více *oficiálních* členů kadetské strany. Ne hned, ale postupně se tam po „věchovském“ vůdci Struveovi, objevil i Mansyrjov a Maklakov, Obolenskij, Gredekskul a Alexandrov. Že se takové publikum přiklání k většímu sblížení s okťabristy, to je nepochybné. Jinak tomu

ani nemohlo být. Ale stejně nepochybné je, že Miljukov je smiřuje s „kadetskou levicí“ na platformě, která má demokratickou firmu a okťabristickou podstatu.

X

Je zajímavé, jak formulovaly v souvislosti s Kassovým vysvětlením své návrhy přechodu k dalšímu pořadu jednání různé strany v dumě. Tyto návrhy nám poskytují přesný materiál pro politickou analýzu, oficiálně potvrzený poslanci různých stran. A je to právě analýza, kterou u tohoto materiálu obvykle nejvíce postrádáme. Ztrácí se v drobných zprávách denního tisku nebo v záplavě stenografických záznamů z dumy. A přece rozhodně stojí za to se jí zabývat, chceme-li si ujasnit pravý charakter různých stran.

V redakčním úvodníku^[244] listu Reč uveřejněném den po přijetí návrhu na vyjádření nedůvěry se prohlašuje: „Ruské společnosti se tak dostalo od Státní dumy toho, nač má právo“ (č. 37, 7. února). To zní asi tak, že „společnost“ má vědět jen to, zda дума důvěřuje panu Kassovi, nebo ne — nic víc!

To není správné. Lid a demokracie musí znát *motivy* nedůvěry, aby *chápal* příčiny jevu, který se v politice pokládá za nenormální, a aby uměli najít *východiško* k normální situaci. To, že se kadeti, okťabristé i sociální demokraté shodli na jediném slově „nedůvěřujeme“, říká o těchto závažných otázkách příliš málo. Okťabristický návrh zněl:

„Státní дума 1. je toho názoru, že každé zatahování studentů středních škol do politického boje má zhoubný vliv na duchovní vývoj mladých sil Ruska a je škodlivé pro normální chod veřejného života; 2. v případech, kdy jsou úřady zavčas uvědoměny o nečádných jevech na střední škole, je nezbytné učinit předběžná opatření a nečekat, až tyto jevy nabudou nenormálního rázu; 3. rozhodně se vyslovuje proti užívání takových policejních opatření vůči studentům,

jakých se užilo 10. 12. 1912 bez vědomí školských úřadů, místo přirozeného pedagogického působení; 4. považuje pomalost, s jakou se řeší osud studentů vyloučených ze škol, za nepedagogickou, a očekávajíc neprodlené vyřešení tohoto případu ve smyslu pro studenty příznivém, přechází k dalšímu pořadu.“*

Jaká je politická idea tohoto vóta?

Politika ve škole je škodlivá. Žáci jsou vinni. Ale trestat je mají pedagogové, a ne policie. S vládou nejsme spokojeni pro nedostatek „blahovůle“ a pro její pomalost.

To jsou myšlenky protidemokratické. To je liberální opozice: systém staré moci ať zůstane, ale ať se *tento systém* uplatňuje měkčeji. Bij, ale s mírou, a ne veřejně.

Podívejte se na návrh progresistů:

Duma shledává, že: 1. ministerstvo školství a lidové osvěty, informované o tom, co se odehrálo v poslední době na petrohradských středních školách, projevilo lhostejnost ke svým povinnostem a neuchránilo střední školu před vpádem policie; 2. metody užití policií bez protestu ze strany ministerstva školství a lidové osvěty, metody spočívající v prohlídkách škol, v zatýkání a zadržování dětí ve vazbě na policejním komisařství a v nepřipustných způsobech vyšetřování, nemohou být žádným způsobem ospravedlněny, tím spíše, že v tomto případě nešlo o ochranu státní bezpečnosti, ale o obnovení pořádku na střední škole; 3. celý systém opatření ministerstva školství a lidové osvěty, směřující k odcizení školy rodině, vytváří svým bezduchým formalismem, který potlačuje mravní i rozumový vývoj mladé generace, příznivé podmínky pro vznik jevů ve školním životě nenormálních. Považujíc vysvětlení ministra školství a lidové osvěty za neuspo-kojivé, дума přechází k dalšímu pořadu.“

Tento návrh byl předložen 30. ledna a progresisté hned tehdy prohlásili, že budou hlasovat pro oktábristy, doplní-li návrh vyslovením nedůvěry. Jak tento obchod dopadl, jsme viděli výše.

Na jakém základě *mohlo* dojít k obchodu? Na základě souhlasu v tom hlavním.

* Tento text byl předložen na zasedání 25. ledna. Na zasedání 1. února byl bod 2 změněn: „Na základě daného dílčího případu se konstatuje, že na střední škole vládne formální a lhostejný poměr ke studujícím, odcizení pedagogického sboru rodině a že je zapotřebí celkově blahovlnnějšího přístupu k dospívající generaci.“

I progresisté považují politiku ve škole za nenormální, i oni žádají „obnovení pořádku“ (feudálního). I oni jsou opozicí Jeho Veličenstva, opozicí nikoli proti systému staré moci, ale proti jejímu uplatňování — „lhotejnému, bezduchému“ apod. Pirogov se v 60. letech minulého století vyslovoval pro bití, ale žádal, aby *se nebilo* lhotejně, bezduše. Progresisté nejsou proti tomu, aby dnešní sociální síly „obnovily pořádek“, ale radí jim, aby to dělaly „s větším zaujetím“. Jaký to u nás pokrok za půl století!

Kadetský návrh:

„Duma vyslechla vysvětlení ministra školství a lidové osvěty a konstatuje, 1. že se v něm úplně směšuje hledisko pedagogické s hlediskem policejním; 2. že toto vysvětlení znamená naprosté popření normálních základů, na nichž mohou být navázány přátelské vztahy spolupráce mezi školou a rodinou; 3. že politika vlády, vyvolávající hlubokou nespokojenost mezi studenty a oprávněné znepokojení ve veřejnosti, sama napomáhá vytvářet ovzduší příznivé pro předčasné zapojování studující mládeže do politiky, a tím i sama vytváří podmínky, jejichž vzniku by měla předcházet; 4. že zacházení se studenty jako se zločinci proti státu mrzačí život těch nejnadanějších z dorůstající generace, vytrhuje z jejich řad četné oběti a znamená ohrožení budoucnosti Ruska; дума proto považuje vysvětlení ministra za neuspokojivé a přechází k dalšímu pořadu.“

V daleko mírnější a frázemi zahalené formě se zde *rovněž* odsuzuje „předčasné“ zapojování do politiky. To je protidemokratické stanovisko. Jak oktábristé, tak kadeti odsuzují policejní opatření jen proto, že žádají místo nich *prevenci*. Režim nemá schůze rozhánět, ale předcházet jim. Je jasné, že režim sám se takovou reformou jen přikrášlí, ale nezmění. Nejsme spokojeni s politikou vlády, říkají kadeti, ale dopadne to v jejich případě přesně tak jako v případě oktábristů, totiž že *je možné přát si* změnu této politiky, aniž by se změnilo něco daleko hlubšího.

Kadeti se vyjadřují proti vládě mnohem ostřeji než oktábristé a politicky nevyspělí lidé pro tato ostrá slova nevidí naprostou shodu liberálního, protidemokratického *pojetí otázky* u kadetů stejně jako u oktábristů.

Duma musí seriózně učit lid politice. Kdo se učí politice od kadetů, ten své uvědomění nerozvíjí, ale rozleptává.

Že se okťabristé, progresisté a kadeti dohadovali a dohodli na společném návrhu, to není náhoda, ale výsledek jejich ideově politické solidarity v zásadních věcech. Není nic ubožejšího než kadetská politika: aby se vysvětlení mohlo označit za neuspokojivé, přistoupí se na výslovné prohlášení, že politika do školy nepatří. Kadeti na to však přistoupili proto, že „předčasné“ zapojování do politiky sami odsuzují.

Návrh trudovické skupiny:

„Vzhledem k tomu: 1. že ministr školství a lidové osvěty pan Kasso hrubé násilí spáchané 9. 12. 1912 na studující středoškolské mládeži, které šokovalo veřejnost ostudným nasazením tajné policie k pedagogickému dohledu nad středoškolskými studenty, ve svém vysvětlení plně schvaluje, což je zlovolným výsměchem veřejnému mínění; 2. že systém špiclování a dozoru, který je výsledkem celé politiky sjednocené vlády a zvláště ministra školství a lidové osvěty Kassa, vede k naprostému debaklu a hrozí způsobit v budoucnosti dorůstající generaci těžké otřesy, Státní дума žádá: aby všichni, kdo byli 9. 12. vyloučeni, byli neprodleně přijati zpět, a aby ministr školství a lidové osvěty Kasso, jehož vysvětlení pokládá Státní дума za neuspokojivé, byl neprodleně zproštěn funkce, a přechází k dalšímu pořadu.“

Tento návrh je striktně řečeno návrh silně liberální, avšak to, co by měl říci demokrat *na rozdíl* od liberála, v něm není. I liberál může považovat za ostudné nasazení tajné policie k pedagogickému dohledu, ale demokrat musí říci (a musí tomu naučit lid), že *žádný* „dohled“ nemá právo zasahovat do svobodného organizování kroužků a besed o politice. I liberál může odsuzovat „celou politiku sjednocené vlády“, ale demokrat v Rusku musí vysvětlit, že existují určité obecné podmínky, v důsledku nichž by jakákoli jiná vláda byla nucena provádět v podstatě stejnou politiku.

Demokratismus trudovického návrhu se projevuje *pouze* v jeho tónu, v náladě autorů. Nálada je politický symptom, o tom není sporu. Ale od návrhu přechodu k dalšímu po-

řadu se sluší žádat promyšlený názor, a ne jen „povzbudivou“ náladu.

Návrh sociálních demokratů :

„Státní дума vyslechla vysvětlení ministra školství a lidové osvěty a shledává v něm: 1. odhodlání bojovat proti přirozené a potěšitelné snaze studující mládeže rozšiřovat svůj duševní obzor sebevzděláváním a výměnou názorů s přáteli; 2. ospravedlňování systému byrokratického formalismu, špiclování a policejního slídění pěstovaného na vysokých, středních a základních školách, který mládež rozumově i mravně mrzačí, nemilosrdně umrtvuje všechny záblesky samostatného myšlení a charakterové nezávislosti a vyvolává mezi studenty epidemii sebevražd; proto považuje Státní дума vysvětlení za neuspokojivé. Zároveň je toho názoru, že 1. převaha policejního hlediska v oblasti školství a lidové osvěty nerozlučně souvisí s nadvládou tajné policie nad veškerým životem v Rusku, s potlačováním každé organizované iniciativy občanů a s jejich bezprávím a že 2. jen zásadní změna státního zřízení a systému státní správy může zbavit občany policejních pout a osvobodit od nich i školu. S tím přechází Státní дума k dalšímu pořadu.“

Ani tento návrh nemůžeme dost dobře uznat za dokonalý. Přáli bychom si, aby jeho výklad byl populárnější a podrobnější, a musíme litovat, že se v něm nepoukazuje na to, že každý má právo zabývat se politikou atd. atd.

Naše kritika *všech návrhů* se však zdaleka netýká jednotlivých formulací, ale výhradně *základních praktických myšlenek* jejich autorů. Demokrat měl říci to hlavní: kroužky a besedy jsou *přirozené a potěšující*. V tom je podstata věci. Odsuzovat jakkoli zapojování do politiky, byť „předčasné“, je pokrytectví a tmářství. Demokrat měl přenést otázku *od „sjednocené vlády“ ke státnímu zřízení*. Demokrat měl konstatovat „nerozlučnou souvislost“ za prvé, s „nadvládou tajné policie“ a za druhé, v hospodářském životě s nadvládou třídy velkostatkářů feudálního typu.

Napsáno 6.—9. (19.—22.) února 1913

Uveřejněno v březnu a dubnu 1913

v časopisu Prosvěščenije, č. 3 a 4

Podepsán V. Iljin

Podle textu časopisu

N Ě K T E R Ě V Ý S L E D K Y

„Ú P R A V Y

P O Z E M K O V Ý C H P O M Ě R Ů“

Jaké jsou výsledky nové agrární politiky? Tato otázka zajímá — a plným právem — všechny dělníky. Vládní statistika je prováděna tak špatně a tak zaujatě, že se jí nedá věřit. Je nepochybné, že nová zemědělská politika je politika *buržoazní*, ovšem ve všem všudy ji řídí páni Puriškevičové, Markovové a spol., tj. feudální statkáři starého typu. Od takového „řízení“ lze stěží čekat něco jiného než krach.

Uvedeme závěry, k nimž dospěl pan V. Obolenskij^[155] v posledním čísle časopisu *Russkaja mysl* (1913, č. 2). Je to černosotňovsko-kadetský časopis. Autor článku je také kontrarevolucionář, tedy svědek, který straní spíš statkářům. Tento autor našel v Samarské gubernii újezd (novouzenský), který dosáhl „obrovských“ úspěchů v „pozemkové úpravě“: víc než polovina tamních zemědělců dostala pozemky přiděleny vcelku.

A autor přesto *musel* učinit tento závěr:

„Pokud jde o nejbližší výsledky nové agrární reformy..., sotva je můžeme označit za jakkoli potěšitelné... Značné množství přidělené půdy přešlo za pakatel z rukou rolnických poloproletářů do rukou zámožných rolníků a překupnických spekulantů... Pachtovné vzrostlo... Rozdíl mezi scelenými pozemky a rozptýlenými občinovými poli pokud jde o jejich způsobilost k obdělávání je zcela nepatrný... Nový zákon... přispěl k vyhocení rozporů mezi podmínkami hospodářského života a jeho vnitřním obsahem... Možná že *mysl* rolníka pracuje nyní energičtěji, než pracovala v době největšího rozmachu minulé revoluce.“

V jakém směru pracuje *mysl* rolníků, na to se liberála z časopisu *Russkaja mysl* nemusíme ani ptát. Ne nadarmo zcela

obešel otázku feudálního hospodaření na statkářské půdě.

Závěry liberálního statkáře však stojí za zamyšlení. Všechny rozpory se vyhrotily, vystupňovalo se vykořisťování, stouplu pachtovné, pokrok v hospodaření je *zcela nepřatrný*. Mysl rolníka ne „možná“, ale docela jistě pracuje.

Pravda, č. 45
23. února 1913
Podepsán V. I.

Podle textu Pravdy

PŘÍPRAVNÉ
MATERIÁLY

M A T E R I Á L Y Z K R A K O V S K É
P O R A D Y Ú V S D D S R
S E S T R A N I C K Ý M I
P R A C O V N Í K Y

26. PROSINCE 1912—1. LEDNA 1913
(8.—14. LEDNA 1913)

1

P Ů V O D N Í N Á Č R T E K R E Z O L U C E
O S O C I Á L N Ě D E M O K R A T I C K Ě
F R A K C I V D U M Ě *

- Úvod a) vítězství sociálních demokratů ve volbách
b) zdůraznit deklaraci a energickou činnost
c) nutnost stranické kontroly a kritiky

Žáporné stránky

1. Jagieľo.
2. Kulturně národnostní autonomie (Čchenkeli).
3. Hlasování pro progresistický návrh přechodu k dalšímu pořadu.

Nezveřejňovat

(α) 6 a 7: rovnost zastoupení a hlasování

(β) odchod z Luče...

(γ) kolektivní organizační činnost šestky

NB || Lidé si začínají vážit strany, když má tiskárnu a techniku.

(α) 40 r.

(β) písmo

(α) ústřední orgán > populární

Koba: (β) oddělení informací

* Viz tento svazek, s. 282—283. Red.

PŮVODNÍ NÁČRTEK REZOLUCE
O VZTAHU K LIKVIDÁTORSTVÍ
A O JEDNOTĚ *

1. Srpnová konference	složení rezoluce
2.	Luč (α) veřejná strana (β) proti stávkám.
-
1. Čtyři roky boje proti likvidátorům <i>nikoli</i> kvůli legalismu, <i>ale</i> kvůli rozvracení strany.	Vsunout (do bodu č. 1 ??): naprosté vítězství stoupenců zachování ilegální strany na legálním fóru v roce 1912, a to pokud jde o dělnický deník marxistického zaměření a pokud jde o volby do Státní dumy v dělnické kurii.
2. Likvidátorští rozbíječi se svou organizací a <i>jednotlivými</i> iniciativními skupinami.	
3. Srpnová konference a její složení <i>rozbíječi</i> (Vperjod a Plechanov) „Zahraniční ústředí“ a dělnické organizace v Rusku.	
4. Rezoluce srpnové konference ^[206] — jejich „diplomatický“ a likvidátorský charakter.	

* Viz tento svazek, s. 285—287. *Red.*

5. Postoj časopisu *Naša zarja*
a listu *Luč*
(α) veřejná strana
(β) proti ilegalitě v praxi
(γ) proti *revolučním* stávkám

| Sem vsunout bod 9.

6. Propaganda „jednoty“ v *legálním* tisku *obchází* otázku *ilegální* strany, a tím bala-
mutí dělníky.
7. Absolutně nutná *jednota i le-
gální* organizace a výzva ke
všem dělníkům, aby ji bu-
dovali.
8. Iniciativa Narvského obvo-
du v Petrohradě i *mnoha*
venkovských měst
— pozdrav a podpora
— správná cesta.
9. Rozhodný protest a boj
proti skupině likvidátorů
kolem časopisu *Naša zarja*
a listu *Luč*, proti jejich pod-
porování rozkolu, proti hes-
lu (samostatných iniciativ-
ních skupin) a proti propa-
gandě vylučující revoluční
činnost mezi masami a ile-
gální stranu.

*Nedoplnit sem bod o volbách
v Petrohradě?*

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

P Ů V O D N Í P O S T S K R I P T U M
K Č L Á N K U
V Ý V O J
R E V O L U Č N Í C H S T Á V E K
A P O U L I Č N Í C H
D E M O N S T R A C Í *

P. S.

Upozorňujeme sociální demokraty zejména na Poznámky k taktice^[36] F. D. v listu Luč. Jak rychle se ztratil nádech předstírané smířlivosti a „sjednocovacích“ frází v duchu Trockého! Jak zřetelně se projevila *pravá* orientace Luče — čiré likvidátorství!

F. D. soustavně bojuje v legálním orgánu nejen proti revolučním masovým stávkám (o povstání už ani nemluvě), ale i proti jakékoli revoluční agitaci mezi masami. F. D. jde v podstatě mnohem dál než V. A.^[1] (v 56. čísle Luče) a prozrazuje svou naprostou ideovou spřízněnost s bundovským „škrtáním“ revoluce. Tady je vidět, k čemu vede likvidátorské odmítání přímého, jasného a náležitého „hodnocení situace“: F. D. prakticky hodnotí situaci přesně jako Larin, jestliže popírá *objektivní* podmínky, které *vyžadují*, aby se dělníci organizovali *k revoluci*, aby do *revolučního hnutí zapojovali* *masy a zejména rolnictvo*.

K článkům F. D. se ještě vrátíme.

Napsáno nejpozději 12. (25.) ledna 1913

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1948

Sočíněňija V. I. Lenina,

4. vydání, sv. 18

* Viz tento svazek, s. 301—307. *Red.*

- I. Základní rozpor: „efektní“, „skvělý“ rozpočet a neuvěřitelná bída mas, hladomory, jaké se nevy-skytují *ani v jediném* civilizovaném státě!
Ergo: „obílené hroby“, okrádání mas, ždímání daní; vyjádřeno v ekonomických termínech: kapitalismus v Rusku se stále ještě týká pouze horních vrstev buržoazie, stále ještě má podřízené místo ve statkářském hospodářství v porovnání se zo-tročující závislostí a robotou, stále ještě zůstává panským pozlátkem a nezlepšuje hospodářský systém a masový rozvoj výrobních sil jako na Zá-padě. Právě tímto základním rozporem lze vysvět-lit revoluční situaci v Rusku a my musíme tento základní rozpor ilustrovat.
- II. Skvělý rozpočet už Rusko mělo (za Vitteho). Také tu byla „volná hotovost“, také tu bylo vychloubání před Evropou, také tu bylo zvýšené Auspumpen* evropské buržoazie. A výsledek? *Krach*.
- III. Nynější rozpočet ovšem „pokročil kupředu“ (stejně jako ruský kapitalismus): bodejt! Kdyby se nešlo kupředu hlemýždím krokem, neudržela by se finanční soustava ani rok! Ale je to přitom hlemýždí krok „vašeho“ statkářského „pokroku“.
- Stejně obrovské částky ($\frac{3}{4}$) na armádu, policii atd., tj. na vládnoucí třídu feudálů.
- Stejně opíjení mužika (800 miliónů), stejné

* — získávání půjček. *Red.*

břemeno nepřímých daní (57 %). *O nepřímých daních rozvést.*

- IV. Říkají: V Evropě je to *skoro* stejné. Právěže „skoro“, pánové! Za prvé, Evropa už zhruba před sto lety zažila osvobození od feudálů etc. hrdinskými revolučními prostředky. Kdežto Rusko se ho ještě nedožilo.

Za druhé, v Evropě *jsou jiné* výrobní síly.

Státní vý-
daje na
jednoho

obyvatele [3208—1000]. Ameriky
Ruska — 13 rub. (2208:172). (USA) [334] —
14 rub.

Hodnota

zemědělských

produktů — 34 rub. [$> \frac{1}{3}$] (kol. 12%) — 136 rub.
34% (12%)

- V. Stejně srovnání, pokud jde o dělníky.

Tovární průmysl

v Rusku

1908

mzdy 555,6 mil. rub.: 2,253 mil. dělníků = 246 rub.

1910

v Americe

3427,0 mil. dol.: 6,6 mil. dělníků = 518 dol.
= 1036 rub.

čtyřikrát víc.

Produktivita práce:

v Rusku

4650,8 mil. rub.: 2,25 mil. dělníků = 2063 rub.

v Americe

20 672,0 mil. dol.: 6,61 mil. dělníků = 3125 dol.
41 344 mil. rub. = 6250 rub.

tříkrát víc

Stejně u železničních dělníků

v Rusku 321,5 mil. rub.: 844 218 = 381 rub.

v Americe 1143,7 mil. dol.: 1 699 420 = 673 dol.
= 1346 rub.

čtyřikrát víc.

VI. Úroda v Rusku (1905—1909) — pšenice:

		43 pudů z 1 děsj.
(s. 651)	Rakousko:	89 pudů z 1 děsj.
	Vých. Indie:	55 pudů z 1 děsj.
	Anglie:	156 pudů z 1 děsj.
(Ročenky)		
(Reči ^[42])		

Spotřeba pšenice

(Ročenka)	v Rusku 1904/5—1908/9 ..	3,8 pudu
	(Reči) v Americe (1910)	13,3 pudu <i>asi</i>
	(s. 654) veškerého obilí v Rusku	17,0 pudů

[bušl, patrně asi dva pudy]	Amerika	kolem 40 pudů

VII. Spotřeba surového železa

(s. 570)	v Rusku na 1 obyvatele =	1,25 pudu
	(Statisti-) v Americe 1910	17,5 pudu
(cal abstract)		

VIII. Jak se Amerika zbavila otrokářství?

IX. Příjmy a výdaje rolníků

výbory pro drobnou zemědělskou výrobu, II. du-
ma, s. 1212¹⁸⁰.

Bída, špína, hlad, ždímání daní.

Zastaralé údaje? Ne. Hlad v roce 1911.

Hlad v mnoha guberniích
v roce 1912.

X. Příčiny?

Feudální pozemkoví
vlastníci utlačují.

30 000—70 mil. děsj.
10 000 000—70 mil. děsj.

Velkostatkářské po-
zemkové vlastnictví.

Ural.

VS* 1—2000 děsj. 300 à 7 děsj. ¹⁸¹

XI. Státní rada versus latifundisté.

XII. Rozpočet zamít-
nut. Návrh pře-
chodu k dalším
bodům progra-
mu

II. дума, 959

N.B.

III. дума, 662¹⁸²

1. rozpočet feudálního státu plýtvající výrobními silami, ožebračující lidové masy, vydávající je napospas bídě a hladu, omezující kapitalistickou kulturu na nepočetnou nejvyšší vrstvu
2. nepřímé zdanění, —
celní poplatky —
opíjení
3. podpora absolutistického byrokratického režimu a feudálních pozemkových vlastníků
4. předpisy z 8. 3.¹⁸³

XIII. Rusko mezi Evropou a pokrokovou — demokratickou Asíí.

[Hrdinské prostředky demokratického převratu.]

*Napsáno v lednu — v první polovině
května 1913*

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

* — versus — oproti. *Red.*

SEZNAM
DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH PRACÍ

POZNÁMKY

REJSTŘÍKY

ŽIVOTOPISNÁ DATA

(Červenec 1912 — únor 1913)

1912

DOPISY TAJEMNÍKOVI MEZINÁRODNÍHO
SOCIALISTICKÉHO BYRA
C. HUYSMANSOVI

Stručné záznamy o těchto dopisech, napsaných v září až listopadu 1912, jsou v knize došlé a odeslané korespondence mezinárodního socialistického byra. Fotokopie jednotlivých stran této knihy jsou uloženy v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

V dopisech Lenin sděloval, že se nemůže zúčastnit zasedání mezinárodního socialistického byra vzhledem k volbám do IV. státní dумы, informoval o přípravách k basilejskému kongresu II. internacionály, o výsledcích voleb do IV. státní dумы v Moskevské gubernii a žádal o zaslání informací potřebných k vypracování zprávy o posledním zasedání mezinárodního socialistického byra pro ÚV SDDSR.

ČLÁNEK S KRITIKOU BOJKOTISMU

Článek s kritikou bojkotismu byl určen pro Zvězdu nebo pro list Něvskaja zvězda, který začal vycházet místo ní. Byl napsán před zastavením listu Něvskaja zvězda, tj. před 5. (18.) říjnem 1912.

O tomto článku sděloval Lenin v dopise M. A. Saveljevovi z 9. (22.) února 1913: „Psal jsem vám už velmi a velmi dávno, že ve Zvězdě zůstaly kromě článku Diskuse o liberální dělnické politice v Anglii ještě články Dvě utopie a kritika bojkotismu (proti Amfitěatrovi, název si nepamatuji). Opakuji prosbu: sežeňte je a pošlete mi je“ (srov. Spisy 35, Praha 1957, s. 65).

DOPIS M. A. SVELJEVOVI

O tomto dopise, napsaném po 5. (18.) říjnu 1912, je zmínka v Leni-

nově dopisu z 9. (22.) února 1913 M. A. Saveljevovi (viz Spisy 35, Praha 1957, s. 65).

ZPRÁVA PRO MEZINÁRODNÍ
SOCIALISTICKÉ BYRO
O VOLBÁCH DO IV. STÁTNÍ DUMY

Zprávu napsal Lenin nejpozději 11. (24.) listopadu 1912. Zmiňuje se o ní ve svém dopise L. B. Kameněvovi (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DĚLNICKÁ TŘÍDA A JEJÍ
„PARLAMENTNÍ“ ZASTOUPENÍ.
ČLÁNEK II A ČLÁNEK IV

V první polovině prosince 1912 píše Lenin sérii článků Dělnická třída a její „parlamentní“ zastoupení. V té době však byl uveřejněn jen první článek (Pravda č. 191, 12. prosince 1912). V roce 1954 byly nalezeny rukopisy dalších dvou článků, které Lenin označil jako článek třetí a pátý. O osudu druhého a čtvrtého článku není zatím nic známo.

1912—1913

ČLÁNEK O KONTRAREVOLUČNOSTI
LIBERÁLNÍ BURŽOAZIE

V Ústředním stranickém archivu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložena čtvrtá (poslední) stránka rukopisu tohoto článku.

1913

DOPORUČUJÍCÍ DOPIS
G. M. VJAZMENSKÉMU PRO N. V. KUZNEČOVA

V dopise G. M. Vjazmenskému, napsaném po 9. (22.) lednu 1913, Lenin sděloval: „Přikládám dopis pro soudruha Kuzněcova, o nějž jste žádal“ (Leninskij sbornik XIII, s. 215). V doporučujícím dopise

pro N. V. Kuzněcova ho Lenin zřejmě žádal, aby předal G. M. Vjazněnskému ilegální sociálně demokratickou literaturu pro socialistický archív v Berlíně.

NÁVRH PROJEVU O ROZPOČTU PRO SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉHO POSLANCE VE IV. STÁTNÍ DUMĚ

Návrh projevu o rozpočtu pro sociálně demokratického poslance ve IV. státní dumě napsal Lenin v lednu až květnu 1913. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou uloženy strany 11–12 a 19–20 rukopisného návrhu projevu.

ODPOVĚĎ MAJEVSKÉMU, BULGAKOV O ROLNÍCÍCH A DVA ČLÁNKY O MORÁLCE

O těchto článcích se Lenin zmiňuje v dopise z 8. (21.) února 1913 redakci Pravdy a žádá, aby je předala časopisu Prosvěščenije (viz Spisy 35, Praha 1957, s. 63).

V dopise M. A. Saveljevovi z 9. (22.) února 1913 Lenin napsal: „V Pravdě je rovněž řada článků, které tam nebyly použity. Velmi Vás prosím, abyste je získal a sestavil z nich poznámky publicisty podepsané třeba T... Přibližně by to vypadalo takto: I. Odpověď Majevskému (v listu Luč o likvidátorství). (Teď je toto téma o to potřebnější, že Dněvnickij a Plechanov nasadili v 234. čísle Pravdy nepěkný tón.) II. Bulgakov z časopisu Russkaja mysl o rolnících (název si nepamatuji). III. O morálce (dva články)...“ (Tamtéž, s. 55).

DOPIS DĚMJANOVÍ BĚDNÉMU

Obsah tohoto dopisu je znám z odpovědi Děmjana Bědného Lenini z 12. (25.) února 1913. Lenin se v něm ptal Děmjana Bědného na práci v redakci Pravdy, na časopis Prosvěščenije, na jeho vztah k machistům a vperjodovcům a zdůrazňoval nutnost „kolegiálního marxistického“ postupu v práci redakce Pravdy (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu).

SEZNAM PUBLIKACÍ,
NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ
SE V. I. LENIN PODÍLEL

ČASOPIS PROSVĚŠČENIJE

- Č. 8—9 — červenec—srpen 1912
Č. 1 — leden 1913
Č. 2 — únor 1913

RABOČAJA GAZETA

- Č. 9 — 12. srpna (30. července) 1912

LIST SOCIAL-DEMOKRAT

- Č. 28 — 29 — 18. (5.) listopadu 1912
Č. 30 — 25. (12.) ledna 1913

SEZNAM PRACÍ, JEJICHŽ AUTOREM BYL PRAVDĚPODOBŇ V. I. LENIN

PO VOLBÁCH

Článek Po volbách byl uveřejněn 13. (26.) listopadu 1912 v Pravdě č. 167. Vysvětluje se v něm taktika bolševiků ve volební kampani do IV. státní dumy. Svým obsahem se článek Po volbách podobá Leninovým pracím věnovaným volbám do IV. dumy. Některé závěry z předvolební mobilizace, Rozhovor o „kadetožroutství“, Výsledky voleb aj. (viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 342—347; tento svazek, s. 85—91, 341—367). V článku je odkaz na prohlášení kadeta Gredeskula uveřejněné v listu Reč. Tohoto prohlášení Lenin užívá k charakteristice kontrarevolučnosti kadetů a uvádí je v řadě článků z této doby: Malá informace, Ilegální strana a legální činnost aj. (viz tento svazek, s. 46—47, 196—205).

TRUDOVICI A SOCIÁLNÍ DEMOKRATÉ

Tento článek byl uveřejněn 21. listopadu (4. prosince) 1912 v 174. čísle Pravdy. Otázky, jimiž se zabývá — charakteristika trudoviků, odhalení kontrarevolučnosti liberálů-kadetů, stanovení úkolů sociálních demokratů ve vztahu k trudovikům —, se obsahově kryjí s Leninovými články Rolnictvo a volby do IV. dumy, Liberalismus a demokracie, Trudovici a dělnická demokracie aj. (Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 230—232, 268—277, 298—305). V článku Trudovici a sociální demokraté se některá místa v textu shodují s textem jmenovaných Leninových prací.

- ¹ Článek *Povstání v armádě a ve vojenském námořnictvu* byl uveřejněn v listu *Rabočaja gazeta*, č. 9, 30. července (12. srpna) 1912.

Rabočaja gazeta — ilegální populární orgán bolševiků, vydávaný neperiodicky v Paříži od 30. října (12. listopadu) 1910 do 30. července (12. srpna) 1912. Vyšlo devět čísel. Iniciátorem jeho založení byl Lenin. Oficiálně se o jeho vydávání rozhodlo na poradě zástupců SDDSR (bolševiků, menševiků stoupců zachování ilegální strany, zástupců sociálně demokratické frakce v dumě aj.), konané během mezinárodního socialistického kongresu v Kodani v srpnu 1910.

List řídil a redigoval Lenin, přispívali do něj bolševici Gopner, Džaparidze, Semaško, Šahumjan aj. a rovněž menševici stoupcí zachování ilegální strany. Tajemnicí redakce byla N. K. Krupská. Velkou hmotnou pomoc poskytoval listu A. M. Gorkij. V zahraničních bolševických skupinách vznikly kroužky pro spolupráci s tímto listem, které mu poskytovaly značnou hmotnou podporu a pomáhaly při jeho přepravě do Ruska. *Rabočaja gazeta* bojovala za zachování a upevnění marxistické ilegální strany proti menševikům-likvidátorům, otzovistům a trockistům, hájila revoluční taktiku a ideově připravovala dělnickou třídu Ruska na novou revoluci. Obsáhle objasňovala otázky stranického života v Rusku a mezinárodního socialistického hnutí. Vyšlo zde 14 Leninových článků, mezi jiným i Poučení z revoluce, Začátek demonstrací, Tolstoj a proletářský boj, Ivan Vasiljevič Babuškin, Padesáté výročí zrušení nevolnictví, Před volbami do IV. dумы. List byl mezi dělnictvem v Rusku velmi populární; jeho náklad dosahoval až 6000 výtisků. Dělníci podporovali list peněžními sbírkami a aktivně s ním spolupracovali. V rubrikách Život strany a Dopisy čtenářů se pravidelně uveřejňovaly dopisy a příspěvky dělníků a stranických organizací.

Rabočaja gazeta se významně podílela na přípravách VI. (pražské) celoruské konference SDDSR (v lednu 1912). Konference

konstatovala, že Rabočaja gazeta nekompromisně a důsledně hájila stranu a její zásady, a prohlásila ji za oficiální orgán ÚV SDDSR. — 25

² *Golos Moskvy* — deník, orgán okťabristů; vycházel v Moskvě v letech 1906—1915. — 25

³ *Socialisté-revolucionáři* (eseři) — maloburžoazní strana v Rusku. Vznikla na přelomu let 1901 a 1902 sloučením různých narodnických skupin a kroužků (Svaz socialistů-revolucionářů, Strana socialistů-revolucionářů aj.). Jejím oficiálním orgánem byl list *Revoljucionnaja Rossija* (1900—1905) a časopis *Věstnik ruskoj revoljucii* (1901—1905). Eseři ignorovali třídní rozdíly mezi proletariátem a drobnými vlastníky, zastírali třídní rozvrstvení a rozpory uvnitř rolnictva, neuznávali úlohu proletariátu v revoluci. Jejich názory byly eklektickou směsicí narodnických a revizionistických idejí. Jak řekl Lenin, eseři se pokoušeli „vyspravit trhliny v narodnické ideologii záplatami módní oportunistické ‚kritiky‘ marxismu“ (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 308).

Agrární program eserů požadoval odstranění soukromého vlastnictví půdy a její předání občinám, uplatnění „principu práce“, „rovné“ užívání půdy a rozvoj družstevnictví. V tomto programu, který eseři označovali za „socializaci půdy“, nebylo ve skutečnosti nic socialistického. Lenin při analýze eserského programu dokázal, že zachování zbožní výroby a soukromého hospodaření na společné půdě neodstraňuje vládu kapitálu a nezbavuje pracující rolníky vykořisťování a zbídačování; za kapitalismu nemůže drobné rolníky zachránit ani družstevnictví, neboť slouží k obohacování vesnické buržoazie. Zároveň však konstatoval, že požadavek rovného užívání půdy není sice socialistický, historicky měl však pokrokový, revolučně demokratický charakter, protože byl namířen proti reakčnímu statkářskému vlastnictví půdy.

Bolševická strana odhalovala pokusy eserů vydávat se za socialisty, houževnatě s nimi bojovala o vliv na rolnictvo a ukazovala, jak škodlivá je jejich taktika individuálního teroru pro dělnické hnutí. Zároveň však bolševici uzavírali s esery za určitých podmínek v boji proti carismu dočasně dohody.

Třídní nesourodost rolnictva způsobovala politickou a ideovou nepevnost a organizační roztříštěnost eserské strany a její neustálé kolísání mezi liberální buržoazií a proletariátem. Už za první revoluce v Rusku se od eserské strany odštěpilo pravé křídlo a vytvořilo legální Lidovou socialistickou stranu práce (enesové), která měla názorově blízko ke kadetům, levé křídlo utvořilo polo-

anarchistický svaz maximalistů. Za stolybinské reakce prožívala eserská strana hlubokou ideovou a organizační krizi. Za první světové války zastávala většina eserů sociálšovinistické stanovisko.

Po únorové buržoazně demokratické revoluci 1917 byli eseri spolu s menševiky a kadety hlavní oporou kontrarevoluční buržoazně statkářské prozatímní vlády a předáci eserské strany (Kerenskij, Avksentjev, Černov) se stali členy vlády. Eserská strana odmítla podpořit rolnický požadavek likvidace statkářského pozemkového vlastnictví a prosazovala naopak jeho zachování. Eserští ministři prozatímní vlády vysílali trestní oddíly proti rolníkům, kteří zabírali statkářskou půdu.

Koncem listopadu 1917 vytvořilo levé křídlo eserů samostatnou stranu levicových eserů. Ve snaze udržet si vliv na rolnictvo levicoví eseri formálně uznali sovětskou vládu a uzavřeli s bolševiky dohodu, avšak brzy začali proti sovětské vládě bojovat.

V letech cizí vojenské intervence a občanské války vyvíjeli eseri kontrarevoluční podvrtnou činnost, aktivně podporovali interventy a bělogvardějce, účastnili se kontrarevolučních spiknutí, organizovali teroristické akce proti představitelům sovětského státu a komunistické strany. Po skončení občanské války pokračovali v nepřátelské činnosti doma i v tábore bělogvardějské emigrace.

— 25

- ⁴ *Turkestarskije vědomosti* — list oficiálního zaměření, do únorové buržoazně demokratické revoluce 1917 orgán úřadu generálního gubernátora. Vycházel v Taškentu od dubna 1870 do prosince 1917 zpočátku jednou týdně, od roku 1893 dvakrát týdně, od roku 1904 čtyřikrát týdně a od roku 1907 (od č. 97) denně. — 26

- ⁶ *VI. (pražská) celoruská konference SDDSR* se konala ve dnech 5.—17. (18.—30.) ledna 1912 v Lidovém domě v Praze. Měla třiatdvacet zasedání.

Na konferenci bylo zastoupeno více než dvacet stranických organizací. Byli tu delegáti z Moskvy, Petrohradu, z centrální průmyslové oblasti, Saratova, Tiflisu [Tbilisi], Baku, Nikolajeva, Kazaně, Kyjeva, Jekatěrinoslavi, Dvinska a Vilna [Vilnius]. Pro policejní pronásledování a jiné překážky se nemohli na konferenci dostavit delegáti stranických organizací z Jekatěrinburgu, Ťumeně, Ufy, Samary, Nižního Novgorodu, Sormova, Luganska, Rostova na Donu, Barnaulu a dalších měst. Tyto organizace poslaly písemná prohlášení, že se ke konferenci připojují. Na konferenci byli rovněž přítomni zástupci redakce ústředního orgánu — listu Social-demokrat, redakce listu *Rabočaja gazeta*, výboru zahraniční

organizace a skupiny ÚV SDDSR pro přepravu tiskovin. Až na dva menševiky, kteří patřili mezi stoupence zachování ilegální strany, byli všichni delegáti na konferenci bolševici.

Mezi delegáty byli G. K. Ordžonikidze za tifliskou organizaci, S. S. Spandarjan za Baku, J. P. Onufrijev za Petrohrad a F. I. Goločekkin za Moskvu. Výbor zahraniční organizace zastupoval N. A. Semaško, skupinu ÚV pro přepravu tiskovin I. A. Pjatnickij. Lenina delegovala redakce ústředního orgánu Social-demokrat.

Konference měla na pořadu tyto otázky: 1. zprávy o činnosti (zpráva organizační komise v Rusku (OKR), zprávy z místních organizací, zpráva ústředního orgánu atd.); 2. ustavení konference; 3. současná situace a úkoly strany; 4. volby do IV. státní dumy; 5. frakce v dumě; 6. státní pojištění dělníků; 7. stávkové hnutí a odbory; 8. „petiční kampaň“; 9. likvidátorství; 10. úkoly sociálních demokratů v boji proti hladu; 11. stranická literatura; 12. organizační otázky; 13. stranická činnost v zahraničí; 14. volby; 15. různé.

Konferenci řídil Lenin. Zahájil ji, vystoupil s projevem o jejím ustavení, vypracoval zprávy o současné situaci a úkolech strany, o činnosti mezinárodního socialistického byra, informoval konferenci a účastnil se rovněž diskuse o činnosti ústředního orgánu, o úkolech sociální demokracie v boji proti hladu, o organizačních otázkách, o práci stranické organizace v zahraničí a o jiných otázkách a vedl záznam zpráv z míst. Byl autorem návrhů rezolucí ke všem důležitým otázkám programu konference. Rezoluce, které konference schválila, pečlivě zredigoval. Protokol konference nebyl dodnes nalezen; zachované zápisy z jednotlivých zasedání jsou krajně úryvkovité a neúplné.

Na prvním zasedání konference přednesl zprávu o činnosti organizační komise v Rusku pro svolání konference K. Ordžonikidze. V rezoluci k této otázce konference na Leninův návrh zdůraznila, jak obrovsky důležitou práci vykonala organizační komise v Rusku pro semknutí všech stranických organizací v Rusku a obnovení strany (viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 163). Vzhledem k tomu, že na konferenci byly zastoupeny téměř všechny stranické organizace působící v Rusku, konference ve zvláštní rezoluci prohlásila, že „se ustavuje jako celoruská konference SDDSR, která je nejvyšším orgánem strany“. Pražská konference de facto sehrála úlohu sjezdu strany.

Konference schválila zvláštní rezoluci o nepřítomnosti delegátů za ústředí národních sociálně demokratických organizací, které na ni byly několikrát pozvány, avšak jejich vedoucí orgány — ÚV Bundu, hlavní vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy

a ÚV Sociální demokracie Lotyšského kraje — se nejen nechtěly jednat konference účastnit, ale rozvířily kampaň, aby nebyla uznána. Konference prohlásila, že veškerou odpovědnost za to, že se delegáti za národní sociálně demokratické organizace nedostavili, nesou jejich ústředí, pověřila ústřední výbor SDDSR, aby neustále usiloval o navázání normálních vztahů s národními organizacemi, a vyjádřila přesvědčení, že „sociálně demokratičtí dělníci všech národů a národností Ruska budou navzdory všem překážkám bojovat svorně a ruku v ruce za proletářskou věc a proti všem nepřítelům dělnické třídy“ (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 166).

Ve zprávě O současné situaci a úkolech strany a v rezoluci konference k této otázce Lenin zevrubně analyzoval politickou situaci v zemi a poukázal na vzrůstající revoluční náladu mas. Konference zdůraznila, že úkol vybojovat moc, který má proletariát vedoucí za sebou rolnictvo, zůstává i nadále úkolem demokratického převratu v Rusku.

Konference projednala zprávy z jednotlivých míst. Konstatovala, že stranická práce v místních organizacích je vedena v duchu obhajoby a upevňování ilegálních stranických organizací a skupin, v duchu boje proti likvidátorství, a poukázala na to, že je nezbytné posílit práci sociálních demokratů v legálních masových dělnických organizacích.

Kardinální otázkou projednávanou na konferenci bylo očištění strany od oportunistů. Obrovský zásadní a praktický význam měly rezoluce O likvidátorství a o skupině likvidátorů a O stranické organizaci v zahraničí. Likvidátoři, kteří se seskupovali kolem legálních časopisů Naša zarja a Dělo žizni, byli z SDDSR vyloučeni; konference prohlásila, že „skupina kolem časopisů Naša zarja a Dělo žizni se svým chováním definitivně postavila mimo stranu“. Konference rovněž odsoudila činnost zahraničních protistranických skupin, a to menševiků-golosovců, vperjodovců a trockistů. Konstatovala, že je bezpodmínečně nutné, aby v zahraničí existovala jednotná stranická organizace, která by spolupracovala se stranou pod kontrolou a vedením ÚV, a prohlásila, že zahraniční skupiny, které „se nepodřizují ústředí sociálně demokratické práce v Rusku, tj. ústřednímu výboru, a které tuto práci dezorganizují tím, že udržují separátní styky s Ruskem bez vědomí ústředního výboru, nesmějí používat názvu SDDSR“. Tyto rezoluce sehrály obrovskou úlohu při upevňování jednoty marxistické strany v Rusku.

Významné místo v jednání konference bylo věnováno otázce účasti na volební kampani do IV. státní dумы. Konference zdů-

raznila, že hlavním úkolem strany ve volbách a sociálně demokratické frakce přímo v dumě je socialistická třídní propaganda a organizování dělnické třídy. Jako hlavní politické heslo strany ve volbách do dumy vytyčila konference základní požadavky minimálního programu: demokratickou republiku, osmihodinovou pracovní dobu a konfiskaci veškeré statkářské půdy.

Konference spojila dva body programu, a to organizační otázku a otázku stávkového hnutí a odborů. K těmto dvěma bodům pak byla schválena společná rezoluce nazvaná O charakteru a organizačních formách stranické práce. Ve vystoupení k organizační otázce poukázal Lenin na specifiku forem organizační práce z hlediska úkolů současné situace. Vytvoření pružných a početně malých stranických buněk musí být podle Leninových slov zárukou uplatňování skutečně stranické linie v každé oblasti legální práce. Lenin upozorňoval na význam dovedného využívání všech forem legální činnosti, především činnosti sociálně demokratické frakce v dumě, odborů a legálních dělnických spolků. Všechny návrhy, které Lenin ve svém projevu k organizační otázce předložil, byly pojaty do rezoluce, kterou konference schválila.

Konference rovněž schválila Leninův návrh změn ve stanovách strany platných od V. (londýnského) sjezdu SDDSR z roku 1907 a prohlásila list Social-demokrat za ústřední orgán strany. Lenin byl zvolen do jeho redakce.

Ve zprávě o práci mezinárodního socialistického byra a v odpovědích na otázky delegátů Lenin všestranně osvětlil činnost tohoto byra. Zvlášť se věnoval situaci v německé sociální demokracii, boji mezi revolučními sociálními demokraty a reformisty. Uvedl, že v německé sociální demokracii, navenek jednotné, vznikly různé směry a „každý z nich se chce uplatnit“, takže konflikt mezi reformisty a revolučními sociálními demokraty je neodvratný. Ostře kritizoval oportunistický postup jednotlivých členů německé delegace v mezinárodním socialistickém byru.

Konference schválila řadu významných rezolucí k mezinárodním otázkám. Zdůraznila světový význam revolučního boje čínského lidu, který přináší osvobození Asii a podkopává nadvládu evropské buržoazie; protestovala proti násilnické politice carismu a britského imperialismu vůči Persii (Íránu); poukázala na to, že dělníci v Rusku a ve Finsku mají v boji proti ruskému carismu a kontrarevoluční buržoazii shodné úkoly. V těchto rezolucích se jasně projevíly zásady proletářského internacionalismu. Na návrh konference napsal Lenin pozdrav německé sociální demokracii, který jí delegáti konference zaslali u příležitosti jejího velkého vítězství ve volbách do Říšského sněmu.

Pražská konference zvolila ústřední výbor strany. Jeho členy se stali V. I. Lenin, F. I. Gološčekin, G. K. Ordžonikidze, S. S. Spandžarjan aj. Konference poskytla ústřednímu výboru právo kooptace. Na prvním zasedání ÚV, svolaném v době trvání konference, byl do ÚV kooptován J. V. Stalin. Pro případ zatčení některého z členů ÚV byli schváleni za kandidáty ÚV A. S. Bubnov, M. I. Kalinin, J. D. Stasovová a S. G. Šahumjan. Později byli do ÚV přibráni ještě G. I. Petrovskij a J. M. Sverdlov. Pro řízení revoluční činnosti v Rusku bylo vytvořeno akční ústředí — ruské byro ÚV. Lenin byl zvolen zástupcem SDDSR v mezinárodním socialistickém byru.

Pražská konference SDDSR sehrála významnou úlohu při budování bolševické strany, strany nového typu. Zhodnotila celé historické období boje bolševiků proti menševikům, vyloučila menševiky-likvidátory ze strany a zajistila vítězství bolševiků. Na základě usnesení konference se semkly stranické organizace v místech. Konference upevnila stranu jako celoruskou organizaci a stanovila politickou linii a taktiku strany za nového revolučního rozmachu. Bolševická strana se očistila od oportunistů a postavila se do čela nového mohutného rozmachu revolučního boje lidových mas. Pražská konference měla velký mezinárodní význam. Ukázala revolučním silám II. internacionály, s jakou rozhodností je nutno bojovat proti oportunismu a dovést tento boj až k úplnému organizačnímu rozchodu s oportunisty. — 26

- 6 *Ústřední orgán SDDSR — ilegální list Social-demokrat*. Vycházel od února 1908 do ledna 1917. První číslo, připravené bolševiky a zčásti už vytištěné v soukromé tiskárně ve Vilně [Vilnius], zkonfiskovala carská tajná policie. Krátce poté byl v Petrohradě učiněn druhý pokus vydat list, ale velkou část nákladu opět zabavila policie. Proto bylo vydávání listu přeneseno do zahraničí: čísla 2—32 (únor 1909—prosinec 1913) vyšla v Paříži, čísla 33—58 (listopad 1914—leden 1917) v Ženevě. Celkem vyšlo 58 čísel, z toho pět s přílohou.

Redakci listu tvořili podle usnesení ÚV SDDSR, zvoleného na V. (londýnském) sjezdu, zástupci bolševiků, menševiků a polských sociálních demokratů. Fakticky list řídil Lenin. Jeho články a noticky v něm zaujímaly stěžejní místo. Celkem jich zde bylo uveřejněno více než osmdesát.

V redakci prosazoval Lenin důslednou bolševickou linii proti menševikům-likvidátorům. Část redakce (Kameněv a Zinovjev) zaujímala k likvidátorům smírliveký postoj a pokoušela se leninskou linii zmařit. Menševičtí členové redakce Martov a Dan práci v redakci ústředního orgánu sabotovali a současně otevřeně

hájili likvidátorství v listu Golos social-demokrata; menševikům stoupencům zachování ilegální strany bránili účastnit se práce v ústředním orgánu. Nesmířitelný Leninův boj proti likvidátorům vedl k tomu, že Martov a Dan v červnu 1911 z redakce cdešli. Od prosince 1911 redigoval list Social-demokrat Lenin.

V těžkých letech reakce a v době nového rozmachu revolučního hnutí měl Social-demokrat velký význam v boji bolševiků proti likvidátorům, trockistům a oztovistům za zachování ilegální marxistické strany a za upevnění její jednoty a sepětí s masami.

Za první světové války sehrál Social-demokrat jako ústřední orgán bolševické strany nesmírně důležitou úlohu při propagevání bolševických hesel o válce, míru a revoluci. V listu byl uveřejněn Leninův článek O hesle Spojených států evropských, v němž je poprvé zformulována teze o možnosti vítězství socialismu nejdříve v několika kapitalistických zemích, nebo dokonce jen v jedné z nich. Rozšiřování listu Social-demokrat v Rusku a přetiskování jeho nejzávažnějších článků v místních bolševických novinách napomáhalo politické osvětě, internacionální výchově proletariátu v Rusku a přípravě mas k revoluci.

Lenin vysoce hodnotil zásluhy listu z let první světové války a později napsal, že bez studia článků v něm uveřejněných „se neobejde žádný uvědomělý dělník, který chce pochopit vývoj idejí mezinárodní socialistické revoluce a jejího prvního vítězství 25. října 1917“ (Spisy 27, Praha 1962, s. 216). — 26

⁷ *Něvskij golos* — legální týdeník menševiků-likvidátorů. Vycházel v Petrohradě od 20. května (2. června) do 31. srpna (13. září) 1912. Celkem vyšlo devět čísel. Vydával jej D. F. Kostrov místo listu Živoje dělo. S listem spolupracovali P. B. Axelrod, L. Martov, A. Martynov, J. Čackij aj. — 26

⁸ IV. státní дума zahájila svou činnost 15. (28.) listopadu 1912. Volby do IV. státní dumy se konaly na podzim 1912 na základě reakčního volebního zákona z 3. (16.) června 1907 a provázela je celá řada vládních opatření k zajištění černosotňovské většiny v dumě, tak jak to vyhovovalo vládě. Ve snaze zbavit dělnickou třídu zastoupení v dumě kladla vláda zvolení dělnických poslanců nejrůznější překážky, dopouštěla se hrubého falšování voleb a používala proti prokrokovým dělníkům represálie. Charakteristiku volební kampaně do IV. státní dumy a zhodnocení třídního a stranického složení zvolené dumy podal Lenin v článku Výsledky voleb (viz tento svazek, s. 341–367).

Ve IV. státní dumě měla pravice a nacionalisté 185 míst,

oktábristé 98, kadeti 59, progresisté a buržoazní nacionalisté 69, trudovici 10 a sociální demokraté 14. Takže ve IV. dumě (stejně jako ve III. dumě) existovaly dvě kontrarevoluční většiny: pravicově oktábristická (283 hlasů) a oktábristicko-liberální (226 hlasů).

Sociálně demokratickou frakci IV. dumy tvořilo 6 bolševiků — A. J. Badajev, M. K. Muranov, G. I. Petrovskij, F. N. Samoljov, N. P. Šagov a R. V. Malinovskij (což byl, jak se později ukázalo, provokatér), 7 menševiků a 1 neplnoprávný člen frakce (poslanec za Varšavu — J. I. Jagieľo), který se přikláněl k menševikům. Bolševičtí poslanci byli zvoleni za hlavní průmyslové gubernie, v nichž se soustřeďovaly čtyři pětiny ruského proletariátu. Menševičtí poslanci byli zvoleni za neprůmyslové oblasti země. Menševici využívali své nepatrné početní převahy ve frakci, ztěžovali jí práci, bránili prosazení celé řady usnesení, která navrhovali bolševici. V říjnu 1913 vystoupili bolševičtí poslanci na pokyn ÚV strany ze společné sociálně demokratické frakce a vytvořili samostatnou bolševickou frakci.

Lenin činnost bolševických poslanců denně řídil, učil je využívat tribunu v dumě revolučně. Bolševičtí poslanci zastávali v dumě stanovisko strany a odvážně vyhlášovali požadavky dělnické třídy. Vystupovali proti přípravám k imperialistické válce, mluvili o žalostném postavení dělníků a rolníků a o národnostním útlaku. Odhalovali protilidovou politiku carismu a používali v rozsáhlé míře i takové formy propagandy, jako jsou interpelace k vládě o aktuálních otázkách. Ve IV. dumě byly předneseny tyto interpelace: o událostech na řece Leně, o pronásledování dělnických odborů, o zákazu shromažďování a voleb do pojišťovacích orgánů, o výbuchu v Ochetském závodě, o týrání politických vězňů, o represáliích proti stávkujícím, o vylukách v textilních továrnách aj. Činnost dělnických poslanců však narážela na houževnatý odpor většiny dumy.

Ukázalo se, že Státní дума není schopna řešit závažné otázky vyplývající z objektivního vývoje země; její činnost se čím dál víc omezovala jen na plané řečnění. Zákonodárná činnost IV. dumy byla zaměřena hlavně na upevnění základů carské samovlády, jakými byly soud, církve a policie.

Státní дума schválila vstup Ruska do první světové války. Na zasedání dumy 26. července (8. srpna) 1914 vyhlásili představitelé všech buržoazně statkářských frakcí svou pevnou podporu vládě v zájmu vedení války do vítězného konce. Obranné stanovisko zastávali i menševici a cseři. Jedině bolševická strana rozhodně vystoupila proti válce. Bolševická frakce odmítla odhlasovat válečné úvěry a prováděla revoluční propagandu mezi masami. V listopadu

1914 byli bolševičtí poslanci IV. dумы zatčeni a postaveni před soud. Jejich statečná vystoupení před soudem, odhalující pravou tvář carského absolutismu, sehrála významnou úlohu v antimilitaristické propagandě a v revolucionizaci smýšlení dělnictva.

V srpnu 1915 vytvořily buržoazně statkářské frakce IV. státní dумы Progresivní blok, do něhož vstoupila více než polovina všech poslanců dумы. Lenin jej charakterizoval jako „liberálně oktabristický blok, který se chce s carem dohodnout na program reform a mobilizace průmyslu pro vítězství nad Německem“ (Spisy 21, Praha 1957, s. 382). Se zhoršující se situací Ruska v průběhu války, zvyšujícím se hospodářským chaosem a blížící se revolucí začali vůdcové Progresivního bloku vyjadřovat nespokojenost s politikou carismu, s neschopností vlády dovést válku ke konci. Zúčastnili se příprav k palácovému převratu, aby na místo Mikuláše II. dosadili jiného cara, který by buržoazii víc vyhovoval.

26. února (11. března) 1917 car IV. státní dumu rozpustil. Členové dумы se neodvážili otevřeně protestovat, avšak rozhodli se pokračovat v zasedání neoficiálně. 27. února (12. března) vytvořili pro boj proti revoluci a za záchranu monarchie prozatímní výbor Státní dумы, který se v dohodě s eserskými a menševickými zástupci petrohradského sovětu usnesl vytvořit buržoazní prozatímní vládu. Členové prozatímního výboru Státní dумы vystupovali jako aktivní nepřátelé revoluce, na svých „soukromých“ poradách požadovali vyhlášení vojenské diktatury a likvidaci sovětů. 6. (19.) října 1917 byla buržoazní prozatímní vláda pod tlakem revolučních mas nucena vydat výnos o rozpuštění Státní dумы. — 29

- *Volební platformu SDDSR* napsal Lenin v Paříži začátkem března 1912. Schválil ji ústřední výbor a vyšla v Rusku v Tiflisu [Tbilisi] jako leták ústředního výboru. Leták byl distribuován v 18 místech, včetně největších středisek proletariátu. Podle tohoto letáku byla pak volební platforma přetištěna jako příloha k 26. číslu listu Socialdemokrat. Volební platforma byla bojovým programovým dokumentem, který obsahoval výzvu k boji za revoluci. Lenin přikládal volební platformě strany mimořádný význam a odhaloval pokusy likvidátorů prosadit legální, oportunistickou platformu „pro volby“.

Když Lenin posílal do redakce listu *Zvězda* opsaný výtisk letáku *Volební platforma SDDSR*, připsal na něj: „Tuto platformu posíláme jen pro *informaci všech*, zejména jejich *pisatelů*. Je už načase *nechat sepisování* platformem, když už jednu, schválenou a vydanou ústředním výborem, máme (v Rusku o tom *už vyšel* leták, ale máme *jen jeden* exemplář a nemůžeme ho poslat; proto posíláme kopii)“ (Srov. Spisy 17, Praha 1957, s. 501). — 29

- ¹⁰ Lenin má na mysli výhrůžky menševiků-likvidátorů, že ve volbách do IV. státní dumy v dělnické kurii postaví proti bolševickým kandidátům kandidáty vlastní. Lenin vysvětloval, že řeči o „dvojitých kandidátech“ jsou jen pokusy o zastrašení, vycházející z kroužků intelektuálů odtržených od dělnického hnutí. To se pak při volbách v dělnické kurii plně potvrdilo. — 30
- ¹¹ Jde o ÚV lotyšské sociální demokracie, který v té době zastával smířlivé stanovisko vůči likvidátorům.

Lotyšská sociálně demokratická dělnická strana se ustavila v červnu 1904 na svém I. sjezdu. Na II. sjezdu v červnu 1905 schválila program strany a usnesla se, že je nezbytné spojit se s SDDSR. Na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR v roce 1906 se do SDDSR začlenila jako územní organizace. Po sjezdu přijala název Sociální demokracie Lotyšského kraje. — 31

- ¹² *Bund* (Všeobecný židovský dělnický svaz v Litvě, Polsku a Rusku) byl založen roku 1897 na ustavujícím sjezdu židovských sociálně demokratických skupin ve Vilně [Vilnius]. Sdružoval převážně poloproletářské židovské řemeslníky ze západoruských oblastí. Na I. sjezdu SDDSR (1898) vstoupil Bund do SDDSR „jako autonomní organizace, samostatná jen v otázkách týkajících se výlučně židovského proletariátu“ (KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 11).

Bund byl v dělnickém hnutí Ruska nositelem nacionalismu a separatismu. V dubnu 1901 se IV. sjezd Bundu usnesl zrušit organizační vztah k SDDSR schválený na I. sjezdu SDDSR. Sjezd v rezoluci prohlásil, že pokládá SDDSR za federativní svazek národních organizací a že Bund může být pouze její federativní součástí.

Na II. sjezdu SDDSR vystoupil Bund ze strany, protože jej sjezd odmítl uznat za jediného představitele židovského proletariátu. V roce 1906 byl Bund na základě usnesení IV. (sjednocovacího) sjezdu znovu přijat do SDDSR.

V SDDSR bundovci podporovali oportunistické křídlo strany (ekonomisty, menševiky, likvidátory) a bojovali proti bolševikům a bolševismu. Proti bolševickému programovému požadavku práva národů na sebeurčení stavěl Bund požadavek kulturně národnostní autonomie. Za stolypinské reakce a nového revolučního rozmachu zastával Bund likvidátorské stanovisko a aktivně se podílel na vytvoření protistranického srpnového bloku. Za první světové války stáli bundovci na sociálšovinistických pozicích. V roce 1917 podporoval Bund prozatímní vládu a bojoval na straně nepřátel

Říjnové revoluce. V letech cizí vojenské intervence a občanské války se vedení Bundu spojilo s kontrarevolučními silami. Někteří řadoví členové začali spolupracovat se sovětskou mocí. V březnu 1921 se Bund rozpadl; část jeho členů byla přijata do KSR(b). — 31

¹³ Jde o přípravu takzvané srpnové konference likvidátorů. Konference se konala ve Vídni v srpnu 1912; zformoval se na ní protistranický srpnový blok, jehož organizátorem byl Trockij. Na konferenci byli přítomni zástupci Bundu, zakavkazského oblastního výboru, Sociální demokracie Lotyšského kraje a zahraničních — likvidátorských, trockistických a oțzovistických skupin (redakce listu Golos social-demokrata, Trockého vídeňské Pravdy a skupiny Vperjod). Z Ruska vyslala delegáty petrohradská a moskevská „iniciativní skupina“ likvidátorů, krasnojarská organizace, Sevastopolská sociálně demokratická vojenská organizace a redakce likvidátorských časopisů Naša zarja a Něvskij golos; na konferenci byl přítomen rovněž zástupce zahraničního výboru ukrajinského sociálně demokratického svazu Spilka. Převážnou většinu delegátů tvořili lidé žijící v zahraničí a odtržení od dělnické třídy Ruska, kteří neměli přímé spojení s místními stranickými organizacemi.

Konference přijala protistranická, likvidátorská usnesení ke všem otázkám sociálně demokratické taktiky a vyslovila se proti existenci ilegální strany. Vypustila z volební platformy heslo demokratické republiky a nahradila je heslem všeobecného volebního práva a dumy s úplnou mocí; odmítla heslo konfiskace statkářské půdy ve prospěch rolníků a vyslovila požadavek revize agrárního zákonodárství III. státní dumy; místo hesla o právu národů na sebeurčení požadovala kulturně národnostní autonomii, kterou stranické sjezdy ve svých usneseních odsoudily jako projev nacionalismu. Pokud jde o volební taktiku, konference se vyjádřila, že je přípustné podporovat kandidáty liberálních buržoazních stran, kteří se zavázali, že budou podporovat všeobecné volební právo a svobodu spolčování. Platforma přijatá na konferenci byla jasně oportunistická.

Pokus likvidátorů utvořit vlastní centristickou stranu v Rusku se nesetkal s podporou dělníků. Likvidátoři nedokázali zvolit ústřední výbor a omezili se na formální ustavení organizačního výboru. Jejich nesourodý protibolševický blok, jehož vytvoření bylo hlavním úkolem konference, se začal rozpadat už na konferenci. Už v průběhu konference ji opustil vperjodovec, brzy po něm odešli lotyšští sociální demokraté a potom i ostatní účastníci. Srpnový blok se přičiněním bolševiků fakticky rozpadl už za rok nebo půldruhého roku. O rozpadu srpnového bloku viz Leninovy

články Rozpad „srpnového“ bloku, Odhalení „srpnové“ fikce, O porušování jednoty, zastíraném křikem o jednotě (Spisy 20, Praha 1957, s. 159–162, 185–188, 331–353). — 31

- ¹⁴ *Živoje dělo* — legální týdeník menševiků-likvidátorů. Vycházel v Petrohradě od 20. ledna (2. února) do 28. dubna (11. května) 1912. Vyšlo 16 čísel. Do týdeníku přispívali L. Martov, F. I. Dan, P. B. Axelrod aj. Lenin hodnotil týdeník *Živoje dělo* jako „orgán liberální dělnické politiky“. — 31
- ¹⁵ *Golos social-demokrata* — list, zahraniční orgán menševiků. Vycházel od února 1908 do prosince 1911 zpočátku v Ženevě, později v Paříži. Jeho redaktory byli P. B. Axelrod, F. I. Dan, L. Martov, A. Martynov a G. V. Plechanov. List od prvního čísla hájil likvidátory a ospravedlňoval jejich protistranickou činnost. Když Plechanov odsoudil likvidátorská stanoviska listu a z redakce odešel, stal se *Golos social-demokrata* definitivně ideovým centrem likvidátorů. — 31
- ¹⁶ *Kavkazský oblastní výbor* (zakavkazský oblastní výbor) — frakční ústředí kavkazských menševiků-likvidátorů. Výbor byl zvolen na V. sjezdu sociálně demokratických organizací Zakavkazska v únoru 1908. Na sjezdu bylo přítomno 15 menševiků a 1 bolševik. Oblastní výbor si počínal zrádovsky a vyvíjel protistranickou činnost. Bez jakýchkoli voleb a bez ohledu na mínění stranických organizací jmenoval jako delegáty na V. konferenci SDDSR (celoruskou z roku 1908) P. B. Axelroda, F. I. Dana a N. V. Ramišviliho. Tato likvidátorská organizace byla oporou zahraničního ústředí likvidátorů a Trockého. V roce 1912 vstoupil výbor do protistranického srpnového bloku, organizovaného Trockým. — 31
- ¹⁷ *Organizační výbor* byl vytvořen v lednu 1912 na poradě likvidátorů — zástupců Bundu, zakavkazského oblastního výboru a ÚV Sociální demokracie Lotyšského kraje. Na jeho činnosti se kromě národních sociálně demokratických organizací, redakce vídeňské Pravdy a redakce listu *Golos social-demokrata* aktivně podílela skupina Vperjod a zástupci petrohradské „iniciativní skupiny“ likvidátorů. Skutečným vůdcem organizačního výboru byl Trockij. Organizační výbor byl oficiálním orgánem pro svolání srpnové protistranické konference v roce 1912. — 31
- ¹⁸ Jde o jednoho z organizátorů skupiny Vperjod Stanislava Volského (pseudonym A. V. Sokolova).

Vperjod [Vpřed] — protistranická skupina otcovistů, ultimativistů a bohostrůjců. Byla založena z iniciativy A. Bogdanova a G. A. Alexinského v prosinci 1909 po rozpadu otcovisticko-ultimativistického frakčního centra — školy na Capri. Skupina měla stejnojmenný tiskový orgán, který vycházel v Ženevě v letech 1910—1911.

Boj vperjodovců proti bolševikům byl veden naprosto bezzáso-
dově a nevybíravě. Na plenárním zasedání v lednu 1910 vystupovali
vperjodovci bok po boku s likvidátory-golosovci a s trockisty.
Když zde dosáhli uznání své skupiny za „stranickou vydavatelskou
skupinu“ a když dostali od ÚV subvenci na své publikace, začali
ostře kritizovat usnesení tohoto plenárního zasedání a odmítli se
jim podříditi. Po pražské konferenci strany v roce 1912 bojovali
vperjodovci společně s menševiky-likvidátory a s trockisty proti
jejím usnesením.

Bezzásadová protistranická a protimarxistická vystoupení sku-
piny *Vperjod* odrazovala od ní dělníky. Lenin o tom napsal:
„Vliv této skupiny byl vždy velmi nepatrný, udržovala se při životě
jen díky kompromisům s různými, od Ruska odtrženými a bez-
mocnými zahraničními skupinami“ (Sebrané spisy 21, Praha 1985,
s. 241). Skupina neměla oporu v dělnickém hnutí, v letech 1913 až
1914 se fakticky rozpadla a formálně zanikla po únorové buržoazně
demokratické revoluci 1917. — 31

- ¹⁹ *Pravda* (vídeňská) — frakční list trockistů, který vycházel v letech
1908—1912. První tři čísla vyšla ve Lvově, potom bylo vydávání
přeneseno do Vídně. Vyšlo celkem 25 čísel. Až na první dvě čísla,
která vyšla jako tiskový orgán ukrajinského sociálně demokratického
svazu Spilka, nereprezentoval list žádnou stranickou organizaci
v Rusku a byl podle Leninova vyjádření „soukromým podnikem“.
Redaktorem listu byl L. D. Trockij. Pod maskou „nefrakčnosti“ se
list hned od prvních čísel stavěl proti bolševismu, na obranu likvi-
dátorství a otcovismu a hlásal centristickou „teorii“ koexistence
revolucionářů a oportunistů v jedné straně. Po lednovém plenárním
zasedání ústředního výboru v roce 1910 list otevřeně zaujal likvidá-
torské stanovisko. V roce 1912 byli Trockij a jeho list iniciátory
a hlavními organizátory protistranického srpnového bloku. — 31

- ²⁰ Je míněn legální bolševický deník *Pravda*, jehož první číslo vyšlo
v Petrohradě 22. dubna (5. května) 1912.

Usnesení o nutnosti vydávat masový dělnický deník bylo schvá-
leno v průběhu jednání VI. (pražské) celoruské konference SDDSR.
Významnou úlohu při přípravách k vydávání *Pravdy* měl list
Zvězda, který od konce roku 1911 rozvinul za založení dělnického

deníku širokou kampaň. Zvězda uveřejnila četné dopisy a články petrohradských dělníků, kteří v nich navrhovali, aby byl takový deník založen, a vyjadřovali ochotu podpořit jej dobrovolnými peněžními sbírkami. Iniciativa petrohradských dělníků se setkala s vřelou odezvou u dělníků celého Ruska.

Pravda začala vycházet za nového revolučního rozmachu, kdy se celou zemí převalila vlna masových politických stávek vyvolaných střelením do dělníků na řece Leně. „Byla to *právé dubnová iniciativa dělníků*, jež dala vzniknout dělnickému listu Pravda,“ napsal Lenin (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 461).

List byl vydáván z dělnických peněžních sbírek; byl distribuován zhruba ve 40 000 exemplářích, náklad některých čísel dosahoval až 60 000. Založení dělnického deníku označil Lenin za velkou historickou událost, o níž se zasloužili petrohradští dělníci.

Lenin Pravdu ideově řídil, téměř denně do ní psal, dával pokyny její redakci. Usiloval o to, aby list byl veden v bojovém, revolučním duchu, kritizoval redakci za uveřejnění článků, které nebyly dosti jasné v zásadních otázkách. V Pravdě bylo uveřejněno přes 270 Leninových článků a notickek podepsaných různými pseudonymy: V. Iljin, V. Frej, K. T., V. I., I., Pravdovec, Statistik, Čtenář, M. N. aj.

Členy redakce Pravdy a jejími aktivními spolupracovníky v různých dobách byli: N. N. Baturin, Děmjan Bědnyj, K. S. Jere-mejev, M. I. Kalinin, N. K. Krupská, S. V. Malyšev, L. R. a V. R. Menžinští, V. M. Molotov, V. I. Něvskij, N. S. Olminskij, N. I. Podvojskij, N. G. Poletajev, M. A. Saveljev, K. N. Samojlovová, J. M. Sverdlov, N. A. Skrypnik, J. V. Stalin, P. I. Stučka, A. I. Uljanovová-Jelizarovová aj. Do Pravdy přispívali rovněž bolševičtí poslanci IV. státní dumy. Také Gorkij v ní publikoval své literární a publicistické práce.

Pravda denně spojovala stranu s širokými lidovými masami. Kolem listu se vytvořila početná armáda dělnických dopisovatelů. V každém čísle byly uveřejňovány desítky dělnických příspěvků. Za dobu o něco delší než dva roky jich tu bylo otištěno přes 17 000. List psal o bezprávnosti pracujících, uváděl příklady hospodářské bídy dělníků, osvětloval průběh menších i velkých stávek, v duchu politiky strany vedl mohutnější revoluční hnutí a vychovával masy k proletářské solidaritě, k proletářskému internacionalismu. Pravda měla velkou autoritu mezi dělnictvem. Hodně místa věnovala vysvětlování postavení rolnictva v carském Rusku, a to ve zvláštní rubrice Ze života rolníků. Na stránkách Pravdy Lenin důsledně bojoval za hegemonii proletariátu v budoucí revoluci, za svazek dělnické třídy a rolnictva a odhaloval kontrarevolučnost

liberální buržoazie. Významnou úlohu sehrála Pravda ve volební kampani k volbám do IV. státní dумы.

Činnost redakce Pravdy se speciálně projednávala na krakovské poradě ÚV SDDSR se stranickými pracovníky. Porada schválila rezoluci O reorganizaci a práci redakce listu Pravda, kterou připravil Lenin a kde byla stanovena opatření ke zlepšení činnosti redakce (viz tento svazek, s. 289—290).

V redakci Pravdy se soustřeďovala značná část organizační práce strany. Konaly se tu schůzky se zástupci místních stranických buněk, přicházely sem zprávy o stranické práci v továrnách a na závodech, odtud se předávaly stranické směrnice petrohradského výboru a ústředního výboru strany.

Pravda byla vystavena neustálé policejní perzekuci. Jen za první rok existence bylo proti jejím redaktorům vedeno 36 soudních řízení. Redaktoři strávili ve vězení celkem téměř 48 měsíců. 41 čísel listu bylo zkonfiskováno. Carská vláda Pravdu osmkrát zastavila, ale Pravda vycházela dál pod jinými názvy: Rabočaja pravda, Severnaja pravda, Pravda truda, Za pravdu, Proletarskaja pravda, Puť pravdy, Rabočij, Trudovaja pravda. Za těchto obtížných podmínek se bolševikům podařilo vydat 636 čísel Pravdy v době o něco delší než dva roky. 8. (21.) července 1914 byl list zastaven.

Vydávání Pravdy bylo obnoveno až po únorové buržoazně demokratické revoluci 1917. Od 5. (18.) března 1917 začala Pravda vycházet jako orgán ústředního výboru a petrohradského výboru SDDSR. 5. (18.) dubna, po návratu z ciziny, se členem redakce stal V. I. Lenin a převzal její vedení. V červenci až říjnu 1917 byla Pravda pronásledována prozatímní vládou, několikrát změnila svůj název a vycházela jako Listok pravdy, Proletarij, Rabočij, Rabočij puť. Po vítězství Říjnové revoluce, od 27. října (9. listopadu) 1917, začal ústřední orgán strany vycházet pod svým původním názvem Pravda.

Význam tohoto listu v dějinách bolševické strany a revoluce je zcela mimořádný. List se stal kolektivním propagandistou, agitátorem a organizátorem v boji za realizaci politiky strany. Stál v centru boje za stranickost, vedl odhodlaný boj proti menševikům-likvidátorům, oztovistům a trockistům a odhaloval jejich zrádcovskou úlohu.

Pravda bojovala proti mezinárodnímu oportunistu a centristu, vychovávala dělníky v duchu revolučního marxismu. Napomohla značnému zmohutnění strany, semknutí jejich řad a upevnění jejího spojení s masami. Svou činností položila pevný základ k masové bolševické straně. Generace vyspělých dělníků, kterou

Pravda vychovala, sehrála vynikající úlohu v Říjnové revoluci a při budování socialismu.

Pravda má významné místo v dějinách bolševického tisku. Byla prvním legálním dělnickým masovým listem a znamenala novou etapu ve vývoji tisku dělnické třídy Ruska i mezinárodního proletariátu. Den, kdy vyšlo 1. číslo Pravdy, se začal od roku 1914 slavit jako Den dělnického tisku.

Hodnocení Pravdy podal Lenin v člancích: Výsledky půlroční práce, Dělníci a Pravda, Dělnická třída a dělnický tisk, Zpráva ÚV SDDSR a instruktivní směrnice delegaci ÚV na bruselské konferenci, K výsledkům Dne dělnického tisku, K desátému výročí Pravdy, aj. (Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 456–472; tento svazek, s. 92–94; Spisy 20, Praha 1957, s. 370–378, 505–547, 560–568; Spisy 33, Praha 1955, s. 346–350). — 32

- ²¹ Lenin má na mysli „*iniciativní skupiny sociálně demokratických činitelů veřejného dělnického hnutí*“, které zakládali menševíci-likvidátoři od konce roku 1910 jako protiváhu ilegálních stranických organizací. „Iniciativní skupiny“ považovali likvidátoři za buňky nové, široké legální strany přizpůsobené stolypinskému režimu z 3. června.

Likvidátorům se podařilo založit „iniciativní skupiny“ v Petrohradě, Moskvě, Jekatěrinoslavi a Konstantinově [Donbasu]. Byly to malé skupinky intelektuálů, které neměly spojení s dělnickou třídou. Vystupovaly proti stávkovému boji a revolučním demonstracím dělníků, bojovaly proti bolševikům ve volbách do IV. státní dumy. Řídícími orgány „iniciativních skupin“ byl Golos socialdemokrata, vydávaný likvidátory v zahraničí, a legální likvidátorské orgány v Rusku Naša zarja a Dělo žizni. — 33

- ²² *Naša zarja* — legální měsíčník menševíků-likvidátorů. Vycházel v Petrohradě od ledna 1910 do září 1914. Časopis řídil A. N. Potresov; přispívali do něj F. I. Dan, S. O. Cederbaum (V. Ježov) aj. Časopis se stal centrem likvidátorů v Rusku. V rezoluci VI. (pražské) celoruské konference SDDSR z roku 1912 se uvádí, že „část sociálních demokratů seskupená kolem časopisů Naša zarja a Dělo žizni nyní otevřeně hájí směr, který celá strana označila za produkt buržoazního vlivu na proletariát“ (srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 243.). — 33

- ²³ *Listok Golosa social-demokrata* — orgán menševíků-likvidátorů. Vycházel v Paříži od července 1911 do července 1912. Vyšlo šest čísel. — 33

24 „Levice“ PSS — Polské socialistické strany (PSS-levice) — dělnická strana, založená 1906 po rozkolu Polské socialistické strany.

Polská socialistická strana (Polska Partia Socjalistyczna) — reformistická nacionalistická strana, založená v roce 1892. Vystupovala pod heslem boje za nezávislost Polska a pod vedením Pilsudského a jeho stoupenců, prováděla separatistickou nacionalistickou propagandu mezi polskými dělníky, které se snažila odvrátit od společného boje s ruskými dělníky proti carské samovládě a kapitalismu.

Po celou dobu trvání PSS vznikaly příčiněním prostých dělníků ve straně levicové skupiny. Některé z nich se později připojily k revolučnímu křídlu polského dělnického hnutí.

V roce 1906 se Polská socialistická strana rozštěpila na PSS-levice a na šovinistickou pravici, PSS-revoluční frakci.

PSS-levice pod vlivem SDDSR(b) a Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL) postupně přecházela na důsledně revoluční pozice. Za první světové války se většina členů PSS-levice hlásila k internacionalismu. V prosinci 1918 se PSS-levice sloučila se SDKPaL. Sloučené strany vytvořily Komunistickou dělnickou stranu Polska (od roku 1925 se nazývala Komunistická strana Polska).

PSS-pravice pokračovala za první světové války ve své nacionálně šovinistické politice; na území Haliče zformovala polské legie, které bojovaly na straně rakousko-německého imperialismu. Po vzniku polského buržoazního státu se PSS-pravice spojila v roce 1919 s organizacemi PSS, jež byly na polském území obsazeném předtím Německem a Rakouskem, a přijala opět název Polská socialistická strana. Dostala se do čela vlády a přispěla k tomu, že moc přešla do rukou polské buržoazie. Soustavně prováděla protikomunistickou propagandu a podporovala politiku agrese proti Sovětskému Rusku, politiku anexí a utlačování západní Ukrajiny a západního Běloruska. Jednotlivé skupiny v PSS, které s touto politikou nesouhlasily, vstupovaly do Komunistické strany Polska.

Po fašistickém převratu Pilsudského v květnu 1926 byla PSS formálně v parlamentní opozici, ve skutečnosti však nikdy proti fašistickému režimu nebojovala a pokračovala ve své protikomunistické a protisovětské propagandě. Levicové síly v PSS spolupracovaly v těchto letech s polskými komunisty a v četných kampaňích podporovaly taktiku jednotné fronty.

Za druhé světové války se PSS znovu rozštěpila. Její reakční, šovinistická část přijala název Wolność, Równość, Niepodległość (Svoboda, Rovnost, Nezávislost) a měla své zastoupení v reakční

polské emigrantské „vládě“ v Londýně. Druhá, levicová část PSS, která přijala název Dělnická strana polských socialistů, se pod vlivem Polské dělnické strany, založené v roce 1942, zapojila do národní fronty boje proti hitlerovským okupantům, bojovala za osvobození Polska od fašistické poroby a usilovala o navázání přátelských styků s SSSR.

V roce 1944, po osvobození východní části Polska od německých okupantů a po vytvoření Polského výboru národního osvobození přijala Dělnická strana polských socialistů opět název Polská socialistická strana a spolu s Polskou dělnickou stranou se podílela na budování lidově demokratického Polska. V prosinci 1948 se obě strany sloučily v Polskou sjednocenou dělnickou stranu (PSDS).

— 33

- 25 *III. státní дума* působila od 1. (14.) listopadu 1907 do 9. (22.) června 1912. Složení III. dумы, zvolené podle volebního zákona z 3. června, bylo černosotňovsko-okťabristické. Дума byla poslušným nástrojem carské vlády při prosazování její kontrarevoluční politiky násilí a represí proti revolučním silám v Rusku.

Na začátku prvního zasedání bylo v dumě zastoupeno 11 politických stran a skupin: pravice (krajní pravice, nacionalisté a umírněná pravice) měla 147 poslanců, okťabristé 154, polsko-litevsko-běloruská skupina 7, Polské kolo 11, progresisté 28, muslimská skupina 8, kadeti 54, trudovici 14, sociální demokraté 19. Žádná strana neměla v dumě absolutní většinu, což plně vyhovovalo carské vládě, provádějící bonapartistickou politiku lavírování mezi statkáři a buržoazií. V III. dumě vznikly obě kontrarevoluční většiny: černosotňovsko-okťabristická a okťabristicko-kadetská. První umožňovala Stolypinovi prosazovat carskou politiku v dělnické, agrární a národnostní otázce. Druhá většina vytvářela zdání, že život v Rusku probíhá podle parlamentních norem, a pomáhala odvracet masy od revoluce drobnými ústupky — reformami.

III. státní дума plně podporovala reakční režim z 3. června ve všech otázkách zahraniční a vnitřní politiky a odhlasovávala štědré přiděly finančních prostředků na policii, četnictvo, obvodní náčelníky, soudy, vězení i Svatý synod. Reakční úloha III. dумы se nejvíc projevila v dělnickém zákonodárství. Tři roky zadržovala reakční většina dумы několik návrhů zákonů o dělnickém pojištění. Teprve v roce 1911 pod tlakem nového rozmachu revolučního hnutí дума tyto návrhy zákonů schválila, ovšem v tak okleštěné podobě, že vlastně nezlepšovaly, ale zhoršovaly podmínky pojištění ve srovnání se zákonem z roku 1903, neboť rozšířily pojištění jen na

2,5 miliónu dělníků z 13 miliónů námezdně pracujících. Komise dumy zamítla 5. (18.) března 1912 návrh zákona o svobodě stávek, přičemž nepřipustila ani jeho projednávání na zasedáních dumy. Reakční většina III. dumy podporovala porušovací politiku carské vlády a podněcovala národnostní třenice. V zahraniční politice se III. дума stavěla za aktivní vměšování do záležitostí balkánských států, podporovala reakční, panslavistické tendence a domáhala se zvýšení válečných úvěrů. Plně podporovala Stolypinovy agrární zákony. V roce 1910 schválila agrární zákon, jehož základem byl výnos z 9. (22.) listopadu 1906. Zamítla všechny návrhy rolnických poslanců o přidělech půdy bezzemkům a rolníkům s malou výměrou půdy a nepřipustila ani jejich projednávání na svých zasedáních.

Sociálně demokratická frakce v III. státní dumě měla pro svou práci velmi těžké podmínky, byla početně slabá a dopustila se celé řady chyb. Přesto vykonala zásluhou svých bolševických členů velký kus práce při odhalování protilidové politiky III. dumy a při politické výchově proletariátu a rolnictva v Rusku. K tomu využila tribunu v dumě i činnost mimo dumu. — 34

²⁶ *Reč* — deník, ústřední orgán kadetské strany. Vycházel v Petrohradě od 23. února (8. března) 1906. Faktickými redaktory byli P. N. Miljukov a I. V. Gessen, jejich nejbližšími spolupracovníky pak M. M. Vinaver, P. D. Dolgorukov, P. B. Struve a další. List byl zastaven 26. října (8. listopadu) 1917 vojenským revolučním výborem při petrohradském sovětu. Do srpna 1918 však vycházel dále pod různými názvy jako Naša reč, Svobodnaja reč, Věk, Novaja reč, Naš věk. — 37

²⁷ *Kadeti* — členové Konstitučně demokratické strany, hlavní strany liberálně monarchistické buržoazie v Rusku. Strana byla založena v říjnu 1905, tvořili ji příslušníci buržoazie, činitelé zemstev z řad statkářů a příslušníci buržoazní inteligence. Význačnými představiteli kadetů byli: P. N. Miljukov, S. A. Muromcev, V. A. Maklakov, A. I. Šingarjov, P. B. Struve, F. I. Rodičev aj. Pro oklamání širokých vrstev pracujících se kadeti nazývali stranou svobody lidu, ač jejich nejzazším požadavkem byla konstituční monarchie. Za svůj hlavní úkol považovali boj proti revolučnímu hnutí a snažili se podílet na moci společně s carem a feudálními statkáři. Za první světové války aktivně podporovali dobovačnou zahraniční politiku carské vlády. Za únorové buržoazně demokratické revoluce 1917 se pokoušeli zachránit monarchii. Zaujali vedoucí postavení v buržoazní prozatímní vládě a prováděli protilidovou, kon-

trarevoluční politiku, vyhovující zájmům amerických, britských a francouzských imperialistů. Po Říjnové revoluci se stali nesmiřitelnými nepřáteli sovětské moci a aktivně se účastnili všech ozbrojených kontrarevolučních akcí a intervenčních tažení. Po porážce interventů a bělogvardějců pokračovali ve své protisovětské kontrarevoluční činnosti v emigraci. — 37

²⁸ *Opozice s druhým pádem* nebo opozice Jeho Veličenstva — tak byla ironicky nazývána „opozice“ liberálů vůči carské samovládě. Autorem výrazu opozice Jeho Veličenstva je vůdce kadetské strany P. N. Miljukov, který na obědě u londýnského starosty 19. června (2. července) 1909 prohlásil: „Dokud v Rusku existuje zákonodárné shromáždění, které kontroluje státní rozpočet, je ruská opozice opozicí Jeho Veličenstva, a ne opozicí proti Jeho Veličenstvu“ (Reč, č. 167, 21. června (4. července) 1909). — 37

²⁹ *Dopis švýcarským dělníkům* napsal Lenin v souvislosti s těmito událostmi: V červenci 1912 zaslalo menševicko-likvidátorské byro sjednocené organizace SDDSR v Curychu dopis vedení sociálně demokratické organizace Die Eintracht [Svornost] a švýcarskému Dělnickému svazu. V dopisu se byro prohlásilo za jediného představitele zahraničních skupin SDDSR v Curychu. 27. července (9. srpna) se v Curychu konala porada bolševické švýcarské sekce zahraniční organizace SDDSR. Přítomni byli zástupci: curyšské, davoské, bernské, lausannské a ženevské bolševické skupiny.

Na závěr jednání byly schváleny tři rezoluce: 1. o situaci ve straně; 2. o situaci v zahraničí; 3. protestní rezoluce proti likvidátorskému byru. Rezoluce byly vydány jako hektografované letáky: první dvě v ruštině, poslední, uveřejněná spolu s tímto Leninovým dopisem, v němčině. — 39

³⁰ Jde o *výbor zahraniční organizace SDDSR*, který byl zvolen na poradě zahraničních bolševických skupin v Paříži v prosinci 1911. Účastníci této porady se usnesli vytvořit zahraniční organizaci SDDSR „na základě odmítnutí jakýchkoli přímých nebo nepřímých dohod s likvidátory-golosovci“, „na základě uplatňování skutečně stranické linie“. V rezoluci porady se konstatovalo: „Porada se při založení zahraniční organizace SDDSR a volbě výboru této organizace usnází všude v místech založit pobočky této zahraniční organizace a považuje za nutné získat do těchto poboček všechny opravdové straníky, kteří jsou ochotni podporovat organizační komisi v Rusku, ústřední orgán a list *Rabočaja gazeta*“ (srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních

zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 225). Členy výboru zahraniční organizace SDDSR se stali N. A. Semaško, M. F. Vladimírskij, Inessa Armandová a další. Činnost výboru řídil Lenin.

VI. (pražská) celoruská konference SDDSR potvrdila výbor zahraniční organizace, odsoudila činnost všech zahraničních protistranických skupin a konstatovala, že je bezpodmínečně nutné, aby v zahraničí existovala jednotná stranická organizace, která by pracovala pod kontrolou a vedením ÚV.

Výbor zahraniční organizace SDDSR se významně podílel na semknutí stranických sil, na boji s menševiky-likvidátory, smířlivci, trockisty a jinými oportunisty. Výbor reagoval na všechny významné události v Rusku a na opatření, kterými se zajišťovalo řízení stranické práce a ruského revolučního hnutí, a pomáhal rovněž ústřednímu výboru vydávat v zahraničí stranické tiskoviny. V roce 1917 svou činnost ukončil. — 39

³¹ *Mezinárodní socialistické byro (MSB)* — stálý výkonný a informační orgán II. internacionály. Byl vytvořen na základě usnesení pařížského kongresu II. internacionály v září 1900 ze zástupců socialistických stran celého světa. Ruské sociální demokraty v MSB zastupovali G. V. Plechanov a B. N. Kričevskij. Od roku 1905 se zástupcem SDDSR v mezinárodním socialistickém byru stal V. I. Lenin. V roce 1912 byl do této funkce znovu zvolen na VI. (pražské) celoruské konferenci. Lenin v byru energicky bojoval proti oportunismu vůdců II. internacionály. Mezinárodní socialistické byro zaniklo v roce 1914. — 39

³² *Něvskaja zvězda* — legální bolševický list. Vycházel v Petrohradě od 26. února (10. března) do 5. (18.) října 1912. Vyšlo 27 čísel. Něvskaja zvězda vycházela zpočátku souběžně s listem Zvězda a měla jej v případě jeho zastavení nebo konfiskace nahradit; po 22. dubnu (5. květnu) 1912 vycházela místo zastavené Zvězdy. V redakci listu pracoval N. N. Baturin, V. M. Molotov, M. S. Olminskij aj. Ideově jej řídil ze zahraničí V. I. Lenin. V listu bylo uveřejněno 20 Leninových článků a přes 360 dělnických příspěvků. Vláda jej neustále pronásledovala: z 27 čísel jich bylo 9 konfiskováno a 2 pokutováno a redaktori byli vícekrát soudně stíháni.

Něvskaja zvězda se významně zasloužila o odhalení menševiků, trockistů i buržoazních liberálů a jiných nepřátel revoluce. Lenin ji označil za „politicky nesmírně závažný a naléhavě aktuální“ dělnický list (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 490). — 40

³³ *Ruskije vědomosti* — list, který vyjadřoval názory umírněné liberální

inteligence. Vycházel v Moskvě od roku 1863. V 80. a 90. letech do něj přispívali demokratičtí spisovatelé (V. G. Korolenko, M. J. Saltykov-Ščedrin, G. I. Uspenskij aj.) a byly v něm uveřejňovány práce liberálních narodníků. Od roku 1905 se stal orgánem pravého křídla kadetské strany. Lenin napsal, že Rusksije vědomosti své-
rázně spojovaly „*pravicové* kadetství s příchutí narodnictví“ (Spisy 19, Praha 1957, s. 127). V roce 1918 byly Rusksije vědomosti zároveň s jinými kontrarevolučními listy zastaveny. — 40

- ³⁴ Lenin má na mysli Stolypinův výnos z 9. (22.) listopadu 1906 Dodatek k některým ustanovením platného zákona o rolnickém vlastnictví půdy a jejím užívání, který se po legalizaci ve Státní dumě a ve Státní radě začal nazývat zákonem ze 14. (27.) června 1910. Dne 15. (28.) listopadu 1906 bylo rovněž vydáno nařízení O poskytování hypoték Rolnickou pozemkovou bankou na přidělovou půdu. Podle nich měli rolníci právo převzít přidělovou půdu do osobního vlastnictví, vystoupit z obcíny a samostatně hospodařit. Těm, kteří vystupovali z obcíny, byla půda vyměřována na jednom místě (rusky se mu říkalo „chutor“ nebo „otrub“) a k získání pozemku jim Rolnická pozemková banka poskytovala dlouhodobý úvěr. Obcína byla ovšem rozbíjena násilně a nejlepší pozemky byly přidělovány kulakům: cílem Stolypinových agrárních zákonů totiž bylo vytvořit z kulaků novou sociální oporu samoděržaví na vesnici.

Stolypinova agrární politika urychlila kapitalistický vývoj zemědělství takzvanou „pruskou“ cestou, při zachování moci, vlastnictví a výsad feudálních statkářů, znamenala intenzivnější násilné vyvlastňování základní masy rolnictva a urychlila vývoj vesnické buržoazie, která získala možnost levně skupovat přidělovou půdu chudých rolníků.

Lenin označoval Stolypinovo agrární zákonodárství z roku 1906 (a zákon ze 14. /27./ června 1910) za druhý krok směřující po reformě z roku 1861 k přeměně feudálního samoděržaví v buržoazní monarchii. Přestože carské úřady vyvíjely na rolníky obrovský nátlak, vystoupilo z obcíny v evropském Rusku za devět let (1907 až 1915) asi 2,5 miliónu rolnických usedlostí. Největší zájem na odchodu z obcíny měla vesnická buržoazie, která díky těmto zákonům získávala možnost upevnit své hospodářství. Část chudých rolníků, zejména těch, kteří byli na práci ve městě, svůj přiděl půdy prodala a opustila vesnici navždy. Zbídačená hospodářství zůstávala i nadále zaostalá.

Stolypinova agrární politika neodstranila základní rozpor mezi veskerým rolnictvem a statkáři, přivodila ještě větší zbídačení

rolnických mas a vyhrotila třídní rozpor mezi kulactvem a vesnickou chudinou. — 40

- ³⁵ *Rolnická reforma z roku 1861* — reforma, jíž carská vláda zrušila v Rusku nevolnictví ve prospěch feudálních statkářů. V důsledku reformy si statkáři oddělili přes $\frac{1}{6}$ a dokonce až $\frac{2}{8}$ rolnické půdy. V rukou statkářů zůstaly nejlepší části rolnických přidělů („odřezaná půda“, lesy, louky, napajedla, pastviny a jiné), bez nichž rolníci nemohli samostatně hospodařit. Tím, že si rolníci museli své přiděly vykoupit, byli statkáři a carskou vládou doslova okrádání. Rolníci měli dluh carské vládě splácet 49 let při 6% úrocích. Nedoplatky na výkupném rostly rok od roku. Jen bývalí statkářští rolníci zaplatili carské vládě za výkup 1,9 miliardy rublů, zatímco tržní cena půdy, kterou rolníci získali, nepřekračovala 544 miliónů rublů. Rolníci byli ve skutečnosti nuceni zaplatit za svou půdu stamilióny rublů, a to vedlo k ruinování rolnických hospodářství.

Lenin nazval „rolnickou reformu“ z roku 1861 prvním hromadným násilím spáchaným na rolnících v zájmu rodícího se kapitalismu v zemědělství, akcí statkářů, jež „připravila půdu“ pro kapitalismus. O reformě viz Leninovy práce: Padesáté výročí zrušení nevolnictví, K výročí „Rolnická reforma“ a proletářskorolnická revoluce (Sebrané spisy 20, Praha 1984, s. 161—164, 182—190, 191—200). — 42

- ³⁶ *Rada spojené šlechty* — kontrarevoluční organizace feudálních statkářů, ustavená v květnu 1906 na prvním sjezdu zástupců guberniálních šlechtických společností; existovala do října 1917. Jejím hlavním cílem bylo hájit absolutistické zřízení, vlastnictví pozemkových magnátů a šlechtické výsady. V čele rady stál hrabě A. A. Bobrinskij, kníže N. F. Kasatkin-Rostovskij, hrabě D. A. Olsufjev, V. M. Puriškevič aj. Lenin ji označoval za „radu spojených feudálů“. Rada spojené šlechty se ve skutečnosti stala polovládním orgánem, který diktoval vládě zákonodárná opatření na obranu zájmů feudální šlechty. Mnozí členové Rady spojené šlechty zasedali ve Státní radě a v ústředích černosotňovských organizací. — 44

- ³⁷ Lenin cituje slova rezoluce O současné situaci a úkolech strany z V. konference SDDSR (celoruské z roku 1908) (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 166), která rozebírá v článku Na cestu (viz Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 372—373). — 44

³⁸ *Trudovici* (Trudovická skupina) — skupina maloburžoazních demokratů ve státních dumách v Rusku, kterou tvořili rolníci a narodnickysměšlejší příslušníci inteligence. Trudovická frakce vznikla v dubnu 1906 z rolnických poslanců I. státní dumy.

Trudovici žádali zrušení všech stavovských a národnostních omezení, demokratizaci zemstevní a městské samosprávy a zavedení všeobecného volebního práva pro volby do Státní dumy. Agrární program trudoviků vycházel z narodnických zásad rovného užívání půdy: chtěli vytvořit celonárodní půdní fond ze státní, úřední, carské, klášterní a církevní a rovněž ze statkářské půdy, pokud rozsah pozemkového vlastnictví přesahoval stanovenou pracovní normu; za vyvlastněnou statkářskou půdu se měla poskytovat náhrada. Lenin v roce 1906 napsal, že typický trudovik je rolník, kterému „nejdou cizí snahy o kompromis s monarchií, snahy spokojit se se *svým* kouskem půdy v rámci buržoazního zřízení, ale nyní věnuje své hlavní síly boji proti statkářům o půdu, boji proti feudálnímu státu za demokracii“ (Sebrané spisy 14, Praha 1983, str. 45–46).

Ve Státní dumě kolísali trudovici mezi kadety a sociálními demokraty. Toto kolísání bylo způsobeno samou třídní podstatou drobných zemědělských vlastníků. Jelikož však trudovici do jisté míry reprezentovali široké vrstvy rolnictva, uplatňovali bolševici v dumě vůči nim taktiku dílčích dohod v zájmu společného boje proti kadetům a carismu. V roce 1917 se Trudovická skupina sloučila se stranou lidových socialistů a aktivně podporovala buržoazní prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci stáli trudovici na straně buržoazní kontrarevoluce. — 46

³⁹ *Věchi* (v českém překladu *Na rozcestí*, nebo také *Mezníky* či *Milníky*) — sborník statí význačných kadetských publicistů, představitelů kontrarevoluční liberální buržoazie: N. A. Berďajeva, S. N. Bulgakova, M. O. Geršenzona, A. S. Izgojeva, B. A. Kistakovského, P. B. Struveho a S. L. Franka. Vyšel v Moskvě na jaře 1909. Ve svých statích, věnovaných ruské inteligenci, se věchovci pokoušeli znevažovat revolučně demokratické tradice osvobozenického hnutí v Rusku, názory a činnost V. G. Bělinského, N. A. Dobroljubova, N. G. Černyševského a D. I. Pisareva, hanobili revoluční hnutí z roku 1905 a děkovali carské vládě za to, že svými „bodáky a žaláři“ zachránila buržoazii „před rozlíceností lidu“. Kritický rozbor a politické zhodnocení sborníku kadetských černosotňovců podal Lenin v článku O sborníku *Věchi* (viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 186–196). Porovnal program sborníku *Věchi* v oblasti filozofie a publicistiky s programem černosotňovského

listu Moskovskije vědomosti a označil sborník za „*encyklopedii liberálního renegátství*“, za „jediný proud reakční špíny vylévané na demokracii“. V ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uchován exemplář sborníku Věchi s četnými Leninovými poznámkami. — 47

⁴⁰ Je míněn průzkum továren a závodů v Rusku, který provedl v roce 1908 odbor průmyslu ministerstva financí. Předběžné údaje o výsledcích průzkumu uveřejnil V. J. Varzar v článku Zpracovatelský továrenský průmysl říše k počátku roku 1909 ve Věstníku finansov, promyšlenosti i trgovli, č. 50 z 11. (24.) prosince 1911. Lenin používá údajů souhrnné tabulky z tohoto článku. — 48

⁴¹ Je míněn Souhrn zpráv továrních inspektorů za rok 1910^[246], Petrohrad 1911, s. 37. — 50

⁴² Jde o stávkou horníků na jaře 1912, které se účastnilo asi milión osob. O této stávce mluví Lenin podrobněji v článku Anglické dělnické hnutí v roce 1912 (viz tento svazek, s. 291–292). Tamtéž rozebírá i níže uvedený zákon o minimální mzdě. — 63

⁴³ Číselné údaje převzal Lenin ze Souhrnu zpráv továrních inspektorů za rok 1910, Petrohrad 1911, s. 15. — 65

⁴⁴ *Novoje vremja* — deník, vycházel v Petrohradě v letech 1868–1917; patřil různým vydavatelům a několikrát změnil svou politickou orientaci. Zpočátku byl umírněně liberální, od roku 1876, kdy se jeho vydavatelem stal A. S. Suvorin, se změnil v orgán reakčních šlechtických a byrokratických kruhů. Od roku 1905 byl orgánem černosotňovců. Po únorové buržoazně demokratické revoluci 1917 podporoval kontrarevoluční politiku buržoazní prozatímní vlády a štvál proti bolševikům. Dne 26. října (8. listopadu) 1917 byl vojenským revolučním výborem při petrohradském sovětu zastaven. — 67

⁴⁵ *Hlavní vedení SDKPaL* — vedoucí orgán Sociální demokracie Království polského a Litvy.

Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL) — revoluční strana polské dělnické třídy. Vznikla v roce 1893 původně jako Sociální demokracie Království polského; od srpna 1900, po sjezdu sociálně demokratických organizací Království polského a Litvy,

kde došlo ke sloučení polských a části litevských sociálních demokratů, se začala nazývat Sociální demokracií Království polského a Litvy. Strana se zasloužila o orientaci polského dělnického hnutí na spojenectví s ruským dělnickým hnutím a o potírání nacionalismu.

Za revoluce 1905—1907 bojovala SDKPaL pod hesly blízkými heslům bolševickým a zaujímal nesmiřitelný postoj k liberální buržoazii. Současně se však dopouštěla řady chyb: nepochopila leninskou teorii socialistické revoluce, nechápala vedoucí úlohu strany v demokratické revoluci, podceňovala úlohu rolnictva jako spojence dělnické třídy a význam národně osvobozenického hnutí. Lenin mylné názory SDKPaL kritizoval, zároveň však poukazoval na její zásluhy o revoluční hnutí v Polsku. Zdůrazňoval, že polští sociální demokraté „založili poprvé v Polsku čisté proletářskou stranu a vyhlásili nanejvýš důležitou zásadu co nejužšího svazku polského a ruského dělníka v jejich třídním boji“ (Spisy 20, Praha 1957, s. 441). Na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR v roce 1906 byla SDKPaL přijata do SDDSR jako územní organizace.

Po porážce revoluce 1905—1907 se v SDKPaL vyskytly názorové neshody ve vnitrostranických otázkách, které vedly začátkem roku 1912 k rozkolu polské sociální demokracie na stoupence hlavního vedení SDKPaL (tzv. zarzadovce), kteří zastávali smířlivé stanovisko k likvidátorům a po určitou dobu prakticky podporovali protibolševické proudy v SDDSR, a na skupinu, která se opírala o varšavskou a lodžskou stranickou organizaci (tzv. rozlamovce), navázala kontakt s bolševiky a podporovala linii ÚV SDDSR.

Za první světové války SDKPaL aktivně bojovala proti stoupencům Piłsudského a proti narodovcům, kteří vystupovali na podporu zahraničních imperialistů, a zastávala stanovisko vcelku blízké stanovisku bolševiků. SDKPaL se však dopouštěla i některých omylů a nebojovala důsledně proti centristům a smířlivcům.

Říjnovou revoluci SDKPaL uvítala a rozvinula boj za vítězství proletářské revoluce v Polsku. V prosinci 1918 se na sjednocovacím sjezdu SDKPaL a PSS-levice obě strany sloučily a vytvořily Komunistickou dělnickou stranu Polska (od roku 1925 se nazývala Komunistická strana Polska). — 69

⁴⁶ Historii rozkolu v polské sociální demokracii probírá Lenin v článku Rozkol v polské sociální demokracii (viz tento svazek, s. 308—313). — 69

⁴⁷ *Progresisté* — politické seskupení ruské liberálně monarchistické buržoazie, které se ve volbách do Státní dumy i v dumách snažilo

sjednotit pod praporem „nestranickosti“ síly z různých buržoazně statkářských stran a skupin.

V III. státní dumě vytvořili progresisté frakci ze zástupců Strany pokojné obnovy a Strany demokratických reforem. Strach z nového revolučního výbuchu pobízel progresisty ke kritice „krajností“ carské vlády, která podle jejich názoru vytvářela svou neústupností živnou půdu pro činnost levicových, revolučních sil. Při volbách do IV. státní dumy v roce 1912 se spojili s kadety a pomáhali jim svou zdánlivou nestranickostí naklonit si „buržoazní voliče mezi stoupenci režimu z 3. června“ (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 344).

V listopadu 1912 založili progresisté samostatnou politickou stranu s tímto programem: umírněná ústava založená na censu, drobné reformy, odpovědný vládní kabinet, tj. vláda odpovědná dumě, a potlačení revolučního hnutí.

Za první světové války se strana progresistů zaktivizovala a žádala výměnu vojenského velení, mobilizaci průmyslu pro potřeby fronty a „odpovědný vládní kabinet“ s účastí představitelů ruské buržoazie. Po únorové buržoazně demokratické revoluci 1917 vstoupili někteří představitelé této strany do prozatímní vlády. Po vítězství Říjnové revoluce progresisté aktivně bojovali proti sovětské moci.

K vedoucím osobnostem této strany patřili známí moskevští továrníci P. P. Rjabušinskij a A. I. Konovalov, statkář I. N. Jefremov aj. Progresisté vydávali v různých etapách své politické orgány: časopis Moskovskij ježenědčnik a listy Slovo, Russkaja molva a Utro Rossii. — 72

⁴⁸ *Rossija* — reakční, černosotňovský deník. Vycházel v Petrohradě od listopadu 1905 do dubna 1914. Od roku 1906 byl orgánem ministerstva vnitra. Dostával subvence z tajného (tzv. reptilního) vládního fondu, jímž měl právo disponovat ministr vnitra. Lenin označoval list za „prodejný policejní plátek“. — 74

⁴⁹ *I. státní дума* (takzvaná Vitteho дума) byla svolána 27. dubna (10. května) 1906 podle nařízení předsedy vlády S. J. Vitteho. Celoruská říjnová stávka v roce 1905 přinutila cara vydat 17. října Manifest, v němž se místo poradní Bulyginovy dumy, smetené revolucí, vyhlášovalo svolání Státní dumy se zákonodárnými funkcemi. Carská vláda počítala s tím, že svoláním nové dumy rozštěpí a oslabí revoluční hnutí a usměrní vývoj země na pokojnou konstitučně monarchistickou cestu. Vláda slibovala

ústavu, ale zároveň hledala takové formy organizace Státní dumy, které by zajistily, že složení dumy bude pro ni výhodné. K tomu směřoval zákon o volbách do dumy z 11. (24.) prosince 1905 a zákon z 20. února (5. března) 1906.

Volby do I. státní dumy se konaly v únoru až březnu 1906. Bolševici vyhlásili bojkot voleb, který značně podlomil autoritu Státní dumy a oslabil víru části obyvatelstva v tuto dumu, avšak volbám nezabránil. Hlavní příčinou nezdaru bojkotu bylo, že nedošlo k masovému revolučnímu vzestupu, který by mohl svolání dumy zmařit. K neúspěchu bojkotu přispěly také rozbíječské akce menševiků a silné konstituční iluze mezi rolnictvem. Když se дума přece jen sešla, začal Lenin prosazovat požadavek, aby se jí využilo k revoluční propagandě a agitaci, která by ukázala, že дума je pouhým paskvilem zastupitelského orgánu lidu.

Do I. státní dumy bylo zvoleno 478 poslanců, z toho 179 kadetů, 63 autonomistů (sem patřili členové Polského kola, příslušníci ukrajinské, estonské, lotyšské, litevské a dalších skupin buržoazních nacionalistů), 16 okřabristů, 105 nestraníků, 97 trudovíků a 18 sociálních demokratů. Kadeti tak měli v dumě víc než třetinové zastoupení.

Na zasedáních Státní dumy byly projednávány zejména otázky nedotknutelnosti osoby, zrušení trestu smrti, otázka svobody svědomí a svobody shromažďování, rovnoprávnosti občanů aj. Avšak příslušné návrhy zákonů, které předložili převážně kadeti, byly vlastně „návrhy drakonických zákonů jak *proti* svobodě slova, tak *proti* svobodě shromažďování a proti jiným dobrým věcem“ (Sebrané spisy 13, Praha 1983, s. 306).

Ústředním problémem ve Státní dumě byla agrární otázka. Dumě byly předloženy dva hlavní návrhy agrárního programu: kadetský návrh zákona, podepsaný 42 poslanci, a trudovický návrh zákona, známý pod názvem „návrh sto čtyř“. Na rozdíl od trudovíků se kadeti snažili zachovat statkářské pozemkové vlastnictví a připouštěli vyvlastnění za výkupní poplatky „podle spravedlivého odhadu“ jen těch statkářských pozemků, které obdělávali převážně rolníci vlastním inventářem nebo byly propachtovávány.

8. (21.) července 1906 carská vláda I. státní dumu rozpustila. —

74

⁶⁰ Státní rada — jeden z nejvyšších státních orgánů v předrevolučním Rusku. Byla vytvořena v roce 1810 podle návrhu M. M. Speranského jako poradní orgán, jehož členy jmenoval a schvaloval car. Zákonem z 20. února (5. března) 1906 byla Státní rada reorganizována

vána a dostalo se jí práva schvalovat nebo zamítat návrhy zákonů po jejich projednání ve Státní dumě. Avšak právo měnit základní zákony a vydávat zvláště důležité zákony měl i nadále car.

Od roku 1906 se Státní rada skládala z poloviny z volených zástupců šlechty, duchovenstva a velkoburžoazie a z poloviny z vysokých státních úředníků jmenovaných carem. Proto byla Státní rada ultrareakční institucí, která zamítala dokonce i umírněné návrhy zákonů schválené Státní dumou. — 78

⁵¹ *Bulyginova дума* — poradní Státní дума; návrh zákona o jejím svolání připravil z carova pověření ministr vnitra A. G. Bulygin. 6. (19.) srpna 1905 byl vyhlášen carův manifest — zákon o zřízení Státní dumy a ustanovení o volbách do tohoto orgánu. Právo být zvolen se poskytovalo pouze statkářům, kapitalistům a malému počtu rolníků s vlastním domem. Ze 412 poslaneckých míst stanovených zákonem bylo rolníkům přiděleno pouze 51 míst. Většina obyvatelstva — dělníci, vesnická chudina, zemědělství dělníci a demokratická inteligence zvoleni být nemohli; z účasti ve volbách byly vyloučeny ženy, vojáci, studující, osoby, které nedosáhly pětadvaceti let, a celá řada utlačovaných národností carského Ruska. Státní дума neměla právo schvalovat zákony, směla jen jakožto carův poradní orgán posuzovat některé otázky. Lenin charakterizoval Bulyginovu dumu slovy „nestoudný paskvil, lidového zastupitelského orgánu“ (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 206).

Bolševici vyzývali dělníky a rolníky k aktivnímu bojkotu Bulyginovy dumy a celou svou agitační kampaň soustředili kolem hesel: ozbrojené povstání, revoluční armáda a prozatímní revoluční vláda. Menševici připouštěli možnost účasti ve volbách do dumy a byli pro spolupráci s liberální buržoazií.

Kampaně za bojkot Bulyginovy dumy využili bolševici k mobilizaci všech revolučních sil, k organizování masových politických stávek a k přípravě ozbrojeného povstání. Volby do Bulyginovy dumy se nakonec nekonaly, takže se vládě nepodařilo ji svolat; zvedající se revoluční vlna a celoruská říjnová politická stávka z roku 1905 dumu smetly. O Bulyginově dumě viz Leninovy články Kupčení s ústavou (Sebrané spisy 10, Praha 1982, s. 86–90), Bojkot Bulyginovy dumy a povstání, „Jednota cara s lidem a lidu s carem“, Ve vleku monarchistické buržoazie, nebo v čele revolučního proletariátu a rolnictva? aj. (Sebrané spisy 11, s. 189–197, 203–211, 219–231). — 79

⁵² Článek *Likvidátoři a „jednota“* byl v Pravdě uveřejněn s dodatkem

obsahujícím kritiku obvinění, které vznesli likvidátoři proti Pravdě. Autorem dodatku byl M. S. Olminskij. — 83

- ⁶³ *Zavěty* — legální literárně politický měsíčník eserského zaměření. Vycházel v Petrohradě od dubna 1912 do července 1914. Do časopisu přispívali R. V. Ivanov-Razumnik, B. V. Savinkov, N. Suchanov, V. M. Černov aj. — 86
- ⁶⁴ V prvním případě (odkaz na Larina) je míněn článek J. Larina K perspektívám našeho sociálně politického vývoje (Odpověď redakci časopisu *Vozrožděnije*)^[74] v časopisu *Vozrožděnije*, č. 11, z roku 1910; v druhém případě (odkaz na Martova) článek L. Martova Poznámky publicisty („Likvidátorství“ a „perspektivy“)^[126] v časopisu *Žizň*, č. 1 z 30. srpna 1910. — 89
- ⁶⁵ Jsou míněny výroky R. M. Blanka v časopisu *Zaprosy žizni*, č. 29 z 20. července 1912 (noticka Sociálně demokratická platforma^[10]), podepsaná iniciálami R. B.). — 90
- ⁶⁶ *Zemščina* — reakční deník, který vycházel v Petrohradě od června 1909 do února 1917. — 91
- ⁶⁷ *Russkaja mysl* — literárně politický měsíčník liberálně narodnického zaměření. Vycházel v Moskvě v letech 1880—1918. Po revoluci 1905 se časopis stal orgánem pravého křídla kadetské strany a vycházel za redakce P. B. Struveho. Hlásal nacionalismus, „věchovství“, klerikalismus a obhajoval statkářské vlastnictví. — 105
- ⁶⁸ Lenin cituje úryvek z poémy N. A. Někrasova *Kdo žije šťastně na Rusi* (viz N. A. Někrasov, *Kdo žije šťastně na Rusi*, Praha 1959, s. 48).
Čtyřverší, které Lenin uvádí dále, je převzato z další Někrasovy básně (viz N. A. Někrasov, *Básně*, Praha 1969, s. 189). — 106
- ⁶⁹ Slova „*prizpůsobit se podlosti*“ převzal Lenin ze satirické pohádky M. J. Saltykova-Ščedrina *Liberál* (viz M. J. Saltykov-Ščedrin, *Pohádky*, Praha 1976, s. 175—176). — 107
- ⁶⁰ *Novokantovství* — idealistický směr v buržoazní filozofii, který vznikl v druhé polovině 19. století v Německu pod heslem „Zpět ke Kantovi!“ Novokantovství obnovuje a rozvíjí idealistické a metafyzické rysy Kantovy filozofie a odmítá její materialistické a dialektické prvky; stalo se teoretickým základem mezinárodního revizionismu.

B. Engels charakterizoval novokantovce v práci Ludwig Feuerbach a vyústění klasické německé filozofie jako „teoretické reakcionáře“.

Novokantovci v německé sociální demokracii (E. Bernstein, K. Schmidt a další) revidovali marxistickou filozofii, Marxovu ekonomickou teorii a jeho učení o třídním boji a diktatuře proletariátu. V Rusku byli stoupenci novokantovců legální marxisté P. B. Struve, S. N. Bulgakov aj.

Lenin vystoupil proti legálním marxistům, kteří přenášeli novokantovství do Ruska, ve svých raných pracích Ekonomický obsah narodnictví a jeho kritika v knize pana Struveho (Odras marxismu v buržoazní literatuře) (1895) a Nekritická kritika (1900) a uvítal Plechanovovy články proti novokantovcům v zahraniční literatuře z konce 90. let, v nichž Plechanov označil Bernsteinovo a Schmidtovo novokantovství za „reakční teorii reakční buržoazie“. Novokantovskou filozofii Lenin podrobil všestranné kritice v knize Materialismus a empiriokriticismus v roce 1909. Ve svých filozofických pracích ukázal, že subjektivně idealistická filozofie novokantovců je v příkrém rozporu s vědeckým poznáním přírody a společnosti, a dokázal, že její třídní podstatou je buržoazní ideologie. — 108

⁶¹ II. státní дума byla svolána 20. února (5. března) 1907. Volby do dumy nebyly přímé ani rovné a konaly se v situaci, kdy působily vojenské polní soudy a docházelo k represím. Přesto byla II. дума svým složením levější než I. дума. Příčinou byla jasnější a ostřejší diferenciacce stran než v době I. dumy, růst třídního uvědomění mas a rovněž účast bolševiků ve volbách.

Složení dumy svědčilo o posílení levicových stran — sociálních demokratů a narodnických skupin na jedné straně a pravice na druhé straně, a to na úkor kadetů. Rozdělení II. státní dumy podle politických seskupení vypadalo takto: pravicových poslanců, tj. monarchistů a okřabristů, bylo 54, kadetů a poslanců jim blízkých 99, nacionálů 76, nestraníků 50, poslanců kozácké skupiny 17, lidových socialistů 16, eserů 37, trudoviků 104, sociálních demokratů 56. Protože však byla revoluce na ústupu, byla levější druhá дума slabší než první.

Pravicové strany v II. státní dumě bezvýhradně podporovaly politiku carské vlády ve všech otázkách. Kadeti nyní definitivně projeví svou kontrarevolučnost a zastávali stanovisko dohody s carskou samovládou.

V sociálně demokratické frakci II. státní dumy převládali menševici. V činnosti frakce se proto projevila jejich oportunistická

taktika prosazování bloků s kadety a podporování konstitučních iluzí mezi lidem. Lenin chyby sociálně demokratické frakce v dumě ostře kritizoval a poukazoval na to, že názory sociálně demokratických poslanců neodpovídají názorům většiny sociálních demokratů v Rusku.

Bolševici využívali dumu jako tribunu k odhalování carismu a zrádcovské úlohy kontrarevoluční buržoazie, k vyhlášení a propagování revolučního programu strany, k vymaňování rolnictva z vlivu liberálů a vytváření revolučního bloku zástupců dělnické třídy a rolnictva v rámci dумы. Bolševická linie byla novou, revolučně marxistickou linií postupu zástupců proletariátu v parlamentních institucích.

Stěžejní otázkou v II. státní dumě byla stejně jako v I. dumě otázka agrární. Kromě toho дума projednávala například státní rozpočet, pomoc hladovějícím a nezaměstnaným a amnestii.

Když už bylo zjevné, že dělníci a rolníci nemají dost sil, aby nad carismem zvítězili, rozhodla se carská vláda dumu rozehnat. P. A. Stolypin zorganizoval za pomoci carské tajné policie provokaci — obvinil sociálně demokratickou frakci dумы ze spojení se sociálně demokratickou vojenskou organizací a z přípravy protistátního spiknutí. 1. (14.) června Stolypin na neveřejném zasedání dумы žádal okamžité vyloučení celé sociálně demokratické frakce z dумы a souhlas dумы k zatčení 16 sociálně demokratických poslanců. Kadeti souhlasili se zatčením předáků sociálně demokratické frakce a otázku ostatních členů frakce navrhli předat komisi dумы. To posloužilo jako záminka k rozeznání dумы a ke změně volebního systému. V noci na 3. (16.) června 1907 byla sociálně demokratická frakce dумы zatčena a 3. (16.) června byla II. státní дума carovým výnosem rozpuštěna. — 109

⁶² *Ruskýj věstník* — politický a literární časopis vydávaný v letech 1856—1906. V letech 1856—1887 vycházel v Moskvě. Jeho redaktorem a vydavatelem byl M. N. Katkov. Zpočátku byl časopis zaměřen liberálně, od 60. let 19. století se stal orgánem feudální reakce. Po Katkovově smrti vycházel v letech 1887—1896 v Petrohradě, v letech 1896—1902 v Moskvě a v letech 1902—1906 znovu v Petrohradě. — 110

⁶³ *Svaz ruského národa* — krajně reakční černosotňovská organizace monarchistů; byla založena v říjnu 1905 v Petrohradě a jejím cílem byl boj proti revolučnímu hnutí. Svaz sdružoval reakční statkáře, bohaté majitele domů, obchodníky, policejní úředníky, duchovenstvo, měšťskou buržoazii, kulaky i deklasované a zločinecké živly.

V čele svazu stál V. A. Bobrinskij, A. I. Dubrovin, P. A. Kruševan, N. J. Markov II., V. M. Puriškevič aj. Tiskovými orgány svazu byly listy Russkoje znamja, Objediněnije a Groza. Svaz měl pobočky v mnoha dalších městech v Rusku.

Svaz hlásal neotřesitelnost carského absolutismu, zachování polofeudálního statkářského způsobu hospodaření a výsad šlechty. Jeho programovým heslem bylo monarchistické nacionalistické heslo z dob nevolnictví „Pravoslaví, samoděržaví, národ“. Za hlavní metodu boje proti revoluci zvolil pogromy a vraždy. Jeho členové za podpory a shovívavosti policie veřejně a beztrestně týrali a zákeřně vraždili pokrokové revoluční dělníky a představitele demokraticky smýšlející inteligence, rozháněli shromáždění lidu a stříleli do jejich účastníků, pořádali protizhidské pogromy a všemožně pronásledovali příslušníky neruských národů a národností.

Po rozpuštění II. dумы se svaz rozpadl na dvě organizace: Svaz archanděla Michaela v čele s Puriškevičem, který chtěl využít III. dумы v zájmu kontrarevoluce, a vlastní Svaz ruského národa v čele s Dubrovinem, který pokračoval v taktice otevřeného kontrarevolučního teroru. Obě černosotňovské organizace byly zlikvidovány za únorové buržoazně demokratické revoluce v roce 1917. Po Říjnové revoluci se bývalí členové těchto organizací aktivně účastnili vzpour a spiknutí proti sovětské moci. — 112

⁶⁴ Jde o tato fakta: V listopadu a v prosinci 1908 se v Moskvě konaly tajné porady „velkoprůmyslníků (J. P. Gužon, G. A. Krestovnikov aj.) a kadetských činitelů (P. B. Struve, A. A. Manuilov, A. A. Kizevetter aj.) o aktuálních otázkách“.

V říjnu 1910 prohlásil člen III. státní dумы F. A. Golovin, že se vzdává poslaneckého mandátu, a za nějaký čas se aktivně podílel na železniční koncesi.

V březnu 1912 vystupoval člen III. státní dумы V. A. Maklakov bez ohledu na svou poslaneckou funkci jako obhájce ve věci bohatého bakuského naftaře Tagijeva, který byl obviněn z týrání svého zaměstnance inženýra Bebutova. — 113

⁶⁵ *Žaprosy žizni* — časopis, týdeník. Vycházel v Petrohradě v letech 1909—1912. Přispívali do něj kadeti, lidoví socialisté a menševicilikvidátoři. Lenin jej nazýval „likvidátorsko-trudovicko-věchovským“. — 121

⁶⁶ První citát je převzat z práce B. Engelse Berlínské debaty o revoluci, druhý z práce K. Marxe Návrh zákona o zrušení feudálních bře-

- ⁶⁷ *Oktabristé* — členové strany Svaz 17. října, která vznikla v Rusku po uveřejnění carova Manifestu ze 17. října 1905. Byla to kontrarevoluční strana, která reprezentovala a hájila zájmy velkoburžoazie a kapitalisticky hospodařících stakářů; v jejím čele stáli známý moskevský průmyslník a majitel domů A. I. Gučkov a velkostatkář M. V. Rodzjanko. Oktabristé podporovali vnitřní i zahraniční politiku carské vlády. — 129
- ⁶⁸ *Appeal to Reason* — list amerických socialistů. Byl založen v roce 1895 ve městě Girard ve státě Kansas v USA. Oficiálně sice nesouvisel se Socialistickou stranou USA, propagoval však socialistické ideje a byl mezi dělnictvem velmi populární. Spolupracoval s ním americký socialista E. Debs. — 130
- ⁶⁹ *Luč* — legální deník menševiků-likvidátorů. Vycházel v Petrohradě od 16. (29.) září 1912 do 5. (18.) července 1913. Vyšlo 237 čísel. List existoval v podstatě z finančních darů liberálů. Ideově ho vedli P. B. Axelrod, F. I. Dan, L. Martov a A. S. Martynov. Na stránkách listu vystupovali likvidátoři proti revoluční taktice bolševiků, hlásali oportunistické heslo takzvané veřejné strany, stavěli se proti masovým revolučním stávkám dělníků a pokoušeli se revidovat důležité teze programu strany. Lenin napsal, že „Luč je v područí liberální politiky“, a označoval ho za orgán renegátů. — 132
- ⁷⁰ *Trojspolek* — vojenskopolitický blok Německa, Rakousko-Uherska a Itálie, který vznikl v letech 1879–1882 a byl zaměřen na přípravu války za nové rozdělení světa. Iniciátorem jeho vzniku bylo Německo, které v roce 1879 uzavřelo s Rakousko-Uherskem smlouvu o spojení, k níž se pak v roce 1882 připojila Itálie. Smlouva počítala se společnými akcemi účastníků Trojspolku a byla namířena proti Rusku a Francii. Itálie, která byla finančně závislá na Velké Británii, se připojila k Trojspolku s podmínkou, že dodrží své závazky jen v případě, že nebude mezi protivníky Trojspolku Velká Británie. Už před vypuknutím první světové války Itálie kolísala. Na začátku války vyhlásila neutralitu a v květnu 1915 přešla na stranu Dohody a vstoupila do války proti svým bývalým spojencům Rakousko-Uhersku a Německu. Tím se Trojspolek rozpadl. — 137

⁷¹ *Trojdhoda* neboli Dohoda (fr. Entente) — imperialistický blok Anglie, Francie a carského Ruska, který se definitivně zformoval v roce 1907 jako protiváha imperialistického Trojspolku Německa, Rakousko-Uherska a Itálie. Založení Dohody předcházelo uzavření rusko-francouzského spojení v letech 1891—1893 a anglo-francouzské dohody v roce 1904. Dovršením Trojdhody bylo podepsání anglo-ruské dohody v roce 1907. Za první světové války se k bloku Anglie, Francie a Ruska připojily USA, Japonsko, Itálie a řada jiných států. Po vítězství Říjnové revoluce a vystoupení sovětské republiky z imperialistické války zahájily státy Dohody ozbrojenou intervenci proti Sovětskému Rusku. Vítězství sovětského lidu nad spojenými silami interventů a zostření rozporů kapitalistického světa vedlo k rozpadu Dohody. — 137

⁷² Uvedený výraz je převzat z Marxova dopisu Kugelmanovi z 12. dubna 1871, v němž je podáno hodnocení Pařížské komuny (viz K. Marx - B. Engels, Spisy 33, Praha 1971, s. 247). — 139

⁷³ Lenin cituje z Engelsovy předmluvy k prvnímu německému vydání Marxovy knihy *Bída filozofie* (K. Marx - B. Engels, Spisy 21, Praha 1967, s. 209). — 140

⁷⁴ *Britská socialistická strana* (British Socialist Party) vznikla v roce 1911 v Manchesteru spojením Sociálně demokratické strany s jinými socialistickými skupinami. Agitovala v duchu marxistických idejí a byla stranou „neoportunistickou, *skutečně* nezávislou na liberálech“ (V. I. Lenin, Spisy 19, Praha 1957, s. 267). Pro malý počet členů a slabé spojení s masami měla však tato strana poněkud sektářský charakter.

Za první světové války vypukl ve straně ostrý boj mezi internacionalisty (W. Gallacher, A. Inkpin, J. MacLean, F. Rotstein aj.) a sociálšovinisty v čele s H. Hyndmanem. Někteří z internacionalistů byli nedůslední a v mnoha otázkách zastávali centristické stanovisko.

V únoru 1916 založila skupina členů Britské socialistické strany list *The Call*, který významně přispěl ke sjednocení internacionalistů. Výroční konference strany konaná v dubnu 1916 v Salfordu odsoudila sociálšovinistické stanovisko H. Hyndmana a jeho stoupenců, kteří poté ze strany vystoupili.

Říjnovou revoluci Britská socialistická strana uvítala. Členové strany sehráli významnou úlohu v hnutí britských pracujících na obranu Sovětského Ruska proti zahraniční intervenci. V roce 1919

se většina místních organizací strany (98 proti 4) vyslovila pro vstup do Komunistické internacionály.

Britská socialistická strana se podstatně podílela na vytvoření Komunistické strany Velké Británie. Na prvním, sjednocovacím sjezdu v roce 1920 do komunistické strany vstoupila převážná většina jejích místních organizací. — 143

- ⁷⁵ *Nezávislá labouristická strana* (Independent Labour Party) — anglická reformistická organizace. Založili ji předáci „nových tradeunionů“ v roce 1893, v době zesíleného stávkového boje a hnutí za nezávislost anglické dělnické třídy na buržoazních stranách. Do strany vstoupili členové „nových tradeunionů“ a mnoho starých tradeunionistů, příslušníci inteligence a maloburžoazie ovlivnění fabiány. V čele strany stál Keir Hardie. Strana si dala do programu boj za kolektivní vlastnictví všech protředků sloužících výrobě, rozdělování a směně, dále za zavedení osmihodinového pracovního dne, zákaz dětské práce a zavedení sociálního pojištění a podpory v nezaměstnanosti.

Nezávislá labouristická strana zaujala hned po svém vzniku buržoazně reformistické stanovisko a hlavní důraz kladla na parlamentní formu boje a parlamentní dohody s liberální stranou. Lenin charakterizoval Nezávislou labouristickou stranu slovy: „Ve skutečnosti je to oportunistická strana, která byla vždycky závislá na buržoazii“ (Spisy 29, Praha 1955, s. 488). — 143

- ⁷⁶ S oportunistickou myšlenkou založit takzvanou *širokou dělnickou stranu* přišel za první revoluce v Rusku P. B. Axelrod a podporovali ji další významní menševici; podle nich se měl svolat takzvaný dělnický sjezd zástupců různých dělnických organizací a na něm se měla založit legální dělnická strana, kterou by tvořili sociální demokraté, eseři a anarchisté. Ve skutečnosti by to znamenalo likvidaci SDDSR a její nahrazení nestranickou organizací. Bolševici myšlenku založení „široké dělnické strany“ rozhodně odsoudili. Kritiku menševické myšlenky „široké strany“ a „dělnického sjezdu“ viz v Leninových pracích *Maloměšťáctví mezi revolucionáři*, *Krise menševismu*, *Intelektuální bojovníci proti vedoucí úloze inteligence*, *Rozhořčená rozpačitost* (K otázce dělnického sjezdu) (Sebrané spisy 14, Praha 1983, s. 63–73, 167–185, a Sebrané spisy 15, Praha 1984, s. 190–193, 194–206.) — 144

- ⁷⁷ *Liberální strana* vznikla ve Velké Británii koncem 50. a v první polovině 60. let 19. století; vyjadřovala zájmy obchodní a průmyslové buržoazie. Proti liberálům, kteří v britském systému dvou

stran zaujali místo staré strany whigů, stála strana konzervativců. Na přelomu 19. a 20. století hrála strana liberálů významnou úlohu v politickém životě země. V letech 1905—1915 byla u moci a v letech 1916—1922 byl vůdce liberálů D. Lloyd George premiérem koaliční liberálně konzervativní vlády. Liberální strana se snažila odvést dělnickou třídu od revolučního boje a prováděla proto politiku liberálního reformismu. Zároveň se však liberální vláda nezastavovala ani před otevřeným násilím a vysílala proti stávkujícím vojsko. Po první světové válce zesílily pozice labouřistické a konzervativní strany, a tím vliv liberální strany prudce klesl. — 145

⁷⁸ *Konzervativní strana ve Velké Británii* — strana velkoburžoazie a pozemkové aristokracie; vznikla na přelomu 50. a 60. let minulého století ze staré strany toryů. Konzervativci stáli mnohokrát v čele britské vlády. Konzervativní vláda tvrdě zasahovala proti dělnickému hnutí a prováděla politiku útlatu koloniálních národů. Konzervativní strana byla jedním z iniciátorů a organizátorů vojenské intervence proti Sovětskému Rusku (1918—1920) a v dalším období pak různých protisovětských provokací. — 145

⁷⁹ Je míněna poznámka První stadium voleb, uveřejněná v listu *Reč*, č. 261 z 23. září (6. října) 1912. — 150

⁸⁰ Jde o takzvaný státní převrat z 3. června. 3. (16.) června 1907 byl vydán carský manifest o rozpuštění II. státní dумы a o změnách ve volebním zákoně. Nový zákon značně zvyšoval zastoupení statkářů a obchodně průmyslové buržoazie a několiknásobně snižoval beztak nízký počet zástupců rolníků a dělníků v dumě. Bylo to hrubé porušení Manifestu ze 17. října 1905 a ústavy z roku 1906, podle nichž nesměla vláda vydávat zákony bez schválení Státní dумы.

Podle nového ustanovení se ve statkářské kurii volil 1 volitel na 230 osob, v městské kurii první třídy na 1000 osob, v městské kurii druhé třídy na 15 000 osob, v rolnické kurii na 60 000 osob a v dělnické kurii na 125 000 osob. Statkáři a buržoazie volili 65% všech volitelů, rolníci 22% (předtím 42%), dělníci 2% (předtím 4%). Zákon zbavoval volebního práva původní obyvatelstvo asijského Ruska, turkotatarské národy Astrachaňské a Stavropolské gubernie, o polovinu snižoval zastoupení polského a kavkazského obyvatelstva. V celém Rusku byly zbaveny volebního práva osoby neovládající ruštinu. III. státní дума, zvolená podle tohoto zákona, se

sešla 1. (14.) listopadu 1907; byla svým složením černosotňovsko-oktábristická.

Státní převrat z 3. června znamenal začátek stolypinské reakce. — 151

- ⁸¹ Viz K. Marx, *Kritika gothajského programu* (K. Marx-B. Engels, Spisy 19, Praha 1966, s. 58). — 152
- ⁸² Jde o následující události: Člen sociálně demokratické frakce III. státní dumy A. A. Vojlošnikov ve svém vystoupení na 35. zasedání dumy 2. (15.) prosince 1911 při projednávání návrhu zákona o změnách ve vojenském řádu týkajících se vojenské povinnosti označil carskou armádu za policejní a navrhl, aby byl namísto stálé armády ozbrojen všechen lid. Za tento projev navrhl předseda dumy vyloučit Vojlošnikova z pěti zasedání. Po druhém Vojlošnikovově vystoupení na témž zasedání bylo jeho vyloučení prodlouženo na 15 zasedání. Kadeti hlasovali pro první předsedův návrh. — 155
- ⁸³ Provolání ÚV SDDSR *Všem občanům Ruska*, které Lenin napsal začátkem října 1912, vydal ústřední výbor SDDSR jako leták. 10. (23.) října zaslal Lenin svolání tajemníkovi mezinárodního socialistického byra C. Huysmansovi se žádostí, aby s textem tohoto dokumentu seznámil tajemníky sociálně demokratických stran a tisk. Zanedlouho bylo svolání uveřejněno německy v listech *Leipziger Volkszeitung* a *Vorwärts*, francouzsky v belgickém listu *Le Peuple* a francouzsky, německy a anglicky v bulletinu mezinárodního socialistického byra. Provolání ÚV SDDSR vydal také výbor zahraniční organizace SDDSR a vyšlo jako zvláštní příloha k 28. a 29. číslu listu *Social-demokrat* z 5. (18.) listopadu 1912. — 156
- ⁸⁴ *První balkánská válka (říjen 1912—květen 1913)* — válka mezi Tureckem a zeměmi Balkánského spolku: Bulharskem, Srbskem, Černou Horou a Řeckem. Válka skončila porážkou Turecka, které podle londýnské mírové smlouvy ztratilo skoro všechny své državy na Balkáně. Byly osvobozeny slovanské oblasti — Makedonie a Trácie, a Albánie získala státní nezávislost. Přestože monarchové a buržoazie balkánských zemí sledovali v této válce dynastické, dobovačné cíle, měla válka celkově pokrokový charakter: dovršila osvobození balkánských národů z tureckého jha a smetla pozůstatky nevolnictví. Lenin hodnotil první balkánskou válku jako „jeden z článků v řetězu světových událostí, které znamenají zhroucení

středověkých pořádků v Asii a ve východní Evropě“. (Spisy 19, Praha 1957, s. 27). — 156

- ⁸⁵ *Russkoje slovo* — deník; vycházel v Moskvě od roku 1895; od roku 1898 ve vydavatelství I. D. Sytina. Formálně byl nadstranický, hájil však zájmy ruské buržoazie z umírněně liberálních pozic. Byl to první list v Rusku, který měl své zpravodaje ve všech velkých městech v Rusku a v mnoha hlavních městech světa.

V listopadu 1917 byl list za uveřejnění pomlouvačných protisovětských informací zastaven. Od ledna 1918 vycházel nějaký čas pod názvem *Novoje slovo* a *Naše slovo* a v červenci 1918 byl zastaven definitivně. — 158

- ⁸⁶ Slova služebné *Lízy* z Gribojedovovy komedie *Hoře z rozumu*. — 163

- ⁸⁷ *Zvězda* — legální bolševický list; vycházel v Petrohradě od 16. (29.) prosince 1910 do 22. dubna (5. května) 1912, původně jednou týdně, od 21. ledna (3. února) 1912 dvakrát týdně a od 8. (21.) března 1912 třikrát týdně. Přímým pokračováním *Zvězdy* byl list *Něvskaja zvězda*, k jehož vydávání se přistoupilo proto, že *Zvězda* byla často konfiskována. Zprvu byla *Zvězda* vydávána v nákladu 7000—10 000 výtisků; v době událostí na řece Leně v roce 1912 dosahovala nákladu 50 000—60 000 výtisků.

Ideově řídil *Zvězdu* Lenin; udržoval korespondenci s členy redakce, usměrňoval jejich práci, kritizoval chyby, zejména v prvním období existence *Zvězdy*, a bojoval za důsledně marxistickou orientaci listu. V listu *Zvězda* a *Něvskaja zvězda* bylo uveřejněno přibližně 50 Leninových článků s podpisy: V. Iljin, V. F., Viljam Frej, F. L—ko, K. T., T., B. K., M. Š., P. P., R. Silin, R. S., B. G., Neliberální skeptik, K. F., F. F., M. M. aj.

Velký kus redakční a organizační práce ve *Zvězdě* vykonali N. N. Baturin, N. G. Poletajev, K. S. Jeremejev a M. S. Olminskij. Aktivně se na práci v listu podíleli V. D. Bonč-Brujevič, Děmjan Bědnj aj. Lenin získal pro spolupráci s listem také A. M. Gorkého a vyšlo zde i mnoho článků G. V. Plechanova.

Pod Leninovým vedením se *Zvězda* stala bojovým marxistickým orgánem. Hájila a propagovala zásady revolučního marxismu, bojovala proti likvidátorství a oztovismu za upevnění marxistické strany, za revoluční svazek dělnické třídy a rolnictva, obhajovala volební platformu bolševiků ve volbách do IV. státní dumy. *Zvězda* otiskovala projevy členů sociálně demokratické frakce v dumě a interpelace, které frakce v dumě vznášela. Aktivně bojo-

vala o prosazení usnesení VI. (pražské) celoruské konference SDDSR.

Zvězda navázala trvalé a těsné kontakty s dělníky z továren a závodů; v rubrice Z dělnického hnutí reagovala na nejnaléhavější potřeby dělníků. Na jaře 1912, v době nového rozmachu dělnického hnutí, stoupl mimořádně i význam Zvězdy. Rozrostla se zejména rubrika Dělnická kronika, v níž se otiskovaly ohlasy na události na řece Leně. List uveřejňoval četné zprávy o stávkách, demonstracích a shromážděních, otiskoval dopisy dělníků adresované Zvězdě a protestní rezoluce proti krveprolití na Leně přijaté na dělnických schůzích.

Redakce listu musela pracovat za neustálých represálií carské vlády, která jednotlivá čísla konfiskovala, list pokutovala a zakazovala a zatýkala redaktory. Za událostí na řece Leně v roce 1912 byla zkonfiskována všechna čísla Zvězdy, ale přesto se část nákladu ještě před konfiskací dostala mezi dělníky.

Zvězda však nevycházela denně a byla určena především vyspělým vrstvám proletariátu. Bylo zapotřebí založit masový bolševický deník. Zvězda se významně zasloužila o propagaci této myšlenky. Peněžní sbírka na fond dělnického deníku, kterou vyhlásila redakce Zvězdy, se u dělnictva setkala s vřelým ohlasem. Zvězda pravidelně informovala své čtenáře o tom, jaká je odezva dělníků, a uveřejňovala zprávy o částkách zaslaných na fond. Tím připravila půdu pro vydávání masového legálního bolševického listu Pravda. — 165

- ⁸⁸ Schůzka P. N. Miljukova s ministrem zahraničí S. D. Sazonovem, při níž se projednávala politika carské vlády na Balkáně, se konala koncem září nebo začátkem října 1912. Podle novinových zpráv „ministr zahraničí byl nanejvýš spokojen se všemi názory, které vyslovil jeho partner“. — 169
- ⁸⁹ *The Daily Chronicle* — list britské imperialistické buržoazie. Vycházel v Londýně v letech 1855–1930. — 179
- ⁹⁰ Zde je citována rezoluce V. (londýnského) sjezdu SDDSR O vztahu k neproletářským stranám (srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 141). — 181
- ⁹¹ Srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 32. — 191
- ⁹² Jde o *V. celoruskou konferenci SDDSR*, která se konala v Paříži

21.—27. prosince 1908 (3.—9. ledna 1909). Na konferenci bylo přítomno 16 delegátů s rozhodujícím hlasem, z toho 5 bolševiků (2 za centrální průmyslovou oblast, 2 za petrohradskou organizaci, 1 za uralskou), 3 menševici delegovaní kavkazským oblastním výborem, 5 polských sociálních demokratů a 3 bundovci. Bolševičtí delegáti pracující přímo v Rusku zastupovali největší stranické organizace SDDSR. Menševická delegace, která získala mandáty různými machinacemi, se skládala z osob žijících v cizině, neznalých stranické práce v Rusku. Delegace polské sociální demokracie podporovala na konferenci bolševiky. Bundovci následovali v mnoha otázkách menševiky-likvidátory.

Na programu konference byly tyto otázky: 1. zprávy o činnosti ÚV SDDSR, ÚV Sociální demokracie Království polského a Litvy, ÚV Bundu, petrohradské a moskevské organizace, organizace centrální průmyslové oblasti, uralské a kavkazské organizace; 2. současná politická situace a úkoly strany; 3. sociálně demokratická frakce v dumě; 4. organizační otázky v souvislosti se změnou politických podmínek; 5. sjednocení národních organizací na místní úrovni; 6. zahraniční záležitosti.

Ve všech otázkách vedli bolševici na konferenci nesmiřitelný boj proti menševikům-likvidátorům a jejich stoupencům. Konference ostře odsoudila likvidátorství jako oportunistický směr a vyzvala k nekompromisnímu ideovému a organizačnímu boji proti pokusům likvidovat stranu. Zároveň byla zasazena i rána otzovistům, které Lenin pranýřoval jako „likvidátory naruby“.

Hlavním bodem konference byl Leninův referát O současné situaci a úkolech strany. Bolševici přikládali této otázce velký význam, neboť konference měla stanovit taktickou linii odpovídající těžkým podmínkám činnosti strany v letech reakce. Menševici se pokusili stáhnout tuto otázku z pořadu konference, ale neuspěli. Konference schválila s nepatrnými změnami rezoluci, kterou předložil Lenin (viz Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 339—432).

V rezoluci O sociálně demokratické frakci v dumě, předložené bolševiky a konferencí rovněž schválené, byla kritizována činnost frakce a zároveň navržena konkrétní opatření, jak napravit její práci.

Při projednávání organizačních otázek bolševici ve svém návrhu rezoluce uváděli, že strana musí věnovat zvláštní pozornost zakládání a upevňování ilegálních stranických organizací a využívat při práci mezi masami široké sítě nejrůznějších legálních spolků. Menševici se fakticky domáhali likvidace ilegální strany a zastavení veškeré revoluční práce.

Konference schválila Směrnice pro organizační komisi, které

předložil Lenin (viz Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 343), a ustavila komisi pro vypracování rezoluce. Komise a potom i konference schválily bolševický návrh rezoluce.

Konference schválila rezoluci o sjednocení národních organizací na místní úrovni, v níž rozhodně odmítla zásadu federalismu, kterou hájili bundovci, prosazující rozdělení dělníků ve straně podle národní příslušnosti.

Při jednání o činnosti ústředního výboru navrhovali menševici, aby bylo jeho sídlo přeneseno do Ruska a zrušeno zahraniční byro ÚV. Likvidátorské návrhy rezoluce byly zamítnuty. Konference schválila rezoluci o činnosti ÚV, v níž se považovalo za „užitečné a nutné, aby v zahraničí existoval celostranický zastupitelský orgán ve formě zahraničního byra ústředního výboru“ (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 174). Rovněž byla schválena bolševická rezoluce o ústředním orgánu. Návrh menševíků přenést jeho vydávání do Ruska byl zamítnut.

Lenin při hodnocení významu konference napsal: „Nedávná celoruská konference SDDSR pomohla straně najít cestu a ve vývoji ruského dělnického hnutí po vítězství kontrarevoluce znamená zřejmý obrat.“ (Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 368). — 196

- ⁹³ *Plenární zasedání ÚV SDDSR*, známé pod názvem „sjednocovací“, se konalo 2.—23. ledna (15. ledna—5. února) 1910 v Paříži.

Otázka, jakými cestami a metodami upevňovat stranu a její jednotu, vyvstala zvláště naléhavě na podzim 1909. V listopadu 1909 navrhl Lenin v duchu usnesení porady rozšířené redakce listu *Proletarij*, aby se bolševici sblížili s těmi menševiky, kteří jsou pro zachování ilegální strany, a vytvořili s nimi blok proti likvidátorům a otcovistům. Proti tomuto Leninovu plánu se postavili smířlivci G. J. Zinovjev, L. B. Kameněv a A. I. Rykov a domáhali se naopak sjednocení bolševíků s menševiky-golosovci (likvidátory) a trockisty, což by ve skutečnosti znamenalo likvidaci bolševické strany. Jako kolísaví smířlivci se zachovali rovněž členové ústředního výboru I. F. Dubrovinskij a V. P. Nogin. Poněvadž situace ve straně a v Rusku nutně vyžadovala řešení otázek souvisejících se sjednocením stranických sil, zaslali bolševici 1. (14.) listopadu 1909 zahraničnímu byru ÚV naléhavou žádost, aby bylo v nejbližší době svoláno plenární zasedání ústředního výboru strany.

Lednového plenárního zasedání ÚV se účastnili zástupci všech frakcí a seskupení a rovněž představitelé národních sociálně demokratických organizací. Na zasedání měli většinu smířlivci.

Lenin na plenárním zasedání neúspěšně bojoval proti oportu-

nistům a smířlivcům a za rozhodné odsouzení likvidátorství a otzovismu a snažil se o sblížení bolševiků s menševiky stoupenci zachování ilegální strany. O situaci na plenárním zasedání se v dopise M. Gorkému vyjádřil takto: „Tři neděle jsme se mořili, nadobro jsme si zničili nervy, čert aby to všechno vzal!“ (Spisy 34, Praha 1957, s. 407).

Na pořadu zasedání byly tyto otázky: 1. zpráva o činnosti ruského byra ÚV; 2. zpráva o činnosti zahraničního byra ÚV; 3. zpráva o činnosti redakce ústředního orgánu; 4. zprávy o činnosti ústředních výborů národních sociálně demokratických stran; 5. situace ve straně; 6. svolání řádné konference strany; 7. stanovy ÚV SDDSR aj.

Při projednávání hlavní otázky — o situaci ve straně — se menševici-golosovci, kteří na plenárním zasedání vytvořili blok s vperjodovci a byli podporováni trockisty, snažili hájit likvidátorství a otzovismus. Přestože smířlivci a zástupci národních organizací pod nátlakem menševiků-golosovců, vperjodovců a trockistů souhlasili s tím, aby likvidátoři a otzovisté nebyli v rezoluci O situaci ve straně těmito jmény nazýváni, plenární zasedání na Leninovo naléhání likvidátorství a otzovismus odsoudilo a uznalo nebezpečí těchto směrů i nutnost proti nim bojovat.

Když Lenin hodnotil význam lednového plenárního zasedání, uváděl, že definitivně stanovilo taktickou linii strany v období kontrarevoluce, neboť prohloubilo rezoluci V. konference SDDSR (celoruské z roku 1908) svým usnesením, že likvidátorství a otzovismus jsou projevem buržoazního vlivu na proletariát. Plenární zasedání se rovněž vyslovilo, že je nutné vytvořit skutečně jednotnou stranu i vzhledem k ideově politickým úkolům, které stranu čekají v daném historickém období.

Lenin zároveň ostře odsoudil smířlivecká usnesení plenárního zasedání. Smířlivci ve spojení s Trockým prosadili proti Leninovi do ústředních stranických institucí nikoli menševiky, kteří byli pro zachování ilegální strany, ale menševiky-golosovce (likvidátory). Plenární zasedání rozhodlo poskytnout subvenci Trockého vídeňské Pravdě a vyslat do její redakce zástupce ÚV. Skupina Vperjod byla uznána za stranickou vydavatelskou skupinu. Bolševické ústředí bylo rozpuštěno a vydávání listu Proletarij zastaveno; část svého majetku museli bolševici odevzdat ÚV a zbývající hotovost předat třetím osobám, takzvaným držitelům, kteří ovšem neměli právo s touto hotovostí disponovat (K. Kautsky, F. Mehring a C. Zetkinová), a do dvou let ji měli odevzdat ústřednímu výboru za předpokladu, že menševici-golosovci rozpustí své frakční ústředí a přestanou vydávat svůj frakční orgán. V usnesení O frakčních centrech

plenární zasedání uvádělo, že „zájmy strany a stranické jednoty vyžadují, aby list *Golos social-demokrata* byl v nejbližší budoucnosti zastaven“. Avšak, jak napsal Lenin, plenární zasedání se spokojilo jen se sliby gosolovců (likvidátorů) a vperjodovců, že rozpustí své frakce a přestanou vydávat frakční tiskoviny.

Smířlivecká usnesení plenárního zasedání nahrávala likvidátorům a otzovistům a způsobila straně velké škody. Menševici-golosovci, vperjodovci a trockisté se odmítli podřídit usnesením plenárního zasedání. *Golos social-demokrata* nebyl zastaven. Likvidátoři začali v Rusku legálně vydávat svůj orgán *Naša zarja*, s nímž spolupracovali gosolovci. Skupina Vperjod nepřerušila svou rozbíječskou činnost. Redakce trockistické *Pravdy* se odmítla podřídit ústřednímu výboru. Menševici-likvidátoři se dostali do ústředních institucí strany a mařili jejich činnost i práci místních stranických organizací.

Na podzim 1910 proto bolševici prohlásili, že se nadále necítí vázání dohodou, na niž frakce přistoupily na lednovém plenárním zasedání, a začali vydávat vlastní orgán — list *Rabočaja gazeta*. Požadovali, aby bylo svoláno nové plenární zasedání, a žádali vrácení svého majetku a peněz, které podmíněně dali k dispozici ústřednímu výboru.

Protokoly lednového plenárního zasedání nebyly nalezeny. Toto zasedání i boj proti likvidátorům, vperjodovcům, trockistům a smířlivcům vylíčil Lenin podrobně ve své stati *Poznámky publicisty* (viz *Sebrané spisy* 19, Praha 1984, s. 259—324). — 196

⁹⁴ *Dněvník social-demokrata* — neperiodický orgán, který vydával s velkými přestávkami od března 1905 do dubna 1912 v Ženevě G. V. Plechanov. Vyšlo celkem 16 čísel. Jeho vydávání bylo obnoveno v roce 1916 v Petrohradu, ale vyšlo jen jedno číslo.

V prvních osmi číslech (1905—1906) prosazoval Plechanov krajně pravicové menševické názory, hájil blok sociální demokracie s liberální buržoazií, odmítal spojenectví proletariátu s rolnictvem a odsuzoval prosincové ozbrojené povstání.

V letech 1909—1912 vystupoval Plechanov v 9. až 16. čísle *Dněvníku* proti menševikům-likvidátorům na obranu ilegálních stranických organizací. V hlavních otázkách taktiky však zastával i nadále stanovisko menševické. V 1. čísle z roku 1916 se výrazně projevil jeho sociálšovinistické názory. — 196

⁹⁵ *Lidoví socialisté (enesové)* — členové maloburžoazní Lidové socialistické strany práce, která se v roce 1906 odštěpila od pravého křídla strany socialistů-revolucionářů (eserů). Enesové prosazovali vy-

tvorení bloku s kadety, a proto je Lenin nazýval „sociálkadety“, „maloburžoazními oportunisty“ a „eserskými menševiky“, kolísajícími mezi kadety a esery, a zdůrazňoval, že se tato strana „velice málo liší od kadetů, neboť vyškrtává z programu republiku i požadavek veškeré půdy“ (Sebrané spisy 14, Praha 1983, s. 44). V čele strany stáli A. V. Pešechonov, N. F. Anněnskij, V. A. Mjakoťin aj. Po únorové buržoazně demokratické revoluci 1917 se strana lidových socialistů spojila s trudoviky a aktivně podporovala buržoazní prozatímní vládu, do níž vyslala své zástupce. Po Říjnové revoluci se enesové účastnili kontrarevolučních spiknutí a ozbrojených akcí proti sovětské moci. Strana zanikla v době zahraniční vojenské intervence a občanské války. — 202

⁹⁶ *Russkoje bogatstvo* — měsíčník. Vycházel v Petrohradu v letech 1876—1918. Začátkem 90. let se stal orgánem liberálních narodníků a redigoval jej N. K. Michajlovskij. Kolem časopisu se shromáždili publicisté, kteří se později stali významnými členy eserské strany, strany lidových socialistů a trudovických skupin ve státních dumách. Od roku 1906 bylo *Russkoje bogatstvo* orgánem polokadet-ské Lidové socialistické strany práce (enesů). — 202

⁹⁷ *Proletarij* — ilegální bolševický týdeník. Vycházel od 21. srpna (3. září) 1906 do 28. listopadu (11. prosince) 1909 za redakce V. I. Lenina. Vyšlo 50 čísel. Na práci redakce se aktivně podíleli M. F. Vladimírskij, V. V. Vorovskij, I. F. Dubrovinskij a A. V. Lunačarskij, technické práce spojené s vydáváním listu zajišťovali A. G. Šlichter a J. S. Šlichterová aj. Prvních dvacet čísel bylo připraveno do tisku a vysázeno ve Vyborgu (tisklo se v Petrohradě, kam byly posílány matrice, ale z konspirativních důvodů se v listu uvádělo, že vychází v Moskvě). Později se podmínky pro vydávání ilegálních novin v Rusku natolik zhoršily, že byla redakce listu z rozhodnutí petrohradského a moskevského výboru SDDSR přemístěna do zahraničí (čísla 21—40 vyšla v Ženevě, čísla 41—50 v Paříži).

Proletarij byl fakticky ústředním orgánem bolševiků. Všechnu hlavní redakční práci prováděl Lenin. V listu vyšlo přes 100 jeho článků a notickek k nejdůležitějším otázkám revolučního boje dělnické třídy. Byly zde důkladně vysvětlovány taktické a obecně politické otázky, uveřejňovaly se zde zprávy o činnosti ÚV SDDSR, usnesení konferencí a plenárních zasedání ÚV, dopisy ÚV_k různým problémům stranické práce a mnoho jiných dokumentů. V příloze k 46. číslu byla uveřejněna zpráva o poradě rozšířené redakce listu *Proletarij*, konané v Paříži 8.—17. (21.—30.) červ-

na 1909, a rovněž rezoluce z této porady. List udržoval těsné styky s místními stranickými organizacemi.

Za stolybinské reakce vykonal Proletarij mnoho pro zachování a upevnění bolševických organizací, pro potření likvidátorů, otvzivistů, ultimatistů a bohostrůjců.

Na základě usnesení lednového plenárního zasedání ÚV SDDSR z roku 1910 se list přestal vydávat. — 202

- ⁹⁸ *Dělo žizni* — legální časopis, orgán menševiků-likvidátorů. Vycházel v Petrohradě v lednu až říjnu 1911. Vyšlo devět čísel. — 204
- ⁹⁹ *Národní pokroková strana (USA)* vznikla před prezidentskými volbami v létě 1912 odštěpením od Republikánské strany. 5. srpna 1912 byl v Chicagu zahájen sjezd nové strany, který za kandidáta na úřad prezidenta zvolil T. Roosevelta. Program strany, sledující získání hlasů širokých vrstev voličů, obsahoval požadavek demokratizace volebního systému, kontroly trustů, zavedení osmihodinové pracovní doby, zajištění životního minima dělníkům apod. Tento program sociální demagogie a liberálního reformismu získal Rooseveltovi značnou část maloburžoazie a střední buržoazie a rovněž část dělníků. V důsledku toho dostal Roosevelt v prezidentských volbách na podzim 1912 4 119 000 hlasů a obsadil tak druhé místo. Strana existovala do roku 1916. — 212
- ¹⁰⁰ *Republikánská strana (USA)* vznikla v roce 1854. Vytvořili ji odpůrci otrokářství, kteří se spojili proti rostoucím nárokům majitelů plantáží na jihu země. Strana vyjadřovala zájmy průmyslové buržoazie Severu a byla v té době podporována farmáři i dělníky. Za úkol si vytkla odstranit politickou moc otrokářů, omezit a postupně zrušit otroctví a poskytnout západní území farmářům k bezplatnému osídlení. V roce 1860 byl její kandidát A. Lincoln zvolen prezidentem. Po občanské válce v USA (1861—1865) vystupovala Republikánská strana jako obhájkyně zájmů velké průmyslové a finanční buržoazie. Za imperialismu se stala stranou monopolistického kapitálu. Provádí agresivní a protilidovou politiku amerického imperialismu. — 212
- ¹⁰¹ *Občanská válka v USA (1861—1865, válka Severu proti Jihu)* — válka mezi severními státy, v hospodářském a sociálním smyslu pokrokovými, a mezi otrokářskými jižními státy, kde od 50. let 19. století sílil boj proti otroctví. Mocným impulsem k boji bylo ozbrojené povstání proti otrokářům v roce 1859 vedené J. Brownem a zvolení republikána a odpůrce otroctví A. Lincolna prezidentem

Spojených států v roce 1860. V prosinci 1860 vystoupila Jižní Karolína ze svazku Unie. Po ní následovaly další otrokářské státy, které v únoru 1861 vyhlásily separatistickou Konfederaci jižních otrokářských států a útokem na pevnost Sumter zahájily občanskou válku.

Severní státy sledovaly ve válce pokrokové, revoluční cíle. Mezníkem ve válce byla proklamace o osvobození černých otroků, vydaná Lincolnovou vládou v září 1862. Velký význam mělo rovněž schválení zákona o homesteadu (bezplatném přidělu půdy nemajetným rolníkům), čistka v armádě a ve státním aparátě a nábor černochů do armády, dále zastavení reakčních novin a jiná opatření revolučně demokratického rázu. Revoluční metody vedení války zajistily vítězství Severu. V dubnu 1865 byla armáda Jihu poražena.

O vojenské porážce otrokářů rozhodly lidové masy — dělníci, farmáři a černošské obyvatelstvo. Pokrokovější společenské zřízení a značná převaha v ekonomických a lidských zdrojích předurčily vítězství severních států. Výsledek občanské války uvolnil cestu bouřlivému rozvoji kapitalismu v USA. — 212

¹⁰² *Demokratická strana (USA)* vznikla v roce 1828 jako strana otrokářů a některých skupin buržoazie s otrokáři spojených; ve straně byl rovněž značný počet farmářů a městské maloburžoazie. Později se změnila ve stranu majitelů velkých otrokářských plantáží a části velkoburžoazie. Po občanské válce v USA (1861—1865) se Demokratická strana stále více sblížovala se stranou Republikánskou. V období imperialismu se obě strany staly představitelkami monopolistického kapitálu a agresivní a protilidové politiky amerického imperialismu. — 212

¹⁰³ Leninovy teze *K některým projevům dělnických poslanců* se staly základem deklarace sociálně demokratické frakce IV. státní dумы. Úplný rukopis tezí se nezachoval.

Přijetí deklarace předcházelo urputný boj bolševických poslanců se sedmi menševickými poslanci frakce. Bolševický člen frakce A. J. Badajev napsal ve svých vzpomínkách: „Deklaraci jsme ve frakci projednávali ještě před zahájením činnosti dумы a věnovali jsme tomu mnoho schůzí. Bývaly to mimořádně vášnivé diskuse, které se často protáhly dlouho do noci. Na obou stranách se kromě poslanců účastnili vypracovávání deklarace i straniční pracovníci, kteří byli v té době v Petrohradě... Po dlouhém a úporném boji, po mnoha prudkých střetnutích s menševiky jsme konečně dosáhli toho, že do deklarace byly zahrnuty všechny základní požadavky

bolševiků“ (A. Badajev, Bolševiki v Gosudarstvennoj dume [Bolševici ve Státní dumě]. Vospominanija, Moskva 1954, s. 67).

Na základě Leninových pokynů byly do deklarace zařazeny téměř všechny hlavní body minimálního programu. Menševikům se tam však přesto podařilo prosadit bod požadující kulturně národnostní autonomii. 7. (20.) prosince 1912 byla deklarace sociálně demokratické frakce přednesena na zasedání Státní dumy.

8. (21.) prosince 1912 byl v Pravdě uveřejněn stenografický zápis ze zasedání dumy s textem deklarace. Za uveřejnění deklarace bylo toto číslo Pravdy zkonfiskováno a odpovědný redaktor listu soudně stíhán. — 217

¹⁰⁴ *Mimořádný mezinárodní socialistický kongres II. internacionály* se konal v Basileji 24.—25. listopadu 1912. Kongres byl svolán, aby rozhodl, jak bojovat proti hrozícímu nebezpečí světové imperialistické války, které ještě zesílilo po vypuknutí první balkánské války. Přítomno bylo 555 delegátů. ÚV SDDSR vyslal 6 delegátů.

V den zahájení kongresu se konala mohutná protiválečná demonstrace a mezinárodní protestní shromáždění proti válce. 25. listopadu kongres jednomyslně schválil manifest o válce.

Manifest varoval národy před hrozbou blížící se světové války. Právilo se v něm: „Každým okamžikem mohou být velké evropské národy vrženy proti sobě, přičemž tento zločin proti lidskosti a rozumu nemůže být ospravedlněn ani sebemenší záminkou jakýchkoli národních zájmů... Bylo by šílenstvím, kdyby vlády nepochopily, že pouhé pomyšlení na hrůzy světové války musí vyvolat hněv a rozhořčení dělnické třídy. Proletariát pokládá za zločin navzájem do sebe střílet pro zisky kapitalistů, pro ctižádost dynastií, pro plnění tajných diplomatických smluv“ (Ausserordentlicher Internationaler Sozialistenkongress zu Basel am 24. und 25. November 1912, Berlin 1912, S. 23, 26).

Manifest odhaloval loupeživé cíle připravované imperialistické války a vyzýval dělníky všech zemí, aby vedli rozhodný boj za mír, proti hrozící válce, „aby proti kapitalistickému imperialismu postavili sílu mezinárodní solidarity proletariátu“. V případě vypuknutí imperialistické války manifest socialistům doporučoval, aby využili hospodářské a politické krize vyvolané válkou k boji za socialistickou revoluci.

Vůdcové II. internacionály (Kautsky, Vandervelde aj.) hlasovali sice na kongresu pro přijetí manifestu, ale považovali ho za pouhou formální záležitost. Žádný z oportunistických vůdců II. internacionály nehodlal usnesení basilejského kongresu uskutečňovat v praxi. Po vypuknutí první světové války na basilejský

manifest zapomněli a postavili se na stranu svých imperialistických vlád. — 218

¹⁰⁵ Jde o nepokoje mezi politickými vězni v kutomarské a algačské věznici. Příčinou těchto nepokojů, které začaly v srpnu 1912, bylo nařízení zabajkalského gubernátora o zavedení vojenských předpisů pro politické vězně ve vězeních nerčinské trestnice. Političtí vězni v kutomarské věznici vyhlásili patnáctidenní hladovku. Vedení věznice na to odpovědělo masovým týráním vězňů. Několik vězňů spáchalo ze zoufalství sebevraždu. K podobným událostem došlo v algačské věznici. V létě a na podzim 1912 docházelo ke vzpourám politických vězňů i v jiných věznicích Ruska. Odezvou na tyto události byly dělnické protestní stávky v Petrohradě, Moskvě, Varšavě a Rize. Jménem sociálně demokratické frakce a Trudovické skupiny byla ve IV. státní dumě přednesena interpelace o šikanování politických vězňů. Většinou hlasů bylo projednávání interpelace odloženo a později se už na pořad jednání nedostalo. — 219

¹⁰⁶ Tento pozemkový návrh hodnotí Lenin v člancích *Nová agrární politika* a *Rozprava o agrární otázce* v III. dumě (viz Sebrané spisy 16, Praha 1984, s. 432–435, a Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 322–336). — 220

¹⁰⁷ Dokument *K dělnickým poslancům v dumě a k jejich deklaraci* je návrhem deklarace sociálně demokratické frakce. Dokument opsala N. K. Krupská a poslala jej bolševickým poslancům dumy z Krakova 13. (26.) listopadu 1912. Návrh deklarace zachytila carská policie. — 222

¹⁰⁸ Demonstrace byla organizována z iniciativy bolševických zástupců jednotlivých petrohradských obvodů a podniků. Několik dní před zahájením IV. státní dumy byl v podnicích rozšířen leták vyzývající dělníky, aby 15. (28.) listopadu 1912 vyhlásili jednodenní politickou stávku s demonstrací před Tavridským palácem. Likvidátoři v listu Luč se proti demonstraci postavili. 13. (26.) listopadu svolala sociálně demokratická frakce poradu za účasti představitelů petrohradského výboru, redakce Pravdy, řídicího centra likvidátorů — organizačního výboru a likvidátorského listu Luč. Na poradě podporovali bolševici návrh dělníků uspořádat v den zahájení ultrareakční dumy stávku a demonstraci; likvidátoři se kategoricky vyslovili proti. Po poradě vydala sociálně demokratická frakce v tisku politicky chybné prohlášení, v němž vyjádřila svůj

negativní postoj ke stávce. Přes odpor likvidátorů a politickou chybu sociálně demokratické frakce stávkovaly v den zahájení dумы desetitisíce dělníků. V mnoha podnicích byly uspořádány bleskové schůze, kde se dělníci usnášeli bojkotovat Luč.

Po demonstraci vystoupili bolševičtí poslanci dумы na dělnických schůzích a uznali svou chybu. — 226

- ¹⁰⁹ Je míněn projev M. V. Rodzjanka po jeho zvolení do funkce předsedy IV. státní dумы. Ve svém projevu se prohlásil za „stoupence zastupitelského systému na konstitučním základě“ a zároveň učinil jako věrný poddaný prohlášení, že je „neochvějně oddán“ carovi. Po skončení Rodzjankova projevu mu kadetsko-okřabristická většina dумы uspořádala ovace. Kadetský list Reč hodnotil v úvodníku čísla 315 z 16. (29.) listopadu 1912 Rodzjankovo zvolení do funkce předsedy dумы jako „politickou demonstraci“ a rozplýval se v pochvalách na jeho adresu. — 226
- ¹¹⁰ O jaký článek jde, se nepodařilo zjistit. — 229
- ¹¹¹ „*Zemská konference*“ *polské sociální demokracie* se konala 11.—17. srpna (podle nového kalendáře) 1912. Všichni účastníci konference patřili ke stoupencům hlavního vedení SDKPaL (takzvaným zarządovcům), kteří zaujímali smírlivecké stanovisko k likvidátorům a vystupovali proti takzvaným rozlámovcům, kteří zastávali stanovisko bolševické. Konference schválila činnost hlavního vedení, usnesla se rozpustit stranické organizace podporující rozlámovce a vyslovila se pro taktickou dohodu s Bundem a s PSS-levicí při volbách do IV. státní dумы. Konference schválila rovněž usnesení o vztahu polské sociální demokracie k SDDSR, rozebírané v tomto článku. — 242
- ¹¹² Orgánem antilikvidátorů byl list Social-demokrat. Je míněn Leninův článek Rozuzlení krize ve straně, uveřejněný 8. (21.) prosince 1911 v 25. čísle tohoto listu (viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 25—35).
Orgánem likvidátorů byl list Golos social-demokrata. Je míněn článek A. Martynova Na rozvalinách bolševicko-polského bloku, uveřejněný v prosinci 1911 v 26. čísle tohoto listu. — 245
- ¹¹³ „*Rakouská*“ *federace* — v tomto případě je míněna organizační výstavba rakouské sociálně demokratické strany podle národností. Na wimerském (vídeňském) sjezdu v roce 1897 byla jednotná strana likvidována a místo ní byl založen federativní svaz šesti

národních „sociálně demokratických skupin“: německé, české, polské, ruské, italské a jihoslovanské. Všechny tyto skupiny byly navzájem spojeny jen společným sjezdem a společným ústředním vedením. Na brněnském sjezdu v roce 1899 bylo ústřední vedení strany přeměněno ve federativní orgán, skládající se z výkonných výborů národních sociálně demokratických stran. V důsledku tohoto organizačního federalismu se jednotná sociálně demokratická strana Rakouska rozpadla. — 249

- ¹¹⁴ *Americká federace práce* (American Federation of Labour, AFL) — odborové sdružení v USA, založené v roce 1881. AFL byla vybudována na cechovním principu a sdružovala převážně dělnickou aristokracii. Jejím oficiálním orgánem je měsíčník *American Federationist*, vycházející ve Washingtonu od roku 1894.

Reformistické vedení AFL odmítá zásady socialismu a třídního boje, hlásá „třídní spolupráci“ a obhajuje kapitalistický řád. Vedení AFL provádí politiku rozkolu mezinárodního dělnického hnutí a aktivně podporuje agresivní zahraniční politiku amerického imperialismu. V roce 1955 se Americká federace práce sloučila s jiným odborovým sdružením — Kongresem průmyslových odborů (Congress of Industrial Organisations, CIO). Vznikla tak největší americká odborová ústředna AFL-CIO. — 251

- ¹¹⁵ Článek *Dělnická třída a její „parlamentní“ zastoupení* je první z cyklu článků o zkušenostech z práce sociálně demokratické frakce v II., III. a IV. dumě, které Lenin napsal pro Pravdu. V Pravdě vyšel jen první článek. V roce 1954 ústřední výbor Polské sjednocené dělnické strany odevzdal ústřednímu výboru KSSS materiály z Leninova Krakovsko-poroninského archívu, nalezené v Krakově, mezi nimiž byly i rukopisy třetího a pátého článku tohoto cyklu. Tyto články, otištěné v tomto svazku, byly poprvé uveřejněny v dubnu 1954 v časopisu *Kommunist*. Druhý a čtvrtý článek nebyly nalezeny. — 253

- ¹¹⁶ Lenin má na mysli složení delegátů V. (londýnského) sjezdu SDDSR. — 253

- ¹¹⁷ Je míněna rezoluce IV. konference SDDSR (III. celoruské) O taktice sociálně demokratické frakce ve Státní dumě (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 155—156). — 255

- ¹¹⁸ Jde o rezoluci V. konference SDDSR (celoruské z roku 1908)

O sociálně demokratické frakci v dumě (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 168—171). — 255

- ¹¹⁹ Menševici, kteří byli pro zachování ilegální strany — skupina v čele s G. V. Plechanovem, která se oddělila od menševiků-likvidátorů a v letech 1908—1912 proti nim vystupovala. Plechanovovci zůstávali i nadále menševiky, avšak byli pro zachování a upevnění ilegální stranické organizace a v zájmu toho se spojovali s bolševiky. — 256
- ¹²⁰ Rezoluce sociálně demokratické frakce IV. dumy o přijetí J. I. Jagieľa do sociálně demokratické frakce byla v plném znění uveřejněna 1. (14.) prosince 1912 v 182. čísle Pravdy a v 64. čísle listu Luč. Leninovo hodnocení této rezoluce je obsaženo jednak v této stati a jednak v rezoluci krakovské porady ÚV SDDSR se stranickými pracovníky O sociálně demokratické frakci v dumě (viz tento svazek, s. 282—283). — 258
- ¹²¹ Je míněn článek J. V. Stalina Jagieľa jako neplnoprávný člen sociálně demokratické frakce, uveřejněný v 182. čísle Pravdy z 1. prosince 1912. — 261
- ¹²² *Balalajkin* — postava z díla M. J. Saltykova-Ščedrína Soudobá idyla, ztělesňující liberálního ťlučhubu, dobrodruha a lháře. — 263
- ¹²³ *Ruskaja molva* — deník, orgán strany progresistů; vycházel v Petrohradě od 9. (22.) prosince 1912 do 20. srpna (2. září) 1913. — 264
- ¹²⁴ *Slovo* — buržoazní deník; vycházel v Petrohradě v letech 1903—1909. Zpočátku byl orgánem pravicových zemstevních činitelů, od listopadu 1905 se stal orgánem strany okťabristů. V červenci 1906 byl zastaven, avšak 19. listopadu (2. prosince) téhož roku začal vycházet znovu jako orgán konstitučně monarchistické Strany pokojné obnovy, která se v podstatě ničím nelišila od okťabristů. — 266
- ¹²⁵ *Porada ÚV SDDSR se stranickými pracovníky*, z konspiračních důvodů zvaná „únorová“, se konala v Krakově 26. prosince 1912—1. ledna 1913 (8.—14. ledna 1913). Zúčastnili se jí V. I. Lenin, N. K. Krupská, J. V. Stalin a bolševičtí poslanci IV. státní dumy A. J. Badajev, G. I. Petrovskij, N. R. Šagov aj. Na poradě byly zastoupeny

ilegální stranické organizace z Petrohradu, z Moskevské oblasti, z jižního Ruska, z Uralu a z Kavkazu.

Přípravné práce spojené se svoláním porady zajistil přímo V. I. Lenin, který udržoval rozsáhlou korespondenci se stranickými pracovníky v Rusku a dával ruskému byru ÚV SDDSR pokyny k organizaci porady. Lenin poradě rovněž předsedal, přednesl referáty Revoluční rozmach stávkový a úkoly strany, O vztahu k likvidátorství a o jednotě (text referátů se nedochoval), sestavil a zredigoval všechny rezoluce porady a napsal o poradě zprávu ÚV SDDSR.

Porada schválila usnesení k nejdůležitějším otázkám dělnického hnutí: o úkolech strany v souvislosti s novým revolučním rozmachem a růstem stávkového hnutí, o výstavbě ilegální organizace, o činnosti sociálně demokratické frakce v dumě, o pojišťovací kampani, o stranickém tisku, o národních sociálně demokratických organizacích, o boji proti likvidátorství a o jednotě proletářské strany. Na poradě byly předneseny zprávy o stranické práci v jednotlivých místech.

Krakovská porada navrhla stranickým organizacím, aby se vedle rozsáhlejší a intenzivnější agitace za požadavky minimálního programu SDDSR soustředily na všestrannou podporu masových revolučních stávek a organizování různých revolučních akcí dělnické třídy a rolnictva.

Porada konstatovala, že jedině správným typem výstavby strany v té době je ilegální strana obklopená sítí legálních a pololegálních spolků. Za důležitý nejbližší úkol v této oblasti bylo označeno zakládání ryze stranických ilegálních výborů z neaktivnějších dělníků ve všech továrnách a závodech. Pro zlepšení stranického řízení a navázání těsnějšího kontaktu mezi místními stranickými organizacemi a ÚV SDDSR uznala porada za nutné vytvořit v hlavních oblastech dělnického hnutí oblastní ústředí. Jako významný praktický úkol bylo stanoveno zavést systém důvěrníků dosazovaných z dělnických předáků v jednotlivých místech.

K činnosti sociálně demokratické frakce v dumě porada konstatovala, že v zájmu politické výchovy dělnické třídy a správného pojetí stranické práce v dumě je nezbytné pozorně sledovat každý krok sociálně demokratické frakce a kontrolovat její práci. Porada poukázala na úspěchy i nedostatky v činnosti sociálně demokratické frakce; uvítala energickou činnost bolševických poslanců, jejich vystoupení i vznášené interpelace a ostře odsoudila nesprávný postup likvidátorské části frakce.

Krakovská porada stanovila opatření ke zlepšení činnosti redakce listu Pravda a poukázala na nutnost, aby redakce přesněji

plnila stranická usnesení a lépe využívala list jako dělnickou tribunu k objasňování života strany. Materiály určené ústředním výborem k zveřejnění musí redakce otiskovat okamžitě.

Pokud jde o vztah k likvidátorství, porada konstatovala, že jedním z nejdůležitějších úkolů strany je i nadále rozhodně bojovat proti skupině likvidátorů kolem časopisu *Naša zarja* a listu *Luč* a vysvětlovat dělnictvu, jak hluboce škodlivá je jejich činnost. Porada doporučila sjednocovat všechny sociálně demokratické dělníky pod podmínkou, že uznají ilegální organizaci SDDSR a stanou se jejími členy.

Velká pozornost byla na poradě věnována národnostní otázce. Dělníci všech národů a národností Ruska byli vyzváni, aby rozhodně bojovali proti nejhrůznějšímu projevům nacionalismu; sociálně demokratičtí dělníci v jednotlivých místech byli vyzváni, aby se pevně semkli a sloučili v jednotné organizaci SDDSR. Porada odsoudila pokusy vedoucích orgánů národních sociálně demokratických organizací (ÚV Bundu, hlavního vedení polské sociální demokracie, ÚV Sociální demokracie Lotyšského kraje) oddělit se od SDDSR a napomáhat rozbíječské činnosti likvidátorů.

Usnesení porady sehrála velkou úlohu při upevňování strany a její jednoty, při rozšiřování a upevňování spojení strany s širokými masami pracujících, při vypracovávání nových forem stranické práce v podmínkách vzestupu revolučního hnutí.

Rezoluce krakovské porady byly schváleny ÚV SDDSR a brzy po jejím ukončení hektograficky rozmnoženy. V první polovině února (podle nového kalendáře) 1913 byly rezoluce spolu se zprávou ÚV o poradě vydány jako zvláštní brožura v Paříži. Rezoluce O reorganizaci a práci redakce listu *Pravda*, která byla pravděpodobně projednávána rovněž na uzavřených zasedáních ÚV po ukončení porady, nebyla z konspirativních důvodů uveřejněna. Zachovala se v kopii psané N. K. Krupskou. V Leninových spisech je tato rezoluce otištěna poprvé.

Protokoly porady se nezachovaly. V ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou jen Leninovy stručné konspekty poznámek o průběhu diskuse při projednávání některých otázek a stručná osnova jeho referátu o revolučním rozmachu, stávkách a úkolech strany. — 269

¹²⁶ Jde o projev člena sociálně demokratické frakce, menševika A. I. Čchenkelihovi na 10. zasedání Státní dumy 10. (23.) prosince 1912. — 283

¹²⁷ *Formulace zamítnutá II. sjezdem SDDSR* — jde o návrh bundovce

V. D. Medema (podle protokolu sjezdu — Goldblat) zařadit do článku 8 všeobecně politické části programu strany o „právu všech národů a národností žijících na území státu na sebeurčení“ dodatek: „a vytvoření institucí zaručujících jim naprostou svobodu kulturního rozvoje“ (viz Druhý sjezd SDDSR^[21]. Červenec—srpen 1903. Protokoly, Moskva 1959, s. 190—192). — 283

¹²⁸ Na 14. zasedání Státní dumy 15. (28.) prosince 1912 podali v souvislosti s vládním prohlášením kadeti, progresisté, trudovici a nacionalisté návrhy přechodu k dalším bodům programu. Většinou hlasů byl schválen návrh progresistů, v němž se vyjadřovalo přesvědčení, že vláda uskuteční Manifest ze 17. října 1905. Pro tento návrh hlasovali i členové sociálně demokratické frakce. Později uznali, že se tím dopustili chyby. — 283

¹²⁹ Jaký byl obsah těchto neuveřejněných bodů, jejichž text se nezachoval, lze soudit podle původního náčrtku rezoluce O sociálně demokratické frakci v dumě. Náčrtek je uveřejněn v tomto svazku v oddílu Přípravné materiály (viz s. 415). — 283

¹³⁰ *Byro ÚV* — ruské byro ÚV SDDSR — ústředí bolševické strany pro řízení revolučního boje v Rusku, vytvořené v lednu 1912 na VI. (pražské) celoruské konferenci SDDSR. Členy ruského byra ÚV se stali členové ÚV G. K. Ordžonikidze, J. M. Sverdlov, S. S. Spandarjan, J. V. Stalin a kandidáti ÚV M. I. Kalinin, J. D. Stasovová aj. Později se složení ruského byra vzhledem k častému zatýkání stranických pracovníků v Rusku několikrát měnilo, na místa zatčených členů byli kooptováni noví.

Činnost ruského byra řídil ústřední výbor strany v čele s Leninem. Byro mělo realizovat usnesení pražské konference SDDSR, ideově a organizačně semknout místní stranické organizace kolem ústředního výboru strany, upevňovat jednotu stranických řad a bojovat proti oportunistickým proudům. Ruské byro vykonalo velký kus práce při vydávání a rozšiřování letáků, provolání a jiných ilegálních tiskovin bolševiků. Bylo významným spojovacím článkem mezi ÚV a místními stranickými organizacemi. Po únorové buržoazně demokratické revoluci 1917 zastavilo byro svou činnost. — 283

¹³¹ Obsah vládního návrhu zákona o pojištění, schváleného na podzim 1911 III. státní dumou, rozebírá Lenin v rezoluci VI. (pražské) celoruské konference SDDSR O stanovisku k návrhu zákona

o státním pojištění dělníků, předloženému dumou (Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 177–181). — 283

¹³² Srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 166. — 285

¹³³ Je míněno šest bolševických poslanců sociálně demokratické frakce IV. státní dumy. — 289

¹³⁴ Je míněn bolševický legální teoretický měsíčník *Prosvěščenije*, vycházející v Petrohradě od prosince 1911 do června 1914 v nákladu až pět tisíc výtisků.

Časopis byl založen z Leninovy iniciativy místo bolševického časopisu *Mysl* vydávaného v Moskvě, který carská vláda zastavila. Do časopisu přispívali V. V. Vorovskij, A. I. Uljanovová-Jelizarovová, N. K. Krupská, V. M. Molotov, M. S. Olminskij, J. V. Stalin a M. A. Saveljev. Pro řízení beletristické rubriky časopisu získal Lenin A. M. Gorkého. Lenin řídil *Prosvěščenije* z Paříže, později z Krakova a Poronina, redigoval články, dával pokyny redakci a udržoval pravidelnou korespondenci s jejími členy. V časopisu byly uveřejněny četné Leninovy práce, zejména o národnostní otázce.

Časopis odhaloval oportunisty-likvidátory, otzovisty, trockisty a rovněž buržoazní nacionalisty, osvětloval boj dělnické třídy za nového revolučního rozmachu a propagoval bolševická hesla ve volební kampani do IV. státní dumy; vystupoval proti revizionismu a centrismu ve stranách II. internacionály. Časopis sehrál vynikající úlohu v marxistické internacionální výchově vyspělých dělníků v Rusku.

Těsně před první světovou válkou carská vláda časopis zastavila. Na podzim 1917 bylo vydávání obnoveno, vyšlo však jen jedno dvojčíslo, kde byly uveřejněny Leninovy práce *Udrží bolševici státní moc?* a *K revizi programu strany* (viz Spisy 26, Praha 1956, s. 75–125, 139–169). — 290

¹³⁵ Stávkou britských železničářů (v srpnu 1911) se zúčastnilo kolem 200 000 osob. Stávka ochromila železniční dopravu v zemi a vážně narušila průmyslovou výrobu. Vláda vyslala proti stávkujícím vojsko. V Liverpoolu, Llanelli a v dalších městech došlo k ozbrojeným srážkám; několik dělníků bylo zabito, mnoho jich bylo raněno. Tyto zákroky vyvolaly v zemi velké rozhořčení. Majitelé železničních společností, vylekaní rozmachem hnutí, byli nuceni

přistoupit na některé ústupky, zejména de facto uznat odborový svaz železničářů. — 291

- ¹³⁶ Lenin uvádí slova dělnické písně německého básníka Georga Herwegha Bundeslied für den Allgemeinen Deutschen Arbeiterverein, napsané v roce 1863 pro Všeobecný německý dělnický spolek. — 291
- ¹³⁷ Deutsche Arbeiter-Sängerzeitung — list sociálně demokratického zaměření, orgán Německého dělnického pěveckého spolku (Deutscher Arbeiter-Sängerverein), vycházel v Berlíně od roku 1907 do roku 1933, zpravidla jednou měsíčně. — 295
- ¹³⁸ *Všeobecný německý dělnický spolek* (Allgemeiner Deutscher Arbeiterverein) — politická organizace německých dělníků, založená na sjezdu dělnických spolků v Lipsku v roce 1863 za aktivní účasti F. Lassalla. Založení spolku mělo pro dělnické hnutí pozitivní význam, avšak Lassalle, který byl zvolen jeho předsedou, jej zavedl k oportunistu. Spolek se omezoval na boj za všeobecné volební právo a pokojnou parlamentní činnost. Jak zdůraznil B. Engels, „všeobecné, rovné a přímé hlasovací právo“ prohlašoval Lassalle za jediný a neomylný prostředek k tomu, aby dělnická třída dobyla politickou moc“ (K. Marx-B. Engels, Spisy 16, Praha 1965, s. 365). Vedoucí činitelé spolku vytyčili požadavek vytvořit výrobní dělnická družstva dotovaná státem, s jejichž pomocí přý bude možné postupně přeměnit pruský stát v takzvaný „svobodný lidový stát“; na rolnictvo pohlíželi jako na reakční masu. Lassallovci schvalovali kontrarevoluční cestu sjednocení Německa „shora“, pomocí pruských dynastických válek. Všeobecný německý dělnický spolek existoval do roku 1875. — 295
- ¹³⁹ *Výjimečný zákon proti socialistům* vydala v roce 1878 Bismarckova vláda. Zakazoval všechny organizace sociálně demokratické strany, masové dělnické organizace, dělnický tisk a na základě něj se zabavovala socialistická literatura. Sociální demokraté byli pronásledováni a vypovídáni. Represálie však sociálně demokratickou stranu nezlomily, strana přizpůsobila svou činnost ilegálním podmínkám. V zahraničí vycházel ústřední orgán strany, list Der Sozialdemokrat, a pravidelně byly svolávány stranické sjezdy (1880, 1883, 1887). V Německu se v ilegalitě rychle obnovovaly sociálně demokratické organizace a skupiny, které řídil ilegální ústřední výbor. Strana zároveň využívala všechny legální možnosti, aby upevnila své spojení s širokými vrstvami lidu. Její vliv neustále

rostl: počet hlasů odevzdaných pro sociální demokraty ve volbách do Říšského sněmu se od roku 1878 do roku 1890 více než ztrojnásobil. Velkou pomoc německým sociálním demokratům poskytovali K. Marx a B. Engels. V roce 1890 byl výjimečný zákon proti socialistům pod tlakem silícího dělnického hnutí zrušen. — 295

- ¹⁴⁰ *Vorwärts* — deník, ústřední orgán Sociálně demokratické strany Německa. Z rozhodnutí stranického sjezdu v Halle vycházel od roku 1891 v Berlíně pod názvem *Vorwärts*. *Berliner Volksblatt* jako pokračování listu *Berliner Volksblatt*, vycházejícího od roku 1884. Na stránkách listu bojoval Engels proti nejružnějším projevům oportunistu. Od druhé poloviny 90. let, po Engelově smrti, se redakce listu zmocnilo pravé křídlo strany a list začal soustavně uveřejňovat články oportunistů. *Vorwärts* tendenčně zkresloval boj proti oportunismu a revizionismu v SDDSR, podporoval ekonomisty a později, po rozštěpení strany, menševiky. V letech reakce otiskoval pomlouvačné články Trockého, kdežto Leninovi a bolševikům neumožňoval zveřejňovat odpovědi vyvracející tyto pomlavy a objektivně hodnotit situaci ve straně.

Za první světové války zaujímal *Vorwärts* sociálšovinistické stanovisko; po Říjnové revoluci se zaměřil na protisovětskou propagandu. Vycházel do roku 1933. — 297

- ¹⁴¹ *Bremer Bürger-Zeitung* — sociálně demokratický deník, vycházel v letech 1890—1919; do roku 1916 byl pod vlivem brémských levicových sociálních demokratů, později přešel do rukou sociálšovinistů. — 297
- ¹⁴² Článek *O bolševismu* napsal Lenin pro druhý díl knihy N. A. Rubakina *Sredi knig* [Mezi knihami]. 12. (25.) ledna 1913 ho poslal Rubakinovi do Clarens ve Švýcarsku s průvodním dopisem, v němž si jako podmínku pro uveřejnění kladl požadavek, že v textu „*nebudou provedeny žádné změny*“ (Spisy 35, Praha 1957, s. 54). Článek byl uveřejněn v plném znění. — 299
- ¹⁴³ *Ekonomismus* — oportunistický směr v sociální demokracii Ruska na konci 19. a na začátku 20. století, ruská odnož mezinárodního oportunismu. Tiskovými orgány ekonomistů byly list *Rabočaja mysl* (1897—1902) a časopis *Rabočeje dělo* (1899—1902). Programovým dokumentem ekonomistů, které Lenin nazýval ruskými bernsteinovci, bylo takzvané *Credo*, které v roce 1899 napsala J. D. Kuskovová.

Ekonomisté zužovali úkoly dělnické třídy na hospodářský boj za zvýšení mezd, zlepšení pracovních podmínek atd. Politický boj považovali za záležitost liberální buržoazie. Odmítali vedoucí úlohu strany dělnické třídy. Podle jejich názoru měla strana pouze sledovat živelný proces hnutí a registrovat události. Ekonomisté se poddávali živelnosti dělnického hnutí a snižovali tak význam revoluční teorie a uvědomělosti. Tvrdili, že socialistická ideologie může vzniknout z živelného dělnického hnutí, popírali, že socialistické uvědomění musí být do dělnického hnutí vneseno zvenčí, marxistickou stranou, a tím uvolňovali cestu buržoazní ideologii. Ekonomisté obhajovali roztržštěnost a přístipkaření v sociálně demokratickém hnutí a vystupovali proti názoru, že je nutno vytvořit centralizovanou stranu dělnické třídy. Hrozilo nebezpečí, že ekonomismus svede dělnickou třídu z revoluční cesty třídního boje a udělá z ní politický přívěsek buržoazie.

Obsáhlé kritice názorů ekonomistů jsou věnovány Leninovy práce *Protest ruských sociálních demokratů* (je namířen proti *Credu*, byl napsán v sibiřském vyhnanství v roce 1899 a podepsalo jej sedmáct marxistů žijících ve vyhnanství), *Zpětný směr v ruské sociální demokracii*, *K Profession de foi* a *Diskuse s obhájci ekonomismu* (viz *Sebrané spisy 4*, Praha 1980, s. 175–188, 250–281, 316–326; *Sebrané spisy 5*, Praha 1981, s. 367–374). S konečnou platností Lenin ideově potřel ekonomismus v knize *Co dělat?* (viz *Sebrané spisy 6*, Praha 1981, s. 17–203). Významnou úlohu v boji proti ekonomismu sehrála leninská *Jiskra*. — 299

¹⁴⁴ *Jiskra* — první celoruský ilegální marxistický list; založil jej v roce 1900 V. I. Lenin. List měl rozhodující význam pro utváření revoluční marxistické strany dělnické třídy Ruska.

První číslo leninské *Jiskry* vyšlo v prosinci 1900 v Lipsku, další čísla vycházela v Mnichově, od července 1902 v Londýně a od jara 1903 v Ženevě. Při přípravách k vydávání listu (organizování tajné tiskárny, opatření liter azbuky apod.) značně pomohli němečtí sociální demokraté C. Zetkinová, A. Braun a jiní, polský revolucionář J. Marchlewski, který tehdy žil v Mnichově, a jeden z členů pracovníků britské Sociálně demokratické federace H. Quelch.

Členy redakce *Jiskry* byli V. I. Lenin, G. V. Plechanov, L. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov a V. I. Zasuličová. Tajemnicí redakce byla zpočátku I. G. Smidovičová-Lehmanová a od jara 1901 N. K. Krupská, která také vyřizovala veškerou korespondenci *Jiskry* se sociálně demokratickými organizacemi v Rusku. Středem pozornosti *Jiskry* byly otázky revolučního boje proletariátu a všech pracujících v Rusku proti carskému absolutismu. Velkou pozornost

věnovala významným mezinárodním událostem, především z mezinárodního dělnického hnutí. Lenin byl fakticky šéfredaktorem a vůdčí osobností Jiskry, psal články o všech základních otázkách výstavby strany a třídního boje ruského proletariátu a reagoval na nejdůležitější mezinárodní události.

Jiskra se stala centrem, kolem něhož se sjednocovaly síly strany a kde se soustřeďovaly a vychovávaly stranické kádry. V mnoha ruských městech (v Petrohradě, Moskvě, Samaře a jinde) vznikly skupiny a výbory SDDSR leninského jiskrovského zaměření a v lednu 1902 byla na sjezdu jiskrovců v Samaře založena ruská organizace Jiskry. Jiskrovské organizace vznikaly a pracovaly pod přímým vedením Leninových žáků a spolubojovníků N. E. Baumana, I. V. Babuškina, S. I. Guseva, M. I. Kalinina, P. A. Krasikova, G. M. Kržižanovského, F. V. Lengnika, P. N. Lepešinského, I. I. Radčenka aj.

Z Leninova podnětu a za jeho přímé účasti vypracovala redakce Jiskry návrh programu strany (byl uveřejněn v 21. čísle Jiskry) a připravila II. sjezd SDDSR, který se konal v červenci až srpnu 1903. Ještě před sjezdem se většina místních sociálně demokratických organizací v Rusku připojila k Jiskře, schválila její taktiku, program a organizační plán a uznala ji za svůj řídicí orgán. Ve zvláštním usnesení ocenil sjezd mimořádnou úlohu Jiskry v boji o stranu a prohlásil ji za ústřední orgán SDDSR.

Krátce po II. sjezdu ovládli Jiskru za Plechanovovy podpory menševici. Od 52. čísla přestala být Jiskra revolučním marxistickým orgánem. — 299

¹⁴⁶ II. sjezd SDDSR se konal ve dnech 17. (30.) července—10. (23.) srpna 1903. Prvních třináct zasedání probíhalo v Bruselu, další musela být pro policejní perzekuci přenesena do Londýna.

Sjezd připravila Jiskra, která pod Leninovým vedením vykonala obrovský kus práce pro sjednocení ruských sociálních demokratů v duchu zásad revolučního marxismu.

Na sjezdu bylo přítomno 43 delegátů s rozhodujícím hlasem, kteří zastupovali 26 organizací (skupinu Osvobození práce, organizaci Jiskry, zahraniční a ústřední výbor Bundu, Zahraniční ligu ruské revoluční sociální demokracie, Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí a 20 ruských sociálně demokratických výborů a svazů). Protože někteří delegáti měli dva hlasy, bylo na sjezdu celkem 51 rozhodujících hlasů. Složení sjezdu bylo různorodé. Přítomni byli nejen stoupenci Jiskry, ale také její odpůrci a nestálé, kolísavé živly.

Nejdůležitějšími úkoly sjezdu bylo schválení programu a stanov

strany a volby řídicích orgánů strany. Lenin a jeho stoupenci na sjezdu energicky bojovali proti oportunistům.

Oportunisté ostře napadli návrh programu strany, vypracovaný redakcí Jiskry, zejména tezi o vedoucí úloze strany v dělnickém hnutí, tezi o nutnosti nastolit diktaturu proletariátu a agrární část programu. Sjezd odrazil útoky oportunistů a jednomyslně (při jedné abstenci) schválil program strany, v němž byly zformulovány jak nejbližší úkoly proletariátu v nadcházející buržoazně demokratické revoluci (minimální program), tak i úkoly související s vítězstvím socialistické revoluce a nastolením diktatury proletariátu (maximální program). Poprvé od Marxovy a Engelsovy smrti byl v mezinárodním dělnickém hnutí schválen revoluční program, v němž byl Leninovou zásluhou označen za hlavní úkol strany dělnické třídy boj za diktaturu proletariátu.

Při projednávání stanov strany se rozpoutal prudký boj o organizační zásady výstavby strany. Lenin a jeho stoupenci usilovali o vytvoření bojové revoluční strany dělnické třídy a považovali za nutné schválit takové stanovy, které by znesnadnily přístup do strany všem nestálým a kolísavým živlům. Proto ve formulaci prvního článku stanov, kterou navrhl Lenin, bylo členství ve straně podmíněno nejen uznáním programu a materiální podporou strany, ale i osobní účastí v některé stranické organizaci. Martov přednesl na sjezdu vlastní formulaci prvního článku, která podmiňovala členství ve straně kromě uznáním programu a materiální podporou strany pouze pravidelnou osobní pomocí straně pod vedením některé její organizace. Martovovu formulaci, která usnadňovala všem nestálým živlům vstup do strany, podpořili na sjezdu nejen protijiskrovci a „bláto“ („střed“), ale i „měkkí“ (nepevní) jiskrovci, takže ji sjezd nepatrnou většinou hlasů schválil. V podstatě však sjezd schválil stanovy v tom znění, jak je vypracoval Lenin. Kromě toho schválil i několik rezolucí k otázkám taktiky.

Na sjezdu došlo k rozkolu mezi důslednými zastánci jiskrovského směru (Leninovými stoupenci) a „měkkými“ jiskrovci (Martovovými stoupenci). Stoupenci leninského směru získali ve volbách do ústředních stranických orgánů většinu (bolšinstvo) a začali se nazývat bolševiky, kdežto oportunisté, kteří se ocitli v menšině, se začali nazývat menševiky.

Sjezd měl nesmírný význam pro rozvoj dělnického hnutí v Rusku. Skoncoval s příštípkařením a kroužkařením v sociálně demokratickém hnutí a položil základy marxistické revoluční strany v Rusku, strany bolševiků. Lenin napsal: „Bolševismus jako směr politického myšlení a jako politická strana existuje od roku 1903“ (Spisy 31, Praha 1955, s. 18).

II. sjezd SDDSR zformoval proletářskou stranu nového typu, která se stala vzorem pro revoluční marxisty všech zemí, a stal se tak historickým mezníkem v mezinárodním dělnickém hnutí. — 299

¹⁴⁶ Je míněna *menševická Jiskra*. Na II. sjezdu SDDSR byla Jiskra uznána za ústřední orgán strany a schválena její redakce ve složení V. I. Lenin, G. V. Plechanov a L. Martov. Menševik Martov však v rozporu s usnesením sjezdu odmítl pracovat v redakci bez dosavadních menševických redaktorů (P. B. Axelroda, A. N. Potresova a V. I. Zasuličové), které II. sjezd nezvolil. A tak 46.—51. číslo Jiskry vyšlo za Leninovy a Plechanovy redakce. Plechanov se později přiklonil k menševikům a žádal, aby do redakce byli přibráni dřívější menševičtí redaktori, které sjezd odmítl. S tím Lenin nemohl souhlasit a 19. října (1. listopadu) 1903 z redakce Jiskry odešel. Byl kooptován do ústředního výboru a odtud pak vedl boj proti oportunistickým menševikům. 52. číslo Jiskry redigoval Plechanov sám a 13. (26.) listopadu 1903 kooptoval svévolně do redakce Jiskry její bývalé menševické redaktory Axelroda, Potresova a Zasuličovou, čímž porušil usnesení II. sjezdu. Od 52. čísla přestala být Jiskra orgánem revolučního marxismu. Menševici ji přeměnili v orgán bojující proti marxismu, proti straně, změnili ji v tribunu oportunismu. List přestal vycházet v říjnu 1905. — 299

¹⁴⁷ Lenin o tom podrobně mluví ve své brožuře *Zemstevní kampaň a plán Jiskry* (Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 77—101). — 299

¹⁴⁸ *III. sjezd SDDSR*, svolaný bolševiky, se konal v Londýně ve dnech 12.—27. dubna (25. dubna—10. května) 1905. Sjezdu předsedal V. I. Lenin. Menševici účast na sjezdu odmítli a svolali do Ženevy svou vlastní konferenci.

Na sjezdu bylo přítomno 38 delegátů: 24 s hlasem rozhodujícím a 14 s poradním. Rozhodující hlas měli delegáti z 21 výborů SDDSR. Lenina delegoval oděšský výbor. Mezi delegáty byli V. V. Vorovskij, R. S. Zemljačková, N. K. Krupská, A. A. Bogdanov, A. V. Lunačarskij, M. M. Litvinov, M. G. Cchakaja aj.

Sjezd projednal hlavní otázky rozvíjející se revoluce v Rusku a stanovil úkoly proletariátu a jeho strany.

Ke všem hlavním otázkám projednávaným na sjezdu napsal Lenin návrhy rezolucí. Na sjezdu přednesl referát o účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě a referát k rezoluci o podpoře rolnického hnutí, dále hovořil o ozbrojeném povstání, o stanovisku k taktice vlády před převrácením, o vztazích mezi dělníky

a inteligenci v sociálně demokratických organizacích, o stanovách strany, vyjádřil se ke zprávě o činnosti ÚV a k jiným otázkám. Sjezd vypracoval strategický plán strany v buržoazně demokratické revoluci. Podle tohoto plánu měl být vůdcem revoluce proletariát, který měl izolovat buržoazii a ve svazku s rolnictvem bojovat za vítězství revoluce — za svržení samoděržaví a nastolení demokratické republiky a za odstranění všech pozůstatků nevolnictví. Na základě tohoto strategického plánu stanovil sjezd taktickou linii strany. Za hlavní a neodkladný úkol strany označil přípravu ozbrojeného povstání. Upozornil, že po vítězství ozbrojeného lidového povstání je třeba ustavit prozatímní revoluční vládu, která by potlačila odpor kontrarevoluce, splnila minimální program SDDSR a připravila podmínky pro přechod k revoluci socialistické.

Sjezd pozměnil stanovy strany. Schválil Leninovu formulaci prvního článku stanov, týkajícího se členství ve straně, odstranil systém dvou ústředí ve straně (ústředního výboru a ústředního tiskového orgánu), vytvořil jediné řídicí stranické centrum — ústřední výbor — a přesně vymezil jeho práva i jeho vztah k místním výborům.

Sjezd odsoudil činnost menševiků, jejich oportunistus v organizačních a taktických otázkách. Protože Jiskra, které se zmocnili menševici, zaujala oportunistické stanovisko, uložil III. sjezd SDDSR ústřednímu výboru, aby zajistil vydávání nového ústředního orgánu — listu Proletarij. Jeho redaktorem byl na plenárním zasedání ÚV 27. dubna (10. května) 1905 jmenován Lenin.

III. sjezd SDDSR měl veliký historický význam jako první bolševický sjezd. Dal straně a dělnické třídě program boje za vítězství demokratické revoluce. O průběhu a významu III. sjezdu viz Leninův článek Třetí sjezd (Sebrané spisy 10, Praha 1982, s. 230—237). Sjezdová usnesení zdůvodnil Lenin v knize Dvě taktiky sociální demokracie v demokratické revoluci (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 25—154). — 299

¹⁴⁹ *Ženevská konference menševiků* se konala v dubnu 1905 současně s III. sjezdem SDDSR. Protože se jí zúčastnili delegáti pouze z devíti výborů, prohlásili ji menševici za konferenci stranických pracovníků.

Usnesení konference dokazovala, že menševikům nešlo o další rozvíjení revoluce, že odmítali hegemonii proletariátu v revoluci a politiku spojenectví proletariátu s rolnictvem. Za vedoucí sílu buržoazně demokratické revoluce považovali liberální buržoazii, která měla po vítězství revoluce převzít moc. Menševici popírali

nutnost ustavení prozatímní revoluční vlády i účasti představitelů sociální demokracie v této vládě.

Ve svých usneseních o ozbrojeném povstání neuložila konference proletariátu v souvislosti s povstáním žádné praktické úkoly. Menševici se domnívali, že proletářská strana se nemá zabývat přípravou povstání, protože by to mohlo buržoazii odradit. Konference se vyslovila proti účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě; požadavek zřízovat revoluční rolnické výbory, jež by zabíraly statkářskou půdu, vůbec nevznesla a řešení otázky pozemkového vlastnictví přenechala budoucímu ústavodárnému shromáždění. Konference zrušila stanovy strany schválené na II. sjezdu SDDSR. Její usnesení k organizační otázce vracela stranu zpátky od II. sjezdu k organizační roztržičnosti a kroužkaření. Ženevská konference dosvědčovala, že menševici dělnickou třídu ideově i organizačně odzbrojovali, vychovávali ji v duchu reformismu a přizpůsobování se taktice liberální buržoazie, a tím se stali šířiteli buržoazního vlivu na dělnickou třídu. Lenin o taktice menševiků prohlásil, že její podstatou je „zrada revoluce a přeměna proletariátu v ubohého nohsleda buržoazních tříd“ (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 107). V článku Třetí krok zpět, v díle Dvě taktiky sociální demokracie v demokratické revoluci a v Předmluvě k brožuře Dělníci o rozkolu ve straně (Sebrané spisy 10, Praha 1982, s. 325—335; Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 25—154, 182—188) i v jiných svých pracích odhalil oportunistický charakter usnesení ženevské konference a podrobil je zdrcující kritice. — 299

¹⁶⁰ *Stockholmský sjezd* — IV. (sjednocovací) sjezd SDDSR se konal v dnech 10.—25. dubna (23. dubna—8. května) 1906. Na sjezdu bylo přítomno 112 delegátů s rozhodujícím hlasem, kteří zastupovali 57 místních organizací SDDSR, a 22 delegátů s hlasem poradním. Své zástupce tu měly také národní organizace: po třech Sociální demokracie Království polského a Litvy, Bund a Lotyšská sociálně demokratická dělnická strana, po jednom Ukrajinská sociálně demokratická dělnická strana a Finská dělnická strana. Kromě toho byl na sjezdu přítomen zástupce Bulharské sociálně demokratické dělnické strany.

Mezi bolševickými delegáty byli V. I. Lenin, M. V. Frunze, J. M. Jaroslavskij, M. I. Kalinin, N. K. Krupská, A. V. Lunačarskij, F. A. Sergejev (Arťom), I. I. Skvorcov-Stěpanov, J. V. Stalin, S. G. Šahumjan, K. J. Vorošilov a V. V. Vorovskij.

Na sjezdu měli většinu menševici, protože četné stranické organizace bolševiků, které vedly ozbrojené akce mas, byly rozehnány a nemohly vyslat své delegáty. Sředoruská oblast, Ural, Sibiř

a Severní kraj, jež byly oporami bolševiků, byly zastoupeny jen malým počtem delegátů. Naproti tomu menševici, kteří měli nejpočetnější organizace v neprůmyslových oblastech země, kde nedošlo k masovým revolučním akcím, mohli vyslat delegátů více.

Kolem všech bodů sjezdového jednání se rozpoutal prudký boj mezi bolševiky a menševiky. Lenin přednesl referáty a diskusní příspěvky o agrární otázce, o hodnocení současné situace a třídních úkolech proletariátu, o vztahu ke Státní dumě, o ozbrojeném povstání a o jiných otázkách; byl rovněž členem komise pro vypracování návrhu stanov SDDSR. Početní převaha menševiků na sjezdu ovlivnila charakter většiny jeho usnesení. Po úporném boji schválil sjezd menševické rezoluce o Státní dumě, o ozbrojeném povstání a také menševický agrární program. V otázce vztahu k buržoazním stranám se omezil na to, že potvrdil rezoluci mezinárodního amsterodamského kongresu. Bez projednání schválil kompromisnickou rezoluci o odborech a rezoluci o vztahu k rolnickému hnutí.

Zároveň však sjezd na základě požadavků stranických mas schválil Leninovu formulaci prvního článku stanov a odmítl oportunistickou formulaci Martovovu. Tak byla ve stanovách poprvé zakotvena bolševická formulace o demokratickém centralismu.

Sjezd schválil rovněž usnesení o sjednocení se Sociální demokracií Království polského a Litvy a s Lotyšskou sociálně demokratickou dělnickou stranou, jež se staly součástí SDDSR jako územní organizace působící mezi proletariátem všech národů a národností na daném území. Schválil rovněž návrh podmínek pro sloučení s Bundem, ale ve zvláštní rezoluci se rozhodně vyslovil proti organizaci proletariátu podle národností. Z podnětu Ukrajinské sociálně demokratické dělnické strany se na sjezdu jednalo rovněž o jejím sloučení s SDDSR, avšak pro její maloburžoazně nacionalistický charakter k dohodě nedošlo.

Do ústředního výboru byli na sjezdu zvoleni 3 bolševici a 7 menševiků. Redakci ústředního orgánu, listu Social-demokrat, tvořili pouze menševici.

Sjezd vešel do dějin strany jako „sjednocovací“, došlo na něm však jen k formálnímu sjednocení SDDSR. Ve skutečnosti prosazovali menševici i bolševici v důležitých otázkách revoluce své odlišné názory a vlastní platformu a de facto tvořili dvě strany.

Sjezdová jednání rozebral Lenin v brožuře Zpráva o sjednocovacím sjezdu SDDSR (Dopis petrohradským dělníkům) (Sebrané spisy 13, Praha 1983, s. 25–93). — 300

¹⁶¹ *Londýnský sjezd* — V. sjezd SDDSR se konal ve dnech 30. dubna až 19. května (13. května—1. června) 1907.

Sjezdu se zúčastnilo 336 delegátů, kteří zastupovali přes 147 000 členů strany. Mezi delegáty bylo 105 bolševiků, 97 menševiků, 57 bundovců, 44 polských sociálních demokratů, 29 zástupců Sociální demokracie Lotyšského kraje a 4 „mimofrakční“. Velká průmyslová centra delegovala na sjezd bolševiky. Petrohradská stranická organizace vyslala 17 delegátů, z toho 12 bolševiků, moskevská a moskevská okružová organizace 19 delegátů, z toho 16 bolševiků, uralská 19 bolševiků, ivanovo-vozněsenská, vladimírská, kostromská okružová, brjanská, kazaňská a krasnojarská organizace pouze bolševiky. Lenina zvolila na sjezd hornokamská organizace. Na sjezdu vystoupila pod Leninovým vedením jednotná skupina bolševických delegátů: A. S. Bubnov, M. G. Cchakaja, F. I. Dubrovinskij, J. M. Jaroslavskij, M. N. Ljadov, V. P. Nogin, M. N. Pokrovskij, K. N. Samojlovová, J. V. Stalin, A. M. Stopani, S. G. Šahumjan, I. A. Teodorovič, K. J. Vorošilov aj. Sjezdových jednání se s poradním hlasem účastnil A. M. Gorkij.

Po dlouhé a prudké diskusi byl schválen tento pořad jednání: 1. zpráva ústředního výboru; 2. zpráva sociálně demokratické frakce v dumě a její organizace; 3. vztah k buržoazním stranám; 4. Státní дума; 5. „dělnický sjezd“ a nestranické dělnické organizace; 6. odbory a strana; 7. partyzánské akce; 8. nezaměstnanost, hospodářská krize a vyluky; 9. organizační otázky; 10. mezinárodní kongres ve Stuttgartu (1. máj, militarismus); 11. práce v armádě; 12. různé. Protože se sjezd protáhl, byly body o nezaměstnanosti, hospodářské krizi a vylukách a o mezinárodním kongresu ve Stuttgartu z pořadu jednání staženy.

Lenin byl zvolen do předsednictva sjezdu a předsedal 6., 7., 14., 15., 27., 34. a 35. sjezdovému zasedání. Přednesl referát a závěrečné slovo k nejdůležitější otázce pořadu jednání — o vztahu k buržoazním stranám, diskusní příspěvky ke zprávě o činnosti ÚV a ke zprávě o činnosti sociálně demokratické frakce v dumě a vystoupil s návrhem, aby na pořad jednání byly zařazeny zásadní otázky taktiky strany v buržoazní revoluci; kromě toho vystupoval v diskusi rovněž proti bundovcům, menševikům a Trockému.

Bolševiky podporovali na sjezdu delegáti Sociální demokracie Království polského a Litvy a Sociální demokracie Lotyšského kraje. Bolševici, kterým se podařilo semknout je na revoluční platformě, získali na sjezdu většinu a prosadili revoluční, marxistickou linii. Ke všem základním otázkám schválil sjezd bolševické rezoluce.

K otázce vztahu k buržoazním stranám byla schválena rezoluce, kterou napsal Lenin. V této rezoluci podal sjezd bolševické hodno-

cení všech neproletářských stran — černosotňovců, okťabristů, kadetů a eserů — a stanovil taktiku revoluční sociální demokracie vůči těmto stranám. To bylo velké vítězství bolševiků. Strana, jak napsal později Lenin, „shrnuła základní poučení z revoluce v londýnské rezoluci o neproletářských stranách. Sociálně demokratický proletariát v ní přesně a jasně zhodnotil vztah tříd v revoluci, vymezil sociální základnu všech hlavních stran a celkové úkoly dělnického hnutí v boji za demokracii“ (Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 197).

Sjezd schválil bolševickou rezoluci o Státní dumě, v níž byly zformulovány úkoly sociální demokracie v dumě. Uvádělo se v ní, že činnost sociální demokracie v dumě musí být podřízena činnosti mimo dumu a že dumu je třeba využívat především jako tribunu k odhalování carského absolutismu a kompromisnické politiky buržoazie, k proklamování a propagování revolučního programu strany. V rezoluci ke zprávě frakce vyjádřil sjezd přesvědčení, že sociálně demokratická frakce v dumě bude sloužit věci ruského proletariátu v duchu směrnic sjezdu a pod vedením ústředního výboru.

K otázce „dělnického sjezdu“ byla schválena bolševická rezoluce, vypracovaná na základě Leninova návrhu O nestranických dělnických organizacích v souvislosti s anarchosyndikalistickým směrem mezi proletariátem (viz Sebrané spisy 15, Praha 1983, s. 33—35). V rezoluci k otázce Odbory a strana odmítl sjezd oportunistickou teorii „neutrality“ odborů a konstatoval, že strana musí dosáhnout v odborech ideového a politického vedení. Sjezd provedl změny ve stanovách SDDSR v tom smyslu, že odstranil dvojí ústředí (volbu ústředního výboru a ústředního orgánu na sjezdu). Podle pozměněných stanov se na sjezdu volil pouze ústřední výbor, kdežto redakce ústředního orgánu měla být jmenována ústředním výborem a pracovat pod jeho kontrolou. Podle stanov se měly svolávat pravidelné stranické porady, na nichž by se projednávaly nejdůležitější otázky stranického života.

Do ústředního výboru bylo zvoleno 5 bolševiků, 4 menševici, 2 polští sociální demokraté a 1 lotyšský sociální demokrat. Za kandidáty ÚV bylo zvoleno 10 bolševiků, 7 menševiků, 3 polští a 2 lotyšští sociální demokraté. Za členy a kandidáty ÚV byli zvoleni V. I. Lenin, F. E. Dzeržinskij, I. F. Dubrovinskij, V. P. Nogin, L. B. Krasin, J. Tyszka, J. Marchlewski aj. Později byli do ÚV kooptováni další tři lidé: 2 za Bund a 1 za Sociální demokracii Lotyšského kraje.

Protože ÚV složený ze zástupců různých směrů (zástupci národních sociálně demokratických organizací často kolísali mezi

bolševiky a menševiky) nezaručoval spolehlivost vedení, bylo ke konci sjezdu na zasedání bolševické frakce zvoleno bolševické ústředí v čele s Leninem, v němž byla zastoupena i redakce listu *Proletarij*.

V. sjezd SDDSR znamenal vítězství bolševismu v dělnickém hnutí v Rusku. Ve sjezdových usneseních byly shrnuty výsledky boje bolševiků proti oportunistickému, menševickému křídлу strany v období buržoazně demokratické revoluce. Bolševická taktika byla schválena jako jediná taktika pro celou stranu. — 300

- ¹⁵² *Machismus* — subjektivně idealistický filozofický směr, který se na přelomu 19. a 20. století značně rozšířil v západní Evropě. Jeho zakladateli byli rakouský fyzik a filozof E. Mach a německý filozof R. Avenarius. Machismus byl pro dělnickou třídu obzvlášť nebezpečný, neboť se navenek stavěl proti idealismu a odvolával se na soudobé přírodní vědy, což mu dodávalo zdání vědeckosti. V Rusku byla v letech reakce ovlivněna machismem část sociálně demokratické inteligence. Nejvíce se machismus rozšířil mezi inteligencí menševickou (N. Valentinov, P. S. Juškevič aj.), ovlivnil však i některé bolševické publicisty (V. Bazarov, A. Bogdanov, A. V. Lunáčarskij aj.). Ruští machisté sice pokrytecky prohlašovali, že chtějí rozvíjet marxismus, ve skutečnosti však revidovali základy marxistické filozofie. Lenin ve své knize *Materialismus a empirio-kriticismus* odhalil reakční podstatu machismu, obhájil marxistickou filozofii před útoky revizionistů a za nových historických podmínek všestranně rozvinul dialektický a historický materialismus. Potřením machismu byly značně otřeseny ideové pozice menševismu, otzovismu a bohostrůjcovství. — 300

- ¹⁵³ *Otzovismus* — oportunistický směr, který vznikl mezi bolševiky. Jeho hlavním představitelem byl A. Bogdanov. Pod pláštěm revolučních frází požadovali otzovisté odvolání sociálně demokratických poslanců z III. státní dumy a přerušeni práce v legálních organizacích. Prohlašovali, že v době reakce musí strana pracovat pouze ilegálně, odmítali účast v dumě, v dělnických odborech, v družstevních a jiných masových legálních a pololegálních organizacích a považovali za nutné soustředit veškerou stranickou činnost v ilegální organizaci. Odrůdou otzovismu byl ultimatismus. Rozdíl mezi ultimaty a otzovisty byl však pouze formální. Ultimátisté navrhovali dát sociálně demokratické frakci v dumě ultimátum, podle něhož se frakce měla bezvýhradně podřizovat usnesením ústředního výboru strany. V případě, že by se sociálně demokratičtí poslanci nepodřídili, měli být z dumy odvoláni.

Ultimatismus byl ve skutečnosti jen zastřený, zamaskovaný otzovismus. Lenin nazýval ultimativisty „stydlivými otzovisty“.

Otzovisté působili straně obrovskou škodu. Jejich politika směřovala k odtržení strany od mas, k její přeměně v sektářskou organizaci, neschopnou zkoncentrovat síly k novému rozmachu revolučního hnutí. Lenin odhalil otzovisty jako „likvidátory naruby“ a vyhlásil otzovismu nesmiřitelný boj. Napsal: „Otzovismus není bolševismus, nýbrž jeho nejhorší politická karikatura, jakou by si jeho nejzarytější politický protivník mohl jen vymyslet“ (Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 380).

Na podzim 1908 při volbách delegátů na V. celoruskou konferenci SDDSR (1908) vypracovali otzovisté a ultimativisté v petrohradské organizaci zvláštní platformu, kterou předložili jako rezoluci rozšířenému zasedání petrohradského výboru. Rezoluce se však ve stranických organizacích neseťkala s větší podporou. Na konferenci se otzovisté se svou platformou neodvážili otevřeně vystoupit; dokázali si jen vytvořit bezvýznamnou skupinu stoupenců.

Důkladnou kritiku otzovistické platformy podal Lenin v článku Karikatura bolševismu (Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 406–417). Ukázal, jak hluboce nedůsledné, bezzásadové a nemarxistické jsou názory otzovistů. Kritice otzovismu jsou věnovány též Leninovy články Ke dvěma dopisům, O článku k aktuálním otázkám, Likvidace likvidátorství, O frakci stoupenců otzovismu a bohostrůjcovství aj. (Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 305–321, 379–382; Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 65–73, 96–129).

Část otzovistických vůdců (Bogdanov, Lunačarskij) spolu s menševiky-likvidátory (Valentinov, Juškevič) napadala v tisku teoretické základy marxismu — dialektický a historický materialismus. Lunačarskij začal hlásat bohostrůjcovství — potřebu vytvořit nové náboženství, spojit socialismus s náboženstvím.

Na jaře 1909 vytvořili otzovisté, ultimativisté a bohostrůjci iniciativní skupinu pro zřízení frakční školy na ostrově Capri (Bogdanov, Alexinskij, Lunačarskij aj.). V červnu 1909 bylo na poradě rozšířené redakce listu Proletarij schváleno usnesení, že „bolševismus jako směr v SDDSR nemá s otzovismem a ultimativismem nic společného“, a bolševici byli vyzváni, aby vedli proti těmto úchylkám od revolučního marxismu nekompromisní boj. Duchovní otec otzovismu Bogdanov byl z bolševických řad vyloučen.

Lenin později napsal ve své práci Dětská nemoc „levičáctví“ v komunismu, že bolševici dokázali po porážce revoluce spořádaně ustoupit a udržet si své řady díky tomu, že „nemilosrdně demaskovali a vyhnali revolucionáře fráze, kteří nechtěli pochopit, že je třeba ustoupit, že je nutno umět ustoupit, že je rozhodně nutno

naučit se pracovat legálně v nejreakčnějších parlamentech, v nejreakčnějších odborových, družstevních, pojišťovacích a podobných organizacích“ (Spisy 31, Praha 1955, s. 22). — 300

- ¹⁵⁴ *Vperjod* — ilegální bolševický týdeník; vycházel v Ženevě od 22. prosince 1904 (4. ledna 1905) do 5. (18.) května 1905. Vyšlo 18 čísel. Organizátorem, ideologem a šéfredaktorem listu byl Lenin. Členy redakce byli A. V. Lunačarskij, M. S. Olminskij a V. V. Vorovskij. Veškerou korespondenci listu s místními výbory v Rusku a s dopisovateli vedla N. K. Krupská. Lenin o zaměření listu napsal: „Linie listu *Vperjod* je *linií staré Jiskry*. Ve jménu staré Jiskry *Vperjod* energicky bojuje proti nové Jiskře“ (Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 234). V týdeníku *Vperjod* vyšlo přes 60 Leninových článků a poznámek. Některé články napsal Lenin společně s jinými členy redakce (Vorovským, Olminským a dalšími).

Vperjod si velmi brzy získal sympatie místních stranických výborů, které ho uznaly za svůj orgán. Sjednocoval místní stranické výbory na základě leninských principů a významně se tak podílel na přípravě III. sjezdu strany, jehož usnesení vycházelo z koncepcí, které Lenin zformuloval a zdůvodnil na stránkách listu. *Vperjod* udržoval stálé spojení se stranickými organizacemi v Rusku.

III. sjezd strany ocenil ve zvláštní rezoluci významnou úlohu tohoto listu v boji proti menševismu, za obnovení pevně organizované strany, při vypracování a objasňování taktiky revolučního hnutí i v úsilí o svolání sjezdu a vyslovil redakci listu poděkování. Z rozhodnutí III. sjezdu začal místo týdeníku *Vperjod* vycházet jako ústřední orgán strany list *Proletarij*. — 300

- ¹⁵⁵ *Proletarij* — ilegální bolševický týdeník, ústřední orgán SDDSR. Vznikl na základě usnesení III. sjezdu strany. Plenární zasedání ústředního výboru strany jmenovalo 27. dubna (10. května) 1905 odpovědným redaktorem týdeníku Lenina. *Proletarij* vycházel od 14. (27.) května do 12. (25.) listopadu 1905 v Ženevě. Vyšlo 26 čísel. *Proletarij* pokračoval v linii staré, leninské *Jiskry* a v tradicích bolševického listu *Vperjod*.

Lenin napsal pro tento týdeník asi 90 článků a poznámek. Tyto články určovaly politický profil listu, jeho ideovou náplň a bolševickou orientaci. Lenin vykonal jako šéfredaktor listu obrovský kus práce.

Stálými spolupracovníky redakce byli A. V. Lunačarskij, M. S. Olminskij a V. V. Vorovskij. Na práci redakce se významně podíleli N. K. Krupská, V. M. Veličkinová a V. A. Karpinskij. *Proletarij* udržoval těsné spojení s dělnickým hnutím v Rusku,

uverejňoval články a poznámky dělníků, kteří se přímo účastnili revolučního hnutí.

Proletarij pohotově reagoval na všechny významné události ruského i mezinárodního dělnického hnutí a vedl nekompromisní boj proti menševíkům a jiným oportunistům a revizionistům.

Proletarij energicky propagoval usnesení III. sjezdu strany a významně se zasloužil o organizační a ideové semknutí bolševiků. Důsledně obhajoval revoluční marxismus a řešil všechny stěžejní otázky rozvíjející se revoluce v Rusku. Všestranně objasňoval události z roku 1905, a burcoval tak široké masy pracujících do boje za vítězství revoluce.

Proletarij měl velký vliv na místní sociálně demokratické organizace. Některé Leninovy články v něm uveřejněné byly přetiskovány v místním bolševickém tisku a vydávány jako letáky.

Brzy po Leninově odjezdu do Ruska začátkem listopadu 1905 přestal list vycházet. Poslední dvě čísla (25. a 26.) vyšla za redakce Vorovského, ale i do nich napsal Lenin několik článků, které byly uveřejněny až po jeho odjezdu ze Ženevy. — 300

⁵⁶ *Novaja žižň* — první legální bolševický deník. Vycházel od 27. října (9. listopadu) do 3. (16.) prosince 1905 v Petrohradě. Oficiálně byl jeho šéfredaktorem básník N. M. Minskij a vydávala jej M. F. Andrejevová. Po Leninově příjezdu z emigrace do Petrohradu počátkem listopadu 1905 začal list vycházet pod jeho přímým vedením. Složení redakce a spolupracovníků se změnilo. *Novaja žižň* se de facto stala ústředním orgánem SDDSR. Nejbližšími spolupracovníky listu byli V. D. Bonč-Brujevič, A. V. Lunačarskij, M. S. Olminskij, V. V. Vorovskij aj. Aktivně s ním spolupracoval a také jej vydatně hmotně podporoval A. M. Gorkij. K zahraničným spolupracovníkům listu patřili Rosa Luxemburgová, Karel Liebknecht, Marcel Cachin, Paul Lafargue a další.

V deníku vyšlo 14 Leninových článků, ve kterých autor vymezil úkoly a taktiku strany v období první revoluce v Rusku.

Novaja žižň aktivně prosazovala všechna usnesení a opatření ÚV SDDSR. Významně se zasloužila o politickou výchovu a organizaci mas i o jejich mobilizaci k ozbrojenému povstání.

List byl těsně spjat se stranickými organizacemi a s revolučními dělníky a byl mezi nimi velmi populární. Do redakce přicházely dopisy z různých končin země; jejich autory byli dělníci, rolníci, úředníci, vojáci i studenti. Redakce byla místem tajných stranických setkání, schůzí a porad. Denní náklad listu dosahoval 80 000 výtisků.

Novaja žižň byla mnohokrát perzekvována a po vydání 27. čísla

ji carská vláda 2. prosince 1905 zastavila. Poslední, 28. číslo vyšlo ilegálně. — 300

- ¹⁵⁷ *Volna* — legální bolševický deník. Vycházel v Petrohradě od 26. dubna (9. května) do 24. května (6. června) 1906. Celkem vyšlo 25 čísel. Od čísla 9 redigoval list de facto Lenin. V redakci pracovali A. V. Lunačarskij, M. S. Olminskij, I. I. Skvorcov-Stěpanov, V. V. Vorovskij aj. V listu vyšlo asi 25 Leninových článků, mnohé z nich jako úvodníky. *Volna* bolševikům vydatně pomáhala řídit revoluční boj mas a zvyšovat uvědomělost a organizovanost proletariátu.

Carská vláda list pronásledovala; jeho šéfredaktor byl několikrát soudně stíhán a mnoho čísel listu bylo zabaveno. 24. května (6. června) 1906 carská vláda list zastavila. Místo *Volny* začal vycházet list *Vperjod* a později *Echo*. — 300

- ¹⁵⁸ *Echo* — legální bolševický deník. Vycházel v Petrohradě od 22. června (5. července) do 7. (20.) července 1906. Vyšlo 14 čísel. Šéfredaktorem listu byl de facto Lenin. V každém čísle vycházely jeho články; celkem *Echo* uveřejnilo přes dvacet jeho článků a poznámek.

Téměř všechna čísla *Echa* byla postižena represivními opatřeními: ze čtrnácti vydaných čísel jich bylo dvanáct úředně zabaveno. — 300

- ¹⁵⁹ *Mysl* — legální bolševický měsíčník pro filozofii, sociologii a ekonomiku. Vycházel v Moskvě od prosince 1910 do dubna 1911. Vyšlo celkem pět čísel, první číslo v nákladu 3000 výtisků. Časopis byl založen z Leninovy iniciativy pro zintenzívnění boje proti likvidátorským legálním tiskovým orgánům a pro výchovu vyspělých dělníků a inteligence v duchu marxismu. Lenin jej řídil ze zahraničí. Když dostal první číslo, napsal 21. prosince 1910 (3. ledna 1911) A. M. Gorkému: „Gratulujte nám — máme v Moskvě vlastní malý časopis, marxistický. To bylo dnes u nás radosti!“ (Srov. *Spisy* 34, Praha 1957, s. 425.)

V prvních čtyřech číslech časopisu byly uveřejněny Leninovy články O statistice stávek v Rusku, Hrdinové „věčných výhod“, Naši likvidátoři (O panu Potresovovi a V. Bazarovovi), K výročí, Sociální struktura moci, perspektivy a likvidátorství a Polemické poznámky (viz *Sebrané spisy* 19, Praha 1984, s. 397–426; *Sebrané spisy* 20, Praha 1984, s. 110–115, 134–155, 182–190, 206–226, 227–230). S časopisem úzce spolupracovali M. S. Olminskij, I. I. Skvorcov-Stěpanov a V. V. Vorovskij; přispívali do něho i menševici stoupenci zachování ilegální strany G. V. Plechanov,

Ch. Rappoport aj. Poslední, 5. číslo bylo zabaveno a Mysl zastavena. Zanedlouho poté začal v Petrohradě vycházet časopis Prosvěščenije, který byl fakticky pokračováním časopisu Mysl. — 300

⁶⁰ Těsně před sjezdem zmocněnců za dělnickou kurii Petrohradské gubernie, který byl svolán na 5. (18.) října 1912 k volbám volitelů do IV. státní dумы, vydala vláda takzvaný výklad k 21 podnikům (ze 44 továren a závodů účastnících se voleb) o tom, že volby zmocněnců v těchto podnicích jsou neplatné. Na vládní „výklad“ odpověděli dělníci celé řady petrohradských závodů a továren politickou stávkou. „První vstoupil do stávky Putilovský závod,“ napsal ve svých vzpomínkách A. J. Badajev. „V den voleb, 5. října, nezačali dělníci po obědě pracovat, shromáždili se v dílnách a vyhlásili stávku. Stávkoval celý závod — na 14 000 lidí. Ve tři hodiny odpoledne vyšlo několik tisíc dělníků ze závodu a za zpěvu revolučních písní zamířilo k Narvské bráně, policie je však rozehnala. Po Putilovském závodě následovaly Něvské loděnice, jejichž 6500 dělníků uspořádalo tábor lidu a politickou demonstraci. Připojili se k nim dělníci z Palovy i Maxwellovy továrny, z Alexejevovy továrny na nábytek na Ochtě atd. V následujících dnech se ke stávce přidaly Ericsonův, Lessnerův a Geislerův závod, Dufloňův Vulkán, závod Langesipenův, Fénix, Češerova, Bekova a Lebeděvova továrna aj.“ (A. Badajev, Bolševiki v Gosudarstvennoj dume, Vospominanija, Moskva 1954, s. 39.) Stávka se rozšířila do všech petrohradských obvodů a byla provázena masovými shromážděními a demonstracemi. — 301

⁶¹ Jde o příspěvky z Rigy a Moskvy uveřejněné 12. (25.) ledna 1913 v 30. čísle listu Social-demokrat, které informovaly o dělnických stávkách a demonstracích. 11. (24.) listopadu 1912 uspořádali dělníci v Rize protestní demonstraci proti rozsudkům smrti, které vynesl sevastopolský vojenský námořní soud nad skupinou námořníků z pancéřové lodě Jan Zlatoustý, proti mučení politických vězňů ve věznicích a proti válce, jež vypukla na Balkáně. Přes 1500 dělníků prošlo za zpěvu revolučních písní a s rudými prapory řížskými ulicemi, pozdravováno obyvatelstvem. 12. (25.) listopadu začala v mnoha velkých řížských továrnách politická stávka. 8. (21.) listopadu začali stávkovat na protest proti sevastopolským popravám dělníci mnoha moskevských továren. Byla uspořádána demonstrace, kterou však policie brzy rozehnala. — 303

⁶² VI. sjezd Sociální demokracie Království polského a Litvy se konal v Praze

ve dnech 5.—13. prosince (podle nového kalendáře) 1908 za účasti delegátů varšavské, lodžské, dąbrowské, čenstochovské a białystocké stranické organizace. Sjezd projednal tyto otázky: zprávu hlavního vedení; politickou situaci v Rusku a v Polsku; taktiku strany a činnost sociálně demokratické frakce v dumě; odborové a družstevní hnutí; vztah k PSS-levici a k PSS-revoluční frakci, postavení SDKPaL v SDDSR; agrární a národnostní program strany aj.

Kolem zprávy hlavního vedení došlo k ostré diskusi. S kritikou organizační politiky hlavního vedení vystoupili varšavští delegáti, kteří upozornili, že hlavní vedení bylo odtrženo od místních organizací, že omezovalo svobodu kritiky, nedostatečně zapojovalo stranický aktiv do řízení strany a dopouštělo se rovněž mnoha jiných závažných chyb. Vystoupení varšavských delegátů podpořili představitelé dąbrowské a lodžské organizace. V důsledku diskuse návrh rezoluce o vyslovení důvěry hlavnímu vedení, který podali jeho stoupenci, nezískal potřebný počet hlasů. Sjezd pak přešel k dalším otázkám.

Sjezd odsoudil likvidátorské a oत्वovistické tendence a vytyčil úkol upevňovat a rozšiřovat ilegální stranické organizace, ale využívat v zájmu organizování dělnické třídy i nejrůznější legální možnosti. — 308

- ¹⁶³ Tři členové hlavního vedení SDKPaL, kteří z něho byli vytlačeni, byli A. Malecki, J. Hanecki a V. Leder. — 309
- ¹⁶⁴ *Konference varšavských obvodů* — konference varšavské organizace SDKPaL, svolaná na 10. prosince (podle nového kalendáře) 1911. Konference upozornila na chyby hlavního vedení SDKPaL a žádala svolání sjezdu SDKPaL nebo alespoň rozšířené konference s větším zastoupením varšavské organizace, tj. tří delegátů místo jednoho. Hlavní vedení SDKPaL odpovědělo na tyto požadavky tím, že vydalo řadu usnesení a oběžníků namířených proti varšavské organizaci. — 309
- ¹⁶⁵ *Lodžská konference* — konference lodžské organizace SDKPaL, konaná 17. prosince (podle nového kalendáře) 1911. Po příkladu varšavské organizace žádala i konference v Lodži svolání rozšířené konference SDKPaL. V rezoluci o vztazích mezi SDDSR a SDKPaL žádala lodžská konference hlavní vedení, aby přihlíželo k mínění zemských stranických organizací a aby ihned projednalo otázku likvidátorství. — 309

- ¹⁶⁶ *Radikální a radikálně socialistická strana* — buržoazní strana ve Francii, která se formálně ustavila v roce 1901, fakticky však existovala od 80. let 19. století. Před první světovou válkou zastupovala převážně zájmy drobné a střední buržoazie, v období mezi dvěma světovými válkami v ní zesílil vliv velkoburžoazie. Vedoucí činitelé této strany stáli několikrát v čele francouzské vlády. — 314
- ¹⁶⁷ Lenin cituje úryvek z básně D. V. Davydova *Pesňa starogo gusara* [Píseň starého husara] (viz V. Davydov, *Polnoje sobranije stichotvorenij*, 1933, s. 106). — 318
- ¹⁶⁸ *Panama* — narážka na velký skandál, který vypukl koncem 80. let 19. století v souvislosti s krachem francouzské akciové společnosti pro stavbu Panamského průplavu. Jak vyšlo najevo, v podvodných machinacích bylo zapleteno mnoho politiků, byly odhaleny miliónové zpronevěry a podplácení významných úředních osob. Výraz Panama se stal synonymem velkých politických a finančních afér. — 318
- ¹⁶⁹ Je míněna tato věta z Marxova a Engelsova Manifestu Komunistické strany: „Moderní státní moc je jen výborem, který spravuje společné záležitosti celé buržoazní třídy“ (K. Marx-B. Engels, *Vybrané spisy* 1, Praha 1976, s. 374). — 319
- ¹⁷⁰ Lenin cituje z Marxovy práce *Ke kritice Hegelovy filozofie práva*, Úvod (srov. K. Marx-B. Engels, *Vybrané spisy* 1, Praha 1976, s. 12). — 319
- ¹⁷¹ Jsou míněny reakční názory a poráženecké nálady, které se značně rozšířily po porážce revoluce 1905—1907 mezi eserskou inteligencí a byly nejvýrazněji vyjádřeny v literárních dílech B. V. Savinkova (*Ropšina*). — 345
- ¹⁷² *Strana pokojné obnovy* — konstitučně monarchistická organizace velkoburžoazie a statkářů, jež se definitivně ustavila v roce 1906 po rozpuštění I. státní dумы. Sdružovala „levicové“ okřabristy a pravicové kadety. Vůdci strany byli P. A. Gejden, N. N. Lvov, P. P. Rjabušínskij, M. A. Stachovič, D. N. Šipov, J. N. a G. N. Trubečtí aj. Svým programem měla blízko k okřabristům, hájila zájmy obchodní a průmyslové buržoazie a kapitalisticky hospodařících statkářů. Lenin označoval Stranu pokojné obnovy za „stranu pokojného okrádání“, neboť její činnost směřovala k tomu, jak „pokud možno spolehlivě, chytře a obratně, uvnitř pevně a navenek

- nenápadně chránit *právo* urozené ruské šlechty na krev a pot miliónů „mužiků““. (Sebrané spisy 16, Praha 1984, s. 65). V III. státní dumě se strana pokojné obnovy spojila se Stranou demokratických reforem ve frakci progresistů. — 349
- 173 Jde o volby do IV. státní dumy v Rize a v Jekatěrinodaru, kde kadeti hlasovali spolu s pravicovými, černosotňovskými stranami proti sociálně demokratickým kandidátům. — 358
- 174 *Počín* — časopis narodnicko-likvidátorského zaměření, vydávaný skupinou eserů. Vyšlo jen jedno číslo v červnu 1912 v Paříži. — 363
- 175 O útěku likvidátora T. O. Bělousova ze sociálně demokratické frakce III. státní dumy viz Leninův článek K odchodu poslance T. O. Bělousova ze sociálně demokratické frakce v dumě (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 222–227). — 364
- 176 Jde o usnesení V. celoruské konference SDDSR, která se konala v prosinci 1908, a o usnesení porady rozšířené redakce listu Proletarij z června 1909 (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 165 až 174, 180–197). — 367
- 177 Na tomto místě je v Pravdě patrně vynechána řádka. V rozebíraném návrhu rezoluce se navrhovalo vyvěšovat ve stranických místnostech vedle oportunistického listu The Daily Citizen rovněž list The Daily Herald.
- The Daily Herald* — orgán Britské socialistické strany. Vycházel v Londýně od dubna 1912; v roce 1922 se stal orgánem Labouristické strany. — 381
- 178 Vysvětlení ministra školství a lidové osvěty L. A. Kassa ve IV. státní dumě bylo podníceno interpelací 44 poslanců dumy ze 14. (27.) prosince 1912, týkající se zatčení 34 studentů petrohradských středních škol na schůzi ve Vitmerově soukromém gymnáziu. Tajná policie studenty podezírala, že patří k ilegálnímu kroužku. Interpelace se projednávala na 12., 17., 18., 19. a 20. zasedání dumy. 6. (19.) února 1913 byl většinou hlasů schválen návrh, aby se přešlo k dalším bodům programu, v němž se konstatovalo, že vysvětlení carského ministra je neuspokojivé. — 402
- 179 Tento dokument je Leninovou osnovou projevu O státním roz-

počtu na rok 1913, který přednesl zástupce sociálně demokratické frakce v dumě na 45. zasedání IV. státní dumy 13. (26.) května 1913. Projev nebyl nalezen, zachovaly se pouze dva úryvky, uložené v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. — 419

- ¹⁸⁰ Lenin se odvolává na stenografický zápis Státní dumy II. volebního období, II. zasedání, sv. I, s. 1212, kde jsou v projevu jednoho z poslanců uvedeny údaje o ožebračování rolníků Kurské a Orelské gubernie. — 421
- ¹⁸¹ Rozbor uvedených čísel podal Lenin v článku Poslední ventil (viz tento svazek, s. 41). — 422
- ¹⁸² Lenin se odvolává na stenografické zápisy Státní dumy II. volebního období, II. zasedání, sv. I, s. 959, a III. volebního období, I. zasedání, díl I, s. 662, kde jsou uvedeny návrhy přechodu k dalším bodům programu, jak je předložili zástupci sociálně demokratické frakce II. a III. dumy při projednávání rozpočtu. — 422
- ¹⁸³ Jde o předpisy, schválené carskou vládou 8. (21.) března 1906, které stanoví, jak má probíhat projednávání státního rozpočtu. Podle těchto předpisů nepodléhaly některé výdajové položky státního rozpočtu projednávání v dumě, například značná část výdajů carského dvora, splátky státních půjček a mimořádné mimorozpočtové úvěry na válečné potřeby. — 422

SEZNAM LITERATURY,
KTEROU V. I. LENIN CITUJE
NEBO O NÍŽ SE ZMIŇUJE*

- [1] *(Абросимов, В. М.) Чем мы больны? (Рабочий — рабочий).* — «Луч», Спб., 1912, № 56, 21 ноября, стр. 2. Подпись: В. А. — 237—239, 304, 306, 307, 376—377, 418
- [2] *Аграрный вопрос.* Т. II. Сб. статей Брейера, Бруна и др. М., «Беседа», 1907. XIII, 648 стр. (Изд. Долгорукова и Петрункевича). — 75
- [3] *Антоний Волынский. Открытое письмо авторам сборника «Вехи».* 1 мая 1909 г. — «Слово», Спб., 1909, № 791, 10 (23) мая, стр. 3. — 106
- [4] *Бадаев, А. Е. [Письмо в редакцию].* — «Правда», Спб., 1913, № 21 (225), 26 января, стр. 2—3. Под общ. загл.: Впечатления с.-д. депутатов с мест. — 384
- [5] *Батурский, Г. Сеятели раскола.* — «Невский Голос», Спб., 1912, № 7, 17 августа, стр. 3. — 83
- [6] *Белинский, В. Г. Письмо к Гоголю.* — 106
- [7] *Беспорядки в саперном лагере.* — «Туркестанские Ве-

* Česká redakce přetiskuje tento seznam literatury z 5. ruského vydání v nezměněné podobě.

V textové části jsou bibliografické prameny přeloženy a opatřeny číslem v hranaté závorce, které odkazuje na originální název díla a jeho bibliografické údaje v tomto seznamu.

Knihy, noviny a časopisy s Leninovými poznámkami jsou označeny hvězdičkou. Tyto výtisky jsou uloženy v Archivu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. *Čes. red.*

домости», [Ташкент], 1912, № 148 (4309), 4 (17) июля, стр. 2. — 26

- [⁸] * [Бланк, Р. М.] *Петербургские выборы.* — «Запросы Жизни», Спб., 1912, № 27, 6 июля, стлб. 1585—1586. Подпись: Б. — 85
- [⁹] — *Рабочая печать и либералы.* — «Запросы Жизни», Спб., 1912, № 26, 29 июня, стлб. 1535—1536. Подпись: Б. — 85
- [¹⁰] — *Социал-демократическая платформа.* — «Запросы Жизни», Спб., 1912, № 29, 20 июля, стлб. 1678—1680. Подпись: Р. Б. — 90
- [¹¹] *Булгаков, С. Н. На выборах.* (Из дневника). — «Русская Мысль», М.—Пб., 1912, кн. XI, стр. 185—192. — 389
- [¹²] *В городской думе.* — «Речь», Спб., 1912, № 279 (2233), 11 (24) октября, стр. 3. — 172
- [¹³] *Варзар, В. Е. Обработывающая фабрично-заводская промышленность империи к началу 1909 года.* — «Вестник Финансов», Промышленности и Торговли», Спб., 1911, № 50, 11 (24) декабря, стр. 484—486. — 48—49
- [¹⁴] «Вестник Финансов, Промышленности и Торговли», Спб., 1911, № 50, 11 (24) декабря, стр. 484—486. — 48—49
- [¹⁵] * *Вехи.* Сборник статей о русской интеллигенции. М., [тип. Саблина, март] 1909. II, 209 стр. — 46, 47, 87, 105, 106, 107, 115, 116, 118, 349
- [¹⁶] *Водовозов, В. В. Трудовая группа и рабочая партия.* — «Запросы Жизни», Спб., 1912, № 17, 27 апреля, стлб. 993—998. — 46, 362
- [¹⁷] * «Возрождение», М., 1910, № 11, 7 июля, стлб. 1—14. — 89

[18] «Волна», Спб. — 300

— 1906, № 15, 12 мая, стр. 1. — 74

[19] [Вольский, С.] *Письмо из Петербурга.* — «Правда», [Вена], 1912, № 25, 23 апреля (6 мая), стр. 3—4. Подпись: С. В. — 32

[20] «Вперед», Женева. — 300

[21] * *Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии.* Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Genève, тип. партии, [1904]. 397, II стр. (РСДРП). — 191, 194, 283, 286, 287

[22] *Выдел из общины.* Письмо из Корчешского уезда Тверской губернии. — «Правда», Спб., 1912, № 38, 13 июня, стр. 2. Подпись: Крестьянин-рабочий. — 119

[23] Гервег, Г. *Жилья и работы.* — 291, 295

[24] [Гинзбург, Б. А.] *Рабочие массы и подполье.* — «Луч», Спб., 1913, № 15 (101), 19 января, стр. 1. — 330—331, 384

[25] *Главнейшие резолюции, [принятые на Третьем съезде Российской соц.-дем. рабочей партии].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Genève, тип. партии, 1905, стр. XVI—XXVII. (РСДРП). — 300

[26] «Голос Москвы». — 121, 158

— 1912, № 51, 2 (15) марта, стр. 2. — 220

— 1912, № 153, 4 (17) июля, стр. 2. — 25

— 1912, № 197, 26 августа (8 сентября), стр. 2. — 110

— 1913, № 30, 6 (19) февраля, стр. 1. — 402, 404, 405

[27] *Голос России.* — «Новое Время», Спб., 1912, № 13199, 8 (21) декабря, стр. 13. — 262, 263

- [28] *«Голос Социал-Демократа»*, [Женева — Париж]. — 31
— [Париж], 1911, № 26, декабрь, стр. 13—15. — 245
- [29] *Голоса рабочих*. — «Невский Голос», Спб., 1912, № 7,
17 августа, стр. 4. — 83
- [30] *Гредескул, Н. А. Перелом русской интеллигенции и
его действительный смысл*. — В кн.: Интеллигенция
в России. Сб. статей. Спб., «Земля», 1910, стр. 8—
58. — 107
- [31] — *Приключения с публичным словом*. — «Речь», Спб.,
1912, № 117 (2071), 30 апреля (13 мая), стр. 2. —
37, 46, 87, 115, 188, 201, 220, 224, 351
- [32] *Грибоедов, А. С. Горе от ума*. — 163
- [33] *Давыдов, Д. В. Песня старого гусара*. — 318
- [34] *Дан, Ф. И. Наши «Лорды»*. — «Живое Дело», Спб.,
1912, № 3, 1 февраля, стр. 1. — 303, 355, 361
- [35] — *Очередная задача*. — «Луч», Спб., 1912, № 65, 2 де-
кабря, стр. 1. Подпись: Ф. Д. — 307, 376—377
- [36] — *Тактические заметки*. — «Луч», Спб., 1912, № 66,
4 декабря, стр. 1; № 67, 5 декабря, стр. 1; № 68,
6 декабря, стр. 1; № 69, 7 декабря, стр. 1; № 71,
9 декабря, стр. 1—2; № 73, 12 декабря, стр. 1. Под-
пись: Ф. Д. — 339, 418
- [37] *«Дело Жизни»*, Спб. — 204, 285
- [38] *Дело шестидесяти пяти*. — «Голос Москвы», 1912,
№ 153, 4 (17) июля, стр. 2. — 25
- [39] *10 смертных приговоров*. Севастополь, 2 июля. —
«Речь», Спб., 1912, № 179 (2133), 3 (16) июля,
стр. 3. — 25
- [40] *Дипломатическое кунктаторство*. — «Речь», Спб., 1912,
№ 267 (2221), 29 сентября (12 октября), стр. 4.
Подпись: Д. — 158—159, 169—170

- [41] *«Дневник Социал-Демократа»*, [Женева], 1912, № 16, апрель, стр. 1—11. — 84, 196, 198, 199, 203
- [42] *Ежегодник газеты «Речь» на 1912 год*. Изд. ред. газ. «Речь». Спб., б. г. VI, 712, 44 стр. (Бесплатное прилож. к газете «Речь»). — 348, 350, 421
- [45] *«Живое Дело»*, Спб. — 31, 32, 243, 256
- 1912, № 2, 27 января, стр. 2. — 355, 356
- 1912, № 3, 1 февраля, стр. 1. — 303, 355, 356, 361
- 1912, № 8, 9 марта, стр. 1, 4. — 32, 355
- 1912, № 9, 16 марта, стр. 4; № 11, 30 марта, стр. 4; № 13, 13 апреля, стр. 4; № 15, 25 апреля, стр. 4; № 16, 28 апреля, стр. 4. — 32
- [44] *«Жизнь»*, М., 1910, № 1, 30 августа, стлб. 1—12. — 89
- [45] *За неделю*. — «Речь», Спб., 1912, № 123 (2077), 7 (20) мая, стр. 2. — 336
- [46] *«За Партию»*, [Париж], 1912, № 3, 15 (2) октября, стр. 1—3. — 249, 260, 363
- [47] *«Заветы»*, Спб. — 86
- 1912, № 1, апрель, стр. 64—82; № 2, май, стр. 33—55; № 3, июнь, стр. 31—46; № 4, июль, стр. 5—43; № 5, август, стр. 5—20; № 6, сентябрь, стр. 5—41; № 7, октябрь, стр. 5—47; № 8, ноябрь, стр. 5—40; 1913, № 1, январь, стр. 83—112. — 327
- 1912, № 6, сентябрь, стр. 1—23. — 388
- [48] *Закон об изменении и дополнении некоторых постановлений о крестьянском землевладении*. [9 ноября 1906 г. — 14 июня 1910 г.] — «Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое при правительствующем Сенате», Спб., 1910, отд. I, № 97, 19 июня, ст. 1043, стр. 2035—2044. — 394

Закон 1897 года — см. О продолжительности и распределении рабочего времени в заведениях фабрично-заводской промышленности.

[49] *«Запросы Жизни»,* Спб. — 121

— 1912, № 17, 27 апреля, стлб. 993—998. — 46, 362

— 1912, № 26, 29 июня, стлб. 1535—1536. — 85

*— 1912, № 27, 6 июля, стлб. 1585—1586. — 85

— 1912, № 29, 20 июля, стлб. 1678—1680. — 90

*— 1912, № 30, 27 июля, стлб. 1717—1724. — 85

*— 1912, № 31, 3 августа, стлб. 1765—1770. — 85

*— 1912, № 47, 23 ноября, стлб. 2685—2690. — 229

[50] *Заседание 11 [Государственной думы. 13 (26) декабря 1912 г.] — «Речь»,* Спб., 1912, № 343 (2297), 14 (27) декабря, стр. 4—6. Под общ. загл.: В Государственной думе. Подпись: Л. Неманов. — 350

[51] *Заседание 14 [Государственной думы. 15 (28) декабря 1912 г.] — «Речь»,* Спб., 1912, № 345 (2299), 16 (29) декабря, стр. 5—6. Под общ. загл.: В Гос. думе. Подпись: Я. Л. — 362

[52] *Заявление с.-д. фракции.* — «Луч», Спб., 1912, № 51, 15 ноября, стр. 3. — 227, 228, 304

[53] *(Заявление с.-д. фракции).* — «Правда», Спб., 1912, № 169, 15 ноября, стр. 2. — 227, 228, 304

[54] *«Звезда»,* Спб. — 165, 300, 355, 356, 366

— 1912, № 11 (47), 19 февраля, стр. 1. — 355

— 1912, № 24 (60), 1 апреля, стр. 3. — 355, 356

[55] *Земельный проект умеренно-правых крестьянских де-*

- путатов. — «С.-Петербургские Ведомости», 1908, № 24, 29 января (11 февраля), стр. 2. — 220, 225
- [56] «Земщина», Спб. — 91
- 1912, № 1142, 28 октября, стр. 2. — 183
- [57] * «Знамя Труда», [Париж], 1908, № 13, ноябрь, стр. 1—3. — 345
- [58] *Избирательная платформа.* [Листовка]. Б. м., [сентябрь 1912]. 2 стр. (РСДРП). Подпись: Организационный комитет РСДРП. — 189, 190, 191, 194
- [59] *Изгоев, А. С. П. А. Столыпин.* Очерк жизни и деятельности. М., Некрасов, 1912. 133 стр. — 109
- [60] «Интернационал». — 293, 294, 296
- [61] «Искра» (старая, ленинская), [Лейпциг — Мюнхен — Лондон — Женева]. — 299
- [62] «Искра» (новая, меньшевистская). [Женева]. — 299
- [63] *(Исуп, И. А.) Итоги выборов по рабочей курии.* — «Наша Заря», Спб., 1912, № 9—10, стр. 102—117. Подпись: М. Оскаров. — 364—365
- [64] *К рабочим г. Петербурга.* [Листовка]. Спб., [13 ноября 1912]. 1 стр. Подпись: Спб. центральная с.-д. группа профессион. работников, группа с.-д., группа революционных с.-д. — 304
- [65] *Кабинет Бриана.* — «Речь», Спб., 1913, № 11 (2323), 12 (25) января, стр. 4. — 318
- [66] *Козьминых-Ланин, И. М. Продолжительность рабочего дня и рабочего года на фабриках и заводах Московской губернии.* Изд. Постоянной комиссии музея содействия труду при Московском отделении русского технического об-ва. М., [тип. «Печатное Дело»], 1912. 14 стр., 14 л. табл. — 52—53, 54—62

[67] *Конференция партии народной свободы.* — «Речь», Спб., 1912, № 133 (2087), 18 (31) мая, стр. 4. — 350

[68] *Конференция социал-демократов.* — «Голос Москвы», 1912, № 51, 2 (15) марта, стр. 2. Подпись: М. — 220

[69] * *Коробка, Н. Демагогия.* — «Запросы Жизни», Спб., 1912, № 31, 3 августа, стлб. 1765—1770. — 85

[70] *Косовский, В. Непростительная демагогия.* — «Наша Заря», Спб., 1912, № 9—10, стр. 117—120. — 363

[71] *Краткий свод статистических данных по г. С.-Петербургу за 1911 год.* Спб., [1912]. 69 стр. (Стат. отд. Спб. городской управы). — 378

Крестьянин-рабочий. Выдел из общины — см. Выдел из общины.

[72] *Кровь откликнулась.* — «Земщина», Спб., 1912, № 1142, 28 октября, стр. 2. — 183

[73] *Крюков, Ф. Д. Боз огня.* — «Русское Богатство», Спб., 1912, № 12, стр. 161—186. — 387, 389

[74] * *Кускова, Е. Д. Цена объединения.* — «Запросы Жизни», Спб., 1912, № 30, 27 июля, стлб. 1717—1724. — 85

[75] *Кутлер, Н. Н. Проект закона о мерах к расширению и улучшению крестьянского землевладения.* — В кн.: Аграрный вопрос. Т. II. Сб. статей Брейера, Бруна и др. М., «Беседа», 1907, стр. 629—648. (Изд. Долгорукова и Петрункевича). — 75

[76] * *Ларин, Ю. К вопросу о перспективах нашего социально-политического развития.* (Ответ редакции «Возрождения»). — «Возрождение», М., 1910, № 11, 7 июля, стлб. 1—14. — 89

[77] *Левицкий, В. Социал-демократия во второй городской курии.* — «Наша Заря», Спб., 1912, № 9—10, стр. 87—101. — 356, 359—360, 365

- [78] *[Ленин, В. И.] Болезнь реформизма.* — «Правда», Спб., 1912, № 180, 29 ноября, стр. 1. Подпись: В. Ильин. — 339
- [79] — *В Швейцарии.* — «Правда», Спб. 1912, № 63, 12 июля, стр. 1. Подпись: Б. Ж. — 100
- [80] — *Вопрос о земле в Думе.* — «Воля», Спб., 1906, № 15, 12 мая, стр. 1. — 74
- [81] — *Евгений Потье.* (К 25-летию его смерти). — «Правда», Спб., 1913, № 2 (206), 3 января, стр. 1. Подпись: Н. Л. — 296
- [82] * — *За 12 лет.* Собрание статей. Т. 1. Два направления в русском марксизме и русской социал-демократии. Спб., тип. Безобразова, [1907]. XII, 471 стр. Перед загл. авт.: Вл. Ильин. На тит. л. год изд.: 1908. — 300
- [83] — *Избирательная платформа Российской с.-д. рабочей партии.* [Листовка. Изд. Русского бюро ЦК РСДРП. Тифлис], тип. ЦК, [март 1912]. 4 стр. (РСДРП). Подпись: ЦК РСДРП. — 29, 189, 193
- [84] — *Итоги выборов.* — «Просвещение», Спб., 1913, № 1, стр. 10—28. — Подпись: В. Ильин. — 396
- [85] — *Итоги и значение президентских выборов в Америке.* — «Правда», Спб., 1912, № 164, 9 ноября, стр. 1. Подпись: В. И. — 231
- [86] — *Итоги полугодовой работы.* — «Правда», Спб., 1912, № 78, 29 июля, стр. 1; № 79, 31 июля, стр. 1; № 80, 1 августа, стр. 1; № 81, 2 августа, стр. 1. Подпись: Статистик. — 83, 92
- [87] — *Либералы и клерикалы.* — «Правда», Спб., 1912, № 74, 25 июля, стр. 1. Подпись: Мирянин. — 103
- [88] — *Ликвидаторы против революционной массовой стачки.* — «Социал-Демократ», [Париж], 1912, № 27, 17 (4) июня, стр. 4. — 304

[⁸⁸] — *Маленькая справка.* — «Правда», Спб., 1912, № 85, 8 августа, стр. 1. Подпись: Н. Б. — 87, 107, 115, 220

[⁹⁰] * — *Материализм и эмпириокритицизм.* Критические заметки об одной реакционной философии. М., «Звено», [май] 1909. III, 440 стр. Перед загл. авт.: Вл. Ильин. — 300

[⁹¹] — *О выборах в IV Государственную думу.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 18—21. (РСДРП). — 363

[⁹²] — *О ликвидаторстве и о группе ликвидаторов.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — Там же, стр. 28—29. — 243, 248, 285

[⁹³] — *О партийной организации за границей.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — Там же, стр. 30—31. — 39

[⁹⁴] — *О характере и значении нашей полемики с либералами.* — «Невская Звезда», Спб., 1912, № 12, 10 июня, стр. 1. Подпись: В. И. — 88

[⁹⁵] — *О характере и организационных формах партийной работы.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 22—23. (РСДРП). — 196, 280

[⁹⁶] — *Об отсутствии делегатов от национальных центров на общепартийной конференции.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП]. — Там же, стр. 15—16. — 249, 287

- [97] *[Ленин, В. И.] Об оценке текущего момента.* — «Пролетарий», Женева, 1908, № 38, (14) 1 ноября, стр. 1—3. — 111
- [98] — *Орган либеральной рабочей политики.* — «Звезда», Спб., 1912, № 11 (47), 19 февраля, стр. 1. Подпись: Ф. Л—ко. — 355
- [99] — *Плохая защита либеральной рабочей политики.* — «Звезда», Спб., 1912, № 24 (60), 1 апреля, стр. 3. Подпись: Ф. Л—ко. — 355, 356
- [100] — *Победа кадетов и задачи рабочей партии.* Спб., [Наша Мысль], 1906]. 79 стр. Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 349
- [101] — *Принципиальные вопросы.* — «Правда», Спб., 1912, № 79, 31 июля, стр. 1. — 46, 73
- [102] — *Развязка партийного кризиса.* — «Социал-Демократ», [Париж], 1911, № 25, 8 (21) декабря, стр. 5—6. — 245
- [103] — *Революционный подъем.* — «Социал-Демократ», [Париж], 1912, № 27, 17 (4) июня, стр. 1. — 26, 27
- [104] — *[Резолюции, принятые на Краковском совещании Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками.* Краков, 1913]. 17 стр. Гект. — 271
- [105] — *Резолюция о тактике с.-д. фракции в [III] Государственной думе,* [принятая на Четвертой конференции РСДРП («Третьей общероссийской»)]. — «Пролетарий», [Выборг], 1907, № 20, 19 ноября, стр. 4. На газ. место изд.: М. — 255
- [106] — *Сравнение столыпинской и народнической аграрной программы.* — «Невская Звезда», Спб., 1912, № 15, 1 июля, стр. 1. Подпись: Р. С. — 40
- [107] — *Стачечная борьба и заработная плата.* — «Правда», Спб., 1912, № 86, 9 августа, стр. 1. — 81
- [108] * — *Эсеровские меньшевики.* — «Пролетарий», [Вы-

борг], 1906, № 4, 19 сентября, стр. 3—6. На газ.
место изд.: М. — 202

[¹⁰⁹] *Либерализм и демократия перед лицом новой революции.* — «Социал-Демократ», [Париж], 1912, № 27, 17 (4) июня, стр. 3—4. — 188

[¹¹⁰] «Листок Голоса Социал-Демократа», [Париж], 1912, № 6, июль, стр. 14—18. — 33

[¹¹¹] «Луч», Спб. — 132, 133, 237, 248, 256, 258, 267, 279, 286, 289, 304, 306, 307, 332, 365, 376, 384, 415, 416, 417, 418

— 1912, № 1, 16 сентября — 1913, № 14 (100), 18 января. — 331, 365

— 1912, № 1, 16 сентября. 4 стр. — 132, 286, 312

— 1912, № 19, 7 октября, стр. 2. — 165

— 1912, № 37, 28 октября, стр. 2. — 297, 298

— 1912, № 40, 2 ноября, стр. 2. — 260

— 1912, № 43, 6 ноября, стр. 2. — 312

— 1912, № 49, 13 ноября, стр. 3. — 226

— 1912, № 50, 14 ноября, стр. 2. — 226

— 1912, № 51, 15 ноября, стр. 3. — 226, 228, 304

— 1912, № 53, 17 ноября, стр. 1. — 304, 376

— 1912, № 56, 21 ноября, стр. 1, 2. — 237—239, 304, 306, 307, 312, 376, 418

— 1912, № 65, 2 декабря, стр. 1. — 307, 376

— 1912, № 66, 4 декабря, стр. 1; № 67, 5 декабря, стр. 1; № 68, 6 декабря, стр. 1; № 69, 7 декабря, стр. 1; № 71, 9 декабря, стр. 1—2; № 73, 12 декабря, стр. 1. — 339, 418

- «Луч», Спб., 1913, № 1 (87), 1 января, стр. 1. — 338
- 1913, № 15 (101), 19 января, стр. 1. — 330—333, 385
- * — 1913, № 27 (113), 2 февраля, стр. 2—3. — 384
- [112] * М. *Студенческие настроения*. — «Запросы Жизни», Спб., 1912, № 47, 23 ноября, стлб. 2685—2690. Подпись: Студ. М. — 229
- [113] [*Майское воззвание петербургских рабочих*]. — «Социал-Демократ», [Париж], 1912, № 27, 17 (4) июня, стр. 4, в отд.: Хроника. Под общ. загл.: Петербург. — 35, 187
- [114] *Маклаков, В. А. [Письмо в редакцию]*. — «Речь», Спб., 1912, № 73 (2027), 15 (28) марта, стр. 6. Под общ. загл.: Письма в редакцию. — 114
- [115] *Малиновский, Р. В. [Письмо в редакцию]*. — «Правда», Спб., 1913, № 28 (232), 3 февраля, стр. 1—2. Под общ. загл.: Впечатления с.-д. депутатов с мест. — 384
- [116] *Манифест*. 17 (30) октября 1905 г. — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 222, 18 (31) октября, стр. 1. — 389
- [117] *Маркс, К. и Энгельс, Ф. Манифест Коммунистической партии*. Декабрь 1847 г. — январь 1848 г. — 319
- [118] *Маркс, К. Законопроект об отмене феодальных повинностей*. 30 июля 1848 г. — 123, 124
- [119] — *К критике гегелевской философии права*. Введение. Конец 1843 г. — январь 1844 г. — 319
- [120] — *Капитал*. Критика политической экономии, т. III, ч. 1—2. 1894 г. — 173
- [121] — *Критика Готской программы*. Замечания к программе германской рабочей партии. 5 мая 1875 г. — 152

- [122] — *Письмо Л. Кугельману*. 12 апреля 1871 г. — 139
- [123] *Мартов, Л. Борются ли с реакцией?* — «Живое Дело», Спб., 1912, № 8, 9 марта, стр. 1. — 355
- [124] — *Выборные заметки*. — «Наша Заря», Спб., 1912, № 9—10, стр. 68—74. — 365, 367
- [125] — *Заметки публициста*. «Ликвидаторство» и «перспективы». — «Жизнь», М., 1910, № 1, 30 августа, стлб. 1—12. — 89
- [126] — *К выборам*. Против реакции. — «Живое Дело», Спб., 1912, № 2, 27 января, стр. 2. — 355, 366
- [127] — *Международ. бюро об единстве с.-д.* — «Луч», Спб., 1912, № 37, 28 октября, стр. 2. — 297, 298
- [128] — *Хороший «почин»*. — «Листок Голоса Социал-Демократа», [Париж], 1912, № 6, июль, стр. 14—18. Подпись: Л. М. — 33
- [129] *Мартынов, А. С. На развалинах большевистско-польского блока*. — «Голос Социал-Демократа», [Париж], 1911, № 26, декабрь, стр. 13—15. — 245
- [130] *Милюков, П. Н. Интеллигенция и историческая традиция*. — В кн.: Интеллигенция в России. Сб. статей. Спб., «Земля», 1910, стр. 89—191. — 107
- [131] — *Одна позиция*. — «Речь», Спб., 1912, № 268 (2222), 30 сентября (13 октября), стр. 3. — 154
- [132] — *Политические партии в Г. думе за пять лет*. — В кн.: Ежегодник газеты «Речь» на 1912 год. Изд. ред. газ. «Речь». Спб., б. г., стр. 77—96. (Бесплатное прилож. к газете «Речь»). — 348, 350
- [133] — *Три позиции*. — «Речь», Спб., 1912, № 265 (2219), 27 сентября (10 октября), стр. 2. — 154—155
- [134] *Муранов, М. К. [Письмо в редакцию]*. — «Правда», Спб., 1913, № 23 (227), 29 января, стр. 2. Под общ.

- [135] *«Мысль»*, М. — 300
- [136] *На повороте (1912—1913 год)*. — *«Луч»*, Спб., 1913, № 1 (87), 1 января, стр. 1. — 338—339
- [137] *На усиление средств газеты*. — *«Невский Голос»*, Спб., 1912, № 7, 17 августа, стр. 4. Под общ. загл.: В к-ру газеты поступило. — 32, 84
- [138] *«Наша Заря»*, Спб. — 204, 245, 247, 256, 258, 267, 285, 332, 359, 365, 417
- 1912, № 5, стр. 11—27. — 192
- 1912, № 6, стр. 73—79. — 33
- 1912, № 7—8, стр. 101—104. — 363
- 1912, № 9—10, стр. 68—74, 75—87, 87—101, 102—117, 117—120. — 354, 356—358, 359, 361, 362, 363, 364, 367
- [139] *«Наши последовательные демократы»*. — *«Невский Голос»*, Спб., 1912, № 8, 24 августа, стр. 1. — 127
- [140] *«Невская Звезда»*, Спб. — 83, 85, 90, 121
- 1912, № 12, 10 июня, стр. 1. — 88
- 1912, № 15, 1 июля, стр. 1. — 40
- [141] *«Невская Звезда» обзавелась новым сотрудником...* — *«Невский Голос»*, Спб., 1912, № 7, 17 августа, стр. 3. — 83
- [142] *«Невский Голос»*, Спб. — 26, 84, 304
- 1912, № 1, 20 мая, стр. 2. — 304
- 1912, № 7, 17 августа, стр. 3, 4. — 32, 83, 84

— 1912, № 8, 24 августа, стр. 1. — 127

— 1912, № 9, 31 августа, стр. 1, 3. — 121—123, 124, 125—127, 197

[143] *Некрасов, Н. А. Кому на Руси жить хорошо.* — 106

[144] — *Полное собрание сочинений и писем, т. II, ОГИЗ, Москва, 1948, стр. 261.* — 107

[145] *Николин, Н. Несколько слов о кадетоедстве.* — «Невский Голос», Спб., 1912, № 9, 31 августа, стр. 1. — 121—123, 124, 125—127

[146] «*Новая Жизнь*», Спб. — 300

[147] «*Новое Время*», Спб. — 67, 68, 88, 91, 111, 121, 136, 158, 169, 170, 172, 177, 207, 334

— 1909, № 11897, 27 апреля (10 мая), стр. 3. — 106

— 1912, № 13093, 24 августа (6 сентября), стр. 3. — 110, 117

— 1912, № 13106, 6 (19) сентября, стр. 2. — 130

— 1912, № 13127, 27 сентября (10 октября), стр. 3. — 136

— 1912, № 13178, 17 (30) ноября, стр. 13. — 238

— 1912, № 13186, 25 ноября (8 декабря), стр. 3. — 235

— 1912, № 13199, 8 (21) декабря, стр. 13. — 262, 263

— 1913, № 13225, 5 (18) января, стр. 4. — 314

— 1913, № 13226, 6 (19) января, стр. 4. — 314

— 1913, № 13236, 16 (29) января, стр. 5. — 378

— 1913, № 13254, 3 (16) февраля, стр. 2. — 382, 395

- [148] *Новый президент французской республики.* — «Новое Время», Спб., 1913, № 13225, 5 (18) января, стр. 4. — 314
- [149] *О думской с.-д. фракции.* [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 5—6. (РСДРП). — 255
- [150] *О продолжительности и распределении рабочего времени в заведениях фабрично-заводской промышленности.* [2 июня 1897 г.] — «Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое при правительствующем Сенате», Спб., 1897, № 62, 13 июня, ст. 778, стр. 2135—2139. — 53, 59
- [151] *О современном моменте и задачах партии.* [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 4—5. (РСДРП). — 44, 152
- [152] *Об объединении с «левицей» ППС.* [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — Там же, стр. 6. — 260
- [153] *Об организационных формах партийного строительства.* [Резолюция, принятая на августовской конференции ликвидаторов 1912 г.] — В кн.: Извещение о конференции организаций РСДРП. Изд. ОК. [Wien], сентябрь 1912, стр. 28—29. (РСДРП). — 196—205
- [154] *Об отношениях Г. совета и Г. думы* (Беседа с членом Г. совета П. П. Кобылинским). — «Новое Время», Спб., 1913, № 13254, 3 (16) февраля, стр. 2, в отд.: Вечерняя хроника. Подпись: С. М. — 382, 395

- [155] *Оболенский, В. А. Очерки хуторской России. Старое и новое в жизни деревни Николаевского уезда, Самарской губернии.* — «Русская Мысль», М. — Пб., 1913, кн. I, стр. 68—84; кн. II, стр. 32—50. — 374, 411
- [156] *[Обращение к обществу кружка лиц, интересующихся славянским вопросом].* — «Речь», Спб., 1912, № 287 (2241), 19 октября (1 ноября), стр. 4, в ст.: *Помощь славянам.* — 177
- [157] *Общество заводчиков и фабрикантов московского промышленного района в 1912 году.* М., тип. Рябушинского, 1913. 144 стр. — 301
- [158] *Одобренный Государственным советом и Государственной думой закон о страховании рабочих от несчастных случаев.* — «Правительственный Вестник», Спб., 1912, № 176, 9 (22) августа, стр. 3—5. — 283
- [159] *Одобренный Государственным советом и Государственной думой закон об обеспечении рабочих на случай болезни.* — «Правительственный Вестник», Спб., 1912, № 176, 9 (22) августа, стр. 2—3. — 283
- [160] *[Ольминский, М. С.] Господа бойкотируют рабочих.* — «Правда», Спб., 1912, № 84, 5 августа, стр. 1. — 85
- [161] *Организационный вопрос.* [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — В кн.: *Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции.* [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 6. (РСДРП). — 196
- [162] *От редакции.* — «Луч», Спб., 1912, № 1, 16 сентября, стр. 1. — 286, 312
- [163] *От редакции.* — «Русская Молва», 1912, № 1, 9 (22) декабря, стр. 2—3. — 264
- [164] *[Отчеты о сборах рабочих групп на ежедневную рабочую газету].* — «Живое Дело», Спб., 1912, № 8,

9 марта, стр. 4; № 9, 16 марта, стр. 4; № 11, 30 марта, стр. 4; № 13, 13 апреля, стр. 4; № 15, 25 апреля, стр. 4; № 16, 28 апреля, стр. 4. — 32

- [165] *Первая стадия выборов.* — «Речь», Спб., 1912, № 261 (2215), 23 сентября (6 октября), стр. 4. Подпись: Я. Л. — 150
- [166] *Первое заседание четвертой Гос. думы.* — «Речь», Спб., 1912, № 315 (2269), 16 (29) ноября, стр. 3. Подпись: Л. Неманов. — 226, 227, 345, 350
- [167] *Первый день 4-й Думы.* — «Луч», Спб., 1912, № 53, 17 ноября, стр. 1. — 304, 376—377
- [168] *Петровский, Г. И. (Письмо в редакцию).* — «Правда», Спб., 1913, № 26 (230), 1 февраля, стр. 1—2. Под общ. загл.: Впечатления депутатов с.-д. фракции с мест. — 384
- [169] *Печать.* — «Речь», Спб., 1912, № 202 (2156), 26 июля (8 августа), стр. 1. — 88
- [170] *Печать.* — «Речь», Спб., 1912, № 208 (2162), 1 (14) августа, стр. 1. — 46, 73, 115
- [171] *Печать.* — «Речь», Спб., 1912, № 210 (2164), 3 (16) августа, стр. 1. — 71
- [172] *Печать.* — «Речь», Спб., 1912, № 278 (2232), 10 (23) октября, стр. 2. — 169
- [173] *Печать.* — «Речь», Спб., 1912, № 281 (2236), 13 (26) октября, стр. 3. — 177
- [174] *[Пешехонов, А. В.] На очередные темы. Народный социализм или пролетарский?* — «Русское Богатство», Спб., 1912, № 12, стр. 269—301. Подпись: А. В. П. — 325, 326—329, 387
- [175] — *На очередные темы. Наша платформа (ее очертания и размеры).* — «Русское Богатство», Спб., 1906, № 8, стр. 178—206. — 192, 202, 327

[176] *Письма с мест. Демонстрация в Риге.* — Москва. Стачки и демонстрации. — Рига. — Рига. Демонстрация протеста. — «Социал-Демократ», [Париж], 1913, № 30, 12 (25) января, стр. 7—8. — 303

[177] *Письмо в редакцию.* — «Правда», Спб., 1912, № 120, 18 сентября, стр. 1—2. Подпись: Постоянный читатель с Пороховых. — 132

[178] *Письмо в редакцию.* Как это все произошло. — «Невский Голос», Спб., 1912, № 9, 31 августа, стр. 3. — 197

[179] *Письмо к партийным организациям.* [Письмо 1-е. Листовка]. Б. м., [ноябрь 1904]. 4 стр. (Только для членов партии). — 299

План земской кампании — см. Письмо к партийным организациям.

[180] *Плеханов, Г. В. Еще одна раскольничья конференция.* — «За Партию», [Париж], 1912, № 3, 15 (2) октября, стр. 1—3. — 249, 260, 363

[181] — *К вопросу о созывании конференции РСДРП.* — «Дневник Социал-Демократа», [Женева], 1912, № 16, апрель, стр. 1—11. — 84, 196, 198, 199, 203

[182] *По вопросу о культурно-национальной автономии.* [Резолюция, принятая на августовской конференции ликвидаторов 1912 г.]. — В кн.: Извещение о конференции организаций РСДРП. Изд. ОК. [Wien], сентябрь 1912, стр. 42. (РСДРП). — 249

[183] *Положение о выборах в Государственную думу.* [6 (19) августа 1905 г.]. — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 169, 6 (19) августа, стр. 2—4. — 342

[184] *Положение о выборах в Государственную думу.* [3 (16) июня 1907 г.]. — Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое при правительствующем Сенате», Спб., 1907, отд. I, № 94, 3 июня, ст. 845, стр. 1303—1380. — 151, 224, 342

- [185] [Поляков, С. Л.] *Парламентский дневник*. — «Речь», Спб., 1912, № 343 (2297), 14 (27) декабря, стр. 6. Подпись: С. Литовцев. — 263
- [186] — *Парламентский дневник*. — «Речь», Спб., 1913, № 25 (2337), 26 января (8 февраля), стр. 6. Подпись: С. Литовцев. — 370
- [187] *Полянский, Н. С. Хутор или община?* (Письмо из деревни). — «Правда», Спб., 1912, № 118, 15 сентября, стр. 1. — 119
- [188] *Потье, Э. Да здравствует свобода!* — 293, 294
— *Интернационал* — см. Интернационал.
- [189] «*Почин*», [Paris], 1912, № 1, июнь. 32 стр. — 363
- [190] «*Правда*», [Вена], 1912, № 25, 23 апреля (6 мая), стр. 3—4. — 31
- [191] «*Правда*», Спб. — 31, 83, 85, 88, 90, 92—94, 96, 121, 132, 165, 229, 248, 267, 285, 289—290, 300, 316, 356, 363, 366, 384
— 1912, № 38, 13 июня, стр. 2. — 119
— 1912, № 63, 12 июля, стр. 1. — 100
— 1912, № 74, 25 июля, стр. 1. — 103
— 1912, № 78, 29 июля, стр. 1; № 79, 31 июля, стр. 1; № 80, 1 августа, стр. 1; № 81, 2 августа, стр. 1. — 83, 92
— 1912, № 79, 31 июля, стр. 1. — 46, 73
— 1912, № 84, 5 августа, стр. 1. — 85
— 1912, № 85, 8 августа, стр. 1. — 87, 107, 115, 220
— 1912, № 86, 9 августа, стр. 1. — 81
— 1912, № 118, 15 сентября, стр. 1. — 119

- 1912, № 120, 18 сентября, стр. 1—2. — 132
- 1912, № 135, 5 октября, стр. 1. — 165
- 1912, № 136, 6 октября, стр. 2—3. — 165, 166
- 1912, № 164, 9 ноября, стр. 1. — 231
- 1912, № 169, 15 ноября, стр. 2. — 227, 228, 304
- 1912, № 180, 29 ноября, стр. 1. — 339
- 1912, № 182, 1 декабря, стр. 1, 2. — 258—261, 282—283
- 1913, № 2 (206), 3 января, стр. 1. — 296
- 1913, № 21 (225), 26 января, стр. 2—3; № 22 (226), 27 января, стр. 2; № 23 (227), 29 января, стр. 2; № 24 (228), 30 января, стр. 2; № 26 (230), 1 февраля, стр. 1—2; № 28 (232), 3 февраля, стр. 1—2. — 384

[192] *«Правда»*. — «Невский Голос», Спб., 1912, № 7, 17 августа, стр. 3. — 83

[193] *«Правда» о выборах в Варшаве*. — «Луч», Спб., 1912, № 43, 6 ноября, стр. 2. Подпись: Г. А. — 312

[194] *Правила о порядке рассмотрения государственной росписи доходов и расходов, а равно о производстве из казны расходов, росписью не предусмотренных*. [8 (21) марта 1906 г.] — «Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое при правительствующем Сенате», Спб., 1906, № 51, 10 марта, ст. 335, стр. 735—737. — 422

[195] *Предостережение*. — «Луч», Спб., 1912, № 49, 13 ноября, стр. 3. — 227

[196] *Предостережение*. — «Луч», Спб., 1912, № 50, 14 ноября, стр. 2. — 227

- [197] *Предпоследний и последний этапы.* — «Речь», Спб., 1912, № 230 (2184), 23 августа (5 сентября), стр. 1. Подпись: Старообрядческий епископ Михаил. — 104
- [198] [*Примечание от редакции к статье А. Б. Шимановского «Как относятся с.-р. к выборам в 4-ю Г. думу. (Письмо в редакцию)»*]. — «Наша Заря», Спб., 1912, № 6, стр. 73. — 33
- [199] *Программа Российской соц.-дем. рабочей партии, принятая на Втором съезде партии.* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Genève, тип. партии, [1904], стр. 1—6. (РСДРП). — 191, 194, 283, 286, 287
- [200] «*Пролетарий*», Женева. — 300
- [201] «*Пролетарий*», [Выборг] — Женева — Париж. — 300
- * — [Выборг], 1906, № 4, 19 сентября, стр. 3—6. На газ. место изд.: М. — 202
- 1907, № 20, 19 ноября, стр. 4. На газ. место изд.: М. — 255
- Женева, 1908, № 38, (14) 1 ноября, стр. 1—3. — 111
- [Париж], 1909, № 46. Приложение к № 46 газеты «Пролетарий», 16 (3) июля, стр. 3—7. — 367
- [202] «*Просвещение*», Спб. — 290, 300
- 1913, № 1, стр. 10—28. — 396
- [203] [*Протопопов, В. В.*] *Эхо дня.* — «Новое Время», Спб., 1912, № 13178, 17 (30) ноября, стр. 13. Подпись: Незнамов. — 239
- [204] *Пуришкевич, В. М. Плачь, погибшая Россия.* — «Земщина», Спб., 1912, № 1142, 28 октября, стр. 2. — 183
- [205] *Резолюции, принятые [IX] конференцией [Бунда].* — В кн.: Отчет о IX конференции Бунда. Genève, 1912, стр. 40—48. (РСДРП. Всеобщий еврейский рабочий союз в Литве, Польше и России). — 288

[206] *Резолюции, [принятые на августовской конференции ликвидаторов 1912 г.]* — В кн.: Извещение о конференции организаций РСДРП. Изд. ОК. [Wien], сентябрь 1912, стр. 23—44. (РСДРП). — 267, 286, 363, 416

[207] *[Резолюции, принятые на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.]* — «Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10—11, в отд.: Из партии. — 196

[208] *Резолюции, [принятые на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]*. — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 4—7. (РСДРП). — 111, 267, 367

[209] *Резолюции, [принятые на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]* — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. рабочей партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 14—32. (РСДРП). — 26, 29

[210] *Резолюции, принятые [первой общерусской] конференцией [партийных работников]*. — В кн.: Первая общерусская конференция партийных работников. Отдельное приложение к № 100 «Искры». Женева, тип. партии, 1905, стр. 15—28. (РСДРП). — 300

[211] *[Резолюции совещания расширенной редакции «Пролетария»]*. — «Пролетарий», [Париж], 1909, № 46. Приложение к № 46 газеты «Пролетарий», 16 (3) июля, стр. 3—7. — 367

[212] *Резолюция об отношении к непролетарским партиям, [принятая на V (Лондонском) съезде РСДРП]*. — В кн.: Лондонский съезд Российской соц.-демокр. раб. партии (состоявшийся в 1907 г.). Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Paris, 1909, стр. 454—455. (РСДРП). — 181, 360

[213] *Резолюция по отчетам, [принятая на Пятой конферен-*

ции РСДРП (Общероссийской 1908 г.). — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 4. (РСДРП). — 196, 198, 285

[214] *Резолюция, принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП в дополнение к проекту условий объединения Бунда с РСДРП.* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 392. — 288

[215] *Резолюция Петербургской городской думы.* 10 (23) октября 1912 г.] — «Речь», Спб., 1912, № 279 (2233), 11 (24) октября, стр. 3. Под общ. загл.: В городской думе. — 171

[216] *Резолюция с.-д. фракции [по вопросу о Ягелло].* — «Правда», Спб., 1912, № 182, 1 декабря, стр. 2. — 258—261, 282

[217] «Речь», Спб. — 40, 88, 91, 115, 118, 121, 159, 170, 172, 177, 207, 314

— 1911, № 20 (1616), 21 января (3 февраля), стр. 1—2. — 350

— 1912, № 73 (2027), 15 (28) марта, стр. 6. — 114

— 1912, № 79 (2033), 21 марта (3 апреля), стр. 1. — 350

— 1912, № 117 (2071), 30 апреля (13 мая), стр. 2. — 37, 46, 87, 115, 188, 201, 220, 224, 350

— 1912, № 123 (2077), 7 (20) мая, стр. 2. — 336

— 1912, № 133 (2087), 18 (31) мая, стр. 4. — 350

— 1912, № 174 (2128), 28 июня (11 июля), стр. 2. — 25

- 1912, № 179 (2133), 3 (16) июля, стр. 3. — 25
- 1912, № 181 (2135), 5 (18) июля, стр. 4. — 25
- 1912, № 187 (2141), 11 (24) июля, стр. 2. — 25
- 1912, № 201 (2155), 25 июля (7 августа), стр. 1. — 37—38
- 1912, № 202 (2156), 26 июля (8 августа), стр. 1. — 88
- 1912, № 208 (2162), 1 (14) августа, стр. 1. — 46, 73, 115
- 1912, № 210 (2164), 3 (16) августа, стр. 1. — 71
- 1912, № 230 (2184), 23 августа (5 сентября), стр. 1. — 104
- 1912, № 253 (2207), 15 (28) сентября, стр. 2. — 128
- 1912, № 261 (2215), 23 сентября (6 октября), стр. 4. — 150
- 1912, № 265 (2219), 27 сентября (10 октября), стр. 2. — 154
- 1912, № 267 (2221), 29 сентября (12 октября), стр. 4. — 158—159, 169—170
- 1912, № 268 (2222), 30 сентября (13 октября), стр. 3. — 154
- 1912, № 272 (2226), 4 (17) октября, стр. 1—2. — 173
- 1912, № 275 (2229), 7 (20) октября, стр. 2. — 163
- 1912, № 278 (2232), 10 (23) октября, стр. 1—2. — 169
- 1912, № 279 (2233), 11 (24) октября, стр. 3. — 171—172

- 1912, № 281 (2236), 13 (26) октября, стр. 3. — 177
- 1912, № 287 (2241), 19 октября (1 ноября), стр. 4. — 177
- 1912, № 315 (2269), 16 (29) ноября, стр. 2, 3. — 226, 227, 345, 350
- 1912, № 343 (2297), 14 (27) декабря, стр. 4—6. — 263, 350
- 1912, № 345 (2299), 16 (29) декабря, стр. 2, 5—6. — 362
- 1913, № 1 (2313), 1 (14) января, стр. 4. — 323
- 1913, № 11 (2323), 12 (25) января, стр. 4. — 318
- 1913, № 19 (2331), 20 января (2 февраля), стр. 2. — 336—337
- 1913, № 25 (2337), 26 января (8 февраля), стр. 6. — 370
- 1913, № 26 (2338), 27 января (9 февраля), стр. 1—2. — 370
- 1913, № 34 (2346), 4 (17) февраля, стр. 2. — 393—394, 395—402, 403
- 1913, № 37 (2349), 7 (20) февраля, стр. 1—2. — 406

[²¹⁸] *Розанов, В. В. Мережковский против «Вех».* (Последнее религиозно-философское собрание). — «Новое Время», Спб., 1909, № 11897, 27 апреля (10 мая), стр. 3. — 106

[²¹⁹] «Россия», Спб. — 88, 121, 169, 183

— 1912, № 2072, 15 (28) августа, стр. 1. — 81

[220] «Русская Молва» Спб. — 266, 405

— 1912, № 1, 9 (22) декабря, стр. 2—3. — 264

[221] «Русская Мысль», М. — Пб. — 105, 112, 114, 115, 117, 118

— 1912, кн. VIII, стр. 138—154. — 105—116, 118

— 1912, кн. XI, стр. 182—184, 185—192. — 265, 389

— 1913, кн. I, стр. 68—84; кн. II, стр. 32—50. — 374, 411

[222] «Русские Ведомости», М. — 40, 199

[223] «Русский Вестник», М. — Спб. — 110

[224] «Русское Богатство», Спб. — 326, 327, 386

— 1906, № 8, стр. 178—206. — 192, 202, 327

— 1912, № 12, стр. 161—186, 269—301. — 325, 327—329, 387, 388—391, 392

[225] «Русское Слово», М. — 158, 169

[226] Савинков, Б. В. *Конь бледный*. Спб., «Шиповник», 1909. 147 стр. Перед загл. авт.: В. Ропшин. — 327

[227] — *То, чего не было*. (Три брата). — «Заветы», Спб., 1912, № 1, апрель, стр. 64—82; № 2, май, стр. 33—55; № 3, июнь, стр. 31—46; № 4, июль, стр. 5—43; № 5, август, стр. 5—20; № 6, сентябрь, стр. 5—41; № 7, октябрь, стр. 5—47; № 8, ноябрь, стр. 5—40; 1913, № 1, январь, стр. 83—112. Подпись: В. Ропшин. — 327

[228] Салтыков-Щедрин, М. Е. *Либерал*. — 106

[229] Самойлов, Ф. Н. *[Письмо в редакцию]*. — «Правда», Спб., 1913, № 24 (228), 30 января, стр. 2. Под общ. загл.: Впечатления с.-д. депутатов с мест. — 384

- [230] *С.-Петербург, 20 января.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1911, № 20 (1616), 21 января (3 февраля), стр. 1—2. — 350
- [231] *С.-Петербург, 21 марта.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1912, № 79 (2033), 21 марта (3 апреля), стр. 1.— 350
- [232] *С.-Петербург, 25 июля.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1912, № 201 (2155), 25 июля (7 августа), стр. 1.— 37
- [233] *С.-Петербург, 14 августа.* [Передовая]. — «Россия», Спб., 1912, № 2072, 15 (28) августа, стр. 1.— 81
- [234] *С.-Петербург, 5 сентября.* Сила денег. — «Новое Время», Спб., 1912, № 13106, 6 (19) сентября, стр. 2.— 130
- [235] *С.-Петербург, 15 сентября.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1912, № 253 (2207), 15 (28) сентября, стр. 2.— 128
- [236] *С.-Петербург, 26 сентября.* Очередные задачи дипломатии. — «Новое Время», Спб., 1912, № 13127, 27 сентября (10 октября), стр. 3.— 136
- [237] *С.-Петербург, 7 октября.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1912, № 275 (2229), 7 (20) октября, стр. 2.— 163
- [238] *С.-Петербург, 10 октября.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1912, № 278 (2232), 10 (23) октября, стр. 1—2.— 169
- [239] *С.-Петербург, 16 ноября.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1912, № 315 (2269), 16 (29) ноября, стр. 2.— 226, 345, 350
- [240] *С.-Петербург, 16 декабря.* [Передовая]. — «Речь», Спб., 1912, № 345 (2299), 16 (29) декабря, стр. 2.— 362
- [241] *С.-Петербург, 5 января.* [Передовая]. — «Новое Время», Спб., 1913, № 13226, 6 (19) января, стр. 4.— 314

- [242] *С.-Петербург, 20 января*. [Передовая]. — «Речь», Спб., 1913, № 19 (2331), 20 января (2 февраля), стр. 2. — 337
- [243] *С.-Петербург, 27 января*. [Передовая]. — «Речь», Спб., 1913, № 26 (2338), 27 января (9 февраля), стр. 1—2. — 370
- [244] *С.-Петербург, 7 февраля*. [Передовая]. — «Речь», Спб., 1913, № 37 (2349), 7 (20) февраля, стр. 1—2. — 406
- [245] «*С.-Петербургские Ведомости*», 1908, № 24, 29 января (11 февраля), стр. 2. — 220, 225
- [246] *Свод отчетов фабричных инспекторов за 1910 год*. Спб., тип. Киришбаума, 1911. IV, XC, 319 стр. (М-во торговли и пром-сти. Отдел промышленности). — 50, 56, 65
- [247] *Севастополь, 27 июня*. — «Речь», Спб., 1912, № 174 (2128), 28 июня (11 июля), стр. 2. Под общ. загл.: Судебные вести. — 25
- [248] *Севастополь, 4 июля*. — «Речь», Спб., 1912, № 181 (2135), 5 (18) июля, стр. 4. Под общ. загл.: Судебные вести. — 25
- [249] «*Слово*», Спб. — 266
— 1909, № 791, 10 (23) мая, стр. 3. — 106
- [250] *Смертные казни*. Севастополь, 10 июля. — «Речь», Спб., 1912, № 187 (2141), 11 (24) июля, стр. 2. — 25
- [251] * *Сначала*. — «Знамя Труда», [Париж], 1908, № 13, ноябрь, стр. 1—3. — 345
- [252] *Совещание к.-д.* — «Речь», Спб., 1913, № 34 (2346), 4 (17) февраля, стр. 2. — 393, 394—402, 403
- [253] *[Сообщение об организации в Государственной думе особой крестьянской группы]*. — «Новое Время», Спб., 1912, № 13186, 25 ноября (8 декабря), стр. 3. Под общ. загл.: В Таврическом дворце. — 235

- [²⁵⁴] «Социал-Демократ», [Вильно — Спб.] — Париж — Женева. — 300, 415
- [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10—11. — 196
- 1911, № 25, 8 (21) декабря, стр. 5—6. — 245
- 1912, № 27, 17 (4) июня, стр. 1, 3—4. — 26, 27, 35, 187, 188, 304
- 1913, № 30, 12 (25) января, стр. 7—8. — 303
- [²⁵⁵] *Социал-демократия перед выборами.* — «Наша Заря», Спб., 1912, № 7—8, стр. 101—104. Подпись: А. Б. — 363
- [²⁵⁶] *[Список выборщиков социал-демократов по рабочей курии С.-Петербургской губернии].* — «Правда», Спб., 1912, № 135, 5 октября, стр. 1. — 165
- [²⁵⁷] *Справочник 1912 г.* [Государственной думы]. Вып. 5. Составлен приставской частью Государственной думы. Спб., гос. тип., 1912. 192 стр. (Государственная дума. IV созыв. I сессия). — 343, 346, 348
- [²⁵⁸] *Справочный листок Государственной думы.* (Четвертый созыв. — Первая сессия). [Спб.], 1912, № 14, 2 (15) декабря. 14 стр. — 343, 346, 348
- [²⁵⁹] *Среди газет и журналов.* — «Новое Время», Спб., 1912, № 13093, 24 августа (6 сентября), стр. 3. — 110, 117
- [²⁶⁰] *Среди рабочих печатного дела.* — «Невский Голос», Спб., 1912, № 7, 17 августа, стр. 4. Подпись: А — ь. — 83
- [²⁶¹] *[Сталин, И. В.] Наказ петербургских рабочих своему рабочему депутату.* [Листовка. Спб., 1912]. 1 стр. — 365
- [²⁶²] — *Ягелло, как неполноправный член с.-д. фракции.* — «Правда», Спб., 1912, № 182, 1 декабря, стр. 1. Подпись: К. Сталин. — 261

- [²⁶³] *Статистика землевладения 1905 г.* Свод данных по 50-ти губерниям Европейской России. Спб., тип. Минкова, 1907. 199 стр.; L стр. табл. (Центральный стат. ком. м-ва внутр. дел). — 150
- [²⁶⁴] * *Стенографические отчеты (Государственной думы).* 1906 г. Сессия первая. Т. I — II. Спб., гос. тип., 1906. 2 т. (Государственная дума).
- Т. I. Заседания 1—18 (с 27 апреля по 30 мая). XXII, 866 стр. — 386
- * — Т. II. Заседания 19—38 (с 1 июня по 4 июля). Стр. 867—2013. — 386
- [²⁶⁵] * *Стенографические отчеты (Государственной думы).* 1907 год. Сессия вторая. Т. I — II. Спб., гос. тип., 1907. 2 т. (Государственная дума. Второй созыв).
- * — Т. I. Заседания 1—30 (с 20 февраля по 30 апреля). VIII стр., 2344 стлб. — 386, 421, 422
- * — Т. II. Заседания 31—53 (с 1 мая по 2 июня). VIII стр., 1610 стлб. — 386
- [²⁶⁶] *Стенографические отчеты (Государственной думы).* 1907—1908 гг. Сессия первая. Ч. I — II. Спб., гос. тип., 1908. 2 т. (Государственная дума. Третий созыв).
- Ч. I. Заседания 1—30 (с 1 ноября 1907 г. по 19 февраля, 1908 г.). XIV стр., 2141 стлб. — 218, 255, 422
- Ч. II. Заседания 31—60 (с 21 февраля по 6 мая 1908 г.). XV стр., 2962 стлб. — 370, 397
- [²⁶⁷] *Стенографические отчеты (Государственной думы).* 1912—1913 гг. Сессия первая. Ч. I. Заседания 1—30 (с 15 ноября 1912 г. по 20 марта 1913 г.). Спб., гос. тип., 1913. XXI стр., 2438 стлб. (Государственная дума. Четвертый созыв). — 262, 263, 282, 283, 342,

- [268] *Стенографический отчет С.-Петербургского телеграфного агентства [о заседаниях Государственной думы. 1908 г. Третий созыв. Сессия вторая. Ч. I. Заседания 1—35 (с 15 октября по 20 декабря 1908 г.). Приложение к газете «Россия»].* Спб., [тип. газ. «Россия»], 1908. 1124 стр. — 73, 75, 76—78, 362
- [269] *Струве, П. Б. А. И. Гучков и Д. Н. Шипов.* — «Русская Мысль», М. — Пб., 1912, кн. XI, стр. 182—184. — 265
- [270] *Судаков, П. И. На собрании уполномоченных.* — «Правда», Спб., 1912, № 136, 6 октября, стр. 2—3. — 165
- [271] — *Письмо в редакцию.* — «Луч», Спб., 1912, № 19, 7 октября, стр. 2. — 165
- [272] *Суханов, Н. По вопросам наших разногласий.* — «Заветы», [Спб.], 1912, № 6, сентябрь, стр. 1—23. — 388
- [273] *Съезд уполномоченных от рабочих.* — «Правда», Спб., 1912, № 136, 6 октября, стр. 2. — 165
- [274] *Тан. Пестрые встречи.* — «Речь», Спб., 1913, № 1 (2313), 1 (14) января, стр. 4. — 323
- [275] *Третья Государственная дума. Фракция народной свободы в период 15 октября 1908 г. — 2 июня 1909 г.* Спб., 1909. 59, 228 стр. — 79
- [276] * *[Троцкий, Л. П.] Письма об единстве.* — «Луч», Спб., 1913, № 27 (113), 2 февраля, стр. 2—3. Подпись: Н. Троцкий. — 384
- [277] — *Принципы и предрассудки.* — «Наша Заря», Спб., 1912, № 5, стр. 11—27. Подпись: Н. Троцкий. — 192
- [278] *Туган-Барановский, М. И. Возрождение жизни.* — «Речь», Спб., 1912, № 272 (2226), 4 (17) октября, стр. 1—2. — 173

- [279] «Туркестанские Ведомости», [Ташкент], 1912, № 148 (4309), 4 (17) июля, стр. 2. — 26
- [280] *Угловые квартиры.* — «Новое Время», Спб., 1913, № 13236, 16 (29) января, стр. 5, в отд.: Хроника. — 378
- [281] *Указ правительствующему Сенату [о выходе крестьян из общин и закреплении в собственность наделных участков.* 9 (22) ноября 1906 г.] — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 252, 12 (25) ноября, стр. 1. — 343
- [282] *Указ правительствующему Сенату [об изменениях и дополнениях в положении о выборах в Государственную думу.* 11 (24) декабря 1905 г.]. — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 268, 13 (26) декабря, стр. 1. — 342
- [283] *Указатель к стенографическим отчетам [Государственной думы].* (Ч. I—III). Третий созыв. Сессия I. 1907—1908 гг. Заседания 1—98 (1 ноября 1907 г. — 28 июня 1908 г.). Спб., гос. тип., 1908. III, 672 стр. — 343, 346, 348
- [284] [*Щедербаум, С. О.] От стихийности к организации.* — «Невский Голос», Спб., 1912, № 1, 20 мая, стр. 2. Подпись: В. Ежов. — 304
- [285] — *Тов. Ягелло и с.-д. фракция.* — «Луч», Спб., 1912, № 56, 21 ноября, стр. 1, Подпись: К. Августовский. — 312
- [286] *Череванин, Н. Итоги выборной борьбы.* — «Наша Заря», Спб., 1912, № 9—10, стр. 75—87. — 354, 361, 365
- [287] *Что же дальше?* — «Голос Москвы», 1913, № 30, 6 (19) февраля, стр. 1. — 402, 404, 405
- [288] *Что же дальше?* — «Луч», Спб., 1912, № 53, 17 ноября, стр. 1. — 304, 376

- [289] Шагов, Н. Р. [Письмо в редакцию]. — «Правда», Спб., 1913, № 22 (226), 27 января, стр. 2. Под общ. загл.: Впечатления депутатов с.-д. фракции с мест. — 384
- [290] [Шимановский, А. Б.] Как относятся с.-р. к выборам в 4-ю Г. думу. [Письмо в редакцию]. — «Наша Заря», Спб., 1912, № 6, стр. 73—79. Подпись: А. Савин. — 33
- [291] Щепетов, А. Русские в Париже. Письмо из Франции. — «Русская Мысль», М., 1912, кн. VIII, стр. 138—154. — 105—116, 117
- [292] Эмигранты в Париже. — «Голос Москвы», 1912, № 197, 26 августа (8 сентября), стр. 2, в отд.: Печать. — 110
- [293] Энгельс, Ф. Берлинские дебаты о революции. 13—14 июня 1848 г. — 123
- [294] — Предисловие к первому немецкому изданию [книги К. Маркса «Нищета философии»]. 23 октября 1884 г. — 140
- [295] «Эхо», Спб. — 300
- [296] [Ягелло, Е. И. Открытое письмо депутата Ягелло]. — Луч», Спб., 1912, № 40, 2 ноября, стр. 2. Под общ. загл.: Первый рабочий депутат из Польши в Г. думе. — 260
- [297] «American Federationist», Washington. — 251
- [298] «Appeal to Reason», Girard. — 130
— 1912, No. 875, September 7. — 130
— 1912, November. — 232
- [299] Bauer, O. Der Krieg um Mazedonien. — «Der Kampf», [Wien], 1912—1913, Jg. 6, Nr. 2, 1. November, S. 63—76. — 206

- [300] «*Bremer Bürger-Zeitung*», 1912, Nr. 256, 31. Oktober. 2. Beilage, S. 1. — 297
- [301] «*Daily Chronicle*», London, 1912. — 179
- [302] «*The Daily Herald*», London. — 381
- [303] «*Deutsche Arbeiter-Sängerzeitung*», Berlin. — 295
- [304] *Do Komitetu Warszawskiego SDKPiL.* — «Gazeta Robotnicza», organ Komitetu Warszawskiego SDKPiL, zatwierdzony przez Zarząd Główny partii. Warszawa, 1912, N 17. Dodatek do N 17 «Gazety Robotniczej», 25 sierpnia, s. 2. Подпись: Większość Komisji śledczej, naznaczonej przez Zarząd Główny dla badania spraw prowokacji. — 310
- [305] *Do Międzynarodowego Biura Socjalistycznego w Brukseli.* — «Gazeta Robotnicza», organ Komitetu Warszawskiego SDKPiL. Warszawa, 1912, N 17—18, 24 września, s. 18—19. — 70
- [306] *Do ogółu partii.* W czerwcu 1912 r. [Листовка]. Б. м., [1912]. 2 s. (SDPRR. SDKPiL). Подписи: Za Zarząd Główny: Józef Domański, J. Karski i dr., przedstawicielka SDKPiL w MBS: R. Luxemburg. — 309
- [307] *Do ogółu towarzyszków.* Październik 1912. [Листовка]. Б. м., 1912. 4 s. (SDPRR. SDKPiL). Подпись: Zarząd Główny SDKPiL. — 309
- [308] *Do organizacji warszawskiej SDKPiL.* Styczeń 1912. [Листовка]. Б. м., [1912]. 4 s. Подпись: Z pozdrowieniem partyjnym Zarząd Główny. — 309
- [309] *Do sekcji zagranicznych SDKPiL.* 18 października 1912 r. [Листовка]. 4 s. (SDPRR. SDKPiL). Подпись: Z partyjnym pozdrowieniem Zarząd Główny SDKPiL. — 309
- [310] *Do wszystkich sekcji zagranicznych SDKPiL.* Wrzesień 1912 r. [Листовка]. Б. м., [1912]. 2 s. Подпись: Z partyjnym pozdrowieniem Zarząd Główny SDKPiL. Гект. — 309
- [311] *Do wszystkich zarządów i zebrań dzielnicowych SDKPiL.* — «Gazeta Robotnicza», organ Komitetu Warszawskiego SDKPiL,

zatwierdzony przez Zarząd Główny partii. Warszawa, 1912, N 16, 14 lipca, s. 8—9. Подпись: Zarząd Główny SDKPiL. — 309

- [312] *Do zarządów dzielnicowych organizacji warszawskiej*. 1 marca 1912. [Листовка]. Б. м., [1912]. 4 s. Подпись: Zarząd Główny SDKPiL. — 309
- [313] «*Gazeta Robotnicza*», organ Komitetu Warszawskiego SDKPiL. Warszawa, 1912, N 17—18, 24 września, s. 18—19. — 70, 310
— 1912, N 19, 21 listopada, s. 10. — 312
- [314] «*Gazeta Robotnicza*», organ Komitetu Warszawskiego SDKPiL, zatwierdzony przez Zarząd Główny partii. Warszawa, 1912. N 16, 14 lipca, s. 8—9, 10. — 69, 309, 311, 312
— 1912, N 16. Dodatek do N 16 «*Gazety Robotniczej*», 22 lipca, s. 1—4. — 310
— 1912, N 17. Dodatek do N 17 «*Gazety Robotniczej*», 25 sierpnia, s. 2. — 309
- [315] [Jowett, F. M.] *Parliamentary policy*. [The resolution having moved at the 20-th annual conference held at Merthyr]. — In: Report of the 20-th annual conference held at Merthyr, 27-th and 28-th May 1912. London, June 1912, p. 77. (Independent Labour Party). — 144—149
- [316] «*Der Kampf*», [Wien], 1912—1913, Jg. 6, Nr. 2, 1. November, S. 63—76. — 206
- [317] *Komunikat, wysłany do Międzynarodowego Biura Socjalistycznego*. — «*Gazeta Robotnicza*», organ Komitetu Warszawskiego SDKPiL, zatwierdzony przez Zarząd Główny partii. Warszawa, 1912, N 16, 14 lipca, s. 10. Подпись: Zarząd Główny Socialdemokracji Królestwa Polskiego i Litwy. — 69, 310, 312
- [318] «*Leipziger Volkszeitung*», 1912, Nr. 204, 3. September 1. Beilage zu Nr. 204, S. 1. — 99
- [319] [Lenin, W. I.] *List tow. Lenina, przedstawiciela Socjaldemokratycznej Partii Robotniczej Rosji w Międzynarodowym Biurze Socjalistycznym, do sekretariatu tegoż Biura*. — «*Gazeta Robotnicza*», organ

- [³²⁰] — *Zur gegenwärtigen Sachlage in der sozialdemokratischen Arbeiterpartei Rußlands*. Dargestellt von der Red. des Zentralorgans («Sozialdemokrat») der sozialdemokratischen Arbeiterpartei Rußlands. [Leipzig], Leipziger Buchdr. A. G., 1912. 16 S. — 39
- [³²¹] *Manifest der Internationale zur gegenwärtigen Lage, [angenommen auf dem Außerordentlichen Internationalen Sozialistenkongreß zu Basel]*. — In: Außerordentlicher Internationaler Sozialistenkongreß zu Basel. Berlin, Buchh. «Vorwärts», 1912, S. 23—27. — 218, 222
- [³²²] [*Murray, R.*] *Parliamentary policy*. [The resolution having moved at the 20-th annual conference held at Merthyr]. — In: Report of the 20-th annual conference held at Merthyr, 27-th and 28-th May 1912. London, June 1912, p. 78. (Independent Labour Party). — 145
- [³²³] *Oświadczenie*. — «Gazeta Robotnicza», organ Komitetu Warszawskiego SDKPiL. Warszawa, 1912, N 17—18, 24 września, s. 18. — 311
- [³²⁴] *Pottier, E. Chants révolutionnaires*. Préf. de H. Rochefort. Paris, Dentu, 1887. XX, 240 p. — 294
- [³²⁵] — *La délégation libre à l'exposition de Philadelphie*. Poésie offerte par les ouvriers d'Amérique aux ouvriers de France. Publ. et impr. par le «Parti socialdémocratique des ouvriers de l'Amérique du Nord». New-York, 1876. 8 p. — 294
- [³²⁶] — *Quel est le fou?* Chansons. Avec une préface de G. Nadaud. Paris, 1884. — 294
- [³²⁷] *Report of the 20-th annual conference held at Merthyr, 27-th and 28-th May 1912*. London, June 1912. 112 p. (Independent Labour Party). — 144—149
- [³²⁸] [*Die Resolution des dreizehnten Parteitages der britischen Labour Party*]. — «Vorwärts», Berlin, 1913, Nr. 28, 2. Februar. 2. Beilage des «Vorwärts», S. 2; Nr. 29, 4. Februar, 1. Bei-

lage des «Vorwärts», S. 3, in dem Art: Der Parteitag der englischen Arbeiterpartei. — 380

- [329] *Richter unter sich.* — «Leipziger Volkszeitung», 1912, Nr. 204, 3. September. 1. Beilage zu Nr. 204, S. 1. Под общ. загл.: Politische Übersicht. — 99
- [330] *Sitzung des Internationalen Bureaus.* — «Bremer Bürger-Zeitung», 1912, Nr. 256, 31. Oktober. 2. Beilage zu Nr. 256, S. 1. — 297
- [331] *Sitzung des Internationalen Sozialistischen Bureaus.* — «Vorwärts», Berlin, 1912, Nr. 256, 1. November. 1. Beilage des «Vorwärts», S. 1—2. — 297
- [332] *Sprawozdanie z VI zjazdu Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy.* Kraków, 1910. 2, XXII, 180 s. — 308
- [333] *Stanowisko SDKPiL w SDPRR.* [Uchwała, przyjęta na konferencji krajowej SDKPiL w sierpniu 1912 r.]. — In: Zawiadomienie o konferencji krajowej Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy, odbytej w sierpniu 1912 roku. Б. м., [1912], s. 24—26. (SDPRR, SDKPiL). — 242—246, 248
- [334] * *Statistical abstract of the United States 1911*, No. 34. Prep. by the bureau of statistics, under the direction of the secretary of commerce and labor. Washington, 1912. 803 p. (Department of commerce and labor). — 368, 420
- [335] *Towarzysze! W dniu 29/X otrzymaliśmy od Krakusa... 1/XI 1912 r.* [Листовка]. Б. м., [1912]. 1 s. Подпись: Zarząd Główny SDKPiL. Гект. — 309
- [336] *Uchwały [konferencji krajowej Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy, odbytej w sierpniu 1912 roku].* — In: Zawiadomienie o konferencji krajowej Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy, odbytej w sierpniu 1912 roku. Б. м., [1912], s. 15—31. (SDPRR, SDKPiL). — 244—245
- [337] *[Uchwały konferencji międzydzielnicowej organizacji warszawskiej SDKPiL. 10 grudnia 1911 r.].* — В листовке: Do organizacji warszawskiej SDKPiL. Styczeń 1912, Б. м., [1912], s. 4. Под общ. загл.: Warszawska konferencja międzydzielnicowa. — 309

- [³³⁸] «Vorwärts», Berlin, 1912, Nr. 256, 1. November. 1. Beilage des «Vorwärts», S. 1—2. — 297
- 1913, Nr. 28, 2. Februar. 2. Beilage des «Vorwärts», S. 2; Nr. 29, 4. Februar. 1. Beilage des «Vorwärts», S. 3. — 380 až 381
- [³³⁹] *W szponach ochrony.* — «Gazeta Robotnicza», organ Komitetu Warszawskiego SDKPiL, zatwierdzony przez Zarząd Główny partii, Warszawa, 1912, N 16. Dodatek do N 16 «Gazety Robotniczej», 22 lipca, s. 1—4. — 310
- [³⁴⁰] *Zawiadomienie.* Czerwiec 1912. [Листовка]. Б. м., [1912]. 2 s. (SDPRR, SDKPiL). Подписи: Zarząd Główny SDKPiL, Komitet Warszawski SDKPiL. — 310

JMENNÝ REJSTŘÍK

ABROSIMOV V. M. (V. A.) (nar. 1878) — agent tajné policie. V letech reakce a nového revolučního rozmachu vystupoval jako aktivní likvidátor. V roce 1912 se účastnil protistranické srpnové konference; přispíval do menševických časopisů *Naša zarja* a *Luč*. Za první světové války zaujímal sociálšovinistické stanovisko; člen organizačního výboru a pracovní skupiny Ústředního výboru pro řízení válečného průmyslu. — 237—239, 307, 418

ALEXANDR II. (ROMANOV) (1818—1881) — ruský car v letech 1855 až 1881. — 394

ALEXANDROV A. M. (nar. 1868) — poslanec IV. státní dумы za Jekatěrinoslavskou gubernii, kadet, povoláním advokát. Byl členem Jekatěrinoslavského újezdního guberniálního zemstva, zúčastnil se řady velkých politických procesů, byl členem Celoruského svazu advokátů. Spolupracoval s časopisem progresistů *Russkaja molva*. Roku 1917 byl za stranu kadetů v prozatímní radě Ruské republiky (předparlament). — 405

ALEXINSKIJ G. A. (nar. 1879) — sociální demokrat, za revoluce 1905 až 1907 se přikláněl k bolševikům. V letech reakce byl oțzovistou a patřil k organizátorům protistranické skupiny *Vperjod*. Za první světové války se projevoval jako sociálšovinista, psal do několika buržoazních listů. V roce 1917 se po návratu do Ruska přiklonil k Plechanovově skupině *Jednota*, stál na straně kontrarevolucionářů. V dubnu 1918 uprchl za hranice. V roce 1920 byl v nepřítomnosti souzen Nejvyšším revolučním tribunálem CÚVV za činnost v kontrarevoluční organizaci *Taktické centrum* a zbaven práva pobytu v Sovětském Rusku. V emigraci se připojil k táboru nejreakčnějších žvlů. — 300

ALJOCHIN N. I. — dopravní inženýr, pracoval na stavbě sibiřské železnice. V roce 1912 soukromě odcestoval do Rakouska, kde byl uvěz-

něn a obviněn ze špionáže, však po dvou měsících byl osvobozen — 334—335

ANDREJEV N. N. — viz Nikolin N.

ANIČKOV J. V. (1866—asi 1937) — liberálně buržoazní kritik, literární vědec, nacionalista a šovinista. V letech revoluce 1905—1907 se aktivně účastnil práce Celoruského rolnického svazu, později sympatizoval s kadety. Hlásal reakční myšlenky o náboženském a kulturním původu umění, propagoval západoevropské a ruské proudy, vystupoval proti realismu. Po Říjnové revoluci emigroval. — 177

ANTONIJ Volynskij (vl. jm. Chrapovickij A. P.) (1863—1936) — zuřivý černosotňovec, vůdce krajně pravicového směru v ruské pravoslavné církvi, jeden z nejvýznamnějších propagátorů reakční politiky carismu. Od roku 1902 byl volyňským biskupem, později charkovským arcibiskupem. V době občanské války a cizí vojenské intervence spolupracoval s Děnikinem. Po porážce kontrarevoluce uprchl za hranice; v zahraničí se stal jedním z vůdců monarchistické emigrace. — 106

ANTONOV N. I. (nar. 1859) — velkostatkář, poslanec III. a IV. státní dumy za Charkovskou gubernii, okřabrista. V státních dumách byl zástupcem tajemníka. Před zvolením do dumy působil více než dvacet pět let na ministerstvu spravedlnosti. — 362

ARCH Joseph (1826—1919) — představitel anglického dělnického hnutí. Roku 1872 založil Národní svaz zemědělských dělníků (National Agricultural Labourers Union), bojoval za zlepšení jejich postavení. V letech 1885, 1892 a 1895—1900 byl členem parlamentu za liberální stranu. — 64

ASQUITH Herbert Henry (1852—1928) — britský politik a státník, vůdce liberální strany. Do parlamentu byl poprvé zvolen roku 1886. Několikrát byl zvolen ministrem, v letech 1908—1916 stál v čele vlády. Byl mluvčím zájmů britské imperialistické buržoazie a jejich uchvatitelských snah; jeho politika byla namířena proti dělnickému a osvobozeneckému hnutí. V roce 1916 odstoupil a od té doby už nevyvíjel významnější politickou činnost. — 405

ASTRACHANCEV J. P. (nar. 1875) — sociální demokrat, zámečnick iževské zbrojovky. V roce 1907 byl za Vjateckou gubernii zvolen do III. státní dumy. Stal se členem sociálně demokratické frakce, při-

kláněl se k menševikům. Přispíval do likvidátorského časopisu *Živoje dělo*. — 256

AVGUSTOVSKIJ — viz Cederbaum S. O.

AVKSENŤJEV N. D. (1878—1943) — jeden z vůdců strany eserů, člen jejího ústředního výboru. V roce 1905 se stal členem petrohradského sovětu dělnických zástupců. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se přikláněl k pravému křídlu strany, byl členem redakce ústředního orgánu strany eserů, časopisu *Znamja truda*. Za první světové války byl zarytým sociálšovinistou; spolupracoval na obrannářských publikacích *Za rubežom*, *Novosti a Prizyv*. Po únorové revoluci 1917 se stal předsedou výkonného výboru Celoruského sovětu rolnických zástupců; ministr vnitra v druhé koaliční prozatímní vládě Kerenského, později předseda kontrarevoluční prozatímní rady Ruské republiky (předparlamentu). Po Říjnové revoluci organizoval kontrarevoluční vzpoury. V roce 1918 byl předsedou tzv. ufského direktoria; později emigroval; za hranicemi pokračoval v aktivním boji proti sovětské moci. — 33

A. V. P. — viz Pešechonov A. V.

AXELROD P. B. (1850—1928) — jeden z vůdců menševismu; v 70. letech patřil k narodnikům, po rozkolu ve skupině *Zemlja i volja* se přiklonil ke skupině *Čornyj pereděl*; v roce 1883 se podílel na vytvoření skupiny *Osvobození práce*. Od roku 1900 pracoval v redakci listu *Jiskra* a časopisu *Zarja*. Po II. sjezdu SDDSR se stal aktivním menševikem. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k vůdcům likvidátorů, byl členem redakce listu menševiků-likvidátorů *Golos social-demokrata*; v roce 1912 byl členem protistranického srpnového bloku. Za první světové války zastával centristické stanovisko. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu, podporoval prozatímní vládu. Říjnovou revoluci odmítal a v emigraci vyzýval k ozbrojené intervenci proti Sovětskému Rusku. — 205, 331

AZEF J. F. (1869—1918) — spoluzakladatel strany eserů a jeden z vůdců její „bojové organizace“; od roku 1892 tajný agent policejního departmentu. Aby si získal důvěru vedoucích představitelů eserů, připravil a uskutečnil několik teroristických akcí. V téže době udal několik členů eserské strany a její „bojové organizace“. V roce 1906 zabránil atentátu na ministra vnitra Durnovo a v roce 1907 na Mikuláše II. Roku 1908 byl odhalen. — 334

- BAUDIN Pierre** (nar. 1863—1917) — francouzský politik. Byl předsedou pařížské městské rady, později členem poslanecké sněmovny. V letech 1899—1902 byl ministrem veřejných prací, v roce 1913 pak ministrem námořnictva; senátor za departement Aisne. — 318
- BAUER Otto** (1882—1938) — jeden z vůdců rakouské sociální demokracie a II. internacionály, ideolog takzvaného austromarxismu, odrůdy revizionismu. Bauer byl jedním z autorů buržoazně nacionalistické teorie „kulturně národnostní autonomie“, jejíž oportunismus Lenin nejednou ukazoval. Říjnovou revoluci neschvaloval. V letech 1918—1919 byl ministrem zahraničních věcí Rakouské republiky. V letech 1919, 1927 a 1934 se aktivně podílel na potlačování revolučních akcí rakouské dělnické třídy. Jeho protikomunistické projevy neměly daleko k fašismu, podporoval pangermánskou propagandu a hitlerovskou myšlenku „anšlusu“. — 206
- BEBEL August** (1840—1913) — významný představitel německé sociální demokracie a mezinárodního dělnického hnutí. Do politického života vstoupil v první polovině 60. let; byl členem I. internacionály. V roce 1869 založil společně s W. Liebknechtem Sociálně demokratickou dělnickou stranu Německa (eisenaušských). Byl několikrát zvolen poslancem Říšského sněmu. V 90. letech a po roce 1900 vystupoval proti reformismu a revizionismu v německé sociální demokracii. V posledních letech své činnosti se dopustil řady chyb centristického charakteru. — 295
- BĚLINSKIJ V. G.** (1811—1848) — významný revoluční demokrat, literární kritik a publicista, materialistický filozof. V letech 1838—1839 redigoval časopis Moskovskij nabljudatel', řídil literární a kritickou rubriku časopisu Otčestvennyje zapiski (1839—1846), od roku 1847 se stal spolupracovníkem a ideovým vůdcem časopisu Sovremennik. 3. července 1847 napsal v zahraničí Dopis Gogolovi, „jedno z nejlepších děl necenzurovaného demokratického tisku, jež jsou živá a nesmírně významná dodnes“ (V. I. Lenin, Spisy 20, Praha 1957, s. 250). Bělinskij prošel složitým a rozporuplným ideovým vývojem od idealismu k materialismu, od osvícenství k revolučnímu demokratismu. Byl socialistou, ideologem rolnictva bouřícího se proti nevolnictví. Jeho socialismus však měl utopický charakter. Bělinskij se stal zakladatelem revolučně demokratické estetiky a literární kritiky. Ve svých pracích zdůrazňoval svébytnost a význam ruské literatury, její realismus a lidovost. — 67, 106
- BĚLOUSOV T. O.** (nar. 1875) — menševik-likvidátor, poslanec III. státní

dumy za Irkutskou gubernii. V únoru 1912 vystoupil ze sociálně demokratické frakce v dumě, ale nevzdal se poslanceckého mandátu. V. I. Lenin ostře odsoudil Bělousovovo jednání v článku K odchodu poslance T. O. Bělousova ze sociálně demokratické frakce v dumě (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 222—227).

Později zanechal Bělousov politické činnosti a pracoval v Moskvě v družstevních organizacích. — 256, 364

BEREZOVSĀIJ A. J. (Berezovskij I.) (nar. 1868) — statkář, člen Konstitučně demokratické strany, zemstevní činitel. Byl poslancem III. státní dumy za Simbirskou gubernii a členem několika komisí dumy. Po Říjnové revoluci přestal politicky pracovat. — 37, 73—78, 79, 362

BERNSTEIN Eduard (1850—1932) — vůdce krajně oportunistického křídla německé sociální demokracie a II. internacionály, teoretik revizionismu a reformismu. V letech 1881—1889 redigoval ilegální orgán Sociálně demokratické strany Německa *Der Sozialdemokrat*. V letech 1896—1898 uveřejnil v časopise *Die Neue Zeit* sérii článků *Problémy socialismu*, jež později vydal knižně pod názvem *Voraussetzungen der Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie* [Předpoklady socialismu a úkoly sociální demokracie] (1899; česky 1902). V této knize revidoval všechny základní teze marxistické filozofie, ekonomie a vědeckého socialismu. Za jediný úkol dělnického hnutí považoval boj za reformy, které by „zlepšily“ hospodářské postavení dělníků za kapitalismu;razil oportunistické heslo *Hnutí je vším, konečný cíl není ničím*.

V následujících letech Bernstein vyzýval k podpoře politiky imperialistické buržoazie, vystupoval proti Říjnové revoluci a sovětskému státu. — 194

BISMARCK Otto Eduard Leopold (1815—1898) — pruský a německý státník a diplomat. „Sjednocením shora“ vytvořil z rozdrobených německých států říši pod vedením Pruska. V letech 1871—1890 řídil jako říšský kancléř veškerou zahraniční i vnitřní politiku Německa, hájil zájmy junkerských statkářů a zároveň se snažil zajistit koalici junkerů s velkoburžoazií. Ve snaze potlačit dělnické hnutí vydal v roce 1878 výjimečný zákon proti socialistům. Když nedosáhl úspěchu, vystoupil s demagogickým programem sociálního zákonodárství a vydal zákony o povinném pojištění některých kategorií dělníků. Jeho pokus rozložit dělnické hnutí drobnými ústupky byl však bezvýsledný. V březnu 1890 byl nucen abdikovat. — 124, 126, 152, 315, 337, 343

BISSOLATI Leonida (1857—1920) — spoluzakladatel Italské socialistické strany a jeden z vůdců jejího krajně pravicového reformistického křídla. V letech 1896—1904 a 1908—1910 byl redaktorem ústředního orgánu socialistické strany listu *Avanti!*. Od roku 1897 člen parlamentu. V roce 1912 byl z Italské socialistické strany vyloučen a založil „sociálně reformistickou stranu“. Za první světové války zastával sociálšovinistické stanovisko, vyslovoval se pro účast Itálie ve válce na straně Dohody. V letech 1916—1918 byl ministrem bez portfeje. — 194, 238

BLANK R. M. (nar. 1866) — publicista, povoláním chemik. Spolupracoval s redakcí časopisu *Osvobožděníje*, orgánu ruské liberální buržoazie. Později se stal redaktorem listu *Naša žizň*. Přispíval do levicově orientovaného konstitučně demokratického listu *Tovarišč*. V letech 1909—1912 patřil k nejbližším spolupracovníkům redakce časopisu kadetů, lidových socialistů a menševiků-likvidátorů *Zaprosy žizni*. V. I. Lenin ho charakterizoval jako typického představitele konstitučně demokratické politiky a v řadě článků odhalil kontrarevoluční podstatu jeho názorů. — 85, 90

BOBRINSKIJ Al. A. (nar. 1852) — hrabě, reakční státník, velkostatkář a majitel cukrovaru. Od roku 1884 byl po mnoho let maršálkem šlechty v Petrohradské gubernii. V roce 1906 byl zvolen předsedou Rady sjednocené šlechty, kontrarevoluční organizace statkářů. Za Kyjevskou gubernii byl poslancem III. státní dumy. Od roku 1912 byl členem Státní rady a v roce 1916 ministrem zemědělství. Po Říjnové revoluci se stal členem kontrarevoluční Rady státního sjednocení Ruska, později emigroval. — 79

BOGDANOV A. (vl. jm. Malinovskij A. A.) (1873—1928) — sociální demokrat, filozof, sociolog, ekonom, povoláním lékař. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. V letech reakce a nového revolučního rozmachu stál v čele otcovistů a vedl protistranickou skupinu *Vperjod*. Ve filozofii se pokoušel vytvořit svůj vlastní systém — empiriomonismus (odrůdu subjektivně idealistické machistické filozofie). Lenin podrobil jeho názory kritice v díle *Materialismus a empirio-kriticismus*. Na poradě rozšířené redakce listu *Proletarij* v červnu 1909 byl Bogdanov z bolševické strany vyloučen. Po Říjnové revoluci patřil k inspirátorům a organizátorům *Proletkultu*. Byl zakladatelem a ředitelem Ústavu pro transfúzi krve. — 300

BOGORAZ V. G. — viz *Tan*

BRIAND Aristide (1862—1932) — francouzský státník a diplomat; právník. Určitou dobu patřil k levému křídlu socialistů. Po zvolení do parlamentu v roce 1902 začal zastávat reakční názory a k dělnické třídě se stavěl nepřátelsky. V roce 1906 byl jmenován ministrem osvěty. Po vyloučení ze Socialistické strany Francie se přiklonil ke skupině tzv. nezávislých socialistů, která v roce 1911 přijala název Republikánská socialistická strana. V roce 1909 se Briand stal předsedou „kabinetu tří renegátů“ (Briand-Millerand-Viviani). V pozdějších letech byl několikrát předsedou vlády; v roce 1924 zastupoval Francii ve Společnosti národů. Ve 20. letech zastával úřad ministra zahraničních věcí. V roce 1931 utrpěl porážku v prezidentských volbách a zanechal politické činnosti. — 318

BULGAKOV S. N. (1871—1944) — buržoazní ekonom, idealistický filozof, v 90. letech legální marxista. Revidoval Marxovo učení o agrární otázce, zbídačování rolnických mas vysvětloval tzv. zákonem klesající úrodnosti půdy. Po porážce revoluce 1905—1907 se přiklonil ke kadetům, proklamoval filozofický mysticismus. Zúčastnil se hnutí kolem sborníku *Věchi* (Na rozcestí). Po roce 1918 se stal pravoslavným knězem; roku 1922 byl za kontrarevoluční činnost vypovězen a v zahraničí vedl protisovětskou propagandu. — 238—239

BULYGIN A. G. (1851—1919) — ministr vnitra carské vlády, velkostatkář. Do roku 1900 byl vyšetřujícím soudcem, později gubernátorem v řadě gubernií. V letech 1900—1924 zastupoval moskevského generálního gubernátora, aktivně podporoval činnost zubatovovské tajné policie. 20. ledna 1905 byl jmenován ministrem vnitra. V únoru téhož roku jej car pověřil přípravou návrhu zákona o svolání poradní Státní dumy, jímž mělo být oslabeno vzrůstající se revoluční hnutí v Rusku. Duma však svolána nebyla, smetla ji revoluce. Po vydání Manifestu ze 17. října 1905 byl Bulygin penzionován; formálně zůstal členem Státní rady. — 109

BURENIN V. P. (1841—1926) — reakční publicista a literát. Od roku 1876 byl členem redakce listu *Novoje vremja*, stál v čele prodejné literátské kliky seskupené kolem tohoto listu. Lenin často užíval jeho jméno k označení nečestné politiky. — 366

BURNS John Elliot (1858—1934) — britský politik. V 80. letech byl jedním z předáků tradeunionistů. Byl členem Sociálně demokratické federace, brzy z ní však vystoupil. V roce 1892 byl zvolen do parla-

mentu. Vystupoval v něm proti zájmům dělnické třídy, obhajoval spolupráci s kapitalisty. V letech 1905—1914 byl ministrem místní samosprávy a později ministrem obchodu (1914). V srpnu 1914 odešel Burns do výslužby; později už nehrál aktivní politickou úlohu. — 318

BYKOV A. N. — viz Severjanin A.

CEDERBAUM J. O. — viz Martov L.

CEDERBAUM S. O. (Avgustovskij, Ješov V.) (1879—1939) — sociální demokrat, menševik. V letech reakce a nového revolučního rozmachu aktivně vystupoval jako likvidátor, psal do listů a časopisů menševiků-likvidátorů. Za první světové války byl obranářem. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti. — 200, 304, 312, 331

CEDERBAUM V. O. — viz Levickij V.

CONWAY Michael (nar. 1869) — člen Nezávislé labouristické strany v Británii, povoláním učitel. Od roku 1919 byl členem výkonného výboru Národního svazu učitelů a v letech 1923—1924 zastával funkci předsedy tohoto svazu. Několikrát byl zvolen do městské rady Bradfordu, kde stál v čele skupiny labouristů. — 144

ČEREVANIN N. (vl. jm. Lipkin F. A.) (1868—1938) — publicista, jeden z „kritiků Marxe“, později menševický předák, likvidátor. Zúčastnil se IV. (sjednocovacího) a V. (londýnského) sjezdu SDDSR; přispíval do likvidátorských listů, byl spoluautorem Otevřeného dopisu 16 menševiků o likvidaci strany. Po srpnové protistranické konferenci v roce 1912 se stal členem menševického ústředí (organizačního výboru). Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. V roce 1917 redigoval petrohradský menševický list *Rabočaja gazeta* a později ústřední menševický orgán, časopis *Rabočij internacional*. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. — 354, 359, 361, 362, 365

ČERNYŠEVSKIJ N. G. (1828—1889) — významný ruský revoluční demokrat, vědec, utopický socialista, spisovatel, literární kritik, vedoucí osobnost revolučně demokratického hnutí 60. let v Rusku. V roce 1862 jej carská vláda zatkla a uvěznila v Petropavlovské pevnosti, kde strávil asi dva roky; poté byl odsouzen k sedmi letům nucených prací a k doživotnímu vyhnanství na Sibiři. Teprve na sklonku života byl z vyhnanství propuštěn. Až do své smrti zůstal oddaným

bojovníkem proti sociální nerovnosti a proti všem projevům politického i hospodářského útlaku.

Černyševskij má obrovskou zásluhu o rozvoj ruské materialistické filozofie. Ostře kritizoval různé idealistické teorie a snažil se materialisticky přepracovat Hegelovu dialektiku. Své filozofické názory aplikoval v oblasti politické ekonomie, estetiky, umělecké kritiky a historie.

Černyševskij napsal celou řadu prací z filozofie, politické ekonomie, historie, etiky a estetiky. Jeho román *Čto dělat?* [Co dělat?] (1863; česky 1975) vychoval nejedno pokolení revolucionářů v Rusku i za hranicemi. — 67, 107

ČCHEIDZE N. S. (1864—1926) — jeden z představitelů menševismu. Byl poslancem III. a IV. státní dumy za Tifliskou gubernii, stál v čele menševické frakce ve IV. dumě. Za první světové války byl centristou. Za únorové revoluce 1917 se stal členem prozatímního výboru Státní dumy; byl obranářem. Čcheidze byl předsedou petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců, předsedou ústředního výkonného výboru prvního volebního období, aktivně podporoval prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci se stal předsedou Ústavodárného shromáždění Gruzie — kontrarevolučně orientované menševické vlády. Po nastolení sovětské vlády v Gruzii emigroval v roce 1921 do Paříže. — 256

ČCHENKELI A. I. (1874—1959) — sociální demokrat, menševik, povoláním právník. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům. Byl poslancem IV. státní dumy za Batumskou a Karskou oblast a suchumský okruh. V sociálně demokratické frakci dumy byl členem menševické sedmy, později členem menševické frakce; hájil kulturně národnostní autonomii — buržoazně nacionalistický program řešení národnostní otázky. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci roku 1917 se stal představitelem prozatímní vlády v Zakavkazsku. V letech 1918 až 1921 byl ministrem zahraničních věcí menševické gruzínské vlády, později emigroval. — 283, 415

DAN F. I. (vl. jm. Gurvič F. I.) (F. D.) (1871—1947) — jeden z menševických vůdců. Zúčastnil se IV. (sjednocovacího) a V. (londýnského) sjezdu SDDSR a mnoha konferencí. V cizině stál v letech reakce v čele skupiny likvidátorů, redigoval list *Golos social-demokrata*. Za první světové války vystupoval jako obranář. Po únorové revoluci 1917 byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu, členem předsednictva ústředního výkonného výboru v prvním vo-

lebním období, podporoval prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské vládě. Začátkem roku 1922 byl jako nepřítel sovětského státu vypovězen ze země. — 307, 331

DANIELSON N. F. (Nik.—on, Nikolaj—on) (1844—1918) — ruský ekonom, publicista, ideolog liberálního narodnictví 80. a 90. let. Danielson dokončil první překlad Marxova Kapitálu do ruštiny, který začal pořizovat G. A. Lopatin. Při práci na překladu si dopisoval s K. Marxem a B. Engelsem. Podstatu marxismu však nepochopil a později proti němu vystupoval. V roce 1893 vydal knihu Očerki našego poreformennogo obščestvennogo chozjajstva [Studie o našem poreformním společenském hospodářství], která byla spolu s pracemi V. P. Voroncova ekonomickým zdůvodněním liberálního narodnictví. — 325

DEBS Eugene Victor (1855—1926) — významný představitel dělnického hnutí v USA. Roku 1893 zorganizoval Americký železničářský svaz a byl jeho předsedou do roku 1897. Svaz pod jeho vedením uskutečnil několik stávek, nejvýznamnější z nich byla stávka ve vagonce Pullman v Chicagu roku 1894, krutě potlačená vojskem. Debs byl jedním ze zakladatelů sociálně demokratické strany, která se stala jádrem Socialistické strany USA, vytvořené v letech 1900 až 1901. V letech 1900, 1904, 1908, 1912 a 1920 kandidoval na úřad prezidenta USA. Roku 1905 byl spoluzakladatelem odborové organizace Průmysloví dělníci světa. Za první světové války stál na internacionalistických pozicích, ostře odsuzoval zradu sociálšovinistů a byl proti vstupu Spojených států amerických do války. Debs vítězství Říjnové revoluce uvítal. V roce 1918 byl za protiimperialistickou propagandu odsouzen k 10 letům vězení, ale roku 1921 byl amnestován. Debs byl nejoblíbenějším vůdcem amerických socialistů, nebyl však marxista a dopouštěl se ve své činnosti řady oportunistických chyb. — 212

DONOHUE Martin Henry (1869—1927) — anglický novinář a válečný zpravodaj. Od roku 1899 pařížský zpravodaj londýnského listu Daily Chronicle; byl na rusko-japonské, balkánské a dalších frontách. Za první světové války byl důstojníkem britské rozvědky. — 179—180

EDUARD VII. (1841—1910) — anglický král (1901—1910). — 318

ENGELS Bedřich (1820—1895) — spoluzakladatel vědeckého komunismu, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu, přítel a spolupra-

covník K. Marx (životopis viz v Leninově článku Bedřich Engels, Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 15–27). — 140, 141

ERISMANN Max (1847–1923) — švýcarský sociální demokrat, oportunist. Dlouholetý člen městského magistrátu v Curychu. Později plukovník dělostřelectva. — 100–101

ETIENNE Eugène (1844–1921) — francouzský politik a státník. V letech 1887–1892 byl náměstkem státního tajemníka ministerstva kolonií. Později byl zvolen do francouzské poslanecké sněmovny za Oran. Roku 1905 se stal ministrem vnitra, v roce 1906 ministrem války. Roku 1913 byl v Briandově vládě znovu jmenován ministrem války. Etienne byl velký finanční spekulant a zbohatl na špinavých finančních machinacích v koloniích. — 318

FALBORK G. A. (1864–1942) — významný průkopník vzdělání lidu a zemstevního hnutí, jeden ze zakladatelů Pedagogické akademie v Petrohradě. Člen ústředního byra Svazu svazů. Roku 1912 se zúčastnil přípravy a hlasování o rezoluci petrohradské městské dумы týkající se války na Balkáně. V. I. Lenin nazval tuto rezoluci „vzorem buržoazního šovinismu“. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po Říjnové revoluci byl předsedou Státní plánovací komise Abcházie, později se vrátil do Leningradu. Je autorem řady prací o vzdělání lidu. — 171, 177

F. D. — viz Dan F. I.

FIRSOV K. K. (nar. 1864) — poslanec IV. státní dумы za Astrachaňskou gubernii, člen byra zvláštní rolnické skupiny, právní zástupce, původem rolník. Před zvolením do dумы se zabýval zemědělstvím a sadařstvím. — 235

FRANK Ludwig (1874–1914) — německý sociální demokrat, jeden z vůdců revizionistů, sociálšovinista, povoláním advokát. Od roku 1907 byl poslancem Říšského sněmu. Na magdeburském sjezdu (1910) hlasoval pro válečné úvěry. Na začátku první světové války vstoupil dobrovolně do armády a na frontě padl. — 194

FÜRSTENBERG J. S. — viz Hanecki Jakub

GABRILOVIČ L. J. (Galič L.) (nar. 1878) — kadet, publicista. Byl soukromým docentem na petrohradské univerzitě, přispíval do liberálního listu Russkoje slovo, do tiskových orgánů Konstitučně demo-

kratické strany časopisu *Russkaja mysl*, listu *Reč* a do dalších buržoazních publikací. — 117

GALIČ L. — viz Gabrilovič L. J.

GAPON G. A. (1870—1906) — provokatér, agent carské tajné policie, pravoslavný kněz. Na pokyn policejního oddělení a za jeho podpory založil pod názvem Spolek ruských továrních dělníků v Petrohradě dělnickou organizaci zubatovovského typu. Dne 9. ledna 1905 vyprovokoval petrohradské dělníky, aby se vydali s peticí k carovi. Uprchl do zahraničí a názorově se přiklonil k eserům. Po návratu do Ruska byl odhalen a zavražděn esery. — 228

GEGEČKORI J. P. (1879—1954) — gruzínský menševik; poslanec III. státní dumy za Kutaiskou gubernii, jeden z vůdců sociálně demokratické frakce v dumě. Od listopadu 1917 byl předsedou kontra-revoluční vlády Zakavkazska (zakavkazského komisariátu), později ministrem zahraničních věcí a místopředsedou menševické vlády Gruzie. Po vítězství sovětské moci v Gruzii v roce 1921 emigroval. — 256

GERCEN A. I. (1812—1870) — revoluční demokrat, materialistický filozof, publicista a spisovatel, pokračovatel děkabristických tradic. V době studií na moskevské univerzitě (1829—1833) stál v čele kroužku pokrokové, revolučně smýšlející mládeže. V roce 1834 byl spolu s jinými členy kroužku zatčen a v roce 1835 vypovězen do vyhnanství do Permu, později do Vjatki, do Vladimíru a Novgorodu. V roce 1842 se vrátil a žil v Moskvě. Filozofické práce, které v té době napsal — *Diletantizm v nauke* [*Diletantismus ve vědě*] (1842—1843; česky 1960) a *Pisma ob izučenii prirody* [*Listy o studiu přírody*] (1844—1846; česky 1954) — sehrály důležitou úlohu v rozvoji ruské materialistické filozofie. V lednu 1847 byl Gercen nucen emigrovat. V roce 1852 v Londýně založil ruskou tiskárnu a tím položil základy svobodného ruského tisku za hranicemi. Nejdříve vydal několik revolučních provolání, brožur a článků a v roce 1855 začal vydávat almanach *Poljarnaja zvezda*; od roku 1857 vydával spolu s N. P. Ogarjovem časopis *Kolokol*.

Lenin zhodnotil Gercenovu úlohu v dějinách ruského osvobozenického hnutí v článku *Památce Gercena* (1912) (*Sebrané spisy* 21, Praha 1984, s. 286—293). — 325

GIMMER N. N. — viz Suchanov N.

GIOLITTI Giovanni (1842—1928) — italský státník, vůdce liberální strany. Od roku 1882 byl členem parlamentu, v letech 1889—1890 ministrem financí, v období 1892—1921 zastával několikrát funkci ministerského předsedy. Reprezentoval zájmy italského velkokapitálu, byl iniciátorem vytvoření bloku italské buržoazie s klerikály. Nevýznamnými reformami a spoluprací s oportunistickými vůdci socialistické strany se snažil zabránit dělnickému hnutí v revolučních akcích. Když se v roce 1922 ujali moci fašisté, Giolitti zanechal aktivní politické činnosti. — 238

GLASIER John Bruce (1859—1920) — anglický socialista, spoluzakladatel Labouristické strany, povoláním kovodělník. Do socialistického hnutí se zapojil na začátku 80. let. V roce 1893 vstoupil do Nezávislé labouristické strany, byl členem její Národní rady a v letech 1899 až 1900 jejím předsedou. Byl delegátem v mezinárodním socialistickém byru za Nezávislou labouristickou stranu. V letech 1906—1910 redigoval týdeník Nezávislé labouristické strany *The Labour Leader* a v letech 1913—1917 měsíčník *The Socialist Review*. — 380

GOGOL N. V. (1809—1852) — ruský spisovatel, jeden ze zakladatelů kritického realismu v ruské literatuře. Ve svých dílech podal kritický obraz života statkářů a úředníků v nevolnickém Rusku. V. I. Lenin ve svých pracích často využíval uměleckých obrazů z jeho děl. — 106

GOLDMAN M. I. — viz *Liber M. I.*

GOLOVIN F. A. (nar. 1867) — zemstevní činitel, kadet. V letech 1898 až 1907 byl členem moskevské guberniální správy zemstva, později v ní zastával funkci předsedy. Podílel se na založení Konstitučně demokratické strany. Byl předsedou II. a členem III. státní dumy. Vlastnil koncese velké železniční společnosti. V březnu 1917 se stal v prozatímní vládě komisařem pro záležitosti ministerstva dvora. — 113, 114

GOMPERS Samuel (1850—1924) — pracovník amerického odborového hnutí, jeden ze zakladatelů Americké federace práce; od roku 1895 byl jejím dlouholetým předsedou. Prováděl politiku třídní spolupráce s kapitalisty, vystupoval proti revolučnímu boji dělnické třídy. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. K Říjnové revoluci a k sovětskému státu se stavěl nepřátelsky. — 251—252

GOREMYKIN I. L. (1839—1917) — typický představitel reakční buržoazie, stoupenec monarchie, v letech 1895—1899 ministr vnitra.

Snažil se zrušit nebo alespoň oslabit reformy z 60. let (tzv. politika kontrareform); krutě potlačoval dělnické hnutí. Od dubna do srpna 1906 a od ledna 1914 do ledna 1916 byl předsedou rady ministrů. — 79

GREDESKUL N. A. (nar. 1864) — právník a publicista, profesor, kadet. Byl poslancem I. státní dumy a jejím místopředsedou. Psal do kadetského listu *Reč* a do řady dalších buržoazně liberálních orgánů. V roce 1916 vystoupil z Konstitučně demokratické strany. Po únorové revoluci 1917 se podílel na vydávání buržoazního listu *Russkaja volja*, vystupujícího proti bolševické straně. Po Říjnové revoluci přednášel na vysokých školách v Leningradě. V roce 1926 vydal svoje paměti *Rossija preždě i tjeper* [Rusko dříve a dnes], v nichž kladně hodnotil Říjnovou revoluci a její výsledky. — 37, 46, 47, 87, 91, 107, 113, 114, 115, 118, 188, 201, 220, 351, 405

GUČKOV A. I. (1862—1936) — velkokapitalista, organizátor a vůdce strany okřabristů. Za revoluce 1905—1907 ostře vystupoval proti revolučnímu hnutí a podporoval vládní politiku represálií vůči dělnictvu a rolnictvu. V letech reakce byl předsedou III. státní dumy. Za první světové války zastával funkci předsedy ústředního výboru pro řízení válečného průmyslu a byl členem Mimořádné rady obrany. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem vojenství a vojenského námořnictva v prozatímní vládě. V srpnu 1917 se zúčastnil Kornilovova povstání. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské vládě a později emigroval. — 112, 151, 188, 233, 362

GURJEV A. N. (nar. 1864) — buržoazní ekonom, finančník a publicista. V letech 1889—1903 byl úředníkem ministerstva financí, jedním z blízkých spolupracovníků S. J. Vitteho. Roku 1903 byl penzionován, přispíval do oficiálního listu. V roce 1918 byl členem zvláštní komise pro otázky peněžního oběhu. — 183—184

GURKO V. I. (1863—1927) — reakční politik carského Ruska. V roce 1902 byl jmenován vedoucím zemstevního oddělení ministerstva vnitra a v roce 1906 náměstkem ministra vnitra. V I. státní dumě vystupoval proti návrhům agrárních zákonů, hájil zájmy statkářů. Hrál významnou úlohu v Goremykinově vládě. Pro účast na defraudaci státních peněz byl své funkce zbaven. V roce 1912 byl zvolen členem Státní rady. K Říjnové revoluci se stavěl negativně, bojoval proti sovětské moci, později emigroval. — 79

GURVIČ F. I. — viz Dan F. I.

HAASE Hugo (1863—1919) — jeden z vůdců německé sociální demokracie, centrista. V roce 1911 byl zvolen předsedou představenstva Sociálně demokratické strany Německa. V letech 1897—1907 a 1912 až 1918 poslanec Říšského sněmu. Za první světové války stál na pozicích centrismu. Roku 1917 založil spolu s Kautským Nezávislou sociálně demokratickou stranu Německa. Za listopadové revoluce 1918 v Německu byl Haase členem tzv. Rady lidových zmocněnců, která svou politikou potlačovala revoluční hnutí. — 297—298

HABSBURKOVÉ — vládnoucí dynastie Svaté říše římské národa německého (1273—1438 s přestávkami, 1438—1806), Rakouského císařství (1804—1867) a Rakousko-Uherska (1867—1918). — 157, 158

HANECKI (vl. jm. Fürstenberg) J. S. (1879—1937) — významný představitel polského a ruského revolučního hnutí, od roku 1896 člen sociálně demokratické strany. Zúčastnil se mnoha sjezdů Sociální demokracie Království polského a Litvy a rovněž II., IV. a V. sjezdu SDDSR. Na V. sjezdu SDDSR byl zvolen členem ÚV strany. Byl též členem hlavního vedení SDKPaL. Na VI. sjezdu SDKPaL (1908) vystoupil z hlavního vedení pro neshody v mnoha vnitrostranických otázkách a po rozkolu v polské sociální demokracii v roce 1912 byl jedním z vůdců takzvané opozice rozlamovců, která těsně spolupracovala s bolševiky. Za první světové války se přikláněl k zimmerwaldské levici. V roce 1917 byl členem zahraničního byra ÚV SDDSR(b). Po Říjnové revoluci pracoval v četných komisích, později v diplomatických službách. Od roku 1935 ředitel Muzea revoluce SSSR. — 69—70, 308—309, 312

HARDIE James Keir (1856—1915) — představitel britského dělnického hnutí, reformista, jeden z vůdců Nezávislé labouristické strany a zakladatelů Labouristické strany. Dostal se na politickou dráhu jako vedoucí činitel odborové organizace skotských horníků. V roce 1888 založil Skotskou dělnickou stranu. V roce 1892 byl zvolen do parlamentu, vůči zástupcům buržoazních stran uplatňoval politiku kompromisů. Na začátku první světové války vystupoval jako centrista, později se otevřeně připojil k sociálšovinistům. — 147

HAYES Max (nar. 1866) — představitel dělnického hnutí USA, publicista. Od roku 1892 redigoval list Cleveland Citizen, který se od roku 1896 stal tiskovým orgánem odborů. V roce 1900 byl jedním z vůdců Socialistické dělnické strany USA. Roku 1902 byl delegován do kon-

gresu Americké federace práce. Dlouholetý funkcionář v odborových a socialistických organizacích. Zastával reformistické názory, růst monopolů považoval za nevyhnutelné stadium hospodářského rozvoje země, který nemůže ohrozit dělnické hnutí, a údajně usnadní přechod k socialismu. Autor řady prací o dělnickém hnutí v Americe. — 251

HERWEGH Georg (1817—1875) — významný německý básník období příprav buržoazní revoluce 1848—1849, maloburžoazní demokrat. Ve svých dílech pranýřoval církevní a světskou moc, vyzýval k revolučnímu povstání a k boji za svobodu. Roku 1842 se seznámil s K. Marxem a přispíval do listu Rheinische Zeitung, který Marx řídil. Herweghova tvorba však byla rozporná. Vyzýval k spravedlivé válce za svobodu, současně však doufal v reformy shora. Roku 1848 se Marx s Herweghem rozešel. V roce 1863 napsal Herwegh pro Všeobecný německý dělnický spolek hymnu, která byla jediným významným básnickým dílem pozdějšího období básnickovy tvorby. — 295

HUYSMANS Camille (1871—1968) — významný činitel belgického dělnického hnutí, profesor filologie, žurnalista. V letech 1904—1919 byl tajemníkem mezinárodního socialistického byra II. internacionály, patřil k centristům. Několikrát byl členem belgické vlády, v letech 1946—1947 zastával úřad ministerského předsedy. Od roku 1910 byl poslancem parlamentu; v letech 1936—1939 a 1954—1959 pak předsedou belgické poslanecké sněmovny. V posledních letech svého života propagoval navázání kontaktu socialistických stran s KSSS a obnovení jednoty mezinárodního dělnického hnutí. — 312

CHRAPOVICKIJ A. P. — viz Antonij Volynskij

CHVOSTOV A. N. (1872—1918) — velkostatkář. Byl zástupcem prokurátora moskevského okruhového soudu, tulským vicegubernátorem a později vologedským a nižněnovgorodským gubernátorem. Stal se pověstným svými reakčními projevy. Byl poslancem IV. státní dumy za Orlovskou gubernii, patřil k vůdcům pravicové frakce. V letech 1915—1916 zastával funkci ministra vnitra a velitele četnictva. — 194, 265, 354

IČAS M. M. (1885—1941) — litevský veřejný činitel a státník, novinář, povoláním právník. Roku 1912 byl zvolen poslancem IV. státní dumy za Kovenskou gubernii, kde se stal členem byra zvláštní rolnické skupiny, později se přiklonil ke kadetům. Po únorové revoluci

1917 byl náměstkem ministra osvěty. V roce 1918 emigroval ze Sovětského Ruska do Litvy, okupované německými vojsky, kde se účastnil vytváření první vlády buržoazní Litvy. V letech 1918—1919 byl ministrem financí. Státních prostředků zneužíval k osobnímu obohacení, stal se majitelem řady průmyslových podniků. Po ustavení sovětské moci v Litvě emigroval do Německa, později do Portugalska a Brazílie. — 235

ILJIN V. — viz Lenin V. I.

Izuv I. A. (Oskarov) (1878—1920) — sociální demokrat, menševik. V roce 1907 se za menševiky stal členem ústředního výboru. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se stal likvidátorem, přispíval do časopisu *Naša zarja*. Za první světové války zaujímal obrannářské stanovisko. V roce 1917 byl členem moskevského menševického výboru, výkonného výboru moskevského sovětu a byl zvolen do prvního Celoruského ústředního výkonného výboru. Po Říjnové revoluci pracoval v Muzeu práce. — 364, 365

Izgojev A. S. (vl. jm. Lande) (nar. 1872) — buržoazní publicista, jeden z ideologů Konstitučně demokratické strany. V 90. letech byl představitelem legálního marxismu, později se stal sociálním demokratem. V roce 1905 vstoupil do Konstitučně demokratické strany. Trvale spolupracoval s jejím ústředním orgánem *Reč* a rovněž přispíval do konstitučně demokratických časopisů *Južnyje zapiski* a *Russkaja mysl*. Byl jedním z autorů kontrarevolučního sborníku *Věchi [Na rozcestí]*. Po Říjnové revoluci přispíval do časopisu *dekadentní skupiny intelektuálů Věstník literatury*. Za kontrarevoluční publicistickou činnost byl v roce 1922 vypovězen za hranice. — 86, 107, 109, 113, 117, 146, 238—239

JAGIEŁŁO J. I. (nar. 1873) — představitel polského dělnického hnutí, člen Polské socialistické strany—levice, povoláním soustružník. V roce 1912 kandidoval ve volbách do IV. státní dumy za blok PSS—levice a Bundu na poslance; bez ohledu na nesouhlas polských sociálních demokratů byl zvolen. Díky hlasům menševické „sedmy“ byl navzdory protestům bolševiků přijat do sociálně demokratické frakce v dumě. Po skončení první světové války se přikláněl k levému křídlu polského dělnického hnutí; později politické činnosti zanechal. — 258—259, 260, 282, 287, 415

Jaurès Jean (1859—1914) — význačný činitel francouzského a mezinárodního socialistického hnutí, historik. V roce 1902 vytvořil se svými

stoupenci Francouzskou socialistickou stranu, která se v roce 1905 sloučila se Socialistickou stranou Francie a dostala název Francouzská sekce dělnické internacionály (SFIO). V letech 1885—1889, 1893—1898, 1902—1914 byl členem parlamentu a jedním z vůdců parlamentní socialistické frakce. V roce 1904 založil a do konce života redigoval list l'Humanité, který se v roce 1920 stal ústředním orgánem Francouzské komunistické strany. Jeho boj za demokracii, svobodu lidu, proti útlaku a válkám mu získal velkou popularitu. Byl přesvědčen, že jedině socialismus definitivně skoncuje s válkami a koloniálním útlakem. Přesto se však domníval, že socialismus nezvítězí cestou boje proletariátu s buržoazií, ale v důsledku rozvoje demokratických idejí. Lenin kritizoval Jaurèsovy reformistické názory, které ho zaváděly na cestu oportunistu.

Jaurèsův boj za mír a proti válce vyvolal vůči němu nenávist buržoazie. Těsně před první světovou válkou byl z popudu reakce zabit.
— 194

JEFREMOV I. N. (nar. 1866) — velkostatkář, poslanec I., III. a IV. státní dумы. Spoluzakladatel Strany pokojné obnovy, později patřil k vůdcům strany progresistů. Po únorové revoluci 1917 pracoval ve výkonném výboru Státní dумы, stal se členem prozatímní vlády. — 351

JEGOROV N. M. (nar. 1871) — dělník, poslanec III. státní dумы za Permskou gubernii. Byl členem sociálně demokratické frakce. Přispíval do bolševického legálního listu Zvězda, později se přiklonil k trockistům. V roce 1913 byl stálým spolupracovníkem likvidátorského listu Luč. V roce 1917 patřil ke skupině mezirajonovců. — 256

JEVSEJEV I. T. (nar. 1877) — poslanec IV. státní dумы za Petrohradskou gubernii, rolnického původu, progresista. V dumě byl členem byra zvláštní rolnické skupiny. Před zvolením do dумы, v letech 1897—1902, působil jako vesnický učitel, později jako statistik v guberniálním zemstvu. V letech 1908—1911 byl členem jamburské újezdni zemstevní správy. Později byl členem újezdniho a guberniálního zemstevního shromáždění, předsedou volostního soudu. — 235

JEŽOV V. — viz Cederbaum S. O.

JOGICHES Leon — viz Tyszka Jan

JONNART Charles Célestin (1857—1930) — francouzský politik, zastánce zájmů velkých monopolů. V letech 1889—1917 člen poslanecké sněmovny. V letech 1893—1894 byl ministrem veřejných prací.

V letech 1900—1901 a 1903—1911 byl alžírským guvernérem, v roce 1913 ministrem zahraničních věcí. Roku 1917 byl jmenován generálním komisařem spojenců v Řecku, později zastával funkci předsedy reparační komise spojenců. Roku 1920 bezúspěšně kandidoval na úřad prezidenta republiky. V letech 1921—1924 byl vyslancem ve Vatikáně. Později zanechal politické činnosti. — 318

JOWETT Frederick William (1864—1944) — britský politik, jeden z vůdců Nezávislé labouristické strany. Od roku 1887 působil jako novinář. Roku 1892 byl zvolen do městské rady v Bradfordu. V letech 1906—1918, 1922—1924 a 1929—1931 byl členem parlamentu. V letech 1909—1910 a 1914—1917 stál v čele výkonného výboru Nezávislé labouristické strany, v roce 1924 se stal členem MacDonaldu první labouristické vlády. Později se stal členem poradního výboru Nezávislé labouristické strany. — 144, 145, 146, 147, 148

KAMENĚV L. B. (vl. jm. Rozenfeld L. B., Kameněv J.) (1883—1936) — člen SDDSR od roku 1901. Po II. sjezdu strany se přiklonil k bolševikům. V letech reakce se stavěl smířlivecky k likvidátorům, otzovistům a trockistům. V roce 1915 byl vězněn a před carským soudem se zřekl bolševického hesla porážky carské vlády v imperialistické válce. Po únorové revoluci 1917 vystupoval proti orientaci strany na socialistickou revoluci. V říjnu 1917 uveřejnil spolu se Zinovjevem v polomeňevickém listu Novaja žižň prohlášení, že nesouhlasí s usneseními ÚV o ozbrojeném povstání, čímž vyzradil prozatímní vládě plány strany.

Po Říjnové revoluci zastával řadu významných funkcí. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany; v listopadu 1917 souhlasil s vytvořením koaliční vlády za účasti menševiků a eserů, v roce 1925 patřil k organizátorům tzv. nové opozice, v roce 1926 k vůdcům protistranického trockisticko-zinovjevovského bloku. V roce 1927 byl na XV. sjezdu VKS(b) vyloučen ze strany jako aktivní člen trockistické opozice. V roce 1928 přiznal své chyby a byl znovu přijat do strany, avšak v protistranické činnosti neustal; v roce 1932 byl znovu vyloučen ze strany, v roce 1933 opět přijat a roku 1934 potřetí vyloučen. — 300

KARAULOV V. A. (1854—1910) — kadet, povoláním právník. Byl poslancem III. státní dumy za Jenisejskou gubernii; v dumě, jak psal Lenin, patřil k nejkontra-revolučnějším kadetům, co mají plná ústa licoměrných frází. — 235—236

KARAULOV M. A. (1878—1917) — kozácký podesaul, poslanec II. a

IV. státní dumy za Tereckou oblast, monarchista. Redigoval časopis *Kazačja nědělja*. V dumách byl členem různých komisí, prosazoval municipalizaci půdy. V roce 1917 se stal členem prozatímního výboru Státní dumy. Po Říjnové revoluci byl jedním z vůdců kontrarevoluce na Tereku. Jako první ataman tereckého kozáckého vojska aktivně bojoval proti sovětské moci. — 235—236

KAREJEV N. I. (1850—1931) — historik, sociolog a publicista. Znamé jsou jeho práce z dějin francouzského rolnictva. Jeden z představitelů subjektivní školy v sociologii. V 90. letech ostře bojoval proti marxismu; v roce 1905 vstoupil do Konstitučně demokratické strany. V roce 1910 byl zvolen dopisujícím členem Akademie věd SSSR. — 177

KARPIŠIN A. K. (1888—1912) — jeden z vůdců ozbrojeného povstání Černomořského loďstva roku 1912, kde od roku 1909 sloužil. Na základě rozsudku vojenského námořního soudu byl v Sevastopolu zastřelen. — 25

KASSO L. A. (1865—1914) — velkostatkář, profesor na charkovské, později na moskevské univerzitě. V letech 1910—1914 byl ministrem lidové osvěty. Ve vztahu k základním, středním i vysokým školám prováděl krajně reakční politiku, krutě trestal revoluční studenty a pokrokové profesory. — 402, 403, 406, 409

KATKOV M. N. (1818—1887) — statkář, reakční publicista. Politicky začal pracovat jako stoupenec umírněného šlechtického liberalismu. Začátkem 60. let se stává nacionalistou, šovinistou a zarytým černosotňovcem. V letech 1836—1887 redigoval a vydával list *Moskovskije vědomosti*, který se stal tribunou monarchistické reakce. Katkov sám se nazýval „věrným hlídacím psem samoděržaví“. Jeho jméno se stalo symbolem nejkrajnější reakce. — 67—68, 110

KAVELIN K. D. (1818—1885) — historik a právník, profesor na moskevské (1844—1848) a petrohradské (1857—1861) univerzitě, liberál. Přispíval do časopisů *Sovremennik*, *Otčestvennyje zapiski* a *Věstnik Jevropy*. V období příprav a uskutečňování reformy z roku 1861 brojil proti revolučně demokratickému hnutí, schvaloval reakční carskou politiku. — 107

KLŮTI Emil (nar. 1877—1963) — švýcarský politik, sociální demokrat, oportunist. V letech 1907—1928 byl členem městské rady v Curychu. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. V letech

1919—1930 byl členem Národní rady, v letech 1921—1922 jejím předsedou. V letech 1928—1942 byl starostou města Curychu. — 100—101

KOBA — viz Stalin J. V.

KOBYLINSKIJ P. P. (nar. 1847) — statkář, od roku 1906 byl členem Státní rady, jeden z vůdců pravice, povoláním právník. Pracovník ministerstva spravedlnosti, od roku 1886 zástupce ředitele odboru ministerstva. Od roku 1890 působil jako prezident III. departmentu Senátu. — 382—383, 395

KOKOVCOV V. N. (1853—1943) — významný státník carského Ruska. V letech 1904—1914 byl ministrem financí (s výjimkou let 1905 až 1906) a od roku 1911, po zavraždění Stolypina, zastával zároveň funkci předsedy rady ministrů. Za první světové války se projevil jako vlivný a obratný bankéř. Po Říjnové revoluci emigroval. — 263

KOLB Wilhelm (1870—1918) — německý sociální demokrat, zjevný oportunist a revizionista, redaktor listu Volksfreund. Za první světové války zarytý sociálšovinista. — 194

KOROBKA N. I. (1872—1920) — literární historik a kritik. Spolupracoval s kadetským liberálně buržoazním tiskem; proti dělnickému tisku vystupoval. V letech 1910—1915 byl členem petrohradské městské dумы. Spolupracoval s časopisy Russkoje bogatstvo, Russkaja mysl, Obrazovanie a dalšími. — 85

KOVALEVSKIJ M. M. (1851—1916) — historik, politik buržoazně liberálního zaměření. Od roku 1880 přednášel na moskevské univerzitě. Byl poslancem I. státní dумы za Charkovskou gubernii, později se stal členem Státní rady. Patřil k zakladatelům Strany demokratických reforem. V letech 1906—1907 vydával list Strana; od roku 1909 se stal majitelem a redaktorem časopisu Věstnik Jevropy, podílel se na vydávání časopisu Zaprosy žizni.

Hlavní díla: Obščinnoje zemlevladženie, pričiny, chod i posledstvija jego razloženiija (1879) [Občinnová držba půdy, příčiny, průběh a důsledky jejího rozkladu], Očerki proischožděníja i razvitija semji i sobstvennosti [Nástin původu a vývoje rodiny a vlastnictví], Proischožděníje sovremennoj demokratii (1895—1899) [Vznik moderní demokracie], Sociologija (1910) [Sociologie] aj. — 86, 177, 265

KOZLOVSKIJ P. I. (nar. 1874) — hygienik ve vyborském obvodu Petro-

hradu, působil jako lékař v Mariinské nemocnici pro chudé. Autor řady prací z oblasti medicíny. — 378

KOZMINYCH-LANIN I. M. (nar. 1874) — strojní inženýr. Roku 1913 byl továrním inspektorem v Moskevské gubernii, později přednášel na několika moskevských vysokých školách. Zabýval se statistikou práce v Moskevské gubernii. — 52—53, 54—62

KRJKOV F. D. (1870—1920) — spisovatel, publicista, člen Trudovické skupiny, poslanec I. státní dumy za Donskou oblast. Účastnil se vytvoření Lidově socialistické strany práce. Publikoval v liberálně buržoazních časopisech Severnyj věstnik, Russkoje bogatstvo a v listech Russkije vědomosti, Syn otěčestva a Petěrburgskaja gazeta. — 387, 389, 391

KRUPENSKIJ P. N. (nar. 1863) — poslanec II., III. a IV. státní dumy za Besarabskou gubernii, velkostatkář. Ve IV. dumě byl vůdcem strany středu a členem četných komisí; vystupoval se štvavými projevy proti levicovým stranám. V letech 1910—1917 byl komořím u carského dvora. Po Říjnové revoluci podporoval cizí vojenskou intervenci v jižním Rusku. — 351

Kuskovová J. D. (1869—1958) — představitelka ruského buržoazního hnutí, publicistka. V polovině 90. let se v zahraničí seznámila s marxismem, sblížila se se skupinou Osvození práce, ale brzy pod vlivem bernsteinismu začala marxismus revidovat. Její dokument Credo výstižně vyjadřoval oportunistickou podstatu ekonomismu a vyvolal ostrý protest skupiny ruských marxistů vedených V. I. Leninem. Před revolucí 1905—1907 se Kuskovová stala členkou liberálního Svazu osvobození. V roce 1906 vydávala s S. N. Prokopovičem polokadetský časopis Bez zaglavija, aktivně spolupracovala s listem levicových kadetů Tovarišč. Po Říjnové revoluci vystupovala proti sovětské moci. V roce 1922 byla ze Sovětského Ruska vypovězena. V zahraničí patřila k nejaktivnějším bělogvardějským emigrantům. — 85, 91

KUTLER N. N. (1859—1924) — významný představitel Konstitučně demokratické strany. Pracoval na ministerstvu financí, byl ředitelem hlavní berní správy, později ministrem zemědělství. Byl poslancem II. a III. státní dumy za Petrohrad. Patřil k autorům kadetského návrhu agrárního programu, který měl získat rolníky pro samoděržaví. V. I. Lenin podal podrobnou kritiku tohoto návrhu ve svých pracích Návrh projevu o agrární otázce v II. státní dumě a Agrární

program sociální demokracie v první ruské revoluci 1905—1907 (viz Sebrané spisy 15, Praha 1983, s. 147—179). Po Říjnové revoluci pracoval Kutler v lidovém komisariátu financí. — 75, 79, 80

KUZNĚCOV G. S. (nar. 1881) — dělník, menševik. Byl poslancem III. státní dumy za Jekatěrinoslavskou gubernii, člen sociálně demokratické frakce. Pracoval v komisi pro záležitosti dělníků. — 256

LANDE A. S. — viz Izgojev A. S.

LANSBURY Georg (1859—1940) — jeden z vůdců britské Labouristické strany. V roce 1892 vstoupil do Sociálně demokratické federace, v roce 1906 se přiklonil k labouristům. V letech 1912—1922 vydával a redigoval deník The Daily Herald. V období 1929—1931 ministr veřejných prací, v letech 1931—1935 předseda Labouristické strany. — 147

LARIN J. (vl. jm. Lurje M. A.) (1882—1932) — sociální demokrat, menševik. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se stal jedním z otevřených a aktivních šířitelů likvidátorství. Zapojil se do protistranického srpnového bloku, který v roce 1912 vytvořil Trockij. Po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů. V srpnu 1917 byl přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci pracoval v sovětech a hospodářských organizacích. — 89, 200, 418

LASSALLE Ferdinand (1825—1864) — německý maloburžoazní socialista, spisovatel, účastník revoluce 1848—1849. Od té doby udržoval styky s Marxem a Engelsem. Byl spoluzakladatelem Všeobecného německého dělnického spolku (1863), který měl sice pro německé dělnické hnutí pozitivní význam, ale nedal dělnické třídě revoluční perspektivy. Lassallovci chtěli legální agitaci za všeobecné volební právo a vytvářením výrobních družstev, dotovaných junkerským státem, realizovat myšlenku „svobodného lidového státu“. Lassalle podporoval Bismarckovu politiku sjednocení Německa „shora“ pod vedením reakčního Pruska. Oportunistická politika lassallovců brzdila činnost I. internacionály a vytvoření skutečné dělnické strany v Německu a bránila třídnímu uvědomování dělníků. Teoretické a politické chyby lassallovců ostře kritizoval Marx v Kritice gothajského programu a Lenin ve Státu a revoluci i jiných pracích. — 295

LEDER V. L. (1882—1938) — jeden z význačných představitelů polského revolučního hnutí. Od roku 1900 byl členem sociální demokracie

Polska a Litvy. Od roku 1904 pracoval ve varšavském výboru Sociální demokracie Království polského a Litvy, od roku 1905 v jejím zahraničním výboru. V letech 1905—1911 byl členem hlavního vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy. Byl několikrát vězněn. V roce 1908 emigroval. V letech 1910—1911 zastával funkci tajemníka hlavního vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy a zastupoval ji v redakci ústředního orgánu SDDSR, listu Social-demokrat. Pracoval v organizační komisi v zahraničí a v technické komisi. Podporoval smířlivce v jejich vystoupeních proti bolševikům. Za první světové války stál na pozicích sociálšovinismu. V letech 1919—1920 aktivně pracoval v Komunistické dělnické straně Polska. Od roku 1921 vykonával odpovědné funkce v Kominterně a v Rudé odborové internacionále, aktivně přispíval do sovětského tisku. — 309

LENIN V. I. (vl. jm. Uljanov V. I., Lenin N., Iljin V., L—ko, F.) (1870 až 1924) — viz Životopisná data. — 26, 39, 40, 69—70, 74, 81, 83, 88, 100, 103, 231, 297—298, 300, 312, 355, 356, 365, 366, 402

LEVICKIJ V. O. (vl. jm. Cederbaum V. O.) (nar. 1883) — sociální demokrat, menševik. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl jeden z vůdců likvidátorství. Stal se členem menševického ústředí, podepsal Otevřený dopis o likvidaci strany; redigoval časopis Naša zarja, spolupracoval s časopisem Golos social-demokrata, Vozrožděnije a jinými likvidátorsky zaměřenými časopisy. Za první světové války byl sociálšovinistou; podporoval krajně pravicovou skupinu obranářů. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V roce 1920 se angažoval pro politiku takzvaného Taktického centra. Později se věnoval publicistické činnosti. — 200, 204, 205, 331, 356, 359, 360, 365

LIBER (vl. jm. Goldman) M. I. (1880—1937) — jeden z vůdců Bundu. V letech reakce a nového revolučního rozmachu vystupoval jako likvidátor; v roce 1912 patřil k aktivním činitelům trockistického srpnového bloku. Za první světové války byl sociálšovinistou. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců a předsednictva ústředního výkonného výboru prvního volebního období; zaujímal kontrarevoluční menševické stanovisko, byl přívržencem koaliční vlády. Říjnovou revoluci přijal nepřátelsky. Později pracoval v hospodářských institucích. — 312

LIPKIN F. A. — viz Čerevanin N.

LLOYD George David (1863—1945) — britský státník a diplomat, vůdce liberální strany. Od roku 1890 byl členem parlamentu, v letech 1905—1908 ministrem obchodu a v letech 1908—1915 ministrem financí. Značně ovlivnil politickou linii britské vlády při přípravě první světové války. Vystupoval proti revolučnímu hnutí proletariátu, všemi prostředky se snažil znemožnit nebo alespoň oddálit vytvoření revoluční dělnické strany v Británii. V letech 1916—1922 se snažil jako předseda vlády posílit pozice britského imperialismu na Blízkém a Středním východě a na Balkáně a tvrdě potlačoval národně osvobozené hnutí v koloniálních a závislých zemích. Po Říjnové revoluci byl jedním z inspirátorů a organizátorů vojenské intervence a blokády sovětského státu. Po řadě politických neúspěchů podal v roce 1922 demisi. — 63, 404, 405

L. M. — viz Martov L.

L—ko F. — viz Lenin V. I.

LUNAČARSKIJ A. V. (1875—1933) — sovětský státník a veřejný činitel. V revolučním hnutí pracoval od začátku 20. let. Působil v redakcích bolševických listů Vperjod, Proletarij a později Novaja žizň. V letech reakce se od marxismu odklonil, vstoupil do protistranické skupiny Vperjod a požadoval spojení marxismu s náboženstvím. Lenin podrobil Lunačarského názory kritice v práci Materialismus a empiriokriticismus (1909). V roce 1911 se Lunačarskij s vperjodovci rozešel. Za první světové války stál na pozicích internacionalismu. Začátkem roku 1917 vstoupil do skupiny mezirajonovců a byl s ní na VI. sjezdu SDDSR přijat do strany. Po Říjnové revoluci zastával až do roku 1929 funkci lidového komisaře osvěty a od roku 1929 byl předsedou vědeckého výboru při ústředním výkonném výboru SSSR. V srpnu 1933 byl jmenován chargé d'affaires SSSR ve Španělsku. Napsal řadu prací o umění a literatuře. — 300

LUXEMBURGOVÁ Rosa (1871—1919) — významná pracovnice mezinárodního dělnického hnutí, představitelka levého křídla II. internacionály. V revolučním hnutí začala pracovat v druhé polovině 80. let. Patřila k zakladatelům polské sociální demokracie a bojovala proti nacionalismu v polském dělnickém hnutí. Od roku 1897 byla činná v německém sociálně demokratickém hnutí, vystupovala proti bernsteinismu a millerandismu; účastnila se první ruské revoluce (ve Varšavě). Jako delegátka V. (londýnského) sjezdu SDDSR v roce 1907 podporovala bolševiky.

Od počátku první světové války stála na pozicích internaciona-

lismu. V Německu patřila k zakladatelům skupiny Internacionála (později zvané Spartakus a pak Spartakův svaz). Po listopadové revoluci 1918 sehrála významnou úlohu na ustavujícím sjezdu Komunistické strany Německa. V lednu 1919 byla uvězněna a na příkaz Scheidemannovy vlády zavražděna. Lenin si Luxemburgové hluboce vážil; kritikou jejích mylných názorů jí pomáhal zaujímat správná stanoviska. — 244, 311

Lvov N. N. (Lvov I.) (1867—1944) — statkář. Lenin jej charakterizoval jako „vzor kadetského zrádce“. Byl jedním ze zakladatelů Svazu osvobození a Konstitučně demokratické strany, stal se členem jejího ústředního výboru. Později patřil k zakladatelům Strany pokojné obnovy. Byl členem I., III. a IV. státní dumy, ve III. a IV. státní dumě patřil k vůdčím osobnostem progresistů. V roce 1917 byl jedním z vedoucích představitelů sdružení statkářů. Po Říjnové revoluci se z něho stal bělogvardějský novinář, později emigroval. — 349, 351

M. — viz Majeuskij J.

MACDONALD James Ramsey (1866—1937) — britský politik, spoluzakladatel a vůdce Nezávislé labouristické a Labouristické strany. Ve straně i ve II. internacionále uskutečňoval krajně oportunistickou politiku. Hlásal reakční teorii třídní spolupráce a postupné přeměny kapitalismu v socialismus. Na začátku první světové války zaujal pacifistické stanovisko, později otevřeně podporoval imperialistickou buržoazii. V letech 1918—1920 se pokoušel znemožnit boj britských dělníků proti intervenci západních států v Sovětském Rusku. V letech 1924, 1929—1931 se MacDonald stal ministerským předsedou. MacDonaldova vláda krutě potlačovala národně osvobozené hnutí v britských koloniích a uskutečňovala protidělnickou politiku. V letech 1931—1935 stál v čele „národní vlády“, jejíž politiku určovali konzervativci. — 194

MACLACHLAN — představitel britské Nezávislé labouristické strany. — 146, 147

MAJEVSKIJ J. (vl. jm. Gutovskij V. A.) (M.) (1875—1918) — sociální demokrat menševik. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům, přispíval do časopisu Naša zarja, listu Luč a dalších orgánů menševiků-likvidátorů. Za první světové války zaujímal stanovisko obranářů. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci. — 365

MAKAROV A. A. (1857—1919) — reakční státník carského Ruska.

V roce 1906 byl jmenován náměstkem ministra vnitra. Od roku 1907 byl senátorem a předsedou komise pro reformu policie. Po zavraždění Stolypina v letech 1911—1912 zastával úřad ministra vnitra a velitele četnictva. V dubnu 1912 vystoupil ve Státní dumě s projevem ospravedlňujícím střelbu do dělníků na řece Leně. V roce 1916 se stal ministrem spravedlnosti. — 152, 194, 238, 345

MAKLAKOV V. A. (1870—1957) — kadet, statkář, povoláním advokát, účastnil se četných politických procesů. Byl poslancem II., III. a IV. státní dumy za Moskvu, členem ústředního výboru Konstitučně demokratické strany. Po únorové revoluci 1917 byl vyslancem prozatímní vlády v Paříži, později emigroval. — 113, 114, 233, 262, 263, 265, 344, 345, 347, 348, 349, 351, 398, 405

MALECKI A. (1879—1937) — sociální demokrat, profesionální revolucionář. Do revolučního hnutí se zapojil v 90. letech. V roce 1904 pracoval v Lodži, později ve Varšavě. Roku 1906 byl zvolen do hlavního vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL). Roku 1907 se účastnil V. (londýnského) sjezdu SDDSR i stuttgartského kongresu II. internacionály. V roce 1909 vystoupil z hlavního vedení SDKPaL pro neshody v řadě vnitrostranických otázek. Po rozkolu v polské sociální demokracii roku 1912 byl jedním z vůdců tzv. opozice rozlamovců, která velmi úzce spolupracovala s bolševiky, a stal se redaktorem jejího tiskového orgánu Gazeta Robotnicza. Účastnil se basilejského kongresu II. internacionály (1912) a bruselské porady SDDSR (1914) svolané mezinárodním socialistickým byrem. V letech 1921—1922 vedl informační byro Lidového komisariátu zahraničních věcí; v letech 1922—1925 byl tajemníkem redakce časopisu Komintern; v letech 1926—1935 přednášel na vysokých školách, později byl vědeckým konzultantem oddělení filozofie ve Státní knihovně V. I. Lenina. — 69—70, 308—309, 312

MALINOVSKIJ A. A. — viz Bogdanov A.

MALINOVSKIJ R. V. (1876—1918) — provokatér, agent moskevské tajné policie. V roce 1906 se z vypočítavosti přidal k dělnickému hnutí, stal se členem dělnického výboru a tajemníkem vedení svazu kovo-dělníků. Od roku 1907 dobrovolně informoval policii; v roce 1910 byl zařazen mezi agenty carské tajné policie. Roku 1912 za pomoci tajné policie, která mu odstraňovala z cesty nežádoucí osoby, byl na pražské konferenci SDDSR zvolen do ÚV a stal se poslancem

IV. státní dumy za dělnickou kurii Moskevské gubernie. Na žádost ministerstva vnitra rezignoval v roce 1914 na poslanecký mandát ve Státní dumě a odjel do zahraničí. Když roku 1918 přijel do Sovětského Ruska, byl předán soudu a na základě rozsudku Nejvyššího tribunálu Celoruského ústředního výkonného výboru zastřelen. — 263

MANSYREV S. P. (nar. 1866) — kníže, velkostatkář, poslanec IV. státní dumy za Rigu, kadet. V letech 1890—1896 byl berním inspektorem ministerstva vnitra v Livonské gubernii. V Rize byl předsedou různých liberálních spolků. V letech 1912—1913 přispíval do listu *Russkaja molva*, orgánu strany progresistů. — 181, 405

MARKOV N. J. (Markov II.) (nar. 1876) — velkostatkář, reakční politik carského Ruska, jeden z vůdců černosotňovských pogromistických organizací Svaz ruského lidu a Svaz archanděla Michaela. Byl poslancem III. a IV. státní dumy za Kurskou gubernii a jedním z představitelů pravého křídla v dumě. Po Říjnové revoluci emigroval. — 43, 44, 345, 394

MARTOV L. (vl. jm. Cederbaum J. O.) (1873—1923) — jeden z představitelů menševismu. V letech reakce patřil k likvidátorům, redigoval list *Golos social-demokrata* a zúčastnil se protistranické srpnové konference (1912). Za první světové války byl centristou, po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů. Po Říjnové revoluci vystupoval proti sovětské moci. V roce 1920 emigroval do Německa a v Berlíně vydával kontrarevoluční menševický časopis *Socialističeskij věstnik*. — 33, 89, 256, 297, 298, 312, 331, 355, 361, 365, 366, 367

MARTYNOV A. (vl. jm. Piker A. S.) (1865—1935) — jeden z představitelů ekonomismu, významný menševický činitel; později člen komunistické strany. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se přiklonil k likvidátorům, pracoval v redakci orgánu likvidátorů *Golos social-demokrata*. Za první světové války byl centristou; po únorové revoluci 1917 patřil k menševikům-internacionalistům; po Říjnové revoluci se s menševiky rozešel. V roce 1923 byl na XII. sjezdu KSR(b) přijat do strany a pracoval v Institutu K. Marxe a B. Engelse; od roku 1924 byl členem redakce časopisu *Kommunističeskij internacional*. — 331

MARX Karel (1818—1883) — zakladatel vědeckého komunismu, geniální myslitel, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu [viz Le-

ninovu stať Karel Marx (Stručný životopis a výklad marxismu) — Spisy 21, Praha 1959, s. 37—87]. — 124, 125, 139, 146, 152, 173, 318—319

MASLOV P. P. (1867—1946) — ekonom, sociální demokrat; napsal řadu prací o agrární otázce, v nichž se pokusil revidovat marxismus. Po II. sjezdu SDDSR se připojil k menševikům a vytyčil menševický program municipalizace půdy. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem, za první světové války sociálšovinistou. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti a věnoval se pedagogické a vědecké práci. V roce 1929 byl jmenován řádným členem Akademie věd SSSR. — 41

MEJENDORF A. F. (nar. 1869) — livonský baron, statkář, okřabrista; povoláním právník. V letech 1892—1907 pracoval v Senátu, v kanceláři Státní rady a na ministerstvu vnitra. V letech 1902—1905 přednášel jako soukromý docent na petrohradské univerzitě. Byl poslancem III. a IV. státní dumy za Livonskou gubernii, během prvních dvou zasedání III. státní dumy byl jejím místopředsedou. V roce 1919 emigroval. — 344

MEŠIKOV M. O. (1859—1919) — reakční publicista. Psal do černosotňovského listu Novoje vremja. Lenin nazval Mešikova „věrným hlídacím psem carské černé sotni“ (Sebrané spisy 20, Praha 1984, s. 164). Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci a v roce 1919 byl za kontrarevoluční činnost zastřelen. — 111

MERŠIJ P. F. (nar. 1877) — poslanec IV. státní dumy za Kyjevskou gubernii, člen byra zvláštní rolnické skupiny, přikláněl se k nacionalistům. Před zvolením do dumy pracoval jako újezdni zemstevní instruktor pro otázky družstevnictví a volostní písař. Od roku 1911 byl členem újezdního zemstva. — 235

MICHAIL — biskup staroobřadnického hnutí pravoslavné církve, autor článku Predposlednij i poslednij etapy [Předposlední a poslední etapa], uveřejněného v časopisu Reč, č. 230 z 23. srpna (5. září) 1912. — 103—104

MIKULÁŠ II. (ROMANOV) (1868—1918) — poslední ruský car (1894 až 1917). Dne 17. července 1918 byl v Jekatěrinburgu [Sverdlovsk] z rozhodnutí uralského oblastního sovětu dělnických a vojenských zástupců zastřelen. — 34, 158

MIĽJUKOV P. N. (1859—1943) — vůdce Konstitučně demokratické strany, významný ideolog ruské imperialistické buržoazie, historik a publicista. Od roku 1902 aktivně spolupracoval s časopisem buržoazních liberálů *Osvoboždění*, který vycházel v zahraničí. V říjnu 1905 se podílel na založení Konstitučně demokratické strany, později byl předsedou jejího ústředního výboru a redaktorem ústředního orgánu *Reč*. Byl poslancem III. a IV. státní dumy. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem zahraničních věcí první prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci byl jedním z organizátorů cizí vojenské intervence proti Sovětskému Rusku a aktivním činitelem bělogvardějské emigrace. — 72, 79, 86, 89, 90, 98, 107, 115, 154—155, 169, 305, 345, 348, 350, 351, 359, 370, 402, 404, 405, 406

MORGANOVÉ — rodina bankéřů miliardářů, jedna z nejmočnějších skupin finanční oligarchie v USA. Bankovní dům Morganů byl založen J. S. Morganem (1813—1890). Do sféry vlivu Morganů spadají velkobanky, mamutí pojišťovací a železniční společnosti, vojenské, letecké i elektrotechnické průmyslové podniky. Morganové hrají důležitou úlohu v orientaci zahraniční i vnitřní politiky USA. — 214

MURRAY Robert (nar. 1870) — člen Nezávislé labouristické strany v Británii, oportunista, povoláním novinář. Psal o sociálních, literárních a jiných otázkách. Byl členem Národního svazu novinářů. V letech 1922—1924 člen parlamentu. — 145, 146

NAPOLEON III. (Bonaparte Ludvík) (1808—1873) — synovec Napoleona I., francouzský císař (1852—1870). Po porážce revoluce v roce 1848 byl zvolen francouzským prezidentem. V roce 1851 provedl státní převrat. K. Marx zhodnotil tuto událost ve svém díle *Osmnáctý brumaire Ludvíka Bonaparta* (viz K. Marx - B. Engels, *Spisy* 8, Praha 1960, s. 137—238). — 223, 343

NARYŠKIN A. A. — velkostatkář v Orelské gubernii, reakcionář. V roce 1892 byl jmenován podolským gubernátorem, v roce 1894 byl náměstkem ministra státního majetku; od roku 1898 senátor a od roku 1906 člen Státní rady. Vykonával funkci místopředsedy Rady spojené šlechty. — 79

NĚKRASOV N. A. (1821—1878) — ruský básník, revoluční demokrat. V. I. Lenin vysoce hodnotil Někrasovovu tvorbu a ve svých pracích často užíval umělecké obrazy z jeho děl. — 106, 107

NĚZNAMEV — viz Protopopov V. V.

NIKOLAJEV N. N. (nar. 1872) — statkář, kadet, poslanec IV. státní dumy za Kubáňskou a Tereckou oblast a Černomořskou gubernii. Pracoval jako zástupce tajemníka Jekatěrinodarského okruhového soudu, byl členem městské dumy. V roce 1906 se stal předsedou kubáňského oblastního výboru Konstitučně demokratické strany. — 182

NIKOLAJ—ON — viz Danielson N. F.

NIKOLIN N. (vl. jm. Andrejev N. N.) (nar. 1876) — sociální demokrat, v 90. letech byl členem marxistických kroužků. Za hranicemi v letech 1901—1905 se přiklonil k bolševikům. Po návratu do Ruska pracoval v sociálně demokratických organizacích a dělnických klubech v Petrohradě. Od roku 1910 sympatizoval s menševiky, přispíval do listu Luč a jiných likvidátorských publikací. Po Říjnové revoluci přednášel na leningradských vysokých školách. — 121—127

OBOLENSKIJ V. A. — kníže, velkostatkář, aktivní představitel kadetské strany. Přispíval do černosotňovského a kadetského časopisu Russkaja mysl a do listu Russkaja molva, který byl orgánem progresistů. V roce 1917 byl členem ústředního výboru Konstitučně demokratické strany. — 374, 405, 411—412

ORLOVSKIJ P. — viz Vorovskij V. V.

OSKAROV — viz Isuv I. A.

P. — viz Poletajev N. G.

PAMS Jules (1852—1930) — francouzský politik, povoláním advokát. Od roku 1893 byl členem poslanecké sněmovny, později senátorem. V letech 1911—1913 byl ministrem zemědělství. V roce 1913 kandidoval na úřad francouzského prezidenta, ale neúspěšně. V letech 1918—1919 ministr vnitra. — 314

PANTĚLEJEV L. F. (1840—1919) — ruský spisovatel, publicista, účastník revolučního hnutí 60. let. Od roku 1877 se věnoval vydavatelské činnosti, přispíval do několika periodik. Stal se členem Konstitučně demokratické strany. Od roku 1910 byl předsedou výboru Literárního fondu. — 177

PEŠECHOV A. V. (A. V. P.) (1867—1933) — buržoazní veřejný činitel a publicista. V 90. letech patřil k liberálním narodníkům; spo-

lupracoval s časopisem Russkoje bogatstvo a v roce 1904 se stal členem jeho redakce; přispíval do liberálně buržoazního časopisu Osvobožděníje a do eserského listu Revoljucionnaja Rossija. V letech 1903—1905 byl členem Svazu osvobození, od roku 1906 jedním z vůdců maloburžoazní strany lidových socialistů. Po únorové revoluci 1917 se stal ministrem zásobování v prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci, v roce 1922 emigroval. — 192, 202, 325, 326, 327—328, 387—388, 389

PETR I. VELIKÝ (1672—1725) — car v letech 1682—1725. — 394

PFLÜGER Paul Bernhard (1865—1947) — švýcarský sociální demokrat, oportunista. V letech 1898—1923 byl členem městského magistrátu v Curychu; v letech 1899—1920 kantonálním a současně státním radou (1911—1917). Za první světové války vystupoval jako sociálněšovinista. — 100—101

PIKER A. S. — viz Martynov A.

PIROGOV N. I. (1810—1881) — významný ruský chirurg a anatom, zakladatel vojenské polní chirurgie a chirurgické anatomie, člen korespondent petrohradské Akademie věd. Za krymské války se účastnil obrany Sevastopolu. Po návratu roku 1856 byl jmenován kurátorem oděského a později kyjevského školského okruhu. Ostře kritizoval existující systém výchovy, propagoval všeobecné vzdělání, vystupoval proti omezování práva na vzdělání hledisky národnostními nebo stavovskými. V řadě otázek však zastával reakční názory, například připouštěl, aby žáci byli tělesně trestáni. Roku 1861 byl za pokus o reformu v oblasti organizace školství penzionován. V letech 1862—1866 působil v zahraničí. Po návratu do Ruska žil do konce života na vesnici. Je autorem četných vědeckých prací, které mu získaly světovou proslulost. — 408

PLECHANOV G. V. (1856—1918) — představitel ruského a mezinárodního dělnického hnutí, první propagátor marxismu v Rusku. V roce 1883 založil v Ženevě první ruskou marxistickou organizaci — skupinu Osvobození práce. Bojoval proti narodnictví a později proti revizionismu v mezinárodním dělnickém hnutí. Po roce 1900 redigoval spolu s Leninem list Jiskra a časopis Zarja. V letech 1883 až 1903 napsal Plechanov několik prací, které sehrály důležitou úlohu v obhajobě a propagaci materialistického světového názoru: Socializm i političeskaja borba [Socialismus a politický boj] (1883; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Naši raznoglasija [Naše

neshody] (1844; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), K voprosu o razvitii monističeskogo vzgljada na istoriju [O vývoji monistického názoru na dějiny] (1895; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Očerki po istorii materializma (1896; česky pod názvem Příspěvky k dějinám materialismu, Vybrané filozofické spisy II, 1960), K voprosu o roli ličnosti v istorii [O úloze osobnosti v dějinách] (1898; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960). Po II. sjezdu SDDSR zaujal smířlivecké stanovisko vůči oportunistům a později se připojil k menševikům. Za první ruské revoluce 1905—1907 souhlasil v zásadních otázkách s menševiky. V letech reakce vystupoval proti machistické revizi marxismu i proti likvidátorství. Postavil se do čela skupiny menševiků, kteří byli stoupenci zachování ilegální strany. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po únorové revoluci 1917 se vrátil do Ruska a podporoval prozatímní vládu; s Říjnovou revolucí nesouhlasil. — 33, 84, 196—197, 198, 199, 203, 249, 260, 300, 363, 416

POINCARÉ Raymond (1860—1934) — francouzský politik, povoláním advokát. V roce 1887 byl zvolen poslancem, od roku 1893 byl několikrát členem vlády, v níž byl představitelem nejagresivnějších kruhů francouzské buržoazie. V roce 1912 byl předsedou vlády a v letech 1913—1920 prezidentem. Ve všech těchto funkcích aktivně připravoval světovou válku, za což byl nazýván „Poincaré-válka“. Po Říjnové revoluci organizoval vojenskou intervenci proti Sovětskému Rusku. V letech 1922—1924 a 1926—1929 byl opět předsedou vlády. Byl silně protisovětsky zaměřen, útočil i na práva a demokratické svobody francouzských pracujících, pronásledoval francouzské komunisty. — 314—315

POKROVSKIJ I. P. (1872—1963) — sociální demokrat, povoláním lékař. Byl poslancem III. státní dумы za Kubáňskou a Tereckou oblast a Černomořskou gubernii, přikláněl se k bolševické části sociálně demokratické frakce. V roce 1910 se jako představitel sociálně demokratické frakce III. dумы stal členem redakce legálního bolševického listu Zvezda. — 182, 218, 256, 358, 359

POLETAJEV N. G. (P.) (1872—1930) — sociální demokrat, bolševik, povoláním soustružník. V 90. letech navštěvoval dělnické kroužky. Byl několikrát vězněn. V roce 1905 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických zástupců. Za Petrohradskou gubernii byl delegován do III. státní dумы; patřil k bolševické skupině sociálně demokratické frakce. Měl velký podíl na vydávání bolševic-

kých listů Zvězda a Pravda. Po Říjnové revoluci pracoval v hospodářských organizacích. — 256, 365

POLJANSKIJ N. S. — autor článku Chutor ili obščina? (Pisma iz děrevni) [Chutor nebo občina? (Listy z vesnice)], uveřejněného v 118. čísle Pravdy z 15. září 1912. — 119—120

POTRESOV A. N. (1869—1934) — jeden z vůdců menševického hnutí. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl ideologem likvidátorství, významně ovlivnil menševické orgány Vozrožděníje a Naša zarja. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po Říjnové revoluci emigroval. Přispíval do Kerenského týdeníku Dni a svými články útočil proti sovětské moci. — 331

POTTIER Eugène (1816—1887) — francouzský básník, aktivní činitel dělnického hnutí a I. internacionály, autor proletářské hymny Internacionála. — 293—294, 296

PREDKALN (vl. jm. Priedkaln) A. J. (1873—1923) — lotyšský sociální demokrat, povoláním lékař. V roce 1907 byl zvolen do III. státní dumy, patřil k sociálně demokratické frakci, přikláněl se k bolševikům. Přispíval do bolševických listů Zvězda a Pravda. Po Říjnové revoluci se věnoval vědecké práci v oblasti medicíny a vedl dětskou městskou nemocnici v Rize. — 181—182, 256, 358, 359

PROKOPOVIČ S. N. (1871—1955) — buržoazní ekonom a publicista, jeden z významných ekonomistů a prvních propagátorů bernsteinismu v Rusku, aktivní člen liberální monarchistické organizace Svaz osvobození. V roce 1906 se stal členem ústředního výboru Konstitučně demokratické strany, redaktorem a vydavatelem časopisu Bez zaglavija. V roce 1917 zastával v prozatímní vládě funkci ministra zásobování. Po Říjnové revoluci byl za protisovětskou činnost vypovězen ze SSSR. — 86

PROTOPOPOV D. D. (nar. 1865) — publicista, člen ústředního výboru Konstitučně demokratické strany. Za Samarskou gubernii byl poslancem I. státní dumy. Vydával čtrnáctideník Zemskoje dělo, přispíval do listu Russkije vědomosti a jiných periodik. K Říjnové revoluci a sovětské vládě se stavěl nepřátelsky. V roce 1920 byl soudně stíhán ve věci tzv. Taktického centra. — 265

PROTOPOPOV V. V. (Něžnamov) (1866—1916) — dramaturg a buržoazní novinář liberálního zaměření. Přispíval do periodických

publikací: *Novosti*, *Petrogradská gazeta*, *Birževyje vědomosti*, *Vovoje vremja*. Od roku 1903 byl ředitelem *Literárně umělecké společnosti*. Roku 1915 založil list *Finansovaja gazeta*. Autor řady divadelních her. — 238

PURIŠKEVIČ V. M. (1870—1920) — velkostatkář, černosotňovec, monarchista. Od roku 1900 pracoval na ministerstvu vnitra. Patřil k zakladatelům černosotňovského Svazu ruského národa. V roce 1907 ze Svazu vystoupil a založil novou monarchistickou kontrarevoluční organizaci Svaz archanděla Michaela. Za Besarabskou gubernii byl poslancem II., III. a IV. státní dумы, proslul svými protizidovskými projevy. Po Říjnové revoluci aktivně bojoval proti sovětské moci. — 43, 44, 45, 72, 89, 90, 98, 127, 138, 139, 151, 183, 184, 194, 264, 266, 323—324, 326, 337, 339, 343, 345, 359, 365, 368, 391, 411

RJABUŠINSKIJ P. P. (nar. 1871) — moskevský bankéř a průmyslník; jeden z vůdců kontrarevoluce. Aktivně se účastnil založení strany progresistů, od roku 1907 vydával list *Utro Rossii*, jenž hájil zájmy velkoburžoazie. Byl jedním z iniciátorů a organizátorů Kornilovovy vzpoury. Po Říjnové revoluci emigroval do Francie, kde prováděl kontrarevoluční protisovětskou činnost. — 114, 151

R-KOV N. — viz Rožkov N. A.

ROCKEFELLEROVÉ — rodina největších finančních magnátů v USA. Zakladatel dynastie John Davison Rockefeller (1839—1937) vytvořil trust *Standard Oil*, který monopolizoval naftový průmysl v USA. V současnosti jsou Rockefellerové jednou z nejvlivnějších finančně monopolních skupin USA; významně ovlivňují vnitřní i zahraniční politiku země. — 214

RODZJANKO M. V. (1859—1924) — velkostatkář, jeden z vůdců okta-
bristické strany, monarchista. Od března 1911 byl předsedou III. a pak i IV. státní dумы. Za únorové revoluce v roce 1917 organizoval kontrarevoluční prozatímní výbor Státní dумы a později „tajnou radu“ členů Státní dумы. Patřil k vůdcům Kornilovovy vzpoury. Po Říjnové revoluci se připojil k Děnikinovi; pokoušel se sjednotit všechny kontrarevoluční síly k boji proti sovětské moci. Později emigroval. — 226, 305, 306, 345, 348, 350, 351, 352, 399

ROMANOVCI — dynastie ruských carů; vládli v letech 1613—1917. — 157, 272

ROOSEVELT Theodor (1858—1919) — americký státník, člen republikánské strany. V letech 1897—1898 byl náměstkem ministra námořnictva, v letech 1899—1900 gubernátorem státu New York. V letech 1901—1909 prezident USA. Patřil k nevlivnějším představitelům monopolů USA a ideologů amerického imperialismu. Rooseveltova vláda podporovala horečné zbrojení a prováděla agresivní zahraniční politiku vůči zemím Latinské Ameriky. Roku 1912 založil se svými stoupenci Národní pokrokovou stranu USA, za kterou kandidoval na úřad prezidenta. V prezidentských volbách v roce 1912 vystoupil s programem buržoazního reformismu a utrpěl porážku. Za první světové války žádal, aby USA okamžitě vstoupily do války. — 130, 212, 213, 214, 231, 232

ROPŠIN V. — viz Savinkov B. V.

ROZANOV V. V. (1856—1919) — reakční filozof, publicista a kritik; hlásal idealismus a mystiku. V 90. letech spolupracoval s listy Moskovskije vědomosti a Novoje vremja a s časopisem Russkij věstnik; obhajoval v nich samoděržaví. — 106, 111

ROŽKOV N. A. (R—kov, N.) (1868—1927) — historik a publicista. Začátkem roku 1905 vstoupil do SDDSR a načas se přiklonil k bolševikům. Po porážce revoluce v letech 1905—1907 se stal jedním z ideových vůdců likvidátorství; přispíval do časopisu Naša zarja, redigoval list menševicko-likvidátorského zaměření Novaja Sibir. Po únorové revoluci 1917 vstoupil do ústředního výboru menševiků a několik měsíců působil jako náměstek ministra pošt a telegrafu v prozatímní vládě. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V době cizí vojenské intervence a občanské války bojoval proti sovětské vládě. V roce 1922 se rozešel s menševiky. V následujících letech se věnoval vědecké, pedagogické a administrativní práci v různých institucích. Je autorem řady prací o dějinách Ruska. — 204

SABLER (Děsjatovskij) V. K. (nar. 1847) — statkář, černosotňovec, významný carský úředník, povoláním právník. V letech 1872—1873 přednášel na moskevské univerzitě. Později zastával funkci ředitele kanceláře a náměstka vrchního prokurátora synodu; byl rovněž senátorem a členem Státní rady. V letech 1911—1915 vrchní prokurátor synodu. — 152

SALTYKOV-ŠČEDRIN M. J. (Ščedrin N.) (1826—1889) — ruský spisovatel, satirik, revoluční demokrat. Kritizoval feudálně absolutistický režim v Rusku a vytvořil celou galérii typů statkářských tyranů, car-

ských byrokratů, bázlivých liberálů a jako první v ruské beletrii vylíčil typ měšťáckého chamtívce. Hlavního hrdinu románu *Gospoda Golovljo* [Golovlevské panstvo], *Jidáška*, nazval Lenin nesmrtelnou postavou a nejednou ji, stejně jako jiné postavy ze Saltykovových děl, připomínal ve svých pracích, když demaskoval různé protilidové sociální skupiny a politické strany. Díla Saltykova-Ščedrina vysoce ocenil rovněž K. Marx. — 107

SAVIN Ant. — viz Šimanovskij A. B.

SAVINKOV B. V. (Ropšin, V.) (1879—1925) — významný činitel eserské strany, jeden z vůdců její bojové organizace. Po únorové revoluci v roce 1917 se stal náměstkem ministra války a později vojenským generálním gubernátorem Petrohradu. Z jeho podnětu byl na frontě zaveden trest smrti. Po Říjnové revoluci zorganizoval četné kontrarevoluční vzpoury a pomáhal připravovat vojenskou intervenci proti sovětské republice. V roce 1924 přijel ilegálně do SSSR, ale byl zatčen. Vojenský senát Nejvyššího soudu SSSR odsoudil Savinkova k trestu smrti zastřelením, ale ústřední výkonný výbor SSSR mu snížil trest na 10 let vězení. V roce 1925 spáchal Savinkov ve vězení sebevraždu.

Savinkov napsal (pod pseudonymem V. Ropšin) mysticky laděné romány *Koň blednyj* [Plavý kůň] a *To, čego ne bylo* [To, co nebylo] a autobiografické memoáry *Vospominanija terrorista* (Vzpomínky teroristy). — 327

SAZONOV S. D. (1861—1927) — významný diplomat carského Ruska, vyjadřoval zájmy velkostatkářů a kapitalistů, přívrženec upevnění Dohody. Od roku 1904 působil v Evropě jako diplomat. V roce 1909 byl jmenován náměstkem ministra zahraničních věcí a roku 1916 velvyslancem v Londýně. Po únorové revoluci 1917 podporoval kontrarevoluční politiku prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci reprezentoval Kolčaka a později Děnikina v Paříži, kde zůstal v emigraci. — 159, 169

SEVERJANIN A. (vl. jm. Bykov A. N.) (1860—1919) — kadet, inženýr technolog. V letech 1889—1906 byl továrním inspektorem. Přispíval do liberálně buržoazních orgánů *Russkije vědomosti*, *Ruskoje slovo*, *Věstnik Jevropy* aj.

Hlavní díla: *Za 10 let praktiki* [Po deseti letech praxe], *Sredi černozemnych polej* [Uprostřed černozemních polí], *Fabričnoje zakonodatělstvo i jego razvitije v Rossii* [Tovární zákonodárství a jeho vývoj v Rusku]. — 117

SILJAKOV T. T. (1887—1912) — jeden z vůdců připravovaného ozbrojeného povstání Černomořského vojenského námořnictva v roce 1912; u námořnictva sloužil od roku 1908. Byl zastřelen na základě rozsudku vojenského námořního soudu v Sevastopolu. — 25

SMILLIE Robert (1857—1940) — činitel britského dělnického hnutí. Od raného dětství pracoval v továrně, od 17 let v rudných dolech. V letech 1894—1918 a 1921—1940 byl předsedou svazu skotských horníků. V letech 1912—1921 se stal předsedou federace britských horníků. Pod jeho vedením se roku 1912 uskutečnila mohutná stávka horníků. Za první světové války vystupoval jako pacifista. V letech 1923—1929 byl poslancem parlamentu. Roku 1928 člen generální rady kongresu tradeunionů, přikláněl se k jejímu levému křídlu. — 63

SNOWDEN Philip (1864—1937) — britský politik, představitel pravého křídla Nezávislé labouristické strany, jejímž členem byl do roku 1927, tj. 34 let. Byl jedním z vůdců Labouristické strany. V letech 1903—1906 a 1917—1920 byl předsedou Nezávislé labouristické strany. Od roku 1906 člen parlamentu. Za první světové války centrista, stoupenec koalice s buržoazií. V MacDonaldově vládě roku 1924 a rovněž v letech 1929—1931 byl kancléřem pokladu. Zarytý nepřítel komunismu. Autor řady prací o dělnickém hnutí v Anglii. — 148

SOKOLOV A. V. — viz Volskij S.

STALIN (vl. jm. Džugašvili) J. V. (Stalin, K., Koba) (1879—1953) — významný činitel ruského a mezinárodního revolučního dělnického hnutí, KSSS a sovětského státu. Do SDDSR vstoupil v roce 1898. Stranicky pracoval v Tiflisu (Tbilisi), Baku, Batumi a v Petrohradě. V lednu 1912 byl kooptován do ÚV, zvoleného na VI. (pražské) konferenci SDDSR; podílel se na redigování bolševického listu Pravda. Za Říjnové revoluce se stal členem vojenského revolučního ústředí pro přípravu povstání. Na II. celoruském sjezdu sovětů byl zvolen lidovým komisařem pro národní otázky. V době cizí vojenské intervence a občanské války byl členem Revoluční vojenské rady republiky a odpovídal za stranickou činnost na několika frontech. V roce 1922 byl zvolen generálním tajemníkem ÚV KSR(b).

Stalin sehrál významnou úlohu při realizaci Leninova plánu industrializace SSSR a kolektivizace zemědělství, v boji za nezávislost sovětského státu a za posílení míru. Stál v čele boje proti trockistům, pravicovým oportunistům a buržoazním nacionalistům. Od roku 1941 byl předsedou rady lidových komisařů, později rady

ministrů SSSR. Za Velké vlastenecké války byl předsedou Státního výboru obrany, lidovým komisařem obrany a vrchním velitelem sovětských ozbrojených sil.

Ve Stalinově činnosti se projeví i negativní rysy. V odpovědných stranických a státních funkcích se totiž dopustil hrubého porušování leninských zásad kolektivního vedení, norem stranického života a socialistické zákonitosti.

Hlavní díla: Marksizm i nacionalnyj vopros [Marxismus a národnostní otázka] (1912—1913), Ob osnovach leninizma [O základech leninismu] (1924), K voprosam leninizma [K otázkám leninismu] (1926), Ekonomičeskije problemy socializma v SSSR [Ekonomické problémy socialismu v SSSR] (1952) (česky Spisy 1—13, Praha 1949 až 1953). — 261, 415

STIŠINSKIJ A. S. (nar. 1857) — vysoký státní úředník carského Ruska, reakcionář, horlivý obhájce zájmů statkářů. V letech 1873—1882 byl zaměstnán ve Státní kanceláři, později na ministerstvu vnitra. Od roku 1896 byl náměstkem státního tajemníka, v letech 1899 až 1904 náměstkem ministra vnitra. V Goremykinově vládě byl pověřen řízením zemědělství. Patřil k iniciátorům černosotňovského Svazu ruského národa. Od roku 1904 byl členem Státní rady. — 316

STOLYPIN P. A. (1862—1911) — státník carského Ruska, velkostatkář. V letech 1906—1911 byl předsedou rady ministrů a ministrem vnitra. S jeho jménem je spjato údobí kruté politické reakce, v němž se při potlačování revolučního hnutí používalo velmi často i trestu smrti (stolypinská reakce v letech 1907—1910). Stolypin provedl agrární reformu, jejímž cílem bylo vytvořit velká kulacká hospodářství a tak získat na vesnici podporu carskému samoděržaví. Avšak jeho pokus upevnit buržoazně statkářský režim provedením reformem shora a současně zachovat samoděržaví ztroskotal. V roce 1911 byl zavražděn v Kyjevě eserem Bogrovem. — 40—45, 79, 90, 109, 345

STRUVE P. B. (1870—1944) — buržoazní ekonom a publicista, jeden z vůdců Konstitučně demokratické strany. V 90. letech byl čelným představitelem legálního marxismu, „doplňoval“ ekonomické a filozofické učení K. Marxe, snažil se přizpůsobit marxismus a dělnické hnutí zájmům buržoazie. Patřil k teoretikům a organizátorům liberálně monarchistické organizace Svaz osvobození (1903—1905) a byl redaktorem jejího ilegálního orgánu — časopisu Osvobožděnie (1902—1905). Když v roce 1905 vznikla Konstitučně demokratická strana, stal se členem jejího ústředního výboru. Patřil k ideologům ruského imperialismu. Po Říjnové revoluci byl fanatickým nepřítel-

lem sovětské moci, členem kontrarevoluční Wrangelovy vlády; později emigroval. — 46, 105, 107, 109, 111, 113, 114, 117, 265, 405

SUVORIN A. S. (1834—1912) — reakční novinář a vydavatel. V letech 1876—1912 byl majitelem a vydavatelem listu *Novoje vremja*, orgánu reakčních šlechtických kruhů a úřednické byrokracie. Svou novinářskou činnost zahájil Suvorin v provinciálním tisku, později psal do časopisů *Otčestvennyje zapiski* a *Sovremennik*. V roce 1876 se náhle přiklonil k reakci. — 67—68, 112

SUDAČOV P. I. (1878—1950) — člen SDDSR od roku 1897. V letech 1899—1905 a 1911—1913 pracoval jako zámečník v Akciové společnosti Crayton a spol. v Petrohradě. V roce 1912, když se ve volbách do IV. státní dumy stal volitelem, přešel k menševikům; dva roky nato se s menševiky rozešel a přiklonil se opět k bolševikům. Po Říjnové revoluci byl předsedou mimořádné komise pro zásobování Rudé armády a předsedou národohospodářské rady severního okresu. V letech 1921—1924 stál v čele hlavní správy kovoprůmyslu Nejvyšší národohospodářské rady. V následujících letech pracoval v administrativě na hospodářském úseku Správy vojenského průmyslu a ve Státní plánovací komisi RSFSR. — 165—166

SUCHANOV N. (vl. jm. Gimmer N. N.) (1882—1940) — ekonom a publicista maloburžoazního zaměření. Původně byl narodnik, později se přiklonil k menševikům, pokoušel se spojit narodnictví s marxismem. Za první světové války se prohlásil za internacionalistu. V roce 1917 byl zvolen členem ústředního výkonného výboru petrohradského sovětu. Spolupracoval s listem *Novaja žizň*, aktivně podporoval prozatímní vládu. Do roku 1920 sympatizoval s menševickou skupinou L. Martova; pracoval ve státních hospodářských organizacích a podnicích. V roce 1931 byl odsouzen jako vůdce ilegální menševické organizace. Lenin ve svých pracích ostře kritizoval Suchanovovy menševické názory (viz článek *Jak buržoazní inteligence bojuje proti dělníkům*, *Spisy* 20, Praha 1959, s. 464—496). — 327, 388

SUNJATSEN (1866—1925) — významný čínský revolucionář, demokrat a státník, povoláním lékař. V roce 1894 založil revoluční organizaci Společnost obrození Číny, jejímž cílem bylo násilně svrhnout mandžuskou dynastii. V roce 1905 ji reorganizoval v masovější Čínskou revoluční ligu s širším revolučním programem. Základem programu nové organizace byly tři Sunjatsenovy principy: svržení mandžuské dynastie, vytvoření republiky a právo na půdu. Lenin vysoce hodnotil revolučně demokratickou podstatu tohoto programu, současně

však kritizoval některé chybné názory připomínající narodníky. Čínská revoluční liga byla hlavní politickou organizací, která připravila v Číně revoluci v roce 1911; čínská demokracie v čele se Sunjatsenem však nedokázala v průběhu revoluce mobilizovat a zorganizovat široké vrstvy lidu a vytyčit a realizovat důsledný protiimperialistický a protifeudální program. Sunjatsen, který byl zvolen prozatímním prezidentem republiky, v únoru 1912 abdikoval.

V dalších letech Sunjatsen pokračoval v boji proti vnitřní reakci a zahraničním imperialistům. Velký vliv na jeho světový názor měla Říjnová revoluce; byl pro navázání přátelských styků mezi Čínou a Sovětským Ruskem. Usiloval o vytvoření celonárodní fronty boje za nezávislost a demokracii země, a proto byl pro spolupráci strany Kuomintang s Komunistickou stranou Číny. — 90, 210

SURKOV P. I. (1876—1946) — sociální demokrat, bolševik, povoláním tkadlec. Byl volitelem ve volbách do I. a II. státní dumy a bolševickým poslancem ve III. státní dumě za dělníky Kostromské gubernie. Přispíval do legálního bolševického listu *Zvězda*, vydávaného v Petrohradě. Po Říjnové revoluci nebyl politicky organizován; pracoval v řadě sovětských institucí. — 256

S. V. — viz *Volskij S.*

ŠAGOV N. R. (1882—1918) — aktivní účastník revolučního hnutí, bolševik, poslanec IV. státní dumy za Kostromskou gubernii, povoláním tkadlec. V sociálně demokratické frakci v dumě byl členem bolševické šestky, později členem bolševické frakce. Účastnil se krakovské a poroninské porady ÚV SDDSR se stranickými pracovníky. V roce 1914 byl spolu s dalšími členy bolševické frakce v dumě zatčen a odsouzen k doživotnímu vyhnanství na Sibiř, odkud se vrátil až roku 1917. — 384

ŠČEDRIN N. — viz *Saltykov-Ščedrin M. J.*

ŠČEPETĚV A. — kadet, černosotňovec, publicista. Přispíval do listu *Russkaja mysl*. — 105, 107—108, 109—115, 117, 118

ŠIMANOVSKIJ A. B. (Savin Ant.) (nar. 1878) — publicista, povoláním agronom. Roku 1904 se přiklonil ke straně eserů, zapojil se do agitací práce v Rize a v Petrohradě. V roce 1909 byl zvolen do ÚV strany eserů. Později se s esery rozešel a přiklonil se k menševikům-likvidátorům, psal do jejich orgánu *Naša zarja*. Po roce 1912 politické

činnosti zanechal. Po Říjnové revoluci pracoval v orgánech lidového komisariátu zemědělství. — 33

ŠIROV D. N. (1851—1920) — velkostatkář, významný činitel zemstevního hnutí. Podílel se na založení Svazu 17. října a stal se předsedou jeho ústředního výboru. V roce 1906 se členství ve Svazu vzdal a vstoupil do Strany pokojné obnovy; téhož roku byl zvolen členem Státní rady. K Říjnové revoluci se stavěl negativně; patřil k vedoucím osobnostem kontrarevoluční bělogvardějské organizace Národní centrum. — 265

ŠURKANOV V. J. (nar. 1876) — dělník, poslanec III. státní dumy za Charkovskou gubernii, člen sociálně demokratické frakce. Přispíval do bolševického listu Zvězda a likvidátorského listu Živoje dělo. Od roku 1913 tajně spolupracoval s carskou tajnou policií. — 256

ТАFT William Howard (1857—1930) — americký státník a politik, povoláním právník. V letech 1901—1904 byl guvernérem Filipín. V letech 1904—1908 zastával funkci ministra války, krutě potlačil povstání na Kubě roku 1906. V roce 1908 byl za Republikánskou stranu zvolen prezidentem USA. Jako prezident prováděl protekcionistickou politiku, bezohledně potlačoval dělnické hnutí, vyhlásil a realizoval „dolarovou diplomacii“, zaměřenou na podmaňování cizích zemí americkými monopoly; využíval přitom metod vojenského a politického útlaku a přímé ozbrojené intervence (Nicaragua). V prezidentských volbách roku 1912 znovu kandidoval, ale utrpěl porážku. V letech 1921—1930 byl předsedou Nejvyššího soudu USA. — 130, 212

ТАГИЕВ Hadži Zejnal Abdin (1838—1925) — bakuský naftový magnát, obviněný z nelidského zacházení se svými zaměstnanci. — 114

ТАН (vl. jm. Bogoraz V. G.) (1865—1936) — spisovatel a publicista, etnograf a jazykovědec. V roce 1905 se podílel na vytvoření Rolnického svazu. V roce 1906 byl jedním z organizátorů maloburžoazní Lidové socialistické strany práce. Psal do listu Rodnaja zemlja. Za první světové války byl obranářem. Po Říjnové revoluci se stal profesorem etnografie Leningradské státní univerzity a vedoucím oddělení Muzea antropologie a etnografie při Akademii věd SSSR. — 323

THORNE William (1857—1946) — činitel britského dělnického hnutí.

Od roku 1884 pracoval v Sociálně demokratické federaci, od roku 1889 zastával funkci generálního tajemníka Národního svazu plynárenských a nekvalifikovaných dělníků. V letech 1906—1945 byl poslancem parlamentu. Za první světové války zaujímal obranářské stanovisko, po únorové revoluci 1917 přijel do Ruska a agitoval za pokračování imperialistické války. Později patřil k pravému křídlu anglického dělnického hnutí. — 380

TOLMAČOV I. N. (nar. 1863) — generál carské armády, aktivní činitel černosotňovské organizace Svaz ruského národa. V letech 1907 až 1911 jako velitel Oděsy tvrdě pronásledoval dělnické organizace a pokrokový tisk, byl iniciátorem masakrování revolucionářů a židovských pogromů. Administrativní zvrůle a nezákonnosti, kterých se Tolmačov dopouštěl, natolik pobuřovaly veřejnost, že carská vláda byla v roce 1911 nucena odvolat ho z funkce. — 354

TREŠČENKO N. V. (1875—1915) — jeden z organizátorů střelby do dělníků na rýžovištích zlata na řece Leně v dubnu roku 1912, policejní rotmistr, náčelník místní policie. — 194, 307

TROCKIJ L. D. (vl. jm. Bronštejn) (1879—1940) — nepřítel leninismu. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem. V roce 1912 zorganizoval protistranický srpnový blok; za první světové války zaujímal centristickou pozici, bojoval proti Leninovu stanovisku v otázkách války, míru a revoluce. Po únorové revoluci 1917 se vrátil z emigrace, vstoupil do skupiny mezirajonovců a společně s nimi byl na VI. sjezdu SDDSR přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci zastával řadu státních funkcí. V roce 1918 se stavěl proti brestlitevskému míru. V letech 1920—1921 stál v diskusi o odborech v čele opozice. Od roku 1923 vedl frakční boj proti leninskému programu výstavby socialismu a proti generální linii strany. Prohlašoval, že socialismus v SSSR nemůže zvítězit. V roce 1927. byl vyloučen ze strany, v roce 1929 byl za protisovětskou činnost vypovězen ze SSSR a v roce 1932 zbaven sovětského občanství. — 31, 34, 189, 192, 195, 203, 204, 205, 312, 384—385, 418

TUGAN-BARANOVSKIJ M. I. (1865—1919) — buržoazní ekonom, v 90. letech významný představitel legálního marxismu. V letech revoluce 1905—1907 byl členem Konstitučně demokratické strany. Po Říjnové revoluci aktivní činitel kontrarevolučního hnutí na Ukrajině, ministr financí ukrajinské Centrální rady. Nejdůležitější práce z 90. let: *Promyšlennyje krizisy v sovremennoj Anglii, ich pričiny i vlijanije na narodnuju žižň* [Průmyslové krize v soudobé Anglii,

jejich příčiny a vliv na život lidu] (1894), Russkaja fabrika v prošlom i nastojaščem [Ruská továrna v minulosti a přítomnosti] (1898) aj. — 173—174

TYSZKA Jan (vl. jm. Jogiches Leon) (1867—1919) — významný činitel polského a německého dělnického hnutí. Patřil k zakladatelům strany Sociální demokracie Království polského a stal se členem jejího hlavního vedení; od roku 1900 byl členem hlavního vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy. Bojoval proti revizionismu v mezinárodním dělnickém hnutí, odmítal nacionalismus a hájil nutnost společného boje polského a ruského proletariátu. Aktivně se účastnil revoluce 1905—1907, zúčastnil se V. (londýnského) sjezdu SDDSR a byl zvolen do ústředního výboru. V letech reakce Tyszka sice odsuzoval likvidátory, ale v řadě případů k nim zaujímal smířlivecký postoj. V roce 1912 vystoupil proti usnesení pražské konference. Lenin ostře kritizoval Tyszkovu činnost v tomto období. Za první světové války žil v Německu, spolupracoval s německou sociální demokracií a podílel se na založení Spartakova svazu. V letech 1916 až 1918 byl vězněn. Po listopadové revoluci v roce 1918 byl osvobozen, zúčastnil se založení Komunistické strany Německa a byl zvolen tajemníkem jejího ústředního výboru. V březnu roku 1919 byl zatčen a poté v berlínském vězení zavražděn. — 242—246, 248, 249, 308 až 313

V. A. — viz Abrosimov V. M.

VAILLANT Édouard Marie (1840—1915) — francouzský socialista, stoupenec Blanquiho, jeden z vůdců levého křídla II. internacionály, člen výkonné komise Pařížské komuny a generální rady I. internacionály. Byl jedním z iniciátorů založení Socialistické strany Francie (1901). Po sloučení Socialistické strany s Jaurèsovou Francouzskou socialistickou stranou (1905) zaujímal v nejdůležitějších politických otázkách oportunistické stanovisko. Za imperialistické války patřil k sociálšovinistům. — 315

VITTE S. J. (1849—1915) — ruský státník, představitel imperialistických zájmů vojenských a statkářských kruhů carského Ruska, přesvědčený zastánce samoděržaví. Snažil se zachovat monarchii malými ústupky a sliby liberální buržoazii a krutými represáliemi vůči lidu. Byl jedním z těch, kdo potlačili revoluci v letech 1905—1907. Jako ministr dopravy (únor—srpen 1892), ministr financí (1892 až 1903) a předseda vlády (říjen 1905—duben 1906) prosazoval v oblasti financí, celní politiky, výstavby železnic a továrního zákonodárství

zájmy velkoburžoazie. Všeestrannou podporou zahraničních investic přispěl nejen k rozvoji kapitalismu v Rusku, ale i k větší závislosti Ruska na imperialistických státech. Lenin jej charakterizoval jako „ministra makléře“ a „burzovního agenta“. — 79, 80, 109, 183, 300, 342, 419

VODOVOZOV V. V. (1864—1933) — ekonom a publicista liberálně národnického zaměření. Od roku 1904 byl členem redakce listu Naša žizň. V roce 1906 spolupracoval s levicovým kadetským listem Tovarišč, za volební kampaně do III. státní dumy se stal trudovikem. V roce 1912 publikoval v časopise Zaprosy žizni, s nímž spolupracovali kadeti, lidoví socialisté a menševici-likvidátoři. V roce 1917 byl členem redakce časopisu Byloje a spolupracoval s liberálně buržoazním listem Děň. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V roce 1926 emigroval a přispíval do bělogvardějského tisku. — 46, 362

VOGELSANGER Johann Jacob (1849—1923) — švýcarský sociální demokrat, oportunista. V letech 1878—1892 byl redaktorem listu Grütlianer. V letech 1890—1905 státní rada v Curychu; v letech 1892—1919 byl členem curyšského magistrátu. — 100—101

VOJLOŠNIKOV A. A. (1877—1930) — člen III. státní dumy za zabajkalské kozácké vojsko, člen sociálně demokratické frakce, sympatizoval s bolševiky. Na 15. zasedání byl za kritiku ustanovení o branné povinnosti předsedou dumy vyloučen. V letech 1911—1912 přispíval do bolševických listů Zvězda a Pravda. Od roku 1913 byl předsedou vedení zabajkalského guberniálního svazu družstev. Po Říjnové revoluci se věnoval hospodářské činnosti v Novosibirsku, Saratově, Kazani a v Moskvě. — 155, 256

VOLSKIJ S. (vl. jm. Sokolov A. V.) (S. V.) (nar. 1880) — sociální demokrat. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k otzovistům, byl spoluzakladatelem a lektorem frakční školy na Capri a v Bologni a stal se členem protistranické skupiny Vperjod. Po únorové revoluci 1917 pracoval ve vojenské sekci petrohradského sovětu. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. Krátký čas žil v emigraci, ale brzy se vrátil do Sovětského Ruska. Od roku 1927 se zabýval publicistickou činností. — 31—32

VORONIN S. A. (1880—1915) — dělník, poslanec III. státní dumy za Vladimírskou gubernii. Byl členem sociálně demokratické frakce, přikláněl se k bolševikům. Přispíval do bolševického legálního časopisu Zvězda. — 256

VORONCOV V. P. (V. V.) (1847—1918) — ekonom a publicista, jeden z ideologů liberálního národnictví 80. a 90. let, autor knih *Sudby kapitalizmu v Rossii* [Osud kapitalismu v Rusku] (1882), *Naši napravlenija* [Naše směry] (1893), *Očerki teoretičeskoi ekonomii* [Nástin teoretické ekonomie] (1895) aj. Tvrdil, že v Rusku nejsou podmínky pro rozvoj kapitalismu, hájil zbožní malovýrobu a idealizoval rolnickou občinu. Prosazoval politiku smíru s carskou vládou a byl odpůrcem marxismu. Lenin v mnoha svých pracích Voroncovy názory ostře kritizoval. — 325

VOROVSKIJ V. V. (Orlovskij P.) (1871—1923) — profesionální revolucionář, význačný pracovník bolševické strany, sovětský diplomat, publicista a literární kritik. Roku 1890 začal pracovat v revolučních studentských kroužcích. Od roku 1894 byl aktivním členem moskevského Dělnického svazu, těsně spjatého s petrohradským Svazem boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1902 začal spolupracovat s leninskou Jiskrou. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. V roce 1905 jej nikolajevský výbor SDDSR delegoval na III. sjezd strany. Společně s Leninem, M. S. Olminským a A. V. Lunačarským redigoval listy *Vperjod* a *Proletarij*; od konce roku 1905 pracoval v petrohradské bolševické organizaci a stal se redaktorem bolševického listu *Novaja žizň*. V roce 1906 se zúčastnil jako delegát IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR. V letech 1907—1912 stál v čele oděské bolševické organizace. Za aktivní revoluční činnost byl několikrát vězněn a deportován. V roce 1915 odjel do Stockholmu; na Leninův návrh se v roce 1917 stal členem zahraničního byra ÚV SDDSR. Po Říjnové revoluci patřil k významným sovětským diplomatům. 10. května 1923 byl v Lausanne zavražděn bělogvardějcem. — 300

V. V. — viz Voroncov V. P.

WARSKI Adolf (vl. jm. Warszawski A. S.) (1868—1937) — významný činitel polského revolučního hnutí. Na konci 80. let patřil k organizátorům Svazu polských dělníků, aktivně se podílel na založení Sociální demokracie Království polského, později Sociální demokracie Království polského a Litvy. Byl delegátem IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR. Po sjezdu byl kooptován do ÚV SDDSR. V letech 1909—1910 pracoval v redakci ústředního orgánu SDDSR — listu *Social-demokrat*. V tomto období V. I. Lenin charakterizoval Warského jako „zkušeného publicistu, schopného marxistu a skvělého soudruha“ (Spisy 36, Praha 1958, s. 147). Za první světové války patřil k internacionalistům. Po osvobození roku 1917 patřil

k vedoucím pracovníkům Sociální demokracie Království Polského a Litvy. V roce 1918 byl jedním ze zakladatelů Komunistické dělnické strany Polska a členem jejího ÚV. Byl zvolen poslancem Sejmu a předsedou jeho komunistické frakce. V roce 1929 emigroval do SSSR; v Institutu Marxe-Engelse-Lenina se věnoval dějinám polského dělnického hnutí. — 244

WEISMANN S. — agent ruské tajné policie, později rakouský špión. V roce 1900 byl vyslán do Vídně, aby organizoval pátrání po ruských politických emigrantech, a do roku 1905 podával zprávy ruské policii. Nějaký čas žil v Americe. Od roku 1908 pracoval na ministerstvu vnitra v Rakousku. — 334

WILSON Thomas Woodrow (1856—1924) — americký státník. V letech 1910—1912 guvernérem státu New Jersey. V roce 1913 byl zvolen prezidentem USA za Demokratickou stranu. Tuto funkci zastával až do roku 1921. Krutě potlačoval dělnické hnutí v zemi.

Zahraněční politika Wilsonovy vlády měla vyděračský, expanzivní charakter, zejména vůči latinskoamerickým zemím; do jejich vnitřních záležitostí nejednou zasáhl ozbrojenou cestou. Wilson, který hájil zájmy amerických miliardářů, se přičinil o vstup USA do první světové války na straně Dohody.

Po vítězství Říjnové revoluce vystoupil Wilson s plánem na rozdělení Ruska, podporoval protisovětské kontrarevoluční síly a byl jedním z organizátorů vojenské intervence Spojených států amerických proti Sovětskému Rusku. V roce 1918 předložil imperialistický mírový program („čtrnáct bodů“), který sledoval nastolení světovlády Spojených států amerických. Wilson vedl americkou delegaci na pařížské mírové konferenci (1919—1920). V prezidentských volbách roku 1920 byl poražen a zanechal politické činnosti. — 130, 212

ZACHAROV M. V. (nar. 1881) — dělník, bolševik. Byl poslancem III. státní dumy za Moskevskou gubernii. Přispíval do bolševického legálního listu Zvězda. — 256

ZELENIN I. V. (1887—1912) — jeden z vůdců připravovaného ozbrojeného povstání Černomořského vojenského námořnictva v roce 1912; u námořnictva sloužil od roku 1908. Na základě rozsudku vojenského námořního soudu v Sevastopolu byl zastřelen. — 25

ZINOVJEV G. J. (vl. jm. Radomyslskij G. J.) (1883—1936) — člen SDDSR od roku 1901. V letech 1908—1917 žil v emigraci, byl členem redakce ústředního orgánu strany Social-demokrat a bolše-

vického listu Proletarij. V letech reakce se stavěl smířlivecky k likvidátorům, otzovistům a trockistům. V době příprav Říjnové revoluce a v jejím průběhu kolísal, v říjnu 1917 vyslovil spolu s Kameněvem v menševicky zaměřeném listu Novaja žizň svůj nesouhlas s rozhodnutím ústředního výboru o ozbrojeném povstání. Prozatímní vládě tak vyzradil plány strany. Po Říjnové revoluci byl předsedou petrohradského sovětu, členem politického byra ústředního výboru, předsedou exekutivy Kominterny. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany; v listopadu 1917 byl stoupencem vytvoření koaliční vlády za účasti menševiků a eserů, v roce 1925 patřil k organizátorům „nové opozice“, v roce 1926 k vůdcům protistranického trockisticko-zinovjevovského bloku. V listopadu 1927 byl za frakční činnost vyloučen ze strany, v roce 1928 mu bylo členství obnoveno, v roce 1923 byl znovu ze strany vyloučen, v roce 1933 opět přijat. V roce 1934 byl za protistranickou činnost vyloučen ze strany potřetí. — 300

ŽIVOTOPISNÁ DATA

(Červenec 1912 — únor 1913)

1912

- V červenci 1912 až únoru 1913* Lenin žije v Krakově, navazuje úzké spojení s Ruskem, usměrňuje činnost stranických organizací, řídí list Pravda, činnost bolševiků v kampani k volbám do IV. státní dumy a práci sociálně demokratické frakce v dumě.
- 30. července (12. srpna)* V 9. čísle listu Rabočaja gazeta vycházejí Leninovy články Povstání v armádě a ve vojenském námořnictvu, Před volbami do IV. dumy a Může být dnes základem dělnického hnutí heslo „svoboda spolčování“?
- 31. července (13. srpna)* V 79. čísle Pravdy vychází jako úvodník Leninův článek Zásadní otázky.
- Červenec* Lenin píše Dopis švýcarským dělníkům, který byl vydán německy v Curychu v srpnu 1912 jako hektografovaný leták.
- Mezi 3. a 25. srpnem (16. srpnem a 7. zářím)* Lenin si podtrhává a dělá poznámky v článku N. I. Korobky uveřejněném 3. (16.) srpna 1912 v 31. čísle časopisu Zaprosy žizni. Poznámky a podtržená místa pak využívá ve svém článku Rozhovor o „kade-tožroutství“.
- 5. (18.) srpna* V 20. čísle listu Něvskaja zvezda vychází Leninův článek Poslední ventil.
- 8. (21.) srpna* V 85. čísle Pravdy jsou uveřejněny Leninovy články Malá informace a Výdělky dělníků a zisky kapitalistů v Rusku.
- 9. (22.) srpna* V 86. čísle Pravdy vychází jako úvodník Leninův článek Stávkový boj a mzdy.

11. (24.) srpna V 88. čísle Pravdy vychází Leninův článek Pracovní den v továrnách Moskevské gubernie.
- Před 12. (25.) srpnem V dopisu A. M. Gorkému píše Lenin o charakteru a ideových kořenech boje jednotlivých směrů v sociální demokracii Ruska a hodnotí Gorkého články uveřejněné v časopisu Zaprosy žizni.
- Lenin píše dopis A. A. Poljakovovi (Kacapovi), v němž ho žádá, aby mu sdělil podrobnosti o rozhodnutí moskevských obvodů vyslat Kacapa na srpnovou konferenci likvidátorů a aby se v souvislosti s tím určitě sešel se zahraničním byrem ÚV v Krakově.
12. (25.) srpna V 21. čísle listu Něvskaja zvězda vychází Leninův článek Denní a roční pracovní doba v Moskevské gubernii.
- V 89. čísle Pravdy vycházejí Leninovy články V Anglii a Koncentrace výroby v Rusku.
- 18.(31.) srpna Lenin píše prohlášení sekretariátu mezinárodního socialistického byra, v němž protestuje proti oběžníku hlavního vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy, informujícímu MSB o rozkolu mezi polskými sociálními demokraty. Prohlášení bylo uveřejněno 21. listopadu 1912 v 19. čísle listu Gazeta robotnicza.
- V 94. čísle Pravdy vychází Leninův článek Kariéra.
- Mezi 18. a 23. srpnem (31. srpnem a 5. zářím) Lenin si dělá výpisky ze 7. čísla listu Něvskij golos ze 17. srpna 1912 o sbírkách na likvidátorský list, které pak využívá ve svém článku Likvidátoři a „jednota“.
- Mezi 18. a 24. srpnem (31. srpnem a 6. zářím) Lenin píše Původní postskriptum k brožuře K současné situaci v SDDSR.
19. srpna (1. září) V 22. čísle listu Něvskaja zvězda vychází Leninův článek Kadeti a agrární otázka.

- Po 20. srpnu
(2. září)* Lenin píše stručnou zprávu pro redakci listu Social-demokrat, v níž hodnotí konferenci likvidátorů ze srpna 1912.
- 21. srpna
(3. září)* V 96. čísle Pravdy vychází jako úvodník Leninův článek Špatná obrana.
- 22. srpna
(4. září)* Lenin se v Krakově stěhuje do bytu v ulici Lubomirského č. 47.
- 24. srpna
(6. září)* V 99. čísle Pravdy vychází Leninův článek Likvidátoři a „jednota“.
- 26. srpna
(8. září)* Lenin žádá dopisem redakci Pravdy, aby mu zaslala chybějící čísla listů Zvezda, Něvskaja zvezda, Pravda a Živoje dělo, doporučuje uveřejňovat měsíčně statistický přehled o nákladu a distribuci listu Pravda a kladně hodnotí článek M. S. Olminského (Vitimského) Kulturní lidé a špatné svědomí.
- V 23. čísle listu Něvskaja zvezda vychází Leninův článek Rozhovor o „kadetožroutství“.
- 29. srpna
(11. září)* Ve 103. čísle Pravdy vychází Leninův článek Dělníci a Pravda.
- 30. srpna
(12. září)* Ve 104. čísle Pravdy vycházejí Leninovy články Kdysi a dnes a Mezinárodní kongres soudců.
- 31. srpna
(13. září)* Ve 105. čísle Pravdy vychází Leninův článek nazvaný Ve Švýcarsku.
- V srpnu 1912
až lednu 1913* V dopisech L. B. Kameněvovi dává Lenin pokyny k postupu delegace SDDSR na sjezdu německé sociální demokracie v Chemnitz [Saská Kamenice, dnešní Karl-Marx-Stadt], k přijetí řady konkrétních opatření pro přípravu na basilejský kongres II. internacionály a k činnosti delegace SDDSR na kongresu, dále žádá, aby byla včas připravena do tisku další čísla (28./29. a 30.) listu Social-demokrat, informuje o složení a průběhu krakovské rady ÚV SDDSR se stranickými pracovníky a dává praktické rady k vy-

dání brožury Zpráva a rezoluce porady ÚV SDDSR se stranickými pracovníky.

1. (14.) *září* Ve 106. čísle Pravdy vychází jako úvodník Leninův článek Duchovenstvo a politika.
2. (15.) *září* Lenin píše Postskriptum k brožuře K současné situaci v SDDSR.
2. a 9. (15. a 22.) *září* V 24. a 25. čísle listu Něvskaja zvězda vychází Leninův článek Ještě jedno tažení proti demokracii.
- Po 4. (17.) *září* Lenin píše článek Rosa Luxemburgová a polský „Parteivorstand“ ve stopách Martova.
5. (18.) *září* Ve 109. čísle Pravdy vychází Leninův článek Jednota kadetů a novovremjonců.
15. (28.) *září* Ve 118. čísle Pravdy vychází Leninův článek K dopisu N. S. Poljanského.
16. (29.) *září* V 26. čísle listu Něvskaja zvězda vychází Leninův článek O politické linii.
- 17.—18. *září* Lenin píše článek S čím jdou kadeti do voleb?
(30. *září*
až 1. *října*)
18. *září* Ve 120. čísle Pravdy vychází Leninův článek Úspěchy amerických dělníků.
(1. *října*)
- Po 18. *září* Lenin píše článek Jednota dělníků a volby.
(1. *říjnu*)
- Před 20. *zářím* V dopisu tajemníkovi mezinárodního socialistického byra G. Huysmansovi Lenin sděluje, že se vzhledem k volbám do IV. státní dumy nebude moci zúčastnit zasedání MSB mezi 1. a 9. listopadem 1912.
(3. *říjnem*)
- Po 20. *září* Lenin píše dopis redakci Pravdy, v němž se dotazuje na kandidáty navržené v Petrohradě ve druhé kurii pro volby do IV. státní dumy, a upozorňuje redakci, že v souvislosti s volební kampaní je nutné zaktivizovat boj proti likvidátorům.
(3. *říjnu*)

25. září
(8. října) Lenin píše V. A. Karpinskému do Ženevy dopis o XIX. mezinárodním mírovém kongresu a vyslovuje se proti „diplomatismu“ s oportunisty.
28. září
(11. října) Ve 129. čísle Pravdy vychází Leninův článek Konec italsko-turecké války.
- Koncem září Lenin píše dopis redakci Pravdy a listu Něvskaja zvězda, v němž upozorňuje, že vedoucí orgán dělnické demokracie musí uplatňovat pevnou a důslednou politiku v boji proti oportunistům, denně vysvětlovat dělnickým masám protimarxistickou linii likvidátorů a nepřipustit porušování zásady kolegiality v práci redakce.
- Začátkem října V dopisu A. M. Gorkému se Lenin ptá na jeho zdraví, prosí ho, aby psal do Pravdy, a informuje ho o průběhu voleb do IV. státní dумы.
4. (17.) října V dopisu A. M. Gorkému mu Lenin jménem redakce Pravdy nabízí stálou spolupráci s listem, informuje ho o boji s likvidátory, který se rozpoutal kolem voleb do IV. státní dумы, a o vítězství nad likvidátory v Moskvě a Charkově.
- Ve 134. čísle Pravdy vychází jako úvodník Leninův článek Hazardní hra.
- Před 5. (18.)
říjnem Lenin píše články Dvě utopie, Diskuse o liberální dělnické politice v Anglii a článek obsahující kritiku bojkotismu. Článek Diskuse o liberální dělnické politice v Anglii vyšel v dubnu 1913 ve 4. čísle časopisu Prosvěščenije.
5. (18.) října V 27. čísle listu Něvskaja zvězda vychází jako úvodník Leninův článek Duchovenstvo ve volbách a volby s duchovenstvem.
6. (19.) října Ve 136. čísle Pravdy vychází Leninův článek „Stano-visko“ pana Miljukova.
- Před 10. (23.)
říjnem Lenin píše provolání ÚV SDDSR Všem občanům Ruska, které posílá 10. (23.) října tajemníkovi mezi-

národního socialistického byra C. Huysmansovi s žádostí, aby předal text tohoto svolání tajemníkům sociálně demokratických stran a tisku.

11. (24.) října Lenin sděluje v dopisu C. Huysmansovi, že mu zasílá prohlášení varšavského výboru polské sociální demokracie, v němž jsou vyvrácena obvinění proti varšavskému výboru předložená mezinárodnímu socialistickému byru hlavním vedením Sociální demokracie Království polského a Litvy, a navrhuje informovat o tomto dokumentu všechny strany II. internacionály.
12. (25.) října V dopisu N. G. Poletajevovi dává Lenin pokyn redakci Pravdy, aby věnovala volbám do IV. státní dumy zvláštní číslo listu, žádá, aby se před sjezdem zmocněnců dělnické kurie v Petrohradě více propagovala volební platforma bolševiků, aby se v plném znění uveřejnily seznamy bolševických kandidátů na volitele, a sděluje, že redakci zasílá své články k této otázce.
16. (29.) října Ve 144. čísle Pravdy vycházejí Leninovy články Poslanec petrohradských dělníků a Balkánské národy a evropská diplomacie.
- Před 17. (30.) říjnem Lenin sděluje A. M. Gorkému v dopisu, že dostal jeho dopis, a vítá plán na shromažďování materiálu k dějinám revoluce.
17. (30.) října Ve 145. čísle Pravdy vychází Leninův článek O politické bezcharakternosti (Dopis redakci).
18. (31.) října Ve 146. čísle Pravdy vycházejí Leninovy články O lišce a kurníku a Ostudná rezoluce.
19. října
(1. listopadu) Ve 147. čísle Pravdy vychází Leninův článek Kadetský profesor.
20. října
(2. listopadu) Lenin píše redakci Pravdy dva dopisy, v nichž sděluje, že dostal informace o hlasování ve volbách v dělnické kurii v Petrohradě, upozorňuje, že je nutně třeba dále studovat výsledky voleb do IV. dumy a uveřejnit zprávy o volbách dělnických volitelů s uvedením

počtu získaných hlasů a rovněž ankety o hlasování v Putilovském a v Semjannikovově závodě i jinde.

Lenin se setkává s dělníkem Vasilijem Šumkinem, kterého moskevská organizace bolševiků vyslala do Krakova pro ilegální tiskoviny.

- Po 20. říjnu
(2. listopadu)* Lenin oznamuje dopisem redakci Pravdy, že A. M. Gorkij chce spolupracovat s listem, žádá o zaslání řady čísel Pravdy a listu Něvskaja zvězda, a ptá se, zda má Pravda v úmyslu odpovídat na zlobné výpady likvidátorského listu Luč.
- 21. října
(3. listopadu)* Ve 149. čísle Pravdy vychází Leninův článek Nová kapitola světových dějin.
- 24. října
(6. listopadu)* Ve 151. čísle Pravdy vychází Leninův článek Kadeti a nacionalisté.
- 25. října
až 7. listopadu
(7.—20. listo-
padu)* Lenin koresponduje s C. Huysmansem o záležitostech kolem přípravy basilejského kongresu II. internacionály, sděluje výsledky voleb poslanců do IV. státní dumy v Moskevské gubernii a žádá o zaslání některých informací, které nutně potřebuje k vypracování zprávy o posledním zasedání MSB pro ÚV SDDSR.
- 28. října
(10. listopadu)* Ve 155. čísle Pravdy vychází Leninův článek Hrůzy války.
- V říjnu až
začátkem
listopadu* Lenin rediguje 28./29. číslo listu Social-demokrat.
- 1. (14.)
listopadu* V 157. čísle Pravdy vychází jako úvodník Leninův článek Kadeti a velkoburžoazie.
- 4. (17.)
listopadu* V dopisu G. V. Plechanovovi Lenin žádá, aby Plechanov informoval komisi basilejského kongresu II. internacionály o nesouhlasu bolševiků s článkem K. Kautského Der Krieg und die Internationale [Válka a internacionála], který byl uveřejněn 8. listopadu 1912 v časopisu Die Neue Zeit a v němž se popírala nutnost masové revoluční stávkovy.

Ve 160. čísle Pravdy vychází Leninův článek Vpravdě ruské mravy.

Před 5. (18.) listopadem Lenin posílá do tiskárny listu Social-demokrat Instrukci petrohradských dělníků dělnickému poslanci, zpracovanou J. V. Stalinem.

5. (18.) listopadu V čísle 28./29. listu Social-demokrat vycházejí Leninovy články Platforma reformistů a platforma revolučních sociálních demokratů a Ilegální strana a legální činnost.

7. (20.) listopadu Ve 162. čísle Pravdy vychází jako úvodník Leninův článek Sociální význam srbsko-bulharských vítězství.

8. (21.) listopadu Ve 163. čísle Pravdy je uveřejněn Leninův článek Obrozená Čína.

9. (22.) listopadu Ve 164. čísle Pravdy vychází Leninův článek Výsledky a význam prezidentských voleb v Americe.

Před 11. (24.) listopadem Lenin píše zprávu mezinárodnímu socialistickému byru o volbách do IV. státní dumy. V telegramu J. A. Berzinovi Lenin žádá, aby se Berzin dotázal C. Huysmanse, proč nedostala „polská opozice“ (rozlamovci) pozvání na basilejský kongres II. internacionály.

11. (24.) listopadu Lenin žádá dopisem redakci Pravdy, aby v listu na viditelném místě uveřejnila Instrukci petrohradských dělníků dělnickému poslanci, napsanou J. V. Stalinem.

Po 11. (24.) listopadu Lenin píše teze K některým projevům dělnických poslanců, které se staly základem deklarace sociálně demokratické frakce ve IV. státní dumě.

12. nebo 13. (25. nebo 26.) listopadu Lenin řídí v Krakově zasedání ÚV SDDSR, na kterém se projednávají finanční potíže redakce Pravdy, blížící se porada ÚV SDDSR se stranickými pracovníky aj.

Před 13. (26.) listopadem Lenin žádá dopisem redakci Pravdy o zaslání 8. čísla listu.

13. (26.)
listopadu Lenin posílá bolševickým poslancům IV. státní dumy vlastní návrh deklarace sociálně demokratické frakce.
- V dopisu redakci Pravdy Lenin upozorňuje na nedostatky ve 166. čísle listu z 11. (24.) listopadu 1912 a žádá člena sociálně demokratické frakce IV. státní dumy A. J. Badajeva, aby věnoval práci v Pravdě více pozornosti.
- Před 15. (28.)
listopadem Lenin hovoří s poslancem IV. státní dumy M. K. Muranovem o budoucí práci v dumě.
- Ve druhé polovině
listopadu Lenin píše článek K události z 15. listopadu (Nepřednesený projev).
17. (30.)
listopadu Lenin píše dopis V. I. Něvskému (Krivobokovovi), v němž mu děkuje za zasláné informace o volbách do IV. státní dumy a navrhuje mu, aby přijel do Krakova na poradu ÚV SDDSR se stranickými pracovníky.
- Po 17. (30.)
listopadu Lenin si podtrhává a dělá poznámky v článku Neues vom Wesen der Rentgenstrahlen [Nové poznatky o rentgenových paprscích], uveřejněném 30. listopadu 1912 v příloze listu Bremer Bürger-Zeitung, č. 281.
21. listopadu
(4. prosince) Lenin zve dopisem V. I. Něvského (Krivobokova), aby přijel do Krakova na poradu ÚV SDDSR se stranickými pracovníky.
22. listopadu
(5. prosince) V dopis Děmjjanu Bědnému vyjadřuje Lenin uspokojení nad jeho návratem mezi spolupracovníky Pravdy a žádá ho o podrobné vylíčení situace v redakci a práce redakce.
23. listopadu
(6. prosince) Lenin píše dopis J. V. Stalinovi o nutnosti vydat leták adresovaný dělníkům s výzvou k jednodenní stávce, shromážděním a demonstracím v souvislosti k výročním událostí z 9. ledna 1905, a dále o úkolech bolševických poslanců IV. státní dumy v boji proti likvidátorům.

- Mezi 24. a 29. listopadem (7. a 12. prosincem)* Lenin píše článek O postoji demokratických studentů ke straně.
- Před 25. listopadem (8. prosincem)* Lenin píše články Po volbách v Americe a Neuvážená horlivost.
- 27.—28. listopadu (10.—11. prosince)* Lenin píše článek Ještě o rolnických poslancích ve IV. dumě.
- 28. listopadu (11. prosince)* Lenin posílá dopis J. V. Stalinovi s návrhy rezolucí pro bolševické poslance ve IV. státní dumě: k přijetí poslance Jagiella do sociálně demokratické frakce, o postoji ke stávce v den zahájení činnosti dумы, o dezorganizujícím postupu likvidátorů při volbách sociálně demokratických kandidátů za petrohradskou dělnickou kurii do IV. dумы. Lenin posílá do Petrohradu redakci časopisu Prosvěščenije pro bolševické poslance dotazník k výsledkům voleb v dělnické kurii.
- 29. listopadu (12. prosince)* Ve 180. čísle Pravdy vychází Leninův článek Nemoc reformismu.
- 30. listopadu (13. prosince)* Ve 181. čísle Pravdy vychází Leninův článek Zbídačování v kapitalistické společnosti.
- V listopadu* Lenin píše článek Bolavé otázky naší strany. Článek vyšel v srpnu 1913 v 1. čísle časopisu Pismo diskusyjne, vydávaném varšavským a lodžským výborem polské sociální demokracie.
- V listopadu až prosinci* Lenin si dopisuje s příbuznými, živě se zajímá o členy rodiny, dělá si starosti o zdraví matky a sester a líčí svůj život v Krakově.
- Po listopadu* Lenin sestavuje obsah sešitu Národnostní otázka II, dělá si výpisky a poznámky ke knihám: S. Ě. N. Ščegolev, Ukrajinskoje dvizenije, kak sovremennyj etap južnorusskogo separatizma [Ukrajinské hnutí jako

současná etapa jihoruského separatismu] (Kyjev 1912), Protokoly konferencij rossijskich nacionalno-socialističeskich partij, 16—20 aprěla 1907 g. [Protokoly z konferencí národně socialistických stran v Rusku, 16.—20. dubna 1907] (Petrohrad 1908), M. S. Gruševskij, Ukrainstvo v Rossii, jeho zaprosy i nuždy [Ukrajinské hnutí v Rusku, jeho požadavky a potřeby] (Petrohrad 1906) a články Struveho o ukrajinském hnutí v časopisu Russkaja mysl.

Lenin si dělá poznámky k brožuře K. Fortunatova Nacionalnyje oblasti Rossii (Opyt statističeskogo issledovanija po dannym vseobščej perepisi 1897 g.) [Národnostní oblasti v Rusku (Poznatky ze statistického průzkumu podle údajů ze sčítání lidu v roce 1897)] (Petrohrad 1906).

1. (14.)
prosinec

Lenin píše dopis J. V. Stalinovi o nutnosti podniknout včasná opatření k převodu vydavatelství Pravdy a redakční pokladny na jméno M. K. Muranova; dále píše o finanční krizi v redakci Pravdy a opatřeních k jejímu odvrácení, o boji proti likvidátorům a rovněž o organizaci chystané krakovské porady ÚV SDDSR se stranickými pracovníky.

4. (17.)
prosinec

V dopisu bolševickým poslancům IV. státní dumy, adresovaném N. I. Podvojskému, informuje Lenin o opatřeních k vyřešení finanční situace Pravdy a žádá o urychlené zaslání materiálů IV. státní dumy.

Před 7. (20.)
prosincem

Lenin píše článek V Americe.

V dopise G. L. Šklovskému poukazuje Lenin na nedostatečné zpravodajství Pravdy o činnosti basilejského kongresu II. internacionály; informuje o finančních potížích v redakcích časopisu Prosvěščenije a listu Pravda a zdůrazňuje, že je třeba poskytnout jim všemožnou podporu, dále píše o výsledcích volební kampaně do IV. státní dumy a o stavu ilegální práce.

7. (20.)
prosinec

V dopisu J. V. Stalinovi a R. V. Malinovskému protestuje Lenin proti skutečnosti, že do deklarace sociálně demokratické frakce dumy byl zařazen bod s požadavkem kulturně národnostní autonomie,

schválený menševickými poslanci; vyjadřuje rozhořčení nad mlčením bolševických poslanců sociálně demokratické frakce dumy k této otázce; žádá, aby Stalin a Malinovskij dosáhli toho, že všech šest bolševických poslanců přijede do Krakova na poradu ÚV SDDSR se stranickými pracovníky.

9. (22.)
prosinec Lenin píše francouzsky dopis C. Huysmansovi ohledně zastoupení ÚV SDDSR v mezinárodním socialistickém byru.

9. nebo 10.
(22. nebo 23.)
prosinec Lenin píše A. M. Gorkému dopis o tíživé finanční situaci Pravdy a o nutnosti Pravdu podporovat, dále o úspěších bolševiků ve volební kampani do IV. státní dumy a v revoluční práci mezi masami.

15. (28.)
prosinec Ve 194. čísle Pravdy vychází jako úvodník Leninův článek „Usmíření“ nacionalistů s kadety.

V první polovině prosince Lenin píše sérii článků pod názvem Dělnická třída a její „parlamentní“ zastoupení. První článek vychází 12. prosince 1912 ve 191. čísle Pravdy. Zbývající články tehdy uveřejněny nebyly.

Nejdříve 21. prosince (3. ledna 1913) Lenin pracuje na korekturách článků pro 30. číslo listu Social-demokrat.

22. *prosinec (4. ledna 1913)* Ve 200. čísle Pravdy vychází jako úvodník Leninův článek Nacionální liberálové.

26. *prosinec (8. ledna 1913)* Lenin sděluje dopisem A. M. Gorkému, že do Krakova přijeli bolševičtí poslanci sociálně demokratické frakce IV. státní dumy a rovněž straničtí pracovníci z Ruska na poradu ÚV SDDSR; dále píše o finančních potížích redakce Pravdy a o opatřeních k jejich odstranění, o sílících revolučních náladách mezi dělnictvem a o nutnosti zesílit boj proti likvidátorům.

26. *prosinec až 1. ledna (8.—14. ledna 1913)* Lenin řídí krakovskou poradu ÚV SDDSR. Přednáší referáty Revoluční rozmach, stávkový úkol strany, O vztahu k likvidátorství a o jednotě, sestavuje a rediguje rezoluce porady: Revoluční rozmach,

stávky a úkoly strany, Výstava ilegální organizace, O sociálně demokratické frakci v dumě, O ilegálních tiskovinách, O pojišťovací kampani, O vztahu k likvidátorství a o jednotě, O „národních“ sociálně demokratických organizacích a O reorganizaci a práci redakce listu Pravda. Pořizuje zápis o diskusních příspěvcích na poradě.

V prosinci Lenin píše pro krakovskou poradu ÚV SDDSR teze O vztahu k likvidátorství a o jednotě.

Nejdříve v roce 1912 Lenin si dělá německy výpisky a poznámky k brožuře Karl Radek, Der deutsche Imperialismus und die Arbeiterklasse [Německý imperialismus a dělnická třída] (Brémy 1912).

Koncem roku Lenin píše německy dopis redakci listu Bremer Bürger-Zeitung, v němž žádá o zaslání recenze na knihu R. Luxemburgové. Považuje za nezbytné, aby redakce opravila nesprávné údaje ve zprávě o říjnovém zasedání MSB.

Koncem roku 1912 až začátkem roku 1913 Lenin si dělá poznámky k brožuře A. Pannekoeka, Klassenkampf und Nation [Třídní boj a národ] (Reichenberg 1912) a dělá si poznámky a podtrhává v brožuře Josef Strasser, Der Arbeiter und die Nation [Dělník a národ] (Reichenberg 1912).

1912—1913 Lenin píše článek, v němž odhaluje kontrarevolučnost liberální buržoazie.

1913

1. (14.) ledna V 1. čísle Pravdy vychází Leninův článek Anglické dělnické hnutí v roce 1912.

Začátkem ledna Po skončení krakovské porady ÚV SDDSR organizuje Lenin zasedání ústředního výboru, na nichž se projednávají tyto otázky: složení ÚV, činnost redakce Pravdy, činnost bolševických poslanců sociálně demokratické frakce IV. státní dumy aj.

- Mezi 1. a 8. (14. a 21.) lednem* Lenin píše Zprávu o krakovské poradě ÚV SDDSR a rediguje rezoluce porady. Rezoluce byly původně vydány v hektografované podobě v Krakově v lednu 1913.
- 3. (16.) ledna* Ve 2. čísle Pravdy vychází Leninův článek Eugène Pottier (K 25. výročí jeho úmrtí).
- Po 3. (16.) lednu* Lenin píše článek Rozvoj dělnických pěveckých sborů v Německu.
- 6. (19.) ledna* Lenin píše článek Lépe pozdě než nikdy. Článek byl uveřejněn 11. ledna 1913 v 8. čísle Pravdy.
- Před 8. (21.) lednem* Po krakovské poradě ÚV SDDSR hovoří Lenin s bolševickými poslanci a vypyťává se jich na práci ve volebních okrscích.
- 8. (21.) ledna* Lenin píše A. M. Gorkému dopis s prosbou, aby poskytl pomoc bolševickému časopisu Prosvěščenije.
- Po 9. (22.) lednu* Lenin sděluje vedoucímu ruského socialistického archivu v Berlíně G. M. Vjazmenskému dopisem, že se vynasnaží vyhovět jeho žádosti o zaslání ruských sociálně demokratických ilegálních tiskovin, a prosí o zapůjčení Zpráv ÚV SDDSR za rok 1907 „asi tak na týden“.
- Před 12. (25.) lednem* Lenin píše původní postskriptum ke svému článku Vývoj revolučních stávek a pouličních demonstrací.
- Lenin píše článek O bolševismu, který byl uveřejněn v roce 1913 ve 2. díle 2. vydání knihy N. A. Rubakina Sredi knig [Mezi knihami].
- 12. (25.) ledna* Lenin sděluje dopisem N. A. Rubakinovi, že mu zaslal článek O bolševismu pro druhý díl knihy Sredi knig [Mezi knihami], a vyhrazuje si, že článek bude uveřejněn „bez jakýchkoli změn“. V dopise N. N. Podvojskému píše, že nemá žádné zprávy o plánu na reorganizaci redakce Pravdy, kritizuje chyby redakce a požaduje zavedení kontroly nad finančními prostředky listu.

V 30. čísle listu Social-demokrat vycházejí Leninovy články Vývoj revolučních stávek a pouličních demonstrací a Rozkol v polské sociální demokracii.

- Po 12. (25.) lednu* Lenin posílá do Paříže zprávu a rezoluce krakovské porady ÚV SDDSR, aby byly vydány jako samostatná brožura. Brožura vyšla v první polovině února (podle nového kalendáře) 1913.
- Lenin sděluje v dopisu A. M. Gorkému, že mu zaslal rezoluce z krakovské porady ÚV SDDSR, píše o plánu na vydávání legálního dělnického listu v Moskvě, schvaluje záměr Gorkého vydávat objemný bolševický časopis a zároveň poukazuje na nutnost posílit a rozšířit časopis Prosvěščeníje.
- 15. (28.) ledna* V 11. čísle Pravdy vychází Leninův článek Význam zvolení Poincarého.
- 17. (30.) ledna* Ve 13. čísle Pravdy vychází Leninův článek nazvaný Otevřeně.
- 18. (31.) ledna* Lenin žádá dopisem N. Osinského, aby mu opatřil výtisky místní zemstevní a tovární statistiky.
- Ve 14. čísle Pravdy vychází Leninův článek Briandův vládní kabinet.
- 19. ledna (1. února)* V 15. čísle Pravdy jsou uveřejněny Leninovy články Život učí (úvodník) a Nová demokracie.
- 20. a 22. ledna (2. a 4. února)* V 16. a 17. čísle Pravdy vychází Leninův článek O narodnictví.
- Mezi 20. lednem a 23. dubnem (2. únorem a 6. květnem)* Lenin si podtrhává list Luč za leden—březen 1913; dělá si v něm poznámky a píše čísla o peněžních částkách. Tyto údaje pak využil v článku Něco o výsledcích a faktech.
- 22. ledna (4. února)* Lenin píše provolání Sociálním demokratům, namířené proti likvidátorům. Provolání bylo vydáno koncem ledna 1913 v Krakově jako samostatný hektografovaný leták.

25. ledna
(7. února) V 20. čísle Pravdy vychází Leninův článek *Ve světě Azefů*.
27. ledna
(9. února) V dopisu J. M. Sverdlovovi zdůrazňuje Lenin význam Pravdy, kritizuje nedostatky v práci redakce a požaduje neprodlenou reorganizaci redakce listu.
29. ledna
(11. února) V 23. čísle Pravdy vychází Leninův článek *Buržoazie a reformismus*.
30. ledna
(12. února) V 24. čísle Pravdy vychází Leninův článek *O veřejné straně*.
31. ledna
(13. února) V dopisu N. A. Rubakinovi odmítá Lenin dát souhlas k redakčním úpravám v článku *O bolševismu*.
- V lednu Lenin kritizuje v dopisu I. A. Pjatnickému (Albertovi) jeho připomínky k rezoluci krakovské porady *O „národních“ sociálně demokratických organizacích* a vysvětluje stanovisko bolševiků k národnostní otázce.
- V 1. čísle časopisu *Prosvěščeníje* vychází Leninův článek *Výsledky voleb*.
- V lednu až první polovině května Lenin píše osnovu a návrh projevu o státním rozpočtu pro sociálně demokratického poslance IV. státní dumy; dělá si výpisky z Ročenky Ruska na rok 1910 a 1912 a ze statistické ročenky Spojených států (*Statistical abstract of the United States, Washington 1912*).
- Koncem ledna až začátkem února Lenin píše články *Rusové a černoši* a *Zhroucení konstitučních iluzí*.
- V lednu až únoru Lenin studuje informativní příručku *Monatliche Übersicht der bedeutenderen Erscheinungen des deutschen Buchhandels, J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung in Leipzig* [Měsíční přehled významnějších novinek německého knižního trhu, knihkupectví J. C. Hinrichse v Lipsku].
1. (14.) února Lenin píše dopis redakci Pravdy, v němž redakci

kritizuje a protestuje proti tomu, že ve 24. čísle byl uveřejněn Bogdanovův dopis o podmínkách jeho spolupráce s Pravdou.

V 26. čísle Pravdy vychází Leninův článek Mobilizace rolnické půdy.

- Mezi 1. a 12. (14. a 25.) únorem* V dopise A. M. Gorkému vyjadřuje Lenin uspokojení nad jeho souhlasem redigovat beletristickou část časopisu Prosvěščeníje, informuje ho o činnosti bolševických poslanců sociálně demokratické frakce IV. státní dumy, o machistických názorech A. Bogdanova a rovněž o tom, že bolševici se zabývají rozpracováním národnostní otázky.
2. (15.) února V 27. čísle Pravdy vychází Leninův článek Něco o stávkách.
5. (18.) února V 29. čísle Pravdy vychází Leninův článek O jednom odhalení.
6. (19.) února V 30. čísle Pravdy vychází Leninův článek Sjezd britské labouristické strany.
- 6.—9. (19.—22.) února Lenin píše článek Rostoucí nesoulad. (Poznámky publicisty). Článek vyšel v březnu a dubnu 1913 v 3. a 4. čísle časopisu Prosvěščeníje.
6. (19.) února Lenin píše redakci Pravdy dopis s blahopřáním k zahájené reorganizaci redakce listu a s přáním dalších úspěchů v její práci.
- Před 8. (21.) únorem* Lenin píše články Odpověď Majevskému, Bulgakov o rolnících a dva články o morálce.
8. (21.) února Lenin píše redakci Pravdy dopis, v němž jí blahopřeje k lepšímu řízení listu, upozorňuje, že je nutné vydat zvláštní číslo k 30. výročí úmrtí K. Marxe, a žádá, aby mu byly Pravda, nové knihy a časopisy zaslány pravidelněji.
- Nejdříve 8. (21.) února* Lenin sestavuje osnovu brožury nebo sborníku k 30. výročí úmrtí K. Marxe.

9. (22.) února Lenin žádá dopisem M. A. Saveljeva, aby mu zaslal jeho články, které nebyly ve Zvězdě uveřejněny, a to: Diskuse o liberální dělnické politice v Anglii, Dvě utopie a článek s kritikou bojkotismu (proti Amfitěatrovovi), a aby z článků neuveřejněných v Pravdě a dodatečně zasláných, sestavil Poznámky publicisty a otiskl je s podpisem „T“ v časopisu Prosvěščenije.

11. (24.) února Lenin píše v dopisech do Saratova M. A. Uljanovové a A. I. Uljanovové-Jelizarovové o svém životě v Krakově a o svém záměru zorganizovat při Pravdě vydávání sociálně demokratických brožur.

Před 12. (25.) únorem Lenin se dopisem táže Děmjana Bědného na práci redakce Pravdy, na časopis Prosvěščenije, na jeho vztah k machistům a vperjodovcům a poukazuje na nutnost kolektivního postupu redakce Pravdy v redakčních záležitostech.

12. (25.) února V dopisu redakci listu Social-demokrat Lenin vysoce hodnotí článek J. V. Stalina Národnostní otázka a sociální demokracie a kritizuje úmysl A. A. Trojanského uveřejnit tento článek jako diskusi v časopisu Prosvěščenije, informuje o zahájené reorganizaci v redakci Pravdy, o upevnění ilegálních sociálně demokratických organizací v Petrohradě, v Moskevské oblasti a v jižním Rusku.

Lenin upozorňuje dopisem N. G. Poletajeva, že nesprávně hodnotí odchod bolševických poslanců sociálně demokratické frakce z redakce listu Luč, lituje, že Poletajev není mezi spolupracovnický Pravdy, a vyslovuje své připomínky k Poletajevovu návrhu vydávat velké noviny, knihy a brožury.

V 35. čísle Pravdy vychází Leninův článek Díky za upřímnost.

V polovině února Pod Leninovým vedením se koná porada ÚV SDDSR, na níž se jedná o další práci redakce Pravdy, o časopisu Prosvěščenije, o nutnosti vydávat při Pravdě edici sociálně demokratických brožur.

- 16. února*
(1. března) V 39. čísle Pravdy vychází jako úvodník Leninův článek Otázka jednoty.
- Po 21. únoru*
(6. březnu) Lenin sděluje v dopisu A. M. Gorkému, že v Rusku byl u příležitosti 300. výročí vlády Romanovců vydán manifest o amnestii, a radí mu, aby této amnestie využil k návratu do vlasti.
- 23. února*
(8. března) Ve 45. čísle Pravdy vychází Leninův článek Některé výsledky „úpravy pozemkových poměrů“.
- V únoru* V 2. čísle časopisu Prosvěščenije vychází Leninův článek Co se děje mezi narodniky a co se děje na vesnici.

Předmluva	7—24

1912

POVSTÁNÍ V ARMÁDĚ A VE VOJENSKÉM NÁMOŘNICTVU	25—28
PŘED VOLBAMI DO IV. DUMY	29—33
MŮŽE BÝT DNES ZÁKLADEM DĚLNICKÉ- HO Hnutí HESLO „SVOBODA SPOLČO- VÁNÍ“?	34—36
ZÁSADNÍ OTÁZKY	37—38
*DOPIS ŠVÝCARSKÝM DĚLNÍKŮM	39
POSLEDNÍ VENTIL	40—45
MALÁ INFORMACE	46—47
VÝDĚLKY DĚLNÍKŮ A ZISKY KAPITALISTŮ V RUSKU	48—49
STÁVKOVÝ BOJ A MZDY	50—51
PRACOVNÍ DEN V TOVÁRNÁCH MOSKEV- SKÉ GUBERNIE	52—53
DENNÍ A ROČNÍ PRACOVNÍ DOBA V MOS- KEVSKÉ GUBERNII	54—62

* Hvězdičkou jsou označeny titulky Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

V ANGLII	63—64
KONCENTRACE VÝROBY V RUSKU	65—66
KARIÉRA	67—68
SEKRETARIÁTU MEZINÁRODNÍHO SOCIA- LISTICKÉHO BYRA	69—70
KADETI A AGRÁRNÍ OTÁZKA	71—80
ŠPATNÁ OBRANA	81—82
LIKVIDÁTOŘI A „JEDNOTA“	83—84
ROZHOVOR O „KADETOŽROUTSTVÍ“	85—91
DĚLNÍCI A PRAVDA	92—94
KDYSI A DNES	95—96
MEZINÁRODNÍ KONGRES SOUDCŮ	97—99
VE ŠVÝCARSKU	100—102
DUCHOVENSTVO A POLITIKA	103—104
JEŠTĚ JEDNO TAŽENÍ PROTI DEMOKRACII	105—116
I	105
II	108
III	110
IV	112
V	114
JEDNOTA KADETŮ A NOVOVREMJONOVců	117—118
K DOPISU N. S. POLJANSKÉHO	119—120
O POLITICKÉ LINII	121—127
S ČÍM JDOU KADETI DO VOLEB?	128—129

ÚSPĚCHY AMERICKÝCH DĚLNÍKŮ	130—131
JEDNOTA DĚLNÍKŮ A VOLBY	132—133
KONEC ITALSKO—TURECKÉ VÁLKY	134—135
HAZARDNÍ HRA	136—137
DVĚ UTOPIE	138—142
DISKUSE O LIBERÁLNÍ DĚLNICKÉ POLI- TICE V ANGLII	143—149
DUCHOVENSTVO VE VOLBÁCH A VOLBY S DUCHOVENSTVEM	150—153
„STANOVISKO“ PANA MILJUKOVA	154—155
VŠEM OBČANŮM RUSKA	156—160
POSLANEC PETROHRADSKÝCH DĚLNÍKŮ	161—162
BALKÁNSKÉ NÁRODY A EVROPSKÁ DI- PLOMACIE	163—164
O POLITICKÉ BEZCHARAKTERNOSTI (<i>Dopis redakci</i>)	165—166
O LIŠCE A KURNÍKU	169—170
OSTUDNÁ REZOLUCE	171—172
KADETSKÝ PROFESOR	173—174
NOVÁ KAPITOLA SVĚTOVÝCH DĚJIN	175—176
KADETI A NACIONALISTÉ	177—178
HRŮZY VÁLKY	179—180
KADETI A VELKOBURŽOAZIE	181—182
VPRAVDĚ RUSKÉ MRAVY	183—184

PLATFORMA REFORMISTŮ A PLATFORMA REVOLUČNÍCH SOCIÁLNÍCH DEMOKRATŮ	187—195
ILEGALNÍ STRANÁ A LEGÁLNÍ ČINNOST	196—205
I	197
II	199
III	202
IV	203
SOCIÁLNÍ VÝZNAM SRBSKO-BULHARSKÝCH VÍTĚZSTVÍ	206—208
OBROZENÁ ČÍNA	209—211
VÝSLEDKY A VÝZNAM PREZIDENTSKÝCH VOLEB V AMERICE	212—214
K NĚKTERÝM PROJEVŮM DĚLNICKÝCH POSLANCŮ	217—221
K DĚLNICKÝM POSLANCŮM V DUMĚ A K JEJICH DEKLARACI	222—225
K UDÁLOSTI Z 15. LISTOPADU (<i>Nepřednesený projev</i>)	226—228
O POSTOJI DEMOKRATICKÝCH STUDENTŮ KE STRANĚ	229—230
PO VOLBÁCH V AMERICE	231—232
NEUVÁŽENÁ HORLIVOST	233—234
JEŠTĚ O ROLNICKÝCH POSLANCÍCH VE IV. DUMĚ	235—236
NEMOC REFORMISMU	237—239
ZBÍDAČOVÁNÍ V KAPITALISTICKÉ SPO- LEČNOSTI	240—241
„BOLAVÉ OTÁZKY“ NAŠÍ STRANY	242—250

(Otázka „likvidátorská“ a otázka „národnostní“)

I	242
II	244
III	246
IV	248
V AMERICE	251—252
DĚLNICKÁ TŘÍDA A JEJÍ „PARLAMENTNÍ“ ZASTOUPENÍ	253—254
DĚLNICKÁ TŘÍDA A JEJÍ „PARLAMENTNÍ“ ZASTOUPENÍ. <i>Stat III</i>	255—257
DĚLNICKÁ TŘÍDA A JEJÍ „PARLAMENTNÍ“ ZASTOUPENÍ. <i>Stat V</i>	258—261
„USMÍŘENÍ“ NACIONALISTŮ S KADETY	262—263
NACIONÁLNÍ LIBERÁLOVÉ	264—266
O VZTAHU K LIKVIDÁTORSTVÍ A O JED- NOTĚ	267—268

1913

*ZPRÁVA A REZOLUCE Z KRAKOVSKÉ PORADY ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU SDDSR SE STRA- NICKÝMI PRACOVNÍKY	269—290
Zpráva	271—277
Rezoluce	278
Revoluční rozmach, stávky a úkoly strany	278
Výstavba ilegální organizace	280
O sociálně demokratické frakci v dumě	282
O ilegálních tiskovinách	283
O pojišťovací kampani	283
O vztahu k likvidátorství a o jednotě	285
O „národních“ sociálně demokratických organizacích	287
*O reorganizaci a práci redakce listu Pravda	289

ANGLICKÉ DĚLNICKÉ Hnutí V ROCE 1912 291—292

EUGÈNE POTTIER (*K 25. výročí jeho úmrtí*) 293—294

ROZVOJ DĚLNICKÝCH PĚVECKÝCH SBORŮ V NĚMECKU	295—296
LÉPE POZDĚ NEŽ NIKDY	297—298
O BOLŠEVISMU	299—300
VÝVOJ REVOLUČNÍCH STÁVEK A POULIČ- NÍCH DEMONSTRACÍ	301—307
ROZKOL V POLSKÉ SOCIÁLNÍ DEMO- KRACII	308—313
VÝZNAM ZVOLENÍ POINCARÉHO	314—315
OTEVŘENĚ	316—317
BRIANDŮV VLÁDNÍ KABINET	318—319
ŽIVOT UČÍ	320—322
NOVÁ DEMOKRACIE	323—324
O NARODNICTVÍ	325—329
I	325
II	326
SOCIÁLNÍM DEMOKRATŮM	330—333
VE SVĚTĚ AZEFŮ	334—335
BURŽOAZIE A REFORMISMUS	336—337
O VEŘEJNÉ STRANĚ	338—340
VÝSLEDKY VOLEB	341—367
I. Volební machinace	341
II. Nová дума	343
III. Změny v systému z 3. června	346
IV. Oč se bojovalo ve volbách	350
V. Prověrka volebních hesel v životě	353
VI. „Konec“ iluzí o kadetské straně	358

VII. O jednom „obrovském nebezpečí pro šlechtické pozemkové vlastnictví“	361
VIII. Zastírání porážky	363
RUSOVÉ A ČERNOŠI	368—369
ZHROUCENÍ KONSTITUČNÍCH ILUZÍ	370—373
MOBILIZACE ROLNICKÉ PŮDY	374—375
NĚCO O STÁVKÁCH	376—377
O JEDNOM ODHALENÍ	378—379
SJEZD BRITSKÉ LABOURISTICKÉ STRANY	380—381
DÍKY ZA UPŘÍMNOST	382—383
OTÁZKA JEDNOTY	384—385
CO SE DĚJE MEZI NARODNIKY A CO SE DĚJE NA VESNICI	386—392
ROSTOUCÍ NESOULAD. <i>Poznámky publicisty</i>	393—410
I	393
II	394
III	395
IV	397
V	398
VI	399
VII	400
VIII	402
IX	404
X	406
NĚKTERÉ VÝSLEDKY „ÚPRAVY POZEMKOVÝCH POMĚRŮ“	411—412
PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY	413—422
<i>*Materiály z krakovské porady ÚV SDDSR se stranickými pracovníky 26. prosince 1912—1. ledna 1913 (8.—14. ledna 1913)</i>	415—417

*1. Původní návrh rezoluce O sociálně demokratické frakci v dumě	415
*2. Původní návrh rezoluce O vztahu k likvidátorství a o jednotě	416
*Původní postskriptum k článku Vývoj revolučních stávek a pouličních demonstrací	418
K projevu o rozpočtu	419—422
Seznam dosud nenalezených Leninových prací (červenec 1912—únor 1913)	423—427
Seznam publikací, na jejichž redigování se V. I. Lenin podílel	428
Seznam prací, jejichž autorem byl pravděpodobně V. I. Lenin	429
Poznámky	430—507
Seznam literatury, kterou V. I. Lenin cituje nebo o níž se zmiňuje	508—547
Jmenný rejstřík	548—595
Životopisná data	596—614

V. I. L E N I N
S E B R A N Ě S P I S Y

2 2

Podle 5. ruského vydání V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij, tom 22, Politizdat, Moskva 1976, připraveného Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, přeložil kolektiv překladatelů. Kontrolní redaktorka Hana Zikmundová. Odpovědná redaktorka Jitka Saturková. Obálka, vazba a grafická úprava Milan Hegar. Výtvarný redaktor František Kraus. Technický redaktor Pavel Bednář. Vydání II. Praha 1985. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 5407. publikaci. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Náklad 1—30 000. AA 31,09 (text 30,82, ilustrace 0,27), VA 32,05. Tematická skupina 00/3. Cena brož. výt. 10,70 Kčs, váz. výt. 16,- Kčs.

73/202—21—8.5

25—038—85 Kčs 16,-